

INTRODUCTION.

IN placing this work before the public after a continuous labour of 16 years, the author tries to supply a real desideratum in the Gujarati language. The impetus by our benign Government to the cause of Vernacular Education has, no doubt, happily resulted in producing a number of books in the different vernaculars of the country; but the present attempt, as the name and contents of the book indicate, is a move in a new direction, and is, therefore, not to be judged by the common standard. A reference to the numerous subjects treated of in the book is sufficient to convince even a casual reader that the book is the first of its kind ever published in the Gujarati language. The works generally published in this language, which is notoriously deficient, especially in point of books on classical subjects, commonly belong to that class of literature which is rightly termed "light." There have been as yet but few attempts (if any at all) on the part of our vernacular authors to give to their readers an insight into the rare and less known sciences of ancient India. The knowledge of these sciences is fast dying out in this country, and it is the paramount duty of every well-wisher of his country to embody this traditional learning into writing, so as to do something towards their, at least, partial preservation. The Gujarati language, as has been already remarked above, is deplorably wanting in books of this kind, and the honour, therefore, of giving, for the first time, a clear and concise synopsis of the different sciences hitherto known to a very limited number of Sanskrit scholars, is the merited and just reward of the author. A simple perusal of the long list of sciences given in the contents is sufficient to bear out

કાન્તિ.

કાન્તિ અંગની જ્યોતિથી, લૂમિ સુવર્ણસિ હોય. ૬૬૯

મધુરતા.

જોતાં તેમિ ન પામિયે, તે માધૂર્ય વખાણુ ;

મૃદુતા.

સ્પર્શ સ્પર્શ ન જાણિયે, તવ તે મૃદુતા જાણુ. ૬૭૦

સકુમારતા.

કમળ પાંખડી સેજ રચિ, તે પણ ખૂંચતિ અંગ ;
રસ પ્રબોધ અથે કલાં, શોભા અંગ સુરંગ. ૬૭૧

પ્રવાશીને વિશ્રામોત્તર શોધન વસ્તુ.

દેવદ્રવ્ય કઠિબન્ધનસુ, વસન પાનજ ઉપાન ;
માળા પુસ્તક જોષિકા, તપાસી તજતા સ્થાન. ૬૭૨

નવ ધાતુ નામ.

અરિલ છંદ.

તામ્ર કાંસુને લોહ સીસું જાણવું,
કલાઇ પિત્તળ જસત સુધાતુ પ્રમાણવું ;
રૂપ કાન્ય સકળ ધાતુમાં સારછે ;
(હરિહાં) નવ ધાતુના નામ એજ સરદારછે. ૬૭૩

નવ વિધાન.

છંદ્ય છંદ.

હરગ ચંદ્ર મૃગ કુંદ, કંચુ હરિ કરી વન કંજ ;
વેણી મુખ દ્રગ દંત, કંઠ કટિ ગતિ સુવાસ તન ;
મધુરવ કાનન કલિત, સિંધુ લઘુ લલિત પ્રલિત વર ;
શામ વિમળ વર વડુણ, નાહ નગ અડુણ તડુણ યરા ;

મનધારિ શરદ સંકેત સુખ, શુદ્ધ કાળ મદ તાલ યશ ;
દલપતિ સુઅંગ રાધા સુભગ, કર્યાજ શ્રીવ્રજરાજ વશ. ૬૭૪

દશ અવતાર.

દોહરા.

મચ્છ કચ્છ વરાહને, ચતુર વૃસિંહ અધહર્ણુ ;
વામન વિપત્તિ હરણુ ગણુ, પરશુરામ સુખકર્ણુ. ૬૭૫
રામચંદ્ર છે સપ્તમે, વાસુદેવ ભગવંત ;
બૌધ સુકલ્પી સહીતએ, દશ અવતાર ભણુંત. ૬૭૬

દશ અવતાર સકારણુ માતા પિતા ગુરુ ક્ષેત્ર જયંતિ સહ પડંગ.

પ્રથમ મચ્છાવતાર.

અરિલ છંદ.

પિતા દેવશંકર માતા શંખાવતી,
માન્ધાતા ગુરુ ક્ષેત્ર સિંધુ સરિતાપતી ;
ચૈત્ર કૃષ્ણ પંચમી મચ્છ અવતારછે,
(હરિહી) હનન હેતુ સંખાસુર મૃતિ હરનાર છે. ૬૭૭

કચ્છાવતાર.

પુરૂરવાછે પિતા માત ચંદ્રાવતી,
સહસ્ત્રાદિત્ય ગુરુ ક્ષેત્ર સિંધુ સરિતા પતી ;
વૈશાખ શુક્લ પૂર્ણિમા જન્મ કચ્છપ કહ્યો,
(હરિહી) હનન હેતુ અંધકાસુર ખળનો લહ્યો. ૬૭૮

વરાહાવતાર.

દેહ અંધલછે જનક માત પદ્માવતી,
ગુરુ એકાક્ષર ક્ષેત્ર બ્રહ્મપુરિ યષ્ઠ છતી ;
દમન હનન દમકંઠ દૈત્ય હિતુએ કહ્યો,
(હરિહી) શુકલ ભાદ્રપદ ત્રીજ વરાહાનો લહ્યો. ૬૭૯

નૃસિંહાવતાર.

પિતૃ હરિતાક્ષ સુજનનિ કઙ્ક લીલાવતી,
 ગુરુ એકાક્ષર ક્ષેત્ર સુલતાન મનાવતી ;
 હિરણ્યકશિપૂ હનન સંધિકાળાર્ધછે,
 (હરિહો) માધવ શુક્લ ચતુર્દશિ જન્મ સમર્થ છે. ૬૮૦

વામનાવતાર.

જનકાદિત્ય સુમાત દેવકન્યા કહી,
 ઋષિરાજન ગુરુ ક્ષેત્ર પ્રયાગ સુમહિ લહિ ;
 બળિ છળવા પદ ધારણાર્થ સુવિચારછે,
 (હરિહો) શુક્લ નભસ્ય દ્વાદશિ વામનાવતાર છે. ૬૮૧

પરશુરામાવતાર.

યમદગ્ની પિતૃ માત રેણુકા ધન્યછે,
 ગુરુ ભૃગુ રનહરક્ષેત્ર જમનિઆરણ્યછે ;
 હનન હેતુ સહસ્રાર્ણવ ક્ષાત્ર વિચારછે,
 (હરિહો) શુક્લ ત્રીજ વૈશાખ પરશિ ધરનાર છે. ૬૮૨

રામાવતાર.

દશરથ તાત સુમાત કૌશલ્યા નામ છે,
 ગુરુ વશિષ્ઠ જયક્ષેત્ર અવધાનુર ધામ છે ;
 હનન હેતુ યાતુપ લંકાં વિશ્રામ છે,
 (હરિહો) ચૈત્ર શુક્લ નવમીસુ જયંતી રામ છે. ૬૮૩

કૃષ્ણાવતાર.

વસુદેવજી જનક દેવકી માત છે,
 ગુરુ મુનિ ગર્ગાચાર્ય સંદિપન ખ્યાત છે ;
 આવણ કૃષ્ણાષ્ટમી ક્ષેત્ર મધુપૂર છે,
 (હરિહો) હનન હેતુ કંસાસુર કૃષ્ણ રણશૂર છે. ૬૮૪

બુદ્ધાવતાર.

વત્સરાજ પિતૃ વળી જનનિ સાવિત્રિછે,
 ગયાક્ષેત્ર ગુરુ નવરસ પાઠી ક્ષત્રિછે ;
 ખાપર ખળ સંહાર સુબુદ્ધ વિખ્યાતછે,
 (હરિહો) માર્ગશિર્ષ વદિ ત્રીજ જન્મ સાક્ષાતછે. ૬૮૫

કલ્કયવતાર.

યશુધર પિતૃ માતૃશ્રી સામળિ સુનામછે,
 સંભલવા ભૃગુકન્ધ ક્ષેત્ર સુખધામછે ;
 સ્વાત્મ ગુરુ નિકલકિ કરણ ક્ષિતિ હેતુછે ;
 (હરિહો) આવણ શુકલ પંચમી કલ્કિ જય સેતુછે. ૬૮૬

દશ ઇશનામ.

દોહરા.

શિવ ઇશ્વર શાક્ષી પુરુષ, ચૈતન સ્વામી જાણુ ;
 છવાત્મા ક્ષેત્રજ્ઞે, વળિ દૃષ્ટા ઉર આણુ. ૬૮૭

દશ માયાનામ.

શક્તીચ્છા માયા પ્રકૃતિ, જગ પ્રધાન સુવખાણુ ;
 કર્મ અવિદ્યા જગતઝે, યોગ યથા ચિત જાણુ. ૬૮૮

દસ મહાવિદ્યા.

કાળી તારા માનિયે, શ્રીવિદ્યા સુપ્રમાણુ ;
 ભુવનેશ્વરી સુભૈરવી, છિન્નમસ્તકા જાણુ. ૬૮૯
 દુઝાક્ષી બગલા મુખી, સ્મર્યુ કરો નિત ચિત્ત ;
 માતંગી લક્ષ્મી મહા, એ દશ વિદ્યા વિત્ત. ૬૯૦

દશ અગ્નિ કળા.

ધુમાધી ઉષ્ણા નવલનિ, કહે જ્વાલિની નામ ;
 વિસ્ફુલંગિની જાણિયે, સૂત્રી સુરુપા વામ. ૬૯૧
 કપિલા હવ્ય મહા વળી, કાવ્યવહા કહિ અંત ;
 દશે કળાએ અગ્નિની, વર્ણે પંડિત સંત. ૬૯૨

દશ અર્જુન નામ

અર્જુન કાલ્કુલ પારથસુ, વળી કિરીટ પ્રમાણ ;
 શ્વેત વાહન સુવિભવને, વિજય કૃષ્ણ સુખખાણ. ૬૯૩
 નવમ સવ્યસાચી કહું, દશમ ધનનજય બાણ ;
 કૃષ્ણ સુખાના નામ દશ, કવિ જન કરે વખાણ. ૬૯૪

દશ મહા નદી નામ.

શ્રી ગંગા ગોદાવરી, ફરિ ફરિ રેવા સાર ;
 કાવેરી ને ગોમતી, કૃષ્ણા સિંધુ વિચાર. ૬૯૫.
 તાપી યમુના સરસ્વતિ, એ દશ નદી પુનીત ;
 પાપ નિવારણ પુણ્યવતિ, ભાષે વેદ સુગીત ૬૯૬

દશ જ્ઞાન લક્ષણ.

અક્રોધતા વિરાગયુત, ઇન્દ્રિયજિત ક્ષમવંત ;
 દયાધર્મનું મૂળછે, નિર્લોભતા ભણુંત. ૬૯૭.
 દાતા ખૂરણ ભય રહિત, શોક નવ્યાપે એક ;
 એ દશ લક્ષણ જ્ઞાનનાં, ભાષે સહિત વિવેક. ૬૯૮

દશ વિરહ દશા.

ચિંતોદ્વેગ પ્રલાપને, ગૂણકથન અભિલાષ ;
 જડતા વ્યાધિ ઉન્માદ સ્મૃતિ, મરણદશા દશ ભાષ. ૬૯૯

પ્રાતઃકાળે દશ દર્શનીય.

રોચન ચંદન સ્વર્ણ મણિ, દર્પણ ધેતુ મૃદંગ ;
 ગુરુ અગ્નિ રવિ પ્રાત ઉઠિ, કર દર્શન દુષ્પ ભંગ. ૭૦૦

દશ દારિદ્ર કરતા કર્મ.

પૃથ્વી ખણે પાદાંગુલે, પહેરે વસ્ત્ર મલીન ;
 છૂત રમત રદ શોધ લધુ, હાંસિ ગ્રામમાં હીન. ૭૦૧
 એ સંધ્યા દિનમાં કરે, શયનાસ્થાન અંગ ;
 દૌર વૃદ્ધિ તૃણ તોડવાં, દશ દારિદ્ર પ્રસંગ. ૭૦૨

દશ ઇચ્છા નામ.

ઇચ્છા કાંક્ષા અસ્પૃહા, વાંચ્છા તૃક અભિલાષ ;
કામ મનોરથ ઇચ્છા ઇહ, એ દશ નામ પ્રભાષ, ૭૦૩

દશ દેહ દાપ.

જડ કાર્ય દ્રશ્ય વિકાર યુત્, પરિણામી પરિચિન્ન ;
અવયવ જાતિ સુરૂપ યુત્, પ્રતિચિન્ન પ્રતિખિન્ન. ૭૦૪

દશ સ્વર્ણ નામ.

સ્વર્ણ હેમ હાટક કનક, રુકમ સુવર્ણ હિરણ્ય ;
જાતરૂપ વર્ણિ જંબુનદ, આમીકર દશ ગણ્ય. ૭૦૫

દશ ભાગવત લક્ષણ.

પંચભૂત મહદાદિતી, ઉપજ્યું કહિયે સ્વર્ગ ;
પછિ વિરાટની દેહથી, પ્રકટયો જગત વિસર્ગ. ૭૦૬
યથાયોગ બ્રહ્માદિતું, સ્થાપન કહું અરથાન ;
ભક્તાનુગ્રહતું વળી, પોષણ કહે તું માન. ૭૦૭
કર્મ વાસના હોયછે, મન્યંતર દશ ધર્મ ;
હરિહર ભક્ત તણા ચરિત, ઇશ કથા શુભ પર્મ. ૭૦૮
પ્રલય નિરોધ તું જાણિલે, છુટે અવિદ્યા મુક્ત ;
આશ્રયછે પંચબ્રહ્મદશ, ભગવત લક્ષણ યુક્ત. ૭૦૯

દશ વિધ બ્રાહ્મણ.

દેવ ઋષીને વિપ્ર કહું, ક્ષત્રિય વૈશ્ય વખાણ ;
શુદ્ર વિડાલજ મ્હેચ્છ પશુ, ને ચંડાળ પ્રમાણ. ૭૧૦

યથા દેવ બ્રાહ્મણ.

સકળ ધર્મ નિધિ અર્થ વિધિ, ભણે ભણાવે જોઈ ;
ભિક્ષાથી આજીવિકા, દેવ બ્રાહ્મણ મુએઈ. ૭૧૧

ઋષી બ્રાહ્મણ.

પટ્કર્મો તપ સત્યમય, ઋષિ બ્રાહ્મણ તે માન ;

વિપ્ર આહ્વાણ.

અદ્વા વીરૂળ મૂળથી, વિપ્ર વિપ્ર ગુજરાન. ૭૧૨

ક્ષત્રિય આહ્વાણ

અમ્મચઢે આયુધ ગ્રહે, દ્વિજ ક્ષત્રિય જયશર ;

વૈશ્ય આહ્વાણ.

ખેતી રક્ષા ગ્રે વણુજ, વિપ્ર વૈશ્ય શ્રી પૂર. ૭૧૩

શુદ્ર આહ્વાણ

તેલ લોણિ ઘૃત દૂધ દધિ, ગૌ તલ લાખ સુનીલ ;
ભૂ મધ વેચે વિપ્ર યધ, શુદ્ર વિપ્ર દુઃશીલ. ૭૧૪

વિડાલજ આહ્વાણ.

ભૂત દ્રોહ શઠ કર્મ રતિ, પરછિદ્રો નિત બોય ;
હિંસામાં તત્પર સદા, દ્વિજ માંજરજ હોય. ૭૧૫

એએચ આહ્વાણ.

ભરેલ વાપી કૂપ જળ, બાગાદિક કરિનાશ ;
સંધ્યા સ્નાન કરે નહીં, એએચ વિપ્ર અધરાશ. ૭૧૬

પશુ આહ્વાણ.

ભક્ષ્યા ભક્ષ્ય કૃતમ્ન અતિ, ગમ્યા ગમ્ય નિશંક ;
પશુ આહ્વાણ એ જાણવો, સદા લેખવો શંક. ૭૧૭

ચન્ડાળ આહ્વાણ.

નિન્દક લોભી પિશુન અતિ, નિર્દય પરધન હારિ ;
વિપ્ર જાણ ચન્ડાળ એ, પન્ડિત કહે વિચારિ. ૭૧૮
દશ વિધ આહ્વાણ એ કલા, જો ન કરે પદ્ કર્મ ;
પ્રયત્ને સંધ્યા સ્નાન જપ, તર્પણ હોમ સુપર્મ. ૭૧૯
સ્વાધ્યાય દેવતાર્ચને, વૈશ્વ દેવ આતિથ્ય ;
પંચ યજ્ઞ નિત્યે કરે, નમસ્કાર આદિત્ય. ૭૨૦

મહાભારતે રાજધર્મે વાદ ત્યજનીય.

કવિ ગુરુ આશ્રિત પ્રેમિજન, બન્ધુ વીર હિતકારિ ;
મુર્ખ વધુ સંબંધિસૂ, નવકર વાદ વિચારિ. ૭૨૧

શરીરના દશ દ્વાર નામ.

કણે ચક્ષુ બે દ્રાણુ મુખ, ગુદા શિષ્ણુ સુવિચાર ;
અક્ષરંદ્ર સહ હારદશ, ગર્વ તજી મુખ સાર. ૭૨૨

દશ દિશા નામ.

અરિલઇંદ.

પૂરવ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ બહિષે,
ધશાન અગ્નિ સુનૈરુત વાંચ્ય વખાણિયે ;
અધો ઉર્ધ્વ સહ દશો દિશા નિર્ભયકરી,
(હરિહો) દલપતિ રામ મુકહે ભગ્ને જન હર હરી. ૭૨૩

દશ વિધ લક્ષ્મી નામ.

શ્રી કલત્ર સુત સહોદરાદિ સુખધામછે,
પશુ મહિ કુંજર કોપ સમૃદ્ધિ આમછે ;
દશ વિધ લક્ષ્મી સાર થકી સંસારછે,
(હરિહો) ધર્મ કર્મ ચિત ધરો સારમાં સારછે. ૭૨૪

દશ હાવ નામ.

દોહરા.

હેલા લીલા લલીતમદ, વિભ્રમ વિહિત વિલાસ ;
કિલકિન્નિયત વિચિત્રત વણિ, કહું વિચ્છેક પ્રકાશ- ૭૨૫
મોટાદત વણિ કુટુંબિત, બોધાદિક બહુ હાવ ;
આપ આપણી બુદ્ધિબળ, વરણત કવિ કવિરાવ. ૭૨૬

દશ વિધ તેલ નામ.

તેલ તલ સરસિયું અને, અળસી કરેજ સાર ;
અરડિયું મધુ ડોળિયું, કોપરેલ સુવિચાર. ૭૨૭

વિલાતિ સિંગદાણા તણું, ખાંખણુ તેલ સુગળણુ ;
 શેંસા સહ દશવિધ કલ્યાં, તેલ અધીક વખાણુ. ૭૨૮
 કુસુમ ખીજ કરડાતણું, તે પણુ ખાવે ઠીક ;
 ખસખસને નખતેજછે, વળિ ખરસાણુ અધીક. ૭૨૯
 માલકાંગણી ઔપધે, કેનક ધતુરા તેલ ;
 વાયુ ઉપર નારાયણી, અઢોલ તંત્ર ખેલ. ૭૩૦
 અષ્ટ અધીક કલ્યાં વળી, ધાતુ વૃદ્ધિ પ્રિયકાર ;
 તે તો તેલ બદામનું, સૂખડ સુગંધિ સાર. ૭૩૧

દશ ધર્મેનાં લક્ષણ.

ધૃતિ^૧ ક્ષમા^૨ ને દમ^૩ વળી, અસ્તેય^૪ શૌચ^૫ સાર ;
 ઇન્દ્રિય નિગ્રહ^૬ તે પછી, ધી^૭ વિદ્યા^૮ સુ વિચાર. ૭૩૨
 સત્ય^૯ અને અક્રોધ^{૧૦} સહ, એ દશ લક્ષણુ નામ ;
 વિસ્તારી વ્યાખ્યા કહે, મનુષ્ય પ્રિય અભિરામ. ૭૩૩

યથા ધૃતિ લક્ષણ.

જે ધૃતિથી મન ધારણા, સદા રહે સંતોષ ;
 ધન ઇચ્છા અન્યાયથી, કરેન રહી અદોષ. ૭૩૪

ક્ષમા લક્ષણ.

ક્ષમા તેજ સહિ લેવું વા, ખમવું કરીન ક્રોધ ;
 જઘપિ હોય સમર્થ પણુ, કરેન ડોશું વિરોધ. ૭૩૫

દમ લક્ષણ.

મન અવિકારી રાખવું, કરી વિપય પરિભાગ ;
 નિન્દિત કાર્યથિ ખેંચિ મન, સ્વાધિન કરે સભાગ. ૭૩૬

અસ્તેય લક્ષણ.

જે પર ધનાદિનું ગ્રહણુ, અન્યાયથિ તે સ્તેય ;
 કરવું ગ્રહણુ સુન્યાયથી, તવ તે પ્રિય અસ્તેય. ૭૩૭

સૌમ્ય લક્ષણ.

સૌમ્ય દ્વિવિધછે બાહ્ય તે, શરિર મજાથી શુદ્ધ ;
આખ્યંતર તે લોભ મદ, ક્રમ ક્રોધ તજ બુદ્ધ. ૭૩૮

ઇન્દ્રિય નિગ્રહ લક્ષણ.

વિપય દોષથી ઇન્દ્રિયે, રોકવિ તે દશ બાણ ;
ઇન્દ્રિય નિગ્રહ એ કહે, પંડિત શાસ્ત્ર પ્રમાણ. ૭૩૯

ધી લક્ષણ.

શાસ્ત્ર અને વ્યવહારનું, જોહયિ ચિન્તન થાય ;
તે ધીના ગુણ અષ્ટછે, ચાણાખ્યે દર્શાય. ૭૪૦
પ્રથમ સુમુખાને શ્રવણ, ગ્રહણ ધારણ વિચાર ;
વેદાર્થ પરિક્ષા કરે, દુર કરિ તર્ક અપાર. ૭૪૧
પ્રયોજન સુનિશ્ચય કરી, અલ્પતત્વ ઉર આણ ;
એ આઠે ગુણ બુદ્ધિના, બાણે બાણ સુગ્ધ. ૭૪૨

વિદ્યા લક્ષણ.

યથાર્થ પદાર્થ ઝાળખી, આત્મ જ્ઞાન જવ થાય ;
તે વિદ્યા તું વિચારિ લે, ઇશ્વર બાણ્યો બાય. ૭૪૩

સત્ય લક્ષણ.

યથાર્થ ભાષણ સત્યથી, કરે ધન્ય નર તેહ ;
સત્યસ્વરૂપ ઇશ્વર સદા, આદિ વેદ ઋગુ કેહ. ૭૪૪

અક્રોધ લક્ષણ.

નિન્દા ને વળિ મારથી, કારણ સખજન હોય ;
તોપણ ક્રોધ કરે નહીં, તે અક્રોધ સુ જોય. ૭૪૫

વેદાકૃત દશ ગ્રંથ.

સંહિતા બ્રાહ્મણ અને, વળિ આરણ્ય વિચાર ;
શિક્ષા કલ્પ સુવ્યાકરણ, નિરુક્ત જ્યોતિષ સાર. ૭૪૬
નિર્ઘંટ છંદ સહ એકલા, દશ ગ્રંથ સુપ્રમાણ ;
બાણે બાણ્યે ધર્મ ધન, દલપતિ રામ વખાણ. ૭૪૭

the high encomiums which have been given him in the preceding remarks.

Even a superficial knowledge of many of these sciences is rarely to be found among our people; nay, it is a fact that a few of the curious only have even heard their names. This, indeed, bespeaks a very degenerate state of the society, which, though it tries hard to acquire all sorts of foreign knowledge—scientific and literary—maintains an apathetic indifference towards the ancient learning of its own country. This shameful ignorance has had its origin, no doubt, partly in the indifference of our own people, who, not finding the study of these subjects a lucrative one, have utterly discarded it; but it is mostly due to the nature of the effects produced by the wholesale introduction of Western Learning. Western Education, it must be candidly confessed, has been very useful in giving a new life to the people by dispelling many false and superstitious notions, which had been the bane of our society for a number of years; but it must, at the same time, be observed that it has proved highly injurious to, and, to a great extent, even destructive of our ancient arts and industries. The diffusion of Western Learning has not only resulted in a loss of all respect for antiquity, but has superinduced a stupid and short-sighted contempt of ancient sciences and religions. The introduction of this Education has turned the minds of the people away from spiritual pursuits, which have now-a-days under the influence of Western Materialism begun to be looked upon as mere vain and fruitless attempts. The material tendency of Western Education, which was greedily accepted by the people of this country as it came to them at a time when the knowledge of ancient sciences and religions was, on account of various reasons which need not be enumerated here, at a very low ebb, has made our people quite deaf to the inward

કામના દશ ગણ સમૂહ.

મૃગયા અક્ષ દિવસે શયન, પરિવાદસ્ત્રિ પ્રમત્ય ;
 મધ પિથે તૌર્યેત્રિકં, તે વેશ્યાનં નૃત્ય. ૭૪૮
 ગાયન વાન્નિન્નાદિ વણિ, તથા તમાસા ખેલ ;
 ગણ સમૂહ દશ કામના, સુસુક્તુ તૂં દુર મ્હેલ. ૭૪૯

દશ મહા નાગ નામ.

અરિલ છંદ.

તક્ષક પદ્મ સુમહાપદ્મ કંકોલછે,
 શંખચૂડ ઐરાવત ગરલ અતોલછે ;
 કરકોટક મહાગરલ દધોળન નામછે ;
 (હરિહાં) શેષ રૂપ શિરધરી પૃથ્વી અભિરામછે. ૭૫૦

શૈવમતે દશ સાત્વિક પુરાણ.

દોહરા.

સાત્વિક શિવ ભવિષ્યત્ અને, મારકન્ડ ત્રણ લેખ ;
 લિંગ વરાહ સુરકંઠ વણિ, મત્સ્ય કુર્મ્ય પ્રિય પેખ. ૭૫૧
 વામન ને બ્રહ્માડ સહ, એ દશ સાત્વિક જાણુ ;
 શિવ લિંગાર્ચન ચંદ્રિકા, મધ્ય કલાં સુપ્રમાણુ. ૭૫૨

શૈવમતે ચાર રાજસી પુરાણ.

બ્રાહ્મ પદ્મને અગ્નિ ત્રણ, બ્રહ્મવૈવર્ત વખાણુ ;
 શૈવમતે રાજસિ કલાં, દલપતિ ચતુર પુરાણુ. ૭૫૩

શૈવમતે ચાર તામસ પુરાણ.

તામસ વિષ્ણુ પુરાણુ વણિ, ભાગવત્ નારદિસાર ;
 ગરુડ સહિત તામસ કલાં, ગ્રહી ગ્રંથ આધાર. ૭૫૪

એકાદશ નિત્ય પૂજનીય.

પંચ ભૂત રવિ સુરભિ દ્વિજ, વળિ આપાપર હોય ;
ભક્ત ભેખ સહ એક દશ, હરિસમ પુજનિક જોય. ૭૫૫
વેદ મંત્રથી સૂર્યને, અગ્નિ સુહોમ વિધાન ;
અતિય ભાવથી વિપ્રને, ગૌને તૃણ જળ પાન. ૭૫૬
ભક્ત ભેખ હરિ બન્ધુ સમ, હૃદયાકાશ સુધ્યાન ;
સર્વાધાર સુપવન ગણ, જળને જળ કૃણ પાન. ૭૫૭
ધરણીને મંત્રાદિથી, ભોગિણિ કરિ નિજાદેહ ;
સકળ ભુતનમય જાણિ પ્રભુ, પૂજે સહિત સનેહ. ૭૫૮

ભાગવતે એકાદશ રૂદ્ર નામ.

હરનાં રૂપ વખાણિયે, ત્ર્યમ્બકવૃષ કપિદેશ ;
શંભુ કપર્દી જાણિયે, રૈવત ગણો વિશેષ. ૭૫૯
વ્યાધ શર્ય મૃગ પ્રિય ભણુત, વળી કપાલિ પ્રમાણુ ;
એ એકાદશ રુદ્રછે, મુનિજન કરે વખાણુ. ૭૬૦

બીજી રીતે એકાદશ રૂદ્ર નામ.

મન્યૂ મનૂ મહાન શિવ, મહિન સકતુ દ્વજ કાળ ;
ઉર્ધ્વરેત ભવ વૃત્ત ધૃત, વામદેવ પ્રતિપાળ. ૭૬૧

મહા અધિકારસ્થ અન્ય એકાદશ રૂદ્ર નામ.

અરિલ છંદ.

અભેદ અમર અછેદ અકળ શુભ નામછે,
અવીકાશ તપતાક્ષ વિશેષે વામ છે;
વળિ અઘોર તત્પુરુષ મહેશ ત્રિલોચને ;
(હરિહાં) પ્રિય એકાદશ એહ સકળ દુખ મોચને. ૭૬૨

એકાદશ રૂદ્રાણી નામ.

દોહરા.

વૃત્તી ધી ઉશના ધ્રા, ઉમા અભિક્ષા જાણિ ;
નિઉત્સર્પિ દિક્ષા સુધા, ધરાવતી રુદ્રાણિ. ૭૬૩

એકાદશ ઇન્દ્રિય નામ.

કર્મેન્દ્રિય જ્ઞાતેન્દ્રિયજ, મન સહીત અગિયાર ;
મનન કરે એ એક દશ, દલપતિ અધિક વિચાર. ૭૬૪

એકાદશ શિષ્ય નામ.

શિષ્ય તુરત લધુ ક્ષિપ્ર વળિ, દ્રુત સત્વર સદ તૂર્ણ ;
અપળ આશુ અવિલંબિ તરુ, નામ એકદશ પૂર્ણ. ૭૬૫

એકાદશ ગોપનીય.

મૈથુન મંત્રૌ પદિ વળી, શૈય છિદ્ર ધન કાપ ;
માનાપમાન ધર્મ શુભ, દાન એકદશ ગોપ. ૭૬૬

એકાદશ વિશ્વાસ વર્જનીય.

પાવક પશુ જળ વધુ નૃપતિ, શત્રુ મૂર્ખ અહિ દાસ ;
લોભિ પિશુન એ એકદશ, તણા નકર વિશ્વાસ. ૭૬૭

અથ દ્વાદશ સૂર્ય નામ.

વિષ્ણુ શક્તે અર્ધમા, ધાતા ત્વષ્ટા જાણુ ;
પૂષા વળી કહે જનો, વિવસ્વાન સુપ્રમાણુ. ૭૬૮
સવિતા ભગ મિત્રા યને, વરુણ અંશ અતિ તેજ ;
ઉરુક્રમ સહ દ્વાદશ રવી, વરણે કવિ કુળ એજ. ૭૬૯

નમસ્કારાત્મક દ્વાદશ સૂર્ય નામ.

મિત્ર.રવિ સૂર્ય સુભાનુ વળિ, અગ પછિ પૂર્ણ વખાણુ ;
હિરણ્યગર્ભ મરીચિ આ, દિત્ય સવિત્ર સુજાણુ. ૭૭૦
અર્ક અને ભાસ્કર સહિત, દ્વાદશ પ્રણામિ સાર ;
પ્રાત ઉડી દલપતિ કરે, નમિ નમિ ને નમસ્કાર. ૭૭૧

દ્વાદશ સૂર્ય કળા.

તપિનિ તાપિની જાણિયે, ધૂત્ર મરીચી હોય ;

બેવલનિ ડુચિ ડુચિમા કહે, ભોગદ વિશ્વા સોહ. ૭૭૨
કહે બોધની ધારિણી, વળી ક્ષમા પ્રિય પેખ ;
દ્વાદશ કળા રવી તણી, કહે સુકવિ મુનિ લેખ. ૭૭૩

દ્વાદશી વર્જનીય કર્મ.

મધ માસ મધુ તેલ રતિ, હિંસા નિદ્રા લોભ ;
ક્રોધ કાંસુ તામ્બૂળ વળિ, પરાન ખાતાં ક્ષોભ. ૭૭૪

દ્વાદશ આભરણ.

નૂપુર કિંક્રિણિ હાર ઉર, ચૂડિ મુદ્રિકા સોહ ;
કાકણ બાબૂ બંધ ને, કનઠ ત્રી મન મોહ. ૭૭૫
વેસર ખીડી પાનની, ટીકો વળિ શિર પૂલ ;
એદ્વાદશ આભરણછે, સોહાગણ અતુકળ. ૭૭૬

દ્વાદશ માસ નામ.

માર્ગશિર્ષ ને પૌષ મહા, ફાલ્ગુણ ચૈત્ર વિચાર ;
માધવ તે વૈશાખ છે, જ્યેષ્ઠાષાઢ શ્વિકાર. ૭૭૭
શ્રાવણ ને વળિ ભાદ્રપદ, આશ્વિન કાર્તિક લેખ ;
વર્ષ માસ દ્વાદશ અધિક, પુરુષોત્તમ પ્રિય પેખ. ૭૭૮

દ્વાદશ માસાધિપતિ.

કેશવ નારાયણ અને, માધવ ગોવિંદ સાર ;
વિષ્ણુ મધુસૂદન વળી, ત્રિવિક્રમ પરમ ઉદાર. ૭૭૯
વામન શ્રીધર કહત કવિ, ઋષીકેશ ઉર આણ ;
પદ્મનાભ દામોદરસુ, પુરુષોત્તમ પ્રિય પ્રાણ. ૭૮૦

વેદોક્ત દ્વાદશ માસ નામ

મધુતે ચૈત્ર વખાણતા, માધવ તે વૈશાખ ;
શુક જ્યેષ્ઠ શુચિને કહે, આષાઢ વેદ ભાખ. ૭૮૧
નભસ નામ શ્રાવણ ગણે, નભસ્ય ભાદ્રપદેજ ;
ધશ નામ આશ્વિન કહે, ઉર્જ કારનિક છેજ. ૭૮૨

સહસ માર્ગશિર્ષે વદત, સહસ્ય પૌપ સુપેખ ;
તપસ માત્ર દક્ષપતિ કહે, તપસ્ય દ્વાદશુ લેખ. ૭૮૩

પુરાણાન્તરે દ્વાદશ સૂર્ય નામ,
અરિહ છંદ.

પ્રથમાદિત્ય દિવાકર ભાસ્કર નામછે,
વળી પ્રભાકર હરિદન્વ સુવિશ્રામછે ;
ત્રિલોક્ય લોચન સહસ્રાશુ રવિ ભાણુછે,
(હરિહાં) વળિ દ્વાદશાત્મકત્રિમૂર્તિ સૂર્ય પ્રમાણુછે. ૭૮૪

દ્વાદશ સંક્રાંતિ વા લગ્ન યાને રાશી નામ.

મેષ વૃષભ ને મિથુન કર્ક પ્રિય જાણિયે,
સિંહ મુકન્યા તુલા વૃશ્ચિક વખાણિયે ;
ધન વળિ મકર મુકુમ્ભ મીન સહ આરછે,
(હરિહાં) લગ્ન રાશિ સંક્રાંતિ સકળ સુખ સારછે. ૭૮૫

પુણ્ય પાપના દ્વાદશ સાક્ષી નામ.

પ્રથમ અનિલ જળ તેજ દિશા સુર વ્યોમછે,
પૃથ્વી સુસંધ્યા કાળ સૂર્ય ને સોમછે,
રાત્ર દિવસ દ્વાદશજ સકળ કૃત સાક્ષછે,
(હરિહાં) નારાયણ અંતરજ પ્રિય કમળાક્ષછે. ૭૮૬

દ્વાદશ આદ્યણના ગુણ કર્મ નામ દ્વિવિધ પ્રકાર.

દોહરા.

ધર્મ સત્ય સમ દમ ચતુર, તિતિક્ષાજ તપ ધ્યાન ;
અમાસર્ય ને યજ્ઞ વળિ, ધૃતિ અનસુયા સુદાન. ૭૮૭
પ્રથમ શૌચ તપ શાંતિ સમ, દમ આર્જવ પ્રિય જ્ઞાન ;
વિરક્તતા આસ્તિક્ય જપ, સંતોષ સુવિજ્ઞાન. ૭૮૮

દ્વાદશ કુટ્યાણુ નામ.

ભાવક ભવ્યક કુશળ શિવ, શુભ મંગળ કુટ્યાણુ ;
ભવ્ય સુશ્રેય સભદ્ર વળિ, ક્ષેમ સસ્ત રવિ જાણુ. ૭૮૯

દ્વાદશ શિવના જ્યોતિર્લિંગ સ્થળ.

સોમનાથ સોરઠ વસે, ઉર્જ્યની મહાકાળ ;
 શ્રીશૈલે મલ્લિકારજુન, જ્યોતિર્લિંગ સુવિશાળ. ૭૯૦
 ઓંકારે મમલેશછે, માહિપ મતિ પ્રિય સાર ;
 નાગપૃષ્ઠ કેદાર વળિ, કાશિ.વિવેશાગાર ૭૯૧
 ડાકણ્યાં ભીમ શંકર, દાકુક વન નાગેશ ;
 ચમ્પકેશ ગૌતમી તટે, સેતુબંધ રામેશ. ૭૯૨
 વૈવસ્વતનાથ શોભે સરસ, ચિતા ભૌમ સુવિચાર ;
 ધુમ્રેશ્વર વેરુણવા, શિવાલયાગિરી સાર. ૭૯૩

દ્વાદશ જગન્નાથજીની યાત્રા.

જ્યેષ્ઠ પૂર્ણિમા એષ્ટ જગ, દેવ દેવતા સ્નાન ;
 દ્વિતિયા શુકલ અપાઠ તવ, રથે ચઢે પ્રિય માન. ૭૯૪
 એજ પક્ષ એકાદશી, હરિશયની હરિસેન ;
 આવળુની સંક્રાંતિ શુભ, નામ કહાવે એન. ૭૯૫
 નભસ્ય શુક્લ એકાદશી, પાર્શ્વ વર્તન ચિત્ત ;
 કાર્તિક પક્ષ સુતિથિ જ્યા, સયન ઉથાપન નિત. ૭૯૬
 માર્ગશિર્ષિ તિથિ અસનરસ, આદ્ય પાંચ ટેક ;
 પૌષ પૂર્ણિમા પૂર્ણ સુખ, કહું પુષ્યા અભિશેક. ૭૯૭
 મકર સંક્રમણ માત્રમા, પૂલ હિંડોળા રાગ ;
 ક્ષાદગુણી શુભ પૂર્ણિમા, કેશરિયાં પ્રિય કાગ. ૭૯૮
 શુકલ ચતુર્દશિ ચૈત્રમાં, ચાંદનિ છટકે સ્વચ્છ ;
 વળિ વૈશાખ વિચારિલે, અક્ષય ત્રતિયા અચ્છ. ૭૯૯
 દ્વાદશ યાત્રા એ કહી, જગન્નાથ શુભ ધામ ;
 દલપતિરામ પ્રકટ કરે, વૈષ્ણવના વિશ્રામ. ૮૦૦

દ્વાદશ વન નામ

પ્રથમ અશોક પ્રમોદ વળિ, સંતાનક મંદાર ;
 ચારિત્રત ચંદન અને, ચંપક રમણિક સાર. ૮૦૧

અત્ર પળાસ કદમ્બને, છે તમાલ વન અંત ;
સરન્ન નદિ તટને વિષે, દ્વાદશ વન શોભંત. ૮૦૨

અથ ત્રયોદશ ભાગવત નામ.

નારદ પ્રેલ્લાદજિ તણૂ, વળી પરાશર માનું ;
પુન્ડરીકને વ્યાસ કહું, અંબરીષ શુક ભાનું. ૮૦૩
શૌનક લિખ્ત કહે કવી, કુકમાંગદ સુપ્રમાણુ ;
અર્જુન અને વશિષ્ઠ પ્રિય, ત્રયોદશ વિભિષણુ. ૮૦૪

ત્રયોદશ કિર્ણ નામ.

કિર્ણ ગભસ્તિ સુઅંશકર, દીધિતિ વસુ ગો ભાનુ ;
ધૃણિ મયુખ રશ્મી મરિચિ, ધિણિ ત્રયોદશ માનુ. ૮૦૫

ત્રયોદશ કશ્યપ પત્ની જગત સંતતિ પ્રાકટ્ય નામ.

પત્નિ ત્રયોદશમાં પ્રથમ, અદીતિ છે સુરમાત ;
તેત્રિશ કોટી દેવતા, એથકિ પ્રકટ્યા ખ્યાત. ૮૦૬
ખીણ દીતીના પ્રકટ, દાનવ ખ્લોતેર કોટ ;
ત્રીણ કદ્રુથિ ઉદય નવ, નાગ કૂળ નહિં ખોટ. ૮૦૭
ચતૂર પ્રાક્ષિતણા કહું, નવલખ તારા ચંદ્ર ;
પંચમ યોગેશ્વરિ થકી, દ્વાદશ ભાનુ સુવંદ. ૮૦૮
છટી વનિતા પુત્ર જે, અદુણુ ગદુડ પ્રિયકાર ;
સપ્તમ સલ્લભા થકી, ઋપિ અઠ્યાશિ હજાર. ૮૦૯
અષ્ટમ સૂપવાહિનિ થકી, નદિ નવસેં નવ્યાણું ;
નવમ કનકથિ વનસ્પતી, અરાહ ભાર વખાણું. ૮૧૦
દશમી પરતેત્રા પ્રકટ, પવન એકુણ પચાસ ;
વળિ છત્રિશ કુળક્ષત્રિનાં, થયાં પ્રકાશ પ્રકાશ. ૮૧૧
મેઘ નાદિનિ તણા કહું, દ્વાદશ મેઘ પ્રમાણુ ;
કાળાગ્નિના સુપુત્ર નગ, અષ્ટકૂળ પ્રિય જાણુ. ૮૧૨
સપ્તસિંધુ કાળાગ્નિથી, જાદવ છપ્પન કોટિ ;
તેહ સુલેખા તેર કહિ, જગત જનનિછે મોટિ. ૮૧૩

તેર પતિ કશ્યપ તણી, જે થકિ જગ વિસ્તાર :
દલપતિરામ પરમ ભણે, જય યશ જગ અજનાર. ૮૧૪

મહાભારતે આદિપર્વે ત્રયોદશ ક્ષીપનામ.

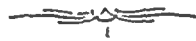
અરિહ છંદ.

સ્વર્ણ પ્રસ્તને ચંદ્ર શુકલ સુઅધીપછે,
આવતેન રમણકા મંદર સુદીપછે ;
હરિણ પાંચજન્યને સિંહલ સુલકંછે,
(હરિહાં) શેમન પત્તાન સિધપુર યમકોટિ અંકછે. ૮૧૫

ત્રયોદશ ભૈરવ નામ.

કુંડળિયા 'છંદ.

ભૈરવ કાળ કૃતાંત વળિ, માંસાશની કપાળ,
સ્મશાનિ ભૂતાત્મન અને, બટુકે પરાક્રમિ બાળ ;
બટુકે પરાક્રમિ બાળ, નાગપાશ સુભટ ભાવન,
ક્ષેત્રપાળ પિંગળાક્ષિ, વ્યોમકેશ સુભગ પાવન ;
કહે કવિ દલપતિરામ, ત્રયોદશ નામ સ્મરે જવ,
શિવ અંશાત્મક રૂપ, હરે ભવ ભવ જય ભૈરવ. ૮૧૬

અથ અનન્ત ચતુર્દશ ગ્રંથી નામ.

દોહરા.

હાદશ લેયે માસ પતિ, પ્રથમે ભણી અનંત ;
નામ ચતુર્દશ ગ્રંથિના, પ્રહ્લ ગ્રંથિ સહ અંત. ૮૧૭

સમુદ્ર મંથને પ્રાપ્ત ચતુર્દશ રત્ન નામ.

અમૃત ચંદ્ર લક્ષ્મી ધનુષ, ધન્યન્તરિ વળિ જાણ ;
કૌસ્તુભમણિ ઉચ્ચૈશ્વરા, ઔરવત સુવખાણ. ૮૧૮
કામધેનુ ને કલ્પતરુ, ગરલ સુરા સુગણંત ;
શંખ આસરા સહિત ઓ, ઔદરત્ન ગુણવંત. ૮૧૯

ચતુર્દશ વિદ્યા નામ.

બ્રહ્મ જ્ઞાન સુરસાયણે, સ્વરવિધિ વેદ વિચાર ;
જ્યોતિષ ને વ્યાકરણ કહું, ધનુષ તરણ જળ પાર. ૮૨૦
નાડિ જ્ઞાણ વળિ કોક કળ, વાહન ફેરવનાર ;
નટ વ્યયન સંયોધના, ચાતુ અક્ષર શિકાર. ૮૨૧

ચતુર્દશ મન્વંતર નામ.

સ્વાયંભૂ સ્વારોચિષસુ, ઉત્તમ તામસ જાણ ;
દેવત ચક્ષુષ વૈવસ્વત, સાવર્ણી સુપ્રમાણ. ૮૨૨
ચાક્ષુષ ધર્મ સાવર્ણી શુભ, બ્રહ્મ સાવર્ણી લેખ ;
રુદ્રદેવ સાવર્ણી બે, સાવર્ણી ફરિ પેખ. ૮૨૩

ચતુર્દશ ઇંદ્ર નામ.

વૃહમ્બા રેચન સમજ, શતચિત ત્રિશિષ વખાણ ;
વિભૂ મંત્રદ્રુમ લેખતા, વળી પુરંદર જાણ. ૮૨૪
બળિ ને શુત પછિ શંભુ ધૃતિ, ઋતુ ધામા ફરિ હોય ;
દિવસપતી શુચિ મળિ થયા, ચૌદઈંદ્ર પદ રહોય. ૮૨૫

ચતુર્દશ નમસ્કાર વર્જનીય.

શૌચ દ્વૌર ધાવન વમન, દાતણ ને વળિ સ્નાન ;
બોજન આયમ્યનિસમય, તેલ સુગંધી વાન. ૮૨૬
નમસ્કારના પાત્ર જવ, કરે એટલાં કર્મ ;
નમસ્કાર તવ નવ કરો, કરતાં હોય અધર્મ. ૮૨૭
પતિત નપુંશક પ્રમત વળી, આપણુચિ લધુ ધાર ;
ચાર અપાત્ર સહ એ થયા, સૌમળિ ચૌદ વિચાર. ૮૨૮

ચતુર્દશ મહા માયા નામ.

દુર્ગા ભદ્રકાળી અને, વિજયા દેવી સાર ;
કુમુદા કૃષ્ણા ચંડિકા, માધવિ માયા ધાર. ૮૨૯
નારાયણી સુકન્યકા, ઇશાનિ અંબા નામ ;
સારદા સહિત ચતુર્દશ, મહામાયા સુખ ધામ. ૮૩૦

ચતુર્દશ બાણાધિપતિ.

અરિસ છંદ.

ભરત સહસ્રાર્જુન પૃથુ સંતતુ લેખવા,
 પરશુરામ વૃષકેતુ કર્ણ શુભ પેખવા ;
 કાર્તિકેય માન્ધાતા ભિષ્મ ગુરુ દ્રોણુછે,
 (હરિહરી) પારથ પ્રહુમન રામચંદ્ર વત ક્રોણુછે. ૮૨૧

ઉભયપક્ષ સ્ત્રી પુરૂષના કામસ્થળ પંચદશ નામ.

દાહરા/

વસે કામ સ્ત્રી પુરૂષને, સમજે ચતુર સુભણુ ;
 પુરૂષ અંગ જમણે જદા, તદાસિ વામ વખાણુ. ૮૩૨
 શુક્લ પક્ષ નખ શિખ ચઢે, શિખ નખ કૃષ્ણ લેખ ;
 પ્રતિપદ પદ અંગુષ્ઠ સ્ત્રી, બિજ પદતળ પ્રિય પેખ. ૮૩૩
 ત્રિજ પદ એડિ ચતુર્થિયે, ગુલ્ફ પંચમી ઝંધ ;
 પદ્મિ મદન ભગસ્થળ વસે, સપ્તમિ કટી અનંગ. ૮૩૪
 અષ્ટમિ નાભી સ્થળ ગણે, નવમી હૃદયે વિચાર ;
 દશમી કુચ એકાદશી, કક્ષાપટ પ્રિયકાર. ૮૩૫
 દ્વાદશી સ્ત્રીવ વસે કહ્ન. ભાળ ત્રયોદશિ સાર ;
 ચતુર્દશી અધરે વસે, નયન પૂર્ણિમા માર. ૮૩૬
 ધૃષ્ણુ પક્ષ પ્રતિપદ વસે, કામદેવ શિર સેવ ;
 કૃષ્ણુ દ્વીતિયાયે નયન, ત્રીજ અધર પ્રિય દેવ. ૮૩૭
 ચોથ કપોળ પંચમિ વસે, કંઠ સ્થળ શ્રીધામ ;
 પટ્ટી કક્ષાપટ પ્રકટ, સપ્તમિ કુચ અભિરામ. ૮૩૮
 અષ્ટમિ ઉર નાભી નવમિ, દશમી કટિ કંદર્પ ;
 એકાદશિ ભગ દ્વાદશી, ઝંધ ઉતાર સુદર્પ. ૮૩૯
 ત્રયોદશીયે ગુલ્ફ સ્થળ, ચતુર્દશીયે એડિ ;
 અમાવાસ્ય પદતળ વસે, કર પરિક્ષા સ્ત્રી તેડિ. ૮૪૦

cravings of the higher nature of man, and has thus confined their attention to dead matter and its properties. Any attempt which deals with anything higher is condemned as too chimerical and fanciful to need any attention or study. This position taken up by our people has had the effect of reducing the society which had already suffered much from contact with other foreigners, to a miserable state of uncertainty as regards truth and religion. It is therefore a matter of sincere regret to all the true well-wishers of their country that our pure and ancient religion is losing its hold on the people who are gradually sinking lower and lower into the abyss of Atheism and Infidelity. This state of things is the more to be deplored in the case of our Hindu Brethren whose ancestors have been famous from time immemorial for the profundity and depth of their spiritual and metaphysical speculation. To a European, materialism is more congenial than spiritualism. It is the opinion of many learned men that the very surroundings of a European unfit him for any sustained efforts in this direction. He lives in a country the climate and soil of which calls forth a greater exercise of physical vitality and energy, thus leaving him but little inclination for spiritual pursuits. The Hindu, on the other hand, is well known, from the very dawn of history, for his staunch devotion to this sort of pursuits. The conditions under which he lives and grows lead him to adopt a course of life which predispose him for spiritual objects in preference to temporal ones. Scholars like Max Müller* and others, who profess to have carefully studied the ancient Hindu character, emphatically declare that the Indian Arian lives this life with a full conscientiousness of his being a temporary sojourner who has no permanent interest whatever

---

* It may be observed here, in passing, that Prof. Max Müller attributes the absence of all historical literature among the Indian Arians to the want of a living interest in things of this world on the part of the ancient Indians. Vide his "History of Ancient Sanscrit Literature."

પંચદશ અરણ્ય નામ.

આદિ ચંપકારણ્યછે, વળી બદ્રિકારણ્ય ;
 તે પછિ દંડકારણ્યછે, કવિ કહે નિમિષારણ્ય. ૮૪૧
 અર્બુદા પદ્મારણ્યછે, વળિ કહું ધર્મારણ્ય ;
 જાંબુક ગુચ્છારણ્ય જય, દેવદાતુકારણ્ય. ૮૪૨
 પુષ્પા એશ્વારણ્યછે, નદ્યુપારણ્ય વખાણુ ;
 દ્વૈતારણ્ય પછી કહું, વૃંદારણ્ય સહ જાણુ. ૮૪૩

પંચદશ અનર્થ.

ચેરી હિંસા ઝુઠ વળિ, દંભ ક્રોધને કામ ;
 વેર ગર્ભમદ ભેદ કહું, અપ્રતીત એ નામ. ૮૪૪
 સ્પર્ધા ચિન્તા ભય સહિત, ખેદ પંચદશ હોય ;
 અર્થ સાધ્ય પર આદિના, બાકીના નવજ્નેય. ૮૪૫

પંચદશ પવન નામ.

વાયુ વાત માત્રુત મત્રુત, સ્વસન સદા ગતિ માન ;
 પવન સમીરણુ અસ્પરસ, પ્રભંજન પવમાના ૮૪૬
 માતરિસ્વને ગંધવાહ, ગંધવાહ જગ પ્રાણુ ;
 નામ પંચદશ પવનનાં, જાણે જાણુ મુજાણુ. ૮૪૮

પંચદશ મેઘ નામ.

અબ્ર મેઘ શુભૂત ધન, વારિવાહ તડિલાન ;
 મુદિર બલાહક વારિધર, ધારાધર પ્રિયમાના ૮૪૮
 જળમુચ વારિદ અંબુમૃત, ધૂમયોનિ સુપયોદ ;
 ગુણી પંચદશનામ. ધન, પમાડતા મનમોદ. ૮૪૯

પંચદશ તિથી.

પ્રતિપદ દ્વિતિયાને વળી, તૃતિયા ચતુર્થિ સાર ;
 પંચમી પછિ સપ્તમી, અષ્ટમી નવમી વિચાર. ૮૫૦
 દશમી એકાદશી અને, દ્વાદશી ત્રયોદશી લેખ ;
 ચતુર્દશીને પૂર્ણિમા, અમાવાસ્ય તિથિ પેખ. ૮૫૧

પંચદશ તિથીના સ્વામી.

વન્દિ વિરંગી સમગ્રિ ક્રમ, ગૌરી ગણપતિ જાણુ ;
 નાગ સ્વામિ કાર્તિક ગણી, સર્વ શંભુ હર આણુ. ૮૫૨
 દુર્ગા પછિ અંતક કહે, વિશ્વદેવ સુપ્રમાણુ ;
 વળિ હરિ કામ વખાણુતા, શિવ શશિ સ્વામિ સુખાણુ. ૮૫૩
 અમાવાસ્યનો પિત્રુ છે, પ્રતિપદાદિ સુર સ્વામિ ;
 અંચ તણા મત જોઈને, કવિ વર્ણ ગુણ આમિ. ૮૫૪

દક્ષની પુર્વરૂપ ષોડશ પુત્રી નામ.

અરિહ છંદ.

અહા મૈત્રી દયા શાન્તિ વિઆમછે ;
 તુષ્ટિ પુષ્ટિ ઉન્નતી ક્રિયા અભિરામછે.
 મેધા બુદ્ધિ તિતિક્ષા રિદ્ધિ સહ એકહી,
 (હરિહાં) મૂર્તિ સહિત એ તેર, ધર્મ પત્ની કહી. ૮૫૫

દોહરા.

સ્વાહા અગ્નિ પિતૃસ્વધા, સતિ મહાદેવ સ્વિકારિ ;
 દક્ષ પુત્રિ ષોડશ કહી, દલપતિરામ વિચારિ. ૮૫૬

ષોડશોપચાર પૂજા.

દોહરા.

આવાહન ને સ્થાપના, પાચસિંહાસન જાણુ ;
 અર્ધ સ્નાન વળતી કહું, ચંદન પુષ્પ પ્રમાણુ. ૮૫૭
 ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય શુભ, તે પછિ આરતિ લેખ ;
 તામ્રગુળ બીડિ પ્રદક્ષિણા, નમસ્કાર પ્રિય ચેખ. ૮૫૮
 વિસર્જન સહિત એ કહ્યા, પ્રિય શોડશો પચાર ;
 આપ આપણા ઇષ્ટને, પ્રાપ્ત થવે ભવપાર. ૮૫૯

ત્રીના પોડશ રંગાર.

પ્રથમ અંગ શુચિ એક વિધિ, મન્નન દ્વિતીય વખાણ ;
અમળ વસન પેરવું ત્રિતીય, જાવક ચતુર સુખાણ. ૮૬૦
પંચમ ક્લેશ સમારવા, છઠે માંગ સિંદૂર ;
નખસો સપ્તમ ભાળપર, અષ્ટ ચિત્રુક તલપૂર. ૮૬૧
મેંદી કર પદ રચન નવ, દશમ અર્ચન અંગ ;
ભૂપણ ગણ અગિયારમે, દ્વાદશ પૂજ્ય પ્રસંગ. ૮૬૨
વાસ રાગ મુખ તેરમે, ચૌદે રંગિન દાંત ;
અધર રાગગિતિ પંચ દશ, કાળજી પોડશ ભાંત. ૮૬૩

પોડશ ચંદ્રકળા.

અમૃતા.અને માનદા, પુષ્પાં પુષ્ટિ સુતુષ્ટિ ;
રતિ ધૃતિ જ્યોતિષ્ણા શશિની, કાંન્તિ ચંદ્રિકા પુષ્ટિ ૮૬૪
શ્રી વળિ પ્રીતિ વખાણુતા, ભણે અંગદા નામ ;
એ વિધિ લેખે સકળ કવિ, પૂરણ અમૃત ધામ. ૮૬૫

પોડશ આહ્વાણના સંસ્કાર.

ગર્ભાધાન સુપૂંસવન, સીમંતસુ મુખ સાધ ;
નામકર્ણ નિષ્ક્રમણ ને, જાણ તું બુદ્ધિ અગાધ. ૮૬૬
અન્નપ્રાશન ચૌલવિધિ, કર્ણ વેધ ઉપવીત ;
વેદારમ્ભ.દિક્ષા અને, મહા વ્રત સુપુનીત. ૮૬૭
ડાઢીમુન્ડણ મુંજનો, ત્યાગ કરી સુવિવાહ ;
પોડશ એ સંસ્કારથી, આહ્વાણનો નિર્વાહ. ૮૬૮

પોડશ આહ્વાણના સંસ્કારથી કળા.

સંસ્કારાદિક કર્મથી, આવતું શુભ દીનત્વ ;
પતિતપણું મિટિ જાળવે, વળી ટળાવું શુદ્ધત્વ. ૮૬૯
પુત્રુષ્પ ખીજના દોષથી, ઉત્પન થયલા દોષ ;
સ્ત્રી ગર્ભ દોષ નાશયે, સંતતિ હોય અદોષ. ૮૭૦

પંચદશ તિથીના સ્વામી.

વન્હિ વિરંચી સમગ્રિ ક્રમ, ગૌરી ગણપતિ બ્રહ્મ ;
 નાગ સ્વામિ કાર્તિક ગંણી, સૂર્ય શંભુ ઉર આણુ. ૮૫૨
 દુર્ગા પછિ અંતક કહે, વિશ્વદેવ સુપ્રભાણુ ;
 વળિ હરિ ક્રમ વખાણુતા, શિવ શશિ સ્વામિ સુખાણુ. ૮૫૩
 અમાવાસ્યનો પિત્રુ છે, પ્રતિપદાદિ સુર સ્વામિ ;
 અંચ તણા મત જોધને, કવિ વર્ણુ ગુણુ આમિ. ૮૫૪

દક્ષની પુર્વરૂપ ષોડશ પુત્રી નામ.

અરિસ છંદ.

અહા મૈત્રી દયા શાન્તિ વિઆમછે ;
 તુષ્ટિ પુષ્ટિ ઉન્નતી ક્રિયા અભિરામછે.
 મેધા બુદ્ધિ તિતિક્ષા રિદ્ધિ સહ એકઢી,
 (હરિહાં) મૂર્તિ સહિત એ તેર, ધર્મ પાત્રી કહી. ૮૫૫

દોહરા.

સ્વાહા અગ્નિ પિતૃસ્વધા, સતિ મહાદેવ સ્વિકારિ ;
 દક્ષ પુત્રિ ષોડશ કહી, દક્ષપતિરામ વિચારિ. ૮૫૬

ષોડશોપચાર પૂજા.

દોહરા.

આવાહન ને સ્થાપના, પાવાસિંહાસન બ્રાણુ ;
 અર્ચ્ય સ્નાન વળતી કહું, ચંદન પુષ્પ પ્રમાણુ. ૮૫૭
 ઘૂપ દીપ નૈવેદ્ય શુભ, તે પછિ આરતિ શ્રેષ્ઠ ;
 તામ્રગુળ બીડિ પ્રદક્ષિણા, નમસ્કાર પ્રિય પેખ. ૮૫૮
 વિસર્જન સહિત એ કહા, પ્રિય શોડશો પચાર ;
 આપ આપણા ઇષ્ટને, પ્રાપ્ત થવે ભવપાર. ૮૫૯

ત્રીના પોડશ રંગાર.

પ્રથમ અંગ ગુચિ એક વિધિ, મન્નન દ્વિતિય વખાણ ;
અમળ વસન પહેરવું ત્રિતિય, જલક ચતુર સુંગળ. ૮૬૦
પંચમ-કેશ સમારવા, છઠે માંગ સિંદૂર ;
નખલો સપ્તમ ભાળપર, અષ્ટ ચિત્રુક તલપૂર. ૮૬૧
મેંદી કર પદ રચન નવ, દશમ અર્ચન અંગ ;
ભૂપણ ગણ અગિયારમે, દ્વાદશ પૂજ્ય પ્રસંગ. ૮૬૨
વાસ રાગ મુખ તેરમો, ચૌદે રંગિન દાંત ;
અધર રાગગીતિ પંચ દશ, કાળજી પોડશ ભાંત. ૮૬૩

પોડશ ચંદ્રકળા.

અમૃતા અને માનદા, પુષ્પા પુષ્ટિ સુતુષ્ટિ ;
રતિ ધૃતિ જ્યોતિષ્ણા શશિની, કાન્તિ ચંદ્રિકા પુષ્ટિ ૮૬૪
શ્રી વર્ણ પ્રીતિ વખાણતા, ભણે અંગદા નામ ;
એ વિધિ લેખે સકળ કવિ, પૂરણ અમૃત ધામ. ૮૬૫

પોડશ આહ્વાણના સંસ્કાર.

ગર્ભાધાન સુપૂંસવન, સીમંતસુ મુખ સાધ ;
નામકર્ણ નિષ્ક્રમણ ને, જાણું તું બુદ્ધિ અગાધ. ૮૬૬
અન્નપ્રાશન ચૌલવિધિ, કર્ણ વેધ ઉપવીત ;
વેદારમ્ભ-દિક્ષા અને, મહા વ્રત સુપુનીત. ૮૬૭
ડાઢીમુન્ડણ મુંજનો, ત્યાગ કરી સુવિવાહ ;
પોડશ એ સંસ્કારથી, આહ્વાણનો નિર્વાહ. ૮૬૮

પોડશ આહ્વાણના સંસ્કારથી કૃળ.

સંસ્કારાદિક કર્મથી, આવતું શુભ દીનત્વ ;
પતિતપણું મિટિ જાયને, વળી ટળતું શુદ્રત્વ. ૮૬૯
પુરુષ બીજના દોષથી, ઉત્પન થયલા દોષ ;
સ્ત્રી ગર્ભ દોષ નાશયે, સંતતિ હોય અદોષ. ૮૭૦

સત કર્મો કરવા થકી, સદાચાર દર્શાય ;
અંતઃકરણ વિશુદ્ધ કરિ, સ્વર્ગ સૂખ જોવાય. ૮૭૧
સ્વર્ગો પવર્ગ સુખ લહે, સત્કર્મે શુભ ધર્મ ;
કર્મ થકી ટળિ વાસના, મળે મોક્ષ પદ પર્મ. ૮૭૨

પુરૂષના ષોડશ શૃંગાર.

હરિગીત છંદ.

ક્ષૌર મંજન વસ્ત્ર અનુપમ શુભ તિલક બાળ વિશાળછે,
શિર મુકુટ કુંડળ કર્ણ ઝળક ધ્રિવ જડિત મૌકિક માળછે ;
કરમુદ્રિકા કંઠન વિરાજે ખેળિય આજૂ બંધછે ;
પદ રક્ષણ તાંબૂળ પામરિ ચાતુરિ પુષ્પ મુગંધછે. ૮૭૩

અન્યથા ચે સ્ત્રીના ષોડશ શૃંગાર.

હરિગીત છંદ.

મંજન પ્રથમ કરિ સુધડ પ્રિય તન ચાતુરિર ધારણ કરી ;
શુભ તિલક બાળ વિશાળ શોભા માંગ નેત્રાંજન ધરી ;
પંચમે ત્રુતિ ત્રાટક વેસર નાશા શુક્યંચુ ભલી,
સપ્તમે વેણિ સમારિ સુંદર હાર ધ્રિવ પૂલનિ કળી. ૮૭૪
કટિમેખળા શૃંગાર નવમે દેકર કંઠન રાજતાં,
અગિયારમે કુચ લેપ ચન્દન અંગ રાગ વિરાજતાં ;
મ્હાવર સહિત પદ નેપુરાદિક નાદ મુનિમન વિભ્રમે,
ઐશ્વર્ય મૃગ સમ દ્રગવિદ્યોકન, પતિવ્રતા પતિ શ્રંરમે. ૮૭૫

દોહરા.

તાંબુળ ચરવણ પંચદશ, વખાણતા જન રંગ ;
ચાતુરતા સહ સોળ એ, રતિ શૃંગાર પ્રસંગ. ૮૭૬

ષોડશ સ્ત્રીસ્તનોપમા નામ.

પ્રથમ પુલ કળી બેર પછી, ક્રમક લિખ્ય સુવિચાર ;
બિજેરાં અને બિલ્વ-ફળ, દાડિમ-સંપુટ ધાર. ૮૭૭

કંદુક શ્રીફળ તાલફળ, જમ્બીર કુમ્ભ ચિકાર ;
કરિ કુમ્ભ રથળ નગશિખર, પોડશોપમા સાર. ૮૭૮

શ્રી રામચંદ્રના પોડશ પ્રધાન.

વિજય જયંત સુચિર વળી, વિનિતા રાધવ નામ ;
સુરાષ્ટ્રસુ વર્વન અને, આનંદ અશોક ધામ. ૮૭૯
ધર્મપાળ સુમંત પ્રિય, મિત્રિવિર્ય જગ મિત્ર ;
સુચિવ ચતુર સુપ્રધાન એ, તત્વ જ્ઞાનિ સુપવિત્ર. ૮૮૦

શ્રીવિષ્ણુના પોડશ પાર્ષદ.

વિશ્વક સેન સુજય વિજય, નંદ સુનંદ પવિત્ર ;
ભદ્ર સુભદ્રજ ચંડને, છે પ્રચન્ડ સુણુ મિત્ર. ૮૮૧
કુમુદ અને કુમુદાક્ષ વળિ, શીલ સુશીલ ગણુત ;
સહસસેન સહ સોળ એ, પાર્ષદ શ્રીભગવંત. ૮૮૨

અગ્નિ કુન્ડના પોડશ અગ્નિનામ.

પાવક મંગળ લોચનિક, વૈશ્વાનર સહ ચાર ;
મારદ મૃદુને ગાર્હપત્ય, સૂર્ય દ્યુતિ સુવિચાર. ૮૮૩
પડવાનળ કંબાદનળ, જઠરાનળ સુહુતાશ ;
દાવાનળ ક્રોધાનળસુ, વિરાહનળ સુપ્રકાશ. ૮૮૪
અગ્નિ સહિત એ સોળ છે, અગ્નિ કુન્ડના દેવ ;
દલપતિરામ પરમ ભણે, પોડશ નામ સુસેવ. ૮૮૫

અથ સપ્તદશ તત્વ લિંગ શરીર.

પંચ પ્રાણુ ધદ્રિય દશો, મન વળિ યુદ્ધિ વખાણુ ;
તત્વ સપ્ત દશ મળિ થયો, લિંગ દેહ સુપ્રમાણુ. ૮૮૬
લિંગ ભંગ જ્યાં લગિ નહીં, ત્યાં લગિ જીવ ગણાય ;
લિંગ દેહનો ભંગ તવ, મોક્ષ નામ સુભણાય. ૮૮૭

અષ્ટાદશ સ્મૃતિ નામ.

પ્રથમ સુમનુ આત્રેય વળિ, વિષ્ણુ હારિત સુચાર ;
 યાજ્ઞવલ્ક્ય ઉજ્જ્વા સમજ, ભણું અગિરા વિચાર. ૮૮૮
 યમ વર્ણુછે સકળ કવિ, આપસ્તમ્બ પ્રમાણ ;
 સંવર્તજ સમજ હૃદય, કાલ્યાણી સુગણ. ૮૮૯
 વળી બૃહસ્પતિ વર્ણના, પરાશર અન્વેષ્યાસ ;
 શંખ લિખિત ગૌતમ સ્મૃતી, દક્ષ વશિષ્ઠ પ્રકાશ. ૮૯૦

અષ્ટાદશ પુરાણ નામ શ્લોક સંખ્યા સહિત.

બ્રહ્મ બ્રહ્માન્ડ વામન સરસ, બ્રહ્મ વૈવર્ત સુગણ ;
 માર્કન્ડે બવિષ્યતે, ભવિષ્યોત્તર પુરાણ. ૮૯૧
 નારદ વિષ્ણુ વરાહને, ગરુડ પદ્ય સુખ સાર ;
 ભગવત્ રૂપી ભાગવત્, જો કવિ પ્રિય આધાર. ૮૯૨
 મીન કુર્મ્ય વળિ લિંગ શિવ, સ્કન્ધ સુઅગ્નિ વિચાર ;
 અષ્ટાદશ સુપુરાણના, શ્લોક ગણિત સંભાર. ૮૯૩
 વામન બ્રહ્મ દશ દશ સહસ્ત્ર, હાદશજી બ્રહ્માન્ડ ;
 બ્રહ્મવૈવર્ત સહસ્ત્ર દશ, પંચાવન પદ્મ અખન્ડ. ૮૯૪
 પંદર સહસ્ત્ર ચારસો, માર્કન્ડેય પુરાણ ;
 સાડાચૌદ ભવિષ્યજી, તેવિશ વિષ્ણુ વખાણ. ૮૯૫
 પંચવીશ નારદ તણા, વરાહ ચોવિશ જાણ ;
 ઓગણીશ ગણ ગરુડના, અરાઢ ભાગવત્ વાણ. ૮૯૬
 મત્સ્ય સુચૌદ સહસ્ત્રજી, કુર્મ્ય સત્તર ગણાય ;
 લિંગતણા અગિયારને, શિવ ચોવીશ ભણાય. ૮૯૭
 પંદર સહસ્ત્ર અગ્નિના, વળિ ઉપર શત ચાર ;
 સ્કન્ધ સહસ્ત્ર એકચાશિ શુભ, તે ઉપર શત સાર. ૮૯૮
 લક્ષ સુત્રણ અઢાણુ ગણ, સહસ્ત્ર વેદ શત આદ ;
 સૌપુરાણના શ્લોકની, કહી વ્યાસ-મર્યાદ. ૮૯૯

અષ્ટાદશ ઉપ પુરાણ નામ.

સનત્ કુમાર સુગણ પ્રથમ, ત્વસિંહ ને વળિ સ્કન્ધ ;
 દુર્વાસા આશ્વર્થ વળિ, નારદ કપિલ પ્રખન્ધ. ૯૦૦

માનવને બ્રહ્માન્ડ કહું, ભાગેવ ગરુડ-વખાણું ;
 માહેશ્વર, પછિ કાલિકા, શામ્ભુસુ-સૂર્ય પુરાણ. ૯૦૧
 વિષ્ણુ પરાશર પ્રિય ગણે, એ સંચય સર્વાર્થ ;
 દેવિ ભાગવત્ મળિ થયાં, અષ્ટાદશ જન સ્વાર્થ. ૯૦૨

અષ્ટાદશ મહાભારત પર્વ નામ,

આદિ સભા-વનપર્વછે, વિરોટ પછિ ઉદ્યોગ ;
 ભીષ્મ દ્રોણને કર્ણ પછિ, શલ્ય ગદા સુસુપ્ત્યોગ. ૯૦૩
 સ્ત્રી વળિ શોક સુશાંતિછે, અનુસાશન ઉર આણું ;
 અશ્વમેધ મૃશલ સહિત, મહા-પ્રસ્થાન વખાણું. ૯૦૪
 સ્વર્ગારોહણ અંતમાં, સકળ તણો હરિવંશ ;
 પર્વ અષ્ટાદશ એ કહ્યાં, મહાભારત પ્રસંશ. ૯૦૫

અષ્ટાદશ જ્યોતિષના આચાર્ય.

વિધિ-સુર ગુરુ વશિષ્ઠ વળિ, મનુઆત્રેય પ્રમાણું ;
 પુલસ્ત લોમસ પ્રિય ગણે, વળી મરીચિ સુગ્ધણું. ૯૦૬
 અંગિરા અને વ્યાસજી, નારદ સૌનંદ સાર ;
 ભૃગુ ચ્યવન પાંડર વળી, કશ્યપ ગર્ગ વિચાર. ૯૦૭
 પરાશર સહિત એ કહ્યા, મુનિમાં મુનિષ વખાણું ;
 જ્યોતિષના આચાર્યએ, અષ્ટાદશ ઉર આણું. ૯૦૮

અષ્ટાદશભાર સૂવર્ણદાન કર્ણરાજા કરતો તેનું પ્રમાણ.

છપ્પથ છંદ.

સરસવ પટ્ક જવ એક, સુત્રણુ જવ ગુંજળ જલણો,
 ત્રણુ ગુંજળનો પાલ, સોળવાલે ગદિયાણો ;
 તે ગદિયાણા સોળ, તેહનેતો પલ કહિયે,
 મલ રોઢસો પ્રમાણુ, થાય તવ ધડી સુલહિયે ;
 ગણુ સોધડિ દશનો ભાર એ, એવા અષ્ટાદશ સહી,
 નૃપ કર્ણ કનક દે-વિપ્રને, દલપતિ જો ગણુતી કહી. ૯૦૯

અષ્ટાદશ વર્ણ નામ.

દોહરા.

વર્ણ૪ વેદ૪ યુગ૪ વળિ કહૃં, ત્રણ સંખ્યા ત્રણ લોક ;
સહ અરાઢ એ વર્ણુ શુભ, ભાખે વિરલા કોક. ૯૧૦

શ્રી ગરુડ પુરાણોક્ત અષ્ટાદશ વર્ણ નામ.

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય વળિ, શુદ્ર સહિત એ સાર ;
ચર્મકાર અને રજક, કળ નટ વરટ વિચાર. ૯૧૧
કૈવર્તકને મેદ બિલ, મળ્યાં યયા અગિયાર ;
અત્યજ વળિ પદ્ એરછે, ઉપજ્ઞતી ઉરધાર. ૯૧૨
યવન મ્હેચ્છને રાયકા, ઊંટ ફળ ભરવાડ ;
કોળી કલાલ સહ ગણે, દલપતિ વર્ણુ અરાડ. ૯૧૩

અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતિ પ્રમાણ.

છપ્પય છંદ.

દશકોટી દશ લક્ષ, સહસ્ર સત્તાશી ભાઈ ;
અમણી સંખ્યા થાય, ભાર તવ એક નવાઈ ;
સદ્ગળ વૃક્ષ ગણચાર, ચાર વળિ અદ્ગળ વિચારે,
કંટક ભાર સુચાર, વલ્લિ પદ્ ભાર સ્વિકારે ;
થઇ અરાઢ ભાર વનસ્પતિ, એવિધિ સંખ્યા જોડિયે,
છે રેભાવળી વિરાટની, જાણી ખ્યાલ ન છોડિયે. ૯૧૪

વૈદક ગ્રંથે અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતિ બીજી રીતે.

દોહરા.

ત્રીશકોટિ ને ચતુર વળિ, લક્ષ સહસ્ર ચોર્યાશિ ;
એકભાર સંખ્યા કહી, વૈદક ગ્રંથ તપાસિ. ૯૧૫
ચાર ભાર અપુષ્પ વત, અષ્ટભાર દ્વળવાન ;
ત્રણવલ્લી ત્રણ અદ્ગળ સહ, એ અષ્ટાદશ માન. ૯૧૬

in the things of this world. He enjoys this life not for its own sake, but as a preparation for something more high and noble. In fact, the pure Arian mind looks with distrust upon physical pursuits as calculated to degrade the higher nature of man by confining it to mere earthly objects. An Indian Arian, therefore, who entirely discards spiritual pursuits in favour of purely physical researches belies his natural instincts. In fact, Western Education is considered by many to have exercised a denationalizing effect on the people.

It is however a matter of great joy that there appear perceptible signs of a revival of genuine taste for our ancient sciences and religion. A fair trial for nearly half a century given to materialistic civilization of the West has more than proved its inadequacy to satisfy the inherent religious cravings of the subtle and keen-sighted Arians, and the opportune arrival of the Theosophical Society, which, among other things, maintain the possibility of the occult sciences on philosophical grounds, gave to the wavering mind of our people a turn in the direction of religious thoughts. The reaction against Western Materialism, it is a pleasure to remark, has already set in, and one may therefore hope to see more religious energy and activity in the coming generation than what is found among us at present.

A survey of History shows that religious instinct is natural to man. In all times and in all countries there have been men who have tried to solve the problem of life, and have, after deep study and researches, tried to establish the superiority of spirit over matter, thus declaring themselves in favour of the truth of occult sciences, the study of which they recommend with great force and energy of language. Even on purely philosophical grounds, it is absurd to condemn these so-called occult sciences as fanciful and chimerical. The researches of

અન્ય ગ્રંથાન્તરે એક ભાર વનરપતિ ત્રીજી રીતે.

પ્રથમ રામ^૩ પછિ નગ^૮ અને, રૌદ્ર^{૧૨} સૂર્ય^{૧૨} શશિ^૨ સાર ;
અધિક શુન્ય^૦ મુનિ^૭ ક્રમ સહિત, થૈ સંખ્યા શુભ ભાર. ૯૧૭

શ્રી રામચંદ્રજીના અષ્ટાદશ પદ્મ વાનરના જૂથ પતિ.
છપ્પથ છંદ.

દિનકર સુત હરિરાજ, બાલધછ કેસરિ ઐરસ,
દધિમુખ દુવિદ મયંદ, રીછપતિ સનકા પૌરસ ;
ઉલકા સુભટ સુપેન, કરી મુખ કુમુદ નીલ નલ,
વૈગવાછ સરભંગ, પનસ ગંધમાદન બહુ બલ ;
એ પદ્મ અષ્ટાદશ જૂથ પતિ, મળિ રાવણુ વિર રોળિયા,
કુમ્ભકરણાદિ ભટ ધન્દ્રજિત, ચાંચડ વત સૌચોળિયા. ૯૧૮

શુકદેવ પિંગળે અષ્ટાદશ દગ્ધાક્ષર.
દોહરા.

અ ધ ડ ઝ ઞ ટ ઠ ડણુ ધે ન પ ફ, બ ભ મ ર હુ એ અરાડ ;
દગ્ધાક્ષર શુક પિંગળે, નર કવિતામાં આડ. ૯૧૯

પૂર્ણ અક્ષૌહિણી પ્રમાણુ

રથ એકવિંશ સહસ્ર વળિ, અષ્ટશત સુસિત્તર ;
હસ્તી પણુ ગણુ એટલા, કે નવ આવે ફેર. ૯૨૦
પાંશટ સહસ્રને છસોં, ઉપર દશ સુવિચાર ;
ઘોડેસ્વાર કલા ગણો, એ પછિ પદાતિ સાર. ૯૨૧
સુએક લક્ષ સહસ્ર નવ, સાડાત્રણ શત લેખ ;
પદાતિ પરમ પ્રમાણુ એ, અક્ષૌહિણી સુપેખ. ૯૨૨

જરાસન્ધ અક્ષૌહિણી પ્રમાણુ.

અયુત હસ્તિને પ્રયુત રથ, યોદ્ધા લક્ષ જુઝાર ;
પ્રયુત અથ પદાતિ કહું, છત્રિશ લક્ષ સુમાર. ૯૨૩
અષ્ટાદશ અક્ષૌહિણી, જરાસન્ધનિ વિચાર ;
ગદા યુદ્ધમાં કુશળ નૃપ, ચઢ્યો સુસત્તરવાર. ૯૨૪

મુખ્ય વીશ જાતના મણીનામ.

સૂર્યકાન્તિ ને ચંદ્ર વણિ, સ્ફટિક કંચન ધન્દ્ર ;
 પદ્મરાગ ને નીલમણિ, મહા નીલમણીન્દ્ર. ૯૨૫
 ગરુડોદ્ધારક સંજિવન, મણિ મરકત ગામ્ભીર ;
 સ્યમંતક સુકૌસ્તુભ વણી, મોક્ષિતક કિશોર ધીર, ૯૨૬
 ચિંતામણિ ચૂંડામણી, માણિક્ય સ્પર્શ સમસ્ત ;
 વીશ જાતના એ મણી, દલપતિ કરે પ્રશસ્ત. ૯૨૭

ત્રયોવિંશતિ પદાર્થ નામ.

છપ્પય છંદ.

પ્રમાણ અને પ્રમેય, સંશય અને સુપ્રયોજન,
 દૃષ્ટાન્ત સુસિદ્ધાન્ત, તર્ક અવયવ નિર્ણય જન ;
 વાદ વિતન્ડા જલ્પ, સુહેવાલાસ વણી છલ,
 નિગ્રહ સ્થાન વખાણ, જાતિ સહ સોળ કલાં ભલ ;
 સુપદાર્થ દ્રવ્ય સામાન્ય ગુણ, વિશેષ વણિ સમવાયછે,
 કર્માભાવ સહિત સમ્પન્ન મણિ, પદાર્થ પ્રિય કહેવાયછે. ૯૨૮

ચતુર્વિંશતિ અવતાર નામ.

છપ્પય છંદ.

જય જય મીન વરાહ, કમઠ નરહરિ યણિ વામન,
 પરુરામ રઘુવીર, કૃષ્ણ કીર્તી જગપાવન ;
 બૌદ્ધ કલકટી વ્યાસ, હંસ પૃથુ હરિ મનવંતર,
 યજ્ઞ ઋષભ હયગ્રીવ, ધ્રુવ સુવરદા ધનવંતર ;
 કેદાર કપિલ દત્તાત્રિ મણિ, સનકાદિક કંકુણા કરે,
 ચૌવીશ રૂપ લીલા રચી, દલપતિરામ હૃદય ધરે. ૯૨૯

ચતુર્વિંશતિ અવતારના જન્મસ્થળ નામ.

દોહરા.

મીન કુર્મ્ય ધનવંતરી, જન્મ સિંધુછે જાંઘ ;

સનકાદીક વરાહ વળિ, હંશ બ્રહ્મ પુર માંલ. ૯૩૦
 નર નારાયણ સ્વર્ગમાં, વ્યાસ કાલપિ પ્રમાણ ;
 નરહરિજી મુલતાનમાં, વામન પ્રયાગ બાણ. ૯૩૧
 અવધનાથ પૃથુ ઋષભતો, અવધપુરી પ્રખ્યાત ;
 કૃષ્ણ મધુપુર ને વિષે, હરિસુ મેરુતળ ખ્યાત. ૯૩૨
 હયગ્રીવ કંબુ વિષે, બૌધ ગયાજિ વખાણ ;
 મતુ ધ્રુવ પ્રકટ વિચૂરમાં, દત્ત ચિત્રગિરિ બાણ. ૯૩૩
 થયો જમનિયારણમાં, પર્ણરામ અવતાર ;
 નારાયણ સર કપિલ મુનિ, કલ્કી સંભલ સાર. ૯૩૪

શ્રીદત્તાત્રયના ચતુર્વિંશતિ સકારણ ગુરુનામ.

પૃથ્વી. ૧

ઉપકારણિ થાતી સ્તુતી, અપકારણિ નિન્દાય ;
 નિસ્પૃહતા ખેને વિષે, રાખે પૃથ્વી સદાય. ૯૩૫
 અચળ પણ્છે પ્હાડમાં, પશોપકારી વૃક્ષ ;
 માટે દત્ત ગુરુ પ્રથમ, પૃથ્વીછે પ્રસક્ષ. ૯૩૬

વાયુ. ૨

સ્વાદા સ્વાદ કહ્ વળી, સ્તુતિ નિન્દાનો ભાગ ;
 વિચાર દત્તાત્રય ગુરુ, માડુત દ્વિતિય સભાગ. ૯૩૭

આકાશ. ૩

જે આકાશે સૂર્યનો, છે સર્વત્ર પ્રકાશ ;
 પ્રકાશ પાછો સૂર્યમાં, મળે સ્થાન જવ નાશ. ૯૩૮
 અન્ય ઉપર પડવા થકી, ઘટે ન તેજ વિચાર ;
 પર્માત્મા આકાશ વત્, સર્વમાંહિ સરદાર. ૯૩૯
 વળી જીવના મર્ણુથી, તે શક્તી નહિ ક્ષીણ ;
 ત્રીજે નભ ગુરુ દત્તનો, બાણે જ્ઞાનિ પ્રવીણ. ૯૪૦

જળ. ૪

ઉત્તવળ મૌકિત્વ વત્ અમ્બુજે, કરે જડતને શુદ્ધ ;

મુખ્ય વીશ જાતના મણીનામ.

સૂર્યકાન્તિ ને ચંદ્ર વણિ, સ્ફટિક કંચન ઇન્દ્ર ;
 પદ્મરાગ ને નીલમણિ, મહા નીલમણીન્દ્ર. ૯૨૫
 ગરુડોદ્ધારક સંજિવન, મણિ મરકત ગામ્ભીર ;
 સ્યમંતક સુકૌસ્તુભ વણી, મોક્ષિતક કિશોર ધીર, ૯૨૬
 ચિંતામણિ ચૂડામણી, માણિક્ય સ્પર્શ સમસ્ત ;
 વીશ જાતિના એ મણી, દલપતિ કરે પ્રશસ્ત. ૯૨૭

ત્રયોવિંશતિ પદાર્થ નામ.

છપ્પય છંદ.

પ્રમાણ અને પ્રમેય, સંશય અને સુપ્રયોજન,
 દૃષ્ટાન્ત સુસિદ્ધાન્ત, તર્ક અવયવ નિર્ણય જન ;
 વાદ વિતંડા જલ્પ, સુહેવાભાસ વણી છલ,
 નિગ્રહ સ્થાન વખાણ, જાતિ સહ સોળ કલાં ભલ ;
 સુપદાર્થ દ્રવ્ય સામાન્ય ગુણ, વિશેષ વણિ સમવાયછે,
 કર્મભાવ સહિત સમ્મ મણિ, પદાર્થ પ્રિય કહેવાયછે. ૯૨૮

ચતુર્વિંશતિ અવતાર નામ.

છપ્પય છંદ.

જય જય મીન વરાહ, કમઠ નરહરિ બળિ વામન,
 પર્શુરામ રઘુવીર, કૃષ્ણ કીર્તી જગપાવન ;
 બૌધ કલંકી વ્યાસ, હંસ પૃથુ હરિ મનવંતર,
 યજ્ઞ ઋષભ હયગ્રીવ, ધ્રુવ સુવરદા ધનવંતર ;
 કેદાર કપિલ દત્તાત્રિ મણિ, સનકાદિક કુરુણા કરે,
 ચોવીશ રૂપ લીલા રચી, દલપતિરામ હૃદય ધરે. ૯૨૯

ચતુર્વિંશતિ અવતારના જન્મસ્થળ નામ.

દોહરા.

મીન કુર્મ્ય ધનવંતરી, જન્મ સિંધુછે જાંલ ;

સનકાદીક વરાહ વળિ, હંશ બ્રહ્મ પુર માંહ. ૯૩૦
 નર નારાયણ સ્વર્ગમાં, વ્યાસ કાલપિ પ્રમાણ ;
 નરહરિજી મુલતાનમાં, વામન પ્રયાગ જાણ. ૯૩૧
 અવધનાથ પૃથુ ઋષભતો, અવધપુરી પ્રખ્યાત ;
 કૃષ્ણ મધુપુર ને વિષે, હરિસુ મેરુતળ ખ્યાત. ૯૩૨
 હયગ્રીવ કંબુ વિષે, ઐધ ગયાજિ વખાણ ;
 મનુ ધ્રુવ પ્રકટ વિથૂરમાં, દત્ત ચિત્રગિરિ જાણ. ૯૩૩
 થયો જમનિયારણમાં, પર્શુરામ અવતાર ;
 નારાયણ સર કપિલ મુનિ, કલ્કી સંભલ સાર. ૯૩૪

શ્રીદત્તાત્રયના ચતુર્વિંશતિ સકારણ ગુરુનામ.

પૃથ્વી. ૧

ઉપકારયિ થાતી સ્તુતી, અપકારયિ નિન્દાય ;
 નિસ્પૃહતા બેને વિષે, રાખે પૃથ્વી સદાય. ૯૩૫
 અચળ પહાંછે ખડામાં, પરાપકારી વૃક્ષ ;
 માટે દત્ત ગુરુ પ્રથમ, પૃથ્વીછે પ્રસક્ષ. ૯૩૬

વાયુ. ૨

સ્વાદા સ્વાદ કહૂં વળી, સ્તુતિ નિન્દાનો ભાગ ;
 વિચાર દત્તાત્રય ગુરુ, મારુત દ્વિતિય સભાગ. ૯૩૭

આકાશ. ૩

જે આકાશે સૂર્યનો, છે સર્વત્ર પ્રકાશ ;
 પ્રકાશ પાછો સૂર્યમાં, મજે સ્થાન જવ નાશ. ૯૩૮
 અન્ય ઉપર પડવા થકી, ઘટે ન તેજ વિચાર ;
 પર્માત્મા આકાશ વત્, સૂર્યમાંહિ સરદાર. ૯૩૯
 વળી જીવના મર્ણુથી, તે શક્તી નહિં ક્ષીણ ;
 ત્રીજે નભ ગુરુ દત્તનો, જાણે જ્ઞાનિ પ્રવીણ. ૯૪૦

જળ. ૪

ઉજવળ મૌકિત્વ વત્ અમ્બુજે, કરે જડતને શુદ્ધ ;

જ્ઞાનિ શુદ્ધ રહિ અવરને, કરે બોધ અવિરુદ્ધ. ૯૪૧

અગ્ની. ૫

અગ્નિ પ્રજ્વળે સર્વને, જ્ઞાનિ ખર્ચિદે તેમ ;
સંતોષી આશીર્વાદે, પાપ મુક્ત કર એમ. ૯૪૨

ચંદ્ર. ૬

ચંદ્ર તેજસુ વધે ઘટે, પણુ સ્વસ્વરુપે એજ ;
જો પર્માત્મ અનંતમાં, અલગ પ્રકાશિત છેજ. ૯૪૩

સૂર્ય. ૭

સૂર્ય સોપિ વૃષ્ટી કરે, જ્ઞાની સરાજે એમ ;
મેળવિ લોભાઇ ન તે, પાશૂં આપે તેમ. ૯૪૪
સૂર્ય બિમ્બ જળમાં અધિક, દેખાતાં પણુ એક ;
ધશ્વિર પ્રકાશ સર્વમાં, પરંતુ એક વિવેક. ૯૪૫

પારેવા. ૮

પારેવા ગુરુ અષ્ટમો, પાસ માલન ફસાય ;
તેમ જ્ઞાનિ ફસતા નથી, માયા પાસ કળાય. ૯૪૬

અજગર. ૯

અજગર વૃત્તી રાખવી, જ્ઞાની દ્રઢ વિશ્વાસ ;
પ્રભુ આપે તે પ્રસનથી, ખાય ગણ્યો ગુરુ ખાસ. ૯૪૭

સમુદ્ર. ૧૦

સમુદ્ર વધ ઘટ થાય નહિં, જાણે જ્ઞાની કોક ;
લાભ હાનિ મન નવ ધરે, નહીં હર્ષ નહિં શોક. ૯૪૮

પતંગ. ૧૧

પતંગવત્ મોહિત નથૈ, કરેન પરત્રિય સંગ ;
પુત્ર પત્નિ ધન મોહતજિ, જ્ઞાની રહે અસંગ. ૯૪૯

મધુમક્ષિકા. ૧૨

સંગ્રહ કરિ મધુમક્ષિકા, વિચારતી નથિ સ્વાર્થ ;
તેમ જ્ઞાનિ સંગે નકદિ, યોગ્ય ભોગિ પર્માર્થ. ૯૫૦

હસ્તી. ૧૩

કરિણિ'ચિત્ર દેખાડિને, હસ્તિ હસ્તગત જેમ ;
જ્ઞાનિ મોહસ્ત્રી પાસમાં, પડતા કદીન તેમ. ૯૫૧

મધુહા. ૧૪

બણા દિવસ પરિશ્રમ કરી, સંગે મધ મધમાખિ ;
તે મધુહા ક્ષણ એકમાં, લેતા ખાકિ ન રાખિ. ૯૫૨
જ્ઞાનિ પ્રયોજન નેટલું, લાવી ખાય સ્વિકાર ;
શુદ્ધ ચતુર્દશ એ થયા, કોવિદ કુળ સુવિચાર. ૯૫૩

મૃગ. ૧૫

વાજિન્ત્રાદિક નાદથી, પ્રિય મૃગ પડતા પાસ ;
તેમ જ્ઞાનિ સ્ત્રી વચન વા, ગાનથિ વશ નહિ ખાસ. ૯૫૪

મત્સ્ય. ૧૬

સ્વાદ ધન્દ્રિથી મત્સ્ય જે, આંકડિ માંલ ફસાય ;
જ્ઞાનિન લલુતા રાખતા, સાવધ રહી સદાય. ૯૫૫

પિંગળા વેશ્યા. ૧૭

વ્યભિ ચારાદિક દોષ તજિ, ગુણિકા પામી મોક્ષ ;
તેમ જ્ઞાનિ રસ ભોગ તજિ, ગ્રહે જ્ઞાન અપરોક્ષ. ૯૫૬

સમડી. ૧૮

એક સમડિ ઉડિ ભક્ષલે, કર્યો બિનિયે પ્રહાર ;
નાંખિ ભક્ષ ન્હાસી ગર્હ, જ્ઞાની જ્ઞાન વિચાર. ૯૫૭
માયાને ભય જગતમાં, નથિ કાયાને સાર ;
વિચારિ વસ્તુ ન રાખતા, જ્ઞાની કોડી ભાર. ૯૫૮

અજ્ઞાન બાળક. ૧૯

કામાદિક ને વશ નથી, એકલું વિરક્ત બાળ ;
આપ રમતમાં પ્રસન મુખ, તેમ જ્ઞાનિ મુખ ભાળ. ૯૫૯

કુમારિકા. ૨૦

રખે પશેણા બાળુશે, શાળ ખાંડતિ કુમારિ ;
ખડખડતી ચૂડી બધી, મૂકી ભાંચ ઉતારિ. ૯૬૦
એકેક રહી તવ પ્રસન, તેમ જ્ઞાનિ મન લેખ ;
એકાન્તે રહિ રટ વિભૂ, એક એક પ્રિય પેખ. ૯૬૧

તીર બનાવનારો. ૨૧

આપ આપણા ઉઘમે, મચ્યો શિલે તિરકાર ;
જે રાગની સ્વારિ પાણુ, બાણૂં નહીં લગાર. ૯૬૨
તેમ ઇન્દ્રિયો વશ કરી, નારાયણનું ધ્યાન ;
ધરે જ્ઞાનિ મન દ્રઢ કરી, મોક્ષ પરમ પદ જ્ઞાન. ૯૬૩

સર્પ. ૨૨

સર્પ કરે નહિં ઘર કદી, ઊંદર દર રેઠાણુ ;
તેમ જ્ઞાનિ ઘર નવ કરે, બ્યાંનિશિયાં ઘર બાણુ. ૯૬૪

મકરી વા કરોળિયો. ૨૩

બાળ પ્રસારિ સમાવિદે, મકરિ શરિરમાં લેખ ;
તેમ જગત ઉત્પત્તિ લય, પરબ્રહ્મમાં પેખ. ૯૬૫

ભૂંગારી વા ભ્રમરી. ૨૪

ભૂંગારી ઘર છિદ્ર કરિ, મુકે ધયળ દૈ દંખ ;
હાર બંધ કરિ સેવતાં, દંખ સ્મરણ નીઝંખ. ૯૬૬
યતિ ભૂંગારી તેમ જો, જ્ઞાની જ્ઞાન સ્વરૂપ ;
પર્માત્મામાં લીનયૈ, દલપતિછે તદ્દરૂપ. ૯૬૭

ચતુર વિંશતિ એકાદશી વૃત વિધાન.

મોક્ષદા સદ્ગુણ સદા, માર્ગશીર્ષમાં લેખ ;

તેમ પુત્રદા પદ્મિલા, પૌશ માસમાં પેખ. ૯૬૮
 માધ જ્યા વિજયા વદે, વળી ફાલગુણુ જાણુ ;
 આમલકી અધમોચની, ચૈત્રની હવે પ્રમાણુ. ૯૬૯
 કામદા વળિ વરચિની, વળિને માધવ માસ ;
 મોહિનિને અપરા યિજ્ઞ, કહી પ્રકાશ પ્રકાશ. ૯૭૦
 નિર્જળા અને ચોરિન, એક માસની સાર ;
 દેવશયનિ ને કામિકા, આણદે ઉર વાર. ૯૭૧
 સુતદા ધર્મપ્રદા ગણુ, આવણુ એક વિચાર ;
 પરિવર્તિનિ ને ધનિદરા, નભસ્યની સંભાર. ૯૭૨
 પાપાંકુશા વળી કહે, રમાસુ આશ્વિન હોય ;
 પ્રબોધિની ઉમતિબે, કાર્તિકમાં પ્રિય જોય. ૯૭૩
 વેધ દોપછે ચાર વિધિ, એકાદશિના જોહ ;
 સ્પર્શ વળી સંગમ જાણુ, સ્વદ્ય વેધ મુણુ એહ. ૯૭૪
 ઘટિકા પિસ્તાળીશ જો, પુર્વે દશમી હોય ;
 એકાદશિ નિર્દોષ તે, પળ વધિ સ્પર્શ તું જોય. ૯૭૫
 જવ પચાશ ઘડિ દશમિતો, સંગમ દોષ લખાય ;
 પંચાવન ઘડિ સ્વદ્યપછે, છપ્પન વેધ ગણાય. ૯૭૬
 પ્રથમ દોષ સતયુગ વિષે, દિતિયસુત્રેતા જાણુ ;
 ત્રીજે દ્વાપરમાં ગણુ, ચતુર્થ કળી પ્રમાણુ. ૯૭૭
 વળી સમત્વ સૂર્યોદય, પૂર્વક્ષણનો અંત ;
 સાં સુધિ તિથી રહેજ તવ, પૂર્ણ સાઠ ગુણવન્ત. ૯૭૮
 જો કદિ ન્યૂન ઘટિ સાઠમાં, હોય તિથી તવ લેખ ;
 શુદ્ધા વિદ્યા ભેદમાં, તિથિ ક્ષય વૃદ્ધિ મુપેખ. ૯૭૯
 વૈષ્ણવ શુદ્ધેકાદશિ, ભેદ પ્રથમ તું વિચાર ;
 દશમી પંચાવન ઘટી, ઓગણુ સાઠ પળ સાર. ૯૮૦
 તેમજ એકાદશિ સુઘટિ, ઓગણુ પચાશ નેક ;
 તે પર ઓગણુસાઠ પળ, જોદ્વાદશી વિત્રેક. ૯૮૧
 તેંતાળિસ ઘટિને ઉપર, પળસુ ઓગણુપચાસ ;
 તે પરમાવધિ પૂર્ણમાં, ઓછી ક્ષય પળ ખાસ. ૯૮૨
 તે થકિ ચુમ્માળીસ ઘટિ, પરિમિત ન્યૂન લખાય ;

શુદ્ધા વિદ્યા ભેદથી, વિવક્ષણુજ દર્શાય. ૯૮૩

વેધ રહિત અગુણોદયજ, શુદ્ધૈકાદશિસાર ;

વૈષ્ણવ શુદ્ધા ભેદ નવ, વર્ણ ચાર પ્રકાર. ૯૮૪

વૈષ્ણવોની શુદ્ધા એકાદશીના નવ ભેદ.

પ્રથમ ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૯	૫૮	૦	૫૯	૫૯
૫૫	૦	૫૭	૦	૫૮	૦

શુદ્ધન્યૂનાન્યૂન દ્વાદશિકા.....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણં .....

જો સુઅનુભયાધિક્યવતિ, શુદ્ધા વૃત સુખદાષ ;

સ્માર્ત વૈષ્ણવ મળી કરે, એકાદશિ ન નવાષ. ૯૮૫

બીજા ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૯	૫૮	૦	૬૦	૦
૫૫	૦	૫૭	૦	૫૮	૦

શુદ્ધન્યૂનાસમદ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણં .....

એ સુઅનુભયાધિક્યવતિ, શુદ્ધા વૃત સુખકાર ;

એપણુ એકાદશિ દિવસ, સ્માર્ત વૈષ્ણવ સ્વિકાર. ૯૮૬

many modern philosophers and scientists have proved the fact that there exist occult forces and energies which, though working according to their own special laws, differ essentially from physical laws which regulate the action of matter, for Occult sciences mean those sciences which treat of the Astral Nature of man in contra-distinction to his physical or material nature. The famous argument of Hume against miracle therefore loses all its force, as the results achieved are not considered as so many miracles, but as the natural effects of the harmonious working of natural laws. That there is in nature some such thing as spiritual existence quite distinct and apart from matter is admitted by almost all philosophers. It is also admitted that material laws are unable to explain this existence. It, therefore, necessarily follows that as regards spirit there ought to be some other laws which explain and regulate its action. That such laws do and should exist is admitted even by the modern followers of physical sciences. Professor Tyndall is reported to have publicly declared in his Address that it is impossible to explain the formation of spirit from the effects of the working of the known laws of matter. In ancient times also the study of these occult sciences was a common pursuit with many learned men. We are told by historians that in the remotest times, when Egypt, Chaldia, Assyria, &c., were powerful and civilized kingdoms, these occult sciences were considered as legitimate pursuits, and were freely studied by all who had any pretensions to the name of learned men. In Greece and Rome too Pythagoras, Thales, Plato and others have become famous in modern times as teachers of a philosophy which was essentially different from the common teaching of the schools and was disclosed only to a selected circle of disciples. The occultism of Plato, as every student of ancient philosophy well knows, has divided men into several sects, which, though they differ in

ત્રીજા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
શુદ્ધન્યૂનાડધિક દ્વાદશિકા	૫૫	૫૮	૫૮	૦	૬૦	૧
ધર્માગ્નિધસ્યમુદાહરણં	૫૫	૦	૫૮	૦	૬૦	૧

દ્વાદશિ માત્રાધિક્યવતિ, શુદ્ધ ભેદ વિચાર ;

એકાદશિયે સ્માર્ત વૃત, દ્વાદશિ વૈષ્ણવ સાર. ૯૮૭

વૈષ્ણવ દ્વાદશિયે કરે, એકાદશિ વૃત જાણ ;

માધવને હેમાદ્રિ મત, દલપતિ અધિક પ્રમાણ. ૯૮૮

ચોથા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
શુદ્ધસમાન્યૂન દ્વાદશિકા	૫૫	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
ધર્માગ્નિધસ્યમુદાહરણં	૫૫	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

છેજ અનુભયાધિજ્યવતિ, માટે પૂર્વ વિચાર ;

એપણ એકાદશિ દિવસ, વૃત ઉભય મુખકાર. ૯૮૯

પાંચમા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધ સમાસમ દ્વાદશિકા .....
 ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણં .....

દશમી.		અષ્ટાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૯	૬૦	૦	૬૦	૦
૫૫	૦	૫૭	૦	૫૮	૦

એહ અનુભયાધિક્યવતિ, શુદ્ધા વૃત્ત સ્વિકાર ;
 એકાદશિ દિવશે કરે, ઉભય પક્ષ વૃત્ત સાર. ૯૯૦

છઠ્ઠા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધસમાસધિક દ્વાદશિકા .....
 ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણં .....

દશમી.		અષ્ટાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૯	૬૦	૦	૬૦	૦
૫૫	૦	૫૮	૦	૬૦	૧

દ્વાદશિ માત્રાધિક્યવતિ, શુદ્ધા ભેદ સુલેખ ;
 એકાદશિયે સ્માર્ત વૃત્ત, દ્વાદશિ પૈષ્ણવ પેખ. ૯૯૧
 એ પ્રમાણુ માધવ કહે, વળિ હેમાદ્રિ વિચાર ;
 દ્વાદશિયે સધળા કરે, એકાદશિ વૃત્ત સાર. ૯૯૨

સાતમા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધાડધિકાન્યૂન દ્વાદશિકા .....
 ધર્માધિધસ્યમુદાહરણું .....

દશમી.		અગ્ર દશી		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
		૦	૧	૬૧	૫
૫૫	૦	૬૦	૧	૫૮	૦
				૬૧	૫

એ એકાદશિને ગણે, માત્રાધિજ્યવતિ શુદ્ધ ;
 એકાદશિયે સ્માર્ત વૃત્ત, કંઠે મત્ત અવિરુદ્ધ. ૯૯૩
 દ્વાદશિયે વૈષ્ણવ યતિ, શેષેકાદશિ વૃત્ત ;
 ઉભય ઉપાસ હેમાદ્રિ મત, પૂર્વસુ માધવ મત. ૯૯૪

આઠમા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધાડધિકા સમ દ્વાદશિકા .....
 ધર્માધિધસ્યમુદાહરણું .....

દશમી.		અગ્રદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૫	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
		૦	૧	૬૧	૫
૫૫	૦	૬૦	૧	૫૮	૦
				૬૧	૫

એ પણ એકાદશિ યતી, માત્રાધિજ્યવતિ શુદ્ધ ;
 સ્માર્ત ગૃહસ્થ એકાદશી, પૂર્વેનિ કરે પ્રયુદ્ધ. ૯૯૫
 યતિ વૈષ્ણવ એકાદશી, ખીછ કરે સુલેખ ;
 માધવ મત કલ્યા હવે, હેમાદ્રી મત પેખ. ૯૯૬
 સકામ વા નિષ્કામ વૃત્ત, ઉભય દિવસ સુઉપાસ ;
 વિચાર કરવા યોગ્ય છે, યતિવૈષ્ણવને ખાસ. ૯૯૭

નવમા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
શુદ્ધાડધિકાડધિક દ્વાદશિકા	૫૫	૫૮	૬૦	૧	૩	૫૫
ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું	૫૫	૦	૬૦	૧	૫	૦

એ એકાદશિ તો થતી, ઉભયાધિય વતિ શુદ્ધ ;
સ્માર્ત વૈષ્ણવ ઉભય તણી, ખીજ કહિ અવિરુદ્ધ. ૯૯૮
માધવ હેમાદ્રીમતે, એકાદશિ વૃત સાર ;
વૈષ્ણવની શુદ્ધ તણા, નવધાં ભેદ વિચાર. ૯૯૯

વૈષ્ણવોની વિદ્યા એકાદશીના નવ ભેદ.

સુર્યોદયથી પ્રથમ જે, ઘટિકા ચાર પ્રમાણ ;
અનુભોદયમાં દશમિતો, વિદ્યા પાણૂ વખાણ. ૧૦૦૦
એ વૈષ્ણવ વિદ્યાતણા, પાણૂ નવ ભેદ સ્વિકાર ;
ન્યારા ન્યારા કોષ્ટકે, વ્યાખ્યા સ્પષ્ટ વિચાર. ૧૦૦૧

પ્રથમ ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
વિદ્યન્યૂનાન્યૂન દ્વાદશિકા.....	૫૬	૧	૫૮	૦	૫૮	૫૮
ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું	૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

એહ અનુભયાધિયવતિ, વિદ્વૈકાદશિ થાય ;
સ્માર્ત વૃત્ત એકાદશી, દ્વાદશિ વૈષ્ણવ ધ્યાય. ૧૦૦૨

ખીજા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્યન્યૂનાસમ દ્વાદશિકા .....
 ધર્માબિધસ્યમુદાહરણું .....

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૬	૧૫૮	૦૬૦	૦		
૫૭	૦૫૮	૦૫૬	૦		

એહ અનુભયાધિક્યવતિ, વિદ્વેકાદશિ લેખ;
 સ્માર્ત વૃત્ત એકાદશિ, વૈષ્ણવ દ્વાદશિ પેખ. ૧૦૦૩

ત્રીજા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્યન્યૂનાડધિક દ્વાદશિકા.....
 ધર્માબિધસ્યમુદાહરણું .....

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૬	૧૫૮	૦૬૦	૦		
		૧	૧		
૫૮	૦૫૬	૦૬૦	૧		

દ્વાદશિ માનાધિક્ય વતિ, વિદ્વેકાદશિ જ્ઞાણ;
 એકાદશિયે સ્માર્ત વૃત્ત, વૈષ્ણવ ખીજા વખાણ. ૧૦૦૪
 માધવમત પૂર્વે કબો, હેમાદ્રીમત સાર;
 સધળા દ્વાદશિને દિવસ, વૃત્ત કરે પ્રિયકાર. ૧૦૦૫

ચોથા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
વિદ્વસમાન્યૂત દ્વાદશિકા	૫૮	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
ધર્માબિધસ્થમુદાહરણું	૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

વિદ્વ અનુભયાધિગ્યવતિ, સ્માર્તૈકાદશિ સાધ;
વૈષ્ણવ વિદ્વા તેયકી, દ્વાદશિયે આરાધ. ૧૦૦૬

પાંચમા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
વિદ્વસમાસમ દ્વાદશિકા	૫૮	૧	૬૦	૦	૬૦	૦
ધર્માબિધસ્થમુદાહરણું	૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

વિદ્વ અનુભયાધિગ્યવતિ, સ્માર્તૈકાદશિ જાણુ;
વૈષ્ણવ વિદ્વા તે થકી, દ્વાદશિ વૃત્ત પ્રમાણુ. ૧૦૦૭

છઠ્ઠા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
વિદ્વસમાધિક દ્વાદશિકા	૫૭	૧	૬૦	૦	૬૦	૦
ધર્માબિધસ્થમુદાહરણું	૫૮	૦	૫૮	૦	૬૦	૧

દ્વાદશિ માત્રાધિગ્યવતિ, વિદ્વૈકાદશિ સાર;
સ્માર્ત સાધ એકાદશી, વૈષ્ણવ ખીજિં વિચાર. ૧૦૦૮

પૂર્વ કહી સર્વાનુમત, હેમાદ્રીમત ખાસ ;
સ્માર્ત વૈષ્ણવાદિક કરે, દ્વાદશિયે ઉપવાસ. ૧૦૦૯

સાતમા ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.
ધ. પ. ધ. પ. ધ. પ.		
વિદ્યાધિકાન્યૂન દ્વાદશિકા	૫૯ ૧૬૦ ૦	૫૯ ૫૯ ૧૬૫
ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું	૫૮ ૦૬૦ ૧૫૮	૦ ૬૫

વિદ્યા ભાત્રાધિજ્યવતિ, એકાદશિ વૃત નેક ;
સ્માર્ત ગૃહસ્થ પહેલી કરે, વળિ વધિ કદ્ધં વિવેક. ૧૦૧૦
વાનપ્રસ્થ સન્યાસિ વળિ, ગૃહસ્થ વૈષ્ણવ સાર ;
વિધવા સહ દ્વાદશિ દિવસ, વૃત કરે પ્રિયકાર. ૧૦૧૧
સ્માર્ત ઉભય વૃત આચરે, કહે કેટલાએક ;
વિષ્ણુ પ્રીતિ ધમ્મા કરણુ, માટે કથ્યો વિવેક. ૧૦૧૨

આઠમા ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.
ધ. પ. ધ. પ. ધ. પ.		
વિદ્યાધિકા સમ દ્વાદશિકા	૫૯ ૧૬૦ ૦	૫૯ ૫૯ ૧૬૫
ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું.	૫૮ ૦૬૦ ૧૫૮	૦ ૬૫

એ પણ ભાત્રાધિજ્યવતિ એકાદશિ છે વિદ્ધ ;
સ્માર્ત પ્રથમ વૈષ્ણવ બિચ્છ, સપ્તમ ભેદ પ્રસિદ્ધ. ૧૦૧૩
જે કલું સપ્તમ ભેદમાં, તેજ અષ્ટમાં જાણુ ;
માધવાદિમત જોઈને, દલપતિ કહે પ્રમાણુ. ૧૦૧૪

નવમા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્યાધિકાડધિક દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

દશમી.		અ઼કાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૬	૧	૬૦	૦	૫	૦
		૧	૦	૦	૦
૫૮	૦	૬૦	૧	૪	૦

ઉભયાધિક્ય વતી થતી, વિદ્વૈકાદશિ ખાસ;
સર્વ સ્માર્ત વૈષ્ણવ કરે, ખીજી જેજ ઉપાસ. ૧૦૧૫

સ્માર્તોની શુદ્ધા એકાદશીના નવ ભેદ.

સુર્યોદય સમયે તિથી, દશમી જો નવ હોય;
તવ શુદ્ધા તે સ્માર્તની, ચાર પ્રકારે જોય. ૧૦૧૬
શુદ્ધાને વિદ્વાતણા, નવ નવ ભેદ સ્વિકાર;
ધર્મ શાસ્ત્રમાં જોઇલે, વૃતવિધાન વિસ્તાર. ૧૦૧૭

પ્રથમ ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધન્યૂનાન્યૂને દ્વાદશિકા.....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

દશમી.		અ઼કાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૮	૫૮	૫૮	૦	૫૮	૦
૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

શુદ્ધ અનુભયાધિક્યવતિ, સ્માર્તૈકાદશિ સાધ;
વૈષ્ણવ વિદ્વા તેયકી, દ્વાદશિયે આરાધ. ૧૦૧૮

୦୯୦୬   'ହାତୀର ପୁଅ' ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ପ୍ରଯୋଜନା ପ୍ରାୟ ୧୯୮୦
 'ହାତୀ' ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶନ ପ୍ରାୟ ୧୯୮୩

ᵇ	ᵇ				
ᵇ	ᵇᵇ	ᵇ	ᵇᵇ	ᵇ	ᵇᵇ
ᵇ	ᵇ				
ᵇ	ᵇᵇᵇᵇ	ᵇᵇ	ᵇᵇ	ᵇᵇ	ᵇᵇ
<hr/>					
ᵇ	ᵇ	ᵇ	ᵇ	ᵇ	ᵇ
<hr/>					
ᵇᵇᵇᵇᵇ	ᵇᵇᵇᵇᵇᵇ	ᵇᵇᵇᵇ			

‘कलाम्’ विज्ञापक

ገጽ ፩ 'ጢኪ ምክርታ' ሆኖ 'ግድግዳ' ይባላል
'ጢኪ' ማለትም 'ግድግዳ' ማለት ነው።

o	ah	o	ah	o	ah
o	o	ah	ah	ah	ah
h	h	h	h	h	h
12319	12315	123			

‘कलाम्, वि३७ ५५५०

ચોથા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધસમાન્યૂન દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

એહ અનુભયાધિક્યવતિ, શુદ્ધૈકાદશિ વૃત્ત;

વિદ્ધા વૈષ્ણવની બિજી, ધર્મશાસ્ત્ર સમ્ભવ. ૧૦૨૨

પાંચ માં ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધસમાસમ દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

એહ અનુભયાધિક્યવતિ, શુદ્ધૈકાદશિ પેષ;

વિદ્ધા માટે વૈષ્ણવો, દ્વાદશિયેન સુભેષ. ૧૦૨૩

છઠ્ઠા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધસમાડધિક દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

દ્વાદશિ માત્રાધિક્યવતિ, શુદ્ધૈકાદશિ વૃત્ત;

દ્વાદશિયે નહિ સ્માર્તની, એ માધવતો મત. ૧૦૨૪

દશમી.		અંકદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૮	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

દશમી.	અંકદશી.	દ્વાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૮	૫૮	૬૦	૦	૬૦	૦
૫૭	૦	૫૮	૦	૫૮	૦

દશમી		અંકદશી		દ્વાદશી	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫૮	૫૮	૬૦	૦	૬૦	૦
૫૮	૦	૫૮	૦	૬૦	૦

several important points, all agree in maintaining the truth of occult sciences. As regards middle ages, the names of Agrippa and Pharnasus as teachers of occult sciences are well known. In modern times also there have been and are philosophers who maintain on scientific grounds the existence of forces and energies quite distinct from those which govern the action of physical bodies. That the action of these subtle forces can be scientifically studied has now become evident by the progress of mesmerism and spiritualism which number among their followers some of the greatest names of modern times. The extremely subtle nature of spirit, however, from which these laws emanate, makes them very difficult to grasp except by intellects equally sharp and subtle, and consequently their study forms the pursuits of only the gifted few, and that, too, under the careful and vigilant supervision of an experienced teacher. The strict mystery observed by the professors of Yoga and other similar sciences, which deal with the action of spirit upon spirit as well as matter, has had its origin in this exceedingly difficult nature of these sciences, which, as they treat of the higher or Astral nature of man, are not allowed to be tampered with by each and all. The Indian Yogis generally keep themselves aloof from human society, because they believe that base and impure contact has a debasing effect on spirit which loses its transcendental powers by vulgar association. This is another reason of the great reserve and discrimination observed in the communication of the truths of these sciences to others. There is however no cause for disappointment, as it may be safely affirmed that some real progress in these sciences is attainable by all conscientious and faithful workers, who study them in a humble and meek spirit under the guidance of "qualified masters."

Apart, however, from the question of truth or otherwise of these sciences, the publication of this book, it is believed

હેમાદ્રીમત સર્વને, હાદશિનોજ ઉપાસ ;
મુમુક્ષુ સ્માર્ત કરે બિજી, કેચિદ્મતે તપાસ. ૧૦૨૫

સાતમા ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	અકાદશી.	હાદશી.				
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.	
શુદ્ધાધિકાન્યૂન હાદશિકા.....	૫૮	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૫૮
			૧	૦	૬૫	૬૫
ધર્માધિધસ્થમુદાહરણં	૫૮	૦	૬૦	૧	૫૮	૦
					૬૫	૬૫

એછે માત્રાધિક્યવતિ, શુદ્ધેકાદશિ બાણુ ;
સ્માર્ત ગૃહસ્થે પ્રથમની, વૈષ્ણવ બીજિ પ્રમાણુ. ૧૦૨૬
નિષ્કામ ગૃહસ્થ સન્યાસિ વળિ, વાન પ્રસ્થ પણુ લેખ ;
વિધવાદિક વૈષ્ણવ કરે, શૈષેકાદશિ પેખ. ૧૦૨૭
વિષ્ણુ પ્રીતિ ઇચ્છા કરણુ, બેધદિવસ ઉપવાસ ;
કરે એમ કોવિદ કથે, કેચિદ્મતે તપાસ. ૧૦૨૮

આઠમા ભેદનું કોષ્ટક.

દશમી.	અકાદશી.	હાદશી.				
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.	
શુદ્ધાધિકાસમ હાદશિકા.....	૫૮	૫૮	૬૦	૦	૫૮	૦
			૧	૦	૬૫	૬૫
ધર્માધિધસ્થમુદાહરણં	૫૮	૬૦	૬૦	૧	૫૮	૦
					૬૫	૬૫

એપણુ માત્રાધિક્યવતિ, શુદ્ધેકાદશિ સાર ;
સ્માર્ત પ્રથમ અકાદશી, વૈષ્ણવ બીજિ વિચાર. ૧૦૨૯.

સપ્તમ ભેદ વિચારીને, વાન પ્રસ્થ સન્યાસિ ;
વૈષ્ણવાદિ મુગ્ધસ્થ સૌ, ખીજી કરે તપાસિ. ૧૦૩૦

નવમા ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
શુદ્ધાધિકાડધિક દ્વાદશિકા	૫૮	૫૮	૬૦	૦	૩	૦
ધર્માબિધસ્થમુદ્ધાહરણું	૫૮	૦	૬૦	૦	૪	૦
			૧	૦		
			૧	૦		

એપણ ઉભયાધિજ્યવતિ, શુદ્ધેકાદશિ ભેદ ;
સ્માર્ત વૈષ્ણવાદી સકળ, કરે ખીજી નિર્વેદ. ૧૦૩૧

સ્માર્તોની વિદ્યા એકાદશીના નવ ભેદ.

સૂર્યોદય સમયે જન્મ, ક્ષણ લવાદિ જે કાળ ;
વ્યાપી રહ્યા થકી થતો, વિદ્યા ભેદ વિશાળ. ૧૦૩૨
તે વિદ્યા પણ ચતુરવિધ, જેહવા શુદ્ધ ભેદ ;
તેહરિત વિદ્યાતણુ, વિસ્તારું નિર્વેદ. ૧૦૩૩

પ્રથમ ભેદનું કોષ્ટક.

	દશમી.		એકાદશી.		દ્વાદશી.	
	ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
વિદ્યાન્યૂનાન્યૂન દ્વાદશિકા	૨	૦	૫૭	૫૮	૫૭	૦
ધર્માબિધસ્થમુદ્ધાહરણું	૨	૦	૫૬	૦	૫૫	૦
			ક્ષય			
			ક્ષય			

એસુ અનુભયાધિજ્યવતિ, વિદ્યા ભેદ વિચાર ;
સ્માર્ત વૃત એકાદશી, દ્વાદશિ વૈષ્ણવ સાર. ૧૦૩૪

બીજા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્યન્યૂનાસમ દ્વાદશિકા .....

ધર્માબિધિસ્થમુદાહરણું .....

દશમી.	અગ્રદશી	દ્વાદશી.
ધ. પ.	ધ. પ.	ધ. પ.
૨	૦૫૭	૫૮૬૦
	ક્ષ. ય	
૨	૦૫૬	૦૫૫
	ક્ષ. ય	

વિદ્ય અનુભયાધિક્યવતિ, સ્માર્તેકદશિ સાધ ;

વૈષ્ણવ વિદ્યા તે થકી, દ્વાદશિયે આરાધ. ૧૦૩૫

ત્રીજા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્યન્યૂનાધિક દ્વાદશિકા .....

ધર્માબિધિસ્થમુદાહરણું .....

દશમી.	અગ્રદશી	દ્વાદશી.
ધ. પ.	ધ. પ.	ધ. પ.
૧	૦૫૮	૫૮૬૦
		૧
૧	૦૫૮	૦૬૦
		૦

દ્વાદશિ આત્રાધિક્યવતિ, વિદ્વૈકદશિ સાધ ;

સ્માર્ત કરે દ્વાદશિ દિવસ, વૈષ્ણવ ને નથિ બાધ. ૧૦૩૬

આત્રાધિક્ય દ્વાદશિ છતાં, ઉભયાધિક્ય પણ તેમ ;

વિદ્વૈકદશિ સ્માર્ત લગ્ન, બીજે સ્થળ નહિં એમ. ૧૦૩૭

ચોથા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્વસમાન્યૂન દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

વિદ્વઅનુભયાધિક્યવતિ, એકાદશિ સ્વિકાર ;

સ્માર્ત વૃત્ત એકાદશી, દ્વાદશિ વૈષ્ણવ સાર. ૧૦૩૮

પાંચમા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્વસમાસમ દ્વાદશિકા .....

ધર્માબ્ધિસ્થમુદાહરણું .....

એહ અનુભયાધિક્યવતિ, વિદ્વેકાદશિ લેખ ;

સ્માર્ત વૃત્ત એકાદશી, દ્વાદશિ વૈષ્ણવ પેખ. ૧૦૩૯

છઠ્ઠા ભેદનું કોષ્ટક.

વિદ્વસમાધિક દ્વાદશિકા.....

ધર્માબ્ધિસ્થ મુદાહરણું .....

દ્વાદશિ માત્રાધિક્યવતિ, વિદ્વેકાદશિ થાય ;

સ્માર્ત અને વૈષ્ણવ ઉભય, ખીછ કરે સદાય. ૧૦૪૦

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.
ધ. પ. ધ. પ. ધ. પ.		
૨. ૦	૫૮	૦ ૫૮ ૫૯
	દ્વાય	
૨. ૦	૫૬	૦ ૫૫ ૦
	દ્વાય	

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.
ધ. પ. ધ. પ. ધ. પ.		
૨. ૦	૫૮	૦ ૬૦ ૦
	દ્વાય	
૨. ૦	૫૬	૦ ૫૫ ૦
	દ્વાય	

દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.
ધ. પ. ધ. પ. ધ. પ.		
૨. ૦	૫૮	૦ ૬૦ ૦
	દ્વાય	૧ ૦
૧. ૦	૫૮	૦ ૬૦ ૦
	દ્વાય	૦ ૧

ત્રીજો ભેદ વિચારિ હૈ, સ્માર્ત પ્રથમની ત્યાગ ;
વૈષ્ણવ તો કરતા બિહ, દલપતિ ભેદ અથાગ. ૧૦૪૧

સાતમા ભેદનું કોષ્ટક.

વિક્ષાધિકાન્યૂન દ્વાદશિકા.....

ધર્માબિધરથમુદાહરણુ' .....

દશમી.		અકાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૭	૦	૨	૦	૫૫	૦
				ક્ષય	
૪	૦	૨	૦	૫૮	૦
				ક્ષય	

વિક્ષા માત્રાધિક્યવતિ, એ અકાદશિ બાણુ ;
સ્માર્ત ગૃહસ્થ પ્રથમ કરે, વૈષ્ણવ ખીનિ વખાણુ. ૧૦૪૨
વાનપ્રસ્થ સન્યાસિ વળિ, વિધવાદીક પ્રમાણુ ;
વિષ્ણુ પ્રીતિકર સ્માર્ત બે, કૃત્રિદ મતે સુખાણુ. ૧૦૪૩

આઠમા ભેદનું કોષ્ટક.

વિક્ષાધિકાસમ દ્વાદશિકા .....

ધર્માબિધરથમુદાહરણુ' .....

દશમી.		અકાદશી.		દ્વાદશી.	
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૫	૦	૨	૦	૫૮	૦
				ક્ષય	
૪	૦	૨	૦	૫૮	૦
				ક્ષય	

વિક્ષા માત્રાધિક્યવતિ, અકાદશિ ઉર ધાર ;
સ્માર્ત ગૃહસ્થ પૂર્વનિ કરે, વૈષ્ણવ ખીનિ વિચાર. ૧૦૪૪
સમ્રમ ભેદે ને કહ્યું, યતિ વૈષ્ણવાદિ સાર ;
તેમ સ્માર્તને બે કહી, કૃત્રિદ મતે શિકાર. ૧૦૪૫

નવમા ભેદનું કોષ્ટક.

શુદ્ધાધિકા ઉધિક દાદશિકા .....
 ધર્માભિધર્યમુદાહરણુ .....
 ધર્માભિધર્યમુદાહરણુ .....

દશમી.	અકાદશી	દાદશી.			
ધ.	પ.	ધ.	પ.	ધ.	પ.
૭	૦	૪	૦	૩	૦
૨	૦	૩	૦	૪	૦

વિદ્યા ઉભયાધિક્ય વતિ, એ એકાદશી ભેદ ;
 સ્માર્ત વૈષ્ણવ ઉભય તણી, ખીજી કહું નિભેદ. ૧૦૪૬
 સ્માર્ત ત્યાગ વિદ્યા વૃત્તે, પૂર્વે કહું સુલેખ ;
 સ્માર્ત ભેદ વિદ્યા તણા, એ સુંદર નવ પેખ. ૧૦૪૭
 ધર્મસિન્ધુ આદીક લઈ, શાસ્ત્ર ગ્રંથ આધાર ;
 વૃત્ત વિધાન એકાદશી, રચ્યુંસારમાં સાર. ૧૦૪૮

અષ્ટવિંશતિ નર્ક નામ.

નર્ક અંધતામિત્ર છે, વળિ તામિત્ર વખાણુ ;
 રૌરવ વળિ મહારૌરવ, કુમ્ભી પાક સુખણુ. ૧૦૪૯
 કાળસૂત્ર અસિપત્રવન, સ્ફરરમુખ વળિ પેખ ;
 અંધઃકૂપ સંદંશ છે, કમી ભોજનજ લેખ. ૧૦૫૦
 તપ્તભૂમિ કુટ શાલમલી, વળ કંટક વિચાર ;
 પુયોદ પ્રાણુનિરોધના, વૈતરણી ચિત ધાર. ૧૦૫૧
 વિશસને સાર મેયાદન, લાળ ભક્ષ અયપાન ;
 અવિચ્છિદાર કરદમ અને, શ્વલ પ્રેત ગુણુવાન. ૧૦૫૨
 રક્ષોગણુ ભોજન અને, અવટો રોધન બાણુ ;
 દંદશુકાસહ અષ્ટવિંશ, પાતકિના રેઠાણુ. ૧૦૫૩

ત્રિશત સંખ્યા નામ.

છપ્પ છંદ.

એક દશ શત સહસ્ત્ર, અયુત લક્ષ પ્રયુત કોટી ;
 દશ કોટી પછિ અગ્નિ, અગ્નિ દશ સંખ્યા મોટી ;
 ખર્વ દશખર્વ પદ્મ, વળી દશ પદ્મ ચોક ગણુ ;
 દશચોક્કસુ છક દશછક, ધ્વજ દશધ્વજ સમુદ્ર ભણુ ;
 દશસમુદ્ર લીલ સલિલ મધક, મદસમુદ્ર મુપાર સહિ ;
 દશપારમ સંખ્યા સંખ્ય દૃશ, દલપતિરામ પરમ કહી. ૧૦૫૪

ખીલ રીતે વેદ સંહિતામાંથી એકોનવિંશતિ સંખ્યા નામ.

એક દશ શત સહસ્ત્ર, અયુત લક્ષ પ્રયુત કોટી ;
 દશ કોટી અરબ, અગ્નિપ્રિય સંખ્યા મોટી ;
 ખર્વ અનેજ નિખર્વ, પછી મહાપદ્મ વિચારો ;
 શંકુ જલધી અંત્ય, મધ્ય પરાધ શિકારો ;
 એ એકોનવિંશતિ અંકગણુ, વેદસંહિતામાં કહી ;
 પ્રાચિન સંખ્યા એ રીત છે, કવિ કોવિદ કથતા સહી. ૧૦૫૫

બૃહચાણાખ્ય નીતિ શાસ્ત્રે અત્રિશ લક્ષણ.

દોહર.

લક્ષણ એક સુસિંહમાં, બગ ઠંગમાં પણ એક ;
 કુરકટના ગણુ ચાર પછિ, કાક પંચ વિધ નેક. ૧૦૫૬
 શ્વાનતણા પદ્ પ્રિયવળી, રાપલ ત્રણસુ વિવેક ;
 પદ્ મથુર ત્રણ સર્પ શુકુ, માતપિતા એકેક. ૧૦૫૭

પ્રથમ સિંહુ લક્ષણ એક.

આળસ રહિત પરાક્રમી, આગ્રહ છે અનુકૂળ ;
 આરમ્ભે તત્કાળ તે, દલપતિ સદૃશુ મૂળ. ૧૦૫૮

બક લક્ષણ એક.

સકળ ઇન્દ્રિયન્યથા સહિત, દેશ કાળ બળનેક ;
બકલક્ષણ સુવિચારતા, કાર્ય સાધ્ય સુવિવેક. ૧૦૫૯

કુર્કટ લક્ષણ ચાર.

કુટુંબ પોષણ યુદ્ધમાં, વળિ સ્ત્રી જીવર પ્યાર ;
બહેલાં ઉઠવું ચતુરએ, કુર્કટ લક્ષણ ચાર. ૧૦૬૦

વાયસ લક્ષણ પંચ.

યુગ્મ રમે રતિ સમજિને, સદન બનાવે પેખ ;
અવિશ્વાસિ નિર્લજ વળી, આળસ રંચન લેખ. ૧૦૬૧

શ્વાન લક્ષણ પદ.

અધિક ખાય અલ્પથિ પ્રસન, નિદ્રા સ્વરૂપ વળિ શૂર ;
સ્વામિ ભક્તિ આલાક્યિત, પદ લક્ષણ ધરજીર. ૧૦૬૨

ગર્ધભ લક્ષણ ત્રણ.

ભાર વહન સંતોષિ મન, દંડયિ હરેન ચિત્ત ;
એ ત્રણ લક્ષણ તો કહ્યાં, રાષભના સુણ મિત્ર. ૧૦૬૩

ભોરના લક્ષણ પદ.

હૃદય પદે બહુ રાયતો, શત્રૂને કંરિ જોર ;
વિવેકિ મધુર વચન વદે, શિખી કળામાં મેર. ૧૦૬૪
ગર્વહીન શોભિત સરસ, મધુર અંગ પ્રિયકાર ;
પદ સદ્લક્ષણ શિખિ મહી, ચતૂર ચિત્ત વિચાર. ૧૦૬૫

શર્પના લક્ષણ ત્રણ.

સવિષ રહે ધન રક્ષણે, યુગુઆચા શિર ધારિ ;
એ લક્ષણ ત્રણ સર્પના, જો ચાણુખ્ય વિચારિ. ૧૦૬૬

શ્રી ગુરુ માતા પિતા એકેક લક્ષણ.

શ્રીગુરુ માતા પિતા તણા, વચન ધરે હિતકારિ ;
અપથ્ય તોપણ ગુણ કર્ણ, લે બનીશ ચિકારિ. ૧૦૬૭

પદ્ત્રિંશત્ વાજિન્ત્ર નામ.

હરિગીત છંદ.

મોરલિ ખીન સુઅમૃતકુન્ડલિ જલતરંગ મૃદંગછે ;
શુભ મદનભેરિ નિશાન દુન્દલિ ખંજરી મુરચંગછે ;
ઉક મહુવરીને શંખ ધંટા આલરી કિરતાલછે ;
વણિ આનક ઘોંસા સુગુરુડી ઉપંગ શૃંગી તાલછે. ૧૦૬૮
શુપિનાક સારંગી દુધારા યંત્ર સુમનોહારિછે ;
ધુનિ ઢોલ ડિમિ ડિમિ અંક ગિરિ ગિરિ મંજિરા મુરસારિછે ;
સરણાધ રણતુર સૂરમન્ડળ ચિકારી મુખકારિછે ;
સુરખાખ સુંદરિ સરોદા સહ બંશિની બલિહારિછે. ૧૦૬૯

પદ્ત્રિંશત્ રાજકુળ ક્ષત્રિય ભેદ.

દોહરા.

સુર્ય ચંદ્ર રાઠોડને, કછુવા વણિ પરમાર ;
ગુણનિધિ ગોણલ ગર્જતા, બદલ દધીચિ સાર. ૧૦૭૦
ચૌહાણ હૂન ચાવડા, રાજપાળ ધનપાળ ;
બ્યોતિક બટસુ જોઠવા, સોળંકી સેલાળ. ૧૦૭૧
ઢાટપાળ મકવાણને, અભિવા તુવર વિચાર ;
ટાંક ચંદેલ અનિંગછે, ઘેલોતર પઢીયાર. ૧૦૭૨
કાળછરાને દેવડા, હાડા ગોડ વૃતિડાર ;
નકુમ્ભ સિંધવ કાઠિને, દાહિમાસહ જુઝાર. ૧૦૭૩

પદ્ત્રિંશત્ રાજકુલ ક્ષત્રિયની શત્ શાખા ભેદ.

પંચત્રિંશત્ શાખા કહી, પ્રથમ કુળ પરમાર ;
શાખા લહો ત્રયોદશજ, રાઠોડનિ સુખ સાર. ૧૦૭૪

એકવીંશ જાદવતણી, અતુર્વિંશ ચૌહાણુ ;
 સોળંકીની સમસહ, થૈ એકસો પ્રમાણુ. ૧૦૭૫
 પ્રકાશ નામ શત અંકમાં, જો શો શાખા ન્યારિ ;
 દલપતિરામ પરમ વદે, રાજ્ય રંગ સંભારિ. ૧૦૭૬

૫૮ ત્રિશતદ્વંડાયુધ.

હરિગીત છંદ.

ખડ્ગાંગ ખર્જ સુચર્મ અંકુશ પાશ ડમર શ્લેષ ;
 વળિ આપ બાણ ગદા સુભિન્દી પ્રાશ પરિધ ત્રિશ્લેષ ;
 માલા દંડ કૃપાણુ ભૂશંડી કોકબાણુ કટારછે ;
 વજ્ર કુઠાર છુરિકા સુમુર્કલ શતધ્વી સરદારછે. ૧૦૭૭
 શક્તિ હળ મૂશલ દિર્ઘપટ્ટિશ ચક્ર તોમર સન્નિલડે ;
 જો શંખ ધંટા ધ્વજ પતાકા દોલ દુર્લભિ ગડગડે ;
 રણભેરિ રણસિંહુ નકેરી શરણાષ્ટ રણતુરછે ;
 પટ્ટત્રિંશ દ્વંડાયુધ ધરતા, ક્ષત્રિય જયરણશ્ચરછે. ૧૦૭૮

મુખ્ય૫૮ત્રિશત રતિ કામભોગાસન.

હરિગીત છંદ.

પ્રથમ સુરતિ આસન ભિત્તાપજ સંબુગાસન લેખતા ;
 મદનોદિતાસન ને ઈન્દ્રાસન લાલસાસન પેખતા ;
 વળિ વિપરિતાસન અમ્બુજસન હિતાસન ઉરધારતા ;
 કુચિપોષકાસન મૃગાસનછે સુરતાસન ઉચારતા. ૧૦૭૯
 શુક પદ્મવાસન મૃગાલાસન આલસાસન જનલહે ;
 મહાવિલાસન સંક્રાન્તિસન ગેંડુકાસન ગુણિકહે ;
 પ્રિય શિથિલાસન પરસ્પરાસન તમાલાસન બાણુતા ;
 કંઠિણ ઉદર વૃક્ષાસન કહાવે હિંડોલાસન માણુતા. ૧૦૮૦
 કાલકંઠ વળિ ગલકંઠાસન ઉત્તાનાસન સારછે ;
 સુજઠરાસન પગપદ્મવાસન ઉર્ધ્વાસન સુખકારછે ;
 એકંત્રાસ વળિ અમાસન ખંભાસન બત્રીશછે ;
 ઉદ્ભ્રગાસન અધર સરલાસન લલિત સહ છત્રીશછે. ૧૦૮૧

will be hailed by all classes of readers. The great variety of subjects which it treats of cannot fail to prove interesting to the orthodox, the curious, and the literary reader;—for, while it supplies to the faithful, a real means of obtaining an insight into the ancient religion of his country, to the curious it gives a fund of information which it has become possible to obtain for the first time through the medium of his mother tongue. The literary student will also find much in this book, which will more than repay a careful perusal of these pages. Publication of such books as deal with philosophical and literary subjects alone can give a classical tone to our imperfect Gujarati language, and, it is hoped, the book will receive all possible support and encouragement from the indulgent public.

AUTHOR.

ભર્તૃખંડની અડતાળીશ મહા નદી નામ.

કૃત માલા વૈદાયસી, વળિ અવટોદા નામ ;
 તામ્રપરણિજ પયશ્વિની, ચંદ્રવસા અભિરામ. ૧૦૮૨
 કાવેરી વેણુ કહી, શર્કરાવતિ સુખણુ ;
 તુંગભદ્રાને ભીમરથિ, કૃષ્ણા વેણિ પ્રમાણુ. ૧૦૮૩
 નિરવિન્ધ્યા ગોદાવરી, પયોણિ તાપી સાર ;
 સુરસા અને સુનર્મદા, દર્શણથી ભવ પાર. ૧૦૮૪
 ચરમન્વતિ સિંધૂ અને, મહા નદી ઉર ધારિ ;
 અંધનદાને શોણનદ, સરિતા માંછ વિચારિ. ૧૦૮૫
 કુષિકુલ્પાને કૌશિકી, મંદાકિની ત્રિશામ ;
 દૃપદતીને ગોમતી, સરસ્વતિ સુખ ધામ. ૧૦૮૬
 સુધોપા યમુના સુપ્તતી, સૂર્યઉધ્વતી જાણુ ;
 શતદ્રુ વિતસ્તા છે દ્વિધા, અસકિત મહી વખાણુ. ૧૦૮૭
 ચંદ્રભાગાને કાશ્યપી, પયોરણા પ્રિયકાર ;
 વિશ્વામિત્રિ સુપૂરણા, ચૈતરણી સરદાર. ૧૦૮૮
 અંબિકાસુ ભાગીરથી, ગંગા અનંત નામ ;
 એ અડતાળીશ મહા નદી, પહોંચાડે સુખધામ. ૧૦૮૯

પંચાશતકોટી યોજન પૃથ્વી પ્રમાણુ.

કુન્ડળિયા છંદ.

કોટિ સપ્ત જળમાંછ ક્ષિતિ, ઓગણીસ નગ સાર ;
 રોકી તેર વનસ્પતિ, સપ્તદ્વીપ અગિયાર ;
 સપ્તદ્વીપ અગિયાર, મળ્યાં થૈ પચાસ કોટી ;
 તિમિર માંછ દશ ચાર, પ્રકાશે સપ્ત્યા મોટી ;
 છત્રિશ સૂર્ય પ્રકાશ, ગણત્રીએ નહિં ખોટી ;
 દલપતિ મહિ વિસ્તાર, સુયોજન પચાસકોટી. ૧૦૯૦

ખીજ રીતે શ્રીમત્ ભાગવત્ પ્રમાણે પંચાશત્કોટી યોગ

છપ્પથ છંદ.

દ્વેકોટી ત્રેપન્ન લક્ષ, પંચાસ સહસ્ત્ર ગણુ ;
સપ્ત દ્વીપ તેમાંહિ, સપ્ત સાગરને પણુ ભણુ ;
એક કોટિ ને લક્ષ, સાડિસતાવન મહિછે ;
અકાળ પૃથ્વી કહી, બાકિ હીરણ્યમયીછે ;
તે અષ્ટ કોટીને લક્ષ કહું, ઓગણુચાળિશ ઉપરી ;
મહિ કોટી સાડાબાર થૈ, એકદિશા ગણુતી કરી. ૧૦

દોહરા.

એહ રીત ચારે દિશા, કોટી સપ્તાબાર ;
ગણુતાં પંચાસકોટી મહિ, યોજનછે વિસ્તાર. ૧૦૯૨

ત્રીજી રીતે પંચાશત્કોટી યોજન પ્રમાણ.

દ્વેકોટી સુપચાસછે, લક્ષ સહસ્ત્ર પચાસ ;
સપ્ત દ્વીપ સાગર મહી, કહી પ્રકાશ પ્રકાશ. ૧૦૯૩
હેમમયી દશ કોટી મહિ, લોકાલોક નગ સાર ;
દેવ તપો ભોમી કહું, દશ સહસ્ત્ર વિસ્તાર. ૧૦૯૪
પંચત્રિંશત્ કોટી ઉપર, એકોનવિંશતિ લક્ષ ;
સહસ્ત્ર ચત્વારિશ લહો, અન્ધઃકાર પ્રત્યક્ષ. ૧૦૯૫
એક કોટી ને લક્ષ ગણુ, ત્રીશ સુગતાર્દખોટિ ;
એક કોટી સુકટાહછે, સૌમણિ પચાસ કોટિ. ૧૦૯૬

સાઠ દક્ષ પુત્રી નામ.

સપ્તવિંશ નક્ષત્રતે, અર્પિચંદ્રને સાર ;
ભાનું લંબા વિશ્વાવસૂ, કકુલભ્રમિ સુવિચાર. ૧૦૯૭
સંકટપાસુ મરુતવતિ, સ્વાધ્યા મહુતા લેખ ;
ભૂતભારયા યુગ્મછે, અન્યા સકુપા પેખ. ૧૦૯૮
વણિ અંગિરસ અંગના, સતિ સ્વાધ્યા બે બાણુ ;
કશાશ્વને મિષ્ણુ અરચિ, અર્પી સત્ય પ્રમાણુ. ૧૦૯૯

મુનિ કસ્યપ ને સપ્તદશ, પશુ નથિ ચાર પ્રકાશ ;
સૌ મળિને યૈ સાઠએ, કાધી બહુ તપાસ. ૧૧૦૦

ચતુઃષ્ઠિ કળા નામ.

દોહરા.

ગીત વાદને નૃત્ય શુભ, નાટ્યાલેખ્ય વિચાર ;
તંદુલકુસુમખલીકીયા, વિશેષક છેવ પ્રકાર. ૧૧૦૧
પુષ્પાસ્તરણુ દશન વસન, ગંગરાગ સુહૃચાર ;
મણિભૂમિકા શયન રચન, ઉદક વૃદ્ધિ પ્રિયકાર. ૧૧૦૨
ચિત્રકળાસુ ઉર્જાટન, માલ્યગ્રંથન વિકલ્પ ;
વળિ શેખરાપિડયોજન, નેપથ્યયોગ સ્વલ્પ. ૧૧૦૩
સુગન્ધ બૂપણુ યોજના, કર્ણ પત્ર પ્રિય ભંગ ;
કૌતુભાર શુભ યોગને, હસ્તલાઘવ સુરંગ. ૧૧૦૪
ચિત્ર શાકાપુષ્પભક્ષની, વિક્રિયા સુચિત ધર્મ ;
પાનકરસ રાગાશવ, ત્રીડાસૂત્ર શુચિ કર્મ. ૧૧૦૫
યોગ દુર્વચક પ્રહેલિકા, પ્રતિભાલા સદ્તૂર્ણ ;
પુસ્તક વાંચન તર્ક વળિ, કાવ્ય સમસ્યા પૂર્ણ. ૧૧૦૬
નાટકાખ્યાયિક દર્શન, તક્ષણુ ધાતુ વાદ ;
પટિકાવેત્ર આણુવળી, રાગસાન પ્રિય નાદ. ૧૧૦૭
મણી રતને રૂપનો, પરિક્ષક આકર ગાન ;
વૃક્ષાયુરવેદીખરો, ભાષા દેશતુ' ભાન. ૧૧૦૮
ઈંદ્રગ્નળ શુક સારિકા, પ્રલાપન ઉત્સાદન ;
કેશ મારજન કુશળતા, છ'દોસાન સુકન્ન. ૧૧૦૯
અક્ષર મુદ્રિકા કથન વળિ, મ્યેચ્છિત કુતર્ક લેખ ;
પુષ્પશકટિકા નિમિત્તને, યંત્રમાતૃકા પેખ. ૧૧૧૦
માતૃકાસુસંવાય વળિ, માનસીક કળ કાવ્ય ;
અભિધાનકોપ ને વળી, ક્રિયા વિકલ્પ દર્શાવ્ય. ૧૧૧૧
છલિતકયોગ સુદ્યૂત વળિ, વસ્ત્રગોપન વિચાર ;
ક્રીડાઆર્પવૈનાયિકા, આળકીડન પ્રકાર. ૧૧૧૨
વૈતાલિકવિદ્યા સહિત, ચોસઠકળા નિધાન ;
દલપતિરામ કહે લહે, કોઈક પુરુષ પ્રધાન. ૧૧૧૩

બોહોતેર કળા નામ.

દોહરા.

લેખક પઠિત કવિત્તને, અંક કળા શુભ ગાન ;
 વૃત્ત કળાને વ્યાકરણ, વાજિત્ર છંદ જ્ઞાન. ૧૧૧૪
 અલંકાર નાટક વળી, સાટકકળ નખછેદ ;
 પત્રછેદ આયુધકળા, ગજઆરોહણ ભેદ. ૧૧૧૫
 અશ્વારોહણ અશ્વની, વળી હસ્તિની જાણ ;
 રત્ન પરિક્ષા પુરુષને, સ્ત્રી લક્ષણ ઉર આણ. ૧૧૧૬
 મંત્ર યંત્ર વાદાદિ વળિ, પશુ લક્ષણ મર્યાદ ;
 વિખવાદસુ રસવાદછે, વળિ ગંધર્વ સુવાદ. ૧૧૧૭
 બુદ્ધ્યપ્રકાર વિદ્યાતણો, વાદ યુદ્ધની રીત ;
 તર્ક વાદ સંસ્તૂતને, પ્રાકૃત વાદ પુનીત. ૧૧૧૮
 પ્રત્યુત્તર કાપટ્ય કળ, ભાષા દેશ છત્રીશ ;
 નિર્મળ સત્યસિદ્ધાન્તને, ચિત્ર વિજ્ઞાન કવીશ. ૧૧૧૯
 કળા અધિપ વેદાન્તની, ગારુડિ વિદ્યા લેખ ;
 ઇન્દ્રજાળ વિદ્યા અને, વિનય સુવિદ્યાં પેખ. ૧૧૨૦
 આચાર્ય દાનની કળા, શાસ્ત્ર કળા સંપૂર્ણ ;
 પુરાણ ધ્યાન કળા કહી, ઇતિહાસેન અપૂર્ણ. ૧૧૨૧
 દર્શણ મુદ્રા ખેચરી, અમરકળા ઉરલાવ ;
 ગમન કળા પાતાળને, ધૂર્ત કળા દર્શાવ. ૧૧૨૨
 રોપણિ તરુવરને કહ્યું, કાઠ ધાટ ધડનાર ;
 વાણિજ્ય કરવેકુશળ વળિ, વશીકરણ વિસ્તાર. ૧૧૨૩
 ધાટ ધડે ખાણાણના, ચિત્ર કળા વિધિ ધર્મ ;
 તંત્ર કળા કૃતવર્ણિને, રસવંતી શુભ કર્મ. ૧૧૨૪
 પ્રયોગ મંત્ર હસિત કળા, જ્ઞાન કળા વિજ્ઞાન ;
 પૂર્વ પુણ્ય વણ કોઈને, મજેન એ સનમાન. ૧૧૨૫
 ચાર કળા ચાતુર્ય ને, તરવું કોક કળાજ ;
 કળા કહી બોહોતેર એ, દલપતિ જન સુખ સાજ. ૧૧૨૬

ચતુરશીતિ આશ્લેષ જ્ઞાતિ નામ.

હાહરા.

નાગર પદ્ જ્ઞાતી પ્રથમ, વડનગરા પ્રિય જાણુ ;
 વળી વિશલનગરા ત્રિજે, સાઠોદરા સુખાણુ. ૧૧૨૭
 ચિત્રોડા ચોથે ઠરે, પ્રજ્ઞોરા ગણુ પાંચ ;
 છઠે કૃષ્ણોરા સહિત, નાગરમાં પદ્ પાંચ. ૧૧૨૮
 દ્વે ઉદિચ્ય સહસ્ર વળિ, ટોળકિયા છે બેદ ;
 એવિન સાગર જ્ઞાતથી, અનેક શાખા વેદ. ૧૧૨૯
 ત્રિવેદિ આતુર્વેદિને, જોડીમલ્લ ત્રણુ મ્હોડ ;
 તાંદળજા ને ધિણોજા, અગિયારસલા જોડ. ૧૧૩૦
 મ્હોડ પદ્ મેવાડા ચતુર, બટ ચોર્યાશી પેખ ;
 ત્રિપાઠિ સાર્થી એ કલ્પો, ખેડાવાળ સુલેખ. ૧૧૩૧
 બાલ્ય ભીતડા ખે લક્ષા, ત્રિગૌડમાળવિ સાર ;
 બાર્જવ મેડતવાળ શુભ, હરિયાણા સુવિમાર. ૧૧૩૨
 પુષ્કરણુ શ્રીમાળિને, ઝારોળા અભિધાન ;
 મૌડિતિક જાંબૂ બાલપ્રમ, નાંદોરા ગુણવાન. ૧૧૩૩
 અન્નેધરાને કપિલ વળિ, ખોરસદા ચિત લાવ ;
 સાંચોરા સુઉદ્દમ્યારા, સોમપરા દર્શાવ. ૧૧૩૪
 ગિરનારા ગુર્જર બક્ષા, સન્નેધરા ઉર આણુ ;
 ચોવીસા સુવડાદરા, રાયકવાળ વખાણુ. ૧૧૩૫
 નાર્મદીકને વાયડા, અન્નાવળા સોહાય ;
 રાયથલા ને ખેડુવા, ખડાયતા જોવાય. ૧૧૩૬
 નંદવાણા પારાશર, હરસોળા શુભ નામ ;
 કરાડા કરેડા અને, દધીચિ ધન્ય દમામ. ૧૧૩૭
 રોઠવાળ રવિવાળને, પલ્લિવાળ પ્રેમાળ ;
 ગયા ગોમતી વાળછે, ઉનેવાળ સંભાળ. ૧૧૩૮
 પ્રેતવાળસુ કનોન્નિયા, દિશાવાળ સુવિશેષ ;
 સારસ્વત સુમયૂરિયા, મૈથિલ ગૌડ સુલેખ. ૧૧૩૯
 ગંગાપુત્ર સનોડિયા, દ્રાવિડ તિલંગ સાર ;
 મહારાષ્ટ્ર કરનાટકી, કહાનકુખ્જ ચિત ધાર. ૧૧૪૦

સરવરિયાને ગડુડ વળિ, ગડુડગલિત કહેવાય ;
 નારદીકને નાગદા, ન્હાપલ નટવર ગાય. ૧૧૪૧
 ગૌભિત્રી ગુગળી અને, સ્થળાદિયા સુપ્રકાશ ;
 ભારતિયાને વિનપરા, વળી દિસોરા ખાસ. ૧૧૪૨
 આમોદ સુ કંડોળિયા, વળી કહૂ ભૂસર ;
 આભિર સૂપ દિ પારડી, પૈનાવળ યશ પૂર. ૧૧૪૩
 ભાદરવા સુવિવેકિ છે, દુરગમનાજ તદર્થ ;
 મોકલવડા વિચારતાં, સતાણૂંજ સમર્થ. ૧૧૪૪
 તેર અધિક ચોર્યાશિમાં, પેટા ભેદ ગણાય ;
 બાકિ મુખ્ય ચોર્યાશિમાં, ભૂદેવોજ ભણાય. ૧૧૪૫

ચતુરશીતિ વણિક મહાજન નામ.

દોહરા.

વિસા દસાં પદ જતિના, નાગર વણિક સુ હોય ;
 મહોડ વણિક પદ જતના, લાડ ભેદ ખે જોય. ૧૧૪૬
 વીસા દસા ખડાયતા, ખંડાયતા ભણાય ;
 પોરવાડ શ્રીમાળિ ખે, વીસા દસા ગણાય. ૧૧૪૭
 આસવાળ ડીડૂ અને, યુષ્કરવાળ સુજાણ ;
 દિસાવાળને સુરાણા, હર સોળા ઉર આંણ. ૧૧૪૮
 મેડતવાળ ભાભૂ અને, સુહડવાળ સોહાય ;
 પદ્મિલવાળ ખન્ડેરને, ન્હાનાવાળ કહેવાય. ૧૧૪૯
 વેધવાળને પોટુવા, ચિત્રવાળ સોનાર ;
 ચોરવાળ ચીયા અને, ગોલવાળ સુવિચાર. ૧૧૫૦
 ગુર્જર કોરટવાળ ને, કથરોટી કામ્બોજ ;
 સોડિતવાળ અનંત ને, નાગહુડા કરખોજ. ૧૧૫૧
 અખટ ભટેરા બરગમા રસિર સીકલા સાર ;
 વચડા વાડાકરદિયા, વળી બાબરા ધાર. ૧૧૫૨
 પંચોળી પાંચા ગણો, જો જળહરા જુઝાર ;
 ભાજિ મધુકરા જનડા, જાડા અછુતિ વિચાર. ૧૧૫૩

તિસોરા સુખ્દેરા અને, આન્દોરા પ્રિય લેખ ;
 કપોળ દરોરા બાળને, સિંગોડ લોઢી પેખ. ૧૧૫૪
 હુમ્મડ રોટ પદ્માવતી, વાલમીક સર્વાક ;
 ગજગોડા તેટલ અને, ઊઠા નીમા યાક. ૧૧૫૫
 વધરોણા વિધુ ધાકડા, સેહરિયા શુભ નામ ;
 માયુ જૈહરાના અને, સાંચોરા અભિરામ. ૧૧૫૬
 નાગોરા ને જૂંગડા, વાગડ કાકલિ માન ;
 મડહોડા ને ભાડિયા, સંડોરા વરમાન. ૧૧૫૭
 મીઠાડા ને મહતિયા, સોરઠિયાજ સુખાણુ ;
 ઝારોળા સહ એક વધુ, મહાજન વણિક વખાણુ. ૧૧૫૮
 દક્ષણમાં લિંગાયતી, પાસુપતી સુવિશેષ ;
 મારવાડિને મેશરી, આવજ જૈન સુલેખ. ૧૧૫૯
 લાડવાત્રિમાળી વળી, શ્રાવકમાં બહુ ભેદ ;
 ચોર્યાશિ ગચ્છ પંથવા, મહાજન છે નિર્વેદ. ૧૧૬૦

ચતુરશીતિ રતિ કામ લોગાસન નામ.

હરિગીત છંદ.

સમાસન ને ખોડિઆસન પુરુષાસન વિપરીતછે ;
 વિષમાસન સ્કન્ધદ્વિપદાસન સન્મુખાસન રીતછે ;
 દ્વિદ્વિપદાસન નાગપાસન જનતુલ્યમાસન પ્રીતછે ;
 એકપદસ્કંધાસન વિરાસન પદ્માસન સુપુનીતછે. ૧૧૬૧
 એકપદકક્ષાસન ચક્રાસન દ્રઢાસન પ્રિયકારછે ;
 પદવેષ્ટીત કઢાસન શોભા ગોકર્ણાસન સારછે ;
 ગૂઢાસન પ્રશ્નગુણાસન પ્રસ્તારાસન જાણુતા ;
 જાતપ્રસૂતાસન વસ્યાસન કુન્દાસન સુપ્રમાણુતા. ૧૧૬૨
 મુખપ્રથાસન દ્વિતિય ચક્રાસન કર્ણાસન માણુતા ;
 હસ્ત ચરણ બદ્ધાસન જાણો કુચાસન વખાણુતા ;
 મુખપ્રસ્થાસન ઘૂંટિઆસન માખપ્રસ્તાસન ગણે ;
 સુખાસન ઉકટાસન છે વળિ સિકાસન સુખદા ભણે. ૧૧૬૩

દીપાસન પદ્મળ છત્રાસન યોનિમુદ્રાસન નામ છે ;
 મદનસદનસંક્રાસન છે વળિ પદ્માસન અભિરામ છે ;
 ત્રિપદાસન સુઅધોવદનાસન રથાસન સુવિરામ છે ;
 અધરચુમ્બનાસન મંચાસન વળિ દીપાસન ધામ છે. ૧૧૬૪
 હિંડોળાસન વળિ પંકજસન ચંચળાસન ચતુર છે ;
 વળિ જનુયુગનાસન દ્વિતિય છે ભદ્રાસન સુમયૂર છે ;
 પેદુક યોનિસ્થંભાસન છે શુભ અદ્વિષ્ટાસન શર છે ;
 નાભિપ્રદિપાસન વળિ મુકુટાસન ભમરાસન રસપૂર છે. ૧૧૬૫
 વિકટાસન વળિ ભૈરવાસન છુરિકાસન શુણ્વન્ત છે ;
 છિદ્રાસન પારેવિ ચકલી શુક કુલિંગિ ધિમન્ત છે ;
 શ્વાનાસન ગંધર્વ સુકુરકુટ માંજારાસન પ્રિયલહે ;
 સિંહિણી કરિણી હરિણિ શેખા અશ્વિની વાનરિ કહે. ૧૧૬૬
 બકિ ઉરમિ કોકિલ હંસલી શુભ સારિકા ગુડી ગણે ;
 ચક્રારી સર્પાસનસહિતએ રતિભોગાસન જો બણે ;
 ચોર્યાશિએ ગણુતા રસિકજન કોકકળા ચતુરાઈ છે ;
 દક્ષપતિ ગુર્જરમાં પ્રકાશિત હરિગિતે મધુરાઈ છે. ૧૧૬૭

ચતુરશીતિ પુંખ જાતિ નામ.

દોહરા.

કમળ કુમુદ કેતકી કહી, કમોદ કરેણ લેખ ;
 કિમકરેણ કરવીર ને, કુરબક પહોપ સુપેખ. ૧૧૬૮
 કુમ્ભિ કદંબ કેશર અને, કંચન લતા વખાણ ;
 કુંદ કોકિલ કલિંગ વળિ, કલ્પદ્રુમ ઉર આણ. ૧૧૬૯
 પારિજાત મંદારને, હરિચંદન અભિરામ ;
 સુસમ કૂસ સન્તાન છે, સેવતિ કનક સુનામ. ૧૧૭૦
 સૌભાગ્ય સુંદરી સદા, ગુલાબ સદાસુહાગ ;
 માલતિ માધવિ માધુરી, મુક્તવેલ સુઅથાગ. ૧૧૭૧
 મૃગમદવેલ સુમલ્લિકા, રત્નલતા સુવિચાર ;
 રાયવેલિને જ્વાલિકા, બકુલ મોતિયા સાર. ૧૧૭૨

બધુક વસંત ધોરસલિં, ચંદન ચાતુ ચમેલિ ;
 ચંપક ચંદ્રલતા અને, ધનસારા સુરહેલિ. ૧૧૭૩
 નિવારા સુસુપ્તાસ ને, શૃંગારહાર જાણુ ;
 માત્યતુસારા અતસિછે, અશોક કેશુ પ્રમાણુ. ૧૧૭૪
 પીતપુષ્પ ગુલબાસને, ગુલતોરા ગુણવાન ;
 ગુલસખ્યા ને ગુલછડી, ગુલદાવરિ અભિધાન. ૧૧૭૫
 ગુલ્લાલા ગુલ મેંદિ વળિ, ગુલજનાર પ્રિય માન ;
 ગલગોટા હજ્જરી ફિરકિ, મુલખેંટી મુલવાન. ૧૧૭૬
 નાફરમાન કુસુમ અને, દૂળ સિખડિ પ્યારિ ;
 પાડર પોપ કુન્દી વળી, વાસકઝારિ વિચારિ. ૧૧૭૭
 પયાલ પધુલા જાળને, મલયમાલ્ય જુદા સારિ ;
 અર્ક શિરિશ કંટકસરી, મોગરાનિ બલિહારિ. ૧૧૭૮

ચતુરશીતિ યોગાસન નામ.

હરિગીત છંદ.

સુરસિદ્ધાસન મત્સિન્દ્રાસન વિરાસન વખાણુતા ;
 બદ્ધપદ્માસન નેતિ આસન સિદ્ધાસન પ્રમાણુતા ;
 અનુશયાસન વળિ ગોરખાસન યોનિપરાસન જાણુતા ;
 ભૈરવાસન ને ઉદારાસન આરમ્ભાસન માણુતા. ૧૧૭૯
 સપ્તઋષિ ફાટયાસન કહાવે પશ્ચિમતાનાસન કહે ;
 મહામુદ્રાસન ખિડોકાસન શિવાસન સમરથ લહે ;
 પુરઠાસન યોનિમુદ્રાસન ભેદ ગોરખાસન ગણે ;
 વળિ સાયત્રી સમાધિ આસન સિંહાસન શુભી બણે. ૧૧૮૦
 શોકાસન વળિ સાંકડાસન ચિંચિન્યાસન નામછે ;
 બ્રહ્મજ્વરાંકુશાસન વખાણે હંસાસન અભિરામછે ;
 દ્વિતિય ભૈરવ કુદ્રાસન બે વજ્રસિદ્ધાસન ગુણી ;
 અંધાસન સુર્યભેદાસન સુર્યાસન શોભા સુણી. ૧૧૮૧
 અધોરાસન બચ્ચિકાસન શુભ વિયોગાસન સારછે ;
 યોગાપયોગાસન મત્સાસન બેડંગિ પ્રિયકારછે ;

એકસિદ્ધ મુક્તાવળિઆસન મૃગાસન સુપ્રકારછે ;
 સરસાસન ને પ્રિય મયુરાસન ચક્રાસન સરદારછે. ૧૧૮૨
 મૃતિભેજિકાસન ઉદ્રકપાસન વૃશ્ચિકાસન રાજતૂં ;
 અજગરાસન વિપરિતકરાસન સવાસન શુભ છાજતૂં ;
 હંસ કરમ આસન કમડાસન નડાસન સુનિવાજતૂં ;
 ગર્ભાસન શમ્બદાસન શોભા કુમ્ભકાસન વિરાજ તૂં. ૧૧૮૩
 ચક્રી શરભાસન યમ્ભાસન વજ્રાસન પ્રિય લેખતા ;
 અધોરવૃશ્ચિકાસન ખીજૂં શુન્યાસન શુભ પેખતા ;
 બદ્રાસન મુકપાલિસહએ સિતેરે સુખકારછે ;
 પ્રમાણુલક્ષ ચોર્યાશિયોની દલપતિ શાસ્ત્રા ધારછે. ૧૧૮૪

ઋષભદેવના શત પુત્ર ભેદ.

દોહરો.

એકયાશી બ્રાહ્મણ થયા, દશ પ્રચેતપ્રિય જાણુ ;
 નવ યોગીશ વખાણુતા, શત સૌમળી પ્રમાણુ. ૧૧૮૫

ષટ્ત્રિંશત રાજકુળ ક્ષત્રિયની શત શાખા નામ.

હરિગીત છંદ.

પરમારમાં જયસંખલા વળિ જાળિયા સંખેરછે ;
 મેહોરને રોહોર ખોહર ગળયર દૂન સુમેરછે ;
 સુખાલભિયાણા ને ખટાણા પાણિસિમા હરજ કહે ;
 પાવડા ને કાળવા ખોખર સેજવાળ સુખી લહે. ૧૧૮૬
 ચાવળા વળિ ભોટેલ દહિયા ઘેલોતર ગુણવન્તછે ;
 વૈતાળ ગામી ગામિગળયર ઘેલાપલાણુ ધિમન્તછે ;
 ચાવડા વૈશ્ય મકવાણુ ઉમ્મડ મોરિ જેઠૂ બાળછે ;
 ખોડાણા ખાડાત ધારવા રાજસિયા સુવિશાળછે. ૧૧૮૭
 રાઠોડમાં નિરભયપરા શુભ ચિત્રકારા લેખતા ;
 કાળરા સુરાવત હળખેડા સૂર સૂરમા પેખતા ;
 ખેહોદને ગોહોડ કમધ્વજ દાનેશ્વરપ્રિય જાણુતા ;
 વાઢેલ પારકરા ત્રયોદશ રાઠોડે સુવિરાજતા. ૧૧૮૮

નદવે હરખાહરા મેહર જડેજ પંદિયાર છે ;
 મોડેયા હંસલા મુડાબી સંખોધર સરદાર છે ;
 મૂડાસમા દેવંગરા કાખા બાળેયા જામ છે ;
 ખુમાણુ ખાચર સાચલશેભે વામલા અભિરામ છે. ૧૧૮૫
 ઉમા આંખાકર પઢારાપ્રિય સર્વેયા શુભ માન છે ;
 જાદવની એકવિંશ શાખા દલપતિ સકળ ધિમાન છે ;
 ચૌહાણુ કધુવા તુવર રાજે ગલેયા હાડા ગણે ;
 ડોડછા પ્હાડા ડોડિયા વળિ જોળ ચીખા જન ભણે. ૧૧૮૬
 દેવડા અગ્રેયા નચિન્દા રત્યવિહા સુવિરાજતા ;
 છખાહ ડખીચિ કટારિયાને અનભિ રાવરિ રાજતા ;
 ઘેલડા સંભરિ સવાળા શુભ વાવસને વડવાહ છે ;
 વાળીસ સહ એ ચતુર્વિંશતિ ચૌહાણુ ઉત્સાહ છે. ૧૧૮૭
 સોળકિમાં પ્રિય સપ્તશાખા ગોહાલ શકવર્તી ગણે ;
 વળિ બિહોલા દાહિમાં ખારડ નકુમ્ભ સિંધા કવિ ભણે ;
 પીયલા સહ સોળકિટ્ટેરી સપ્ત શાખા ભાવતી ;
 ક્ષત્રિય શાખા શત વિસ્તારી દલપતિ જય યશ લાવતી. ૧૧૮૮

સ્ફુટ વિષય.

સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દ રત્ના વલ્લિ.

અથ નામ.

દોહરો.

વાજી વાહ તુરંગ હય, સૈધવ અર્ધ ક્રેકાણુ ;
 તરલ તુરંગમ નર કહે, અથ નામ નિર્માણુ. ૧૧૮૯

અમૃત નામ.

સોમ મુધા પીયુષ અમૃત, અગદરાજ સુરભોગ ;
 અમી સહિત દલપતિ કહે, નામ અમૃત જન જોગ. ૧૧૯૦

અલક નામ.

કેશ શિરોરુહ ચિકુર કચ, કુંતલ લટ અહિ સાર ;
લટકી લલિત લટા અટા, ચઢિ મુકવે સકુમાર. ૧૧૮૫

અર્જુન નામ.

જિજ્ઞુષુ ધનંજય વિજય નર, ફાલ્ગુન કિરીટિ લેખ ;
ગુડાકેશ ગાન્ડીવધર, પારથ કપિધ્વજ પેખ. ૧૧૮૬

અગ્નિ નામ.

પ્રાવક વન્હી દહન દવ, જ્વલન ધનંજય હોય ;
વાયુસખા શિખિ ઉષર્જુધ, વીતિહોત્ર જગ જોય. ૧૧૮૭
જાતવેદાનલ હુતાશન, નિર્જરજિલ્હ કૃપાનુ ;
વૈશ્વાનર અરુણેય ને, ધૂમકેતુ સહમાનુ. ૧૧૮૮
અનળ અગ્નિ બળિ દુમલતા, ફરિ દળ કુલ ફળ જોય ;
વચન દગ્ધ મનથી બળી, કહિ નવપલ્લવહોય. ૧૧૮૯

અપરાધ નામ.

અહ અંહસ હેલન અહિત, અવગુણુ વળિ અપરાધ ;
ચંક વાંક કવિજન વદે, જો નકરે પિતુ શ્રાધ. ૧૨૦૦

અતિ નામ.

ખૂરાસુ અલં અતિશય વળી, અધિક અત્યંત નિતંત ;
અતિ સર્વત્ર ભલી નહીં, કહે સુસંત અનંત. ૧૨૦૧

અર્ધરાત્રી તથા ઇષદ નામ.

નિશિથનિ શિયિનિ મહાનિશી, ગણે લોક મધરાત ;
દરસ્તોક અલ્પજ ઇષદ, રચક અંદ મનાત. ૧૨૦૨

અગુણ તથા અધત્થ નામ.

અગુણ શૌન આરકત વળિ, દાહિત ઉદય સુવ્રતા ;
 અળ દળ પીપળ ગળ અશન, બોધ્યવૃક્ષ અશ્વત્થ. ૧૨૦૪
 મૂળ મધ્ય ને અગ્રસ્થળ, બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ ;
 અનુક્રમ રમણ કરી સદા, રાખો દક્ષ વિશેષ. ૧૨૦૫

આકાશ નામ.

અંબર પુષ્કર નભ વિયર્ત, અંતરીક્ષ ધનવાસ ;
 ઓમ અનંત વિહાયસજ, સુરપથ ખં ખગવાસ. ૧૨૦૬
 ગગન સુચંદ્ર ઉદય થઈ, શોભાવ્યુ આકાશ ;
 ભાવનગર ભૂષિત કરણ, તપ્તસિંહ સુપ્રકાશ. ૧૨૦૭

આજ્ઞા નામ.

વયસા દેશ નિદેશ વળિ, આજ્ઞા શાસન જોગ ;
 આયસ આજ્ઞા નામ ઓ, માગે કરિ રસ ભોગ. ૧૨૦૮

આત્ર નામ.

પિતૃવંશભ કામાંગ સુત, મદિરામિત્ર સહકાર ;
 આત્ર ડાળિ નૂતન ભલી, નમી નમી ફળ ભાર. ૧૨૦૯

અંજન નામ.

કાજળી ગળ પાટલમુખી, નાગ દીપસુત સોભ ;
 લૂકાંજન દૂગમાં ભરે, તે થકિ જન મન મોહ. ૧૨૧૦

અંતરધાન નામ.

અંત તિરોહિત અંતરિત, ગૂઢ દુરહ નિલીય ;
 અંતરધાન અલોપવળિ, અદૃશ્ય નામ સુપ્રીય. ૧૨૧૧

અંધકાર નામ.

અંધ તમિસ્ર નિકાયતન, ધ્વાન્ત કુહર તમ ધાર ;
 અંધ તિમિર આધમિ ઉદય, ચાનચંદ્ર પ્રિયકાર. ૧૨૧૨

ધન્દ્ર નામ.

શક શતકંતુ સચિપતી, સંકંદન પુરુષોત્ત ;
 કૌશિક વાસવ વૃત્તહા, મધવા માતલિસૂત. ૧૨૧૩
 જિજ્ઞાસુ પુરંદર વજ્રધર, આખંડલ મુચિહારિ ;
 લેખર્ષભ ને ગોત્રભિત, જંભભેદિ પાકારિ. ૧૨૧૪
 વૃષ વિડોજ સહસ્રદૃગ, બલારાતિ વિબુધેશ ;
 વૃદ્ધશ્રવા મરુતાન હરિ, હય સુત્રામ સુરેષ. ૧૨૧૫
 ધન્દ્ર વજ્રિ રોચન વળી, શતચિત ત્રિશિખ વખાણુ ;
 વિભુ મંત્રદુભ શુત બળી, ધૃતિ સ્વર્ગેશ સુબળુ. ૧૨૧૬
 શંભુ શુચી વળિ દિવસપતિ, રુતુધામા પ્રિય પેખ ;
 દલપતિરામ પરમ ભણે, ધન્દ્ર નામ જય લેખ. ૧૨૧૭

ઉજવળ નામ.

શુક્લ શુભ પાંડુર ત્રિશદ, અર્જુન સિત અવદાત ;
 ધવલ નવલ ઊંચી અટા, કરે ધટાસૂં વાત. ૧૨૧૮

ઉસીસા નામ.

ઉપવરહણુ ઉપધાન વળિ, કંદુક ઉસીસું માન ;
 મુદુલ ઉસીસે અકંગી, બેકા રાજ દિવાન. ૧૨૧૯

એળચી નામ.

ચંદ્રકનકા કપિલતા, ત્રિકુટિ બાલિકા વેલિ ;
 એળચિ વળી ધ્વાયચી, બેધ પ્રિયા યે ઘેલિ. ૧૨૨૦

ઓળઠ નામ.

વિનિત ઓળ વળિ રદનહદ, અધર મધુર રસ પ્રાણુ ;
 પ્રવાલ આંબા કાતળી, ઉપમા બાણુ સુબાણુ. ૧૨૨૧

કર્ણ નામ.

શબ્દગૃહ મુતિ મવણુને, કર્ણ કાન હબિવંત ;
 સૂર્ય ચંદ્ર કુન્ડળ ઝળક, શોભા યઈ અનંત. ૧૨૨૨

કર તથા કુચ નામ.

હસ્ત બાહુ બુજ પાણિ કર, શુંકાર સુઅંગ ;
સ્તન પયોધર ઉરોજ કુચ, ઉરમન્ડન છળિ રંગ. ૧૨૨૩

કદલી નામ.

રંભા મોચા ગજ મુખી, ભાનુફલા સુકુમાર ;
કદળી કામિની ઉતુકચે, કવિ ઉપમા શૃંગાર. ૧૨૨૪

કદમ્બ નામ.

નીપ મદીરાગંધ વળિ, સુવાદ્ય શીતળ છાંલ ;
કંદુક મીશ કદંબ અદિ, કૃષ્ણ કુધા દ્રહ માલ. ૧૨૨૫

કમળ નામ.

પુન્ડરીક પુષ્કર કમળ, જલજ અપ્પજ અંબોજ ;
પંકજ સારસ તામરસ, કુવલય કંજ સરોજ. ૧૨૨૬
મકરંદી અરવિન્દ વળિ, પદ્મ કુશેશય સાર ;
નલિન સહિત એ કમળના, દલપતિ નામ વિચાર. ૧૨૨૭

કૃપા નામ.

મયા દયા સુકૃપા કૃષ્ણા, અનુકંપા અનુકોશ ;
કટુણા કરિ કટુણાનિધે, કરાવ કાવ્ય અદોષ. ૧૨૨૮

કાયા નામ.

કાય કલેવર કુતુપ વપુ, દેહ આતમા અંગ ;
વિગ્રહ ઉપધન સંહનન, ધામ શરિર તન સંગ. ૧૨૨૯

કાલિન્દી નામ.

રવિજ્ઞાન યમાનુજં યમી, કૃષ્ણા શ્યામલ આપ ;
યમુના કાલિન્દી તિરે, કદંબ છે અદાપ. ૧૨૩૦

કીર્ણ નામ.

અંગુ ગભસ્તિ મયૂખ કર, ગો મરીચિ વસુ જ્યોત ;
રશ્મી પ્રસરી સૂર્યની, જગમગ જન ઉદ્યોત. ૧૨૩૧

કુબેર નામ.

પુણ્યજનેશ્વર પૈશ્રવણ, ધનદ ઐલખિલ જાણ ;
 ગુણકપતિ ત્ર્યંબકસખા, રાજરાજ સુપ્રમાણ. ૧૨૩૨
 નરવાહન કિન્નરઅધિપ, યજ્ઞાધિશ પૌલસ્ત્ય ;
 મનુષ્યધર્મા યક્ષપતિ, શ્રીદ ધનાધિપ સત્ય. ૧૨૩૩
 અલકાપુરપતિ ધનપતી, યક્ષરાજન કુબેર ;
 એકપિંગ ને યક્ષ તે, દ્વરિ દ્વરિ ધરેન બેર * ૧૨૩૪

કુસુમ નામ.

સુમન કુસુમ સુપ્રસૂત વણિ, પુષ્પ ફળપિતા નામ ;
 કંદુક પૂલ તણો ગુંથી, રમતાં રતિ ને કામ. ૧૨૩૫

કુસલ નામ તથા પ્રીત નામ.

ક્ષેમ અનામય ભદ્ર ભવ, શિવ શં શુભ કલ્યાણ ;
 પ્રીત સ્નેહ રસ ભાવ હિત, પ્રેમ નેહ ઉર આણ. ૧૨૩૬

કુંદ તથા અપોરિયા વા અંધુક નામ.

માધ્વી કુંદલતા લલિત, સ્વેત કળી સરસાય ;
 અંધુજીવ અંધુક જપા, અપોરિયાં દરસાય. ૧૨૩૭

કેતકી તથા લવિંગ નામ.

તાલિ અર્જુરી તૃણદ્રુમા, કેતકિ વિકસિ વખાણ ;
 દેવકુસુમ શ્રીસંગ વણિ, જાપક લવિંગ સુખાણ. ૧૨૩૮

કેશર તથા સ્વર્ણચુથિકા નામ.

કાશિમર કુંકુમ કુધિર વણિ, દેવવલ્લભા પેખ ;
 હરિણી ચુથિકા નૂયિકા, હેમપુષ્પિકા લેખ. ૧૨૩૯

કોકિલા નામ.

પરભૂત કલરવ રક્તદૃગ, પિકધ્વનિ પ્રિય રસપુંજ ;
 કોકિલની આરત નિરખિ, વદતિ કોકિલા કુંજ. ૧૨૪૦

* બેર એટલે અવતાર અથવા જન્મ.

ક્રોધ તથા સમય નામ.

ક્રોધ ક્રોધ આમર્ષ ને, રોષ મન્યુ તમ ભાળ ;
સામય સમય અનીહ વળિ, વેળા અનિમિષ કાળ. ૧૨૪૧

કૌત્ય નામ.

કોલવસ્ત્રિકા કપિલતા, નાવિસેયસી નામ ;
ખન્નુરિ કરતી અંગમા, કૌવય સીંગ તમામ. ૧૨૪૨

કંઠ નામ તથા બૃહસ્પતિ નામ.

કંઠ કપોતી દિવ્ય નળ, ગળ કંધર ને ગ્રીવ ;
ધિપણુ શિખન્ડિજ આંગિરસ, સુરાચાર્ય ગુરુ જીવ. ૧૨૪૩

ખડ્ગ નામ.

નિસ્ત્રિંશને કૃપાણુ અસિ, મન્ડલાય કરવાલ ;
ખડ્ગ ખાંડુ તરવારના, ધાવ ઝિલે શુભ દાલ. ૧૨૪૪

ગણેશ નામ.

દ્વેમાતુર હેરંબ વળિ, લબોદર સુખકંદ ;
મૂપકવાહન ગજવદન, ગણપતિ ગૌરીનંદ. ૧૨૪૫
કવિ ગણનાયક એકરદ, બુદ્ધિસદન સુગણેશ ;
ગિરિજાસુત શિવસુત વળી, આદ્યપુન્ય દેવેશ. ૧૨૪૬
ધુંડિરાજ જગવંદ પ્રિય, વિશ્વવિનાયક સાર ;
પૃથ્વિ પત્ર કરિ ગુણ કથે, તોયન આવે પાર. ૧૨૪૭

ગંગા નામ.

વિષ્ણુપદી નિર્જરનદી, નિગમનદી હરિરૂપ ;
ધ્રુવનંદા મંદાકિની, ભાગીરથી અનૂપ. ૧૨૪૮
સુરસરિ ગંગા નામઝે, પાપહારિ શુભકારિ ;
શિવપ્રિયા મસ્તક ધરી, જનમણે સુખ વારિ. ૧૧૪૯

ગુણિકા નામ.

દાશી દારિ કલંજિકા, ખલા પુંચ્છલી લેખ ;
રસા યૂવા કામિની, પષ્યયોષિતા પેખ. ૧૨૫૦

વારમુખી જગવલ્લભા, કહે સંભલી જોઇ ;
મુખ સંભાળી જોલવું, જ્ઞાનયિ ગુણિકા કોઇ. ૧૨૫૧

ગુંજા નામ

કાક્ય ચુકા કૃષ્ણલા, ગુંજા ચતોઠિ નામ ;
ત્રિવિધ રંગ સિત અસિત વળિ, લાલ રંગ અંબિરામ. ૧૨૫૨

ચર્ણ તથા લય નામ.

ચર્ણ ચલણ ગતિવંત વળિ, અંધિ પાદ પદ ખાસ ;
દર સાધવસ આતંક લય, ભી ઉદ્ધિજ ડર ત્રાસ. ૧૨૫૩

ચાકર નામ.

વિશ્વિકર કિંકર દાસ વળિ, સેવક અનુગ પદાતિ ;
ભૂત્ય સહિત ગુણિ જન લહે, ચાકર સ્થગિધર ખ્યાતિ. ૧૨૫૪

ચંદન નામ.

ગંધ સાર શ્રીખન્ડ હરિ, મલયજ ભદ્ર પટીર ;
ચંદનનાં ધન્ધન કરે, મલયાચળના ભીર. ૧૨૫૫

ચંદ્રમા નામ.

ધન્દુ સુધાનિધિ કલાનિધિ, અખજ છવ હિમ રોમ ;
શશધર હિમકર નિશાકર, ઔપધીશ શશિ સોમ. ૧૨૫૬
કુમુદખન્ધુ શ્રીખન્ધુ વળિ, રોહિણિધવ સુરશ્રેય ;
ઉદુરાજન દ્વિજરાજ હરિ, જ્ઞૌ મૃગાંક આત્રેય. ૧૨૫૭
ચંદ્ર કળા જ્યમ ચંદ્રથી, ન્યારિ પ્રકાશિત હોય ;
કાવ્ય કળા ત્યમ કવિ થકી, ન્યારી જગ જન જોય. ૧૨૫૮

ચંદ્રકાંતિ તથા વીથિ નામ.

ન્યોત્સ્ના કૌમુદિ ચંદ્રિકા, મકર મરીચી નામ ;
રથ્યા પર્ણ પ્રતોલિકા, વળી વીથિકા વામ. ૧૨૫૯

ચંપા નામ.

ચાંપેય ચંપક સુરભિવલ્લ, હેમપુષ્પ ફલભાર ;
ત્રિગુણ રંગ રુપ વાસ પણ, જમર.ન લે સુખસાર. ૧૨૬૦

જન્મ નામ.

ભવ ઉદ્ભવ ઉદ્ગમ જનન, જનિ ઉત્પત્તિ આપ ;
જન્મ સદ્ગુણ તવ જાણિયે, પ્રણવ મંત્ર આલાપ. ૧૨૬૧

જૂઠ નામ.

મિથ્યા મોઘ મૃપા અનૃત, વ્યર્થ અલીક નિરર્થ ;
જૂઠ સહિત એ નામછે, વદત ન કદી સમર્થ. ૧૨૬૨

તપસ્વી નામ.

ઋષિ ભિક્ષુક તાપસ યતી, તપિ મુનિ જન સરસાય ;
યોગી નિર્મળ ચિત્તકરિ, મોક્ષ ગતી ચિત મ્હાય. ૧૨૬૩

તમાલ નામ.

કાલકન્ધ તાપિચ્છ વણિ, તિન્દુક અને તમાલ ;
દાણુ ધ્રાંટ રચિ રોકતા, પ્રિયકર મોહનલાલ. ૧૨૬૪

તરંગ તથા તીર નામ.

ભંગ તરંગ કલોલ વણિ, લહરી છોળ પ્રકાશ ;
ફૂલ પુલિન ઉપકંઠે તટ, તીર રોધ અબ્યાસ. ૧૨૬૫

દર્પણ તથા પાન નામ.

પ્રતિબિમ્બી આદર્શ વણી, મુકુર મુકુરમાં માન ;
તાંમૂલી અલિવલ્લરી, દિગ્ગ મુખમન્ડન પાન. ૧૨૬૬

દાડિમ નામ.

રક્ત-ખીજ દાલિમ કરક, શુક્રપ્રિય કુટ્ટિમ માર ;
દાડિમ ખીજ સુઉપમા, પ્રિય રતિ દશના કાર. ૧૨૬૭

દાસી નામ.

મૃત્યા દાસી કિંકરી, ચેરી ભરતિ સુચ્ચંભ ;
સૌરંધ્રી સહરાજતી, રાજ મંદિરે રંભ. ૧૨૬૮

દ્રાક્ષ નામ.

સ્વાધી મૃદુકા મધુરસા, કાલમેખલા નામ ;
ગુડા પ્રવાલા ગોસ્તની, ચાતુ દ્રાક્ષ અભિરામ. ૧૨૬૯

દિશા તથા પંથ અને સૂક્ષ્મ નામ.

કન્યા કાષ્ઠા કુકુભ દિશિ, જો આશો ઉર આણુ ;
વર્ત્તો અધ્વા સરનિ પથ, પંથ નામ પ્રિય જાણુ. ૧૨૭૦
પાંચ માર્ગ મગ પંચિ વણિ, સંચર પાદ વિહાર ;
તુલ્ય અલ્પ લવ સૂક્ષ્મ તનુ, નિપટ કુશોદર સાર. ૧૨૭૧

द्विर्व. नाम.

પ્રથુલ પ્રાંસુ પરિનાહ પ્રથુ, આયત બૂઠ વિશાળ ;
દીર્ઘ સ્વાસ ભરિ દોડતાં, ભાષે વચન રસાળ. ૧૨૭૨

दुःख तथा पत्र नाम.

કદન વિંધુર સંકટ તુલન, ગલહન વૃજિન અથ દુઃખ;
પત્ર પર્ણ દલ બર્હિ છદ, વૃક્ષ વૃદ્ધિ કર સુખ. ૧૨૭૩

ਦੇਵ ਨਾਮ.

દેવ અમર નિર્જર વિબુધ, સુર સુમનસ ત્રિદેવેશ;
 વૃંદારક સુવિમાનંગતિ, અગ્નિગ્નિઞ્ઞ અમૃતેશ. ૧૨૭૪
 દિવિષદ લેખા બર્હિમુખ, ગિર્વાણુ નામ દેવ;
 તખ્તસિંહ મહારાજ પ્રિય, શર્ચ દેવ નિત સેવ. ૧૨૭૫

ਦੇਵ ਨਾਮ.

દાનવ દનુજ સુદૈત્ય જન, સુરરિપુ અશુર અસંત ;
માયાવૈ કુમનસ્વિ જટ, ડોલે દૃષ્ટ અનંત. ૧૨૭૬

પ્રસ્તાવના.

સ્વદેશ શુભેચ્છક શ્રીમાન મહારાજ સાહેબો, અને સમસ્ત
પ્રજાજન સદ્ગૃહસ્થો :—

આપણી ગુર્જર ભાષામાં આજ સુધી શાસ્ત્ર સંબંધી કવિતારૂપ ગ્રંથ એક
પણ નોવા, વાંચવા, શ્રા સાંભળવામાં આવ્યો નથી. ફક્ત કાવ્યશાસ્ત્ર સંબંધી
કવિ હીરાચંદ કાલાનજીએ, તેમજ કવિ નર્મદાશંકરે, અને અમદાવાદના કવિ
દલપતરામભાઈ તરફથી પિંગળ વિગેરે અને નર્મદાશંકરે રસ અલંકાર વિષે
નાનકડા ગ્રંથો જ્ઞહાર પાડ્યા ; પરંતુ અલંકાર શાસ્ત્રની સંપૂર્ણતા જાણવાને અર્થે
અને ગુર્જર પ્રજાની સ્વભાષામાં જાણવા વાંચવાની અવગતતા મીટાવવા, મેં વિક્રમ
સંવત ૧૯૨૯ માં ભાષા ભૂષણનો સટિક ગ્રંથ રચી છપાવી જ્ઞહાર પાડ્યો. ત્યારબાદ
થોડી સુદૃઢ પછી કવિ સવિતાનારાયણે ગદ્યપદ્યાત્મક અલંકારનો ગ્રંથ છપાવી જ્ઞહાર
પાડ્યો. પણ એ સિવાય સકલશાસ્ત્ર સાહિત્યરૂપ એક ગ્રંથ નહિં હોવાથી
મારું મન એ વિષય તરફ દોડ્યું. આ ગ્રંથ પ્રજામાં જાણવા વાંચવાથી અનેક
ગ્રંથોત્તમ જીવિ ભર્યું જ્ઞાન મેળવ્યા વિના રહેશે નહિં. આ ગ્રંથનો સંપૂર્ણ
પ્રસ્તાવ બતાવવો એતો મહાભારત થઈ પડે, માટે સંક્ષેપરૂપ હું એ ગ્રંથ
પ્રસ્તાવ આપવો શિર કરું છું તે એ કે, પ્રથમ મંગળાચરણ અને ગ્રંથ પ્રયોજન
દાખવી આગળ એકથી શતસંખ્યાપર્યંત શાસ્ત્ર બાબતે આવેલા અનેક ટુંક ટુંક
વિષયો રચ્યાછે, ને તે ઘણા અસરકારક અને અધ્યાત્મિક કોષ રૂપ દાખલ કરવાથી
ગ્રંથની શોભામાં સારો વધારો થયોછે એટલું જ નહીં પણ, એથી આચાર, વ્યવહાર,
ધર્મ નિતી, શુદ્ધ જાણવામાં આવે, વળી મોક્ષ માર્ગ પ્રાપ્ત કરે તેવા સાધન, ધર્મ-
શાસ્ત્ર, નિતિશાસ્ત્ર, કામશાસ્ત્ર અને યોગશાસ્ત્રમાંથી, સરળ રીતે દાખવ્યાંછે. કૃત્વા-
કૃત્યકર્મો વિગેરે ગૃહસ્થધર્મ મૃતિ સ્મૃતિપૂર્વક બતાવવામાં આવ્યોછે. વળી છત્રીશ
કૂળ ક્ષત્રીયથી શત શાખાભેદ પણ છેવટ શત સંખ્યા પૂર્ણ થતાં દાખવ્યોછે.

એ શત સંખ્યા પૂર્ણ થયા પછી પ્રથમ સ્મૃત વિષયમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દ
સ્લાવણી, તથા અનેકાર્ય શબ્દરત્નાવળી, નામે એ નાની કોષાવળીયો રસયુક્ત રચી
છે, જે કે તેથી આ ગ્રંથમાં પ્રવેશ થવે સુગમ પડે એટલું જ નહિં, પણ સામાન્ય
સંસ્કૃત ભાષામાં પ્રવેશ થવે પણ ઉત્તમ થઈ પડે તેમછે. એના પછી જુદી જુદી

દંત નામ તથા શ્યામ નામ.

દસન દંત દિગ્ગ રહન રદ, દમકે કળિ કુલ કુંદ ;
શ્યામ નીલ મેચક અસિત, ચિત્રક બિન્દુ સુમુકુંદ. ૧૨૭૭

ધતુષ્ય નામ.

ધતુ ડોદંડ ધૃષ્વાસ વળિ, કાર્મુક રિપુસંતાપ ;
આપ શરાસન વણુ પણુછ, પણુછ વિના નહિં આપ. ૧૨૭૮

ધન નામ.

દ્રવ્ય દ્રવિણુ વસુ વિત્ત બલ, રાય અર્થ સુખ રોક ;
શિવ ભન્ડારી ધનદ ધન, સમ નમજે વૈલોક. ૧૨૭૯

ધર્મ નામ.

સદન સદ્ગ આગાર ગૃહ, ગેહ વેશ્મ સંકેત ;
આરુપદ લયન સુધિચ્છુપદ, આલય નિલય નિકેત. ૧૨૮૦
મંદિર મન્ડપ આયતન, વસતિ નિકાય સ્થાન ;
ભુવન સહિત એ ધામના, વિવિધ કલ્યાં અભિધાન. ૧૨૮૧

નમસ્કાર નામ.

વદેન પ્રવ્હન નતી નુતી, અભિવાદન ઉર આણુ ;
નમસ્કાર વિપ્રો વદે, દલપતિરામ વખાણુ. ૧૨૮૨.

નખ નામ.

કરજ પુનર્ભવ નખ નખર, વધારવે દારિદ્ર ;
યોગિ મુની અનુષ્ઠાનિ વળિ, તપસ્વિને દારિદ્ર. ૧૨૮૩

નદી નામ.

સરિતા ધુની તરગિણી, તઠિની હૃદિની વામ ;
ઐત્તા સવતી નિમ્નગા, પગા દિરેકા નામ. ૧૨૮૪

નવનિધિ નામ.

મહાપદ્મ ને પદ્મ વળિ, કચ્છપ મકર મુકુંદ ;
રાંખ અર્ધ ને નીલમણિ, નવમે જાણુ સુકુંદ. ૧૨૮૫

નાસિકા નામ.

નાક ઘ્રાણુ ને વાસ ગૃહ, ગજ મુક્તા સોહંત ;
શુક્યંચૂ સમ નાસિકા, શોભે શોભાવંત. ૧૨૮૬

નાળિયર નામ તથા સોપારી નામ.

વાનરમુખ લાંગૂર વળિ, નાલિકેર સુવિચારિ ;
ઘોટા કામુક ગુલાક વળિ, પૂંગીફલ સોપારિ. ૧૨૮૭

નાગરવેલ તથા માધવી નામ.

તાંબૂલી અહિ વલ્લરી, દિગ્ગ પાન રતિ રીઝ ;
અલિહરસવ વળિ મુક્તા શુભ, પુન્ડ્ર વાસંતીજ. ૧૨૮૮

નિકટ નામ.

અંતિ પાર્થ અવિદ્વર તટ, પ્રણિ સમીપ અભ્યાસ ;
અવસ અનાદર હોય બળિ, રહે નિરંતર પાસ. ૧૨૮૯

નીચ નામ.

નિમ્ન નિગાતન કુખ્જ અધ, અવચ અજશની ખાણુ ;
નીચ સંગતી નિત કરે, પ્રીત રીત રસ હાણુ. ૧૨૯૦

નીર નામ.

અંબૂ કમળ કીલાલ જળ, પપ પુષ્કર વન વારિ ;
અંભ અરુણ હવન હવન, ધનરસ કુશ પાપારિ. ૧૨૯૧
મેઘપુષ્પ વિપ સલિલ વળિ, કં કબન્ધ રસ તોય ;
પાથ પાણિ સંવર ઉદક, અપ કૃપીટ જન જોય. ૧૨૯૨

નૃપુર નામ.

પાદાંગદ વળિ ધૂધરા, તુલા કોટિ મંહર ;
કલ્પાં નૃપુર કાંબિ કહિ, ઝાંઝર ઝમકતધીર. ૧૨૯૩

નેત્ર નામ.

લોચન અંબક ચક્ષુ દ્રગ, ધક્ષણ રૂપાધીન ;
લોચન રાતાં નયન જો, જલક રંગિત મીન. ૧૨૯૪

નૌકા નામ

ઉડુપ પોત નૌકા પલવ, સુતરિ વહિત જલયાન ;
કર્મનાવ ચઢિ ભવ ઉદધિ, કેક તથા અગ્નિ. ૧૨૯૫

પતિવ્રતા નામ.

સાધ્વી સતીમનસ્વિની, સુચરિત્રા શુચિનાર ;
પતિવ્રતા સહ નામ એ, પવિત્ર કુળ શૃંગાર. ૧૨૯૬

પથ્થર નામ.

આવ અસ્ત્ર પ્રસ્તર ઉપત્ત, શિલ પહાણ અતિસાર ;
પાપાણ પાણિપર તર્કા, રામ નામ આધાર. ૧૨૯૭

પપૈયા નામ.

કક્ષિતકંઠ દાલ્યૂહ હરિ, ચાતૃકને સારંગ ;
પપૈયા બપૈયા કહે, ચાતક વાણિ સુરંગ. ૧૨૯૮

પવન નામ.

સ્વસન સદાગતિ મરુત હરિ, આશુગ ને જગપ્રાણ ;
અનિલ પ્રભન્જન ગન્ધવહ, નભસ્વ પવન વખાણ. ૧૨૯૯
તવ તન પરિભલ પરસિન્ધવ, ગવન કરત સુસમીર ;
તે પવમાન સન્માન સહ, પરિરમ્ભત પ્રિયધીર. ૧૩૦૦

પર્વત નામ.

અગ નગ ભૂભૃત દરિભૃતસુ, શિખરી શૃંગી જાણ ;
શૈલ શિલોઽચ્ચ ગોત્ર હરિ, અચલ અદ્રિ સુવખાણ. ૧૩૦૧
ગિરિ ડૂંગર ગઢ પાદ એ, બચાવના કરનાર ;
ધાતુ ગ્રાહ જળ ક્ષણ જડે, જ્વાહિરોદિ ભન્ડાર. ૧૩૦૨

પલાસ.

દોત ઓથ વળિ બ્રહ્મદ્રુમ, પુંગવપર્ણ પલાસ ;
કિંશુકપુષ્પ સુરંગ કરિ, રચત વસંત વિલાસ. ૧૩૦૩

પૃથ્વી નામ.

પૃથિવિ ક્ષિતિ ક્ષોણી ક્ષમા, ધરણી ધાત્રી ગાય ;
 ઉર્ધ્વા જગતી વસુમતી, વસુધા સર્વસ યાય. ૧૩૦૪
 અચક્ષ્ણા વિપુલા સાગરા, ધરા ઉર્ધ્વરા રહેાય ;
 અવની ગોત્રા કુમ્ભિની, મહી મેદિની જોય. ૧૩૦૫
 વસુધરા વિશ્વંભરા, ધિરા કાશ્વપી કાજ ;
 રસા અનંતા ભૂ ધલા, વિલા કહે કવિરાજ. ૧૩૦૬

પાટલ નામ.

ચાલી પાટલ ફલરુહા, વામા શ્યામા નામ ;
 અંબુવસા મધુદૂતિકા, પાટલ પ્રિય અભિરામ. ૧૩૦૭

પાપ નામ.

એન પૃજિન દુષ્ટૃત દુરિત, અથ મલીન વળિ પંક ;
 અમીવ કલ્મષ કિલ્બિપજ, કર્મલ શમલ ફલકં. ૧૩૦૮

પાર્વતિ નામ.

હુમા અપર્ણા ધન્વરી, ગૌરી ગિરિજા સાર ;
 મૃડા ચંડિકા અંબિકા, ભવા ભવાનિ વિચાર. ૧૩૦૯
 આર્યા મેનકજા અજા, સર્વમંગલા નામ ;
 શિવા યદ્ય શિવ હર વસી, પાર્વતિ પ્રિય અભિરામ. ૧૩૧૦

પન્ડિત નામ.

કૃતી કુશલ કોવિદ નિપુણ, ક્ષુણ્ પ્રવીણ નિષ્ણાત ;
 પદુ વિદગ્ધ નાગર ચતુર, જાણે રસ રિત જ્ઞાત. ૧૩૧૧

પિતા તથા લઘુ બ્રાત્ર નામ.

તાત જનક જન્મદ. પિતા, નામ જપત રમણીય ;
 નાભિ અવર્જસ જવિજજ, અનુજ કનિષ્ઠ કનીય. ૧૩૧૨

પ્રિયા નામ.

ધૃષ્ટ દધિતા વલ્લભા, પ્રિયા પ્રેયસી-જ્ઞેષ્ઠ ;
 વામાંગના સુપ્રણયિની, તોષક અવરન કોષ. ૧૩૧૩

પીડા નામ.

ખાધા વિધુર વ્યથા ડુગ્ગ, પીડા આરતિ ઝ્લાનિ ;
પીડ દુઃખ પ્રતિ પ્રીતિમાં, વિપ્રલમ્ભ દુષ્પદાનિ. ૧૩૧૪

પીપર નામ.

કાલા કૃષ્ણા ભાગધી, તિમ્મ તુંડિલા સાર ;
વૈદેહી સ્વામા કના, શૌંડિ પીપર વિચાર. ૧૩૧૫

પ્રીતમ નામ

સુહદ મિત્ર વલ્લભ સખા, દયિતા ઇષ્ટપ્રિય પ્રાણુ ;
પ્રિયમ સહ કવિજન કહે, પ્રિયા પ્રીત રસ ખાણુ. ૧૩૧૬

પુત્ર નામ.

સુવન અપલ આત્મજ સુસુત, તતુજ તનયને તાત ;
યશવન્સિંહ સુપુત્ર પ્રિય, તખ્તસિંહ વિખ્યાત. ૧૩૧૭

પુત્રી નામ.

પુત્રિ ખાલિકા કન્યકા, તનયા તતુજ નેક ;
ચાલતું કોશ ભલું નહી, દુહિતા ભલીન એક. ૧૩૧૮

અક્ષા નામ.

અજ કમલજ વેધા પિતા, ધાતા શતધૃતિ જાણુ ;
મૃદ્ધા ચતુરાનન વિયણુ, ધિયણુ વિધી સુવખાણુ. ૧૩૧૯
અક્ષ વિધાતા આત્મભૂ, અજ સ્વયંભૂ જ્યેષ્ઠ ;
પંકજભૂ સુપ્રજાપતિ, પર્મેષ્ઠી સુર એક. ૧૩૨૦
કુહિન વિરંચી ચતુરમુખ, હિરણ્યગર્ભ તુમાન ;
પદ્માસન દલપતિ કહે, અક્ષદેવ સુમહાન. ૧૩૨૧

અલિલદ્ર નામ.

શહિણેય બલભદ્ર બલ, સંકર્ષણ બળરામ ;
નીલામ્બર રેવતિરમણ, મૂશલ પાલક કામ. ૧૩૨૨

પ્રલમ્બ તાલાંક વળિ, યમુનાંબેદી ચેત ;
હળધર હળથી પ્રિય રણે, ગદા યુદ્ધ યશ દેત. ૧૩૨૩

ખાણુ નામ.

તોમર ખડ્ગ નિહાગ અસુગ, વિશિગ શિલિમુખ ખાણુ ;
માર્ગન કન નારાય ધશુ, પત્રી શોપણુ પ્રાણુ. ૧૩૨૪
સાયક ધાયિ પિડાય પણુ, તેહ ધાવ વિસરાય ;
વચન તીરનું દુઃખ તો, મિટન જો જુગ જાય. ૧૩૨૫

બાગ નામ.

કર્ત્તિભવન ઉદ્યાન વળિ, ઊપવનને આરામ ;
બાગ વાડિ વળિ વાટિકા, રાજ સજ વિમામ. ૧૩૨૬

બિલ્વ નામ.

સદાકૃળ શિલૂપી સુરભિ, તાલ બિલ્વ માલર ;
એ શ્રીકૃળ સ્તન ઉપમા, કથતા કવિજન શૂર. ૧૩૨૭

બુદ્ધિ નામ.

બુદ્ધિ મનીષા શેમુખી, મેઘા ઘિણા ધીય ;
બુદ્ધિ નામ શુભ મત મતી, સર્વ જનોને પ્રીય. ૧૩૨૮

બહેડા નામ.

અક્ષ બિભીતક કર્પકૃળ, સંવર્તક કલિવૃક્ષ ;
ભૂતાવાસ બહેડા કહે, ચતુર ચેતિદે લક્ષ. ૧૩૨૯

લાલ નામ.

ભાલ અલિક સુલલાટમાં, નખલો સોલ જડાવ ;
સુંદર શોભા નિરખતાં, ભાળયિ પ્રકટ સ્વભાવ. ૧૩૩૦

બ્રકુટી નામ.

બૂ તંદ્રિ બ્રકુટી ત્રિકુટિ, બ્રમર હસે પ્રિય ભાળ ;
લલાટ લાલ પિયળ જળક, શોભે વદન રસાળ. ૧૩૩૧

ભ્રમર નામ.

મધુલિહ મધુકર મધુપ અલિ, અલિનિ શિલીમુખ ભૂંગ ;
 ચંચરીક શેલમ્પ હરિ, કીલાલપ સારંગ. ૧૩૩૨
 પદ્મદ, ઈંદીવર ભ્રમર, વણિ કિરેક રસ ચોર ;
 વસંત વાયુ મકરંદના, ચોરથિ ચમક્યા ભોંર. ૧૩૩૩

મન નામ.

સ્વાન્ત હૃદય મન્મથપિતા, આત્મા માનસ નામ ;
 મન સહીત કાવિદ કથે, મનોરાજના ધામ. ૧૩૩૪

મદન નામ.

મદન મનોભવ મન્મથન, સમર પંચશર માર ;
 મીનકેતુ કન્દર્પ વણિ, દર્પક ચિત્ત વિહાર. ૧૩૩૫
 પુષ્પ આપ મનસિજ ચિત્તજ, સંખરારિ રતિકામ ;
 નિતન આત્મભૂ રતિરમણ, જગહેતૂ અભિરામ. ૧૩૩૬
 કૃષ્ણ પુત્ર પ્રદ્યુમ્ન વણિ, ઝપકેતૂ જય લેખ ;
 કામદેવ સહ કવિ કથે, મદન નામ પ્રિય પેખ. ૧૩૩૭

મનુષ્ય નામ.

માનુષ મર્ત્ય મનુષ્ય નર, માનવ મનુજપુમાન ;
 મતુર લક્ષ જાતી ગણે, મનુષ્ય ભેદ નિદાન ૧૩૩૮

મહાદેવ નામ.

સંકર શશિધર શ્રલધર, હર ગંગાધર વામ ;
 શર્વ શંભુ શિવ ભીમ ભવ, ભર્ગ કામરિપુ નામ. ૧૩૩૯
 ત્રિનયન ત્ર્યંબક ત્રિપુર અરિ, ધ્રુવ ઊમાપતિ સાર ;
 જટી પિનાકી ધુર્જટી, રુદ્ર વૃષધ્વજ ધાર. ૧૩૪૦
 ઉગ્ર કપર્દી ભૂતપતિ, પશુપતિ મૃડમુદ્રશાન ;
 વણિ શ્રીકંઠ સિતિકંઠ શુભ, નીલકંઠ કલ્યાણ. ૧૩૪૧

મનોહર નામ.

મંબુલ મંબું મનોત મધુ, મધુરચાર સકુમાર ;
લલિત મનોહર નાયિકા, કંઠ કુસુમનો હાર. ૧૩૪૨

મકરીવા કરોળિયા નામ.

લૂતા સુત્રા મર્કટી, ઉર્ણનાભિ સંભારિ ;
ચતુરવિંશ ગુરુમાં ગણે, દત્ત ગુરૂ ચિતધારી. ૧૩૪૩
જળ પ્રસારણ સંહરણ, કરોળિયો રચનાર ;
જગમાયા રચિ સંહરણ, કરે બ્રહ્મ સુખ સાર. ૧૩૪૪

મદિરા નામ.

મધુ માધ્વી મદિરા મિરા, સુંરા વારુણી પેય ;
આસવ મદ કાદમ્બરી, મધુવારા મૈરેય. ૧૩૪૫
સિંધુર રસના બુદ્ધિહા, હાલા સિંધુ પ્રસૂત ;
મધ સહિત મદિરા પિયે, વામ છડાયિ સપૂત. ૧૩૪૬

મધુ નામ.

માધવ મધુર્કુમ મધુ શ્રવસ, મધુષીલ મધુપૂલ ;
એ મધૂક રસ વાસપ્રિય, જો માતંગ મદ તૂલ. ૧૩૪૭

મરી નામ.

તિકત ઊપના કોલકા, કૃષ્ણકૃળા વળિ જાણ ;
મરિચ મરી મરિયાં વદે, ગુણકારી સુવખાણ. ૧૩૪૮

મૃગ નામ.

એન હરણ વાતપ પૃષ્ઠ, હરિ કુરંગ સારંગ ;
મૃગ શિશુ સમ તવ નયનછે, અધિક અંજન સુરંગ. ૧૩૪૯

માન નામ.

સ્તંભ દર્પ અહંકાર મદ, ગર્વ રમય અભિમાન ;
લધુ મધ્યમ ગુરુ માન સહ, એકાદશ અભિધાન. ૧૩૫૦

માતા નામ.

અંબા સાવિત્રી પ્રસૂ, જનયિત્રી મા નામ ;
માતાધાતા જગતમાં, શોભે સુંદર ધામ, ૧૩૫૧.

માલતી નામ.

સુમના ભલતી મલ્લિકા, ઉત્તમગંધા વામ ;
અંગુષ્ઠ પ્રિય વાદીની, રાજ પુત્રિકા નામ. ૧૩૫૨.

માલા તથા સૌરભ નામ.

માલા સ્તંભ સજ ગુણવતી, જપિ વિહાર જગદ્દંદ ;
સૌરભ મધુવણિ પુષ્પરસ, કુસુમસાર મકરંદ. ૧૩૫૩.

મિલાપ તથા યુગલ નામ.

સંગમ સંગ સંકેતયન, સાથ સહીત મિલાપ ;
યમલ યુગ્મ યુગ દ્વંદ્વ દ્વય, ઉભય મિથુન આલાપ. ૧૩૫૪.

મીન નામ.

સફરી અનિમિષ મત્સ્ય તિમિ, પૃથુરોમા પાકીન ;
મકર ઉલૂપી અન્ડભવ, વૈસારિણુ ઝપમીન. ૧૩૫૫.

મુખ નામ.

આનન આસ્ય લપન વદન, વક્ત્ર તુન્ડ છબિ સ્થોત્ર ;
મુખ શોભા શશિ સમ બની, પ્રિય દર્પણ લલ જોય. ૧૩૫૬.

મૂર્ખ નામ.

મુગ્ધ મૂઠ જડ મૂક નડ, અશ કટુકવદ શક ;
મૂરખ નર જાણેજશ્ન, મુક્તમાળ કપિકંઠ. ૧૩૫૭.

મેઘ નામ.

ધારાધર જલધર જલદ, જગજીવન જીમૂત ;
અમ્બ બલાહક મુદિર હરિ, કામુકિ ધૂમ સપૂત. ૧૩૫૮.

નીરદ ક્ષીરદ અંબુવહ, વારિદ જલમુચ નામ ;
ધન તડિત્વાન સુમેધ સહ, કલાં સુકવિ અભિરામ. ૧૩૫૯

મોર નામ.

નીલકંઠ કેકી-શીખી, બહિં શિખન્ડી હોય ;
શિવસુતવાહન અહિભખી, મયુર કલાપિ સ્હોય. ૧૩૬૦
નાચે મોર અટારિ ચઢિ, જોછ ધરા આનંદ ;
મોરનામ સુવિવિધ નિરખિ, હરખે કવિજન વૃંદ. ૧૩૬૧

મોતી નામ.

શશિ મોતી ગોતી ગુલિક, જલજ સીપસુંત નામ ;
મુકતાહાર મુકંઠમાં, સુંદર સુંદરિ ધામ. ૧૩૬૨

મોક્ષ નામ.

મુક્તિ અમૃત કૈવલ્ય વળિ, અપુનર્લય અપવર્ગ ;
નિઃત્રેયસ નિર્વાણ પદ, મહાસિદ્ધિવર સ્વર્ગ. ૧૩૬૩

મંગળ નામ.

કુજ અંગારક ભૂમિસુત, લોહિતાંગ મહિયાળ ;
મંગળ સમ સ્થળ સ્થળ ઉદિત, મંદિર દ્વિપક નિહાળ. ૧૩૬૪

મુધિઠિર નામ.

ધર્મ તાત સુઅન્નતરિપુ, કૌતેય સત્ય ગાય ;
નૃપતિ મુધિઠિર-કંકમુનિ, ભુભુજેન્દ્ર કુકુરાય. ૧૩૬૫
યમનન્દન ને પાન્ડુસુત, સમરાંગણ શુરધીર ;
અશ્વમેધ ને રાજસૂ, યજ્ઞ કાર્યમ વીર. ૧૩૬૬

યંત્ર તથા શુક નામ.

તંત્રી યંત્ર વિતાન વળિ, ખીન-વિપચક વીર ;
રક્તચંસુ શુક કીર વળિ, સ્ત્રા પોપટ ધીર. ૧૩૬૭

જાતનાં શિવલિંગ પુજવાથી જુદી જુદી જાતનું ફળ તેમજ, માટીના ચિંતામણી એકથી અધિક અગીયાર સુધી કરી, નિત્ય પુજવાથી ન્યાઈ ન્યાઈ ફળ દાખવ્યું છે. વળી એના પછી વૈદકશાસ્ત્રમાં પણ બેહદ કામ કર્યું છે. તે જોવાથી માલમ પડશે. ચારણાદ સામુદ્રિકશાસ્ત્ર પણ ઘણી સંભાળથી ઘણા ઘણા મત અને પુસ્તકો ઉપરથી નક્કી કરી રચ્યું છે. એ સામુદ્રિક પછી શાલીહોત્ર શાસ્ત્ર યાને અથ- પરિક્ષા ઘણીજ ઉમદારીતે ફળ સહિત જતાવી છે. એ વિષય પછી કાવ્યશાસ્ત્ર વિષે પણ ઘણા ઘણા સંસ્કૃત પ્રાકૃત કાવ્ય ગ્રંથોનો આધાર લઈ, જેમ અને તેમ સુંદર રચના કરવામાં આવી છે.

એ કાવ્યશાસ્ત્ર પછી સ્વરોદયશાસ્ત્ર પણ, ઘણા સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, માગધી, મરાઠી અને જો ભાષાના ગ્રંથો ઉપરથી, તથા એ વિષયના અનુભવીથી સારું જ્ઞાન મેળવી રચ્યું છે.

સ્વરોદય પછી સંગીતશાસ્ત્ર પણ પુરાતન આચાર્યોના મતો જોઈ, ઘણી સંભાળથી એ વાતના નાયક પુરૂષો અથવા ગુણી ગાયકજનોથી પણ શોધ પરી- શોધ કરી રચ્યું છે.

એ સંગીતશાસ્ત્ર પછી સારમાસાર એવું જે નેત્રરૂપ ગણાતું જોતિષશાસ્ત્ર તે પણ વિવિધ આચાર્ય મને જોઈ તથા એ વિષયના જ્ઞાતા જ્યોતિષીઓથી પણ પૂર્ણ તપાસ કરી અનેક કુક્તિ પર્યુક્તિભરી રચના દાખવી છે.

એ જ્યોતિષ પછી સ્થાપત્યવેદ યાને શીલ્પશાસ્ત્ર એમાં પણ ઘણા કારીગરોના હાથમાં વિદ્યા પેઢી દરપેઢી ઉતરતાં અથડામણમાં પડવાથી, અશુદ્ધ ગ્રંથો થઈ ગયેલા તોપણ જુદે જુદે સ્થળેથી જુદી જુદી પ્રતો મેળવી, ખનીશકર્યું ત્યાં સુધી શુદ્ધતા સાથે રચના રચી છે; એમાં ગ્રામ સ્થળે મોટા ઉદેપુરના કુંભારાણાના વખતમાં રચાવેલા, રાજ્યવલ્લભ ગ્રંથથી નહિ પણ પ્રાચીન ગ્રંથો જોવાકે વિક્રમા- દિત્યની પછી, વૃદ્ધ ભોજના સમયમાં વૃદ્ધરાજવલ્લભ, અને તે પહેલાં અપરાજીત તથા વાસ્તુ વિન્યાસ, વાસ્તુ કૌસ્તુભ વગેરે અનેક ગ્રંથો ઉપરથી રચી, વાસ્તુપદ્મજન દેવ વરાહ વિષે પણ ઘણી સારી તપાસ કરી રચ્યું છે. એ સિવાય છેવટે ચતુર ધ્રુવ ધર્મ વ્યવસ્થા દર્શક વિષય પણ, ઘણી શોધથી ઘણા ગ્રંથાવલોકન કરી લખ્યો છે આ ગ્રંથ રાજ્ય પ્રમજન સર્વને ઉપયોગી થઈ પડે તેવો રચ્યો છે, માટે પ્રત્યેક ગૃહસ્થના ઘરમાં આવા શાસ્ત્ર સાહિત્ય રૂપ ગ્રંથની એક પણ નકલ હોય તો તે ધર્મ, અર્થ, કામ, ને મોક્ષ, ચારે પદાર્થ સંપાદન કરવે સમર્થ થયાવિના રહેશે

રજ નામ.

ધૂલી ધૂસરિ ખેહ રજ, પાંસુ શર્કરા મંદ ;
પ્રભુપદરજને પરસવા, ઇચ્છે સનક સનંદ. ૧૩૬૮

રાજા નામ.

નૃપ સુનરેશ ધશાનને, અધિપતિ મહિપતિ ભૂપ ;
રાગ્નશ્રી ગોહેલ કુળ, તખ્તસિંહુજિ અનૂપ. ૧૩૬૯

રાણ તથા કુદ્રધંટિકા નામ.

રાણ આવલી અલિતતી, રોમપંકિત અભિરામ ;
રસના કાન્યનિ કિંકણી, સુત્ર મેખલા નામ. ૧૩૭૦

રાક્ષસ નામ.

કુનપ સર્પને પ્રુણજન, નિકપાસુત દુર્નાદ ;
કર્પૂર અસુર નિશાચરજ, યાતુધાન કન્યાદ. ૧૩૭૧

રાત્રી નામ.

તમરિવની ક્ષણ દાક્ષિણ, તમી તમિસ્રા વામ ;
નિશી શર્ધરિ વિભાવરી, નિશા જામિની નામ. ૧૩૭૨
રજની સજની શરદની, રમ્યાં રંગ રસ રાસ ;
રાત્રિ સુખદ પટ્માસની, પરમ પ્રકાશ વિલાસ. ૧૩૭૩

રાયવેલી તથા સંજીવની નામ.

અખજસિ પ્રિયવદ્ધરિ વદે, રાજધ્વનિકા સાર ;
જીવા જીવનિ મધુમવા, જીવંતી સુવિચાર. ૧૩૭૪

રુધિર નામ.

શોણિત રક્ત કુનપ વણી, અસક અક્ષત જાત ;
લોહી પીતાં પૂતના, પડી પૃથ્વિપર પ્યાત. ૧૩૭૫

રૂપ્ય નામ.

રૂપ્ય રજત દુર્ધર્ણુ વણિ, જાતરૂપ ખર્જૂર ;
રૂપં ચાંદી નામ છે, ધાતુ શ્રેષ્ઠ ધર ઊર. ૧૩૭૬

લજ્જા નામ.

હી લજ્જા પ્રીડા ત્રપા, લજ્જા ને સંકોચ ;
પ્રિય રતિ પતિસૂં હસિ નહીં, પછી કરે શું સોચ. ૧૩૭૭

લતા નામ.

વ્રતતી વિસતી વલ્લરી, વિશિની લતા વિતાન ;
અમરવેલિ સમ શોભતી, લતિક લલિત રતિમાન. ૧૩૭૮

લક્ષ્મી નામ.

શ્રી પદ્મા પદ્માલયા, કમળા ચપળા લેખ ;
સિન્ધુ સુતા મા ધન્વિરા, વિષ્ણુ વલ્લભા પેખ. ૧૩૭૯
જેહનિ નયન કટાક્ષ છબિ, રહી સકળ જગ છાઈ ;
તે લક્ષ્મી પ્રિય વિષ્ણુના, મન્દિરમાં સરસાઈ. ૧૩૮૦

વક્ર નામ.

વામ વક્ર કુચિત કુટિલ, વાંકડિ બ્રહ્મટિ તરંગ ;
બનિ હનિ આવી મેનકા, ક્રાવવા તપ ભંગ. ૧૩૮૧

વજ્ર નામ.

અશનિ કુલિશ નિર્દાત પવિ, વજ્ર ભિદુર યશ જાણુ ;
પડો શત્રુના શીય પર, વિરસ કરે રસખાણુ. ૧૩૮૨

વટ વા વડ નામ.

જટી કપર્દી રક્તકળ, બહુપદ ક્રુવ ન્યઝોધ ;
વટ વડ સાવિત્રી પ્રુજે, છાંય ઉનાળે શોધ. ૧૩૮૩

વન નામ.

કાનન વિપિન અરણ્ય વન, કક્ષ ગહન કાન્તાર ;
અટવી મહી ઉદય થતા, વ્યાધ કરી હરિ સાર. ૧૩૮૪

વનચર નામ.

કપિ શાખા મૃગ વાલિમુખ, કિશ પ્લવંગ લાંગૂર ;
વાનર વનવસિ વનચરા, ગણાય વનમાં શૂર. ૧૩૮૫

વડુણ નામ.

વડુણ પ્રચેતા પાશપતિ, અપપતિ જળચરધર ;
યાદશપતિ સહનામ છે, કહે કાવિદ મુનીશ. ૧૩૮૬

વુનસ નામ.

ચૈલ નિચોલ દુકૂલ પટ, અંશુક વાસસ ચીર ;
નીલ વસ્ત્રમાં દીપતૂં, ગોરી ગૌર શરીર. ૧૩૮૭

વસંત નામ.

કુસુમાકર ઝતુરાજ મધુ, સુરબી વણી વસંત ;
કામભિન્ન કવિજન કહે, સકળ પ્રાણિ વિલસંત. ૧૩૮૮

વૃક્ષ નામ.

શાખી વિટપી અનુહ કુજ, દ્રુમ વણિ પાદપ નામ ;
મહિરૂહ દલિ પત્રી ફલી, અર્ધિ કલ્પતતુ ધામ. ૧૩૮૯

વિધુત નામ.

ક્ષણુચુચિ છટા અકાલિકા, તડિત ચંચલા સોલ ;
દામિનિ અપળા વીજળી, દંપતિનાં મન મોલ. ૧૩૯૦

વિદુમ નામ.

સુખિર નદી નલિની વિદુમ, કપોતાંધિ સુપ્રવાળ ;
તવ અધરસમા કવિ કહે, પણ નહિં મૃદુલ રસાળ. ૧૩૯૧

વિવાહ નામ.

પત્ની સેવન કરગ્રહણ, ઉદ્ધવ વિદ્યા વિવાહ ;
ભગ્ન સહિત એ નામ છે, વિવાહ શબ્દ પ્રવાહ. ૧૩૯૨

વિષ નામ.

ગરલ હલાહલ ખર મૃતક, કાલકૃત રસસાર ;
બહાલ વાણિ કટુ ઝેરસમ, લાગે વિષન વિચાર. ૧૩૯૩

ବିହଙ୍ଗ ନାମ.

ଦ୍ବିଜ ଶକୁନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଶକୁନ୍ତି, ଅଂଞ୍ଜ ବିହଙ୍ଗ ବିହଙ୍ଗ ;
 ବିହଙ୍ଗମ ପତତ୍ରି ପତ୍ରତ୍ୟ, ପତ୍ରୀ ପତଙ୍ଗ ପତଙ୍ଗ. ୧୩୯୪
 ଅଗନ୍ଧ୍ୟ ଶ୍ୟାମ ଗୋଷ୍ଠି ନବଳ, କୋମଳ କଠ ସୁଗତ ;
 ନୃପ ତପ ଆଗମ ମୁଦିତ ଡ୍ରୁମ, କରତ ପରସ୍ପର ସାତ. ୧୩୯୫

ବେତସ ନାମ.

ବଂଶୁଳ ସିତ ଗିଂହୁରଥୀ, ଅକ୍ଷପୁଷ୍ପ ବାନୀର ;
 ଜଗନ୍ନାଥ ବେତସ କୁଞ୍ଜମାଂ, ସୁନ୍ଦର ବାସ ସମୀର. ୧୩୯୬

ବେଢ଼ ନାମ.

ଆତ୍ମାୟ ଶ୍ରୁତି ଶ୍ରଦ୍ଧାୟ, ଧର୍ମଭୂଷଣ ସହ ଗେହ ;
 ନିଗମାଗମ ଐ ଗଣ୍ଡ ଯତୁର, ତେଜ ଯତୁର ଉପବେଶ. ୧୩୯୭

ବଂସକ ନାମ.

ବ୍ୟାଞ୍ଜ ଗିଂହ କୈତବ କୁଟିଳ, ଉଦ୍ଭୀ ସୁର ଉଦ୍ଭୀକାର ;
 କପଟୀ ବଂସକ ସହ ସମଜ, ବଂସକ ନାମ ପ୍ରକାର - ୧୩୯୮

ଶୟ୍ୟା ନାମ.

ଋଷିପୁ ତତ୍ପ ଶୟ୍ୟା ଶୟନ, ସଂବେଶନ ଶୟନୀୟ ;
 ଦୁଃଖଶୀଘ୍ର ସମ ସେନ ପର, ପିୟୁ ପ୍ରିୟା ରମଣୀୟ. ୧୩୯୯

ଶରକୋଷ ନାମ.

ଉପାସଂଗ ଦୁନୀର ବାଣି, ଧୃଷ୍ଣୁଧୀ ଦୁନି ନିଷଂଗ ;
 ତୀର ଭାସୁ ଶରକୋଷ ତେ, ଶୋଭେ ଧୃଷ୍ଣୁ ପ୍ରସଂଗ. ୧୪୦୦

ଶୀଘ୍ର ନାମ.

ଆତ୍ମ ତରସ ସହସା ଋତିତ, ତ୍ବରିତ ଦୂର୍ଘ୍ଣୁ କୃତ ହୋୟ ;
 ସତ୍ବର ଶୀଘ୍ର ସୁକ୍ଷିପ୍ର ଶୟ, ତ୍ବର ଶ୍ୟ ରଂଘସ ଗୋୟ. ୧୪୦୧
 ବାଞ୍ଜି ବେଗ ଜବ ରକ୍ଷରକ୍ଷ, ଅବଶ୍ୟାପିତ ଉତ୍ତାପ ;
 ଯଥା ଯାସି ଯାତୁର ଅକ୍ଷୀ, ଯାତୁର ଦେଖି ଲାପ. ୧୪୦୨

શબ્દ તથા ઇન્દ્રિય નામ.

નાદ નિનાદ નિઃસ્વન સુપિર, હ્રુત રવ સ્વન ધ્વનિ નામ ;
ગો, હપીક ખં કરણ ગુણ, ઇન્દ્રિય પ્રિય અભિરામ. ૧૪૦૩

શુક નામ.

ઉશના માર્ગવ કાવ્ય કવિ, અમ્બરપુરોહિત હોય ;
જગમગતી જ્યોતી ઉંચે, શુક ઉદય જન જોય. ૧૪૦૪

શેષ નામ.

શેષ મહા આદિ સર્પપતિ, ધરણીધરણ અનન્ત ;
સહસ્રવદન કરે સ્તવન, તર્પણ આવે અન્ત. ૧૪૦૫

શોભા નામ.

શોભા આભા ભા પ્રભા, સુખમા પરમા કાન્તિ ;
શોભા નામ વિવિધ નિરખી, કોવિદ રહે નિર્મિત્ત. ૧૪૦૬

સખી નામ.

વયસા સપ્તિ સખિ વળી, વાણી સહચરિ સાર ;
અલી સહિત સખિ નામ એ, કલાં વિવીધ પ્રકાર. ૧૪૦૭

સર્પ નામ.

પન્થગ નાગ ભુજંગ વળી, ગિરહગ ભોગી સર્પ ;
ચમુચવા સરિસૃપ હરી, કાકોદર ગરદખ. ૧૪૦૮
આશીર્વાદ વિપધર દ્રણી, મણી વિલેશય બ્યાળ ;
અકી દર્પી ગૂડપા, લેલિહ આદિ વિકાળ. ૧૪૦૯

સમુદ્ર નામ.

સિન્ધુ સરિતપતિ સલિલપતિ, અમ્બો નિધિ અકુપાર ;
ધરાવાન અર્ણવ ઉદધિ, કુશલય અખિધ અપાર. ૧૪૧૦
રત્નાકર સાગર સહિત, સમુદ્ર નામ વિચાર ;
ભવસમુદ્ર દલપતિ કહે, તે તરિ ઉતરો પાર. ૧૪૧૧

સરસ્વતિ નામ.

વાણી વાક સરસ્વતી, ગિરા શારદા નામ ;
ભારતિ સાથ કલાં સુધક, વચન ચાતુરી કામ. ૧૪૧૨

સમૂહ નામ

સમુદય વ્યુહ સમૂહ ગણ, પ્રકર નિકર નિકુરંબ ;
પૂર પૂગ વ્રજ પટલ ચય, સંચય નિચય કદંબ. ૧૪૧૩
વિરસ નિવહ સંદોહ ઉહ, યૂથ વ્રાત ધનજીત ;
ચક્ર અનંત સમાજ બહુ, તોમ ગ્રામ સંઘાત. ૧૪૧૪
કંદલ જાલ કલાપ કુલ, ફૂટ અને કસુવ્રંદ ;
સમૂહ નામ જયા સહિત, કવિ કોવિદ પદ વંદ. ૧૪૧૫

સ્વભાવ નામ.

પ્રકૃતિ નિર્મલ સહજ અને, વિશ્વ સુશીલ સ્વભાવ ;
કવણ ટેવ વાંકું વદે, શુદ્ધ સરણ દર્શાવ. ૧૪૧૬

સરોવર નામ.

હૃદય પુન્કર કાસાર સર, સરસી તાલ તણગ ;
સરોવરે કુમુદિનિ ખિલી, જાગર મધૂરસ જાગ. ૧૪૧૭

સિંહ નામ.

કંઠીરવ હરિ કેસરિ, પૂંડરીક હર્થક્ષ ;
મૃગપતિ દ્વીપી વ્યાઘ્ર વણિ, પંચાનન પલભક્ષ. ૧૪૧૮
વણિ સારંગ વખાણતા, વનપતિ કરિ કુળકાળ ;
સિંહનામ કવિજન કહે, વીર વદન વિકાળ. ૧૪૧૯

સીંદી વા નિસરણી નામ.

આરોહણિ આરોહ વણિ, નિઃક્રેણી સોપાન ;
મણિમય દાદર ચઢત કવિ, ભૂપ કરે સનમાન. ૧૪૨૦

સ્રી નામ.

સ્રી નારી વનિતા વધૂ, લલના જીવતી વામ ;
અંબળા બાળા અંગના, પ્રમદા કાન્તા ભામ. ૧૪૨૧

તરુણી રમણી સુંદરી, સીમન્તની સુહૃદ ;
ત્રિય તપસરખિ ત્રિયોક્તમાં, રચી વિરચિ ન દોષ. ૧૪૨૨

સુખણ નામ.

કાન્થન ચાન્નુન કાર્તિસ્વર, હેમ હિરણ્ય સુવર્ણ ;
અપ્રાપ્ત હાટક પુરટ, શાતકુલ હરિ સ્વર્ણ. ૧૪૨૩
બતરપ કસધોત વણિ, ચામીકર તપનીય ;
કુન્દમ કુન્દ રોદન કનક, મહારજત રમણીય. ૧૪૨૪

સુંદર નામ.

મુલગ સુખમ કુચિકુચિરને, કાન્ત કમન કમનીય ;
રમ્ય મુખેશય ભવ વિપદ, સસ રમણુ રમણીય. ૧૪૨૫

મૂંઠ નામ.

સૂર દિવાકર વિલાકર, દિનકર ભાસ્કર હંસ ;
મિહિર તિનિરહર સહસ્રકર, ઉષ્ણુરમી તિગ્માંસ. ૧૪૨૬
બુધ્ધ વિરોચન વિભાવસુ, માર્તન્ડ ત્રિચયંગ ;
દિનમણિ અંબર મણિ તરણિ, સચિતા પતંગ પતંગ. ૧૪૨૭
અંશુમાન અહસ્તવ હરિ, જગત્કલ્પ ભગવાન ;
અહસ્તાનુ વિવસ્વાન વણી, ચિત્રલાનુ દ્યુતિવાન. ૧૪૨૮
રવિ મંડલ મંડન નવલ, ખન્ડન તમ સંસાર ;
હવપતિ પ્રભા પ્રભાકરમુ, નિરખિ કરે નમસ્કાર. ૧૪૨૯

મૂંઠ નામ.

વિશ્વા નાગર ગજભિપક, મહાઐપધિ વિચાર ;
મૂંઠ કન્જેતામાં મુણી, ગુણુકારી ગુપ્ત સાર. ૧૪૩૦

સેના નામ.

પૂતના ધ્વજિની વાહિની, ચમૂ વરચિનિ એન ;
સૈન્ય કટક દળ વણુ નૃપતી, નૃપતિ વિના નહિ સેન. ૧૪૩૧

સ્નેહ ન્દાન.

દોહદ હારદ સ્નેહ હિત, પ્રણય રાગ અનુરાગ ;
કહાં ગયો તવ પ્રેમ રસ, પ્રીતિ રીતિ રતિ પાગ. ૧૪૩૨

સંગ્રામ નામ.

આયોધન રણ આગિ મૃધ, આહવ સંખ્ય સમીક ;
 સર્વરાજ સંગર સમર, સંયુગ કલહ અનીક. ૧૪૩૩
 સુરત યુદ્ધ જવ દંપતી, નામ કહ્યા સંગ્રામ ;
 વ્યૂહરમણ દલપતિ કહે, રચે રાજ મુખધામ. ૧૪૩૪

સંધ્યા નામ.

સંધ્યા નિશિમુખ પિતૃપ્રસુ, સાયંકાળ પ્રદોષ ;
 ત્રય સંધ્યા ત્રણ વર્ણુ કરિ, રહેતા સદા અદોષ. ૧૪૩૫

સૌમ્ય નામ.

સૌમ્ય વામ વર મુગ્ધ વણિ, સુદુ અપીમ્ય પ્રશસ્ત ;
 સુંદર વણિ મુધવારને, કહેતા સૌમ્ય સમસ્ત. ૧૪૩૬

હરડે નામ,

અભયા પથ્યા અવ્યથા, અમૃતા ચેતકિ ધાર ;
 કાયસ્થા વણિ પૂતના, શિવા ગ્રેયસી સાર. ૧૪૩૭
 હરીતકી હરડે હરડ, હરતિ બદરના રોગ ;
 મોટિ બાળ હરડે કહે, હીમળ હિમળિ સુયોગ. ૧૪૩૮

હરિદ્રા નામ.

પીતા ગૌરી કાન્ચની, રજની પીડા નામ ;
 હળદ હરિદ્રા કહેત કવિ, આવે જન મુખ કામ. ૧૪૩૯

હસ્તિ નામ.

હસ્તી દંતી દ્વિરદ દ્વિપ, પદ્મી વારણુ વ્યાલ ;
 કુંજર ધલ કુંભી કરી, સ્તમ્ભેરમ શુકાલ. ૧૪૪૦
 સિંધુર વણિ પન્નગ હરી, ગજ સામજ માતંગ ;
 ગયદ ધૂમે નગરમાં, રાજે રાજ સુરંગ. ૧૪૪૧

હીરા નામ.

નિષ્ક પદિક તે વજ્ર વણિ, હીરા દીપ વખાણ ;
 શોભિત કંઠો સુદ્રિકા, જહિત સુવર્ણુ સુખાણ. ૧૪૪૨

સ્કુટવિષય.

સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને કાર્ય શબ્દ રતનાવળી.

અજનામ

દાહરો.

અજવિધિ અજ બકરો કહે, અજ કહિયે પ્રિય હંશ ;
યૌવન ને અજ જન કહે, અજ કહિયે જંગદીશ, ૧૪૪૩

અજ તથા નિશા નામ.

માયા અજ બકરિ અજ, સાવિત્રી અજ વામ ;
નિશા રાત્રિ વળિ કેકછે, નિશા હરિદ્રા નામ. ૧૪૪૪

અનંત નામ.

ગગન અનંત કહત સુકવિ, વળી અનંત અનેક ;
રૂપ અનંત જાણે સકળ, જિવ અનંત શિવ એક. ૧૪૪૫

અલ નામ.

અલ અલર્ય સમર્થ અલ, અલસુ પૂર્ણ પ્રિય જાણુ ;
ભૂપણુ અલ આળસજ અલ, તજિ ભજ પ્રહા મુજાણુ. ૧૪૪૬

અવિ નામ.

અવિ પર્વત અવિ મેઘ વળિ, અવિ સવિતા સુવખાણુ ;
અવિરક્ષક જગ સકળનો, સદાશીવ હર આણુ. ૧૪૪૭

આત્મજ નામ,

આત્મજ કુધિર કહે જનો, આત્મજ કહેતાં કામ ;
આત્મજ પુત્ર સુપુત્ર તે, કરે જગતમાં નામ. ૧૪૪૮

આત્મા નામ.

મન બુદ્ધિ ચિત્ત સ્વભાવ તન, ધર્મ જિવ અહંકાર ;
એહ સકળ આત્મા સમજ, પર્માત્મા આધાર. ૧૪૪૯

આવરણ નામ.

કલિયે આવત આવરણ, ગગન આવરણ લેખ ;
માયાના આવરણથી, પ્રકાશ જ્ઞાન ન પેખ. ૧૪૫૦

ઇડા નામ.

વામ ચંદ્ર નાડી ઇડા, ઇડા ભોગ અભિરામ ;
ઇડા અગ્નિકા માતહે, ઇડા વાણિ વિશ્રામ. ૧૪૫૧

ઇલા નામ.

ઇલામા ઇલા યુધત્રિયા, ઇલા પૃથ્વી વિખ્યાત ;
ઇલા સરસ્વતિથી સકળ, આસાદિક મુનિ ખ્યાત. ૧૪૫૨

ઉડુ તથા ઉડુપ નામ.

ઉડુ વિહંગ નક્ષત્ર ગણ, ઉડુ દૈવતક જાણ ;
ઉડુપ ચંદ્ર નૌકા ઉડુપ, ઉડુપ ગરૂડ વખાણ. ૧૪૫૩

કર્ણ નામ.

કર્ણ કહાવે રવિ તનય, કર્ણ કહે કવિ કામ ;
કર્ણ બેહથકિ સાંભળે, નિગમાગમ અભિરામ. ૧૪૫૪

કબ્ધ નામ.

ત્રિના શીર કબ્ધ ધડ, અહિ.કબ્ધ પ્રિય ધીર ;
રાક્ષસ એક કબ્ધને, ભોક્ષ કર્યો રઘુવીર. ૧૪૫૫

કર નામ.

કર ગજ પુષ્કર હરત કર, કરમ્મ કિરણ કર દાન ;
કર વિપાદ તનિ ગુણ અહે, તવ જગમાં સનમાન. ૧૪૫૬

કલલ નામ.

કલલ સાવક કલલ કરી, વળી કલલ ઉત્તોલ ;
કલલ કલુપ કલિ કાલથી, તારો દેવ. દયાલ. ૧૪૫૭

હાલપત હુલ્લકૃત

સકલશાસ્ત્રનિરૂપણ.

અનેક સંસ્કૃત પ્રાકૃત શાસ્ત્ર ગ્રંથો હાલથી
ગુર્જરભાષામાં ભાષાંતર કવિતાદ્વય આજ
સુધીમાં ગયાઓ નથી તેવો ગ્રંથ.

પ્રાલેખ.

વિવિધ શાસ્ત્ર વિધિ વચન બ્રહ્મિ, વિવિધ ગ્રંથ આધાર ;
ધર્મ નામ જન રાજ થી, સકલશાસ્ત્ર પ્રિયકાર. ૧.

સુરતના કવિ હાલપતિરામ હુલ્લકારામ ચાહ્નિકે

રચ્યું.

ભાવનગર દરબારી છાપખાનામાં છપાઈ પ્રકટ થયા.

શાલિવાહન શકે ૧૮૧૧—વિક્રમાદિત્ય સંવત્ ૧૮૪૧.

કિંમત રૂ. ૫.

નહિં એ નીઃસંશય છે. આ શુભ અંચના પ્રથમ રોકડી કીંમતે ગ્રાહક યનારા રાજ્યસ્થાન વિગેરે, રાજકુમાર કાલેજના રાજકુમાર વિદ્યાર્થીઓ, તેમજ સામાન્ય પ્રજા વર્ગમાંથી જે સદગૃહસ્થોએ નાણાં મોકલ્યાં છે, તેમજ લેવા સહિ કરી પાછળ નાણાં આપનારાં સુભેચ્છકોના, નામો આપતાં ઘણાંજ વિસ્તાર થઈ જાય તેમ જાણી, નામો ન આપતાં આ દેકાણે આશ્રય આપનારા સદગૃહસ્થોને કવિનો આશીર્વાદ છે, તે પ્રીતિપૂર્વક માન્ય કરશે એવી અંથ કર્તાની નમ્ર વિનંતિ છે.

આ દ્વારા ઘણા સદ્મિત્રોએ જોઈતા અંચો વિગેરેની મદત આપી છે, તે સાહેબોનો પણ આ દેકાણે નામ ન આપતાં આભાર માની, તેમને પણ પ્રીતિપૂર્વક નમ્ર વિનંતિ સાથે અંથ કર્તાના આશીર્વાદ, તથાસ્તુ.

સંવત ૧૯૪૬ ના જેઠ શુક્લ ૧૫ સોમવાર, તારીખ ૩ માહે જ્યુન સને ૧૯૯૦.

સુરતના કવિ દલપતિરામ દુર્લભરામ યાજ્ઞિક,

અંથ કર્તા.

કલાપ નામ.

ગુણ કલાપ તૂનીર વળિ, બૂપણ બાણ કલાપ ;
મગૂર ચંદ્ર કલાપ વદિ, પ્રભુ સ્મર કરનવિલાપ. ૧૪૫૮

કલ્પ નામ.

કલ્પ દિવસ વિધિનો ગણે, કલ્પ સમર્થજ દોષ ;
કલ્પ કપટ તજિ બ્રહ્મરટ, કલ્પ વૃક્ષ સમ જોષ. ૧૪૫૯

કલિ નામ.

કલિ ક્લેશ વળિ કલિ સુરમ, કલિ સંગ્રામ નિષંગ ;
કલિ કલિયુગ કથના મુકવિ, અનેકાર્થ સુપ્રસંગ. ૧૪૬૦

કં નામ.

કં શુભ કંજળ કં અનળ, કંશિર કં વળિ કામ ;
કં કંચનધી પ્રીતિ તજ, કરે સાકર્મ તમામ. ૧૪૬૧

કંબલ નામ.

કંબલ ગૂગલ તટુ કહે, કંબલ રતિસ પ્રવાહ ;
કંબલ ઓઢે ઊનની, કહાં ગરિય કે શાહ. ૧૪૬૨

કંબુ નામ તથા ભુવન નામ.

કંબુ શંખ વળિ કંબુ ગજ, કંબુ ધણુ નામ ;
ભુવન ગગન વળિ ભુવન ગૃહ, ત્રિભુવન નાયક શામ. ૧૪૬૩

કામ નામ.

કામ ભોગ અભિલાષ વળિ, મન્મથ કહિયે કામ ;
કામ કાર્ય ને તજિ કામના, ભજ પ્રિય આત્મારામ. ૧૪૬૪

કાલ નામ.

કાલ નીલ ને-કાલ વય, ધર્મરાજ વળિ કાલ ;
કાલ કાલિદ્રહમાં ધસી, નાથ્યો શ્રી ગોપાલ. ૧૪૬૫

કુજ નામ.

મંગળ કુજ વણિ નીર કુમ, કુજ ભૂમાસુર નામ ;
કુજ ગળ કુજ યમરાજથી, રક્ષા તું સુંદરશામ. ૧૪૬૬

કુશ નામ.

કુશ સીતાસુત દર્ભ કુશ, કુશ કહિયે વણિ નીર ;
કુશ દાનવ દમિ દારિકાં, માર્યો શામશરીર. ૧૪૬૭

કૂટ નામ.

કૂટ બહુ વણિ કૂટ ગિરિ, નિશ્ચય કૂટ કહંત ;
કૂટ કાપટ્ય અગમ્ય તે, કૂટ અર્થ ન લહંત. ૧૪૬૮

કૌશિક નામ.

કૌશિક ગૂગળ ધન્દ્ર વણિ, કૌશિક ધૂવડ નામ ;
કૌશિક વિશ્વામિત્ર મુનિ, રાજા કૃષ્ણ શ્રીરામ. ૧૪૬૯

ખગ નામ.

ખગ શશિ ખગ રતિ ખગ પવન, ખગ અમ્બુદ ખગ દેવ ;
ખગ વિહંગ ખગ સુરતરૂ, ખગ નિવાસિ સુર સેવ. ૧૪૭૦

ખર નામ.

ખર રાક્ષસ ખરશાણિ ખર, ખર તિક્ષણ અભિરામ ;
ખર ગર્ધવ વત જગત નર, જો ન રટે પ્રભુનામ. ૧૪૭૧

ખં નામ.

ખં નક્ષત્ર ખં શુન્ય ગ્રહ, ખં રન્ધ્રન મન લેખ ;
ખં ધન્દ્રિય આકાશ ખં, કવિ કોવિદ મત પેખ. ૧૪૭૨

ગુણ નામ.

ગુણ રાજસ ગુણ સત્વ વણિ, તમો ન્યા સુકોદન્ડ ;
ગુણ ચરિત્ર જોહેલ પ્રિય, શકવન્ત ભરતખન્ડ. ૧૪૭૩

ગો નામ.

ગો ધન્વિન્દ્ર્ય દૃગ વાંક જળ, સ્વર્ગ વજ્ર ખગ છંદ ;
ગો ધર ગો તરુ ગો કિરણ, ગો પતિ ગૌરી નન્દ. ૧૪૭૪

ગોત્ર નામ.

ગોત્ર નામ શુભ કહત કવિ, ગોત્ર શૈલ સુખરાસ ;
ગોત્ર વંશ પ્રિય ધન્યછે, તપ્તસિંહ સુપ્રકાશ. ૧૪૭૫

ધન નામ.

ધન દ્રઢ ધન વિસ્તાર વળિ, ધન ધણ ધન લુહાર ;
ધન અમ્યુદ ધન ઝાલરી, સચ્ચિદધન સુવિચાર. ૧૪૭૬
ધન ધનમૂળ ગણીતમાં, વેદ વિકૃતિ ધન સાર ;
અટ વિકૃતિમાં ધન ચતુર, દલપતિ જય યશ હાર. ૧૪૭૭

જલજ નામ.

જલજ મીન મોતી જલજ, જલજ શંખ શશિ જાણ ;
જલજ કમળ લક્ષ્મી સહિત, યૌદ રત્ન હર આણ. ૧૪૭૮

જાલ નામ.

મેધ ગોખ કલિખન્ધનજ, જાલ દંભ વળિ મંદ ;
જાલ અવિદ્યા જગતમાં, જ્ઞાનિ વિહારત કંદ. ૧૪૭૯
મોહજાલ મન વશ કરે, દિમર પ્રસારે જાલ ;
ધન્દ્રજાલ કૌતક કથે, તપ્તસિંહ મહિપાલ. ૧૪૮૦

જિહ્વા નામ.

જિહ્વા આરકસ કારિ નર, જિહ્વા કપટ વળિ મૂઢ ;
જિહ્વા સુઆત્મા જાણિયે, ઘટ ઘટ પ્રકટજ ગૂઢ. ૧૪૮૧

જીવ નામ.

જીવ બૃહસ્પતિ સુરગુર, જીવ કહાવે ચંદ્ર ;
જીવ આત્મા મિત્ર જિવ, જિવનો જિવન મહેન્દ્ર. ૧૪૮૨

જ્યોતિ નામ.

નક્ષત્ર જ્યોતિ જ્યોતિ ધ્રુવિ, કિર્ણ અગ્નિ પશુ જ્યોત ;
જ્યોતિલિંગ દ્વાદશ કહે, જે થકિ જગ ઉચોત. ૧૪૮૩

તનુ નામ.

તનુ શરીર વિસ્તાર તનુ, તનુ સુક્ષ્મ તનુ તાત ;
તનુ વિરક્ષા કો જગતમાં, સુમધુ પ્રિય પ્રખ્યાત. ૧૪૮૪

તમ નામ.

તમ તામસને રાહુ તમ, તમ તિમીર તમકોષ ;
તમ અગ્નિ તજ કર્મ કરિ, ધર મન સત્ય પ્રજોષ. ૧૪૮૫

તર્ક નામ.

તર્ક નામ કોવિદ કથે, તર્ક વિચાર સુતામ ;
તર્ક ભીલભામિનિ થકી, રાઝ્યા સુંદર સામ. ૧૪૮૬

તાલ નામ.

તાલ તાલિ હરતાલ વળી, ભુજ આસ્ફોટણુ તાલ ;
તાલ તાડ કળ ખાઇ હરિ, હયો સખાનો કાલ. ૧૪૮૭
૩૬ શ્રલ પ્રતિમ-ઠ ધૂવ, લક્ષ્મી રૂપક ત્રિતાલ ;
એક તાલ મુનિસાર રસ, અહુ સુલકાગ ધમાલ. ૧૪૮૮

તુરંગ તથા કુરંગ નામ.

ગરૂ વિચાર તુરંગ મન, મોજાં અશ્વ તુરંગ ;
કુરંગ મૃગ કસ્ટૂરિ સુર, ચઢત પૂજન પ્રસંગ. ૧૪૮૯

દર નામ.

દર સુ કહે કવિ શખને, ઈપદ દર શુભ નામ ;
દર ડરથી રાખ્યો અલય, ગુર મહાદેવ પ્રણામ. ૧૪૯૦

દલ નામ.

દલ કહિયે નૃપ સૈન્યને, દલ સુપત્ર પ્રિય નામ ;

હલ મધુર પિછ ચંદ્ર શિર, ધરે મુકુટ ધનશામ. ૧૪૯૧

દાન નામ.

દાન વિપ્રને આપતા, ગજમદ કહિયે દાન ;
દાન સુરતિ રતુદાન લે, સંતતિ પ્રકટ પ્રધાન. ૧૪૯૨

દ્વિજ નામ.

દ્વિજ પક્ષીને કહત કવિ, દ્વિજ કહિયે વળિ દંત ;
'બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈરય દ્વિજ, ને નાણે ભગવંત. ૧૪૯૩

ધનન્જય નામ.

અગ્નિ ધનન્જય વદત કવિ, વામુ ધનન્જય લેખ ;
પાર્થ ધનન્જય પાન્ડુસુત, ગાંડિવધર પ્રિય પેખ. ૧૪૯૪

ધામ નામ.

ધામ તેજ વળિ ધામ તન, ધામ કિરણ ગૃહ ધામ ;
ધામ જ્યોતિ જગ 'શ્વર તે, સલ સલ વિમામ. ૧૪૯૫

ધાત્રી નામ

ધાત્રી ધામ સુ આમળી, ધાત્રી સખી વખાણ ;
ધાત્રી ધરણી શેષશિર, પરન્તુ તલ સુપ્રમાણ. ૧૪૯૬

ધ્રુવ નામ.

ધ્રુવ નિશ્ચય સંયોગ ધ્રુવ, ધ્રુવ ધ્રુવપદ ધ્રુવતાલ ;
ધ્રુવ તારો જો છે અચળ, ગુણ ગાતાં ગોપાલ. ૧૪૯૭

નગ નામ.

નગ કહિયે દ્રુમ નગર નગ, નગ કહિયે વળિ ધામ ;
નગ ગિરિથી ગિરિજા પ્રકટ, શિવ મન્દિર અભિરામ. ૧૪૯૮

નભ નામ.

નભ શ્રાવણ વર્ષા સુનભ, નભસ્ય ભાદ્રપદ માસ ;
નભ સુનિકટ આકાશ નભ, ઘટ ઘટ રમા નિવાસ. ૧૪૯૯

પટ્ટ નામ.

પટ્ટ આરોગ્ય કહત ગુણી, પટ્ટ તિક્ષણ ગુણવન્ત ;
પટ્ટ પ્રવીણ કો જગતમાં, જપે જાપ મુનિ સન્ત. ૧૫૦૦

પત્ર નામ.

પત્ર પર્ણ વળિ પત્ર રથ, વાહન પત્ર સુચિત ;
પત્ર પાંખ પંખી તણી, પત્ર પતાકા ચિત. ૧૫૦૧

પત્રિ નામ.

પત્રી તરૂં પત્રી કમળ, વળિ કહું પત્રિ વિહંગ ;
પત્રિ શરઃરા ચિત સહ, પત્રિ નામ શ્રીરંગ. ૧૫૦૨

પતંગ નામ.

તરણિ પતંગ પતંગ ખગ, પાવક સૂર્ય પતંગ ;
સૌજગરંગ પતંગસો, દરી એક નવરંગ. ૧૫૦૩

પલ નામ.

પલ આભિષેકે કહત કવિ, પટ્ટ રવાસ પલ થાય ;
પલ સુપલક પતિસું પડિ, પલિ સુયુગ વહિ જાય. ૧૫૦૪

પયોધર તથા ભૂધર નામ.

મેઘ અર્ક કુચ શૈલ દ્રુમ, પાંચ પયોધર વાહ ;
ભૂધર ગિરિ ભૂધર વૃષ્ટિ, ભૂધર આદિ વરાહ. ૧૫૦૫

પુષ્કર નામ.

પુષ્કર જળ પુષ્કર ગગન, પુષ્કર ગચંદ સાર ;
પુષ્કર તીરથ પાપહર, પુષ્કર કમળ વિચાર. ૧૫૦૬

પોત નામ.

પોત કહાવે નિપટ શિશુ, પોત સુપુત્ર અનૂપ ;
પોત તરન્ડક ભવ ઉદ્ધિ, પરબ્રહ્મ સુખ રૂપ. ૧૫૦૭

પંથી નામ.

પંથી શશિ પંથી મદન, પંથી ગ્રાહ પ્રચન્ડ ;
પંથિ ધણા મતભેદને, કરિ શંકરે વિખન્ડ. ૧૫૦૮

બલ નામ.

બલ મુવિર્થ ધીરજ અને, બલમા પતિનું નામ ;
બલ સાહસ બલ દૈલ વળિ, બલ કહિયે બલરામ. ૧૫૦૯

બહ્મિ નામ.

બહ્મિ અગ્નિ દુમ દર્ભ વળિ, બહ્મિ કુરકુટ નામ ;
બહ્મિ મયુર પિછ ચંદ્રનો, ધરે મુકુટ અભિરામ. ૧૫૧૦

બ્રહ્મ નામ.

બ્રહ્મ બ્રહ્મ વળિ જ્ઞાન વિધિ, બ્રહ્મ દેવ વળિ જીવ ;
બ્રહ્મ બ્રહ્માને વિજ્ઞા વળિ, બ્રહ્મ નામ પ્રિય શીવ. ૧૫૧૧

બલિ નામ.

બલિ દોરી બલિ ગૂંજરી, બલી ભાગ્ય બલિ ભક્તિ ;
બળિ રાજ કહિયે બલી, ઈશ્વર સૂં આશક્તિ. ૧૫૧૨

બાણ નામ.

બાણ કહાવે બળિ તનય, વિશિષ્ઠ કહાવે બાણ ;
બાણ કહે કવિ સ્વર્ગને, વળિ પ્રભુ પદ નિર્ધાણ. ૧૫૧૩

બાલ નામ.

બાલ શિશુરુહ બાલ શિશુ, મુદમતિ કહાવે બાલ ;
આજ જન્મમાં ભક્ત જન, ભજે બાલગોપાલ. ૧૫૧૪

બુધ નામ.

બુધ પંડિતને ક્યત કવિ, બુધ શશિમુત સનમાન ;
બુધ પ્રભુનો અવતારછે, બુધ નાસ્તિક અનુમાન. ૧૫૧૫

ભવ નામ.

ભવસંકર સંસાર ભવ, ભવ.કહિયે.કહ્યાણુ ;
ભવ સુજન્મ જગ તવ સદ્ગુણ, જવ પરમ્પર વખાણુ. ૧૫૧૬

મધુ નામ.

મધુ વસંત મધુ ચૈત્ર નભ, મધુ મદિરા મકરન્દ ;
મધુ પય મધુ ઘૃત મધુ સુધા, મધુસૂદન ગોવિન્દ. ૧૫૧૭

માયા નામ.

માયા ધન માયા દયા, માયા રોહ કહંત ;
માયા વિજયા શક્તિથી, જો મોહ્યા જગ જન્દ. ૧૫૧૮

માર નામ.

માર મૃતક વિષ માર વણિ, માર કહાવે કામ ;
માર અમૃતથી પણ અમૃત, વિશ્વમ્ભર અભિરામ. ૧૫૧૯

મિત્ર નામ.

મિત્ર ભાનુ પ્રિય નામછે, મિત્ર અગ્નિનું નામ ;
મિત્ર અમિત્રજ જગતમાં, સત્ય મિત્ર શ્રીરામ. ૧૫૨૦

મંદ નામ.

મન્દ શનિશ્વર મંદ ખળ. મંદ અલ્પ અધમંદ ;
મન્દ મૂઢ નર જગતમાં, ફસતા માયા ફંદ. ૧૫૨૧

રજ નામ.

રજ રાજસ આરકંત રજ, રજ રજસ્વળા સાર ;
રજ પ્રભુ પદ રજ પેખતી, વંદતિ વ્રજ વ્રજનાર. ૧૫૨૨

રસ નામ.

રસ નવ રસ રસ અમૃત ઘૃત, રસ વણિ વિષ રસ નીર ;
પદ્મસ પ્રેમ પિયૂષ રસ, મધુ મધ રસ ગામ્ભીર. ૧૫૨૩

રસના નામ.

રસના કાન્થીને કહે, રસના મણિ કહેાત ;
રસના જિવ્હા જપત જપ, રસના લક્ષ્મી જ્યોત. ૧૫૨૪

રંભા નામ.

રંભા કહિયે અપ્સરા, રંભા કદળી વામ ;
રંભા ગોમુળ ગાય ધન, મોહ્યા શ્રીધનસ્થામ. ૧૫૨૫

લોક નામ.

લોક વ્યાકરણુ લોક જન, ઐદ લોક શિવ મૂળ ;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ એ, લોક ગણે અનુકૂળ. ૧૫૨૬

વર્ણ નામ.

વર્ણ રતુતી વર્ણાક્ષરસુ, વર્ણ દ્વિભદિક ચાર ;
વર્ણ અશુણુ સિત પીત પ્રિય, અવર્ણુ જ્ઞે ત્રિપુરાર. ૧૫૨૭

વન નામ.

વન પાણીને કહેત કવિ, વન વાદીની જાળ ;
વન કનન ગૌઆરતા, સુન્દરશામ દયાળ. ૧૫૨૮

વય નામ.

વય વિહંગ કોવિદ કયે, વય કહિયે વળિ કાળ ;
વય સુ વહો કમ જાયછે, લજ મન કૃષ્ણ કૃપાળ. ૧૫૨૯

વર નામ.

વર સુંદર વર એષ્ટ વળિ, વરસુ દેવતા દેય ;
વર વરઘોડે રાજતો, ગુરુ પ્રિય આશિષ લેય. ૧૫૩૦

વરુણ નામ.

વરુણ કહેછે નીરને, વરુણ સારનું નામ ;
વરુણ દેવ જળનો કહે, જન સુખકર અભિરામ. ૧૫૩૧

વસુ નામ.

અષ્ટ અમર વસુ વન્હિ વસુ, કિરણુ અને વસુ નીર ;
વસુ ધન જગ સુધનેશ ગૃહ, ધનપતિ શિવ પ્રિય ધીર. ૧૫૩૨

વૃક નામ.

વૃક પાવક કવિ જન કહે, વૃક વિરહાનું નામ ;
વૃક દાનવ વર દેવ શિવ, વૃક વડુ વનમાં ધામ. ૧૫૩૩

વૃષ નામ.

વૃષ સુરપતિ વૃષ કર્ણુ વળિ, વૃષ-સુવૃષભ વૃષ કામ ;
વૃષ-સુધમે ધરિ કર્મ પ્રિય, કરો મોક્ષ સુખ ધામ. ૧૫૩૪

વામ નામ.

વામ કુટિલ વળિ વામ શિવ, વામ કામ કર વામ ;
વામ મનોહર વામઝી, વામ માર્ગ પ્રિય નામ. ૧૫૩૫

વારણુ નામ.

વારણુ કહેત અઝામને, વારણુ પતિ સુપ્રવાહ ;
વારણુ ગજ હરિથી બચ્ચો, જળે ઋચ્યો જવ માહ. ૧૫૩૬

વ્યાલ નામ.

વ્યાલગૂર નર વ્યાલગજ, વ્યાલસિંહ લુજ વ્યાલ ;
વ્યાલ સર્પ શિર વૃલપ્રિય, કર્યું કનૈયાલાલ. ૧૫૩૭

વિટપ નામ.

વિટપ ડાળિ પદલવ વિટપ, વિટપ કહે વિસ્તાર ;
વિટપ વૃક્ષની ડાળ ગૃહિ, જિલા દેવ મુરાર. ૧૫૩૮

વિધિ નામ.

વિદ્યા વિધિ વળિ વેદવિધિ, વિધિ તે કહે વિધાન ;
વિધિ બ્રહ્મા ને દેવ વિધિ, કવિતા વિધિ સુપ્રધાન. ૧૫૩૯

વિરોચન.

વન્હિ વિરોચન સૂર્ય વળિ, ચંદ્ર વિરોચન ચાતુ.
દૈત્ય વિરોચન સુત બળી, વામન દાન વિચાતુ. ૧૫૪૦

શિવ નામ.

શિવ સુખ શિવ કલ્યાણ વળિ, શ્રેષ્ઠ પુરુષ શિવ હોય ;
શિવ શંકર શિવ મોક્ષ વળિ, સદાશીવ જગ બોય. ૧૫૪૧

શિવા નામ.

શિવા શિવપ્રિયા સતિ હમા, શિવા સારિકા વામ ;
શિવા શૃંગાલી હરિતકી, શિવા જીભ અભિરામ. ૧૫૪૨

શુક નામ.

શુક વીર્ય વળિ અગ્નિ છે, શુક જોઈ સુખ ખાસ ;
શુક દૈત્ય શુક્રને કહે, એકાક્ષી જન ખાસ. ૧૫૪૩

શંખર નામ.

શંખર જળ, શંખર અસુર, શંખર શૈલ અનૂપ ;
શંખર માર્કો યુક્ત કરિ, રતિ પતિ મદન સ્વરૂપ. ૧૫૪૪

સાર નામ.

સાર વીર્ય ધીરજ વસ, સાર ધર્મ દૃઢ સાર ;
સાર શર્વ સર્વેશ્વરજ, ઉતારતો ભવ પાર. ૧૫૪૫

સારંગ નામ.

રવિ હય શશિ ગજ ગગન.ગિરિ, કેસરિ કૂળ કુરંગ ;
ચાતુક.દાહર દીપ અભિ, કૃષ્ણ ધનુષ સારંગ. ૧૫૪૬
રાગ નામ સારંગ તે, મધ્યાનેજ ગવાય ;
વાય સેજ સારંગ છે, રતિ પતિ બ્યાં સરસાય. ૧૫૪૭

સુમન નામ.

સુમન દેવ ગોધુમ કુસુમ, સુમન જામ સુવસંત ;

સુમન સંત'યિતમાં વસે, પાર્વતિ પ્રિય ભગવંત. ૧૫૪૮

સુમના નામ.

સુમના કહિયે માલતી, સુમના નારિ સુહાય ;
સુમના રતિ પ્રીતી નિરખિ, જગ જન બહુ લલચાય. ૧૫૪૯

સુરભી નામ.

ચંદન સુરભિ સુગંધ મૃગ, સુરભી વણી વસંત ;
સુરભી ગાય વખાણુતા, દુધ દધિ ધૂત ગુણુવંત. ૧૫૫૦

સ્નેહ નામ.

તેલ સ્નેહ ધૂત સ્નેહ વણિ, સ્નેહ પ્રીતિ રસ ખાણુ ;
સાચો સ્નેહ જગત વિષે, પ્રભુપદ લે નિર્વાણુ. ૧૫૫૧

સ્ચંદન નામ.

સ્ચંદન જથ જન જગ કહત, સ્ચંદન-ચિત્ત તરંગ ;
સ્ચંદન રથમાં ઝુઝિમણી, હરિ લાવ્યા શ્રીરંગ. ૧૫૫૨

હરિ નામ.

પંથ પાણિ પાવક પવન, ગિરિ ગજ નાગ નરેન્દ્ર ;
કપિ કેસરિ કેકાણુ વણિ, અગ્નિ અરવિન્દ સુરેન્દ્ર. ૧૫૫૩
કન્યન કામ કુરંગ વન, ધનમંડલ શશિ સાર ;
હરિ ઇશ્વર ભગવંત ભવ, તારક પ્રિય સંસાર. ૧૫૫૪

હસ્ત નામ.

હસ્ત કહે ગજ શુંડને, નક્ષત્ર હસ્ત પેખ ;
હસ્ત હાથથી આપવું, દાન ઉચ્ચિત કવિ લેખ. ૧૫૫૫

હંસ નામ.

હંસ તુરંગમ હંસ રવિ, હંસ મરાળ સુ હંદ ;
હંસ જીવ કોવિદ કથે, પરમહંસ ગોવિંદ. ૧૫૫૬

ક્ષય નામ.

ક્ષય નિવાસ કવિ જન કહે, ક્ષય કહિયે હૈરોગ ;
 ક્ષય પ્રલય ભવ ભવ વિષે, જિવ શિવ પ્રિય સંયોગ. ૧૫૫૭
 નોતાં અર્થ અનેક છે, વિચારશે નર કાય ;
 દલપતિ અર્થ પ્રકાશતા, પંથુ પરમારથ જોય. ૧૫૫૮

ધર્મ સાંસ્ત્રમાંથી.

ગૃહસ્થ ધર્મ.

દાહરા.

વૃદ્ધ યુવાકે આળ જો, આવે આપણુ ધામ ;
 ગૃહસ્થ ધર્મ વિચારિને, યથા શક્તિ વિશ્રામ. ૧૫૫૯
 શશિ લાન્છન ભૂગુ લાત હરિ, વડવાગ્નિ ને સમુદ્ર ;
 વડા રાખિ લાગે નહીં, શેષ ભૂમિ વિષ્ણુ દુદ્ર. ૧૫૬૦
 દેવ મૂર્તિ ગુરુ વૈદ્ય નૃપ, વિપ્ર સંત સુખ મૂળ ;
 મળતાં અર્પો મન સહિત, વસ્તુ કર્ષ કર્ણ પૂલ. ૧૫૬૧
 પર શ્રી ગુરુ વળિ દેવને, નૃપતિ પાંચ રિપુ ચાર ;
 ત્રણ સુમિત્ર દે ભારજન, એક શિષ્ય સુત સાર ૧૫૬૨
 પઠ લખન ત્રિકથન શયન, ભોજન નિન્દિત કર્મ ;
 ત્રય સંધ્યાદિક કર્મ વણુ, કરતાં હોય અધર્મ. ૧૫૬૩
 તરુ નદિ કુપ તટ પંથમાં, વળિ જળ ભસ્મ સ્પર્શનાન ;
 ગોષ્ઠ દહન દેવાલયે, સૌચ કર ન ગુચિસ્થાન. ૧૫૬૪
 દાતણુ દક્ષિણ પશ્ચિમે, કરિ મુખ ધોય સદાય ;
 તેના પિતર ન આવતા, સ્નાનસુ નિષ્કળ જાય. ૧૫૬૫
 સરિતાશ્રવસન મુખ કરો, કૃપ પૂર્વ મુખ લેખ ;
 તળાવમાં રવિ સન્મુખે, ઉત્તર ધરમાં પેખ. ૧૫૬૬
 પ્રવાહ સ્નાન સુ પ્રાહણે, ક્ષત્રિય સ્નાન તળાવ ;

વાવ કુવા પર વૈસ્યને, શુદ્ર ધડે ચિત લાવ. ૧૫૬૭
 નિજ ગૃહ નહાતો શીત જળ, ખહાર ઉણુ જળ જોય ;
 હોને પુણ્ય ન સ્નાન નૂં, જાણે વિરલા કોય. ૧૫૬૮
 જવ શકતી નહિં સ્નાનની, તવ કર ભસ્મ નિદાન ;
 બીજવિ વસ્ત્ર લુહો શરિર, એહ કપિલી સ્નાન. ૧૫૬૯
 કર્ણ નયન શિર રોગમાં, વળિ કફ મય જો દેહ ;
 ન્હાય કરીકેક-ક લગિ, શિરસ્નાન સમ તેહ. ૧૫૭૦
 ચતુરાંગુળથી અધિક ગૃહ, પથ્થર-મૂર્તિ ન પૂજ ;
 દાદશ આંગુળથી અધિક, ધાતૂ તણી અપૂજ. ૧૫૭૧
 ત્રૈવર્ણ્ય પૂજો-શિલા, પ્રતિમાં શુદ્ધ પ્રમાણ ;
 મહાદેવ ગુરુ વચન એ, દક્ષપતિરામ વખાણ. ૧૫૭૨
 ભોજન પૂજ હોમ વળિ, દન પતી ગૃહ કર્મ ;
 દેવનુ મધ્ય રાખિકર, કર આચમ્ય સ્વધર્મ. ૧૫૭૩
 એષ્ટા વૃથા ભલી નહીં, વળિ જોએ જળપાન ;
 અન્ન ડુકિ નવ ખાળે, ખોળામાં ગુણવાન. ૧૫૭૪
 વદતાં શબ્દ ન પીજિયે, મય પાયસ ધી વારિ ;
 તેમ ન કર આચમ્ય વળિ, સુરાપાન સ્વાચારિ. ૧૫૭૫
 ભોજન સમયે વામ દિશિ. જળ ધૃત ધરો ન કોય ;
 જળ મદિરા સમ જાણિયે, ધૃત શોણિત વત હોય. ૧૫૭૬
 વામપાદપર હાય ધરિ, દક્ષિણ મુખ કરિ ખાય ;
 વસન લપેટે શીપપર, તે રાક્ષસ બનિ જાય. ૧૫૭૭
 ત્રિના ઉદક અગ્નીવડે, અન્ન પકવ જવ હોય ;
 હોતું ફળ લૈયે સ દૃશ. દોષ-લેશ નહિં કોય. ૧૫૭૮
 પ્રાગ શીપ કર શયન શ્રી, દક્ષિણ આયુર વૃદ્ધિ ;
 સ્વપ્ન અધિક પશ્ચિમ દિશા, વર્જિત ધનદ પ્રસિદ્ધિ. ૧૫૭૯
 પશ્ચિમ શિર સુપ્રવાસમાં, સ્વસુર ગૃહે દક્ષીણ ;
 શિશ્ન ફરે અતિ હિત કરી, કુશળ ક્ષેમ સુપ્રવીણ. ૧૫૮૦
 પર્યંક અષ્ટમી તેલ છઠ, ક્ષીર ચતુર્દશ ધાર ;
 અમાસ મૈથુન જન ન કર, આયુ ક્ષીણ કરનાર. ૧૫૮૧
 દે આન્ધવ દે ભગિનિ કે, ભાષ-ભગિનિ તું પ્રમાણ ;

એ રિત મનુષ્ય એકમાં. લગ્ન થાય ન સુખભણ. ૧૫૮૨
 વાંઝ ૧૬ યા રોગિણી, નવી જણી જે ઘેન ;
 તેહનું છાણ સુકામમાં, લેજ નહીં મનિ એન. ૧૫૮૩
 પિતા પુત્ર ભાઈ જુગમ, બ્રાહ્મણ ત્રણ નવ નારિ ;
 ભિમિત થૈ પરદેશ પ્રિય જાય ન ચિત્ત વિચારિ. ૧૫૮૪
 અન્નિત ભાજનમાં જમે, પગપર પગ ધરિ જેહ ;
 વળિ ગૃહ વાળું સાંજરે, અશુભ કર્મ ગણ એહ. ૧૫૮૫
 નર નારી બન્યો અશુચિ, શયન માંહિ જવ હોય ;
 ઉઠે પુરુષ અપવિત્રજે, નારી અશુચિ ન કોય. ૧૫૮૬
 પ્રથમ દિવસ ચાન્ડાત્રણી, ખીજે ગણ બ્રહ્મચારિ ;
 ત્રીજે દિન ધોખણ ગણે, ચોથે પવિત્ર થાતિ. ૧૫૮૭
 જે રજવગા હોય ત્રિય, અટ્ટદશ દિન લેખ ;
 અશુચી નહિં તે જાણિયે, ધર્મશાસ્ત્ર પ્રિય પેખ. ૧૫૮૮
 બાળ જનક પતિ તરુણમાં, ૧૬ પુત્ર સુરોપ ;
 ત્રયરિત રક્ષા જે કરે, તો સ્ત્રી રહે અદોષ. ૧૫૮૯
 ક્રુધા દ્વિગુણ ધીરજ છ ગુણ, બુદ્ધિ હોય ગુણચાર ;
 કામ અષ્ટગુણ દશગણી. લાજ જાણ સૌ નાર. ૧૫૯૦
 ઉત્તમ મધ્યમ અધમ સ્ત્રી, યુવા ૩૬ વા બાળ ;
 હાણ વિશ્વાસ ન કીજિયે, બાળે વચન રસાળ. ૧૫૯૧
 કારીગરનો હાય શુચિ, ઔપધ શુચી પ્રમાણ ;
 બાળક મુખ ચુંબન શુચી, સ્ત્રી મુખ મૈથુન જાણ. ૧૫૯૨
 ઉપનયન જહાં લગિ નહીં, અષ્ટ વર્ષનો બાળ ;
 સાં લગિ ભક્ત્યા ભક્ત્યનો, નહીં દોષ જન્મજા. ૧૫૯૩
 નૌકા રથ પર્યંક તર, તૂણ ચમુ જન સંઘાત ;
 ભીત કાષ્ટમાં સ્પર્શનો, દોષ ગણો નવ બ્રાત. ૧૫૯૪
 તાત્ર પાત્રમાં રાખિયે, દધિ ધૃત મધ કે ક્ષીર ;
 બાજન સહીત વસ્તુ તે, નષ્ટ જાણ પ્રિય ધીર. ૧૫૯૫
 કાંસુ રાખથી શુદ્ધ છે, તાત્ર આમ્લથી શુદ્ધ ;
 રજસ્વળાથી નારિ શુચિ, નદી વેગધિ ત્રિશુદ્ધ. ૧૫૯૬
 ગા મહિષી ઘેરી દ્વિજ, જણી હોય તવ દુધ ;

વીતે દશ નિશિ ખાય તવ, કવિ કોવિદ ગણિ. શુદ્ધ ૧૫૯૭
 પય પાયસ ધૂત તક મધ, સેરડિ રસ સુખકાર ;
 શુદ્ધ ભાજને હોય તો, દોષ નહીં નિર્ધાર ૧૫૯૮
 દિનપદ શુચિ શુભ જાણવા, શુચિ.અન્નશ્ચ સુખ જાણ ;
 ગૌસુખ પીઠ પવિત્ર છે, સ્ત્રી સર્વાંગ પ્રમાણ. ૧૫૯૯
 ચંદ્રગ્રહણ શત રવિ સહસ્ર, તુલા મેઘમાં લક્ષ ;
 અનંત ગણું વ્યતિપાતમાં. પુણ્યદાન પ્રલક્ષ ૧૬૦૦
 શશિ પ્રહર ત્રણ ચતુર રવિ, ગ્રહણ પૂર્વ નહિં ખાય ;
 છુટે ગ્રહણ તવ સ્નાન કરિ, આર્ય પ્રજા ચિત રહાય. ૧૬૦૧
 જોડા ભૂપણ વસ્ત્ર વણિ, પાન પાન ઉપવીત ;
 વૃદ્ધિ આરા લે ધરે. એ શિષ્ટાધિન રીત. ૧૬૦૨
 અમાવાસ્ય પુનેમવા, સંક્રાંતી રવિવાર ;
 દ્વાદશિ તુળસિ ન તોડવી, મહાદોષ ચિત ધાર. ૧૬૦૩
 નાગવલ્લિ દળ મુળમાં, વ્યાધિ અગ્રમાં પાપ ;
 ફાટયું પાન તવ આયુ હર, નસ તૂટિ તવ સંતાપ. ૧૬૦૪
 સૂના કંકર પાન નસ, કાચ ગોટિ કરિ સાફ ;
 છાલ ક્રમુકની દૂર કરિ, પછિખા નહિં તો માફ. ૧૬૦૫
 કહું આચ્છન્ન તુલ્ય જો, રવિ દર્શણ પ્રિય માન ;
 વણિ ગૌપીડે હાથ શુચિ, ધર નિજ જામણો કાન. ૧૬૦૬
 શિષ્ય હણેજ ચતુર્દશી, અષ્ટમિયે ગુરુદાત ;
 અમાવાસ્ય ને પૂર્ણિમા, વર્જિતથી પ્રખ્યાત. ૧૬૦૭
 પ્રતિપદ પાઠ તજે પ્રવિણ, ઉભય પક્ષ.સુવિચાર ;
 નવિન પાઠ લેવો નહીં, બ્રહ્મચારિ ચિતધાર. ૧૬૦૮
 દિનહિત ગૌહિત વૃતિહિત, પ્રાણ વિપત્તિ સુપેખ ;
 સ્ત્રીસુ વણિ ઉપહાસમાં, અનૃત અનૃત નવ લેખ. ૧૬૦૯

જુદી જુદી જાતના શિવલિંગ પુજવાથી જુદી જુદી જાતનું ફળ.

દોહરા.

હોરાના શિવલિંગથી, આયુષ્ય વૃદ્ધિ સાર ;
 મોતીના શિવલિંગથી, રોગ શાંતિ સુવિચાર. ૧૬૧૦
 વૈદ્ય વા પ્રવાલના, લિંગથી શત્રુ નાશ ;
 માણિજ્યના સુલિંગથી, લક્ષ્મી પ્રાપ્ત પ્રકાશ. ૧૬૧૧
 પુષ્પરાજનાથિ સુખ મળે. નીલમણિયિ યશ નેક ;
 મરકતમણિના લિંગથી, પુષ્ટિ શરીર વિશેક. ૧૬૧૨
 રક્ષાત્રિકમણિસુ રશેપથી, સર્વ કામના સિદ્ધ ;
 રૂપ્ય લિંગથી રાજ સુખ, પિતૃ મોક્ષ સુપ્રસિદ્ધ. ૧૬૧૩
 સૂવર્ણના હાટક તણા, લિંગથી લક્ષ્મી સ્થીર ;
 સૂર્યલોકની પ્રાપ્તિ વળિ, મુક્તિ બ્રહ્મઋણુ ધીર. ૧૬૧૪
 ત્રાંબાના શિવલિંગથી, આયુષ્ય પુષ્ટિ વખાણુ ;
 પિત્તળના શિવલિંગથી, પ્રિય સંતોષ મુગ્ધણુ. ૧૬૧૫
 કાંસાના શિવલિંગથી, કર્તિમાન સન્માન ;
 લોહતણા શિવલિંગથી, શત્રુ નાશ ધીમાન. ૧૬૧૬
 સીસાના શિવલિંગથી, આયુષ્ય વૃદ્ધિ ધાર ;
 ચંદનના શિવલિંગથી, સ્ત્રી સૌભાગ્ય વિચાર. ૧૬૧૭
 હરિતદંત શિવલિંગથી, સેનાધીપતિ ખાસ ;
 ચોખ્ખાદિકના લોટના, લિંગથી રોગ વિનાશ. ૧૬૧૮
 વળી પુષ્ટિ સુખ આપતા, ધાન્ય લોટ સુપ્રકાર ;
 અડદ લોટ શિવલિંગથી, પ્રાપ્ત થાય સ્ત્રિ વિચાર. ૧૬૧૯
 છાણુ લિંગથી રોગટળિ, નિરોગિ દેહ નિહાળ ;
 ગોળતણા શિવલિંગથી, ધાન્યાદીક રસાળ. ૧૬૨૦
 વાંસ તણા અંકૂરથી, વંશ વૃદ્ધિ સુખ સાર ;
 ચતુર્વિંશત પ્રકાર એ, કલ્યા પરમ પ્રિયકાર. ૧૬૨૧
 લિંગાર્થ ચંદ્રિકા કૈસ્તુભે, એ યકિ અધિક પ્રકાર ;
 ન્યાર ન્યાર ફળ આપતા, દલપતિ જય યશકાર. ૧૬૨૨

માટીના એકથી અધિક અગિયાર ચિંતામણી મુખ પુત્રવાથી ન્યાડું ન્યાડું ૩૫.

માટીના ચિંતામણી, કરે પુત્ર પત્ની કોય ;
 એકાદશ વિધિ પૂજને, ન્યાડું ન્યાડું ફળ જોય ; ૧૬૨૩
 પ્રતિદિન એક સુલિંગ કરિ, વિધિ ષોડશોપચાર.
 રીંગણી પુષ્પ નિવેદ ધૃત, દિવસ એકશત સાર. ૧૬૨૪
 ઋણ મુક્ત વૈ જગતમાં, પામે પરમ વિલાસ ;
 પ્રતિદિન દ્વય ચિંતામણી, થકિ પ્રિય ફળ તું તપાસ. ૧૬૨૫
 પુષ્પ મલિકા મુક્ત વિધિ, નિવેદ ગોળ પ્રમાણ ;
 કન્યા પ્રાપ્ત વખાણતા, કેવિ કોવિદ નિર્માણ. ૧૬૨૬
 પ્રતિદિન કરિ શિવલિંગ ત્રય, કરેશ્વર પુષ્પ વખાણ ;
 શર્કરા તણું નિવેદ ધર, શત દિન પૂજા જાણ. ૧૬૨૭
 દ્રવ્યાદિક સમૃદ્ધિ પ્રિય, એ વિધિથી અભિરામ ;
 અદ્વા રાખિ કરે પુજા, વધે ધાન્ય ધન ધામ. ૧૬૨૮
 પ્રતિ દિન લિંગ ચતુર કરી, કુળક પુષ્પ પ્રિય કાર ;
 કલ્પાશ્રમ નિવેદ ધર, દિવસ શત ત્રય સાર. ૧૬૨૯
 પુત્ર પ્રાપ્તિ એ વિધિ થકી, દલપતિરામ ઠરાવ ;
 પંચ લિંગ પ્રતિ દિન કરી, ચંપક પુષ્પ ચઢાવ. ૧૬૩૦
 નિવેદ ક્ષીર તણું કલું, દિવસ પંચ શત નેક ;
 વિવાહ મળતો એ થકી, ધરે સુગન કોટેક. ૧૬૩૧
 પ્રતિદિન પદ્મ શિવલિંગકર, બકુલ પુષ્પ સંપુક્ત ;
 નિવેદ મધ શત ત્રય દિવસ, પુજતાં ક્લેશથી મુક્ત. ૧૬૩૨
 પ્રતિદિન સપ્ત શિવલિંગકર, કમળ પુષ્પ ઉપચાર ;
 દહિં ભાતનું નૈવેદ્ય શુભ, દિવસ પંચ શત સાર. ૧૬૩૩
 તીર્થ સુયાત્રા એ થકી, દલપતિ રામ વિચાર ;
 પામે મૃત્યુ સુતીર્થમાં, શિવ સમીપ સુખકાર. ૧૬૩૪
 પ્રતિદિન અષ્ટસુ લિંગપુજ, બિલ્વ પત્ર સુવધાવ ;
 નિવેદ લાડુ દિન શત ત્રય, વિધા વૃદ્ધિ બતાવ. ૧૬૩૫

સોટિંગણી વા ભોટિંગણીના ફલ.

પ્રતિદિન લિંગ સુનવ કરી, ધતુર પુષ્પ સુચઢાવ ;
 નિવેદ સમ સુધાન્ય શત, દિવસ વણુજ સુપ્રભાવ ; ૧૬૩૬
 પ્રતિદિન દશ શિવ લિંગકર, કંચુક પુષ્પ પ્રમાણ ;
 નિવેદ માલપુડા વરસ, ફરે પ્રદેશથિ જાણ. ૧૬૩૭
 પ્રતિદિન લિંગ સુએકદશ, દ્રોણ પુષ્પ ઉપચાર ;
 શ્રીફળ કહ્યું નિવેદમાં, બંધ મોચન વિચાર. ૧૬૩૮
 વિધિ સંયુક્ત પુખ્ત કરે, વશિષ્ઠ બોધ વખાણ ;
 ઉપર કલાં ફળ પામતા, શ્રદ્ધાવાન સુજાણ. ૧૬૩૯

વૈદ્યકશાસ્ત્ર.

પ્રથમ વૈદ્ય લક્ષણ.

દોહરા.

ગુરુકુળમાં વિદ્યા શિખી, આયુરવેદ વિચારિ ;
 વૈદ્યવિદ્યામાં કુશળકર, પદ્મરેખ સુખકારિ. ૧૬૪૦
 ઔપધ વિધિ જાણે સકળ, લોભ રહિત યશવાન ;
 દયા ધૈર્ય ધર્મિષ્ઠ પ્રિય, લેશ નહીં અભિમાન. ૧૬૪૧
 કપટ જુઠું શઠ હઠ રહિત, શરિર સુખિ સદાચાર ;
 ભગવત્ ભક્ત ન આળસૂ, લક્ષણ વૈદ્ય વિચાર. ૧૬૪૨
 સો સો ઉપાયની ખબર, તે તો વૈદ્ય સુજાણ ;
 ત્રણ ત્રણસે જે જાણતો, તે ચિકિત્સક પ્રમાણ. ૧૬૪૩
 સાતસે કે સહસ્ત્ર લગિ, એકરોગ સુઉપાય ;
 જાણે તે ધન્વન્તરી, જગ જન જાણ્યો જાય. ૧૬૪૪

વૈદ્ય પ્રકાર.

દેવી વેશ રસાયણી, રાક્ષસ ચતુર વિચાર ;
 વચન સિદ્ધિ મટાડતા, તે દેવી સુવિચાર. ૧૬૪૫

કાટાદિ વનસ્પતિ થકી, મટાડતો તે વેશ ;
 માત્રા ધાતુચિ નિવારતા, રસાયણી સુવિશેષ. ૧૬૪૬
 નસ્ત્ર શસ્ત્રચિ મટાડતા, રાક્ષસ મહા કનિષ્ઠ ;
 વેશ મધ્યમ રસાયણી, કનિષ્ઠ દૈવિ વરિષ્ઠ. ૧૬૪૭
 વ્યાધીની પીડા ખમી, મુર્ખ વૈદ્યને લાગ ;
 વ્યભિચારિણિ સ્ત્રીને તજે, જે રિત કુલિન સભાગ. ૧૬૪૮

અષ્ટ વિધ રોગ પરિક્ષા.

રોગ પરિક્ષા અષ્ટવિધ, નાડિ મુત્ર મળ જોય ;
 મુખચર્યા જિભ નયન વળિ, વાણિ સ્પર્શથી હોય. ૧૬૪૯

નાડી પરિક્ષા.

પુરુષ હાથ જમણા કહ્યો, સ્ત્રીનો વામ વિચાર ;
 હાથ તેમ પગની જુએ, નાડી વૈદ્ય પ્રકાર. ૧૬૫૦
 નાડી જોતાં રોગિયે, એક ચિત્ત રહિ સ્થીર ;
 તેમ વૈદ્ય પણ એકચિત્ત, પરખે રોગ સુધીર ; ૧૬૫૧
 વીણાયત્ર વગાડતાં, દર્શાવેછે રાગ ;
 સઘ નાડિ ધરિ વૈદ્ય પણ, લહે રોગનો થાગ. ૧૬૫૨
 કામાર્તિ સુક્ષ્માર્તિ વળિ, સ્વાસ યુક્ત સુવિચાર ;
 તેલ મલન વા સ્નાન વળિ, ભોજનાન્તે નવધાર. ૧૬૫૩
 તેમ સુતાં ઊભાં અને, દોડતાંનિ સંભાળ ;
 જળપાનાદિ નિશાકરે, મળમુત્રાદિ તત્કાળ. ૧૬૫૪
 વળિ ચિન્તાતુર ખેદસહ, નર નારિનિ પ્રિય ખાસ ,
 ચતુર વૈદ્ય નાડિ ન ધરે, થાય ન રોગ તપાસ. ૧૬૫૫
 મારે એક ચિત્તે કંલું, નાડી વૈદ્ય જો જોય ;
 ઝવેરિ જ્વાહિરની પરખ, કરે તેમ શુભ હોય. ૧૬૫૬
 વૈદ્ય શાસ્ત્ર બળથી કહે. વળી અધિક અભ્યાસ ;
 નેત્રે નિરખિ પ્રકાશતા, સાધ્યાસાધ્ય વિલાસ. ૧૬૫૭
 હરતાંશુષ્ક મૂળથી, અનુક્રમે ત્રણ નેક ;
 પ્રથમ વાત પછિ પિત્ત કંક, કહું લક્ષણ સુવિવેક. ૧૬૫૮

અનુક્રમણિકા.

મંગળાચરણ	...	...	...	૧ થી ૨ સુધી.
ઝેકાદિ લે શત સંખ્યા પર્યંત...	...	...	...	૨ થી ૧૪૫ સુધી.

સ્કુટ વિષય—

સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દ રત્નાવળી	...	...	૧૪૫ થી ૧૭૨ સુધી.
અનેકાર્થ સં. પ્રા. શબ્દ રત્નાવળી	...	...	૧૭૩ થી ૧૮૭ સુધી.

ધર્મશાસ્ત્રમાંથી—

ગૃહસ્થ ધર્મ	...	...	...	૧૮૭ થી ૧૯૦ સુધી.
બ્રુદી બ્રુદી જાતના શિવલિંગ પુન્યાથી બ્રુદી				
બ્રુદી જાતનું ફળ	...	...	...	૧૯૧.
માટીના એકથી અધિક અગિયાર ચિન્તામણી				
પૂજવાથી ન્યારં ન્યારં ફળ	...	...	...	૧૯૨ થી ૧૯૩ સુધી.
વૈદ્યકશાસ્ત્ર	...	...	...	૧૯૩ થી ૨૧૧ સુધી.
સામુદ્રિકશાસ્ત્ર	...	...	...	૨૧૧ થી ૨૨૨ સુધી.
શાલીહોત્રશાસ્ત્ર	...	...	...	૨૨૨ થી ૨૨૯ સુધી.
કાવ્યશાસ્ત્ર	...	...	...	૨૨૯ થી ૨૬૪ સુધી.
સ્વરોદયશાસ્ત્ર	...	...	...	૨૬૫ થી ૨૭૯ સુધી.
સંગીતશાસ્ત્ર	...	...	...	૨૭૯ થી ૩૧૨ સુધી.
ન્યોતિપશાસ્ત્ર	...	...	...	૩૧૩ થી ૪૦૩ સુધી.
શીલ્પશાસ્ત્ર	...	...	...	૪૦૩ થી ૪૪૯ સુધી.
ચતુર્વિધધર્મ વ્યવસ્થા દર્પક	...	...	...	૪૪૯ થી ૪૫૪ સુધી.
પુત્રિપત્ર	...	...	...	૪૫૫ થી ૪૫૬ સુધી.

પ્રાતઃકાળે દશ ઘટ્ટી, કદ્દ નાડી પછિ પિત્ત ;
 દશ ઘટ્ટિ તે મધ્યાનથી, દશ ઘટ્ટિ વાત ખચિત્ત. ૧૬૫૯
 રાત્ર નાડિ કહિ વાતની, તે પછિ ગતી વિચાર ;
 વાંકિ સર્પવત ચાલતાં, વાત નાડિ ચિતધાર. ૧૬૬૦
 ત્વરીતં દાદુર કાકવા. કુલિંગ પિત્ત સુવંદ ;
 હંસ મોર કુરકુટ અને, પારેવા કદ્દ મન્દ. ૧૬૬૧
 સન્નિપાત નાડિ તણી, તીવર પક્ષિની ચાલ ;
 દ્વિદોષ નાડિ ધિમે ધિમે, વળિ ઉતાવળિ સમાલ. ૧૬૬૨
 સ્વસ્થાનેથી જો છુટી. વા રહિ રહિને વેહ ;
 અથવા ક્ષીણ બહુ શિતળ, નાડિ પ્રાણ સંદેહ. ૧૬૬૩
 સામાન્ય જ્વર કોપથી, ઉષ્ણ વેગમાં જોય ;
 રંગ ભંગ સ્ત્રી. પુરૂષની, ક્રોધિ વેગ બહુ હોય. ૧૬૬૪
 વળિ ચિંતા ભય યુક્તની, નાડી ક્ષીણ જણાય ;
 મંદાગિની વા ધાતુક્ષિણ, તો અતિ મંદ જણાય. ૧૬૬૫
 રક્ત કોપથી વ્યાપ્તની, કઠિણ સ્વરૂપ કે તાતિ ;
 હલકિ પુષ્ટ ગાંભીર ગતિ, ગર્ભિણિની મદમાતિ. ૧૬૬૬
 તરસ્યો ઉંઘેલ આળસ, વળિ સુખિ સૂષ્ણ ઉઠેળ ;
 વળી કાર્ય યોજક તણી, સ્થીર ગતીજ ઠરેલ. ૧૬૬૭
 મળ મુત્રાદિક વ્યાપ્તથી, જ્વર સમાન ચિતલાવ ;
 લોભ અને મદ વ્યાપ્તની, કિંચિત ચપળ બતાવ. ૧૬૬૮
 તિવ્રવળી કેં નમ્રછે, ચોર નાડિની ચાલ ;
 ઉદોગિ વા પ્રવાસિની, ઉષ્ણ અંચળ વિશાલ. ૧૬૬૯
 કનિષ્ઠિકાની નાડથી, ભૂતોપદ્રવ લેખ ;
 અનામિકાની નાડથી, કુળદેવ દોષ પેખ. ૧૬૭૦
 મધ્યમાનિ કદિ નાડતો, સંબંધિક દુષ્ણ જાણુ ;
 તળાઈમૂળ વહેજ તવ, વડુણ ક્ષોભ હર આણુ. ૧૬૭૧
 કાક હંસ વત ચાલતાં, અર્જુણ લક્ષણ એહ ;
 સુતેલાનિ વા કદ્દ સમી, એમાં નહિં સંદેહ. ૧૬૭૨
 જઠરાગની સુપ્રદીપ તવ, હલકિ વેગ અભિરામ ;
 સ્થીરછતાં જો પ્રયળતો, સ્વસ્થ સુખી જો ધામ. ૧૬૭૩

કુધાતૂર ચંચળ ચલણુ, નિશ્ચળ તૃપ્તિની ધીર,
 તૂટક તૂટક વળિ અતિ ત્વરિત, કઠિણ કાષ્ટવત સ્થીર. ૧૬૭૪
 વોકડિ ક્ષણ હળુ ક્ષણ ત્વરિત, અતી ઉજ્જ્વળ અહુ જ્વેમ,
 જ્વરચિ વ્યાપ્ત તીતર ગતી, ગુંથાયલી એ ફેમ. ૧૬૭૫
 અથવા સ્થાન તણ બ્રમત, વળી આવતી હામ ;
 અસાધ્ય સન્નીપાતની, નાડિ પરિક્ષા આમ. ૧૬૭૬
 જે નાડી રહિ રહિ વહે, તથા તિવ્ર અહુ ટહાડિ ;
 કહોણિ સુધી જૈ હોય તો, તે આખરની નાડિ. ૧૬૭૭
 તર્જનીની ચાલી તદ્દા, તેપણુ આખર જ્વળણુ ;
 સ્થાન છોડિને ચક્રસમ, બ્રમે અંત એધાણુ. ૧૬૭૮
 વળિ ભયવત વા સૂક્ષ્મ અતિ, તે અસાધ્ય ચિત લાવ ;
 જ્વર દ્વિપ્રહર અગ્નીસમી, વિચિત્ર મૃત્યુ અતાવ. ૧૬૭૯
 હમરવત નાડી તદ્દા, ચાર દિવસમાં નાશ ;
 સ્થાન છોડિ દે નાડિ તવ, ત્રણ દિવસેજ નિરાશ. ૧૬૮૦

મુત્ર પરિક્ષા.

આદિ અંત ધારા તણ, પાંત્ર ચિની જિલ્લિ પ્રાત ;
 તેલ બિંદુ પસરેજ તવ, જાણુ અધિક તન વાત. ૧૬૮૧
 પિત્ત કોપ પીળાસપર, તેલ ટિપાંથી જોસ ;
 કદ્દ પ્રકોપથી ખરક સમ, શીણુ તરંગી દોષ. ૧૬૮૨
 લાલ કાળું પીળું અને, વિચિત્ર સન્નીપાત ;
 તેલ બિંદુ તળિયે જવે, રોગિ અસાધ્ય નિપાત. ૧૬૮૩

બિંદુ પરિક્ષા.

ચામર પદ્મ સુશંખ દ્રણ, પર્ણુ પુષ્પ મણિ લેખ ;
 બિંદુ આકૃતી મૂત્રમાં, રોગિ સાધ્ય તવ પેખ. ૧૬૮૪
 કુરકટ જંતુ મનુષ્યને, સર્પ શસ્ત્ર માંઝાર ;
 વૃશ્ચિક વાનર સુકર સમ, રોગિ અસાધ્ય વિચાર. ૧૬૮૫

મળ પરિક્ષા.

જે વાયના કોપથી, શીણુ યુક્ત મળ લેખ ;
 લૂખો કાળો ને વળી, ફૂંચા પાણી પેખ. ૧૬૮૬

પિત્ત નીલ પિત્ત પાતળો, ઉષ્ણ દુર્ગંધાધીક ;
શ્વેત લિલો સૂકાજ કફ, દ્વિ ત્રિદોષ લક્ષણીક. ૧૬૮૭

મુખ પરિક્ષા.

મુખમ્થા જો પ્રાતરે, વાત સ્થામ નિસ્તેજ ;
પિત્ત કોષ થોથર મુખે, પિળાસ વૈધ જુએજ. ૧૬૮૮
વળી કહું કફ કોષથી, કળા હીન મુખ હોય ;
તેલ લગાડેલું લિસું, વૈધ ચિકિત્સક જોય. ૧૬૮૯

નિઘ્ન પરિક્ષા.

વાત કોષથી જીભજો, ખડખડી ફાટેલી ;
પિત્ત કોષથી લાલ કૈ, કાળી આળી થએલિ. ૧૬૯૦
તેમ કહું કફ કોષથી, ઉન્નવળ લીસી લીનિ ;
નિઘ્ન પરિક્ષા એ રિતે, કરિ પિડ હર રોગીનિ. ૧૬૯૧

નેત્ર પરિક્ષા.

વાત કોષથી નેત્રજો, લૂખાં ધૂત્ર વળિ તમ ;
ચંચળ કૈ બહેખાકળાં, થરકે વિકાશ પ્રસન્ન. ૧૬૯૨
પિત્ત પિળાં હળદર સમાં, તમ તેજ ન ખમાય ;
કફ પ્રકોષથી શ્વેત વળિ, તેજહીન દર્શાય. ૧૬૯૩

વાણી પરિક્ષા.

કંઠમાંથિ નહલકો કદી, વદે શબ્દ તવ વાત ;
સ્પષ્ટ શબ્દ જોલાયતો, પિત્ત પરિક્ષા ખ્યાત. ૧૬૯૪
ભારિ ધરધરા યુક્ત તો, કફ પ્રકોષ તું વિચાર ;
દ્વિદોષ ત્રિદોષ-ઉભયના, લક્ષણ શબ્દ-પ્રકાર. ૧૬૯૫

સ્પર્શ પરિક્ષા.

સાગ પલાસના પત્ર સમ, ખડખડૂં જો અંગ ;
વાત કોષ તવ બાણુવે, તપ્તસુ પિત્ત પ્રસંગ. ૧૬૯૬
શીતળ વળિ લીલાસપર, કફ પ્રકોષ સુતપાસ ;
એથકિ વિશેષ માહિતી, જોસુ નિઘન્ટપ્રકાશ. ૧૬૯૭

હૂત શુભાશુભ લક્ષણ.

વૈધ તેડવા જે જતો, હૂત રોગિનો જાતિ ;
 શ્વેત વસ્ત્ર તેજસ્વિ વળિ, મધુર વચન શુભ ખ્યાતિ. ૧૬૯૮
 મ્હાન વદન ચંચળ અતી, કઠોર વચન વિચાર ;
 નેત્ર વારિ ધભરાયલો, વસન મલિન દુષ્કાર. ૧૬૯૯

હૂત શુભાશુભ શકુન.

હૂત માર્ગમાં ચાલતાં, સૌમ્ય સુકન દુષ્કાર ;
 પ્રદિપ્ત અશુભ શકુનસદા, શુભદાયક સુનવાદ. ૧૭૦૦

હૂત પ્રશ્ન વિચાર.

વૈધ હૂતના પ્રશ્નના, ખોલે ખોલ તપાસ ;
 તે અક્ષર કરિ ત્રણગણા, અષ્ટ ભાગથિ પ્રકાશ. ૧૭૦૧
 શેષ વધે તેમાં વિસમ, સખ્યા તવ ધર આશ ;
 જે કદિ શેષે સમ રકમ, તો રોગીનો નાશ. ૧૭૦૨

વૈધ શુભાશુભ શકુન.

વૈધ રોગિ ગૃહ જાય તવ, સૌમ્ય સુકન સુખકાર ;
 ભેરિ મૃદ્ગાદિક કહ્યા, એથકિ સૌમ્ય અપાર. ૧૭૦૩
 વૈધ રોગિ ગૃહ જાય તવ, પ્રદિપ્ત અશુભ પ્રકાર ;
 વિધવા વન્હી ભરમ જે, એથકિ વિદ્ધ અપાર. ૧૭૦૪

સાધ્ય લક્ષણ.

કરપદ નાભી તપ્ત વળિ, તૃપા વિશેષ ન હોય ;
 કોમળ હલ અમીરહે, શુભ લક્ષણ પ્રિય જોય. ૧૭૦૫
 ઈન્દ્રિય ચિત ચૈતન્યતા, સ્વપ્ન માંહ સુવિચાર ;
 સ્વાદ ગન્ધ ગુણ જાણતા, વળી અધિક ઉરધાર. ૧૭૦૬
 જ્વર પ્રસ્વેદ ન થાય વળિ, વિના કફ સરળ સ્વાસ ;
 વૈધરાજ ઔષધ કરો, સાધ્ય લક્ષણ પ્રકાશ. ૧૭૦૭

અસાધ્ય લક્ષણ.

વાયુ વસે જવ પિત્ત ગૃહ, કફ ગૃહ પિત્તજ લેખ ;
 કફ આવે જવ કનઠમાં, રોગી અસાધ્ય પેખ. ૧૭૦૮

રાત્રિ ઘણી શિત દિવસમાં, ત્હેનો નહીં ઉપાય ;
 શુદ્ધબ્રહ્મ શ્વાસાશિતળ, રોગી જમખુર નય. ૧૭૦૯
 વ્યાકુળ હેઝકે શોપ તન, શીપ તપ્ત કર શીત ;
 હૃદય નાલિ પદ નાશિકા, શીતળ મૃત્યુ ખચીત. ૧૭૧૦
 દરપણુ ધૃત જળ તેલમાં, અવર છાંય દર્શાય ;
 શીપ રહિત તન દેખતા, પક્ષ માંહજ દ્રસાય. ૧૭૧૧
 મંજન કરવા અંગ ગણુ, કર પદ હૃદય કપાળ ;
 સુકાય તે તત્કાળ તવ, ઝડપે ત્હેને કાળ. ૧૭૧૨
 દીપક વડો કરી જુઓ, જો નવ આવે મંધ ;
 પ્રીતી લક્ષ્મી પરહરે, મિટે સગાં સંબંધ. ૧૭૧૩
 ભૂત જોહની દૃષ્ટિને, ભડકાવે દિન રાત ;
 રોગી જો ભાધ જતો, આયુ ક્ષીણુ દિન સાત. ૧૭૧૪

મનહર છંદ.

ભોજન કરાવ્યુ તોય, તુરત ક્ષુધીત થાય,
 દંત વિકરાળ નર, સ્વપ્નેજ સતાવતા ;
 નાકે દાંડિ થરડાઈ, કાન લાળિ મરડાઈ,
 નેત્રે વહિ રહ્યાં નીર, કાચાં દબ્યા કલાવતા ;
 દક્ષિણ દિશાધિ દળ, ઉલટ્યું અપાર જોય,
 ભય ભયડાઈ જશું, દુઃસ્વપ્નો બૌ જામતા ;
 બદલે સ્વભાવ એમ, પ્રકૃતિ વિપરીત ચૈ,
 શિરોસ્વાસ આયુ ક્ષીણુ, તે મરણુ પામતા. ૧૭૧૫

કાળચક્ર.

દોહરા.

આરદ્રાની આવમાં, મૃગશિર અંત વિચાર ;
 મૂળ મધ્ય જો હોયતો, કાળચક્ર ચિત ધાર. ૧૭૧૬
 વળી પુરુષ નક્ષત્રમાં, રવિ ધનુનો મુકામ ;
 મહાદેવનું વચન પ્રિય, કાળચક્ર ધર નામ. ૧૭૧૭
 અશ્વેષા સત્તારકા, આરદ્રા ઉરઆણુ ;
 ધનેષા બ્યેષા મધા, ત્રણ પુર્વા પાણુ જાણુ. ૧૭૧૮
 ભરણુ વિશાખા કૃતિકા, શનિ રવિ મંગળવાર ;

પ્રતિપદ નવમી દ્વાદશી, ચતુર્થિ અષ્ટમિ ધાર. ૧૭૧૯
 ચતુર્દશી નક્ષત્ર તિથિ, વા વારે મંદવાડ ;
 મર્ત્યુ યોગથિ કવચિત અચે, ઝડપે જન્મની ધાડ. ૧૭૨૦
 આરદ્રા કૃત્તિકા મધા, અશ્લેષા ઉર આણુ ;
 મૂળ વિશાખાચે કદી, સર્પ દંશ તો હાણુ. ૧૭૨૧
 રોગ પરિક્ષાર્થ નક્ષત્ર તિથીવાર પટ વિચાર.
 સપ્ત વીંશ નક્ષત્ર વળિ, તિથી સોળને વાર ;
 અનુક્રમે તે તે તણો, ઉભય મતે અનુસાર. ૧૭૨૨
 લખ્યા કોષ્ટકે અંક દે, નીચે જાયે નેક ;
 ત્યાં ત્યાં તે મત્ત ભિન્નતા, દર્શાવે સુવિવેક. ૧૭૨૩
 એમ રોગ હદ જાણવા, નક્ષત્રો તિથિવાર ;
 સર્વેનો આપટ વિષે, લખ્યો સ્પષ્ટ વ્યવહાર. ૧૭૨૪
 નક્ષત્રો તિથિ વારના, નામ નિચે મત અંક ;
 તે પ્રમાણુ દિન ભોગવે, પીડા રોગિ નશંક. ૧૭૨૫
 શુન્ય મૃત્યુ સ્થિર બહુ રિખે, બાકિ અંક આરામ ;
 રચ્યો રોગ પરિક્ષાર્થ પટ, સુલભસુ દલપતિરામ. ૧૭૨૬
 રોગ પરિક્ષાર્થ નક્ષત્ર પટ.

અશ્વિની	ભરણી.	કૃત્તિકા.	રોહિણી.	મૃગશિર	આરદ્રા.	પુનર્વસુ.	પુષ્ય.	અશ્લેષા.
૧ ૯	૦ ૧૧	૧૦ ૯	૩ ૭	૫ ૩૦	૦ ૦	૭ ૭	૭ ૭	૯ ૦
મધા.	પુર્વાશ્વિ- ન્યુની.	ઉત્તરા- શ્વિન્યુની.	હસ્ત.	ચિત્રા.	સ્વાતી.	વિશાખા	અનુરાધ	જ્યેષ્ઠા.
૦ ૨૦	૩૦ ૦	૨ ૭	૧૫ ૧૫	૦ ૧૧	૧૫ ૦	૬૦ ૧૫	૨૦ સ્થીર.	૧૦ ૦
મૂળ.	પુર્વાષાઢા	ઉત્તરા- પાઢા.	શ્રવણ.	ધનેષા.	શતતા- રકા.	પૂર્વાભા- દ્રપદ.	ઉત્તરા- ભાદ્રપદ.	રેવતી.
૧ ૯	૧૫ ૦	૧૫ ૩૦	૭ ૧૧	૩૦ ૧૫	૧૫ ૧૧	૧૦ ૦	૧૫ ૭	૮ સ્થીર.

રોગ પરિક્ષાર્થ તિથિ પટ.

પ્રતિપદા.	દ્વિતિયા.	તૃતિયા.	ચતુર્થા.	પંચમી.	ષષ્ઠી.	સપ્તમી.	અષ્ટમી.
૧૫	૩૦	૩	૦	૫	૫	૩૦	૩
૧૦	૩૦	૩	૦	૫	૧૦	૩૦	૦

નવમી.	દશમી.	એકાદશી.	દ્વાદશી.	ત્રયોદશી.	ચતુર્દશી.	પૂર્ણિમા.	અમા- વાસ્યા
૦	૫	૫	૩૦	૩	૦	૫	૦
૦	૫	૧૦	૦	૩	૦	૫	૦

રોગ પરિક્ષાર્થ વાર પટ.

રવીવાર.	સોમવાર.	મંગળવાર.	બુધવાર.	ગુરવાર.	શુક્રવાર.	શનીવાર.
૩૦	૪૫	૦	૮	૬	૭	૩૦
૦	૪૫	૦	૮	૬	૭	૦

સૂર્યબિમ્બ પરિક્ષા.

થાળી જળભરિ સૂચનું, બિમ્બ જોય તર નાર ;
 આયુ આયખૂં જાણતા, જો અખન્ડ સુખકાર. ૧૭૨૭
 સૂર્ય બિમ્બ દક્ષણ તરફ, જો ખંડીત પ્રકાશ ;
 તો પટ માસે મૃત્યુજન, વળિ પશ્ચિમ દીમાસ. ૧૭૨૮
 ઉત્તરમાં ખંડીતતો મૃત્યુથાય ત્રણ મામ ;
 પૂર્વે ખંડીત હોયતો, એક માસમાં નાશ. ૧૭૨૯
 બિમ્બ મધ્ય કદિ છિદ્રતો, દશ દિન આયુ પ્રમાણ ;
 બિમ્બ ધ્રુવથિ વિટાયલૂં જોયુ તેજ દિન જાણ. ૭૩૦

આયુ પ્રમાણ એ રિતે, ઋષિ મુનિ કહે સર્વમ્ ;
 સમજે વૈદ્ય ચતુરકો, એક ન સમજે અમ્. ૧૭૩૧
સ્ત્રી પુરૂષમાં આદી મૃત્યુ પરિક્ષાર્થ પ્રશ્ન વિચાર.
 રાશી પૂર્વક સ્ત્રી પુરૂષ, નામાક્ષર ગણિ સાર ;
 નામાક્ષર બમણા કરી, વળી અધિક ઉરધાર. ૧૭૩૨
 વર્ડુ અનુસ્વર આવતાં, લેને બમણા લેખ ;
 કાનો માત્રા અબજુને, ચતુરગણાં કરિ પેખ. ૧૭૩૩
 સંઘણાંની ખેરીજ કરિ, ભાગ શિવનયન^૩ ખાસ ;
 શુન્ય એક જો શેષ તો, પ્રથમ પુરૂષનો નાશ. ૧૭૩૪
 કદી આવતા શેષ એ, તો સ્ત્રી પ્રથમે નાશ ;
 આદિ મૃત્યુરિત સમ વિષમ, શેષ દલપતિ પ્રકાશ. ૧૭૩૫

સ્ત્રી પુરૂષ શુભાશુભ પ્રશ્ન વિચાર.

વય રાશી નક્ષત્ર ત્રણ, અનુક્રમ અંક વિચાર ;
 મેળવી બમણા ત્રણગણા, ચતુરગણા કરિ સાર. ૧૭૩૬
 સપ્તા^૭ ૨સે^૬ ભાગદે, આદિ શુન્ય જો શેષ ;
 પડે કષ્ટ કદિ મધ્ય તો, ધનક્ષય કહું વિશેષ. ૧૭૩૭
 અંત્ય શુન્ય કદિ આવતું, તવત્યાં મૃત્યુ વખાણ ;
 આદિ મધ્ય અંત્યાક્રમે, શેષ વિનય પ્રિય જાણ. ૧૭૩૮

વૈદ્યને ઔષધી લાવવાને મૂર્ત.

હસ્ત અશ્વિની પુખ્તે, પુનર્વસૂ અભિજીત ;
 મૃગશિર અનુરાધા વળી, શત્તારકા ખચીત. ૧૭૩૯
 સ્વાતિ આદિ નક્ષત્રને, અમૃતસિદ્ધી યોગ ;
 વાર ગુરૂ રવિ શુક્ર બુધ, શુકલપક્ષ સંજોગ. ૧૭૪૦
 વળી કર્કુ શુભ જોઈને, ઔષધિ નવિન તું લાવ ;
 વૈદ્યકશાસ્ત્ર વિચારતાં, કરે હીત દર્શાવ. ૧૭૪૧

વૈદ્યને રસાયણ ઔષધી કરવાને મૂર્ત.

હસ્ત અશ્વિની પુખ્ત વળિ, મૃગશિરને અભિજીત ;
 ચિત્રા રેવતિ શ્રવણને, અનુરાધા સુપુનીત. ૧૭૪૨
 ધનેષા સુશત્તારકા, પુનર્વસૂ ને મૂળ ;
 સ્વાતિ આદિ નક્ષત્ર શુભ, શુક્ર સોમ અનુકૂળ. ૧૭૪૩

ગુરુ બુધવાર ભલા ગણે, મિથૂન કન્યા મીન ;
ધનસહીત લગ્નાદિશુભ, કર રસાયણ નવીન. ૧૭૪૪

વૈધને ઔષધી આપવાને મૂર્ત.

ગુરુ શુક્ર રવિવાર વળિ, કર્ક મકર ને મેષ ;
તુલા લગ્ન શુભ યોગ પ્રિય, વળિ શુભ કર્ણ વિશેષ. ૧૭૪૫

રેગીયે ઔષધ લેવા યા ખાવાને મૂર્ત.

રેગી ઔષધ લેતદા, ચતુર અષ્ટકે ખાર ;
હાયચંદ્ર વા ધાતતિથિ, ધાત ચંદ્ર વળિવાર. ૧૭૪૬
વળી જન્મ નક્ષત્ર કે, કાળ રાહુ જો પૃષ્ઠ ;
વિશ વિશ ઘટિ નક્ષત્ર તિથિ, મંગળ શનિ પણ નષ્ટ. ૧૭૪૭
સોમવાર પણ નષ્ટ છે, વૈદ્ય ને વ્યતિપાત ;
કુયોગ કુકર્ણ વિષ્ટિ લજિ, રેગી ઔષધી ખાત. ૧૭૪૮

વમન વિરેચન અને રક્ત કઢાવવાને મૂર્ત.

વમન વિરેચન ભોમ રવિ, ગુરુ ઉત્તમ ગણાય ;
રક્ત કઢવાને વળી, મૂર્ત શાસ્ત્રથિ ભણાય. ૧૭૪૯
મૃગશિર અનુરાધા શ્રવણ, મંગળ ને રવિવાર ;
સમુદ્ર ભરતી હોય તવ, કઢાવતાં સુખકાર. ૧૭૫૦
વાત પિત્ત કફોત્પત્તિ લક્ષણ શમન વિચાર.
વૈદ્યક્રમાં પ્રિય પ્રથમ જો, વાયુ પિત્ત કફ લેખ ;
ઉત્પત્તિ લક્ષણ શમન, દલપતિ કહે સુ પેખ. ૧૭૫૧

વાતોત્પત્તિ.

ચિન્તા વળિ બક બક કરે, રાત્ર દિવસ હઠમાંલ ;
કરિ ઉપાસ ભયભીત વળિ, કે લૂખૂં કે ખાય. ૧૭૫૨
ભક્ષે કટુ વળિ ખાય અતિ, નિશિ જાગે શિત ખાઈ ;
પૌપ માથ પાવસ અધન, અપાઢ ઉપજો વાઈ. ૧૭૫૩

વાત લક્ષણ.

તન પીડા જિવ દૂખતો, ઊંધ ભૂખ ક્ષિણ દેહ ;
અંગ શિતળ પગતળ બજો, વાયુ જાણુ પ્રિય એહ. ૧૭૫૪

વાત શમન.

મદન કરતૂં તેલ તલ, તાતે પાણી નહાય ;
તન સેકે મદિરા પિવે, વાયૂ તુરત સમાય. ૧૭૫૫

પિત્તોત્પત્તિ.

કઠૂ તિક્ત કે ખાય વળિ, ભૂખ તરસને સાધ ;
ખહુ મમ કરિ ભોજન કરે, કે મદિરા આરાધ. ૧૭૫૬
જ્યેષ્ઠ બપોરે તાપમાં, કે અગ્નીની પાસ ;
માધવ આશ્વિન કાર્તિકસુ, જ્યેષ્ઠે પિત્ત પ્રકાશ. ૧૭૫૭

પિત્ત લક્ષણ.

વ્યાકુળ ચિત સૂકે અધર, મુખ કટુ તપ્ત શરીર ;
જળ લિમ્બૂ રક્ષા કરણ, પિત્ત શમન પ્રિય ધીર. ૧૭૫૮
શીતળપર મન દોડતૂં, પૂછિ રોગિત્રો ભાવ ;
પિત્ત પરિક્ષા કરિ પઝી, ઉપાય ઝટ દર્શાવ. ૧૭૫૯

પિત્ત શમન.

રતિ માણે પંખે પવન, શીજેપાણી નહાય ;
કરિ મિશ્રાન્ન સુગન્ધિલે, પિત્ત તુરત સમિ જાય. ૧૭૬૦

કફોત્પત્તિ.

તલ ખારૂં મીઠું દહીં, કે માંખણ કો ખાય ;
જો કદિ ફાગણ ચૈત્રમાં, તો કફ જોર જણાય. ૧૭૬૧

કફ લક્ષણ.

જિંઘ નાશ મુંખ મધુર વળિ, આળસ અધિકી દેહ ;
ગળકો અટકે કંઠમાં, આસ ખાંસિ કફ એહ. ૧૭૬૨

કફ શમન.

ક્ષાર કસાણૂં તિક્ત કટુ, તપ્ત ઉદક ઉપવાસ ;
વમન વિરેચન સ્વેદ થકિ, શમન જાણુ કફ નાશ. ૧૭૬૩

કાળજ્ઞાન.

કર્મભન્ધ વણુ છૂટવે, મૃત્યુ સમય દર્શાય ;
 તે ક્ષણ ચિત્ત ચેતન થતાં, પ્રભુ સન્મુખ જન જાય. ૧૭૬૪
 તિથિ યોગ પદ જોડનો, સિદ્ધિ જોય નહિં જોય ;
 એહ જાણિયે યોગજે, મૃત્યુ કાળ નિજ હોય. ૧૭૬૫
 સૂર્ય-ચ શશિ છાંય વળિ, શુક્ર અરુન્ધતિ સાર ;
 વરસ સરસ જીવેન જો, દેખે નહિં નર નાર. ૧૭૬૬
 વિના હસ્ત રવિ તેજને, ગણે અગ્નિની ઝાળ ;
 તહેનો માસ અગિઆરથી, અધિકન જીવન કાળ. ૧૭૬૭
 દેખે મળ મુનાદિમાં, કનકરજ તરંગ જોહ ;
 આંખતાણા સ્વપ્ના સદૃશ, માસ જિવે નર તેહ. ૧૭૬૮
 ગ્રેત પિશાચાદીક વળી, દેખે સુવર્ણ વૃક્ષ ;
 જીવે નહિં નવ માસથી, અધિક પુરુષ પ્રત્યક્ષ. ૧૭૬૯
 દૃશતન ગણતો સ્થૂળ વળિ, સ્થૂળ દુર્ભંગ જોય ;
 પ્રકૃતી પલટે રોગિતો, માસ જિવન તન ખોય. ૧૭૭૦
 પાદ એડિના અગ્રપર, અથવા અધવચ માંલ ;
 કરડે સ્વાન વિચારતા, સાત માસમાં આંય. ૧૭૭૧
 ગીધ કાક ઉલૂકજો, શિરપર પડેજ ખેખ ;
 જીવે નહિં પદ માસથી, તે નર અધિકૂં લેખ. ૧૭૭૨
 કાક અને વાનર હણે, વિના વિચારે ખાસ ;
 છાયા તનની અવરસી, તે જીવે ચોમાસ- ૧૭૭૩
 ઇન્દ્ર ધનુષ યમ દિશિ જીવે, વળિ વણ વાદળ વીજ ;
 એ ત્રણ માસે ભંગજે, તેહ પુરુષની રીઝ. ૧૭૭૪
 ઘૂત જળ તેલ મહીં જીવે, જો શિરુએ દેખાય ;
 એક માસથી અધિક નહિં, જીવન આશ રખાય. ૧૭૭૫
 દર્પણના પ્રતિબિમ્બમાં, નિજ મુખ જો નવ જોય ;
 એક માસમાં તેડનો, આયુ અંત પ્રિય હોય. ૧૭૭૬
 જેના તનની ગંધ જવ, મૃતક ગંધ સમ હોય ;
 અર્ધમાસથી અધિક તે, રોગિન જીવે કોય. ૧૭૭૭

નિર્જળ સરિતા ભસ્મ વળિ, શ્યામ સર્પ બહુ જોય ;
 સ્વપ્ને દેખે મર્ણુ તે, એકાદશદિન રહોય. ૧૭૭૮
 રોમહર્ષ મતિ બન્ધ વળિ, જીભમૂળ જો સ્થૂળ ;
 જાણુ પડે તે પક્ષથી, અધિકત જીવન મૂળ. ૧૭૭૯
 કાનતણી દૂર્ગંધ તે, અવર ગંધ કરિ નાશ ;
 દાંત જિભે જો શામતા, ત્રિપક્ષ માંછ વિનાશ. ૧૭૮૦
 ધન્નિ સકળ નિજ નિજ વિષે, જો જાણુ નહિં તેહ ;
 માસ અંત આયુષ્યનો, તે પછિ પડતી દેહ. ૧૭૮૧
 જે નર સ્નાન કિંધે તુરત, સૂકે સરસ કપોળ ;
 તરસ મિટે નહિં જળ પિંધે, દશ દિન મર્ણુ સુખોલ. ૧૭૮૨
 અર્ધ વપૂ શીતળ રહે, અર્ધ તપ્ત વિખ્યાત ;
 કર્ણ થકી નહિં સાંભળે, મૃત્યુ જાણુ દિન સાત. ૧૭૮૩
 શ્યામ વસન ઓઢે ધરે, દંડ લોહનો હાથ ;
 જે દેખે યમ સ્વપ્નમાં, ત્રણદિન મર્ણુ સુગાય. ૧૭૮૪
 યોગી જ્ઞાની અવર જે, મહત્ પુરુષ પ્રવીણ ;
 મર્ણુકાળ જાણી ચહે, ચિત્ત ચૈતન્ય ન ક્ષીણ. ૧૭૮૫
 સવારે અપારે પડે, તેમ દીવસ કે રાત ;
 ગણુ અરિષ્ટજ ચિત્ત દૈ, યોગી જન વિખ્યાત. ૧૭૮૬
 બાહ્યાંતર એ લક્ષથી, અંતકાળ કરિ એત ;
 યમ નિયમાદિક યુક્ત યૈ, રાખિ અધ્યક્ષા નેન. ૧૭૮૭
 દૃષ્ટિ નાશિકા અથ પર, રાખિ અચળ કરિતાર ;
 ધન્નિય રોકિ વિકલ્પ તજિ, વળી રૂંધિ નવદાર. ૧૭૮૮
 સમ વપુ નિશ્ચલ ચિત્ત કરિ, સિદ્ધિ પદ્માસન સાધિ ;
 ક્રમથી પ્રાણાયામ કરિ, સાધે શુદ્ધ સમાધિ. ૧૭૮૯
 વય કરિ મન કરિ પ્રણવનો, મનન જાપ ઉરધાર ;
 ત્રણ સુકાળ ત્રણ લોક વળિ, અગ્ની ત્રણ આધાર. ૧૭૯૦
 વેદ ત્રણ વળિ શક્તિ ત્રણ, ત્રણ સુ દેવતા સાર ;
 એહજ માત્રા ત્રણ તણા, સધળે ગ્રહિ આધાર. ૧૭૯૧
 એ જો છે પરબ્રહ્મ વર, શબ્દ બ્રહ્મ નિર્ધાર ;
 પરમ જ્યોતિ પર્માત્મા, સૌથી પર આકાર. ૧૭૯૨

શુચિ અથવા અશુચી જપે, જો એ જપ દિનરાત ;
 ત્હેને પાપ નડે નહીં, ભસ્મ ભસ્મ છે ખ્યાત. ૧૭૯૩
 પ્રાણપાનજ ૩૦ દિને, દાંત દાંત દૃઢ સ્થાપિ ;
 હૃદયમ્બુજ પર ક્ષેપિમન, પ્રણવ મન્ત્ર આલાપિ. ૧૭૯૪
 ઔકારેનું ધનુષ કરી, સત્વ ગૂણ સુપ્રમાણ ;
 આત્મ ભૂત ઈન્દ્રિય સહિત, દશે દાર સુનિશાણ. ૧૭૯૫
 લક્ષી છત્રશતત્વ સહ, પર્માત્મા માલીન ;
 જોહ પર્મ આકાશ છે, સમિચ્છ આનન્દ પીન. ૧૭૯૬
 જે કો ત્યાગે દેહને, એહ અવસ્થામાંલ ;
 તેહ સુસુત વિદેહમાં, યોગી રવિ ભવ જાલ. ૧૭૯૭

ભગ્વદ્ગિતામાંથી શુભાશુભ મૃત્યુ.

અગ્નિ જ્યોતિ દિન શુકલ પદ, ઉત્તરાયન સુમાસ ;
 જન્ય જ્ઞાનિ એરીત તો, બ્રહ્મલોકમાં વાસ. ૧૭૯૮
 ધૂમનિશા દક્ષિણ અયન, કૃષ્ણ પક્ષ જો હોય ;
 શશિમન્ડલ યોગી લહે, પિતૃલોક પ્રિય જોય. ૧૭૯૯
 તિર્થાટન સન્મુખ સમર, પરહિત હેતુ સુમર્ણ ;
 કવિ કોવિદ મત પેખતાં, એ સુભ મૃત્યુ સુવર્ણ. ૧૮૦૦

અકાળ મૃત્યુ.

અગ્નિ દહન જળમાં ખુડ્યો, સર્પ ડસેકે શ્વાન ;
 ઝાડ પડ્યો વૃષભે હણ્યો, સિંહ લક્ષણે માન. ૧૮૦૧
 વળી વતરડ્યો વન વર, કે જન વિપદા ખાય ;
 આપઘાત આદી સમજ, મૃતુ અકાળ મનાય. ૧૮૦૨

સદૃશ મૃત્યુ.

વૃદ્ધ સમય સ્ત્રીનું મરણ, પુત્ર હસ્ત ધન લેખ ;
 અસન વધૂને વશ વસન, સદૃશ મૃત્યુ ત્રણ પેખ. ૧૮૦૩
 નદી પાર જહેની કૃપી, નારિ કંકશા કૂર ;
 અભ્યાસ સર્પને પકડ્યો, ત્હેને મૃત્યુ ન દૂર. ૧૮૦૪
 જિર્ણુ વૃક્ષની છાંય વળિ, જિર્ણુ ભુવનમાં વાસ ;
 જિર્ણુ કૂપનું નીર સહ, મૃત્યુ ત્રણની પાસ. ૧૮૦૫

ગૃહિણિ દુષ્ટ શઠ મિત્ર વળિ, ઉત્તર દે નિજ ભૂલ ;
 સર્પ સહિત ગૃહમાં વસવું, ચાર મૃત્યુ એ સત્ય. ૧૮૦૬
 મૃત્યુ ડોલવું રાત્રનું, મૃત્યુ ભૂપ ત્રિય પ્રીતિ ;
 મૃત્યુ વિપ્રના દોષથી, મૃત્યુ નારિ પ્રતીતિ. ૧૮૦૭
 તકુ ચઢવું તરવું સરિત, વળી અઢિયું ખાણું ;
 શૃંગી વિપ પાવક નિકટ, એપર મૃત્યુ પ્રમાણું. ૧૮૦૮
 જિણું અન્ન પ્રતિ દિન જન્મે, ભોગે વૃદ્ધા વામ ;
 શર પુરાણો યુદ્ધથી, મૃત્યુતુલ્ય ત્રણ નામ. ૧૮૦૯

કર્મવીપાક.

પૂર્વ જન્મમાં જે કિંધાં, પાપ કર્મ ચિત લાવ ;
 આ જન્મે તે યોગથી, થાય રોગ દર્શાવ. ૧૮૧૦
 તે રોગોની શાંતિ જપ, દેવ પુજનને દાન ;
 બ્રહ્મ ભોજન સુઝોપધે, થાયસુ આયુષ્યવાન ૧૮૧૧
 બ્રહ્મહત્યાથી હૈયતો, રાજ્યક્ષમા જે નામ ;
 મૃત્યુજય અનુદાન જપ, શિવ પૂજા અભિરામ. ૧૮૧૨
 સુવર્ણ દાન કશું સુગમ, શરિર તુલા સુવખાણ ;
 એ પ્રકાર શાંતી કહી, કર્મવીપાક પ્રમાણ. ૧૮૧૩
 પરદ્રવ્યાદિ હરે કદી, ભોજન કરતાં ભંગ ;
 રોગ વિશૂચિકા રંકને, ધન્ય ભોજન પ્રસંગ. ૧૮૧૪
 સ્વકુળ સુતા કદિ ભોગવી, ચોરું સુવર્ણ પેખ ;
 મુતકૃષ્ણ પ્રમેહ પર, દાન સુવર્ણનું લેખ. ૧૮૧૫
 દેવળ ભંગ ધન ધાન્ય હર, મારિ માન મોહાય ;
 પાન્ડુ રોગપર શાંતિ ભૂ, સાકર પાણી પાય. ૧૮૧૬
 કઠોર પીડા જે કિધે, સોફા રોગ પ્રભાવ ;
 જામુદ હાર કરી પુજે, દેવ સમર્પણ લાવ. ૧૮૧૭
 મંત્ર જાંત્ર વા ઝોપધે, ગર્ભપતન નેકીધ ;
 રોગ જળોદર શાંતિકર, પરખ પાણિ સુપ્રસિદ્ધ. ૧૮૧૮
 હિંસા નિન્દા તો કિધે, થાય નાડિવણ રોગ ;
 ઉભયતોમુખી દાન ગૌ, નેધ દિવસ શુભ યોગ. ૧૮૧૯

બાળ હત્યા કરવા થકી, ગર્ભ પતન નહિ વૃદ્ધિ ;
 દેવ આહ્વાણ સુપૂજને, કર્મવિપાક પ્રસિદ્ધિ. ૧૮૨૦
 વિશ્વાસઘાત ગાળદે, પ્રાણઘાત કરનાર ;
 દેવદ્વિજ શાસ્ત્રાર્થપર, દોષારોપણ સાર. ૧૮૨૧
 વણ ક્રાંતે કરિ કેદને, રીસ નિરર્થક દ્રેષ ;
 હોમકુન્ડ કે યાગ શુભ, વિવાહ જળ સ્થળ દેશ. ૧૮૨૨
 અરણ્યાદિ નાશક તદા, સન્નિપાત જો તેર ;
 સુવર્ણ તૂટા વાપિ કુપ, દેવળ દાન ઝવેર. ૧૮૨૩
 અશ્વદાન વળિ માર્ગમાં, બિલ્વ આત્ર શુભ વક્ષ ;
 કર્મવિપાકે શાંતિ કહિ, વિચારશે કો દક્ષ. ૧૮૨૪
 દેવ મૂર્તિ ફેડે વળી, વત્તી છેવ પ્રકાર ;
 સજ્જન પુરૂષને કહે, ગ્રૂહ ચોરને જાર. ૧૮૨૫
 મૂળ વ્યાધિ અતિસાર વળિ, કાસશ્વાસ વિચાર ;
 દેવળ બાગ તળાવ મઠ, ભોમિ દાન પ્રિયકાર. ૧૮૨૬
 ભોજન કરતો કોઈ જન, આય અધિક તવ દુઃખ ;
 ધરે થાય અકુચી સદા, દે અનૌદક સૂખ. ૧૮૨૭
 છેદે કર પદ કર્ણ વળિ, શૂળી ચઢાવનાર ;
 આંખ ફેડવી પ્રાણિને, જો મારે બહુ માર. ૧૮૨૮
 તો સત્તાવિશ જતની, શૂળ વ્યાધિ દર્શાવ ;
 નિર્ભય માર્ગ શાસનકરી, બન્ધિવાન છોડાવ. ૧૮૨૯
 કૂળ રસ નવીન દાનકર, જળાશયસુ બન્ધાવ ;
 હોમ શાન્તિ જપ વિપ્રને, ભોજન દાન કરાવ. ૧૮૩૦
 પડો દુઃખ ઇચ્છે કદી, કે દીધૂં બહુ દુઃખ ;
 વિશ્વાસઘાત જો કરે, કાસશ્વાસ અસૂખ. ૧૮૩૧
 શાન્તિ પીપળ પ્રદક્ષિણા, પ્રાયશ્ચિત્તાધિ શુદ્ધ ;
 દેવ ગાય પૂજન અધિક, ગ્રહશાન્તિથી વિયુદ્ધ. ૧૮૩૨
 પારસ કન્યા ગાયતો, વિક્રય જો કરનાર ;
 વાયુ ઉપદ્રવ શાન્તિ મધ, ગૌપ્રદાન સુખકાર. ૧૮૩૩
 ઇશ્વર કથાન સાંભળી, કર્ણમૂળ તવ રોગ ;
 પંચગવ્ય પ્રાસન કરે, યાય અદોષિ નિરોગ. ૧૮૩૪

પરદ્રોષ પૈશુન્યથી, અપસ્માર દર્શાય ;
 સવત્સ કપિલા ગાયત્રી, દાન કરે સુખ થાય. ૧૮૩૫
 દેવ દ્વિન્નદિક ભક્તિ જો, દમ્ભ પણે ધરિ ક્રોધ ;
 વ્યાધિ પેટમાં દાનદે, સુવર્ણ પ્રતિમા બોધ. ૧૮૩૬
 સુતા સુનિસૂ જો પુત્રુષ, કુકર્મ કરતા રોઝ ;
 પથરિ પિસાબે દુખ મહા, યાત્રા તીર્થ સુયોજ. ૧૮૩૭
 પરદ્રવ્ય પરસ્ત્રી હરણ, વળિ નિન્દા કરનાર ;
 નેત્ર રોગ શાંતી કરે, ચાન્દ્રાયણ વૃતસાર. ૧૮૩૮
 રાજા ગૌ વળિ વિપ્ર વધ, ગૃહ જળ સ્થળનો નાશ ;
 પરદ્રવ્યાદિક ધાન્ય ગુરુ, સ્વામિ કુટુમ્બ સ્ત્રી ખાસ. ૧૮૩૯
 હરણ કરે તવ કોઠ વળિ, રાજ્યક્ષમા અતિસાર ;
 મુત્રકૃંછ પાંડુર વળી, પથરિ પ્રમેહ વિચાર. ૧૮૪૦
 શળ કાસ વર્ણુદિ દશ, રોગ તેમ દશ દાન ;
 રોગ મુક્ત થૈ જગતમાં, પામે તે સન્માન. ૧૮૪૧
 રાખ્યો દેહ અશુદ્ધ તવ, સંગ્રહણી દર્શાય ;
 ખીજાને અપશબ્દતો, કૈ ગૌદાન અપાય. ૧૮૪૨
 અનેક પ્રકાર વિલક્ષણ, જ્વર આવે તવ જાણ ;
 તે આપે પ્રિય દાન દશ, વળિ ગૌદાન પ્રમાણ, ૧૮૪૩
 પાન્ડુરોગ વા કોઠતો, ભૂ કાન્યન ગૌદાન ;
 શ્વાસકાસ જ્વર હોય તો, શિવ પૂજાદિક માન. ૧૮૪૪
 શળ ભગંદર શ્વાસ વળિ, પ્રમેહ ચિત્ત વિચાર ;
 શાન્તી સુવર્ણ દાનથી, રોગ હટે હિતસાર. ૧૮૪૫
 સોફ વર્ણુ પિત્તસ અને, દાહ જ્વર સહ ચાર ;
 શાન્તી કરવાથી મટે, ચાર અનુક્રમસાર. ૧૮૪૬
 ઓઝારી પર જાણવું, અન્નદાન શુભ રીત ;
 બ્રંશ રોગપર શસ્ત્રનું, જાણો દાન ખચીત. ૧૮૪૭
 પ્રમેહ પથરી લવણનું, ગુદમ મુકન્યાદાન ;
 રક્તપિત્ત ધી મધ ગણે, કોઠ સુધાતુ પ્રધાન. ૧૮૪૮
 આહાણુ બોજન શળ પર, મંદાગ્નિ અગ્નિ સેવ ;
 વર્ણુ ઉપર પાંણી સિંચે, પિપ્પળા જિદમ્બર દેવ. ૧૮૪૯

સંગ્રહણી અતિસાર પર, ચતુર્વિધ મહાદાન ;
 બહુમુત્ર ગૌદાન પ્રિય, નેત્રરોગ ધૃતદાન. ૧૮૫૦
 નાક રોગપર સુગન્ધી, પદાર્થ દાન ગણાય ;
 ત્વચા રોગપર તેલ પ્રિય, ઐરિત દાન બાણાય. ૧૮૫૧
 નિઠ્ઠા રોગ ઉપર સદા, પડસ દાન વિચાર ;
 દંત રોગપર દલપતી, સ્તોત્ર પાઠ સુખકાર. ૧૮૫૨

॥ સામુદ્રિક શાસ્ત્ર, ॥

દોહરા.

રમ્ય શિખર કૈલાશપર, શિવ પાર્વતિ સંવાદ ;
 પ્રિય સામુદ્રિક શાસ્ત્ર શુભ, વરણું આદિ અનાદ. ૧૮૫૩
 પાર્વતિજી પૂછે પ્રથમ, સ્ત્રી પુરુષોના ચિત્ર ;
 શુભાશુભ વરણુન કરે, પ્રિય લક્ષણુ અવિચ્છિન્ન. ૧૮૫૪
 તવ શિવ કૃપા કરી કહે, પ્રથમ પુરુષ સ્ત્રી હસ્ત ;
 યામ હસ્ત સ્ત્રી પુરુષને, જામણે ચિત્ર સમસ્ત. ૧૮૫૫
 સુખ દુખ આવરદા મરણુ, સુચુદ્ધિ વિદ્યા ગર્વ ;
 ધનવર ગૃહસ્ત્રી સુતસુતા, હસ્ત રેખામાં સર્વ ૧૮૫૬
 એ વિન અનંત વાતનો, સાર બાણવા સાડુ ;
 વિધિયે નિર્મ્યા ચિત્ર જો, પ્રિય સામુદ્રિક ચાડુ. ૧૮૫૭
 સામુદ્રિકમાં પ્રથમ કહું, હસ્તરેખ સુ વિચાર ;
 સારાસાર વિચારિને, વરણું મતિ અનુસાર. ૧૮૫૮
 શિવતાંત્રોક્ત સામુદ્રિકે, જ્ઞાન ગુણ સુઅયાગ ;
 દલપતિરામ વિચારતાં, કરે શોક નર ત્યાગ. ૧૮૫૯
 જો કર ખેંચ્યા મધ્યમાં, મત્સ્ય ચિત્ર પ્રત્યક્ષ ;
 તો ધન વાહન પુત્ર સ્ત્રી, માન પ્રતિજ્ઞા લક્ષ. ૧૮૬૦

તુલા દાડિ સહ વળિ કહું, ગ્રામ ચિત્ર ચોખૂણું ;
 વજ્ર ચિત્ર ત્રણ હસ્તતો, વણજ સિદ્ધિ સંપૂર્ણ. ૧૮૬૧
 પદ્મ ચાપ કે ખડ્ગ વળિ, અષ્ટખૂણું નિર્માણ ;
 તો તે નર ધનવાન બહુ, સામુદ્રિક સુપ્રમાણ. ૧૮૬૨
 સ્ત્રી કર વામ કમળ જદા, રાજ રાણિ પ્રિય શુદ્ધ ;
 પુરુષ હસ્ત ધનુ અષ્ટખૂણું, પ્રજા પાળ વિરયુદ્ધ. ૧૮૬૩
 શંખ ચક્ર ધ્વજ મત્સ્યથી, ન્યાહું ન્યાહું ફળ જોય ;
 શંખ ચિત્ર કર મધ્ય તો , પ્રિય શાસ્ત્ર સુ હોય. ૧૮૬૪
 ચક્ર ચિત્ર પંડિત થતો, ધ્વજથિ વેદ વેદાન્ત ;
 મત્સ્ય ચિત્ર વાણિ જય જય, થાય ધનાધિપ શાન્ત. ૧૮૬૫
 શંખ ચક્ર ધ્વજ મત્સ્યએ, સકળ ચિત્ર જો હસ્ત ;
 તે નર નિગમાગમ સકળ, સાતા શાસ્ત્ર સમસ્ત. ૧૮૬૬
 કર મધ્યે જો ત્રિશુળ તો, નિશ્ચે રામ થાય ;
 જો કદિ અપૂર્ણ હોય તો, મન્ત્રેશ્વર કહેવાય. ૧૮૬૭
 વળિ ધની ધર્મોત્તમા, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ ;
 સ્ત્રી કરમાં કદિ હોયતો, ધન ગુણ ધર્મ કૃપાળ. ૧૮૬૮
 શાંતી તોમર બહાણું વળિ, રથ ધ્વજ ચક્રાકાર ;
 સકળ ચિત્ર સુ પ્રતાપથી, નરવર પદ સુવિચાર. ૧૮૬૯
 અંકુશ કુન્ડળ ચક્રતો, ચક્રવર્તિ રાજનન ;
 એક ચિત્રથી ન્યૂન સુખ, બે થકી બમણું માન. ૧૮૭૦
 ગિરી નેત્ર નરમુન્ડ ઘટ, દક્ષિણ કર દર્શાય ;
 ચતુર ચિત્ર સુપ્રતાપથી, રાજ મન્ત્રિ સોહાય. ૧૮૭૧
 દિનકર ચંદ્ર લતા નયન, અષ્ટખૂણું ત્રણખૂણું ;
 મન્દિર ગજ વળિ અશ્વથી, રાજ સૂખ સમ્પૂર્ણ. ૧૮૭૨
 જો કદિ ગજ મન્દિરતો, હસ્તી ડોલે દાર ;
 અશ્વ ચિત્ર જો હોય તો, હયશાળા સુવિચાર. ૧૮૭૩
 કર અંગુઠા મધ્ય જો, યવ રેખા પ્રત્યક્ષ ;
 વિદ્યા ધન ગુણ જ્ઞાન વળિ, યુદ્ધિ જન્મ શુદ્ધ પક્ષ. ૧૮૭૪
 મધ્યમાંગુલી પ્રથની, મધ્યે યવ શુભ હોય ;
 તે નર સ્ત્રી ધન માન ગૃહ, ભોગી સંતતિ સોહ. ૧૮૭૫

અનામિકાના પુત્રની, મધ્યે યવં અભિરામ ;
 દ્રવ્યવાન ગુણવાન સ્ત્રી, કીર્તિમાન તન કામ. ૧૮૭૬
 દિવસ રેણિ આનન્દમાં, મન્દિર સુન્દર કામ ;
 ભાગ્યશાળિ કુળમાં અધિક, કહે કવિ દક્ષપતિરામ. ૧૮૭૭
 કનિકાના મૂળથી, છેટે આંગળ એક ;
 હથેળિમાં ચૈ તર્જની, મૂળે ઠરે વિવેક. ૧૮૭૮
 એ આયુષ્ય રેખા કદી, તટિ વા વચમાં જોણ ;
 ખાધીતો જળધાતહે, સામુદ્રિક પ્રિય જોણ. ૧૮૭૯
 એ આયુષ્ય રેખા કદી, ઉપર ચઢી નભિ હોય ;
 માળ કોટ કે વૃક્ષથી, પડે ધાત જન જોય. ૧૮૮૦
 એ આયુષ્ય રેખા કદી, ઠેઠ તર્જની મૂળ ;
 સુધી અખન્ડ રતાશમાં, વય શન વિંશન ભૂલ. ૧૮૮૧
 કર અંગુષ્ઠા પરકદી, ઉર્ધ્વ રેખ જો સ્વચ્છ ;
 છત્રપતી સેનાપતી, ધ્વજ પતાકા અચ્છ. ૧૮૮૨
 નિશાન ડંકો સાણખી, શર વીર સરદાર ;
 વય પંચાવન સાઠ શુભ, તીર્થ મૃત્યુપ્રિયકાર. ૧૮૮૩
 તર્જનિ મૂળે જો કદિ, ઉર્ધ્વ રેખ દર્શાય ;
 રાજ દૂતમાં અતિ નિપુણ, રક્ષક શર સદાય. ૧૮૮૪
 મધ્યમાંગુલીની થડે, ઉર્ધ્વ રેખ ગુણવાન ;
 સુંદર સ્ત્રી ધન વૈભવી, પુત્ર પુત્રિ સન્માન. ૧૮૮૫
 પ્હોચેથી સુઅનામિકા, સુધી ઉર્ધ્વ જો રેખ ;
 સુખી દુખી રહિ જગતમાં, સાધારણ સુખ પેખ. ૧૮૮૬
 કનિકાના મૂળમાં, ઉર્ધ્વ રેખ પ્રત્યક્ષ ;
 તો હેતું આયુષ્ય શત, વર્ષ લગી પ્રિય લક્ષ. ૧૮૮૭
 કનિકા થડ રેખના, ન્યારા ન્યારા ભેદ ;
 એક રેખતો યસ કરિ, પામે મુક્તી વેદ. ૧૮૮૮
 જેરેખા દાતાર નર, ત્રણ રેખાથી જ્ઞાન ;
 ચાર રેખથી રાજ સુખ, પાંચ જ્ઞાનિ વિદ્વાન. ૧૮૮૯
 પદ રેખાથી ચોધરી, રણ ક્ષેત્ર સન્માન ;
 સપ્ત દરિદ્રી દ્રવ્ય હિણુ, લોક માંહ અપમાન. ૧૮૯૦

કનિકાના મૂળમાં, ત્રણ રેખા અલિરામ ;
 તે પદાર્થ ત્રણ ભોગવે, ધર્મ અર્ધને કામ. ૧૮૯૧
 જો કદિ રેખા એક તો, થાય તેહ ધનવાન ;
 એ રેખા ધર્માતમા, ચાર અધિક સ્ત્રી માન. ૧૮૯૨
 પાંચ રેખા જ્ઞાનીદ્યુતો, કીર્તિવાન પ્રિયકારિ ;
 વામ સ્ત્રિ કર સુકનિકા, પાસ હોય વ્યલિચારિ. ૧૮૯૩
 મધ્યમાંગુળી મૂળ લગિ, આયુષ્ય રેખા સાર ;
 તવ વય પંચોતેર જો, સામુદ્રિક સુવિચાર. ૧૮૯૪
 આયુષ્ય રેખા જો કદી, મધ્યમાયિ જરિ દૂર ;
 હથેળિ ગમ વય તવ વરસ, આડત્રીશ જરૂર. ૧૮૯૫
 આયુષ્ય રેખા જો કદી, અનામિકા મુળ પાસ ;
 હથેળિ ગમ યવ રેખતો, ત્રીશ વર્ષમાં નાશ. ૧૮૯૬
 જો એ યવ સમિ રેખતો, ત્રેસઠ વર્ષ પ્રમાણ ;
 સામુદ્રિક નિરખી કરે, દલપતિરામ વખાણ. ૧૮૯૭
 આયુષ્ય રેખા સ્વરૂપતો, અદ્ધપાયૂપિ ગણાય ;
 શામ રંગ રેખા કદી, સુખિ દુખિ જિવન જણાય. ૧૮૯૮
 અંગુઠ તર્જની મધ્યથી, એ રેખા ગુણવાન ;
 અખન્ડ માત પિતાનિતો, સદાહ સંપત્તિ માન. ૧૮૯૯
 કદિ તૂટકે વા આવિ મળિ, ખીણ રેખા હોય ;
 તો કુસંપ માખાપમાં, કંલેશ યુક્ત જન જોય. ૧૯૦૦
 હથેળિમાં ત્રણ રેખા વડિ, વચલી રેખા પિતાનિ ;
 અંગુઠના તરફની, માતુ રેખા સુખદાનિ. ૧૯૦૧
 માત પિતાની રેખાજો, નહાનિ અદ્ધ આયૂપિ ;
 વડી લાલ જો હોયતો, કહે અધિક આયૂપિ. ૧૯૦૨
 માત પિતાની રેખામાં, ત્રિશુળ ચિન્ન દેખાય ;
 તેનાં માત પિતા સદા, સ્વર્ગે જો સોહાય. ૧૯૦૩
 માત પિતાની રેખાની, મધ્ય ઘણી જો રેખ ;
 નહાની નહાની હોય તો, વ્યાધી નિર્ધન લેખ. ૧૯૦૪
 માત પિતાની રેખાની, મધ્ય શુન્ય વત ચિન્ન ;
 મહા દરિદ્રી જાણવો, જો અધીક અવિચ્છિન્ન. ૧૯૦૫

श्री गणेशाय नमः

सकल शास्त्र निरूपण.

भंगणायरणु.

होहुरा.

संभ्या शब्द गुडु गुडु स्थण, प्रलुव ३५ ओंकार ;
त्रलु वेद त्रिगुलु त्रिपुर, नय यश पूरणु हार. १
तत्पद पंक्तरमां सदा, दलपति पुरतो वास ;
रसिक भधुप मन सुभ लहे, अभृत पान निवास. २
सुधा शब्दतो सरित पति, विलस्यो लू पर आवि ;
तव कृपाधि प्रिय हे गिरा, लव हं ग्रंथ. पनावि. ३
लभि अभने समन्ते सुजन, पणने हसवा योग्य ;
मुक्ता प्रशंस हंसमुभ, काक अलागि अयोग्य. ४
समन्त्रि सुधाध रीञ्जने, सङ्गन संत समान ;
प्राकृत पद गुर्जरि रसिक, छितकारी सुभसान. ५
कवि कुण वरणुन हं कइ, वादिभक मुनि मुनिराज ;
भरा भरा नपि भूते, थयो सु कवि शिरतान. ६
तन मन पणु वणि प्रीतिनी, रीति रहेणु शुभ कारि ;
सरस सुधारणु हारणे, भणु हं मनयि विचारि. ७
सुरत सुर्ध देहा तटे, कविजन तणो निवास ;
उदर निमित्त कारणु थकी, भृगुस्थानमां वास. ८
अनुपम विद्यागारमां, शिष्यव कविता प्यारि ;
भ० गाने पन्द्रिय पक्ष कहुं, संभ्या गणित विचारि. ९

માત પિતાની રેખની, મધ્યે ગદા ત્રિખૂણુ ;
 ચક્ર અષ્ટખૂણુ શંખ કે, ત્રિશૂળાદિ સમ્પૂર્ણ. ૧૯૦૬
 એ રીતે જો ચિત્ર તો, બુદ્ધિ વિવેક યશપૂર ;
 સુખી રહે જગમાં વિદિત, કીર્તિવન્ન જયશૂર. ૧૯૦૭
 કર આંગુળિ દશના ગણી, વેદા શુદ્ધ તમામ ;
 ત્રણથી ભાગ દર્શ જુઓ, તો કૃણ શૂતિ છે આમ. ૧૯૦૮
 ભાગાકાર રકમ કદી, આવે જો અગિયાર ;
 દ્રે આવે જો બાર તો, ધન ગુણ સુખ સંભાર. ૧૯૦૯
 એ રીતે ગણતાં કદી, ભાગરકમ જો તેર ;
 રોગિ દુખી ધનહીણ વળિ, અન્ન દાંતને વેર. ૧૯૧૦
 પંદર જો ભાગાંક તો, વડો ચોર ચિત ધારિ ;
 જો આવે કદિ સોળ તો, હગ વળિ ધૂર્ત જુગારિ. ૧૯૧૧
 જો આવે સત્તર કદી, મહાપાપિ અપમાનિ ;
 અષ્ટાદશ ભાગાંક તો, સૌ પ્રકાર સુખદાનિ. ૧૯૧૨
 ઓગણીશ ભાગાંક તો, બુદ્ધિવાન ગુણવાન ;
 જો આવે કદિવિંશ તો, યોગિ તપસ્વી માન ૧૯૧૩
 એકવિંશ ભાગાંક તો, શાનિ મહાત્માશિષ ;
 તેજસ્વી વિખ્યાત જગ, ગણતા લોક વરિષ. ૧૯૧૪
 લક્ષણુ રેખા કર્મની, આંગળિ માંહ વિચાર ;
 ચાર ચાર પ્રત્યેકમાં, વેદા ગણુ સુખ સાર. ૧૯૧૫
 આઠ ચોક ગત્રીશ છે, તે લક્ષણુ ગુણ વાન ;
 સુખ દુખ એયિ ગણાયછે, વળી રાજ સન્માન. ૧૯૧૬
 એકત્રીશ કદી થતો, તે પ્રાણી દુખિ દેહ ;
 કર્મહીનજ મલીન તન, કવિ કોવિદ મત એહ ૧૯૧૭
 તેત્રિશ વા છત્રીશ તો, અન ધન સુખ સમ્પત્તિ ;
 સદા રહે આનંદમાં, ભોગે નહીં વિપત્તિ. ૧૯૧૮
 એક ચક્ર વાયાળ પ્રિય, બે થકિ ગુણ હારિદ્ર ;
 ત્રણ ચક્રે વાણિજ્ય ધન, ચાર ચક્ર દારિદ્ર. ૧૯૧૯
 પાંચ ચક્ર સુ વિલાસિ નર, પદ્મ રસ કામ પ્રકાશ ;
 સાત ચક્ર સુખકર સદા, સામુદ્રિક સુવિલાસ. ૧૯૨૦

આહ ચક્ર રોગી અને, કરે ક્રમનાં કામ ;
 નવ ચક્રે રાજ સુપ્રિય, દશ ચક્રિ સિદ્ધિ તમામ. ૧૯૨૧
 એક શંખ નર નારિ સુખિ, એ શંખે દારિદ્ર ;
 ત્રણ શંખે નિર્ગુણિ લહો, ચારણિ ગુણુ દારિદ્ર. ૧૯૨૨
 પંચ શંખ નિર્ધન ગણો, પદ સંખે સરદાર ;
 જગ જન જાણ્યો જાય તે, વ્યાપે યશ તરવાર. ૧૯૨૩
 સપ્ત આદિ તે અંત દશ, શંખ હોય એ રીત ;
 દાસ ગૃહે જન્મ્યો કદી, રાજ થાય ખતીત. ૧૯૨૪
 એક સીપ ગુણવન્ત નર, એ સિપ વંતા દક્ષ ;
 ત્રણ સિપ ધનાઢ્ય જગતમાં, ચાર ગુણી યશ લક્ષ. ૧૯૨૫
 ચાર સીપથી અધિક જો, દશ પયંત જણાય ;
 રીદ્ધિ સીદ્ધિ સુખ સર્વદા, મહત પુરૂષ જણાય. ૧૯૨૬
 પ્હોચે રેખા એક ધન, એ ચક્રિ પડિત જાણુ ;
 ત્રણ રેખા શુભ ભડત નર, ચાર દરીદ્રિ પ્રમાણુ. ૧૯૨૭.
 કરતળ રેખા જેહની, મૂઠીમાંજ સમાય ;
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ દાતા સુખી, નિશ્ચે રાજ થાય. ૧૯૨૮
 મહા ભોગિ નર જાણિયે, પણ કરતળ તલ હોય ;
 તો નિશિ દિન ચિન્તા કરે, મહાદુખી દુખ જોય. ૧૯૨૯
 અઠણ રંગિ નખ હોયતો, પુત્રવાન ધનવાન ;
 ઉત્તમ ગૃહ સુવિલાસિનર, સદા સુખી સન્માન. ૧૯૩૦
 કાળા નખ જો હોય તો, તે નર જાણુ કુરીલ ;
 મહાદુખી જન જાણિયે, વળી હોય ખેદીલ. ૧૯૩૧
 શ્વેત રંગિ નખ હોયતો, અધિક દુખી તે હોય ;
 જ્વર પીડા વ્યાપે સદા, કદી ન તે સુખ જોય. ૧૯૩૨
 પીતરંગ નખ પુરુષના, તે પરદેશ સુકામ ;
 ઘેર રહે નહિં તે કદી, ચિન્તા નિત ધન ધામ. ૧૯૩૩
 લીલા નખ જે પુરુષના, તે પાપી જિવ જાણુ ;
 સદા દુખી જો શાસ્ત્ર શુભ, સામુદ્રિક સુવખાણુ. ૧૯૩૪
 લાલ નયન નખ લાલતો, શુભલક્ષણુજે એક ;
 મહા સુખી નર જાણિયે, ક્રાન્તિમાન પ્રિય દેહ. ૧૯૩૫

દણાકાર કર હોય તો, તે નર ચતુર સુગ્ધાણ ;
 ભોગી ધન સંગ્રહ સુખી, સામુદ્રિક સુપ્રમાણ. ૧૯૩૬
 પત્રાકાર કર હોય તો, તે નરને સન્માન ;
 રાજ ભોગ સુખ સાલ્ભી, ન્યાય સહ્ય રાજન. ૧૯૩૭
 કર મુમન્ડળાકાર તો, તે નર દુષ્ટી વિશેષ ;
 નિત્ય ગુલામી તે કરે, કદિ ગૃહ જન્મ નરેષ. ૧૯૩૮
 લાંબો હસ્ત વિચિત્ર નર, દુંડા બુજનો દાસ ;
 હોય મુશિળ સોહામણો, નહીં સ્તુતી સુપ્રકાશ. ૧૯૩૯
 કર જન્મણો લાંબો જલ્દા, ચર પરાક્રમ સાર ;
 બે ડાબો કદિ લંબતો, કાયર નર સુવિચાર. ૧૯૪૦
 હોય કપાળે શંખ સમ, ઝીણા ઝીણા ચિત્ર ;
 અમર કડણ વા ભાળમાં, અંધ ચંદ્ર અવિગ્નિત. ૧૯૪૧
 અરિત ચિત્ર સુ હોયતો, નિર્ધન ગૃહ અવતાર ;
 પરંતુ ધન ગૃહ માનસહ, સુખ પામે સંસાર. ૧૯૪૨
 કદિ કપાળપર સીપ સમ, નાડી ચૈ ઝે હોય ;
 વંચક ભક્ત સુવેપથી, અતિથિ વિરાગી સોલ. ૧૯૪૩
 પાપ કર્મમાં પણ પ્રવ્રત, લોદ્રામાં વિખ્યાત ;
 કમળ ચિત્ર કદિ ભાળપર, શ્રેષ્ઠ ગૃહસ્થે ખ્યાત. ૧૯૪૪
 હોય કપાળ ધનાઢ્ય નર, દુષ્ટીજ નીચૂ ભાળ ;
 અર્ધચંદ્ર સુકપાળ નર, કોવિદ ભણે ભુપાળ. ૧૯૪૫
 કપાળ મધ્યે ખાડજે, આસપાસ હોયાણ ;
 વધ કરવાને યોગ્ય તે, દુષ્ટ કૂર જન જાણ. ૧૯૪૬
 કપાળ ન્હાતું હોયતો, તે કંઝૂસ ગમાર ;
 સ્વચ્છ ભાળપર રેષ તણ, શતાયુ વદના સાર. ૧૯૪૭
 કદિ કપાળ પર ચાર તો, શ્રેષ્ઠ રાજ સુખકાર ;
 પાંચ રેષ કદિ ભાળપર, વય પંચાણું વિચાર. ૧૯૪૮
 કપાળપર કદિ રેષ નહિ, તો વય નેવુ લાણાય ;
 કદિ રેષા ધણિ મળિ ગઈ, તો લંપટજ ગણાય. ૧૯૪૯
 વળિ પરધન ચોરિ ચહે, મહાપાતકી લેખ ;
 કરે ન કો વિશ્વાસ જન, સામુદ્રિક મત પેખ. ૧૯૫૦

કપાળ ઊંચે વાળમાં, કદી રેખ નો હોય ;
 આવરદા એંશી વરસ, સુખી જગત જન જોય. ૧૯૫૧
 પાંચ પાંચ વા દશ દશસુ, સેળભેળ ચૈ રેખ ;
 કદિ એકદશ કે સુપટ, અથવા અગણિત લેખ. ૧૯૫૨
 એ રીતે રેખાજતો, આયુ વર્ષ ચાળીશ ;
 ભૂકુટી થડમાં એકતો, આયુષ્ય ગણતા ત્રીશ. ૧૯૫૩
 કપાળ ડાબી બાજુએ, ન્હાનિ ન્હાનિ મળિ લેખ ;
 રેખા તો વય વીંશ છે, ઋષિ મુનિ જન મત પેખ. ૧૯૫૪
 બ્રમર ઉપરની રેખ જો, બીજાંયંત્ર સમ હોય ;
 આવરદા પરિપૂર્ણ છે, વિંશોત્તરશત સોલ. ૧૯૫૫
 ભૂકુટી ઉપર રેખા કદિ, અર્ધસુચંદ્રાકાર ;
 લલાટ ઊંચે રોમવણુ, રેખા સ્પષ્ટ વિચાર. ૧૯૫૬
 એ રિત રેખા હોય શુભ, તો રાજ્ય ગુણવાન ;
 વિવિધ ભોગ ભોગે વહે, અંદીજન યશ ગાન. ૧૯૫૭
 વાંસ પત્ર વા પત્ર સમ, જો સ્ત્રિ નાશિકા ઊંચ.
 હસ્તિ રોમ સમ રોમ વળિ, તેમ ગળું પણ જોય. ૧૯૫૮
 એ રીતે સ્ત્રી નિરખતાં, અશુભ ચિન્ન કહેવાય ;
 સામુદ્રિક સુ વિચારતા, માણસ કદિન દગાય. ૧૯૫૯
 કક્ષા પીપળ પત્ર સમ, સુગંધિ જોયે રોમ ;
 સુખદાયક ફળ એટ છે, હોય નહીં બે ફોમ. ૧૯૬૦
 જો એ રીત નહોય તો, દરિદ્રતા ફળ જોય ;
 અપુત્રવાન સદા રહે, સુતા સંતતી હોય. ૧૯૬૧
 મેદહીન ભુજ લંબનો, તે સુખદાયક ચિન્ન ;
 આગનું બાહુ જાનુ લગિ, ભુજ લંબ અવિચ્છિન્ન ૧૯૬૨
 રાજ્ય થૈ સુખ ભોગવે, પરદુખભંજન પવિત્ર ;
 પન્ડિત પ્રિય યુદ્ધે જીએ, ધર્મકાર્યમાં મિત્ર. ૧૯૬૩
 હસ્તિ શુંડ સમ લંબ કર, કુંવાટિ સુખદ ભણાય ;
 જો ભુજ ટુંકા વાળ બહુ, દારિદ્રીજ ગણાય. ૧૯૬૪
 અધર વર્તુલાકાર પ્રિય. મેદયુક્ત શુચિસાર ;
 કંઠ કોકિલા એતરફ, એટ ચિન્ન સુખકાર. ૧૯૬૫

હય હસ્તીને કલ્પતકુ, યવ આયુષ નગ લેખ ;
 સ્તંભ ધ્વજ માલા અને, ચામર કુન્ડળ પેખ. ૧૯૬૬
 તોમર સ્વસ્તિક કમલ રથ, મન્દિરાદિ અવિચ્છિન્ન ;
 નરનારી કર પદ નિરખ, ઐશ્ર સુખી જો ચિત્ત. ૧૯૬૭
 કર ૫૬ દીર્ઘ મણિગંધ પણ, સ્થૂળ સુખ સામાન્ય ;
 કરતળ કમળા કારતો, રાજ સુખ ધન ધાન્ય. ૧૯૬૮
 પ્હોંચ્યાંચિ મધ્યમાંગુણી, સુધી ઉર્ધ્વ જોરેખ ;
 તેમ પદે પણ હોયનો, સકળ સુખ પ્રિય પેખ. ૧૯૬૯
 કનિદિકા ચડમાં કદી, એક નહાનિ જો રેખ ;
 શતાયુ તેથાતો વળી, દલપતિ કહે વિશેષ. ૧૯૭૦
 અનામિકા વા મધ્યમા, થડે હોય એ રીત ;
 તો પતિવ્રતા સ્ત્રી થકી, પુરુષ પતિવ્રત નીત. ૧૯૭૧
 ધર્મશીલ ગુણવાન ધનિ, જગ પ્રસિદ્ધ નર તેહ ;
 સત્યવાદિ સુખ ભોગનો, શુભ લક્ષણ જો એહ. ૧૯૭૨
 અનામિકા ત્રણ પર્વથી, કનિદિકા સરસાધ ;
 તો જણો નર પાપથી, સૌ વાતેજ સવાધ. ૧૯૭૩
 અંગુઠાનિ નીચે ઝિણી, સેળ બેળ થૈ રેખ ;
 તો આયુષ્યજ અલ્પછે, પૂર્ણ રેખાંચિ વિશેષ. ૧૯૭૪
 અંગુઠાનાં મૂળમાં, લઘૂ દીર્ઘ જો રેખ ;
 દીર્ઘ તેટલા પુત્રછે, લઘૂ સુપુત્રી લેખ. ૧૯૭૫
 એક રેખ માથે ધની, જુગલ પન્ડિત પ્રમાણ ;
 ત્રણ રેખા ભૂપતિ ભણે, ચાર સુયોગિ વખાણ. ૧૯૭૬
 એક રેખ વય વીંશ ગણ, યુગ્મ આળિશ વિચાર ;
 ત્રણ રેખાથી સાઠછે, ચાર એંશિ નિર્ધાર. ૧૯૭૭
 એક રેખાચિવ આયુ બહુ, યુગલ રેખ ગુણવાન ;
 ત્રણ રેખા નાયક ધની, ચાર રેખ ધીમાન. ૧૯૭૮

સોરઠા છંદ.

જહેનાં લોચન લાક્ષ, લહેને તારુણિનાં તન્ને ;
 જો ગૃહ લક્ષ નિવાસ, લોચન પીળાં કનકશાં. ૧૯૭૯

નેન તેજ શૈલાગ્ય; દંત તેજ ભોજન ભવું ;
ત્યયા તેજ વડું ભાગ્ય, પાગ તેજ વાહન લહે. ૧૯૮૦
દીર્ઘ સિંગ દારીદ્ર, ચ્યૂળ સિંગ હોયે દુખી ;
દૃશલ સિંગ હારિદ્ર, જલ્પો તે રાગન સુખી. ૧૯૮૧

દોહરા.

કર વિશાળતો ધન અધિક, શિર વિશાળ નર નાથ ;
કટિ વિશાળ તો પુત્ર બહુ, પદ વિશાળ સુખ સાથ. ૧૯૮૨
દશ ભમરા ભોગી ધની, વળી વિશેષ વિચાર ;
મધ્યમાંગુલીનો ભ્રમર, તથા કનિષ્ઠિકા સાર. ૧૯૮૩
ચક્ર તર્જનીયે ભલું, સીપ કનિષ્ઠિકા લેખ ;
સાર કળ એ આપતાં, ચતુર ચિન્ન પ્રિય પેખ. ૧૯૮૪
પદાંગુલી-તર્જન કહી, અંગુષ્ઠથી વાધિ ;
તો બહુ વનિતા સુખ લહે, નડેન-આધી વ્યાધિ. ૧૯૮૫
અધિક હોય અંગુષ્ઠથી, જો અનામિકા નામ ;
તે વિદ્યા ભોગી લહે, સકળ સુખ ધન ધામ. ૧૯૮૬

અઠ્ઠાવિશ કુલક્ષણ.

કામ ક્રોધ નષ્ટક્રિયા, દુરવાદી અતિ-લોભ,
લંપટ લગ્ન હીન વળિ, વિદ્યા રહિત અશોભ. ૧૯૮૭
અતિ આળસ નિદ્રા ઘણી, દુષ્ટ દયા કર હીન ;
સૂમ દરિદ્રી જાણિયે, રોગી સદા મલીન. ૧૯૮૮
દે કુપાત્ર ને દાન વળિ, મરણ દાન દ્રઢ નાંહિ ;
ભોગી સર્વન સમજણો, સકળ શાસ્ત્ર નિજ માંહિ. ૧૯૮૯
અતિ અહાર પ્રિય જાણિયે, અહંકાર મય દેખું ;
મહાં કુલક્ષણ નરતણાં, એહ અષ્ટવિશ લેખું. ૧૯૯૦

બીસ સુલક્ષણ.

શુક્લ રૂપ વળિ શીલ ગુણ, સત્ય પરાક્રમ જાણ ;
શુચી આત્મ અભ્યાસ નિત, વેદ વિચાર પ્રમાણ. ૧૯૯૧

શાસ્ત્રમાન માની પરમ, પૂર્ણ પરત્રિય ત્યાગ;
 માનવાન લોકેશ વળિ, છે દાસત્વ વિભાગ. ૧૯૯૨
 વિદ્યા પુષ્ટિ ચમ્પાણિયે, પ્રિય વાદી શુભ આંગ;
 આત્મ કામ સુક્ષ્મ અધિક, શુભ પરિપૂરણ સંગ. ૧૯૯૩
 માત પિતા શુદ્ધ બક્ષિત દદ, મન વચ કમે માન;
 રૂપ કર્ણ ઈન્દ્રીયગિત, દાતા ધર્મ નિધાન. ૧૯૯૪
 નિદ્રા અલ્પ દેવાચેની, સ્વલ્પાહારી સોભ;
 અત્રિશ લક્ષણ ચુકત કો, વિરલા જગમાં હોય. ૧૯૯૫

શ્રીરામચન્દ્ર ચર્ણ ચિત્ર.

દક્ષિણ પાગનિ મધ્યમાં, ઉદ્ધવ રેખ છે રવચ્છ;
 વામ પાગ સરન્ન નદી, અવિછિન્ન પ્રિય આચ્છ. ૧૯૯૬
 ઝો ઝો પાદ સુચિત્રના, પ્રકટ વખાણ સુ લેખ;
 તેના અંતર લક્ષથી, મન વિચાર શુભ પેખ. ૧૯૯૭
 સ્વરિતક વસ્ત્ર ત્રિકોણ શ્રી, હળ મૂશળ આહિ જાણ;
 બાણાવરને અટ દળ, પંક્જ પ્રિય ઉર આણ. ૧૯૯૮
 કલ્પ વૃક્ષ અંકુશ ધ્વજ, મુકુટ ચક્ર શુભ રેખ;
 સિંહાસન યમદન્ડ સહ, ચામર છત્ર મુ પેખ. ૧૯૯૯
 રથ વળિ સુંદર વજ્ર છે, યવ અંગુષ્ઠ સુવૃદ્ધિ;
 ઉદ્ધવ રેખની વામદિશિ, લક્ષણ લક્ષ પ્રસિદ્ધિ. ૨૦૦૦
 શુભ સોહે નર મુન્ડ વળિ, યવ માત્રા અભિરામ;
 ચતુર્વિંશ પ્રિય ચિત્ર ઝો, લક્ષ દક્ષ પદસામ. ૨૦૦૧
 ગૌક્ષુર પૃથ્વી કુમ્ભને, વિનય પતાકા લક્ષ;
 જાંબૂઝળ શશિકળ નિરખ, શંખ પદ્મણુ પ્રત્યક્ષ. ૨૦૦૨
 ત્રયમુણિ સુખદાયક ગદા, છે લક્ષણ સુખકન્દ;
 સરન્ન દક્ષિણ ભાગમાં, ઝો ચિત્રો શુભ વન્દ. ૨૦૦૩
 શક્તિ સુધા શર ત્રિવલિને, મીન પૂર્ણ વિધુ બિમ્બ;
 વીણા બંશી ધનુષ વળિ, લક્ષ નયન પ્રતિબિમ્બ. ૨૦૦૪
 ત્રણ મરાલ શુભ ચન્દ્રિકા, ધરે શીષ અભિરામ;
 કવિ કોવિદ મત ચિત્ર શુભ, રામચન્દ્ર પદ વામ. ૨૦૦૫

જે જે દક્ષિણ રામ પદ, ચિત્ર જણાતાં દક્ષ ;
 તે તે સીતા વામ પદ, દેખાતાં પ્રત્યક્ષ. ૨૦૦૬
 જે જે રામ તણા કડૂ, વામ ચરમાં ચિત્ર ;
 તે ને પ્રિય સીતા તણા, દક્ષિણ પદેન ભિન્ન. ૨૦૦૭
 શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર ચર્ણ ચિત્ર.

છાપય છંદ.

ઉંચ રેખ શુભ છત્ર, ચક્ર યવ કમલ ધ્વજ શર ;
 અંકુશ કળશ સુચારુ, ચાર સ્વસ્તિક જાંબુવર,
 અષ્ટખૂણ અગિયાર, દક્ષ પદ લક્ષણ જાણો ;
 વામ પાદ આકાશ, શંખ વળિ ધનુષ વખાણો,
 ગો પદ ત્રિકોણ ઘટ ચાર શશિ, મીન અષ્ટ શુભ ચિત્ર એ ;
 શ્રી હારિકેશ અવતારિ પ્રભુ, સોડપકળ સમ્પન્ન એ. ૨૦૦૮

દોહરો.

સવા લક્ષ સામુદ્રિકે, લક્ષણ લક્ષ અપાર ;
 તેમાંથી સંક્ષેપ કરિ, કયાં બુદ્ધિ અનુસાર. ૨૦૦૯
 સામુદ્રિક છે રાજ પ્રિય, તખ્તસિંહ મહારાજ ;
 રાજ્ય સાક્ષતા વણ મહત, દક્ષપતિ થાય ન કાજ. ૨૦૧૦

॥ શાલીહોત્ર શાસ્ત્ર. ॥

યાને

અશ્વ પરિક્ષા.

પ્રથમ મસ્તક લક્ષણ.

દોહરા.

જે હય મસ્તક અંગ સમ, ચિત્ર હોય તવ લેખ ;
 દીર્ઘ ખોડ ધણિને દુખી, કરતો વિશેષ પેખ. ૨૦૧૧

કર્ણુ બેયમા બ્રમરતો, શુન્મ મસ્તકં બાણાય ;
આયુષ્ય પંચ વર્ષનં, છન્મે દુઃખ જાણાય. ૨૦૧૨
કર્ણુમૂળ બે કર્ણુપર, બ્રમર હોય પ્રત્યક્ષ ;
સંપત્તિ સકળ નાશકર, લેતા કદીન દક્ષ. ૩૦૧૩
દેકર્ણુ સર્વ વાનિને. પરન્તુ ત્રિકર્ણુ બેય ;
ત્રિકર્ણુ વાનિયિ જન દુખી, હરિશ્ચંદ્ર સમ હોય. ૨૦૧૪

કપાળ પરિક્ષા.

ઉચ્ચ ત્રિકોણ કપાળ કે, બ્રમર ત્રિકોણુ કપાળ ;
લાવ્યા થકિ દારિદ્રતા, ચતુરંતપાસો ભાળ. ૨૦૧૫
કપાળ ઉતરડ એકપર, એકં એક એમ ત્રણ ;
હોય બ્રમર તવ સ્વામિનં, નિશ્ચે લાવે મર્ણુ. ૨૦૧૬
ઉપરા ઉપરી હોય બે, બ્રમરંતપાસો ભાળ ;
સ્વામી ધાતક અક્ષ એ, ખોડ વિચિત્ર કપાળ. ૨૦૧૭
કપાળમાં બે બ્રમરની, હાર ચિમટ દુશ્ચિત્ર ;
હોય તછ શુભ લાવતાં, શાલિદુત્ર સંપન્ન. ૨૦૧૮
એકલરંગ શરીર વળિ, રંગેત ચાંદલા ભાળ ;
ખોડ તપાસો એ ખરી, નહિતો ઝડપે કાળ. ૨૦૧૯
ગુજરા રંગી ચાંદલા, મુખપર હોય વિચાર ;
ખોડ અર્જલી તે કરે, સકળ સંપતિ ખુવાર. ૨૦૨૦

નેત્ર પરિક્ષા.

એક નેત્ર ઉત્તમ અને, એક નેત્ર જળધાર ;
કૈરા ખોડ કરે ખરે, સ્વામીનો સંહાર. ૨૦૨૧
લોચન નીચે બ્રમરતો, કહે લોચના વર્ત ;
અશ્વ પરિક્ષક કદિનલે, જો છતે બહુ સર્ત. ૨૦૨૨
દે લોચનનિ કડણ નિચે, બ્રમર વા જળ પ્રવાહ ;
અશ્રુદ્રાળ ગણતા ગુણી, લેતાં પ્રગટે. દાહ. ૨૦૨૩
કહાં લોચન કે ઉર ઉપર, અથવા ગળે વિચાર ;
શુન્ન ગોળિ સમંચિત્તે, ઉરંગળિ દુખદ અપાર. ૨૦૨૪

નાશિકા લક્ષણ.

મુખપર સ્વેત પટા સરિખું, તૂટક તણુ સ્થળ તેય ;
 શાલિહોત્ર કહે તૂટપટા, ધણિને અતિ દુખ દેય. ૨૦૨૫
 નાક ઉપર ઉન્નવળ ટિલો, સ્વેત શાલુક ખોડ ;
 શાલિહોત્ર કહે ધણિતણા, મોડે મનના કોડ. ૨૦૨૬
 નાક ઉપર ને બ્રમરતો, કહે નાશિકાવર્ત ;
 દાન આપવો તે ભલો, રાખ્યે હોય અનર્થ. ૨૦૨૭

મુખ પરિક્ષા.

એક રંગિ હયને જુઓ, પણ મુંખ જીપર શ્યામ ;
 કાક મુખી અતિ નષ્ટકર, રાખો ખરચિન દામ. ૨૦૨૮
 જે હયનું મુખ સર્પસમ, અહિમુખ વદતા દક્ષ ;
 પરિક્ષિતનો તે કાળ્યે, લાગ્યો એ પ્રલક્ષ. ૨૦૨૯
 બ્રમર હોય હય દાદપર, કહે દાદ સાંકળ ;
 દુખદાયક ધણિને ધણો, કરે સગળ નિર્મળ. ૨૦૩૦
 મેડક સમમુખ અશ્વનું, મેડક મુખિ અભિધાન ;
 પોપટ સમમુખ કિર મુખી, કરે ખોડ એ જ્યાન. ૨૦૩૧
 નિયસા હોઠધિ ઉપરનો, હોઠ હુમસ ને હોય ;
 ખરમુખ વા વાનર મુખી, ચતુર તપાસી જોય. ૨૦૩૨
 એ ખોડો અતિ આકરી, વામીનું મુખ શ્યામ ;
 કરે નષ્ટ વદતો નકુલ, શાલિહોત્ર મુખ ધામ. ૨૦૩૩
 મંડુક કિર ખરને ગણો, ચતુર વળી લંગૂર ;
 ચાર ખોડ અતિ નષ્ટકર, રાખે નહિ કો શૂર. ૨૦૩૪
 હોઠ હોઠ મેળવિ કરી, અશ્વહિસે બહુ જોઈ ;
 માલિક કુળ વિદ્રંશ કર, વિનાશ કરતા એહ. ૨૦૩૫
 હોય દંત મુની અશ્વતે, અધિક દંતિ કહેવાય ;
 પંચ દંત જે અશ્વતે, હીન દંતિ દુખદાય. ૨૦૩૬
 મધ્ય દંત અભિધાન તે, સ્વામી ધાતક બાણ ;
 એ ત્રણ ખોડ વિચારતા, શાલિહોત્રજ મુખણ. ૨૦૩૭

સંવત સુ વિક્રમ ખ^૦ત્રિપુટિ, નાગદ સ્વ^૨સ્તિ કમ જાણ ;
 પ્રથમાષાઠ વદિ રૂપ^૨ રૂપ^૨, તિથિ શુભ ભણું સુજાણ. ૧૦
 બ્રહ્મ નામ મન કામ મદ, સકલ સુકૃત સુખ ધામ ;
 નામ ધર્મ ધન ધામ તજ, ભજ મન આઠે જામ. ૧૧
 ત્રિજગ ત્રિગુણ ત્રણ કાળના, જીવ જાળ હરમાળ ;
 તે હર વંદન કરિ કયે, દલપતિ ગૂણ રસાળ. ૧૨

એકાદિ સંખ્યા સંક્ષિપ્ત.

સ્વસ્તિશ્રી ગણપતિ દશન, રૂપ ભૂમિને ચંદ્ર ;
 શુક દૃષ્ટિને ચક્ર રવિ, એક સમ્યક્દાનંદ. ૧૩

દ્વેસંખ્યા સંક્ષિપ્ત.

દ્વેકર લોચન પક્ષને, જુગ્મ જુગલ તું પ્રમાણ ;
 ગજરદ લેખણ ચીરિને, દંપતિ અધર વખાણ. ૧૪

ત્રિગુણ સગુણ ભેદ.

કહું દે રૂપ અનાદિ પ્રભુ, ત્રિગુણ સગુણ સુધામ ;
 ધર હૃદયે ત્રિગુણ સગુણ, બ્રહ્મ ઈશ ખે નામ. ૧૫

ક્ષરાક્ષર ભેદ.

લોક માંહિ ખે પુરુષજે, ક્ષર અક્ષરજ ગણાય ;
 ક્ષર શરીરને લેખતા, અક્ષર જીવ બણાય. ૧૬

વ્યક્તાવ્યક્ત ભેદ.

મૂર્ત અનેજ અમૂર્ત તે, વ્યક્તા વ્યક્ત સુજાણ ;
 પૃથ્વીને જળ તેજ ત્રણ, મૂર્ત સુ વ્યક્ત પ્રમાણ. ૧૭
 જે અમૂર્ત અંબર પવન, એ ખે અવ્યક્ત લેખ ;
 પાંચ મૂર્ત પરબ્રહ્મની, સમજો યુદ્ધિ વિશેષ. ૧૮

લભામ મુખમાં આપતાં, જીલ કહાડતો પહાર ;
 ઉપજાવે તે સાલ અતિ, ખોડ સર્પિણિ વિચાર. ૨૦૩૮
 મુર ઉપરના દંત વળિ, નીચેના લધુ ધાર ;
 કરાળ વદની કહત કવિ, ચતૂર ચિત્ત વિચાર. ૨૦૩૯
 લંબ નીચલા દંતને, ઉપલા હુમસજ ભાળ ;
 બળિ ચાંપ્યો પાતાળમાં, વહે વદન વિકાળ. ૨૦૪૦
 માડું કૃષ્ણ જો તાલુપર, કૃષ્ણ તાલુકા નામ ;
 ખોડ ધણીનાં પ્રાણુલે, બાંધો નહિં કો ધામ. ૨૦૪૧
 જાતાં અંડી ચાર હય, ડોલે મસ્તક કાન ;
 રંખિક ખોડ ગણત ગુણી, કુળ ક્ષમ કરે નિદાન. ૨૦૪૨

કંઠ પરિક્ષા.

ગળા નિચેનો લોચડો, લટકે કૌસ્તુકિ નાણુ ;
 મઠા હાનિ કરતા ગણે, લેય પત્તિના પ્રાણુ. ૨૦૪૩
 જો હય કંઠે ભ્રમરનો, હયકંઠી અભિધાન ;
 સ્વામીને સુખ કર સદા, પુત્ર પૌત્ર ધન માન. ૨૦૪૪

હૃદય પરિક્ષા.

હૃદય ઉપર જે અચને, લંબ રેખ જલ સ્થાય ;
 તલ હેને કહે દેવમન, ધણિને અતિ સુખ હોય. ૨૦૪૫
 પાંચ નેત્ર સહ હૃદય પર, ભ્રમર સુચિત્ર ગણાય ;
 પંચમુખી ગુણિજન મુખે, હિતભોત્તમ બધાય. ૨૦૪૬

ડાક પરિક્ષા.

કાન સમિપ વા પાસ જો, વાળ ગુચ્છ દર્શાય ;
 દોષ નથી એ ચિત્રનો, શાલિહોત્ર સરસાય. ૨૦૪૭
 રંકધે ભ્રમરજ હોયતો, ખોડિલખાધ કહંત ;
 બન્ધુ સ્વામિ જે સમરમાં, પડતા લહે ધિમંત. ૨૦૪૮
 અધોમુખી જો ગોમ તો, લેનારો સુખિયાય ;
 ઉર્ધ્વમુખી જો ગોમતો, લેનારો દુખિ થાય. ૨૦૪૯

રકંધ ઉપર ને ગોમતો, વેચનારને દુઃખ ;
 શાલિહોત્ર સંભાળતાં, સદા બિપજે સખ. ૨૦૫૦
 સર્વાંગે વા પગ ઉપર, ઉર્ધ્વ ગોમ દે દુઃખ ;
 અધોમુખી ધણિને બલી, સદા કરે તે સખ. ૨૦૫૧

ચાલ પરિક્ષા.

ચાલ પડે જે બાબુપર, જન્મણી રાખી નાણુ ;
 બહાલ લોચન દુખી કરે, સર્વ વાતની તાણુ. ૨૦૫૨
 જંબ ચાલ ને ખર સુધી, ખરપર વાળ સુલંબ ;
 દેવ તેહ ચિન્તામણી, જમ યશસ્વે અચંબ. ૨૦૫૩

પૂઠ પરિક્ષા.

પીઠ ઉપર જે બાબુચે, ભ્રમર હોય તવ ગણુ ;
 સયનગાંઠ અભિધાન તે, ધણિને સુખદ સુન્તાણુ. ૨૦૫૪
 પીઠ ઉપર, ને ભ્રમરતો, આસન ખોય કહંત ;
 સ્વામી ધાતક રણુ વિષે, રાખો નહિ શુણુ વંત. ૨૦૫૫
 એકરંગિ તડકે બુઓ, ઝળક પડે હય અંગ ;
 તવતે ઉત્તમ રાખવો, કરે ન તે રસ ભંગ. ૨૦૫૬
 એકરંગિ હયની ઝળક, વ્યાધ સમી દર્શાવ ;
 વ્યાધકાંત અતિ દુખ કરે, સ્વામીનેજ સદાય. ૨૦૫૭
 આર ચણુ ને શ્વેતછે, તેમ મુખવટો શ્વેત ;
 કહે પંચ કલ્યાણુ શુભ, રાખો ધરિને હેત. ૨૦૫૮
 એક રંગિ હય હોય પણુ, પીઠ પટો ને શ્વેત ;
 તે હરિ નાગ રણુ પડે, સ્વામી ધાત સમેત. ૨૦૫૯

પુચ્છ પરિક્ષા.

પુચ્છ પાસ ને ભ્રમરતો, પુચ્છાવર્ત ભણાય ;
 સ્વામી ધાતક દોષ એ, શાલિહોત્રચિ જણાય. ૨૦૬૦
 પુચ્છ દાંડિ ને હય ધરે, એક બાબુજ સમારિ ;
 સન્માર્ગને રહેને કહે, ધણિને કરે બિખારિ. ૨૦૬૧

પુચ્છ શંકિના મુળનિચે, મધુશ્રાવ જો ચાય ;
 સર્વસ્વનારા સ્વામિનું, જન જગમાં દર્શાય. ૨૦૬૨
 પાછળ પુઠા પર ભ્રમર, દક્ષમંજન આશિધાન ;
 સમરમાઝ સ્વામી તણા, દળનો ધાણુ નિદાન. ૨૦૬૩ ,

અંગ પરિક્ષા.

એકરંગિ હય ચાંદસા, રક્ત નીલ પિત સ્યામ ;
 ખોડ અંગનિધિ વન વસ્ત્રા, સિતા અનુજ સહ રામ. ૨૦૬૪
 એકરંગિ હય ચાંદસો, ડાબી કૂખે રક્ત ;
 રક્તાન્ગનિધી ધર યુદે, ધણિને કરે અશક્ત. ૨૦૬૫
 એકરંગિ હય હૃદય પર, દૃષણ ચાંદસો જોય ;
 કાળાંગનિ રાખો ન પ્રિય, સ્વામી ધાતક હોય. ૨૦૬૬
 એકરંગિ હય ચાંદસા, પીતરંગિ જો કાંખ ;
 પીતાંગની લગાડના, માલિક કુળને ઝાંખ. ૨૦૬૭
 એકરંગિ હય ચાંદસા, જો પાંસળિ પર ચેત ;
 ચેતાંગનિ રાખો ન પ્રદિ, માલિકને દુખ દેત. ૨૦૬૮
 ચતુરાંગનિ રાવણ ગુરૂ, આંબે ધયો ભિખારિ ;
 સતી સિતાનો ચોર રરિ, વળિ કરિ સ્વકુળ ખુવારિ. ૨૦૬૯

ઉદર પરિક્ષા.

ચારથતાં જો બાબુચે, ભ્રમર ઉપર જો પાગ ;
 તત્તાવર્તથી સ્વામિનું, પ્રકટે સદા અભાગ. ૨૦૭૦
 પેટ ઉપરની રેખ પર, ભ્રમર હોય તવ ગોમ ;
 આગળ મુખ સેનાર દુષ્ણિ, વળિ કરતો ખેડાગ. ૨૦૭૧
 પાછળ મુખ જો ગોમતો, વેચનારને દુઃખ ;
 શલીહાસ મુગ્ધણને, સદા જીપને સુખ. ૨૦૭૨
 તંગ પાસ પેટનિ નિચે, ભ્રમર હોય તવ બાધુ ;
 કહે શિંપિસા ખોડ પણ, સુલસા કહે સુગ્ધ. ૨૦૭૩
 પેટ તણી જો બાબુ-પણ, એક બાબુપર સેખ ;
 ભ્રમર ખોડ સામાન્યને, ધણિને સુખદજ પેખ. ૨૦૭૪

વપણુ સમિપ જો બ્રમરતો. અંગાવર્ત ગણાય ;
 એહ જોડ સામાન્યછે, અવગુણુ નહીં જણાય. ૨૦૭૫
 પેટ નિચે જો ગોળિ સમ, ચિત્ર હોય પ્રસક્ત ;
 રતન ગણતા ગુણિ તેહને, કરે સ્વામિનો બક્ષ. ૨૦૭૬
 એહ અંગ પણુ જોડછે, ધણિને અતિ દુખ દાષ ;
 શાસિહોત્ર સંકેતથી, કોષ્ટ ન રાખે ભાષ. ૨૦૭૭
 એકરંગિ હૃદય પણુ ગળે, ચેત ચાહ્નો જોય ;
 એકરંગિ અતિ નષ્ટ કર, રાખો નહિં જન કોય. ૨૦૭૮
 ગંગાપટ પેટનિ નિચે, પ્રવાહ સરખો હોય ;
 તેમધે મ્હોટો બ્રમર, હોય સ્વામિ સુખ જોય. ૨૦૭૯
 કાંખમાંહિં જો બ્રમર તો, કક્ષાવર્ત જણાય ;
 સકળ કાર્ય વિદ્વંશકર, ધણિને અશુભ જણાય. ૨૦૮૦
 ખે બાળુના પાવડા, તીચે બ્રમર વિચાર ;
 એહ જોડ સામાન્યછે, ધણિને સુખદ અપાર. ૨૦૮૧
 પૃથ્વિ ખે બાળુ ઉપર, બ્રમરા અંગાવર્ત ;
 ખે જનૂપર બ્રમરતો, ગણતા ખીલાવર્ત. ૨૦૮૨
 અંગાવર્ત તથા ગણો, ખિલાવર્ત એ જોય ;
 જોડ દોષ સામાન્યછે, સ્વામીને સુખ દેય. ૨૦૮૩
 કૂખાવર્ત કૂખે બ્રમર, હોય જોડ સંભાળ ;
 રાજ્ય બદ કે ચે ગયા, વિક્રમ સમ મહિપાળ. ૨૦૮૪
 જંબ ઉપર જો બ્રમર તો, જનુવર્ત સુવિચાર ;
 દોષ નહીં સામાન્ય એ, જોડ સુખદ સંસાર. ૨૦૮૫
 આગળ છૂટણુપર બ્રમર, ખુટા ઉપાડ વિચાર ;
 હયશાળા વિદ્વંશકર, રહે એકલો સાર. ૨૦૮૬
 ચતુષ્પાદ હમ માત્રને, કદિ પંચમ દુષ્કિન ;
 અતિ નસીત તે હયન લે, શાસિહોત્ર સંપન. ૨૦૮૭
 એકલ રંગ શરીર પણુ, શુભ પાછલા પાગ ;
 શાસિહોત્ર અરજમ કહે, સહસા કરે અભાગ. ૨૦૮૮

અથ ચતુર્માસિ-અથ લક્ષણ.

પૂર્વ દિશાના હય સદા, અખળુ અસ્પ આયુષ્ય ;

શાસિહોત્ર સંભાળતાં, ઠગાય નહિ માનુષ્ય. ૨૦૮૯
 તેજવંત બળવંત બહુ, દિશા દક્ષિણે વાજિ ;
 ચોવિસ વર્ષ જિવી કરે, સ્વામીનૂ મન રાજિ. ૨૦૯૦
 પશ્ચિમના હય હોય અતિ, પુષ્કળ કરે અહાર ;
 સમરે હોત તે જિવે, વર્ષ અષ્ટવિંશત સાર. ૨૦૯૧
 ઉત્તરના બળવાનને, નિરોગિ હય ગુણવાન ;
 કરિ કદયાણુ જિવે અધિક, ત્રીસ વર્ષ સન્માન. ૨૦૯૨

વર્ણ લક્ષણ.

દુગ્ધ સુગંધી વિપ્રને, પવિત્ર કરતો ધામ ;
 જ્ઞાન સુગંધી ક્ષત્રિ તે, રક્ષણ કરતા દામ. ૨૦૯૩
 ધી સમ સુગંધિ વૈશ્યછે, મધ્યમ દુષ્ટ રવભાવ ;
 મચ્છ સગંધિ શુદ્રતે, કરે કાર્ય ચિત લાવ. ૨૦૯૪
 શાલીહોત્રસુ નકુલ કૃત, પ્રિય અશ્વાલંકાર ;
 પ્રકટ પંચમોધ્યાય શુભ, અધ્યયિકૃતિસાર. ૨૦૯૫
 ગોદાલકુલ મહારાજશ્રી, તપ્તસિંહ અભિરામ ;
 ગુર્જર ભાષામાં રચ્યું, શાસિહોત્ર સુખ ધામ. ૨૦૯૬

કાવ્યશાસ્ત્ર સંબંધી.

વાણી વર્ણન.

કોહરો.

સકળ અજાન્દસ વદત જન, જાંદસ વદત કવીરા ;
 યમકાલકૃત રસ ભરી, સમજે સુજન મુનીશ. ૨૦૯૭

જાંદસ લક્ષણ.

જાન્દસમાં જે બેદછે, કહું ગદ્ય ગુણિ પદ્ય ;

પાદ રહેત તે ગવછે, પાદ પવમાં સવ. ૨૦૫૮

પાદ લક્ષણ.

વાર્ણ મત સંખ્યા મળ્યો, પાદ કહે કવિ નદ ;
સંસ્કૃતમાં નદિં પ્રાકૃતે, પ્રાસ અધિક સુખકંદ. ૨૦૫૯

યતિ લક્ષણ.

એક પાદમાં આવતાં, સ્થાન ચિત્ત વિગ્રામ ;
એ થકિ વધતાં આવતાં. તે ઝાળખ યતિ નામ. ૨૧૦૦

વર્ણ વર્ણન.

ગુરુ લઘુ એ એ ગણ ગણો, શબ્દ બ્રહ્મથી આદિ ;
તણ તણ વર્ણ લઈ રચે, કવિ પિપ્પળ મગણાદિ. ૨૧૦૧

લઘુ વર્ણન.

અ ઇ ઉ ક ઋ એ પાંચ લઘુ, લૈક આદિ તેત્રિશ ;
વળી ગુરુ લઘુ બોલતા, તે લઘુ ગણે ક્વીશ. ૨૧૦૨
નેપ્રકારાદિ વર્ણ વળિ, અનુસ્વાર ગુરુવાર ;
લઘુ હચરાતા ત્યાં લઘુ, પ્રાકૃત મત સુવિચાર. ૨૧૦૩

ગુરુ વર્ણન.

આ ઈ ઊ એ ઐ અને, ઓ ઐ સંયુક્તાદિ ;
અનુસ્વાર વિસર્ગ સહ, કદિ તેત્રિ ગુરુ નાદિ. ૨૧૦૪

કવિની ત્રણ રીતિ.

એક સત્ય વર્ણન કરે, ખીજી બૂદિ સરદાર ;
ત્રિજી નિયમ પ્રમાણુ સમ, રચના કવિ સુવિચાર. ૨૧૦૫

પ્રથમ સત્ય યથા.

ચંદન વૃક્ષે પૂલછે, સુવર્ણ માંહિ સુગંધ ;
સેરડિમાં ઢળ જાણવાં, એજ સત્ય પ્રતિબંધ. ૨૧૦૬

મિથ્યા યથા.

પ્રસન્નનિ વંઝા સંગ શત, નૃપણા જળ ગંભીર ;
સકળસિન્ધુ મૌકિક જ્યોત્, મટ્ટસ્થળમાં આનિ નીર. ૨૧૦૭

નિયમ યથા.

વરણે ઝાઝ સમુદ્રમાં, ગિરિ જેવ્વર વિકાળ ;
નયન કમળ સમ. સુખ દરણ, મનહર માલતિ માળ, ૨૧૦૮

કવિની ત્રણ કળા.

ધાખણી પાઠી પ્રસાદી ત્રણ, કવિકૃળ કળા પ્રકાશ ;
વિસ્તારી વ્યાખ્યા રચે, પન્ડિત દરી. પ્રમાણ. ૨૧૦૯

ધાખણી યથા.

અર્થ વાસુ ન્યમ ન્યમ ધરે, દોષ આતી દર્શાય ;
તેહ કળા ધાખણી જહો, કહે મહાકવિરાય. ૨૧૧૦

પાઠી યથા.

કાવ્ય. પાઠ સામવ્યથી, તાણિ નૃણિ રચે કંદ ;
હીર નીર ભણિ સ્વાદ વણ, પાઠિકળા મતિમંદ. ૨૧૧૧

પ્રસાદિ યથા.

ન્યમ અખુજ પાંખરિ ખિલી, પણ ન ધામ તે દૂર ;
ભમ શખ્દાર્યે મુહાગિણી, કળા પ્રસાદિદ પૂર. ૨૧૧૨.

કવિતાના ગુણ વર્ણન.

શુદ્ધ શખ્દ રચના સરળ, પ્રકટ અર્થ રસ રીત ;
અસંકાર ગુણથી ભરી, સુણતાં કપને પ્રીત. ૨૧૧૩

કવિની શક્તિ વર્ણન.

કવિતા કારણ પૂર્વભવ, સંસ્કાર સુવ્યુત્પત્તિ ;
શિદ્ધ શક્તિ અવ્યાસથી, થાતી કવિતા શક્તિ. ૨૧૧૪

કવિની બુદ્ધિ વર્ણન.

અર્થ નવિન પદ પ્રસનતા, યુક્તિ અનેક પ્રકાર ;
સકળ વાતમાં બુદ્ધિબળ, તે કવિ બુદ્ધિ અપાર. ૨૧૧૫

કવિની બ્યુત્પત્તિ.

કોશ બ્યાકરણ ધર્મ ધન, કામ શાસ્ત્ર સુપ્રવૃત્તિ ;
જગરિત યથાર્થ મતમતી, અસામાન્ય બ્યુત્પત્તિ. ૨૧૧૬

કવિનો અભ્યાસ.

ગુરુનિકટ જે નિસ રહિ, રચે કાવ્યધરિ પ્રીત ;
વળી ભણાવે શિષ્યને, એ અભ્યાસ યુતીત. ૨૧૧૭.

કવિતાના સ્ત્રોત ફળ.

સુચશ વળી ધન-ચાતુરી, ત્રિય સમ કરે વિનોદ ;
હરે પાપ મન વશ કરે, દેવ-મોક્ષપદ મોદ. ૨૧૧૮

કવિનો અત.

યમક ચિત્ર-વળી શ્લેશમાં, બ વ શ ષ ર ક ગણિ એક ;
અનુસ્વાર સુવિસર્જની, ખાત દોષ ન વિવેક. ૨૧૧૯

કુકવિ લક્ષણ.

દોષ-સહિત કવિતા કરે, પરકૃત છંદનિ ચોરિ ;
અધટિત વચનો જોડતા, કુકવિ સાચ બળજોરિ. ૨૧૨૦

સ્ત્રોત દશ કાવ્ય દોષ.

દોષયુક્ત પન્ડિત તજે, કવિતા વનિતા જાણુ ;
પય સાકરમાં વિષ મળે, પીતાં તજતા પ્રાણુ ૨૧૨૧
અંધ બધિરને પંગુ વળિ, નમ્ર મૃતક યતિ ભંગ ;
અગણ્ય હીન રસ હીન ક્રમ, વ્યર્થ અપાર્થ પ્રસંગ. ૨૧૨૨
દેશકાલ આગમ વિરુદ્ધ, કર્ણકૂટ પુનરુક્તિ ;
લોક વિરોધી નવ રચો, કવિજન કવિતા યુક્તિ. ૨૧૨૩

પંથ વિરોધી અંધ લક્ષણ.

હુઘનથી રવિ શેલતો, મૃગગણથી મૃગરાજ ;

અવિરોધી લક્ષણ.

રવિથી હુઘન નહાસતા, મૃગપતિથી મૃગ આજ. ૨૧૨૮.

શબ્દ વિરોધી અધીર લક્ષણ.

ધર્મી રાવણુ જાણુતો, જનકિને નિજમાય ;

અવિરોધી લક્ષણ.

દુષ્ટ રાવણુ પ્રહસિતા, ગૃહિણિ કાજ હરિ જાય. ૨૧૨૫

છંદ વિરોધી ખંચુ લક્ષણ.

છંદ ભંગજ કવીતા, કરે કવિ મતિ મન્દ ;

અવિરોધી.

જેમ તેમ કૃકવિરચી, માને સાચા છંદ. ૨૧૨૬

અલંકાર હીન નગ્ન લક્ષણ.

દોડતિ આવે ભામતી, નન્દકુંવરની પાસ ;

સાલંકાર લક્ષણ.

દોડી ભેટિ ધનસ્યામસૂં, જ્યમ ધન વિજળિ વિલાસ. ૨૧૨૭

અર્થહીન મૃતક લક્ષણ.

લોલ વિલોલ કલોલ કળ, અમળ વિમળ અતિ ગમ્ય ;

સજીવ લક્ષણ.

લાલ લોલ લોચન કળા, અમળ કમળથી રમ્ય. ૨૧૨૮

ચતિ ભંગ લક્ષણ.

કૃષ્ણ કૃપા કરિને કૃપણ, તાન્હારી હરિ લેય ;

યતિ દ્રઢ લક્ષણ.

કૃપ્ણ કૃષાકરિ કૃપણતા, દૂરકરી સુખ દેય. ૨૧૨૯

અગણુ લક્ષણ.

જ ત ર સ ચાર અગણુ ગ્રહે, વિદ્ન સદા ત્યાં 'હોય ;

સુગણુ લક્ષણ.

ચાર સુગણુ ન લ મ ય ગ્રહે, વિદ્ન વદત નવ કોમ, ૨૧૩૦

હીન રસ લક્ષણ.

પ્રીતમ અતિ ચાતુરિ કરે, પણ આંખે નહિ નાર ;

સુરસ લક્ષણ.

દેખતાંજ દૃગ મળિ રહ્યાં, નીર ક્ષીર સુવિચાર. ૨૧૩૧

હીન ક્રમ લક્ષણ.

ભૂકુટી ધનુષ કટિ કેશરી, નયન કમલ સોહાય ;

યથા ક્રમ લક્ષણ.

ભૂકુટિ ધનુષ પંકજ નયન, અધર બિમ્બ મલકાય, ૨૧૩૨

વ્યર્થ લક્ષણ.

પિયૂ રાંધિયે ખીચડી, બેળિ ભાત મગ ભાષ ;

સાર્થક લક્ષણ.

કામિનિ કરજે ખીચડી, પાપડ સાક સગ્નઈ. ૨૧૩૩

અપાર્થ લક્ષણ.

કાયર રોગી મૂઠિમાં, સકળ ગ્રહો ગ્રહિ લેય ;

શુદ્ધાર્થ લક્ષણ.

સકળ ગ્રહોની જ્યોતિને, સૂર્ય ઢાંકિ પ્રિય દેય. ૨૧૩૪

જ્ઞાન વિજ્ઞાન ભેદ.

ચિદ સદ જાણે બ્રહ્મને, ત્યાં લગિ કહિયે જ્ઞાન ;
બ્રહ્મ આપને જવ ગણે, તવ વિજ્ઞાન નિધાન. ૧૯

વિદ્યા અવિદ્યા ભેદ.

ધૃત્વરની સર્વજ્ઞતા, તે વિદ્યા સુ વિચાર ;
જીવ તણી અલ્પજ્ઞતા, તેહ અવિદ્યા ધાર. ૨૦

વ્યષ્ટિ સમષ્ટિ ભેદ.

એક સુ લિંગ સ્વરૂપથી, વ્યષ્ટિ પ્રકાર અનેક ;
વ્યષ્ટિલિંગ સમુદાયથી, ચાચ સમષ્ટિ સુ એક. ૨૧.

દેવાસુર, રાત્ર દિવસ ભેદ.

ઉત્તર દક્ષિણ અયન બે, મકર કર્કશિ વખાણ ;
દેવતાણાએ રાત્ર દિન, આસુરિ ઉલટાં જાણ. ૨૨

બુદ્ધિ ભેદ.

સ્મર્યું અનુભવ બુદ્ધિ બે, સંસકાર જન્યાદિ ;
તે વિન બીજી જાણિયે, કયે તર્ક મતવાદિ. ૨૩

શબ્દ ભેદ.

ધ્વન્યાત્મક વર્ણાત્મના, કહું બે શબ્દ પ્રકાર ;
પ્રથમ શબ્દ વાળું ગણે, દ્વિતીય વાણિ વિસ્તાર. ૨૪

બ્રહ્મ માયા ભેદ.

બ્રહ્મ અને માયા ગણો, એહ અનાદિ દ્વિવીધ ;
માયા ધર્શાધિન થકી, વિશ્વ ચરાચર કીધ. ૨૫.

ત્રિ દેવ.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ એ, દેવોત્તમ ત્રણ સાર ;
ત્રિવિધ રૂપ ઉત્પત્તિ શ્રી, પાલક ને સંહાર. ૨૬

દશવિરોધી લક્ષણ.

વહે ગોમતી કાશિમાં, લંકાં હિમગિરિ ન્યાંય ;

અવિરોધી લક્ષણ.

લંકાં દક્ષિણ સિન્ધુમાં, ગોમતિ યદુપુરિ ત્યાંય. ૨૧૩૫

કાલવિરોધી લક્ષણ.

આંખા પાકે આશ્વિને, બ્યેઠે ખાનરિ ભેખ ;

અવિરોધી લક્ષણ.

આંખા પાકે બ્યેઠમાં, ખાનરિ આશ્વિન પેખ. ૨૧૩૬

આગમ-વિરુદ્ધ-લક્ષણ.

પરણે સન્યાસી ત્રિયા, શુદ્ધ ગ્રહે સન્યાસ ;

આગમોક્ત લક્ષણ.

પરણે કિશોર કન્યકા, દિન થૈ યતિ તજ વાસ. ૨૧૩૭

કર્ણ કટુ લક્ષણ.

પ્યારા પ્રીતમ છો વધૂ, બ્યમ સાપિણિ ને સાપ ;

કર્ણ મિષ્ટ લક્ષણ.

બ્યમ ચક્રોરિને ચન્દ્ર પ્રિય, ત્યમ પ્રિય મુજને આપ. ૨૧૩૮

પુનરૂક્તિ લક્ષણ.

સોરઠો.

આવ્યા સ્વામીનાય, પતિછો આપ કૃપા કરો ;

અપુનરૂક્તિ લક્ષણ.

ભામિનિયે ભરિ ખાય, નહિં જવાદહ પ્રાણપ્રિય. ૨૧૩૯

લોકવિરોધી લક્ષણ.

દોહરો.

અભિચારિણિ નૃપ રાણિને, કહે પ્રગ્ન સતિમાય ;

અવિરોધી લક્ષણ.

નૃપતિ પ્રિયા સતિને પ્રગ્ન, માત કહી હરખાય. ૨૧૪૦

દોષ સમદશથી અધિક, કાવ્યમાં ન દર્શાવ્ય ;

દલપતિ સકલ ધિમંત કવિ, કરે અદોષિન કાવ્ય. ૨૧૪૧

વર્ણછંદ પરિભાષા.

દોહરો.

પાદ ચરણ પદને કહે, છંદ વિરતિ વિશ્રમ ;

યતી કહે વળિ ગણ સમજ, એક વર્ણથી નામ. ૨૧૪૨

એક વર્ણ તે નહસ્ત્ર કહું, દીર્ઘ કોઈ સ્થળ હોય ;

મન માનામ્ન સુરપત્રી, મગણ નગણ પ્રિય જોય. ૨૧૪૩

છંદ નામ વૃત નામ વળિ, વૃત વર્ણ મત આંક ;

મૂત્રપાદને સધુ ગુર, ચિત્ર પ્રથમ ગણ આંક. ૨૧૪૪

એક છંદના નામ જો, ચાર હોય પ્રિય જાણ ;

ટિકા યતીના આંક મળી, દશવિધ છંદ પ્રમાણ. ૨૧૪૫

સંખ્યાનાચક શબ્દના, નામ શાસ્ત્રથી લેખ ;

વળી ટિકાથી મૂળના, માર્ગિક આંક સુખેખ. ૨૧૪૬

વર્ણ છંદને વર્ણવું, જાહેતા પદછે ચાર ;

ત્રેમાં છે ત્રણ ભાગ વળિ, વિભાગ પણ મુખકાર. ૨૧૪૭

સમસુ અર્ધસમ વિપમ છે, એ ત્રણ જાણો ભાગ ;

ઉત્તાદિક દંડક કવિન, સમમાં ત્રણજ વિભાગ. ૨૧૪૮

નથી અર્ધ સમમાં કહું, વિપમ માંલ છે ચાર ;

પદ્યતુરધ્વસુ ઉદગતા, પ્રચુપિત ગાથા સાર. ૨૧૪૯

એકથિ લે પદ્ધતિ લગિ, ઉત્તાદિક વૃત ધામ ;

સપ્ત વિંશથી શતાધિક, વર્ણથિ દંડક નામ. ૨૧૫૦

એકત્રીશ બત્રીશને, કવિત કહે કવિરાજ ;
વર્ણ હંદ શાસ્ત્રાર્ય પ્રિય, પરિભાષા શિરનાજ. ૨૧૫૧

હરિગીત હંદ.

ને ક્રમ ભાગે બેકનાદિકમાં પ્રથમ વૃત્ત ઉક્તિ ગણે,
શ્રીહંદ એકમ અન્યુક્તિમાં સ્ત્રી વા ક્રમ મધ્ય બળે ;
મધ્યાવૃત્તે મંદર અને પ્રિય નારિ મૃગ ત્રણ હંદ છે,
પ્રતિષ્ઠા વૃત્તે વાર સમુદાય કન્યા કુમારે ત્રંદ છે. ૨૧૫૨
સુપ્રતિષ્ઠામાં હંસા પતિ વિદ્યાસ પ્રિયા નામ છે,
હારીય બંધો સમોદાસાદ પાંચ હંદ અભિરામ છે ;
ગાયત્રિમાં કામલના શશિ મુખિ વા શશિ વદના લેખના,
વિમોહા અર્ધ ક્રમ મોહિની વાઅગ્નિવિજ્ઞ કવિ પેખના. ૨૧૫૩
અર્ધબુદ્ધિ વા સોમરાજ હરિ શંખાણા જાણના,
શંખ નારિ સદ ચાર એ પ્રિય નમ જુદાંજ વખાણના ;
અર્ધ તોટક વા ઝિલ્લ તિલકા ત્રણ ભંદ કવિ હર આણના,
માલતી મંધાન તનુ મધ્યા વસુમતી સુપ્રમાણના. ૨૧૫૪
સોમદૂત શશિમૃતાદિક એ એકદશ હંદો કલા,
ઉચ્છિન્નકવૃત્તે સામાનિકા વળિ કલિતા કરહ જને લલા :
કુમાર લલિતા મધુમતિ અને સૂકામણિ પ્રિય ચિનહરા,
હંસમાલા નદલેખા સુભગ ઉચ્છિન્નકવૃત્તે નવ છેખરા. ૨૧૫૫
અનુક્રુપ વૃત્તમાં ત્રયોદશગણ ચિત્રપદાને કામતા,
માલતી તુંગા કમલ વિરાજે વિદુન્માલા જે મતા ;
બીજી માલા કહે કોઈક ખંજ મદિતકા માલિકા,
ત્રણ નામ અર્ધ નારાયના જે નગરવર્ષિણિ પ્રમાણિકા. ૨૧૫૬
વળિ માણવક ને હંસકવૃત્તે વિનાન નારય પ્રિય ગણે,
હંદ ત્રયોદશ અનુક્રુપમાં કવિ કોવિદ જન જે ભણે ;
બૃહતિ વૃત્તે રત્નકરા તોમર સારંગ બિમ્બા સારછે,
મણિ બંધ વા મણિ મધ્ય રાજે હલમુખી પ્રિયકારછે. ૨૧૫૭
ભુજગશિશુશ્રુતા ભટ્ટિકા સહ અષ્ટ બૃહતિવૃત્તે લહે,
પંક્તિ વૃત્તે દશ પ્રથમ પાવક સંયુગતા કવિજન કહે ;

રૂમવતી વા ચંદ્રમાલા બિન્દુ વિરાટ પણવ કલા,
 મયૂરસારિણી મતા હંદન મનોરમા હંસી લલા. ૨૧૫૮
 ત્રિષ્ટુપ વૃતે ચોવીશ દોષક શક્તિની શુભ લેખતા,
 ઇન્દ્ર વજ્રા ને ઉપેન્દ્રવજ્રા ઉપજાતિ પ્રિય પેખના ;
 આપ્યાનકી ને ઊપસ્થિત વળિ અપળા સુ મુખી જામછે,
 ગ્રાહિ અનુકુલા વા સાન્દ્રપદા સ્વાગતા અભિરામછે. ૨૧૫૯
 ત્રિષ્ટુપ વૃતે એ ચતુર્વિંશતિ એકાદશ પ્રિય વર્ણુછે,
 ભ્રમરવિલસિતા રયોદ્ધતા શુભ વૃત્તા ભદ્રિકા જાણુતા ;
 સ્યેનિકા શિખન્ડિત ઉપસ્થિત ઉપચિત્રાને કર્ણુછે,
 ત્રિષ્ટુપ વૃતે એ ચતુર્વિંશતિ એકાદશ પ્રિય વર્ણુછે. ૨૧૬૦
 જગતી વૃતે પ્રિય ચંદ્રવર્ત્તમ વા ચન્દ્રવર્તન વંસરથછે,
 મૌકિતકદામ વા મૌતિદામજ ઇન્દ્ર વંશ પ્રશસ્ત્યછે ;
 ઇન્દુવંસા પણુ કહે કોઈક ત્રોટક વા તોટક ગણે,
 દ્વિતવિલમ્બિત પુટ વળિ પ્રભા વા પ્રસુદીત વદના ભણે. ૨૧૬૧
 કુસુમવિચિત્ર સુવસંતત્યવર જલોદ્ધત ગતિ સારછે,
 ભુજંગપ્રયાત વા ભુજંગી અગ્નિણી સરદારછે ;
 કામમોહિની વા ચંદાના અગ્નિણિ સહિત નામછે,
 પ્રિયવંદા ને પુષ્પવિચિત્રા મણિમાલા પ્રિય ધામછે. ૨૧૬૨
 લક્ષ્મિતા પ્રમિતાક્ષરા ઉજ્જ્વલા વૈશ્વદેવી લેખતા,
 જલધરમાલા નવમાલિની વળિ તામર મોદક પેખના ;
 માલતી સયલસુ રામણીયક મેના વળિ અભીધાનછે,
 તરલનયન સહ ત્રિશંત હંદો જગતિ વૃતે સન્માનછે. ૨૧૬૩
 અતિજગતીવૃત ત્રયોદશાક્ષર હંદ ચતુર્દશ શોભતા,
 ક્ષમાપ્રહર્ષિણી ઊપસ્થિત વળિ કુચિ દિક પ્રિય આપતા ;
 મત મયુર વા માયા એ બે મંજુવાદિની વામછે,
 મંજુભાપિણી અને નંદની ચન્દ્રિકા અભિરામછે. ૨૧૬૪
 તારકને કલિહંસ પ્રભાવતિ કંધા પેંકાવલિ ભણે,
 ચતુર્દશાક્ષર શકવરી વૃતે અસંખ્યાધા પ્રિય રણે ;
 અપરાજિતા વળિ પ્રહરણુકલિતા વસંતતિલકા હંદછે,
 સિંહોત્તરામધુ માધવી વા ઉદ્ધર્પણી પ્રિય પ્રંદછે. ૨૧૬૫

જે અલોલા ને ઇન્દુવદના કુટિલમતિ પથ્યા ભણે,
 હંસસેની લીલા ચક્રપદ ગોપ હંદ ગુણી ગણે ;
 અતિ શક્યરિ વૃત પંચ દશાક્ષર અષ્ટાદશ પ્રિય હંદછે,
 શશિક્ષા ત્રક મણિગુણનિકર વા માલા નામ અમંદછે. ૨૧૬૬
 સારંગિકા વા કામકોડા માલિની માનનિ કહે,
 પ્રભદ્રક અને કવિરતિરેલા ચંદ્રશેખા કવિ લહે ;
 વૃપભ સુકેશર ચંદ્રરેખા મૃદંગ પમંગલ મણી,
 આમર નિશંપાલિકા નિશ્ચલ શોભા ભ્રમરાવલિ તણી. ૨૧૬૭
 મનહંસ સહ અષ્ટાદશ હંદો અતિશક્યરિ વૃત સારછે,
 જે અષ્ટિવૃત પદ હંદ અભિનવ જગવિલસિત પ્રિયકારછે ;
 વાણિની અશ્વગતિ નીલ નામ ત્રિજનું વિશેષ પ્રમાણુતા,
 નારાય નામસુ પંચ આમર ચંચલા શરભ વખાણુતા. ૨૧૬૮
 વર્ણુ સપ્તદશ અસંપ્રિયતે શિખરિણી પૃથ્વી ગણે,
 પ્રિય વંશપત્રપતિતસુ હરિણી મંદાકાન્તા કવિ ભણે ;
 નરકુટક કોકિલ વાણિની વણિ રૂપમાલ સુમેહને,
 સુધાધારા દક્ષપતિ પ્રિયકર માલાહરા તન શોભને. ૨૧૬૯
 અષ્ટાદશાક્ષર ધૃતિવૃતે શુભ પ્રથમછે કુસુમિતલતા,
 નારાય તારક ચંદ્રકુળ કવિ ચંચરી ચંચરિ છતા ;
 સારસ્વતી મંજિરા કીડા ચક્ર છેલ વખાણુતા,
 અતિધૃતિવૃતે પદ હંદો પ્રિય ઓગણિશાક્ષર જાણુતા. ૨૧૭૦
 પ્રથમે મેઘવિસ્ફુર્જિતાછે શાર્દુલવિકીડિત ગણે,
 વણિ મૂલના મુનિ ચંદ્રમાલા શક પદ હંદો ભણે ;
 કૃતિવૃત વિંશાક્ષર ગીતકા વા મુનિશેખર મત ભાખતા,
 જેસુવદના વૃત હંદ શશિધર ગંડિકા ગુણિ દાખતા. ૨૧૭૧
 મનોભવ સહ કૃતિવૃતે પદ પ્રિય હંદ દક્ષપતિ જાણુતા,
 પ્રકૃતિવૃતે ત્રણ હંદ અભિનવ સ્વધરા હર આણુતા ;
 નરિન્દ્ર શુભતા હંદો પ્રિયકર ઓકવિંશાક્ષર ભેખતા,
 આકૃતિવૃત દ્વાવિંશાક્ષરે ત્રય ભદ્રક મદિરા પેખતા. ૨૧૭૨
 સર્વગામીહંદ સુંદર પ્રિય હંદ નવ વિકૃતિવૃતે,
 પ્રિયલલિત મત્તાત્રીડ કેકનિશારદા કલિકા કૃતે ;

વળિ વર્ણનાથેશ્વરિ શોભા વા હન્દવિનય પ્રખ્યાતછે,
 મત્રિકા અને સુંદરી શોભે સભાસહ નવ બ્રાતછે. ૨૧૭૩
 ચતુર્વિંશાક્ષર સંકૃતિવૃત્તે છંદ સુંદર સાત છે,
 કિરીટ વા કીરત વળિ તન્ના મહાભુજંગપ્રયાતછે;
 દેવ પણુ દો કોવિદ કહે છે વૈકુન્ઠધામા નામછે,
 દુર્મિત્રા વા દુર્મેલા વખાણે પછિ સુખદા અભિરામછે. ૨૧૭૪
 નેહપાલ સહ સપ્ત નૌતમજ અભિકૃતિવૃત્તે અપછે,
 હરિછંદ દાસ જ્ઞાંત્યપદા વળિ કળાકુશળજ રપછે;
 ચરવિન્દમુખિ સુમિત્રા અને પ્રિય પ્રિયકર ગુણમાલાધરા,
 જો ચાક સહ શુભ અપ્પ કહે પંચ ઉત્કૃતિયે ખરા. ૨૧૭૫
 ભુજંગવિનૃમ્ભિત અપવાહાખ્ય ભુજંગેરિત કિશોરછે,
 વિદ્યાસ સહ પર વિંશાક્ષર કવિ અક્ષરવૃત્ત શિરમોરછે;
 ઉક્તાદિ સમભાગે પ્રથમ જો પરવિંશવૃત્ત રસાળછે,
 દ્વિતિય વિભાગે દંડક વૃત્તમાં પાંચે છંદ વિશાળછે. ૨૧૭૬

દોહરા.

સમભાગે દંડક ભાગું, દ્વિતિય વિભાગ વિચાર;
 પાંચ છંદ કવિજન પ્રથમ, ચંડકૃષ્ણ-પ્રિયકર. ૨૧૭૭
 પ્રચિતકુસુમ તે પછિ કહું, અધ્ધધાદિ શુભ નામ;
 અણુ શાંખ સહ પાંચ એ, છંદ કલા અભિરામ. ૨૧૭૮
 સમ ભાગે સુકવિત વૃત્ત, તૃતિય વિભાગ ગણાય;
 ચતુર છંદ મનહર પ્રથમ, ધનાક્ષરી સુભણાય. ૨૧૭૯
 ૩૫૬ ધનાક્ષરી અને, સાલુર સહ એ ચાર.
 દ્વિતિય અર્ધ સમ ભાગમાં, છંદ ત્રયોદશ સાર. ૨૧૮૦
 ઉપચિત્રા દ્રુતમધ્ય વળિ, વેગવતી સુખકંદ;
 ભદ્રવિરાટ સુકેતુમતિ, વિપરિત પૂર્વા છંદ. ૨૧૮૧
 હરિણપ્લુતા અને કહું, વૈતાળિય એ નામ;
 અપરવકત્ર સહ એ થયા, વળિ ઉપપૂર્વ સુધામ. ૨૧૮૨
 છંદ પુષ્પિતાગ્રા ઉભય, ઔપછંદસિક સાર;
 વાગ્મતિ હીરાચંદ્ર સહ, દ્વિતિય ભાગ સુખકાર. ૨૧૮૩

વિપમપાદ ભાગે સ્તુતિય, પદ્યતુરુદ્ધ વિભાગ ;
 પ્રથમે પદ ચતુરુદ્ધે, પાંચ હંદથી યાગ. ૨૧૮૪
 આપિઃ કલિકા લવલિ વળિ, અમૃતધારા હંદ ;
 પદ્યતુરુદ્ધ વિભાગમાં, પાંચ પરમ સુખકંદ. ૨૧૮૫
 વળિ ઉદ્દગતા વિભાગમાં, પ્રિય ત્રણ હંદ ત્રિશાળ ;
 સૌરભ પ્રથમે ઉદ્દગતા, લલિત સુકવિ હરમાળ. ૨૧૮૬
 પ્રચુપિત વિભાગ સ્તુતિયમાં, પણ ત્રણ હંદ પ્રકાર ;
 પ્રચુપિત અથવા ઉપસ્થિત, પ્રવર્ધમાન વિચાર. ૨૧૮૭
 શુદ્ધવિરાટ પ્રિય હંદ છે, વિપમપાદ પ્રિય તેક ;
 ભાગ સ્તુતિય પ્રચુપિત સહિત, વર્ણ હંદ સુવિવેક. ૨૧૮૮
 માત્રા માત્રાગણુ તણી, સંખ્યાથી યતિપાદ ;
 એરિત માત્રા હંદની, કહે કવી મયીદ. ૨૧૮૯
 હેમાંછે મત જે પ્રકટ, આર્યાદિક દોહાદિ ;
 આર્યાદિક પિંગળ કથે, દોહા પ્રાકૃત વાદિ. ૨૧૯૦
 આર્યાદિકમાં ભેદ છે, આર્યાદિક વક્રનાદિ ;
 આર્યાદિકમાં પાદ છે, વક્રનાદિ ચતુષ્પાદિ. ૨૧૯૧
 આર્યાદિકમાં ભેદ પ્રિય, ચતુર ગણે કવિ મંદ ;
 આર્યાદિક ગીતી અને, વૈતાગિય સુખકંદ. ૨૧૯૨
 ચતુર શિખા સુ વિભાગમાં, અનેક યાતા હંદ ;
 વક્રનાદિક પદ ચારમાં, જે વિભાગ શુભ વંદ. ૨૧૯૩
 વક્રનાદિ તથા અચળધૃતિ, પ્રસ્તારમાં અનનં ;
 હંદ શાસ્ત્ર ગણે સુકવિ, જે પ્રસાદ ભગવંત. ૨૧૯૪
 આર્યને પ્રાકૃત કવી, ગાહા કહે અગ્નણુ ;
 પ્રથમ ત્રીશ માત્રા બિન્ને, સત્તાવીશ પ્રમાણુ. ૨૧૯૫
 વળી નિયમ લઘુ ગુરુ ગણે, કહેન કે પ્રિય જોઈ ;
 તે થકિ ગાહામત વૃથા, હોય આમલી કોઈ. ૨૧૯૬
 તેમજ ગીતિ ગહાણિ કહિ, તે પણ વૃથા પ્રકાર ;
 પિંગળ નાંગ મતે સુગમ, માત્રા ગણુ સુવિચાર. ૨૧૯૭
 આર્યાદિ વિભાગે ગણે, કવિપ્રિય જે પર હંદ ;
 આર્યા વા ગાહાવદે, પથ્યા ત્રિપુલા વંદ. ૨૧૯૮

વળિ વર્ણનાથેશ્વરિ ગોલા વા ધન્વવિજય પ્રખ્યાતછે,
 મલિકા અને સુંદરી શોભે સલાસહ નવ બ્રાતછે. ૨૧૭૩
 ચતુર્વિંશાક્ષર સંકૃતિવૃત્તે છંદ સુંદર સાત છે,
 કિરીટ વા કીરત વળિ તન્વા મહાભુજંગપ્રયાતછે;
 દેવ પણુ કેા કોન્દિ કહે છે વૈકુન્ઠધામા નામછે,
 દુર્મિલા વા દુર્મેલા વખાણુ પછિ સુખદ અભિરામછે. ૨૧૭૪
 નેહપાસ સહ સપ્ત નૌતમજ અભિકૃતિવૃત્તે અષ્ટછે,
 હરિછંદ દાસ કૌંત્યપદા વળિ કળાકુશળજ રૂપછે;
 અરવિન્દમુખિ સુમિલા અને પ્રિય પ્રિયકર ગુણમાલાધરા,
 જે આર સહ શુભ અષ્ટ છંદો પાંચ ઉત્કૃતિયે ખરા. ૨૧૭૫
 ભુજંગવિન્નૃમ્ભિત અપવાહાખ્ય ભુજંગેરિત કિશોરછે,
 વિલાસ સહ પૃ વિંશાક્ષર કવિ અક્ષરવૃત્ત શિરમોરછે;
 ઉક્તાદિ સમભાગે પ્રથમ જે પૃવિંશવૃત્ત રસાળછે,
 દ્વિતિય વિભાગે દંડક વૃત્તમાં પાંચે છંદ વિશાળછે. ૨૧૭૬

દોહરા.

સમભાગે દંડક ભાગૂ, દ્વિતિય વિભાગ વિચાર;
 પાંચ છંદ કવિજન પ્રથમ, ચંડવૃદ્ધિ પ્રિયકાર. ૨૧૭૭
 પ્રચિતકુસુમ તે પછિ કહું, અશ્વધાટિ શુભ નામ;
 અર્ણુ શાંખ સહ પાંચ એ, છંદ કલા અભિરામ. ૨૧૭૮
 સમ ભાગે સુકવિત વૃત્ત, તૃતિય વિભાગ ગણાય;
 ચતુર છંદ મનહર પ્રથમ, ધનાક્ષરી સુભણાય. ૨૧૭૯
 રૂપક ધનાક્ષરી અને, સાલુર સહ એ ચાર.
 દ્વિતિય અર્ધ સમ ભાગમાં, છંદ ત્રયોદશ સાર. ૨૧૮૦
 ઉપચિત્રા દ્રુતમધ્ય વળિ, વેગવતી સુખકંદ;
 ભદ્રવિરાટ સુકેતુમતિ, વિપરિત પૂર્વા છંદ. ૨૧૮૧
 હરિણપ્લુતા અને કહું, વૈતાળિય એ નામ;
 અપરવકત્ર સહ એ થયા, વળિ ઉપપૂર્વ સુધામ. ૨૧૮૨
 છંદ પુષ્પિતાયા ઉભય, ઔપછંદસિક સાર;
 વાગમતિ હીરાચંદ્ર સહ, દ્વિતિય ભાગ સુખકાર. ૨૧૮૩

વિષમપાદ ભાગે સ્તુતિય, પદ્યતુરૂદ્ધ વિભાગ ;
 પ્રથમે પદ ચતુરૂદ્ધે, પાંચ હંધી યાગ. ૨૧૮૪
 આયિડ કલિકા લવિ ગિ, અમૃતધારા હંદ ;
 પદ્યતુરૂદ્ધ વિભાગમાં, પાંચ પરમ સુખકંદ. ૨૧૮૫
 વળિ ઉદગતા વિભાગમાં, પ્રિય ત્રણ હંદ વિશાળ ;
 સૌરભ પ્રથમે ઉદગતા, લલિત સુકવિ હરમાળ. ૨૧૮૬
 પ્રચુપિત વિભાગ સ્તુતિયમાં, પણ ત્રણ હંદ પ્રકાર ;
 પ્રચુપિત અથવા હપસ્થિત, પ્રવર્ધમાન વિચાર. ૨૧૮૭
 શુદ્ધવિરાટ પ્રિય હંદ છે, વિષમપાદ પ્રિય નેદ ;
 ભાગ સ્તુતિય પ્રચુપિત સહિત, વર્ણ હંદ સુવિવેક. ૨૧૮૮
 માત્રા માત્રાગણ તણી, સંખ્યાથી યતિપાદ ;
 એરિત માત્રા હંદની, કહે કવી મર્યાદ. ૨૧૮૯
 હેમાંજે મત જે પ્રકર, આર્યાદિક દોહાદિ ;
 આર્યાદિક પિંગળ કથે, દોહા પ્રાકૃત વાદિ. ૨૧૯૦
 આર્યાદિકમાં ભેદ છે, આર્યાદિક વકત્રાદિ ;
 આર્યાદિકમાં પાદ દે, વકત્રાદિ ચતુષ્પાદિ. ૨૧૯૧
 આર્યાદિકમાં ભેદ પ્રિય, ચતુર ગણે કવિ વંદ ;
 આર્યાદિક ગીતી અને, વૈતાગિય સુખકંદ. ૨૧૯૨
 ચતુર શિખા સુ વિભાગમાં, અનેક યાત્રા હંદ ;
 વક્ત્રાદિક પદ ચારમાં, જે વિભાગ શુભ વંદ. ૨૧૯૩
 વક્ત્રાદિ તથા અચળધૃતિ, પ્રસ્તારમાં અનંત ;
 હંદ શાસ્ત્ર જાણે સુકવિ, જે પ્રસાદ ભગવંત. ૨૧૯૪
 આર્યાને પ્રાકૃત કવી, ગાહા કહે અજાણ ;
 પ્રથમ ત્રીશ માત્રા બિન્ને, સત્તાવીશ પ્રમાણ. ૨૧૯૫
 વળી નિયમ લઘુ ગુરુ તણે, કહેન જો પ્રિય જોઈ ;
 તે થકિ ગાહામત વૃથા, હોય આશ્રી કોષ. ૨૧૯૬
 તેમજ ગીતિ ગદ્યાણિ કહિ, તે પણ વૃથા પ્રકાર ;
 પિંગળ નાંગ મતે સુગમ, માત્રા ગણ સુવિચાર. ૨૧૯૭
 આર્યાદિ વિભાગે ગણે, કવિપ્રિય જે પદ હંદ ;
 આર્યા વા ગાહાવદે, પથ્યા ત્રિપુલા વંદ. ૨૧૯૮

ચપલા મુખચપલા અને, જઘનચપલા વિચાર ;
 આર્યાદિવિભાગેસુ ૫૨, છંદ કલા સુખકાર. ૨૧૯૯
 ગીતિ વિભાગે છંદ પ્રિય, ચતુર કહે કવિરાજ ;
 ગીતી વા મુગહાણિ વળિ, ઉપગીતિ અધિક સાજ. ૨૨૦૦
 ઉદગીતિસુ ત્રણ ચતુરછે, આર્યાગીતિ પ્રમાણ ;
 વૈતાળીય વિભાગમાં, છે નવ છંદ સુ નાણ. ૨૨૦૧
 પ્રથમે વૈતાળીય પ્રિય, ઔપછંદસિક લેખ ;
 આપાતળિકા ને વળી, દક્ષિણાન્તિકા પેખ. ૨૨૦૨
 ઉદિચ્યવૃત્તિ પ્રાચ્યવૃત્ત, પ્રવર્તકા સુખ કંદ ;
 પરાન્તિકા નવમે કપે, આરુહાસિની છંદ. ૨૨૦૩
 શિખા વિભાગ ચતુરમાં, ચતુર છંદ કવિરાજ ;
 શિખા અને ખંજા વળી, અનંગકીડીકાજ. ૨૨૦૪
 અતિરૂચિરા સહ ચારછે, આગળ કહું વિસ્તાર ;
 ચતુર કવી કો સમજશે, માત્રા ગણ સુવિચાર. ૨૨૦૫
 વક્તચતુષ્પાદે ગણે, પ્રિય નવ છંદ પ્રમાણ ;
 વજ્ર સુ પથ્યાવજ્ર વળિ, વિપરિતપથ્યા નાણ. ૨૨૦૬
 ચપલાવજ્ર સુ કવિ કહે, યુગ્મ વિપુલા ગણાય ;
 અયુગ્મવિપુલા ને વળી, ભાવિપુલાજ લણાય. ૨૨૦૭
 વળિ રવિપુલા સુતવિપુલા, એ નવ છંદ રસાણ ;
 અચળધૃતિ ચતુષ્પાદમાં, અષ્ટ છંદ સુવિશાળ. ૨૨૦૮
 અચળધૃતિસુ માત્રાસમક, ચર્પટને વિશ્લોક ;
 વાનવાસિકા ને વળી, ચિત્રા કહે કવિ લોક. ૨૨૦૯
 ઉપચિત્રા જે નામછે, ન્યારાં લક્ષણુ સાર ;
 પાદાકૂલક સહ થયા, અષ્ટછંદ પ્રિયકાર. ૨૨૧૦

દોહાદિ પ્રાકૃત છંદ વર્ણન.

દોહાદિકસુ દ્વિપાદ પ્રિય, વિભાગ પદ્ધતિશ છંદ ;
 પ્રથમ દોહરા સોરસા, કાવ્યછંદ સુખકંદ. ૨૨૧૧
 હરગીતિ ઉલાળા અને, હરિપદ લલિત દ્વિ લેખ ;
 હિમકર ચુડિયાળા ત્રિવિધ, ચુડિયા ચુડિયા પેખ. ૨૨૧૨

ત્રિપુટિ.

કર્તા ક્રિયાજ કર્મ શુભ, જ્ઞાતા જ્ઞાન સુ સ્થેય;
 ભોગ્ય ભોગતા ભોગજ્ઞે, ધ્યાતા ધ્યાન સુ ધ્યેય. ૨૭
 અધ્યાતમ અધિભૂતને, ત્રીજો છે અધિ દેવ;
 ઇન્દ્રિય ઇન્દ્રિયના વિષય, ચૌદ દેવ નિત સેવ. ૨૮

ત્રિગુણ.

સત રજ તમ એ ત્રિગુણને, જાણે ચતુર મુખજી;
 હવે સ્વભાવ વૃત્તિ તણું, કહું હું શુદ્ધ વખાણું. ૨૯

ત્રિગુણ સ્વભાવ વૃત્તિ.

સકળ વસ્તુનું જ્ઞાન વળિ, બુદ્ધિ વિમળ જવ હોય;
 તવગુણ સાત્વિક જાણિયે, પાલક શક્તી સોભા; ૩૦
 કામચક્રી વ્યવહાર જે, તે રજ ગુણનો પ્યાર;
 આજસ નિદ્રા વિકળતા, મોહ તમો ગુણ ધાર. ૩૧

ત્રિગુણના દશ પ્રકાર.

દેશ^૧ કાળ^૨ જન^૩ કર્મ^૪ તે, જન્મ^૫ ધ્યાન^૬ જળ^૭ ગ્રંથ^૮;
 મંત્ર^૯ જાપ સંસ્કાર^{૧૦} શુભ, દશ ત્રિગુણના પંથ. ૩૨

ત્રિગુણના દશ પ્રકારનું ચક્ર.

	સાત્વિક.	રાજસ.	તામસ.
દેશ.	એકાંત.	બજાર.	ધૂતાદિ.
કાળ.	પ્રાણ મૂર્તિ.	અર્ધરાત્રિ.	પ્રદોષ.
પ્રજા.	નિવૃત્તિ.	પ્રવૃત્તિ.	દુરાચારી.
કર્મ.	નિત્ય કર્મ.	કામિક.	હિંસાદિ.
જન્મ.	શૈવવૈષ્ણવાદિ શિક્ષા.	શક્તિ.	ક્રુદ્રશિક્ષા.
ધ્યાન.	શિવ વિષ્ણુ.	કામિની.	શત્રુ.
જળ.	ગંગાજળ.	ગુલાબાદિ.	મદિરા.
ગ્રંથ.	નિવૃત્તિ.	પ્રવૃત્તિ.	પાપપંડ.
મંત્રજાપ.	પ્રણવાદિ.	કામ્ય.	ક્રુદ્ર.
સંસ્કાર.	આત્મ શોધન.	દેહ શોધન.	ગૃહ શોધન.

હુડુરાજ ચૌપદી આદિછ, ચોખોડાં ચિતલાવ ;
 મૂતા સુધતા નંદ વળિ, ત્રિભંગી છંદ મહાવા. ૨૨૧૩
 પદ્માવતિને કહત કવિ, પોમાવતિ સુખરાસ ;
 લીલાવતિસુ દુમીલિયા, દંડક સ્ક ધ તપાસ. ૨૨૧૪
 જનહર જળહર નામ દે, રંગિતા અભિરામ ;
 કાનરને હંસાલ વળિ, રાજચંદ્ર સુખધામ. ૨૨૧૫
 મદનહરા ખંત સહિત, એ પરવિંશ સુછંદ ;
 ગમકાદિ ચતુષ્પાદના, જો બાવન સુખકંદ. ૨૨૧૬
 ગમક વામ કાન્તા અને, દીપક વળિ મધુ ભાર ;
 અભીર આભિર નામ બે, વળિ બરવીર વિચાર. ૨૨૧૭
 મૂળચંદ્ર હાલક અને, હાકલિ એ બે નામ .
 ગચ્છ અને ચંપક વિહિત, વળિ માલતિ પ્રિય વામ. ૨૨૧૮
 વજ્રચંદ્ર પાર્શ્વકંતને, જે કરિ શુભ ચોપાર્શ્વ ;
 પદ્મુટિકા ચણાકુળસુ, અલક છંદ સુખદાર્શ્વ. ૨૨૧૯
 પદ્મી અથવા પાધડી, અને પાધડી ભેખ ;
 અડિલ અને મહચન્દ્ર પ્રિય, બરવા બોધક ભેખ. ૨૨૨૦
 નંદિ હંસગતિ છંદછે, રામા છંદ અધીપ ;
 પદ્મચંદ્ર પદંગમ અરિલ, લીલાને મહિદીપ. ૨૨૨૧
 નિસાની વા વરવેદ બે, વારિદ્રદપટા હીર ;
 હીરને પૂર્વે મૃગાંક પછિ, રોહા રોહક ધીર. ૨૨૨૨
 રસાવળી સહનામ ત્રણ, ગુપ્ત ગગન પ્રિય છંદ ;
 ચાવર રાંકર નામ બે, આત્રેય દત્ત વંદ. ૨૨૨૩
 વૈતાલ ગિયા હરિગીત ત્રણ, શ્રી બંદૂ સુખધામ ;
 ચોપાયા હુવિયા અને, પંડિ છંદ અભિરામ. ૨૨૨૪
 મરહદા અને મરહટા, મરહદા સુતણુ નામ ;
 સવાયા અને રેણુકી, દંડકળા સુકમામ. ૨૨૨૫
 કડખા વા ઝુલના કહે, હિંડોળ છંદ રસાળ ;
 બાવન છંદ કલ્યા સુગમ, ગમકાદિકે વિરાળ. ૨૨૨૬
 પ્રાકૃત ભાગે શોભતા, કુન્દગિયા પદ પાદ ;
 વિભાગ કુન્દગિયા પ્રથમ, ચતુર છંદ પ્રિયરવાદ. ૨૨૨૭

છાપ્ય છંદ રસીક વળિ, રંગ-છંદ વિચાર ;
બદ્ધપાદમાં એ-ચતુર, ગણુતા કવિ મતિ પાર. -૨૨૨૮

ગુર્જર છંદ.

ગુર્જર દેશે બે નવિન, પ્રકટ પ્રાકૃતી છંદ ;
સમોક્ષ સુ ચંદ્રાવળા, જનરંજન સુખકંદ. ૨૨૨૯

દક્ષિણ દેશના છંદ.

દક્ષિણ દેશે સખતછે, પ્રકટ પ્રાકૃતી છંદ ;
એવિ અભંગ ધનાક્ષરી, દિન્ડી સોડી વંદ. ૨૨૩૦
કટીમંથન કટાય પ્રિય, એકછંદ બે નામ ;
બૂપાલી સહ સખતએ, દક્ષિણમાં અભિરામ. ૨૨૩૧

યાવનીછંદ.

યવન લોકમાં પ્રિય પ્રકટ, પાંચ છંદ સુવિચાર ;
ગજલ તવીલ કુખાર્ધ વળિ, એત દરદ સુખકાર. ૨૨૩૨

છંદપરિક્ષા.

લખી ગુરુ લઘુ છંદમાં, સમગ્ર પાદ યતિ ભાગ ;
સમસુ અર્ધસમ વિપમનાં, જાણીલેયે યાગ. ૨૨૩૩
વલ્લુછંદના વર્ણુ સમ, પદના મળતા તેમ ;
માત્રાસમુચ્ચય મત્તના, છંદે મળતા એમ. ૨૨૩૪
પછિ પિંગળમાં જોઈતે, લક્ષણુ જોઈતું હોય ;
તેહ નામ કહેતું સુગમ, મળે ન તો નવું કાવ્ય. ૨૨૩૫
વર્ણુસુમાત્રાનો નિયમ, કોઈકે મનમાં સાધ ;
સરજ સરસ ઉચ્ચારમાં, કરિયે છંદ અખાધ. ૨૨૩૬
નામ ગમેતે અપિયે, જેન પુરાણું હોય ;
મળારહે પ્રતારમાં, સંખ્યા ઓરિત સોલ. ૨૨૩૭

કાવ્યશાસ્ત્રે સંપત્તદશગણિત ભેદ.

સંખ્યા પ્રસ્તારાદિ સુચિ, જીદિટ પૂર્વે નટ ;

મેકુ પતાકા મંદરી, વર્ણુ છંદમાં અટ. ૨૨૩૮
 એન અટ જુદીરિને, માત્રાછંદે હોય ;
 સામળિ માત્રા વર્ણુના, શોડય બેઠ મુન્નેય. ૨૨૩૯
 એકધાદિલગક્રિયા, વર્ણુમેટું મૂળ ;
 સહસત્તરસુ પ્રકારછે, ગણિત પ્રમાણુ ન ભૂલ. ૨૨૪૦

વર્ણુસંખ્યા લક્ષણ.

હુચિગીતછંદ.

લખિ વામ આનુ એક હેઠળ, એક એક વધારિયે ;
 બે દક્ષિણાનુ લખી બમણા, આગવી કરિ સારિયે ; ૨૨૪૧

માત્રાસંખ્યાલક્ષણ

એક સંખ્યા પ્રિય એકની બે, એનિ બે કર ત્રય થકી ;
 લે અત્ર યુગને એકય કરિને, લિત્ર ગુઠમાં ધર નકી. ૨૨૪૨

વર્ણુપ્રસ્તાર લક્ષણ.

દોહરા.

વર્ણુતણા પ્રસ્તારમાં, પ્રથમ. સર્વ ગુરુ ચિત્ર ;
 પછી પ્રથમ ગુરુને લઘુ, કરો એમ અવિચિત્ર. ૨૨૪૩
 સર્વ ગુરુ લઘુ, થે રહે, થાય તેટલાં. ૩૫ ;
 વર્ણુ આદિ પ્રસ્તારએ, લક્ષણ બે કવિ ભૂપ. ૨૨૪૪

માત્રાપ્રસ્તાર લક્ષણ.

સકળ ગુરુ સમ વિપત્ર લઘુ, એક સકળ ગુરુધાર ;
 આદિ ઠીધતો એક લઘુ, ધારી ઉપર પ્રકાર. ૨૨૪૫
 વામ આનુ માત્રા ધટે, બે તવ ગુરુ એધાણુ ;
 એક ધટે તવ લઘુ ધરો, કળ પ્રસ્તાર પ્રમાણુ. ૨૨૪૬

વર્ણુસુચિ લક્ષણ.

ગુર્વાદિ સુ હસ્વાદિ વળિ, ગુર્વાન્ત સુ હસ્વાન્ત ;
 તે સંખ્યાધિ વિચારિ વળિ, ચતુર્ધાંસ લે સ્વાન્ત. ૨૨૪૭

આદ્ય અંતગ્ને દીર્ઘ કે, લઘી ધ્રુવ આદ્યાન્ત ;
દીર્ઘાદિસુ લઘ્યાન્ત કે, લઘ્વાદિ સુ દીર્ઘાન્ત. ૨૨૪૮

માત્રા સૂચિ લક્ષણ.

માત્રા સંખ્યા જોઈલી, તે પર ત્રીજૂં રથાન ;
તે સમ લઘુ આદ્યાન્તના, રૂપ લહે ધીમાન. ૨૨૪૯
ચોથાનો સમ આદિ ગુરુ, આદિ લઘૂ પણ જાણુ ;
પ્રથમ સમ આદ્યાન્ત ગુરુ, માત્રા સૂચિ પ્રમાણુ. ૨૨૫૦

વર્ણ નષ્ટ લક્ષણ.

ચોપાદ.

અમુક વર્ણનું અમુક રૂપ, કહેવું કે પૂછેજ અનૂપ ;
તેનો ઉત્તર દેય વિચારિ, રૂપ અંક લખિ કવિ મન ધારિ. ૨૨૫૧
અર્ધ અર્ધ કરતાં નો સાર, પ્રથમ વર્ણુ સમ ભાગ પ્રકાર ;
કરતાં અર્ધન પૂરણુ અંક, આવે તો ધર એક નિશંક. ૨૨૫૨
શેષ એકથી ધરમાં ખામિ, આવે તવ ફરિ એક સુનામિ ;
વળિ વિષમાંક તજે ગુરુચિન, સમ નીચે લઘુ કર અવિચિન. ૨૨૫૩

માત્રા નષ્ટ લક્ષણ.

માત્રા અમુકનું અમુક રૂપ, કહેવુંછે કહિદો કવિ ભૂષ ;
એમ પુછે તવ મત સમ રેખ, અર્ધ ઉર્ધ્વ ધર વામ વિશેષ. ૨૨૫૪
એકેક ઉપર સંખ્યા અંક, વામ બાજુકર ગણિત અશંક ;
આખર સંખ્યા જોઈલિ હોય, રૂપ અંક કરિ બાદ સુજ્ઞેય. ૨૨૫૫
શેષ રહે છેમાંથી વળી, નિકળે તેવી સંખ્યા મળી ;
તેહ કહાડિને ધરવી શેષ, આગળ સમ વળિ કરસુ વિશેષ. ૨૨૫૬
શેષ રહે ત્રણ વા બે એક, ત્યાં સુધિ બાદ કરો સુચિવેક ;
સંખ્યા બાદ થતાં મળિજાય, ગુરુ કરિ નીચે તેહ લખાય. ૨૨૫૭
રહે રેખ તે લઘુકર ખાસ, કળા નષ્ટ રિત પૂર્ણ પ્રકાશ ;
કાવ્યશાસ્ત્રની કડીણુ વાત, જે થકિ કવિ કોવિદ વિખ્યાત. ૨૨૫૮

વર્ણ ઉદિષ્ટ લક્ષણ.

દોહરા.

પહેલાં રૂપ બતાવીને, પૂછે સંખ્યા લેખ ;

મન્નોત્તર રૂપ વર્ણાદિબ્દ ઊદાહરણ.

પ્રશ્ન ૧.	પ્રશ્ન ૨.	પ્રશ્ન ૩.
૨. આ રૂપ ક્રિદાસુંછિ તે કહેા. ૧ ૩ ૧ ૩ ૧ — ૧ ૨ ૪ ૮ ૧૧ મું.	૧. આ રૂપ ક્રિષલાસુંછિ તે કહેા. ૨ ૮ ૧ ૧ ૩ ૧ ૧ ૧૬ ૧ ૨ ૪ ૮ ૧૬ — ૧ — — — ૨૮ મું.	૨. આ રૂપ ક્રિદલાસુંછિ તે કહેા. ૪ ૩ ૧ ૧ ૩ ૩ ૩ ૧ ૧ ૨ ૪ ૮ ૧૬ — — — ૭ મું.

મન્નોત્તરરૂપ આત્રિંદિબ્દ ઊદાહરણ.

પ્રશ્ન ૧.	પ્રશ્ન ૨.	પ્રશ્ન ૩.
(૪) આત્રિં આ રૂપ ક્રિદલાસુંછિ તે કહેા. ૨ ૩ ૫ ૫ ૩ ૧ ૧ — ૧ ૧ — — — ૪ મું.	(૫) આત્રિં આ રૂપ ક્રિદલાસુંછિ તે કહેા. ૧ ૨ ૫ ૮ ૮ ૧ ૧ ૩ ૧ — ૩ ૩ — — — ૩ ૫ મું.	(૬) આત્રિં આ રૂપ ક્રિદલાસુંછિ તે કહેા. ૨ ૩ ૫ ૧૩ ૧૩ ૩ ૧ ૧ ૩ — ૮ ૧ — — — ૮ ૪ મું.

પ્રજ્ઞોત્તર વર્ણ નાનાં-ઊંઘાહરણ.

પ્રશ્ન ૧.	પ્રશ્ન ૨.	પ્રશ્ન ૩.
<p>જણ વર્ણનું પાંચમું રૂપ કહેવુંછે. (ઊંઘાહરણ.) ૫ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ (આવુંછે.)</p>	<p>આર વર્ણનું દશમું રૂપ કહેવુંછે. (ઊંઘાહરણ.) ૧૦ ૫ ૩ ૨ ૧ ૩ ૩ ૧ (આવુંછે.)</p>	<p>પાંચ વર્ણનું સત્તરમું રૂપ કહેવુંછે. (ઊંઘાહરણ.) ૧૭ ૯ ૫ ૩ ૨ ૩ ૩ ૩ ૩ ૧ (આવુંછે.)</p>
પ્રશ્ન ૧.	પ્રશ્ન ૨.	પ્રશ્ન ૩.
<p>પાંચ આગાઉં છઠ્ઠું રૂપ કહેવુંછે. ૧ ————— ૧ ૨ ————— ૮ ૩ ————— ૫ ૪ ————— ૩ ૫ ————— ૧ ૬ ————— ૨ (આવુંછે.)</p>	<p>છ આગાઉં અગિયારમું રૂપ કહેવુંછે. ૧ ————— ૧ ૨ ————— ૩-૧૩ ૩ ————— ૧૧ ૪ ————— ૧ ૫ ————— ૦૨ ૬ ————— ૧ (આવુંછે.)</p>	<p>છ આગાઉં નવમું રૂપ કહેવુંછે. ૧ ————— ૩-૧૩ ૨ ————— ૯ ૩ ————— ૫ ૪ ————— ૦૪ ૫ ————— ૩ ૬ ————— ૧ ૭ ————— ૧ (આવુંછે.)</p>

ત્રિગુણાહાર.

મુંદર સ્થિર અતિ સ્ત્રીકણ, શાક પ્રિય આહાર ;
 આયુ સત્વ આરોગ્ય બળ, પ્રીતિ વધારણ હાર. ૩૩
 દાહક લૂખું ઉષ્ણ કટુ, ત્રિદોષ ખાટું ક્ષાર ;
 શોક રોગ દુષ્પ દાયકી, રાજસિ પ્રિય આહાર. ૩૪
 ટકાડું ઢાંક્યું પ્હોર લગિ, શીતળ વાસી થાય ;
 ઐર્ણ્ય વળિ અપવિત્ર અન, ભોજન તામસ ખાય. ૩૫

ત્રિગુણ યજ્ઞ.

એષિ વિધાનજ યોજિયે, તજિ દધ ફળની આશ ;
 સમાધાન હેડે ધરે, સાત્વીક યજ્ઞ વિલાસ. ૩૬
 ધારે ફળની કામના, વળી દંભ દેખાવ ;
 કામિ યજ્ઞ કરતા લહો, જે રજ ગૂણ સ્વભાવ. ૩૭
 વિના દામ વણુ દક્ષણા, મંત્ર વિધિ વિના સિદ્ધ ;
 મદ્દા વણુ યજ્ઞ કરે, તામસ ગૂણ પ્રસિદ્ધ. ૩૮

ત્રિગુણ તપશ્ચર્યા.

અદ્યાથી નર તપ કરે, તેહની છે ત્રણ ભાંતિ ;
 ફળ ઇચ્છા છાંડી કરે, તે સાત્વિક સત કાન્તિ. ૩૯
 પૂજા આદરમાન વળિ, દંભ પણાનું કાજ ;
 તે તપ રાજસિ જન લહો, ચંચળ ક્ષણિક સમાજ. ૪૦
 બળી જળી કરિ મૂઢ તન, હઠિલો તપ જે જાણુ ;
 પરતે દુષ્પ દર્શાવતો, તે તામસ નિર્માણુ. ૪૧

ત્રિગુણ દાન.

દાન દેય ઉપકાર વણુ, જોઇ વિપ્ર ગુણ વેપ ;
 દેશ કાળ જાણી કરે, સાત્વિક દાન વિશેષ. ૪૨
 કરે જેહ ઉપકાર તે, ફળની ઇચ્છા ધારિ ;
 દાન દેય અતિ કષ્ટથી, તે રજગૂણ વિચારિ. ૪૩
 વિના દેશકે કાળ ગણિ, દાન આપવું ચ્હાય ;
 વણુ આદર સત્કાર જ્યાં, તામસ દાન ગણાય. ૪૪

चरैकिद्वयादि लभ द्विद्वानो उहायका.

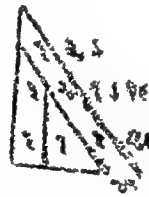
1

(१) द्वैयगुणितसमष्टिवा.

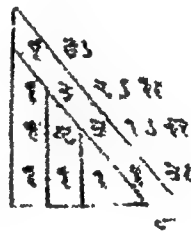
2

(२) द्वैयगुणितसमष्टिवा.

(३) द्वैयगुणितसमष्टिवा.

કહિતે કહે પ્રકાશ કરિ, ચતુર ગણિત કરિ પેખ. ૨૨૫૯
 આદિ ચિન્નના અંકથી, ખમણા અંક વધાર ;
 પછિ લઘુ સંખ્યા-ચિન્ન કરિ, સર્વાંગે સુવિચાર. ૨૨૬૦
 એકમેળવીને કહું, પ્રશ્ન રૂપ દર્શાવ ;
 એ રિત વર્ણોદિષ્ટનો, છુપો ભેદ બતાવ. ૨૨૬૧

માત્રા ઉદિષ્ટ લક્ષણ.

પૂછે માત્રા છંદ કુપ, દેખાડી પ્રત્યક્ષ ;
 કેટલાયું કહિદો સુ કવિ, પ્રજ્ઞાતર પ્રિયદક્ષ. ૨૨૬૨

ચોપાદ.

તવ ગુરુ અર્ધ લઘુ ઉર્ધ્વ મુકીશ, સંખ્યા ક્રમથી લખી કરીશ ;
 જાપર નીચે ન્યારી જોડ, બાદ કરો નવ આવે ખો. ૨૨૬૩
 શેષ રહે તે ઉત્તર બાણ, ઉદિષ્ટ કળા પ્રશ્ન પ્રમાણ ;
 એ રિત ગણિત સુધારી જાય, સંશય કવિ જન ધરે ન કાય. ૨૨૬૪

વર્ણએકવાદિલગત્રિયા.

ચોખોલા છંદ.

પ્રસ્તારમાં આઠલા ગુરુ લઘુ, અથવા ગુરુ લઘુ રૂપ કહો ;
 એમ પૂછતા તે દો ઉત્તર, રિત વિચારી સલ લહો. ૨૨૬૫
 ચતુષ્કોણની અર્ધ આકૃતી, કાટ પુણુંકરિ અંક ભરો ;
 વર્ણ તણા પ્રસ્તાર જોટલા, તેહ એક બે બાણુ ધરો. ૨૨૬૬
 પછી વામ બામુસર્વાંગો, કરી કરી કવિ દક્ષ ભરો ;
 એરિત જાપર રૂળ આવે તે, જાપર સૌ ગુરુ ચિન્ન કરો. ૨૨૬૭
 પછી એક્ય તે જાપર મૂકી, એક ગુરુ ધરે લઘુ કરિયે ;
 એ લગત્રિયા મૂળ મેડુની, ગણિત સમજિ કવિ મન ધરિયે. ૨૨૬૮

વર્ણ મેરૂ લક્ષણ.

રસાવળી છંદ.

એની નીચે ત્રણજ, તણ તમે ચારજ ધરિયે,

ગુરુ સંખ્યા બિન્દુ પ્રથમ, લખિ લઘુ સંખ્યા ધાર ;
 ગુરુ લઘુ સંખ્યા યુક્ત કરી, વર્ણ અંક વિસ્તાર. ૨૨૮૫
 એ રિત માત્રા મર્કટી, ગણિત વિવેક સુલેખ ;
 દલપતિ કઠિણ પરંતુ તે, સરળ ગુરુ મુખ પેખ. ૨૨૮૬

નાયિકા ભેદ.

દાહર.

નવ રસમાં શુગાર રસ, સકળ રસયિ સરસાય ;
 તે રસ મય પ્રિય નાયિકા, નાયક ભેદ સુહાય. ૨૨૮૭
 અનુકુળાદિ કલ્પા પ્રથમ, ચતુર નાયક પ્રકાર ;
 આલંબન નાયક કથે, દલપતિરામ વિચાર. ૨૨૮૮

આલંબન નાયક લક્ષણ.

કુન્ડળિયા છંદ.

નાયક ભવ્ય છપ્પી રસિક, શૂર સુશિળ કુળવંત ;
 પર્માર્થે પુરુષાર્થિ પ્રિય, પન્ડિત પરમ ધિમંત ;
 પન્ડિત પરમ ધિમંત, દીન દુખ મોચન દાતા ;
 ધીર ધર્મ કુચિ ધની, ગીત ગાયા ગુણગાતા ;
 ચોસઠ કલા નિધાન, માન શુભ શોભા લાયક ;
 દલપતિ રસ શૃગાર, યુક્ત આલંબન નાયક. ૨૨૮૯

નાયિકા જાતિ.

દાહર.

પદ્મિન્યાદિક કહિ પ્રથમ, ચતુર જાતિની નાર ;
 ત્હેમાં સ્વક્રિયા પરક્રિયા, સામાન્યા સુવિચાર. ૨૨૯૦

પ્રથમ સ્વક્રિયા લક્ષણ.

લક્ષણ જો સ્વક્રિયા તણાં, વર્ણવતા કવિ ભૂપ ;
 પતિની અતિ સેવા કરે, શિલવૃત લાજ અનૂપ. ૨૨૯૧

મુઘ્ધા મધ્યા પ્રૌઢ ત્રણ, તહેમાં બેઠ વિચાર ;
એક એકમાં ગણિ અતુર, કથતા કવિ મતિ પાર ૨૨૯૬

મુઘ્ધા અતુર.ભેદ.

નવલ યધૂ નવ જોખના, નવલ અનંગા નામ ;
લક્ષ્મી પ્રાપ્ત રતિ સહ અતુર, દલપતિ પ્રિય અભિરામ ૨૨૯૭

નવલ વધુ મુઘ્ધા લક્ષણ.

સર્વોદય ઝળકાર સમ, ઝળકે જોખન અંગ ;
નવલ વધૂ તવ નાયકા, વદતા કવિજન રંગ. ૨૨૯૮

નવ જોખના ભૂષિતા મુઘ્ધા લક્ષણ.

તે નવ જોખન ભૂષિતા, મુઘ્ધાનો શુભ વેશ ;
બાલ દશા વીતી પ્રકટ, જોખન અંગ પ્રવેશ. ૨૨૯૯
નવ જોખન દે ભાતિની, પ્રથમ કહિ અચ્છાત ;
જોખન આન્યું નવ લહે, લહે પ્રિયા રતિ ચાત. ૨૩૦૦

નવલ અનંગા મુઘ્ધા લક્ષણ.

નવલ અનંગા જ્ઞાન પ્રિય, મુઘ્ધા કહી પ્રકાશ ;
ખેલે ખેલે બાલ વિધિ, હસે વસે સુ વિલાસ. ૨૩૦૧

લક્ષ્મી પ્રિયારતિ મુઘ્ધા લક્ષણ.

મુઘ્ધા લક્ષ્મી પ્રિય રતિ, વર્ણે કવિ પ્રિય રીત ;
કરેજ રતિ આતિ લાજથી, પતિ સું વધારે પ્રીત. ૨૩૦૨

મુઘ્ધા સયન સુરતિ લક્ષણ.

મુઘ્ધા સ્મૃત રહે નહીં, પતિ સંગે ગુણવાન ;
જો કદિ સખિસંગે સુવે, સુખ નહિં તેહ સમાન. ૨૩૦૩
મુઘ્ધા સુરતિ કરે નહિં, સ્વપ્ને પણ ન સુખાણુ ;
છળ બળ કરવાથી થતી, સુખ શોભાની હાણુ. ૨૩૦૪

મુગ્ધા માન લક્ષણ.

મુગ્ધા માન કરે નહીં, કદિ જો ધરે ગુમાન ;
હિત કર સહજ ડરાવિયે, તપ તે તજતી માન. ૨૩૦૫

પ્રથમ મધ્યા લક્ષણ.

લાજ ધરે મનમથ વધે, યાતાં બેહુ સમાન ;
દક્ષપતિ મધ્યાનામિકા, શોભે રૂપ નિધાન. ૨૩૦૬

મધ્યા ચતુર ભેદ.

મધ્યા આકુટ જોળના, પ્રગલ્ભવચના લેખ ;
પ્રાદુર્ભૂતમનોભવા, સુરતવિચિત્રા પેખ. ૨૩૦૭

મધ્યાઆકુટજોળના લક્ષણ.

મધ્યાઆકુટજોળના, પૂરણ જોળન વન્ત ;
માંગ સુહાગ ભરી સદા, ભાવતિ તે મન કન્ત. ૨૩૦૮

પ્રગલ્ભવચના મધ્યા લક્ષણ.

પ્રગલ્ભવચના જાણુ પ્રિય, કોવિદ કહે પ્રકાશ ;
વચનમાંલ ઠપકો દધ, વળી દાખવે ત્રાસ. ૨૩૦૯

પ્રાદુર્ભૂતમનોભવા મધ્યા લક્ષણ.

પ્રાદુર્ભૂતમનોભવા, મધ્યા દક્ષપતિ કામ ;
તનમન ભૂષિત શોભતાં, કામ કળા અભિરામ. ૨૩૧૦

સુરતવિચિત્રા મધ્યા લક્ષણ.

અતિ વિચિત્ર સુરતા સુપ્રીય, સુરતિમાંલ સુ વિચિત્ર ;
વર્ણવતાં કવિકુલ કક્ષિણ, સાંભળિ પ્રેમ પવિત્ર. ૨૩૧૧

મધ્યા સુરતિ લક્ષણ.

ભજ કામ સમાન પ્રિય, અંગ તરંગ સુરંગ ;
સુરતિ સોલ મધ્યા પ્રસન્ન, દક્ષપતિ મદન પ્રસંગ. ૨૩૧૨

ત્રિગુણ જ્ઞાન.

જે જન દેખે જીવને, અવિનાશી અનરૂપ ;
 ન્યારામાં ન્યારો નહીં, સાત્વિક જ્ઞાન અનૂપ. ૪૫
 તરેહ તરેહ થકી ગણે, ન્યાંફે ન્યાંફે જ્ઞાન ;
 ભિન્ન ગણે સૌ જીવને, તે રજ જ્ઞાન તું માન. ૪૬
 પૂર્ણ જાણિ લે એકમાં, કારણ વણ જે જાણુ ;
 તત્વ અર્થ વણ અલ્પ અતિ, તામસ જ્ઞાન પ્રમાણુ. ૪૭

ત્રિગુણ કર્મ.

સંગ રાગને દ્રેષ વણ, નિયત કર્મ જે હોય ;
 ફળની ઇચ્છા તે તજે, સાત્વિક કર્મજ સોણ. ૪૮
 જે કરિયે કરિ કામના, ધરી અતિ અહંકાર ;
 જહેમાં શ્રમછે અતિ ઘણો, રાજસિ કર્મ વિચાર. ૪૯
 પુરૂષ હિંસા શુભ અશુભ, જ્ઞાન ન વચન વિચાર ;
 કરવું સૌ અજ્ઞાનમાં, તામસ કર્મ તું ધાર. ૫૦

ત્રિગુણ કિર્તાર.

ધરિ ધીરજ ઉત્સાહથી, સંગ તજિ અહંકાર ;
 નિર્વિકાર સિદ્ધિ અસિદ્ધિ, સત્વ કર્મ કિર્તાર. ૫૧
 રાગી ચાહે કર્મ ફળ, લુપ્ધક હિંસક હોય ;
 હર્ષ શોક સંયુત અશુચિ, તે રજ કર્તા સોણ. ૫૨
 સૌદિન રહે વિવેક વણ, અને આળસ નિત ;
 દિર્ઘ શ્વાસ નિભે નહીં, વળિ વિષાદ વત ચિત્ત. ૫૩
 થોડા દિનના કામને, ઘણી લગાડે વાર ;
 હેને તો સધળા કહે, એ તામસ કિર્તાર. ૫૪

ત્રિગુણ બુદ્ધિ.

કાર્ય અકારજ ભય અભય, અને પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ ;
 જાણે બંધન મુક્તિ જે, સાત્વિક બુદ્ધિની વૃત્તિ. ૫૫
 કાર્ય અકારજ જાણીને, ધર્મી ધર્મ ગણિ લેય ;
 જહેવીછે હેવી નહીં, રજો બુદ્ધિ ભણિ તેય. ૫૬

મધ્યાધીરાદિ ભેદ.

સધવી મધ્યાછે ત્રિવિધ, ધીરા અને અધીર ;
ધીરા ધીરા ત્રીજી પ્રિય, વર્ણ કવિશ્વર ધીર. ૨૩૧૩
ધીરા બોલે વક્ત્રવિધિ, વાણી વિષમ અધીર ;
પતિને દપકો દે કહે, તે ધીરા ન અધીર. ૨૩૧૪

મધ્યા ધીરા લક્ષણ.

મધ્યા ધીરા નાયિકા, તેહનિ છે શુભ રીત ;
જહેના સુવચન માલ્ય વસિ, રહે રીસનિ પ્રતિત. ૨૩૧૫

મધ્યા અધીરા લક્ષણ.

બોલે બોલ કડોર અતિ, કોપ છુપ્યો નવ જન્ય ;
મધ્યા અધીરા તે સદા, કહે મહા કવિરાય. ૨૩૧૬

મધ્યાધીરાધીરા લક્ષણ.

કાંઈ ગુપ્ત કાંઈ પ્રકટ, કરે કોપ સુવખાણ ;
મધ્યા ધીરાધીર પ્રીય, દત્તપતિરામ સુગ્તણ. ૨૩૧૭

પ્રૌઢા ચતુર ભેદ.

પ્રથમ સમસ્તરસકોવિદા, ચિત્તવિભ્રમયા લેખ ;
ત્રીજી આક્રમિત નાયિકા, ચતુરસુ લુપ્તધા પેખ. ૨૩૧૮

સમસ્તરસકોવિદા પ્રૌઢા લક્ષણ.

કહું સમસ્તરસકોવિદા, કોવિદ કરત વખાણ ;
જે રસ બાવે પ્રીતમાં, તે રસદા પ્રિય ખાણ. ૨૩૧૯

વિચિત્ર વિભ્રમયા પ્રૌઢા લક્ષણ.

અતિ વિચિત્ર વિભ્રમ સદા, પ્રૌઢા પ્રકટ અનુપ ;
જેહનિ દીપનિ દુતિકા, મેળવતિ પ્રિય ભૂપ. ૨૩૨૦

આક્રમિત પ્રૌઢા લક્ષણ.

તે આક્રમિત સુનાયિકા, પ્રૌઢા પરમ પવિત્ર ;
મનસાવાયા કર્મણા, પ્રિય વશકરતિ સુચિત્ર ; ૨૩૨૧

લુગ્ધાપતિનાયિકા પ્રૌઢા લક્ષણ.

પ્રિય લુગ્ધાપતિ નાયિકા, દલપતિ પ્રકટ પ્રમાણ ;
વખાણતા પતિ કુળ સકળ, પ્રભુતા સુઘસ સુખપા. ૨૩૨૨

પ્રૌઢા ધીરા લક્ષણ.

આદર માંસ અનાદરજ, પ્રકટ કરે હિત તેય ;
આકૃતિ આપ હુવાવતી, પ્રૌઢા ધીરા બેય. ૨૩૨૩

પ્રૌઢા અધીરા લક્ષણ.

પતિનો અતિ અપરાધ ગણિ, માર મારવો મ્હાય ;
કહે અધીરા પ્રૌઢ પ્રિય, કવિજન મન સરસાય. ૨૩૨૪

પ્રૌઢાધીરાધીરા લક્ષણ.

મુખ રૂઢી વાતોકરે, મનમાં પીયુની ભૂખ ;
ધીરાધીરા નાયિકા, જહેવી મીઠી પિયુખ. ૨૩૨૫

પરકીયા લક્ષણ.

છાનિ છાનિ પરપુત્રપત્ન, કરે પ્રિયા પ્રિય પ્રિત ;
બુદ્ધિમંત અતુરાર્થ સહ, કવિ પરકીય શુભ રીત. ૨૩૨૬

પરકીયા ભેદ.

પરકીયા દ્વે ભાતિની, બિઠા અને અનૂદ ;
જે જોતાં વશ હોય પ્રિય, સદૈવ મૂઢ અમૂઢ. ૨૩૨૭

બિઠા અનૂદા લક્ષણ.

બિઠા વિવાહિતા ગણે, અવિવાહિતા અનૂદ ;
તેહ તણા મુવિલાસ કવિ, વણે ગૂઢ અગૂઢ. ૨૩૨૮
કહેન કોમ્પ કાંઈ પ્રિય, વાત અનૂદા ગૂઢ ;
સખિ સાહેલી સં કહે, બિઠા ગૂઢ અગૂઢ. ૨૩૨૯

દર્શણ ભેદ.

દર્શણ દંપતિ પરસ્પર, હોય સકામ શરીર ;

દર્શણ ચાર પ્રકારનાં, વર્ણુ કવિ-મતિ ધીર. ૨૩૩૦

પ્રથમે કહું સાક્ષાત વળિ, બીજૂં દર્શણ ચિત્ર ;

ત્રીજૂં સ્વપ્ન વિચારતા, ચોથૂં શ્રવણ સુમિત્ર. ૨૩૩૧

સાક્ષાતદર્શણ લક્ષણ.

દર્શણ કરતાં દંપતી, પ્રસન્ન વદન પ્રિય પ્રાણુ ;

દર્શણ તે સાક્ષાત કવિ, કથતા સરસ સુગ્મણુ. ૨૩૩૨

ચિત્રદર્શન લક્ષણ.

પ્રકટ કામ રૂપ કલ્પ તરુ, કહિન શકે મતિ મૃદુ ;

ચિત્ર માંહા પ્રિય મિત્રની, અતિ અદ્ભુત ગતિ ગૂઢ. ૨૩૩૩

સ્વપ્નદર્શણ લક્ષણ.

કદી પ્રકટ નવ દેખીયે, સદ્ગમ હૃદય સુ વિલાસ ;

દક્ષપતિ દર્શણ સ્વપ્ન તે, ગુપ્ત રહે ન પ્રકાશ. ૨૩૩૪

શ્રવણ દર્શણ લક્ષણ.

ભૂખ હોય જે વાતની, વિના નિરખવે તેક ;

શીલ રૂપ ગુણ વર્ણવે, સખી શ્રવણ સુવિવેક. ૨૩૩૫

ગુપ્તાદિ પંચ ભેદ.

ગુપ્તા વિદગ્ધા લક્ષિતા, કુલટા મુદિતા જાણુ ;

અને અનુશયાનાદિસૌ, પરકીયાજ પ્રમાણુ. ૨૩૩૬

ગુપ્તા લક્ષણ.

યથો યાય અને યશે, સુરતસુ ત્રિવિધ વિચાર ;

ગુપ્તા તેહ છુપાવતી, પન્ડિત પરકિય નાર. ૨૩૩૭

વિદગ્ધા લક્ષણ.

કહું વિદગ્ધા નાયિકા, ગણતા દ્વિવિધ વિવેક ;

વાક વિદગ્ધા એક વળિ, ક્રિયા વિદગ્ધા તેક. ૨૩૩૮

પ્રોષિત પતિકા લક્ષણ.

કંથ વિદેશ અવધ કહી, ગયો હોય તવ નાર ;
વિરહ વ્યાકુળી પિયુવિના, પ્રોષિત પતિકા સાર. ૨૩૫૦
પ્રોષિત પતિકા નારિની, રીતિ કહે કવિરાજ ;
દશે અવરથા દેહમાં, વ્યાપે દમવા કાળ. ૨૩૫૧

અન્ડિતા લક્ષણ.

અન્ય માણિ રતિ પતિ કહું, આવે તવ ગૃહનાર ;
નિરખી ચિન્ન પ્રકાશતી, તેહ અન્ડિતા સાર. ૨૩૫૨
રીતિ અન્ડિતા નારિની, કહે મહાકવિરાય ;
રૂઠી અતિ ચિન્તા કરે, ચુપ થૈ વળી રિસાય. ૨૩૫૩

કલહાન્તરિતા લક્ષણ.

પ્રેક્ષાં પતિથી રિસકરે, વળિ વળતી પસ્તાય ;
કલહાન્તરિતા નાયિકા, કહે ગુણી કવિરાય. ૨૩૫૪
કલહાન્તરિતા નારની, કહું રીત ભ્રમ તાપ ;
સ્વાસ ખેચિ નિશ્વાસતી, ઈન્દ્રિય વિકળ વિલાપ. ૨૩૫૫

વિપ્રલબ્ધા લક્ષણ.

જાખાંહોંચી સંકેત સ્થળ, પિયુ નમળ્યો કહું સાર ;
તેહ વિપ્રલબ્ધા કહી, પન્ડિત જન પ્રિયકાર. ૨૩૫૬
રીતિ વિપ્રલબ્ધા તણી, અશ્રુભરી નિશ્વાસ ;
મુકિ સખિને ઠપકો દઈ, ચિન્તા વિકળ ઉદાસ. ૨૩૫૭

ઉત્કન્ઠિતા લક્ષણ.

સાશાર આવ્યો નહીં, પિયુ સાંકેતિક સ્થાન ;
એમ કરે ચિન્તા-પ્રિયા, ઉત્કન્ઠિત અભિધાન. ૨૩૫૮
કપે તન મન સોચતી, અતિ મરઝાઈ નાર ;
ખામ બગાસાં જોભ વળિ; સખિને કહી વિચાર. ૨૩૫૯

વાક વિદગ્ધા વાણિમાં, ચાતુરિ કરતી સોલ ;
ક્રિયા વિદગ્ધા કરિ ક્રિયા, પ્રિય ઉપપતિ મન મોલ. ૨૩૩૯

લક્ષિતા લક્ષણ.

ને ઉપપતિ મૂં પ્રીતિ અતિ, વળી ગણે સખિસાર ;
દલપતિ પરકિય નારિમાં, લક્ષ લક્ષિતા નાર. ૨૩૪૦

કુલટા લક્ષણ.

નિશિ દિન બાવે રતિ કયા, સદા કામ સુખ ધામ ;
અનેક ઉપપતિ સૂરમે, પરકિય કુલટા વામ. ૨૩૪૧

મુદિતા લક્ષણ.

સાંભળિ ભાવતિ વાતથી, જોહનું પૂલે અંગ ;
મુદિતા મોદ પમાડતી, પરકિય પ્રિય રતિ રંગ. ૨૩૪૨

અનુશયાના ત્રિવિધ ભેદ.

કહૂં અનુશયાના ત્રિવિધ, પ્રથમ ભેદપ્રિય જાણ ;
વણસે સાંકેતીક સ્થળ, ખેદ પામતી પ્રમાણ. ૨૩૪૩
સોચતી તે સંકેત સ્થળ, આગળ હોય ન હોય ;
ભેદ અનુશયાના ક્રિતિય, જાણે કવિ સૌ કોય. ૨૩૪૪
સ્થળ સંકેતથી આવશે, અટકળ મન સુવિચાર ;
કરિ નગઈ પસ્તાઈ તે, તૃતિય અનુશયા સાર. ૨૩૪૫
ઉત્તમ મધ્યમ અધમ વળિ, દિવ્ય અદિવ્ય અનંત ;
એમ ભેદ જો વર્ણવે, તો નવ આવે અંત. ૨૩૪૬
તે થકી કહૂં સંક્ષેપમાં, નથિ કરતો વિસ્તાર ;
મહાનાયિકા અષ્ટ પ્રિય, ભેદ સકળ સુખકાર. ૨૩૪૭

અષ્ટમહાનાયિકા ભેદ.

પ્રોપિતપતિકા ખન્ડિતા, કલહાંતરિતા નામ ;
વિપ્રલખ્ધ ઉત્કન્ધિતા, વાસકસર્જા વામ. ૨૩૪૮
સ્વાધિનપતિકા નાયકા, અભિસારિકા અનૂપ ;
મહા નાયિકા અષ્ટ પ્રિય, વર્ણવતા કવિભૂપ. ૨૩૪૯

પ્રોષિત પતિકા લક્ષણ.

કંથ વિદેશ અવધ કહી, ગયો હોય તવ નાર ;
વિરહ વ્યાકુળી પિયુવિના, પ્રોષિત પતિકા સાર. ૨૩૫૦
પ્રોષિત પતિકા નારિની, રીતિ કહે કવિરાજ ;
દશે અવસ્થા દેહમાં, આપે દમવા કાળ. ૨૩૫૧

અનિહતા લક્ષણ.

અન્ય માણિ રતિ પતિ કહું, આવે તવ ગૃહનાર ;
નિરખી ચિત્ર પ્રકાશતી, તેહ અનિહતા સાર. ૨૩૫૨
રીતિ અનિહતા નારિની, કહે મહાકવિરાય ;
રૂઢી અતિ ચિન્તા કરે, સુપ થૈ વળી રિસાય. ૨૩૫૩

કલહાન્તરિતા લક્ષણ.

પ્રેક્ષાં પતિથી.રિસકરે, વળિ વળતી પસ્તાય ;
કલહાન્તરિતા નાયિકા, કહે ગુણી કવિરાય. ૨૩૫૪
કલહાન્તરિતા નારની, કહું રીત ભ્રમ તાપ ;
સ્વાસ ખેંચિ નિશ્વાસતી, ઈન્દ્રિય વિકળ વિલાપ. ૨૩૫૫

વિપ્રલબ્ધા લક્ષણ.

જાણહોંચી સંકેત સ્થળ, પિયુ નમળ્યો કહું સાર ;
તેહ વિપ્રલબ્ધા કહી, પન્નિત જન પ્રિયકાર. ૨૩૫૬
રીતિ વિપ્રલબ્ધા તણી, અશ્રુભરી નિશ્વાસ ;
મુકિ સખિને ઠપકો દઈ, ચિન્તા વિકળ ઉદાસ. ૨૩૫૭

ઉત્કન્ઠિતા લક્ષણ.

સાશાઃ આખ્યો નહીં, પિયુ સાંકેતિક સ્થાન ;
એમ કરે ચિન્તા પ્રિયા, ઉત્કન્ઠિત અભિધાન. ૨૩૫૮
કંપે તન મન સોયતી, અતિ મરડાઈ નાર ;
ખાય બગાસાં જોભ વળિ; સખિને કહી વિચાર. ૨૩૫૯

વાસકસજ્જ લક્ષણ.

નિશ્ચે મહારી સેજપર, પિયૂ આવશે આજ ;
 તે વાસકસજ્જ પ્રિયા, સજે સુરત સુખ સાજ. ૨૩૬૦
 વાટ જોતિ સખિ સૂં હસી, પુછે સજે શૃંગાર ;
 તે વાસકસજ્જ તણા, ગુણિ ગણ શુભ વ્યવહાર. ૨૩૬૧

સ્વાધિનપતિકા લક્ષણ.

જે સ્ત્રી વશ અંતિ પતિ રહે, સદા પ્રીતિ પ્રિયકાર ;
 તે શુભ સ્વાધિનભતૃકા, અષ્ટ માંહ સરદાર. ૨૩૬૨
 રીતસુ સ્વાધિન ભતૃકા, પિયુની રસદા નાર ;
 રાગ રંગ રતિ ખાગમાં, ભાવે ગર્વે અપાર. ૨૩૬૩

અભિસારિકા લક્ષણ.

ખોલિ ઠોલિ પિયુ સૂં કરે, પિયુ ગૃહ પોતે નાચ ;
 તે શ્યામાં અભિસારિકા, કહે સકળ કવિરાય. ૨૩૬૪
 હિતથી પ્રિય મદ મદનથી, પિયુને મળે સુપ્રીત ;
 તે કહિયે અભિસારિકા, ત્રિવિધ રીત સુપુનીત. ૨૩૬૫
 રીત નારિ અભિસારિકા, સમય સમાન શૃંગાર ;
 સાહસ શંકા ચાતુરી, વળિ કપટે વ્યવહાર. ૨૩૬૬

કૃષ્ણાભિસારિકા લક્ષણ.

શ્યામ અંગ સકુમાર અતિ, શ્યામ રંગ શૃંગાર ;
 કૃષ્ણાભિસારિકા સુભગ, અલક છુટો પ્રિયકાર ૨૩૬૭

દિવાભિસારિકા લક્ષણ.

સાદ સાંભળિ ધસેપ્રિયા, ગલિ કુંચિયે મળિ સાર ;
 દિવસે દિવાલિ સારિકા, રતિ માણે સરદાર. ૨૩૬૮

ચંદ્રાભિસારિકા લક્ષણ.

સ્વેતાભૂપણ ચંદ્રવત, ચંદ્રવદન ઝળકાર ;
 ચંદ્રાભિસારિકા અહે, ચાતુ ચાંદિની સાર. ૨૩૬૯

વિપ્રલમ્ભશૃંગાર લક્ષણ.

મળેન પિયુ પ્રિય પ્રીતયી, તે લક્ષણ રસ સાર ;
 વિપ્રલમ્ભશૃંગાર તે, કયતા કવિ સરદાર. ૨૩૭૦
 વિપ્રલમ્ભસૃંગારમાં, ચાર પ્રકાર પ્રકાશ ;
 પ્રથમ પૂર્વ અનુરાગ વળિ, કડુણા માન પ્રવાસ. ૨૩૭૧
 દેખી દંપતિ ધૂતિ તન, ઊપજતો અનુરાગ ;
 વણુદેખે દુખ દેખતાં, તે પૂર્વા અનુરાગ. ૨૩૭૨
 અવલોકન આલાપથી, મળવાને અકળાય ;
 યાય દશા દશ વણુ મળ્યે, દલપતિ ક્યમ વણાય. ૨૩૭૩

અથ દશ દશા નામ.

અભિલાષ સ્મૃતિ ગુચ કયન, ચિન્તા વ્યાધિ પ્રલાપ ;
 ઉન્માદસુ ઉદ્વેગ વળિ, જડતા મર્જન તાપ. ૨૩૭૪

અભિલાષ લક્ષણ.

નયન વચન મન મળિ રહ્યાં, મળવા ચાલ શરીર ;
 દલપતિ તે અભિલાષ પ્રિય, વણુ કવિ મતિ ધીર. ૨૩૭૫

સ્મૃતિ લક્ષણ.

હાવ ભાવ લાવણ્ય તન, દંપતિ રૂપ શૃંગાર ;
 વિરહમાંલ સંભારતાં, સ્મૃતિસુ કહે પ્રિયકાર. ૨૩૭૬

ગુણકથન લક્ષણ.

વિરહમાંલ પ્રિય દેહધુતિ, ગુણ ગણિ કરત વખાણ ;
 કહે ગુણકથન કવિ સકળ, મનમથ મથન સુખાણ. ૨૩૭૭

ચિન્તા લક્ષણ.

મળવા દંપતિ પરસ્પર, વિરહમાંલ ચિત ચાલ ;
 સોચે કાણુ ઉપાય કડુ, તે ચિન્તા દર્શાય. ૨૩૭૮

વ્યાધી લક્ષણ.

દંપતિ મદન સુવેદના, સૂકે સરસ શરીર ;
તાવ તપે તન નયન જળ, વહે વ્યાધિ કવિ ધીર. ૨૩૭૯

પ્રલાપ લક્ષણ.

ભ્રમત રહે મન ભ્રમરવત, વ્યર્થ વચન આલાપ ;
અથવા મન ગમતૂં બકે, તે જાણોજ પ્રલાપ. ૨૩૮૦

ઉન્માદ લક્ષણ.

અમકિ ઉઠે વળિ દોડતાં, અર્થ સૂખને કાજ ;
રોય હસે ઉન્માદપ્રિય, જાણો કવિ સિરતાજ. ૨૩૮૧

ઉદ્વેગ લક્ષણ.

દંપતિ કામ કલેશથી, ગમેન કોમું વાત ;
ભલી વાત લાગે ખુરી, તે ઉદ્વેગ ગણાત. ૨૩૮૨

જડતા લક્ષણ.

સુધ યુધ વિસરે દંપતી, સુખ દુખ હોય સમાન ;
ચિત ચૈતન્ય ન હોય તવ, કવિજન જડતા માન. ૨૩૮૩

મરણ લક્ષણ.

છળ બળ કરતાં દંપતી, મળવું કદી ન થાય ;
પૂરણ પ્રેમ પ્રતાપથી, મર્ણુદશા થૈ જાય. ૨૩૮૪

પ્રથમ હાવ લક્ષણ.

પ્રેમ પરરપર દંપતી, ઉદય થતો શૃંગાર ;
હેના ભાવ પ્રભાવથી, જિપજે હાવ વિચાર. ૨૩૮૫

હાવ નામ.

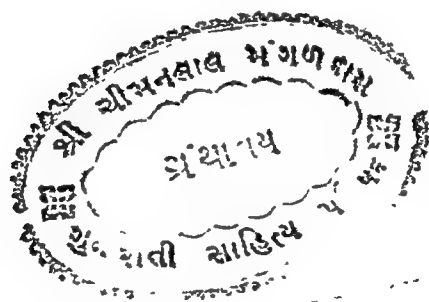
દ્વિલકિચિત વિભ્રમ લલિત, હેલા લીલા હાવ ;
વિહત કુટુંબિત મદ તપન, મોઝ્યસુ પ્રિય દર્શાવ. ૨૩૮૬

2014
07.2

2156
(215)

696-0

સર્વ સ્વ માનવને સ્વામીના.

જાણે પાપજ પુણ્ય કરિ, મૂઠ દંભિ એ જોય ;
ગણે અર્થ વિપરીત સૌ, બુદ્ધિ તમો તે સોચ. ૫૭

ત્રિગુણુ ધૈર્ય.

જાણે ઈન્દ્રિય રોધવી, પ્રાણવાયુ સ્વાધીન ;
યોગ યુક્તિ નિશ્ચે મહા, સાત્વિક ધીરજીં ચીન. ૫૮
ધર્મ અર્થ વળિ કામને, જે ધારે ચિત્તામાંલ ;
ક્રમ પ્રસંગથી ચાલણે, ધીરજીં રજોગુણુ ત્યાંય. ૫૯
જે ભય શોક વિષાદ મદ, સ્વપ્નમાંલ ફરિ રેહ ;
દુષ્ટબુદ્ધિ છાંડે નહીં, તામસ ધીરજ એહ. ૬૦

ત્રિગુણુ સુખ.

પ્રહૃલાં વિપવત લાગતું, પછિ અમૃત વત જોય ;
તે સુખ સાત્વિકનું લહે, બુદ્ધિ પ્રસાદિત હોય. ૬૧
ઈન્દ્રિય વિપ સંયોગ સુખ, પ્રથમ અમૃત સમાન ;
તે પછી વિપવત લાગતું, તે રાજસ સુખ માન. ૬૨
આદિઅંત દુખ જાણજે, મોહિત કરતી રેહ ;
આજસ નિદ્રામાં ઠરે, તામસ સુખ જો એહ. ૬૩

ત્રિગુણુ વાસ.

વસિ વિરક્ત એકાંતમાં, સાત્વિક રાજસ ગ્રેહ ;
હૂત મદીરાલય સદા, તામસ વાસ સનેહ. ૬૪
ઉત્તમ વર્ણુ સાત્વિકી, રજો મધ્યમ નિવાસ ;
અધમ વાસ તામસ તણો, લહો ત્રિવિધ એ વાસ. ૬૫

ત્રિગુણુ વૃત્તિ.

જાગૃત વૃત્તિ રાજસી, સ્વપ્ન સાત્વિકી માન ;
સુષુપ્તિમાં મ્હાલે તમો, તુર્થા બ્રહ્મ નિધાન. ૬૬
વધે ધર્મ સાત્વિક થકી, સુખ શાંતિ ત્યાં નિવૃત્તિ ;
અર્થ કામ રાજસિ વિષે, મોહ તમો ગુણુ વૃત્તિ. ૬૭

મોહાપિત વિક્ષિપ્ત કંઠુ, વળિ. વિક્ષોભ. વિલાસ ;
વિક્ષેપક સહ સોળ એ. દલપતિ કહે પ્રકાશ. ૨૩૮૭

કિલકિંચિત્હાવ લક્ષણ.

અશ્રુ રીસ બિંક વિકંગતા, સકળ રતિ સમય હોય ;
કંપિ હસે પતિ તન નિરખિ, કિલકિંચિત મન મોહ. ૨૩૮૮

વિભ્રમહાવ લક્ષણ.

ક્ષણમાં ભૂપણ પ્હેરતી, ક્ષણમાં મુકે ઉતારિ ;
ક્ષણમાં રસ અનરસ ક્ષણક, વિભ્રમ સુગ્ધન વિચારિ. ૨૩૮૯

લલિતહાવ લક્ષણ.

અલક બૃકુટિ સુંદર ચતુર, હારય વદનસુ વખાણ ;
હાથ પાગ સકુમાર અતિ, એરિત લલિત સુગ્ધણ. ૨૩૯૦

હેલાહાવ લક્ષણ.

આલિગન પિયુ સ્ત્રં કરી, ઊપજ્જવે રતિ કામ ;
કરિ મિલાપ કીડા કરે, હેલા પ્રિય સુખ ધામ. ૨૩૯૧

લીલાહાવ લક્ષણ.

પિયુ આઘ્યાની આગમય, પિયુનો લેકરિ વેપ ;
ર.મિસ્ત્રં હાસ્ય કરી હસે, એ લીલા સુવિશેષ. ૨૩૯૨

હાવ લક્ષણ.

કામાંકુર કેં ઉદયચૈ, પ્રિય તન શોભ્યુ અનૂપ .
પિયુ દેખી.અમકે ડરે, હાવ કહે કવિ ભૂપ. માણ. ૨૪૧૨

વિહતિહાવ લક્ષણ. . રીત. ૨૪૧૩

પતિ સમીપ પ્રિય હૃદયમાં, વધે ચાહ અ જોહ ;
પૂણ મનોરથ મન તણા, કરે વિહતિ મેહ. ૨૪૧૪

દૂતિકા ભેદ.

સુકવિ દૂતિકા વર્ણવે, અસુક જાતિની નાર ;
પણ ઉત્તમ મધ્યમ કહૂં, વળિ કનિષ્ઠ વ્યવહાર. ૨૪૧૫

ઉત્તમ લક્ષણ.

ઉત્તમ દૂતી સાંભળી, સકળ કાર્ય ચિત લાવિ ;
અણુ શિખવી વાતો કહે, યુક્તી સરસ ચલાવિ. ૨૪૧૬

મધ્યમ લક્ષણ.

દૂતી મધ્યમ હોય તે, ચાલ્ય વિશેષન સાજ ;
થોડી વાતો કહિ કરે, જેમ તેમ હિત કાજ. ૨૪૧૭

કનિષ્ઠ લક્ષણ.

કનિષ્ઠ કહિ ત્રીજી પ્રિયા, કહૂં સમજિ સુણિલેય ;
અધિક ન્યૂન નહિ આવડે, કહો સંદેશો દેય. ૨૪૧૮

અંથપ્રયોજન.

કાવ્યશાસ્ત્ર સાગર સમો, તેમાંથી સંક્ષેપ ;
રચ્યો ઠાઠ ગુર્જર ગુણી, ધરી અધિક આક્ષેપ ; ૨૪૧૯
દક્ષ પ્રધાન સામળ વચન, ધારી હિતકર સાર ;
તેમ મહારાજ વચન, અધિક અધિક પ્રિયકાર. ૨૪૨૦
સર્વોપરિ શકવંત કુળ, ગોણ્ય ગુણ ભંડાર ;
રાજધાનિ ભાવાખ્યપુર, જગન્નાથર શૃંગાર. ૨૪૨૧
રચ્યો અંથ શ્રીરાજપ્રિય, કરી અધિક જગ શોધ ;
તપ્તસિંહ તપ નેહથી, દત્તપતિ કયે સુખોધ. ૨૪૨૨

સ્વરોદયશાસ્ત્ર.

દાહરા.

આદ્યપુરુષ અવિચળ સદા, સદાશિવ તવ પ્રસાદ ;
આદ્યશક્તિના પ્રશ્નથી, વાઘ્યોપ્રિય સંવાદ. ૨૪૨૩
શાસ્ત્ર સ્વરોદય તત્ત્વ સહ, જ્ઞાન બોધ સુપ્રકાશ ;
અનન્ત ભાષામાં કથ્યો, પણુ ગુર્જરમાં ખાસ. ૨૪૨૪
સર્વજ્ઞેગનો જ્ઞેગ એ, સર્વ જ્ઞાનમાં જ્ઞાન ;
સર્વસિદ્ધિમાં સિદ્ધિદા, પરમતત્ત્વ સ્વર ધ્યાન. ૨૪૨૫
બ્રહ્મજ્ઞાનનો જાપ તે, અજ્ઞાપા સોહં સાધ ;
પરમહંસકો જાણતા, જોહનિ બુદ્ધિ અગાધ. ૨૪૨૬

અધિકારી લક્ષણ.

હ્રુદ્ર હૃષ્ટ હર્જન અને, કપરી સત્ય વિહીન ;
દુરાચારિ ગુરુ લોપિને, કરવો શિષ્ય કદીન. ૨૪૨૭
શાંત શુદ્ધ આચાર કુળ, ગુરુ ભક્તિ દ્રઢ ચિત ;
તત્ત્વજ્ઞાન જ્ઞાતા વિમળ, કરવો શિષ્ય ખચીત. ૨૪૨૮

શારીરિક લેહ.

શારીરિક ઉત્પત્તિનો, આદી કર્યો પ્રયાશ ;
માટે અત્રે નથિ કથ્યો, પંચીકરણ પ્રકાશ. ૨૪૨૯
વામ બાજુપર અગ્નિને, જમણે જળ સુપ્રકાશ ;
મનનું સ્થાન -હૃદયગણો, પવન નાભિમાં વાસ. ૨૪૩૦
મૂળ કમળ દળ ચારનું, લાલરંગ સુકુમાર ;
ગૌરીસુત વાસોવસે, હસો જાપ સુવિચાર. ૨૪૩૧
પીતરંગ પદ્મ દળ કમળ, નાભી સ્થાન નિવાસ ;
બ્રહ્મા સાવિત્રી જપે, પદ્મસહસ્ર જપ ખાસ. ૨૪૩૨
નીલવરણ દશ દળ કલાં, લક્ષ્મી વિપ્લુ પ્રકાશ ;
પદ્મસહસ્ર શુભ જાપ પ્રિય, નાભી ઉપર નિવાસ. ૨૪૩૩
અનહદ ચક્ર -હૃદય રહે, દ્વાદશ દળ વિખ્યાત ;
પદ્મસહસ્ર પ્રિય જાપ શુભ, શિવશક્તી સાક્ષાત. ૨૪૩૪

પોડશ દળ પ્રિય કમળછે, કંઠ વાસ શશિ રૂપ ;
 જાપ સહસ્ર જપે સદા, ભેદ લહે કવિ ભૂપ. ૨૪૩૫
 અગમ ચક્ર દ્વીદળ કમળ, ત્રિપુટી ધામ અનૂપ ;
 સહસ્ર જાપ જપે સુધડ, જાણો જ્યોતિ સ્વરૂપ. ૨૪૩૬
 દળ સહસ્રજું સુકમળછે, ગગન મન્ડળમાં વાસ ;
 જાપ સહસ્ર જપે સદા, તેજ પૂંજ સુપ્રકાશ. ૨૪૩૭
 જોગ જ્યુક્તિધિ તપાસિલે, સુરત નિરત શુભ રીત ;
 દશ પ્રકાર અનહદ કલ્પો, બ્રહ્મ નાદ ધર ચિત્ત. ૨૪૩૮
 પ્રથમ ભ્રમર ગુંગર વણિ, બીજો શંખ વખાણ ;
 ત્રીજો નાદ મૃદંગનો, ચોથે તાલ સુખાણ. ૨૪૩૯
 પંચમ ધંટા વાગતી, છઠ્ઠે મોરલિ નાદ ;
 સપ્તમ ભેરિ સુઅષ્ટમે, દુર્દલિ નાદ અનાદ. ૨૪૪૦
 સિંધુ ગર્જના નવમને, દશમે ધુધર સાર ;
 દશ પ્રકાર અનહદ સ્ફુરે, વૃત્તી બ્રહ્માકાર. ૨૪૪૧
 વળી વિચારો તન વિશે, ગણે પોડશાધાર ;
 અથ વળિ મધ્ય સુજીર્ધ્વ ત્રણ, શુન્ય લહો સુખકાર. ૨૪૪૨
 વળી પંચ આકાશ તે, શરીરમાં નયિ દૂર ;
 જાણે પદાર્થ સર્વએ, સ્વર વેતાજ બરૂર. ૨૪૪૩
 એકસ્થંભ નવ દ્વાર વળિ, પંચ દેવ ત્રણ શુન્ય ;
 પંચેન્દ્રિય સુકુટુમ્બ પ્રિય, આત્મા પોતે મુન્ય. ૨૪૪૪
 આત્મા તેજ શરીરછે, અંતરાત્મ મન કેહ ;
 પરમાત્મા તે પ્રાણુછે, પંચ તત્વનો દેહ. ૨૪૪૫

નાડી ભેદ.

નાભી સ્થાને કંઠછે, શ્વાસો શ્વાસાંકૂર ;
 સહસ્ર એકવિને છસો, નિલ બહે ભરપૂર. ૨૪૪૬
 સર્પાકારે નાભિસ્થળ, કુન્ડળિ ચક્ર તપાસ ;
 તેપર દશ નાડી થકી, દશદિશ ચાલે શ્વાસ. ૨૪૪૭
 તીર્થગતિ બે સન્મુખે, બેના બમણા ચાર ;
 દશથી બમણા વીશછે, સૌમળિ ચોવિશ સાર. ૨૪૪૮
 બહોતેર સહસ્ર આદિછે, તનમાં નાડિ વિચાર ;

તહેમાં મુખ્ય ચોવીશછે, તેયકિ દશ-મુખકાર. ૨૪૪૯
 વામ નાસિકાયે ધડા, જમણિ પિંગળા વેહ ;
 મધ્ય ભાગમાં સુદમણા, બેમાં ત્રીજી રેહ. ૨૪૫૦
 ગંધારિ વામ અક્ષિકા, હસ્તિનિ જો દક્ષીણ ;
 દક્ષિણ કણું યશસ્વિની, પૂષા વામ પ્રવીણ. ૨૪૫૧
 અલંબુષા મુખમાં વહે, કુલુકા લિંગે લેખ ;
 મૂલકારપર સંખિની, એવિધિ દશ દિશ પેખ. ૨૪૫૨

દશ વાયુ ભેદ.

હૃદય વિષેછે પ્રાણને, ગુદાસ્થળેજ અપાન ;
 નાભી મધ્ય સમાનછે, કંઠસ્થાન ઉદાન. ૨૪૫૩
 વ્યાપિક વ્યાન શરીરમાં, પ્રકટ વાયુ એ પાંચ ;
 સુદમ પંચ ખીજ કહૂં, જિવન મરણની ખાંચ. ૨૪૫૪
 ઓઝકારતે નાગથી, દૂર્ભ નેત્ર સંચાર ;
 કુદર કુધાકર દેવદત, બગાસિ જોભે સાર. ૨૪૫૫
 ધનન્જય સુજીવન મરણુ આખર સુધી રહેજ ;
 દશ વાયુ દશ નાડિમાં, જીવકુપે વિચરેજ. ૨૪૫૬
 ધડા પિંગળા સુદમણા, પ્રિયનાડી ત્રણ લેખ ;
 ડાબો જમણો સ્વર વહે, બેમાં તૃતિય તું પેખ. ૨૪૫૭
 એત્રણ નાડીયેકરી, પ્રાણાયામ પ્રકાશ ;
 ત્રિકાળ જ્ઞાન કયે મુની, જીવરૂપ ચૈ ખાસ. ૨૪૫૮
 નાડિ પિંગળા સૂર્યની, ધડા ચંદ્રની નાર ;
 ડાબિ ધંગળા પિંગળા, જમણી ચિત્ત વિચાર. ૨૪૫૯
 બહે સાથ બે સુદમણા, મહાદેવ છે સ્વામિ ;
 કાળસ્વરૂપિ વિનાશકર, કાર્ય સકળે નકામિ. ૨૪૬૦
 સ્થીર કાર્યમાં ચંદ્રશુભ, ચરકાર્યે શુભ ભાવુ ;
 સુદમણુ પ્રિયછે ધ્યાનમાં, એનિથે કરિ માતુ. ૨૪૬૧
 ચંદ્ર વર્ણુ પ્રિય ગૌરછે, સૂર્ય ચેત કંઠ રકત ;
 પુરુષ સૂર્ય ને ચંદ્ર સ્ત્રી, ગણુતા કવિ કુલ ભકત. ૨૪૬૨

પક્ષ ભેદ.

શુકલ પક્ષમાં ચંદ્રખળ, એનિથે ઉરચાણુ ;
 કૃષ્ણ પક્ષમાં સૂર્યખળ, સ્વરશાસ્ત્રે સુવખાણુ. ૨૪૬૩

મેશ મિથુન તોલા અને, સિંહ કુમ્ભ ધન રાશ ;
 સૂર્યતણી સંક્રાંતિમાં, સૂર્ય ભક્ષો ને ખાસ. ૨૪૭૯
 શુભતિથિ વાર સુગ્ગનખળ, ગ્રહ બળ ચંદ્ર વિચાર ;
 નેતા ન્યોતિપ શાસ્ત્રમાં, ત્યમ સ્વર શાસ્ત્રાધાર. ૨૪૮૦

તત્વ લેહ.

ચિત્ત આપણું સ્થિર કરી, નાકદાંડિપર દૃષ્ટિ ;
 રાખી નેવો શ્વાસને, તત્વ વિચાર સમર્પિ. ૨૪૮૧
 લંબીને પૃથ્વી ભને, વંબીને જળ ધ્યાય ;
 રંબીને અગ્ની વળી, ચંબિજ માતૃ ગાય. ૨૪૮૨
 હંબીને નભધ્યાય પ્રિય, એ રિત તત્વનું ધ્યાન ;
 અદૃ રીતથી ઝોળખો, પંચ તત્વ તવમાન. ૨૪૮૩
 પાંચ પાંચ ઘટિ ચાલતાં, દરેક તત્વ સુમાર ;
 પાંચે તત્વ તણિ સમજ, સ્વર સાધનયિ વિચાર. ૨૪૮૪
 પૃથ્વી જળ પાવક પવન, પંચમહે આકાશ ;
 સ્વરમાં તત્વ વહે સમજ, કદૂ પ્રકાશ પ્રકાશ. ૨૪૮૫
 મધ્ય સદા પૃથ્વી વહે, પીતરંગ ઉરઆણુ ;
 દ્વાદશ અંગુળ સ્વાસછે, પૃથ્વી તત્વ એધાણુ. ૨૪૮૬
 વહે નિચે જળ તત્વ વળિ, શ્વેતરંગછે જાણુ ;
 ષોડશ અંગુળ સ્વર વહે, જળ તત્વનું પ્રમાણુ. ૨૪૮૭
 અગ્નિ તત્વ જાયે વહે, રક્ત વર્ણુ તૂં લેખ ;
 ચતુરાંગુળ સ્વર પાવકે, દલપતિ કહે સુપેખ. ૨૪૮૮
 વાયુ તત્વ ત્રિકુટિ લગી, લીલો રંગ વિચાર ;
 અષ્ટાંગુળ સ્વર ને વહે, વાયુ તત્વ આધાર. ૨૪૮૯
 બે સ્વરને સાથે વહે, એક આંગળ સુમાર ;
 સ્યામ રંગ આકાશનો, સ્યાન મસ્તક વિચાર. ૨૪૯૦
 પૃથ્વી તત્વ ચોખ્ખાણુછે, જળ કહું ધનુષાકાર ;
 તેજ તત્વસુ ત્રિકોણુછે, પદ્મુણુ માતૃત સાર. ૨૪૯૧
 ગોળ તત્વ આકાશછે, સ્વાદ તત્વ ચિત્તધાર ;
 જીભ દેરવી અધરપર, કર પરિક્ષા પ્રિયકાર. ૨૪૯૨

પૃથ્વી મધુર કસાણું જળ, અગ્નિ તિક્તલ એધાણું ;
 વાત આમ્લ આકાશ કટુ, કવિ કોવિદ સુવખાણું. ૨૪૯૩
 પ્રમણ્ય અંગુળ પાંચ ક્ષિતિ, જળ અંગુળ સુચતૂર ;
 અગ્નિ તત્વ ત્રણ વાયુ બે, એકાકાશ જરૂર. ૨૪૯૪
 યુધ પૃથ્વીને સોમ જળ, ભોમ વાયુનો વાર ;
 ગુરૂ વાયુનો સ્વામિછે, અગ્નિશુક રવિ સાર. ૨૪૯૫
 શની રાહુ આકાશના, એસિદ્ધાન્ત વખાણું ;
 શુભ રિત સ્વામિ વિચારતા, કોઈક શાસ્ત્ર સુગ્મણું. ૨૪૯૬
 ગામ ગયાનો પ્રશ્નકો, પૂછે તવ બેસ્વામિ ;
 યુધ શશિ તત્વે માર્ગમાં, આવેછે પ્રિય નામિ. ૨૪૯૭
 ગુરૂ શુક્ર તત્વે સમિપ, ભાનુ મંગલે દૂર ;
 રાહુ શની આપત્તિમાં, બાણી કહો જરૂર. ૨૪૯૮
 સૂર્ય નાડિના કાર્યમાં, ચંદ્ર નાડિ બે વેહ ;
 ચંદ્ર નાડિના કાર્યમાં, સૂર્ય નાડિ વહિ રેહ. ૨૪૯૯
 પ્રશ્ન કરતાં એરિતે, હેય થેભ ચિતલાવ ;
 પ્રવાસિ તે સ્થળ કાર્ય તજિ, ખીજે સ્થળે ખતાવ. ૨૫૦૦
 ખીજે સ્થળ આદ્યું સકળ, કાર્ય કરીને ઘેર ;
 આવે એ નિશ્ચય કહો, કરીન કોઈ વેર. ૨૫૦૧
 ભૈરણિ કૃત્તિકાને મધા, પુષ્ય સ્વાતિ નક્ષત્ર ;
 પૂર્વાશ્લેશુનિ ને વળી, પૂર્વાભાદ્રપદ અત્ર. ૨૫૦૨
 તેજવંત બળવંત બહુ, અગ્નિ તત્વનાં બાણુ ;
 વાયુ તત્વનાં એ પછી, દલપતિરામ વખાણુ. ૨૫૦૩
 વિશાખ જિતરા ક્ષેત્રની, હસ્ત ચિત્રા મૃગશીર ;
 પુનર્ધનુને અશ્વિની, વાયુ તત્વનાં વીર. ૨૫૦૪
 રોહિણિ જ્યેષ્ઠા ધનેષ્ટા, અનુરાધા અભિજીત ;
 ત્રવણુ જિતરાપાદપ્રિય, પૃથ્વી તત્વસુ અજીત. ૨૫૦૫
 પૂર્વાપાદા મૂળને, આરદ્રા ઉર આણુ ;
 અસ્લેપાને રોહિણી, શતભીષાજ સુગ્મણુ. ૨૫૦૬
 સપ્ત ઉત્તરા ભાદ્રપદ, જળ તત્વે મુખદાર્ઢ ;
 પોતાના તત્વે વહે, સિદ્ધિદાયક સવાઈ. ૨૫૦૭

જળ પૃથ્વીના યોગમાં, જો કોઈ પૂછે વાત ;
 સ્વસ્થ સ્વર ચાલે કદી, કાર્યસિદ્ધિ તવથાત. ૨૫૦૮
 પાવક ને આકાશ વળિ, વાયુ ચાલતો જોય ;
 આવી પુછે વાતતો, શુભ કારજ નવ હોય. ૨૫૦૯
 જળ પૃથ્વી સ્થિર કાર્યમાં, ડાળો સ્વર ફળ દેય ;
 અગ્નિ વાયુ ચર કાર્યમાં, જમણો સ્વર શુભ લેય. ૨૫૧૦
 રોગી પૂછે આવિને, જોસે ડાળી પાસ ;
 પૃથ્વી તત્વ સ્વર વામ તો, રોગીનો નહિ નાશ. ૨૫૧૧
 રોગી પૂછે આવિને, જોસી ડાળી બાજુ ;
 ચંદ્ર બંધ સ્વર સૂર્યતો, જીવે નહિ તે ઝાઝું. ૨૫૧૨
 વહે તત્વ આકાશ જવ, તવકો પૂછે આવિ ;
 રોગી નિરોગી તે થશે, દેવું સત્ય બતાવિ ૨૫૧૩
 ખીન્ન તત્વનિ સાથજો, વહે આવિ આકાશ ;
 રોગી પૂછે પ્રજા તો, હોયન તહેનો નાશ. ૨૫૧૪
 અવર સાથ આકાશજો, બહેતાં પૂછે કૃત્ય ;
 તે તે યશના કાર્યસૌ, હોય સફળ કહું સત્ય. ૨૫૧૫
 પૂછે સાંભળિ અવરનું, વહેતા રવરમાં આવિ ;
 જડતા કાર્ય કહું જોઈલાં, થાય જિલટાં ભાવિ. ૨૫૧૬
 જમણા ડાળા સ્વરમહી, જોકોઈ પૂરણ હોય ;
 પૂછે પૂરણ અવરતો, કારજ પૂરણ જોય. ૨૫૧૭
 વર્ષ એકનું ફળ કહું, તત્વમતિ લહે કોઈ ;
 સારા માદા યોગતે, કાળ સમયને જોઈ ૨૫૧૮
 બેઠ મેશ સંક્રમણનો, જો વળિ તત્વ વિચાર ;
 ડાળા સ્વરમાં પૃથ્વીતો, સુખ પામે સંસાર. ૨૫૧૯
 દેશ વિધી વળિ સમય શુભ, પ્રજા સુખી સદ્ વૃદ્ધિ ;
 ધાસ ધાન્ય બહુ તીવજો, સફળ યોગ પ્રિય સૃષ્ટિ. ૨૫૨૦
 ડાળા સ્વરમાં જળ વહે, આનન્દોત્સવ હોય ;
 ફળે પૃથ્વી સુખ વૃદ્ધિ વળિ, જગ જન શુભ ફળ જોય. ૨૫૨૧
 જો તત્વો ચંદ્રે ભલાં, જળ પૃથ્વી ઉર આણુ ;
 શુભ ફળ દાયક વર્ષ તે, દલપતિ કરે વખાણુ. ૨૫૨૨

હવે તત્ત્વ ત્રણ જોરલાં, લેનો કહું વિચાર ;
 મેપસંક્રમણુ મેસતાં, વહે અગ્નિ ઉરધાર. ૨૫૨૩
 રોગ દોષ મય જો પ્રજા, અનાવૃદ્ધિ દુષ્કાળ ;
 દેશભંગ દુષ્પ દાયકી, દર્શો પાવક ઝાળ. ૨૫૨૪
 વાયુ તત્ત્વમાં સ્વર વહે, જગ ભય દગો જોય ;
 પડે અર્ધ દુષ્કાળ વળિ, અધિક વૃદ્ધિ નવ હોય. ૨૫૨૫
 તત્ત્વાકાશ સ્વર જો વહે, અનાવૃદ્ધિ તવ જાણ ;
 ધાન્ય ધાસ નહિં નીપજે, પડે કાળ યુમ્માણુ. ૨૫૨૬
 ચૈત્ર શુકલ પડવે યકી, પ્રાત શ્વાસમાં ચંદ્ર ;
 તત્ત્વ પૃથ્વી જગ સમય સુખ, પ્રજા રાજ સુખકંદ. ૨૫૨૭
 અંધુ તત્ત્વમાં ચંદ્ર શુભ, વહે સમય સુખ રીત ;
 વર્ષે મેહ પ્રજા સુખી, દલપતિ પૂરણ પ્રીત. ૨૫૨૮
 ચંદ્ર સ્થાનમાં જો વહે, જળ પૃથ્વીજ સમાન ;
 જો દક્ષિણ સ્વરમાં કદી, સમય મધ્યમ નિદાન. ૨૫૨૯
 પ્રાત સમય સૂક્ષ્મણુ વહે, રાજ્યમાંહિં ઉત્પાત ;
 સ્વર જોનારો પણ મરે, પડે કાળ દુષ્પ ખ્યાત. ૨૫૩૦
 રાજમાંહિં ઉત્પાત વળિ, પડે કાળ નિશ્વાસ ;
 મેહ નહીં જગ જન દુખી, હોય તત્ત્વ આકાશ. ૨૫૩૧
 દક્ષિણ સ્વર પાવક વહે, પડે કાળ ગુણવાન ;
 પ્રસરે રોગ પ્રજા દુખી, ઘટે રાજ સનમાન. ૨૫૩૨
 ક્લેશ હોય ભય દેશમાં, વિગ્રહ ફેળે અંત ;
 પ્રજા દુખી દુષ્કાળ જો, વહે વાયુનો તાંત. ૨૫૩૩
 સંક્રાંતીને ચૈત્રનો, ક્લેશ ભેદ સુખદાય ;
 જડત કાર્ય કહું છઉં હવે, ચંદ્ર સૂર્યનો ન્યાય. ૨૫૩૪
 યાગ દાનને પુણ્ય વળિ, વિવાહ તીરથ સ્નાન ;
 વાસ્ત્રાભૂષણ નવલ કર, કૂપ વાટિકા સ્થાન. ૨૫૩૫
 દેવસ્થાન કરો નવિન, દવા વાણુજ વ્યાપાર ;
 ગુરુ દર્શણાદિ દુર્લભા, ચંદ્રે સ્થીર વિચાર ૨૫૩૬
 શાસ્ત્રાભ્યાસજ સૂર્યમાં, હય હસતી લેસાર ;
 મંત્ર સાધના યુદ્ધ કર, મૈથુન અને જુગાર ૨૫૩૭

ત્રિગુણ મર્ણ.

સાત્વિકમાં મરિ સ્વર્ગલે, રાજસ યોનિ નરાદિ ;
તામસ સ્થાવર નર્કમાં, ભમેજ છવ એનાદિ. ૬૮

ત્રિ ગંગા.

મંદા કિનિ ભાગીરથી, ભોગાવતિ સુખ રાસિ ;

ત્રિલોક.

સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ એ, ત્રિભુવન ગણે નિવાસે. ૬૯

ત્રિગંગા મુખ્ય સ્થાન.

દુર્લભ ગંગાના ગણે, ત્રણ પવિત્ર શુભ સ્થાન ;
હરદ્વારસુ પ્રયાગને, ગંગા સાગર માન. ૭૦

ત્રિવિધ ઇશ્વર સ્વરૂપાંગ.

એશ્વર્ય સુમાધુર્ય વણિ, સૌદર્યતા સુભણ ;

ત્રિકાંડ.

કર્મોપાસન જ્ઞાનએ, વેદ ત્રિકાંડ વખાણુ. ૭૧

ત્રિવિધ તાપ.

દૈહિક દૈવિક ભૌતિકાકળ, ત્રિવિધ તાપ એ જાણુ ;

ત્રિવિધ દોષ.

ક્રામ ક્રોધ વણિ લોભએ, ત્રિવિધ દોષ ઉર આણુ. ૭૨

ત્રિ સંધ્યા.

પ્રાન્હ પ્રભાત ગણાયછે, મધ્ય દિવસ મધ્યાન્હ ;
ત્રીજી સંધ્યાને કહે, સાંજ સમય અપરાન્હ. ૭૩

ત્રિ રાત્રિ.

મહારાત્રિ શિવરાત્રિ છે, મોહ કૃષ્ણ આકેમ ;
કાળરાત્રિ આશ્વિન વદી, કાળી ચૌદસ તેમ. ૭૪

ઝાઝ નિધિયે હંકારવાં, પ્રિય ભોજન સુખમાણુ ;
 ચરકાર્યાદિક સૂર્યનાં, સમજે શાસ્ત્ર સુખાણુ ; ૨૫૩૮
 સૂર્ય ઉદયમાં સૂર્ય પ્રિય, ચંદ્ર ઉદયમાં ચંદ્ર ;
 યોગ્યરિતે જો સ્વર વહે, ગુણુહિત સુખ આનંદ. ૨૫૩૯
 સોમ બુદ્ધ ગુરુ શુક પ્રિય, એવારે સ્વર ચંદ્ર ;
 શુકલપક્ષ તો સિદ્ધિ કર, સકળ કાર્ય સુખકંદ. ૨૫૪૦
 રવિ મંગળ શનિવારને, કૃષ્ણ પક્ષ જો હોય ;
 સૂર્ય નાડિમાં કઠિણુ કૃત, કરે સિદ્ધિ સુખ જોય. ૨૫૪૧
 વિવાદ્છળ વ્યાપાર વા, શત્રુ સમીપે સાર ;
 સ્વામિ કોપકે દુર્ત કૃત, ચોર વ્યાધ લયધાર. ૨૫૪૨
 વળી સર્પ બય માર્ગમાં, તવ સુદમણુ પ્રિય સાધ ;
 શુન્ય કાર્યમાં શુન્ય સ્વર, પામે જયજ અળાધ. ૨૫૪૩
 મૃત્યુ.બયેપણુ સુદમણુ, શોભા પામે શિશ ;
 પ્રાણાયામ સમાધિમાં, શોભે એહ વરિશ ; ૨૫૪૪
 પૃથ્વી તત્વે કાર્ય સ્થિર, ઉતાવળું જળ તત્વ ;
 સમધારણુ કૃત અગ્નિમાં, મારણુ અનિલ મહત્વ. ૨૫૪૫
 ઉચ્ચાટન પણુ વાયુમાં, તેમ ગણો આકાશ ;
 મારણુ ઉચ્ચાટન કૃતે, એ બે તત્વ પ્રકાશ ૨૫૪૬
 લાભ પૃથ્વીયિ ઉતાવળો, જળ તત્વે નહિ વાર ;
 અગ્નિ વાયુ બે હાનિકર, નિષ્કળ ગગન વિચાર. ૨૫૪૭

ધાતુમુળ જીવચિન્તા.

ચંદ્રસ્વરમાં વાયુ જળ, તત્વ વહે તવ જાણુ ;
 જિવચિન્તા કહિયે હવે, પ્રથ્વી તત્વ પ્રમાણુ. ૨૫૪૮
 ચંદ્રસ્વરમાં પૃથ્વીજો, તો મુળચિન્તા લેખ ;
 ચંદ્રસ્વરમાં અગ્નિતો, ધાતુચિન્તા પેખ . ૨૫૪૯
 ચંદ્રસ્વરે આકાશતો, શુન્ય કહે કવિરાજ ;
 દક્ષ સૂર્ય નાડિ થકી, પ્રશ્ન. કહો ધરિ દાઝ. ૨૫૫૦
 દક્ષ સૂર્ય સ્વરમાં વહે, કદિ જળ વાયુ સાર ;
 તવ મુળચિન્તા જાણુ પછિ, પૃથ્વી તત્વ સંભાર. ૨૫૫૧

જમણા સ્વરમાં પૃથ્વી તો, જિવચિન્તાજ ગણાય ;
 જો કદિ વહેજ અગ્નિ તો, તેજ દ્રવ્ય સુજણાય. ૨૫૫૨
 ધાતુ સંયુક્તવળી કહું, જિવચિન્તા સુવખાણ ;
 જો આકાશ દક્ષિણ વહે, ધાતુ ચિન્તા જાણ. ૨૫૫૩
 એ રિત સ્વરના ઉદયનું, જ્ઞાન જાણિ સુખકાર ;
 સૂર્ય ચંદ્ર સ્વર ગતિઉપર, લાલાલાલ જય હાર. ૨૫૫૪
 ડાખો વા જમણો વહે, તેહ તરફ રહિ કાચ ;
 શુભાશુભ પૂછેજ તો, કાર્ય સિદ્ધિ પ્રિય હોય. ૨૫૫૫
 શુન્ય સ્વર બેહોતો કદી, તેહ તરફથી આવિ ;
 પૂછે કાર્ય ન સિદ્ધિ તવ, દેવું સત્ય બતાવિ. ૨૫૫૬
 પ્રશ્ન પૂછતાં બેકદી, સ્વર પોતાને અંશ ;
 તેમજ ગણ સ્વર તત્વપણ, વાર નક્ષત્ર પ્રશંસ. ૨૫૫૭
 આપ આપણા ઈશને, વિષે રહ્યા જો હોય ;
 કાર્યસિદ્ધિ તવ જાણવી, સરસ નરસ સ્વર જોય. ૨૫૫૮
 શુભ કાર્યે શુભ સ્વર ગણે, કૂર કાર્યમાં કૂર ;
 સ્વર જોતા યોગીશ સૌ, જાણો એહ જરૂર. ૨૫૫૯
 સ્વર પ્રવેશ સમયે કદી, પૂછે પ્રશ્ન તવ લાભ.
 સ્વર બહાર પડતાં કદી, પૂછે પ્રશ્ન અલાભ. ૨૫૬૦
 સૂર્ય નાડિ વિષમાક્ષરે, વામ જાણુ રહિ ક્રેય ;
 તવ સાં સિદ્ધિ પ્રકાશતા, જમણો જય નવ દેય. ૨૫૬૧
 દીડેલું ખોવાયલું, નાસિગયેલું હોય ;
 વળિ ચોરાયેલું અને, કેદપડેલું કાચ. ૨૫૬૨
 મરવાપડેલું કે કદી, દેશાન્તરે વિચાર ;
 ચંદ્ર નાડિ બેહોતાં પુછે, પ્રાપ્ત થાય નિરધાર. ૨૫૬૩
 વામ તરફથી વામ સ્વર, બેહોતાં પૂછે જાણ ;
 જીવ નાડિ કહેવાય તે, અમૃતકારિ વખાણ. ૨૫૬૪
 સૂક્ષ્મજીવ બેહોતા સૂર્ય શશિ, તેજ વાયુ આકાશ ;
 એ તવો કદિ હોય તો, કાર્ય સિદ્ધિનો નાશ. ૨૫૬૫
 વાયુ અગ્નિ બે સૂર્યમાં, વહે સમાક્ષર સાર ;
 પૃથ્વી જળ કદિ સૂર્યમાં, વિપરિત વિષમ વિચાર. ૨૫૬૬
 રિક્તાતિથિ સુચતૂરથી, નવમી ચૌદસ ગાય ;
 વિષવતિ નાડિ કહે સુધડ, પ્રશ્ન કાર્ય નવ થાય. ૨૫૬૭

બે સ્વર બે સમપૂર્ણ તવ, જિભા રહિ સન્મૂખ ;
 પૂજ્યા પછિ બે સૂર્યતો, સૌમ્ય તૂર પ્રમુખ. ૨૫૬૮
 સર્વકાર્ય નિષ્ફળ થતાં, કદિ સ્વર થાતો ચંદ્ર ;
 કાર્યસિદ્ધિ તવ વિદ્યો, થાય સત્ત્વ સુખ કંદ. ૨૫૬૯
 શુન્ય સ્વર હજવો વહે, પૂર્ણ મોક્ષો વેલ ;
 શુન્ય સમયમાં પ્રશ્નજો, તુરત પૂર્ણ થૈ રેલ. ૨૫૭૦
 શશિ અથવા જો સૂર્યમાં, કાર્યસિદ્ધિ તવ હેય ;
 તેમ પ્રથમ સંપૂર્ણ પછિ, શુન્ય થતાં દુખ દેય. ૨૫૭૧

યુદ્ધ પ્રશ્ન.

પ્રશ્નકારનો પ્રશ્નજો, જિયો વા સન્મૂખ ;
 વામ દક્ષ બે બાજુ વા, પાછળ રાખી મૂખ. ૨૫૭૨
 યુદ્ધવાત પૂછેજતવ, વાયુ તત્ત્વમાં ભાતુ ;
 સ્વરચાલે તવ જય થતો, પ્રશ્નકારનો માતુ. ૨૫૭૩
 યુદ્ધ વિષે બે સૈન્ય જો, હેમાં કહોની છત ;
 પ્રશ્નકાર પૂછેજતો, કહેવું તે શુભરીત. ૨૫૭૪
 પૂર્ણાં તિથિ પંચમિ દશમિ, આદિ પૃથ્વિજો તત્ત્વ ;
 દેશપતિનો જય તદા, મિટે શત્રુનું મહત્ત્વ. ૨૫૭૫
 રિક્તા ચતુર્થિ નવમિને, ચતુર્દશી ધર ચિત્ત ;
 વળીહોય જળ તત્ત્વો, છતે શત્રુ ખચીત. ૨૫૭૬
 સમપૂર્ણ સૂર્ય સ્વર વિષે, તત્ત્વ વહે આકાશ ;
 આગળ થકોજ આવિને, શત્રુ કરે વિનાશ. ૨૫૭૭
 વામ નાડિમાં પુછતાં, પ્રશ્નકારની છત ;
 કદિ જમણીજ વહે તદા, શત્રુ જિતે શુભરીત. ૨૫૭૮
 વિષમાક્ષર કદિ સમ થતા, દેશપતિની છત ;
 કદિ સમાક્ષર વિષમ થતા, શત્રુ જિતે શુભરીત. ૨૫૭૯
 ચંદ્ર સ્વર બેતાં કદી, યુદ્ધ પ્રશ્ન સુવિચાર ;
 સમ પ્રશ્ન જો મેળાછે, સંધિ થાય સુખકાર. ૨૫૮૦
 સૂર્ય સ્વર બેતો કદી, વિષમ પ્રશ્ન દુખ દેણ ;
 જઘડો વાધે અતિ ધણો, ડોલો શેષનિ રૂણ. ૨૫૮૧

એ સ્વર વહેતા શુન્ય જો, સુદમણમાં યુદ્ધ વાત ;
 પૂછે શત્રુ પરસ્પરે, મુઝાછ પડતા ખ્યાત. ૨૫૮૨
 મનની મરડ મિટે નહીં, સંધિકાર્ય નવ થાય ;
 દેશ બુદ્ધિ છાંડે નહીં, અંતર કોપ ન જાય. ૨૫૮૩
 એ સ્વર પૂર્ણ સુસુદમણા, વહેતાં પ્રશ્ન લણાય ;
 તો એ શત્રુ મુકળલો, રહામા રહામિ ન થાય. ૨૫૮૪
 પ્રશ્ન પુછતાં જો કદી, ચંદ્ર સ્વર પર સ્વારિ ;
 આવે એ નિર્માણુછે, સૂર્ય સ્વરે નહિં ખવારિ. ૨૫૮૫
 એ સ્વર સુદમણ તો કટક, ચદિઆવ્યુ સંભળાય ;
 પણ આવેન લડેન કો, યુદ્ધવાત સંથાય. ૨૫૮૬
 યુદ્ધ સમય પ્રિય રાશિને, વિચારતા નર દક્ષ ;
 કંઈ મકર ને મેષ તુલ્ય, રાશિ સૂર્યની લક્ષ. ૨૫૮૭
 ઉપર કહેલી રાશિ જન, સૂર્ય સ્વર કરિ બંધ ;
 ચંદ્રસ્વરમાં જય થવે, ધરે ધનુષ પ્રિય સ્કંધ. ૨૫૮૮
 સિંહ વૃશ્ચિક સુ કુમ્ભ વૃષ, રાશિ ચંદ્રની સાર ;
 એ રાશી જન ચંદ્ર સ્વર, મિઠાવતાં જય ધાર. ૨૫૮૯
 ચંદ્ર નાડિ યુદ્ધે લલી, સૂર્યનાડિ સંહાર ;
 સુદમણ યુદ્ધે અદ્વજ છે, દલભંજન વળિ હાર. ૨૫૯૦
 યુદ્ધ સમય જો ચંદ્ર સ્વર, વહેતાં પૂછે વાત ;
 દેશપતી તવ છતશે, શત્રુ થશે નિપાત. ૨૫૯૧
 જો સૂર્યનો પ્રવાહતો, શત્રુ છતે સઘ ;
 સ્વર શિશુવાતે પૂછતાં, વિષ્ટી થાશે વધ. ૨૫૯૨
 પૂર્વ ઉત્તરસુ ચંદ્રની, દક્ષિણ પશ્ચિમાદીત ;
 વિચારિ સન્મુખ રાખવા, સમરે શત્રુ ખચીત. ૨૫૯૩
 ચંદ્ર સ્વર વહેતો તદા, પૂર્વોત્તર સન્મુખ ;
 સૂર્ય સ્વરતો રાખવાં, દક્ષિણ પશ્ચિમ મુખ. ૨૫૯૪
 દિશા સાધતા એરિતે, રણક્ષેત્રે રણશૂર ;
 માન પ્રતિષ્ઠા મેળવે, વળિ જય યશ ભરપૂર. ૨૫૯૫
 દુર યુદ્ધે ચંદ્રે વધો, પાર્શ્વ સૂર્યસ્વર સાધ ;
 છતે સઘ નરેશ પ્રિય, કહી સુરીત આખાધ. ૨૫૯૬

યુક્તે ચક્રતાં વામસ્વર, તો પદ પ્રથમે વામ ;
 સૂર્યસ્વર તો દક્ષપદ, પ્રથમ ધરે અભિરામ. ૨૫૯૭
 ને મુક્તમણી બેહો તદા, પગલું ભરે ન કોષ ;
 ચેતવણી સંધાતિને, કરવી જરૂર નેષ. ૨૫૯૮

ગર્ભ પ્રશ્ન.

ચંદ્ર સ્વર જય ચાલતાં, જમણે પૂછે કોષ ;
 ગર્ભ પ્રશ્ન તવ પુત્રછે, વળી વિપ્રેશે નેઈ. ૨૫૯૯
 કહો ચોથ નવમી અને, ચતુર્દશી કહેવાય ;
 રિક્તા તિથિયે પ્રશ્ન તો, ગર્ભે પુત્રિ લણાય. ૨૬૦૦
 ચંદ્ર સ્વરમાં તત્વ જે, ગર્ભ પાત તવ થાય ;
 વળી મુક્તમણી ને વહે, જે બાળક કહેવાય. ૨૬૦૧
 પૃથ્વી તત્વમાં પ્રશ્ન તો, પુત્રી ગર્ભે હોય ;
 પ્રશ્ન સમય જળ તત્વ તો, કહો પુત્ર મુખ નેય. ૨૬૦૨
 વાયુ તત્વમાં કન્યકા, અગ્નિ તત્વમાં પાત ;
 વહે તત્વ આકાશ તો, કહો નપુંશક ખ્યાત. ૨૬૦૩

કાળ જ્ઞાન.

રાત્ર દિવસ ને પુરુષને, સૂર્ય ચંદ્ર ને એક ;
 વહેજ સ્વર એ રીત તો, જિવે વર્ષ ત્રણ નેક. ૨૬૦૪
 રાત્ર દિવસ ને પિંગળા, સૂર્યસ્વર કદિ રેહ ;
 તો આયુષ્ય દ્વિ વર્ષ છે, તે પછિ પડતી દેહ. ૨૬૦૫
 એક સ્વર ત્રણ રાત્રતો, એક વર્ષમાં નાશ ;
 કહે તત્વજ્ઞાની સમજ, દક્ષપતિરામ પ્રકાશ. ૨૬૦૬
 મળ મુત્રાદિક વાયુસહ, પ્રાતઃકાળ સૂરીત ;
 પછિ દિવસ કે રાત્રમાં, થાયન કહું ખચીત. ૨૬૦૭
 તો તે પ્રાણી દશ દિવસ, છવે બાણ મુખાણ ;
 પોડશ દિવસ એક સ્વર, એક વર્ષમાં હાણ. ૨૬૦૮
 પોડશ દિવસ સુચંદ્ર સ્વર, વહે લાલ જય મિત્ર ;
 ઉત્તમ મુખ યશ ભોગવે, દક્ષપતિ પરમ પવિત્ર. ૨૬૦૯

એક માસને દિવસ દશ, સૂર્ય વહે દક્ષીણ ;
 ખેય દિવસમાં મૃત્યુને, દલપતિરામ પ્રવીણ. ૨૬૧૦
 સૂર્ય ચંદ્ર તનિ સુક્ષ્મણા, પોડશ દિવસસુ વેહ ;
 તો લેની તત્કાળને, દલપતિ પડતી દેહ. ૨૬૧૧
 નહીં ચંદ્ર નહિં સૂર્ય વળિ, નહીં સુક્ષ્મણા સાર ;
 મુખથી ચાલે સ્વાસ તવ, જીવે ઘટિકા ચાર. ૨૬૧૨
 સપ્તઋષી. સુઅતુ-ધતી, ધ્રુવ તારો જે સ્થીર ;
 ત્રણ પગલાં વિષ્ણુ તણાં, માતૃમન્ડળ સુધીર. ૨૬૧૩
 ઉપર કલાં દેખે નહીં, મૃત્યુ નાણુ પરમાસ ;
 યોગ માર્ગ ખીજ રિતે, અર્થ પ્રકાશ પ્રકાશ. ૨૬૧૪
 અચ્છતી નિભ ટેરવું, નાક દાંડિ ધ્રુવ નેક ;
 ત્રિકુટિ મધ્ય ત્રણ પદ ગણે, વિષ્ણુ તણા વિવેક. ૨૬૧૫
 નેત્રકીકિ તે તારિકા, માતૃ મન્ડળ લણાય ;
 યોગ માર્ગ શુભ રીતથી, દલપતિ અર્થ જણાય. ૨૬૧૬
 હંસકાર તે સર્વદા, શ્વાસનિકળતો ખહાર ;
 શંભૂ રૂપ પ્રકાશતા, હવે શક્તિ રૂપ સાર. ૨૬૧૭
 પ્રવેશ કરતાં અંતરે, શ્વાસ યોગ સુવિચાર ;
 શક્તિ કલાવે ચંદ્રમાં, શંભુ સૂર્ય નિવ ધાર. ૨૬૧૮
 જમણિ પિંગળાને કહે, યમુનાજી પ્રિયકાર ;
 ડાબિ ઇડા ગંગા ગણે, મધ્ય સરસ્વતિ સાર. ૨૬૧૯
 પૂરક કુંભક રેચકસુ, કરતા યોગિ તપાસ ;
 પૂરક પુષ્ટિ કરે સદા, ધાતુ વૃદ્ધિ સુપ્રકાશ. ૨૬૨૦
 કુંભક સ્થાન કરિ કરે, જીવ વિવર્ધન નેક ;
 રેચક પાપ હરે સદા, યોગ શાસ્ત્ર સુવિવેક. ૨૬૨૧

શાસ્ત્ર નીતિ.

સૂર્ય સ્વર કદિ ચાલતાં, શશિ કરવો ચિત લાવ ;
 કે શશિ બેઠતાં સૂર્યતો, શાસ્ત્રનીતિ સુદરાવ. ૨૬૨૨
 કરવો જમણો વામને, તો સૂર્ય શુભ વામ ;
 જમણો બેઠતાં વામતો, સૂર્ય દક્ષ દમામ. ૨૬૨૩

વળિ કક્ષાપટમાં ધરો, વસ્ત્ર દડો એ રીતિ ;
 સ્વર બહેતો તે પાર્શ્વપર, રાખો ફરે સુનિતિ. ૨૬૨૪
 વામ પાર્શ્વપર શયન વળિ, વામ સ્વરમાં નીર ;
 દક્ષિણ સ્વર ભોજન લલૂં, શાસ્ત્ર નીતિ ધરધીર. ૨૬૨૫
 વામ સ્વરે ભોજન કરે, દક્ષિણ સ્વરમાં નીર ;
 એમ ભુલે દશ દિવસતો, આવે રોગ શરીર. ૨૬૨૬
 દક્ષિણ સ્વરમાં શાયને, લઘુશંકા કર વામ ;
 જુગતી એ ગુર મુખ લહે, સાધક સર્વે તમામ. ૨૬૨૭
 ચંદ્ર સ્વર પ્રિય દિવસમાં, સૂર્ય સ્વર શુભ રાત ;
 નિત સાધન એ રીત તો, કાયા પડેન ખ્યાત. ૨૬૨૮
 શાસ્ત્ર સ્વરોદય માન શુભ, તખ્તસિંહ પ્રિય ભુપ ;
 ગુર્જરિ પ્રજા સુહિત કરણ, દલપતિ કૃત્યુ અનુપ. ૨૬૨૯

॥ સંગીતશાસ્ત્ર. ॥

મંગળાચરણ.

મનહરછંદ.

પ્રથમ પુરાણ આદિ નારાયણથી પ્રકટ,
 બ્રહ્મદેવે ચારવેદ ચાર મુખથી કહ્યા ;
 નાદ વેદ પંચમ શ્રી વિધિયે ભરતજીને,
 ભરતજીએ અપ્સરા તેમ કિન્નરે લહ્યા ;
 તેથી ગાન ભેદ તણો અધિક વિસ્તાર થયો,
 રીઝી રીઝીને નવિન ભેદ ઉપજાવિયા ;
 સ્વર્ગથી અવનિપર લાવિયા ભરતમુનિ,
 તેથી દેશ દેશ નર નારી મન ભાવિયા. ૨૬૩૦

પ્રથમ નાદભેદ.

દોહરા.

અતીસૂક્ષ્મ ને સૂક્ષ્મ વળિ, પુષ્ટ અપુષ્ટ વખાણ ;

કૃત્રિમ સહ્યે પાંચપ્રિય, નાદસ્વરૂપ સુખાણુ. ૨૩૩૧
 આત્માની ઇચ્છા થતાં, મનને પ્રેરે દક્ષ ;
 પછિમનથી અગ્નિ પ્રકટ, અગ્નિયિ વાયુલક્ષ. ૨૬૩૨
 તે વાયુ હૃદય અંતિમાં, યંતે ચઢતો લેખ ;
 તેનાભિ હૃદય કંઠ યૈ, મુર્ધન્ય મુખે પેખ. ૨૬૩૩
 ધ્વનીરૂપ ને વર્ણુ રૂપ, નાદ ભેદ દેખાણુ ;
 ગાયક નાયક સ્વરથકી, રાગ રાગણિ વખાણુ. ૨૬૩૪
 ભિન્ન ભિન્ન અભ્યાસથી, કંઠે કરતા નેક ;
 તેમ યોગિશ અનાહને, અનુભવતાજ વિશેક. ૨૬૩૫
 નાદબ્રહ્મ સમાધિથી, પામે મુક્તી વેદ ;
 રોગિસાંભળી નાદને, થાય નિરોગિ મુખેદ. ૨૬૩૬

સ્વરાધ્યાય પ્રકર્ણ.

પ્રથમ સ્વરો ત્રણ સમજવા, પડ્જ પંચમ વિચાર ;
 તૃતિય સૂર વા ટીપને, દ્વિતિય પડ્જ તુલ્લિકાર. ૨૬૩૭
 મૂળ સ્વરો ત્રણમાં અધિક, બીજા પાંચ દરાવિ ;
 અષ્ટ સ્વરોમાં સપ્તને, સપ્તક નામ બતાવી. ૨૬૩૮
 સ્વર સપ્તક ગણતાં રહ્યો, અષ્ટમ પડ્જ દ્વિતીય ;
 તેહ પડ્જને ગણુ દ્વિતિય, સપ્તકમાં જન પ્રીય. ૨૬૩૯

સપ્તસ્વર નામ.

પડ્જ ઋષભ ગાંધારને, મધ્યમ પંચમ સાર ;
 ધૈવત નિપદ સપ્તસ્વર, સંગિતમાં પ્રિયકાર. ૨૬૪૦

સપ્તસ્વરોત્પત્તિ નાદ સ્થાનાદિ કથનમ્.

અરિલહંદ.

જાંબૂદ્વીપે પડ્જ સ્વરોત્પત્તી કહી,
 શાકદ્વીપે ઋષભસ્વરોત્પત્તીલહી ;
 કુશદ્વીપે ગાંધારઋષ્ટ્રાંચ મધ્યમ ગણે,
 (હરિહાં) પંચમ શાલ્મલિદ્વીપ સ્વરોત્પત્તી ભણે. ૨૬૪૧

ચેતદ્વિપે ધૈવત વણિ પુષ્કરદ્વીપમાં,
 નિપાદ ઉત્પન થયો સપ્તક સમીપમાં ;
 નાદક્રમે મયૂર પપૈયો કવિ કહે,
 (હરિહો) મેંદક કુલિંગ કોયલ હય હસ્તી લહે. ૨૬૪૨

દોહરા.

પૂજ નાભિથી જીવજે, ઋપભ નાસિકા સ્થાન ;
 કમોલથી ગાંધાર પ્રિય, મધ્યમ હૃદયતું માન. ૨૬૪૩
 ત્રિવાચકી પંચમ પ્રકટ, ધૈવત સોલ્લ કપાળ ;
 તાલુસ્થાન નિપાદનું, સંગીતેજ રસાળ. ૨૬૪૪

સપ્તસ્વરવર્ણજાત્યાદિ વંશોત્પત્તિ કથનમ્.

મનહર છંદ.

પૂજ ઋપભ સ્વર ગાંધાર સુમધ્યમછે,
 પંચમને ધૈવત નિપાદસ્વર સાતછે ;
 લાલરંગ પૂજસુ પીજોરંગ ઋપભજ,
 ગાંધાર સુવર્ણ ચેત મધ્યમ પ્રખ્યાતછે ;
 પંચમછે શ્યામરંગ પીતરંગ ધૈવતછે,
 નિપાદ વિચિત્રરૂપ સંગિતમાં સારછે ;
 ગ્રામ ક્રમ ગાન તાન મુર્છનાને લયસાના,
 દલપતિરામ ભેદ અનેક અપારછે. ૨૬૪૫
 મધ્યમ પૂજ વણિ પંચમછે દ્વિજ જ્ઞાતિ,
 ઋપભ સુધૈવત ખે ક્ષત્રિય કલાવતા ;
 ગાંધાર નિપાદ વૈસ્ય અંતર કાકલિ શુદ્ધ,
 એહરીત જ્ઞાતિભેદ સંગિતે સુહાવતા ;
 પૂજ ગાંધાર વણિ મધ્યમછે દેવવંશ,
 પંચમ જે પિતૃ વંશ કોવિદ દર્શાવતા ;
 ઋપિવંશે ઋપભસુ ધૈવત પ્રકાશમાન,
 નિપાદ અસૂરવંશ ભેદાત્મક લાવતા. ૨૬૪૬

સપ્તસ્વર દેવતા ગોત્ર ઋષિ છંદ રસાત્મક વિચાર.

દોહરા.

પડ્મ વહ્નિને ઋષભનો, બ્રહ્મદેવ ચિતલાવ ;
 ગાન્ધારનોસુ દેવ શશિ, મધ્યમ વિષ્ણુ બતાવ. ૨૬૪૭
 પંચમનો નારદ પ્રકટ, ધૈવ સ્તુમ્બર સાર ;
 નિપાદનો પણ સ્તુમ્બરન, ઐરિત દેવ વિચાર. ૨૬૪૮
 અગ્નિવેશ્ય કાશ્યપ અને, ગૌતમાંગિરસ ચાર ;
 ભાર્ગવ કૌસિક સપ્તમે, વશિષ્ઠ ગોત્ર વિચાર. ૨૬૪૯
 અગ્ની બ્રહ્મા ને વળી, મૃગાંક લક્ષ્મિશો સાર ;
 નારદ સ્તુમ્બર ધનદ કંમ, સપ્તઋષી પ્રિયકાર. ૨૬૫૦
 અતુષ્ટુપ ગાયત્રી ત્રિષ્ટુપ, અૃહતિ પંક્તિ ઉષ્ણિક ;
 નગતિ સહિત સ્વર અનુક્રમે, છંદ ગણે ગુણિ હીક. ૨૬૫૧
 પડ્મ ઋષભના પ્રકટરસ, અદ્ભુત રૂઢ સુવીર ;
 ગાન્ધાર નિપાદે ગણે, કટુણા ગાયક ધીર. ૨૬૫૨
 ધૈવતનો રસ ભયાનક, વળિ બિલત્સ પણ થાય ;
 મધ્યમ પંચમ હાસ્ય વળિ, શૃંગારે સોહાય. ૨૬૫૩

ઉદાત્ત અનુદાત્ત સ્વરિત મંદ્ર કલ કાકલી સ્વર વિચાર.

પંચમથી થાયે ઋષભ, ધૈવતથી ગાન્ધાર ;
 નિપાદથી મધ્યમ પ્રકટ, ગાયક ભેદ વિચાર. ૨૬૫૪
 નિપાદ વળિ ગાંધાર બે, ગણુતા સ્વરસુ ઉદાત્ત ;
 ઋષભ અને પંચમ ગણે, સ્વરશાસ્ત્રે અનુદાત્ત. ૨૬૫૫
 પડ્મ મધ્યમ અને વળિ, ધૈવત સ્વરિત સુપેખ ;
 મંદ્ર અને કલ કાકલી, ઓ ત્રણસ્વર શુભલેખ. ૨૬૫૬
 નાભિસ્થાનમાં ને થતો, નાદ અતીગાંભીર ;
 મંદ્રનામથી ઓળખે, ગાયક પન્ડિત ધીર. ૨૬૫૭
 મધુર થાય અસ્પૃહધ્વની, તે કલનાદ વખાણું ;
 કલસ્વરની ધ્વનિ સુદ્ધમથી, કાકલિ સ્વર સુભ નાણું. ૨૬૫૮

ત્રિમત્ત.

કદ્દં એક અદ્વૈત મત, દ્વિતિય દ્વૈત મત જાણુ ;
ત્રતિય વિશિષ્ટા દ્વૈતછે, એ મહિં ત્રિવિધ પ્રમાણુ. ૭૫,
પ્રકટ લોક મત લોકમાં, દ્વિતિય વેદ મત જાણુ ;
ત્રતિય સંત.મત જ્યાં કરે, હરિ જન અધિક પ્રમાણુ. ૭૬

ત્રિકાળ.

વીતિ ગયો તે ભૂત છે, યશે ભવિષ્ય ભણાય ;
વર્તમાન તે ચાલતો, કાળ ત્રિવિધ ગણાય. ૭૭

ત્રિવિધ કર્મ.

સંચિત ને પ્રારબ્ધ વળિ, ત્રતિય કર્મ ક્રિયમાણુ ;
જન્મ જન્મના કર્મ તે, સંચિત કર્મ સુખાણુ. ૭૮
જે થકિ ઉપજી દેહ આ, તે પ્રારબ્ધ વિચાર ;
દેહધિ ઉપજ્યાં કર્મને, ક્રિયમાણુ તૂં ધાર. ૭૯
જ્ઞાન હૃદય જવ યાપકે, સંચિત કર્મ સમાય ;
ક્રિયમાણુ દ્વિતી રહે, પ્રારબ્ધ પતી જાય. ૮૦

ત્રિવિધ પ્રારબ્ધ.

એક સુ ધચ્છિત થાય તે, પર ધચ્છિત વળિ જાણુ ;
અન ધચ્છિત પ્રારબ્ધ એ, ત્રિવિધ પ્રકાર પ્રમાણુ. ૮૧

ત્રિવિધ દેહ.

પ્રથમ દેહ કારણ કદ્દં, તેહ અવિદ્યા માન ;
બીજું અંતઃકરણ તે, શુદ્ધ દેહ ગુણવાન. ૮૨
એ બે મળવાથી થયો, જીવ નામ સુ પ્રકાશ ;
પંચ ભૂતનું સ્થૂલ તન, જાણી પૂર્યો વાસ. ૮૩

ત્રિવિધ ધર્મણા.

લોક અને સુત વિત્તની, ત્રિવિધ ધર્મણા જાણુ ;

સ્થાપ આદિ વર્ણ ચતુર ભેદ.

સ્થાપ અને આ શોદિ વળિ, અવરોહી સંચારિ ;
ચતુર વર્ણ વ્યાખ્યા વહે, દલપતિ શાસ્ત્રવિચારિ. ૨૬૫૯
હળુ હળુ એકજ સ્વરમહી, ઉચ્ચારણુ જવ થાય ;
તવતે સ્થાપ ગણાયછે, ગાયકથી દર્શાય. ૨૬૬૦
પૂજ થકી નીપાદ લગિ, ચઢાવવો ચિતલાવ ;
આરોહી હોને કહે, એ રિત વર્ણ દરાવ ૨૬૬૧
નિપાદથીરવર પૂજભણિ,, ઉતારવો અવરોહ ;
એતણુસ્વરની એકતા, સંચારી સંદોહ. ૨૬૬૨

સપ્તસ્વર શ્રુતિ જાત્યાદિ ભેદ કથનમ્.

પૂજ ચારને ઋષભ ત્રણુ, એ શ્રુતિછે ગાંધાર ;
મધ્યમનીપણુ ચાર શ્રુતિ, પચમની પણુચાર. ૨૬૬૩
ધૈવતની શ્રુતિ ત્રણુગણે, નિપાદની એ સાર ;
એરીતે દાવિંશ શ્રુતિ, દલપતિ ભેદ વિચાર.. ૨૬૬૪
પ્રથમ દીપતા આપતા, કંડુણા મૂઠૂ ભણાય ;
મધ્યાસહ જો પાંચએ, જતી શ્રુતિનિ ગણાય. ૨૬૬૫
પૂજ શ્રુતિ તિત્રા અને, કુમુદવતી પ્રિયકાર ;
મંદા છંદોવતિ સહિત, ગાયક ગણુતા ચાર. ૨૬૬૬
ઋષભ દયાવતિ રંજની, અને સુરતિકા લેખ ;
ગાંધાર શ્રુતિ એ પ્રકટ, રૌદ્રી ક્રોધા પેખ. ૨૬૬૭
મધ્યમની શ્રુતિ વજ્રકા, પ્રસારિણુને પ્રીતિ ;
માર્જની સહિત ચારછે, ગુણુનિધિ ગણે સુરીતિ. ૨૬૬૮
ક્ષિતિ રક્તા સંદીપની, આલાપિનિ ઉરઆણુ ;
પંચમ શ્રુતિ પણુ ચતુરએ, દલપતિરામ વખાણુ. ૨૬૬૯
ધૈવત શ્રુતિ.સુ મદતિને, શોદિણિ રચા સાર ;
નિપાદ શ્રુતિ ઉચ્ચા અને, ક્ષોભિનિ ચિત વિચાર. ૨૬૭૦

સપ્તસ્વર દેવતા ગોત્ર ઋષિ છંદ રસાત્મક વિચાર.

દોહરા.

પૂજ વહ્નિને ઋષભનો, અહદેવ ચિતલાવ ;
 ગાન્ધારનોસુ દેવ શશિ, મધ્યમ વિષ્ણુ બતાવ. ૨૬૪૭
 પંચમનો નારદ પ્રકટ, ધૈવ સ્તુભ્યર સાર ;
 નિપાદનો પણ સ્તુભ્યરજ, ઐરિત દેવ વિચાર. ૨૬૪૮
 અગ્નિવેશ્ય કાશ્વપ અને, ગૌતમાંગિરસ ચાર ;
 ભાર્ગવ કૈસિક સપ્તમે, વશિષ્ઠ ગોત્ર વિચાર. ૨૬૪૯
 અગ્ની અહા ને વળી, મૃગાંક લલિમશો સાર ;
 નારદ સ્તુભ્યર ધનદ કમ, સપ્તઋષી પ્રિયકાર. ૨૬૫૦
 અનુષ્ટુપ ગાયત્રી ત્રિષ્ટુપ, વૃહતિ પંક્તિ ઉષ્ણિક ;
 જગતિ સહિત સ્વર અનુક્રમે, છંદ ગણે ગુણિ કીક. ૨૬૫૧
 પૂજ ઋષભના પ્રકટરસ, અદ્ભુત રૂઢ સુધીર ;
 ગાન્ધાર નિપાદે ગણે, કુરુણા ગાયક ધીર. ૨૬૫૨
 ધૈવતનો રસ લયાનક, વળિ બિલત્સ પણ થાય ;
 મધ્યમ પંચમ હાસ્ય વળિ, શૃંગારે સોહાય. ૨૬૫૩

ઉદાત્ત અનુદાત્ત સ્વરિત મંદ્ર કલ કાકલી સ્વર વિચાર.

પંચમથી થાયે ઋષભ, ધૈવતથી ગાન્ધાર ;
 નિપાદથી મધ્યમ પ્રકટ, ગાયક ભેદ વિચાર. ૨૬૫૪
 નિપાદ વળિ ગાંધાર બે, ગણુતા સ્વરસુ ઉદાત્ત ;
 ઋષભ અને પંચમ ગણે, સ્વરશાસ્ત્રે અનુદાત્ત. ૨૬૫૫
 પૂજ મધ્યમ અને વળિ, ધૈવત સ્વરિત સુપેખ ;
 મંદ્ર અને કલ કાકલી, એ ત્રણસ્વર શુભલેખ. ૨૬૫૬
 નાલિરયાનમાં જે થતો, નાદ અતીગાંભીર ;
 મંદ્રનામથી ઓળખે, ગાયક પન્ડિત ધીર. ૨૬૫૭
 મધુર થાય અસ્પૃટધ્વની, તે કલનાદ વખાણ ;
 કલસ્વરની ધ્વનિ સુદમથી, કાકલિ સ્વર સુભ જાણ. ૨૬૫૮

સ્થાપ આદિ વર્ણ ચતુર ભેદ.

સ્થાપ અને આ રોહિ વળિ, અવરોહી સંચારિ ;
ચતુર વર્ણ વ્યાખ્યા વહે, દલપતિ શાસ્ત્રવિચારિ. ૨૬૫૯
હળુ હળુ એકજ સ્વરમહી, ઉચ્ચારણુ જલ થાય ;
તવતે સ્થાપ ગણાયછે, ગાયકથી દર્શાય. ૨૬૬૦
પૂજ થકી નીપાદ લગિ, ચઢાવવો ચિતલાવ ;
આરોહી હેને કહે, એ રિત વર્ણ ઠરાવ ૨૬૬૧
નિપાદથીસ્વર પૂજભણિ,, ઉતારવો અવરોહ ;
એતણુસ્વરની એકતા, સંચારી સંદોહ. ૨૬૬૨

સપ્તસ્વર શ્રુતિ જાત્યાદિ ભેદ કથનમ્.

પૂજ ચારને ઋષભ ત્રણ, બે શ્રુતિછે ગાંધાર ;
મધ્યમનીપણ ચાર શ્રુતિ, પચમની પણચાર. ૨૬૬૩
ધૈવતની શ્રુતિ ત્રણગણે, નિપાદની બે સાર ;
એરીતે દાવિંશ શ્રુતિ, દલપતિ ભેદ વિચાર.. ૨૬૬૪
પ્રથમ દીપતા આપતા, કંડુણા મૃદૂ લણાય ;
મધ્યાસહ બે પાંચએ, જાતી શ્રુતિનિ ગણાય. ૨૬૬૫
પૂજ શ્રુતિ તિત્રા અને, કુમુદવતી પ્રિયકાર ;
મંદા છદોવતિ સહિત, ગાયક ગણતા ચાર. ૨૬૬૬
ઋષભ દયાવતિ રંજની, અને સુરતિકા લેખ ;
ગાંધાર શ્રુતિ બે પ્રકટ, રૈત્રી ક્રોધા પેખ. ૨૬૬૭
મધ્યમની શ્રુતિ વજ્રિકા, પ્રસારિણીને પ્રીતિ ;
માર્જની સહિત ચારછે, ગુણુનિધિ ગણે સુરીતિ. ૨૬૬૮
ક્ષિતિ રક્તા સંઘીપની, આલાપિનિ ઉરઆણુ ;
પચમ શ્રુતિ પણ ચતુરએ, દલપતિરામ વખાણુ. ૨૬૬૯
ધૈવત શ્રુતિ સુ મદંતિને, રોહિણિ રગ્યા સાર ;
નિપાદ શ્રુતિ ઉચ્ચ અને, ક્ષોભિનિ ચિત વિચાર. ૨૬૭૦

દ્વાવિંશ શ્રુતિ જાત્યાદિ ચક્રમ્.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
તિગ્રા.	કુમુદવતિ.	મંદા.	જંદોવતિ.	દયાવતિ.	રંજની.	રતિકા.
દિપ્તા.	આયતા.	મૃદુ.	મધ્યા.	કરુણા.	મધ્યા.	મૃદુ.

૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
રૌદ્રી.	ક્રોધા.	વન્નિકા	પ્રસારિણી	પ્રીતિ.	માર્જની.	ક્ષિતિ.
દિપ્તા.	આયતા.	દિપ્તા.	આયતા.	મૃદુ.	મધ્યા.	મૃદુ.

૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨
રક્તા.	સંદીપની.	આત્માપિ- ની.	મદંતી.	રોહિણી.	રમ્યા.	ઉચ્ચા.	ક્ષોભિની.
મધ્યા.	આયતા.	કરુણા.	કરુણા.	આયતા.	મધ્યા.	દિપ્તા.	મધ્યા.

કોમલ તિવ્રસ્વર વિચાર.

પંજ અને પંચમ કદી, તિવ્રન કોમલ થાય ;
એવિન પાંચ સ્વરો સદા, કોમલ તિવ્ર ગણાય. ૨૬૭૧
કોમલ તિવ્રસુ ભેદથી, પંચસ્વર દશ થાય ;
પરજ અને પંચમ મળી, દ્વાદશસ્વર કહેવાય. ૨૬૭૨

કોમલ તિગ્રાદિ દ્વાદશસ્વર ચક્રમ્.

૧ પરજ. ૦	૨ ઋપલ કોમલ.	૩ ઋપલ તિવ્ર.	૪ ગાંધાર કોમલ.	૫ ગાંધાર. તિવ્ર.	૬ મધ્યમ. કોમલ.
૭ મધ્યમ. તિવ્ર.	૮ પંચમ. ૦	૯ ધૈવત. કોમલ.	૧૦ ધૈવત. તિવ્ર.	૧૧ નિષાદ. કોમલ.	૧૨ નિષાદ. તિવ્ર.

દ્વાદશવિકૃતિ વ્યાખ્યા સહિત.

આદિ સપ્ત સ્વર સુતિથકિ, પ્રકટ વિકૃતી હોય ;
 પંડિત સંગિત પરખતા, દ્વાદશ વિકૃતિ જ્ઞેય. ૨૬૭૩
 પ્રથમ ધૃત અધૃત કાકલી, અતિ કાકલી અનૂપ ;
 મધુપ અતિમધુપ વિકૃતિ, અતિવિકૃતિ યશરૂપ. ૨૬૭૪
 અંતર સાંતર ને ક્યક, પછિ અતિ ક્યક વિચાર ;
 વિરતારી વ્યાખ્યા કથે, સંગિત ગુણ ભંડાર. ૨૬૭૫
 ઋપલ પડ્જની પ્રથમ શ્રુતિ, લેતવ ધૃત કહેવાય ;
 ઋપભ પડ્જની બીજિલે, તવતે અધૃત લખાય. ૨૬૭૬
 જો ગાંધાર ઋપલ શ્રુતી, લે તવ કાકલિ જાણુ ;
 ગાંધાર ગ્રહે બીજી તવ, અતિકાકલી પ્રમાણુ. ૨૬૭૭
 જો મધ્યમ ગાંધાર શ્રુતિ, લે તવ મધુપ વિચાર ;
 મધ્યમ ગાંધારનિ બિજી, ગ્રહિ અતિમધુપ ઉચાર. ૨૬૭૮
 પંચમ જો મધ્યમ શ્રુતી, લે તવ વિકૃતિ ધાર ;
 લે પંચમ મધ્યમ બિજી, તવ અતિવિકૃતિ વિચાર. ૨૬૭૯
 જો ધૈવત પંચમ શ્રુતી, લે તવ અંતર યાય ;
 ધૈવત લે પંચમ બિજી, તવ સાંતર લેખાય. ૨૬૮૦
 ધૈવત નિપાદની શ્રુતી, લે તવ ક્યક ગણાય ;
 ધૈવતે નિપાદનિ બિજી, લેતી નહિંજ ભણાય. ૨૬૮૧
 તે થકિ ધૈવત ટીપલે, તેને પડ્જ સ્વિકાર ;
 લે ધૈવત તે ટીપ શ્રુતિ, તવ અનિક્યક વિચાર. ૨૬૮૨

હ્રસ્વ દીર્ઘ પ્લૂત સ્વરાદિ ગ્રામ મૂર્છના પ્રકર્ણ.

ત્રણ પ્રકાર સ્વર અનુક્રમે, હ્રસ્વ દીર્ઘને પ્લૂત ;
 તેમ અનુક્રમ એક બે, ત્રણ માત્રાજ સપૂત. ૨૬૮૩
 સામવેદથી સ્વર યયા, શેભે સ્વરાથિ ગ્રામ ;
 જાતી સ્વરની ગ્રામથી, તેથકિ રાગ તમામ. ૨૬૮૪
 ત્રિવિધ ગ્રામ સ્વર સપ્તથી, ત્રિગુણ મૂર્છના થાય ;
 એકવિંશ સૌમણિ યતી, દ્વપતિ નાયક ગાય. ૨૬૮૫

પ્રથમ પૂજ મધ્યમ અને, તૃતીય ગ્રામ ગાંધાર ;
 ન્યારાં ન્યારાં નામછે, ત્રણ સપ્તકનાં સાર. ૨૬૮૬
 સકળ કુટુમ્બી જન વસે, એક સંપત્તી ધામ ;
 તે રિત સ્વર સંદોહથી, દક્ષપતિ શોભે ગ્રામ. ૨૬૮૭
 આરોહી અવરોહિ ક્રમ, યાતા જો સ્વર સાત ;
 તેમકિ દરેક ગ્રામની, ગણે મૂર્છના સાત. ૨૬૮૮

મનહરછંદ

સપ્તસ્વર તણા પ્રિય આરોહસુ અવરોહ,
 નેટલા વિચાર ગુણિ મૂર્છના પ્રકારછે ;
 પાડવા ઔડવા પૂર્ણા સાધારણ મૂર્છના એ,
 દક્ષપતિરામ કહે બેદશુભ ચારછે ;
 સર્વમૂળી મૂર્છનાછે શત દ્વે અધીક ગ્રામ ;
 ત્રણ જો પૂજ વળિ મધ્યમ ગાંધારછે ;
 બેદલેના પંચશત ત્રીશછે દંતીક્રમત,
 પંચશત ચાળીશ મતંગનો વિચારછે. ૨૬૮૯
 પ્રથમ પૂજ ગ્રામની સપ્ત મૂર્છના નામ.

દોહરા.

ઉત્તરમંદ્રા રંજની, ઉત્તરાયતા નાણુ ;
 શુદ્ધપૂર્ણ મત્સરિકૃતા, અશ્વકાંતા જાણુ. ૨૬૯૦
 અભિરુદ્ધતા સહિત કહી, સપ્ત મૂર્છના નામ ;
 પૂજગ્રામની એ સુગમ, પ્રસારે અભિરામ. ૨૬૯૧

મધ્યમ ગ્રામની સપ્ત મૂર્છના નામ.

સોલીરિ હારિણાશ્વને, ક્લોષંતા પ્રિયકાર ;
 શુદ્ધમધ્યા મોર્ગા અને, પૌર્વિ ઋષ્યકા સાર. ૧૬૯૨
 ગાંધાર ગ્રામની સપ્ત મૂર્છના નામ.
 નંદા વિપાલા ને સુમુખિ, ચિત્રા ચિત્ર વતીજ ;
 સુખા અલાપી મૂર્છના, ગાંધારે ગણતીજ. ૨૬૯૩

પરજ આમ.

સંખ્યા	મૂર્છના.	સ્વર પ્રરતાર.	દેવતા.	અન્ય મતે મૂર્છના નામ.
૧	ઉત્તરમંદ્રા.	પ-ઋ-ગ-મ-પ-ધ-ની	યક્ષ.	અભિકુહગતા.
૨	રંજની	ની-પ-ઋ-ગ-મ-પ-ધ	રક્ષાસિ.	અશ્વકાંતા.
૩	ઉત્તરાયતા	ધ-ની-પ-ઋ-ગ-મ-પ	નારદ.	સૌવીરી.
૪	શુદ્ધપરજ.	પ-ધ-ની-પ-ઋ-ગ-મ	બ્રહ્મદેવ.	ઋષ્યકા.
૫	મત્સરીકૃતા	મ-પ-ધ-ની-પ-ઋ-ગ	નાગ.	ઉત્તરાયતા.
૬	અશ્વકાંતા.	ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઋ.	અધિનીકુમાર.	રંજની.
૭	અભિકુહગતા.	ઋ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ.	વરુણ.	આખ્યાયની.

મધ્યમ આમ.

સંખ્યા	મૂર્છના.	સ્વર પ્રરતાર	દેવતા.	અન્યમતે મૂર્છના નામ.
૧	સૌવીરી.	મ-પ-ધ-ની-પ-ઋ-ગ	બ્રહ્મદેવ.	વિશ્વકાંતા.
૨	હારિણાશ્વ.	ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઋ	ઈન્દ્ર.	ચંદ્રા.
૩	કંદોષતા.	ઋ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ	વાયુ.	હેમા.
૪	શુદ્ધમધ્યા.	પ-ઋ-ગ-મ-પ-ધ-ની	ગંધર્વ.	કપર્દિની.
૫	માર્ગી.	ની-પ-ઋ-ગ-મ-પ-ધ	સિદ્ધ.	મૈત્રી.
૬	પોર્વા.	ધ-ની-પ-ઋ-ગ-મ-પ.	બ્રહ્મદેવ.	ચંદ્રાવતી.
૭	ઋષ્યકા.	પ-ધ-ની-પ-ઋ-ગ-મ	બાનુ.	પિંચા.

સંખ્યા	મૂર્છના.	અન્ય મતે પરજ આમ સ્વર પ્રસ્તાર.
૧	ઊત્તરમંદ્રા	ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-
૨	રજની.	ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-
૩	ઉત્તરાયતા.	પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ=
૪	શુદ્ધ પરજ	ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-
૫	મત્સરીકૃતા.	ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-
૬	અશ્વકા-તા.	મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-
૭	અભિકુદ્ગતા.	પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-

અન્યમતે મધ્યમ આમ પ્રસ્તાર.

સંખ્યા	મૂર્છના.	સ્વર પ્રસ્તાર.
૧	સૌવીરી ...	ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ.
૨	હારિણાશ્વ...	પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ.
૩	કલોપન્તા....	ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ.
૪	શુદ્ધમધ્યા...	ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની.
૫	માર્ગી.....	મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ.
૬	પૌર્વી	પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ.
૭	ઋણકા.....	ધ-ની-પ-ઝ-ગ-મ-પ-ધ-ની-પ-ઝ-ગ.

શ્રુતિ જાત્યાદિ અંતર ભેદકથનમ્.

દાહરા.

દ્વિપ્તા પ્રથમે ચતુર્વિધ, ત્રિપ્તા રૌદ્રી વપ્પાણ ;

તૃતિય વળ્લિકા ને ચતુર, ઉચ્ચાનામ પ્રમાણ. ૨૬૯૪

પાંચ જાતિની આયતા, કુમુદવતી કોધાજ ;
 પ્રસારિણી સંદીપની, શેહિણિ જે શિરતાજ. ૨૬૯૫
 કુચુણા જાતિ ત્રિવિધછે, દયાવતી પ્રિય લેખ ;
 આલાપિની મદતિએ, શ્રુતિ ત્રણ ગાયક પેખ. ૨૬૯૬
 ચતુર જાતિછે મૃદુ કવી, મંદ રતિકા પ્રીતિ ;
 ચોથી ક્ષિતિ ગણુતા ગુણી, ગાયક નાયક નીતિ. ૨૬૯૭
 મધ્યા છંદો વતિ પ્રથમ, રંજનિ માર્જનિ તેક ;
 રંજતા રમ્યા ક્ષોભિની, પંચિધ જાણુવિશેક. ૨૬૯૮

શ્રુતિ જાત્યાદિ સ્વર ગ્રામ ચક્રમ્

સંખ્યા	શ્રુતિનામ.	શ્રુતિજાતિ.	પરજગ્રામસ્વ.	મધ્યમ ગ્રામસ્વ.	ગાંધાર ગ્રામસ્વ.
૧	તિલા.	દિપ્તા.	૦	૦	ની.
૨	કુમુદવતી.	આયતા.	૦	૦	૦
૩.	મંદા.	મૃદુ.	૦	૦	૦
૪	છંદોવતી.	મધ્યા.	સ.	સ.	સ.
૫	દયાવતી.	કુચુણા	૦	૦	૦
૬	રંજની.	મધ્યા.	૦	૦	રી.
૭	રતિકા.	મૃદુ.	રી.	રી.	૦
૮	શૌદ્રી.	દિપ્તા.	૦	૦	૦
૯	કોધા.	આયતા.	ગ.	ગ.	૦
૧૦	વજ્રિકા.	દિપ્તા.	૦	૦	ગ.
૧૧	પ્રસારિણી	આયતા.	૦	૦	૦
૧૨	પ્રીતિ.	મૃદુ.	૦	૦	૦
૧૩	માર્જની.	મધ્યા.	મ.	મ.	મ.
૧૪	ક્ષિતિ.	મૃદુ.	૦	૦	૦
૧૫	રંજતા.	મધ્યા.	૦	૦	૦
૧૬	સંદીપની.	આયતા.	૦	પ.	૫.
૧૭	આલાપિની.	કરુણા.	પ.	૦	૦
૧૮	મદતિ.	કરુણા.	૦	૦	૦
૧૯	શેહિણી.	આયતા.	૦	૦	ધ.
૨૦	રમ્યા.	મધ્યા.	ધ.	ધ.	૦
૨૧	ઉચા.	દિપ્તા.	૦	૦	૦
૨૨	ક્ષોભિની.	મધ્યા.	ની.	ની.	૦

સપ્તવિધ ગમક નામ.

સપ્ત ગમક પ્રથમે સ્ફુરિત, કંપિત લીન સ્તિમીત.
આંદોલિત આહત અને, ત્રિધ્વિનાજ પુનીત. ૨૬૯૯

ત્રિધ્વિનાજે પર પ્રાકૃત ગમક નામ.

પ્રાકૃત ગમકમુ તાન વળિ, મેંડ ઘસીટ વખાણુ ;
ખટકા પુકાર સહ. ગણે, એ પર ગમક સુગણુ- ૨૭૦૦
એક સ્વરથી ગમકછે, અધિક સ્વરોથી તાન ;
ગમકનિ આગળ સ્વર વધે, પ્રકટ તાન તવમાન. ૨૭૦૧
જે વિધિ ધનુષ કમાનથી, છુટે બાણુ શુભરીત ;
મેંડ તેહ રિત સ્વર ઉપર, ખેંચે જાણુ ખચીત. ૨૭૦૨
આરોહીપર જાય સ્વર, મેંડ નિકંજતી લેખ ;
તેહ ઉલટ અવરોહ તવ, થાય ઘસીટ તું પેખ. ૨૭૦૩
ખટકામાં એ સ્વર મળે, મળેન જ્યાં દોકાર ;
એક સ્વર કરિ જોરમાં, હસ્ય દિધાદિ પુકાર. ૨૭૦૪

તાનાદિક અલંકાર પ્રકર્ણ.

મનહર છંદ.

કાલ ત્રણવિધ દ્રુત મધ્યમ વિલંબપદ,
તાનના ચોર્ધાશિ ભેદ સંગિતમાં લેખતા ;
વરણ ચતુરવિધ સ્થાપ વળિ આરોહજ,
અવરોહ તે સચારિ ગાયક ગણુ પેખતા ;
અલંકાર સાત તાર મંદ્ર ઉલસિત વૃત,
જીપજોભને વિધૂત પ્રસન્ન ગણાવતા ;
કલાને કપાલ આડ કમછે અનેક વિધ,
કંવલનો ભેદ નાગકંવલ જણાવતા. ૨૭૦૫
ત્રણવલ્લ સપ્તવિંશ સહસ્ર પાંચસો એસી,
દ્વે અધિક ગાન તાન ભેદનો વિચારછે ;
શુદ્ધતાન શૂટતાન પુનરુદ્ધ તાન વળિ,
એમ ભેદ મળિ સર્વ તાનનો વિસ્તારછે ;

ત્રય દુઃખ.

વાત પિત્ત કફ રોગ એ, દેહિક દુઃખ પ્રમાણ. ૮૪

ત્રય માદક.

સુરાપાન માદક પ્રથમ, દ્વિતિય કુપાત્ર ગૃહવિત્ત ;
ત્રીજો મદ સ્ત્રીનો ગણે, જોડતું ચંચળ ચિત્ત. ૮૫

ત્રય સૂતક.

જન્મ મર્ણને ગ્રહણ એ, સૂતક ત્રિવિધ વિચાર્ ;
દશ દિન પૂર્વે બેયના, એક ગ્રહણ નિર્ધાર. ૮૬

ત્રિવિધ સમીર.

શીતળ મંદ સુગંધ એ, ત્રિવિધ સમીર વખાણ ;

ત્રિવિધ ચંદ્રકળા.

જોત્સના દ્વિતિયે કૌમુદી, ત્રિતિય ચંદ્રિકા જાણ. ૮૭

ત્રિવિધ નાયિકા ભેદ.

સ્વક્રિયા પરણેલી ગણે, પરક્રિય ધરાઈ નાર ;
સામાન્યા વેશ્યા પ્રકટ, ધનથી કરતી ખ્યાર. ૮૮

ત્રિવિધ ધિરાદિ નાયિકા.

ગોપ કોપ ધીરા કરે, પ્રકટ અધીરા કોપ ;
લક્ષણ ધીરા ધીરના, પ્રકટ કોપ કંઈ ગોપ. ૮૯

ત્રિવિધ માન.

સહજ હાંસિ રમતાં કરે, વિનય વચન સુણિ કાન ;
પીયૂ પાગ પડવે મિટે, લઘુ મધ્યમ ગુરુમાન. ૯૦

ત્રિવિધ નાયક.

સ્વક્રિયા પતિ તે પતિ કહો, પરક્રિય રતિ પતિ જાપ ;
વૈશિક વેશ્યા ધર જતો, એ ત્રણ નાયક રૂપ. ૯૧

બાહ્ય બેદ ચાર તત ધન અવનદ્ર અને,
 મુશિર શોભીત થકી અનેક પ્રકારછે ;
 વળિતેહ ચતુર્વિધ શુદ્ધ ગીત અનુસાર,
 વૃત્તાનુસારગીત વૃત્તાનુસારછે. ૨૭૦૬
 ઓગણ પચાસ કોટ તાન વ્યાખ્યા.

દોહરા.

પડ્મયિ વધી નિપાદ લગિ, જ્ઞતાં સપ્ત ગણાય ;
 તેમ ઋષભથી ટીપવા, ખીજો પડ્મ ભણાય. ૨૭૦૭
 વળિ ગાંધાર દરાવિ સ્વર, સપ્તક માંડે સાર ;
 ખીજા સપ્તકનો ઋષભ, પડ્મ થશે પ્રિયકાર. ૨૭૦૮
 ઐરિત હરેક સ્વર થકી, માંડી સપ્તક લેખ ;
 જે સ્વરગમ કરતાં ચતુર, ઓગણ પચાસ પેખ. ૨૭૦૯
 દરેક સ્વર સંસા ગણે, કોટ નામ ગુણવાન ;
 સપ્તક સપ્તક ગૂણતાં, ઓગણપચાસ તાન. ૨૭૧૦

ઓગણ પચાસ કોટતાન ચક્રમ.

પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.
પ.	ઋ.	ગાં.	મ.	પં.	ધ.	ની.

આલાપના ચાર મુકામ વા સુરથાન સ્વર નામ
 વ્યાખ્યા સહિત.

તાન તણૂ મંડાણુ તે, આલાપયિ સમજાય ;
 ચાર મુકામ આલાપના, જે સુરથાન ભણાય. ૨૭૧૧

પ્રથમ સ્વર થકી સ્થાનછે, તે થકિ પ્રકટે રાગ ;
 બીજો સ્વર રૂપક થકી, વૃદ્ધિ પામતો રાગ. ૨૭૧૨
 ત્રીજો સ્વર ચિહ્ન વદત ક્રિય, સદા સાલ્લ કરનાર ;
 ચોથા વિશ્રામક થકી, હમ છમ મુઘડ વિચાર. ૨૭૧૩
 સ્વર વાદીપર નૈ કરી, ફરે પડ્ડ પર સાર ;
 તવ તે પ્રથમ સ્થાનછે, વ્યાખ્યા શુદ્ધ વિચાર. ૨૭૧૪
 જોમ પડ્ડપર જાય છે, તેમ પ્રમાણુજ પેખ ;
 અરધી અરધી ચાલથી, વધે વાદિ પર લેખ. ૨૭૧૫
 રૂપક પડ્ડચિ ઓપડી, જાય વાદિપર જાણુ ;
 ચિહ્નરવર પડ્ડ થકી લઇ, રીપ મુધી પરિમાણુ. ૨૭૧૬
 વળિ સ્વર ત્રીજો પ્રકારથી, ત્રીજી રીપ મુધિ સાર ;
 એ હરિતે હર રીપને, હંચિ નિચિ એ તણુ વાર. ૨૭૧૭
 કરી રાગ રૂપ દાખવે, આવી પડ્ડપર લેખ ;
 વિશ્રામક ગણના ચતુર, સ્થાન દલપતી પેખ. ૨૭૧૮

અંતરે આલાપ ભેદ.

સકળ રાગ તણુ ભાતિ ના, અલાપ વણુ નવ થાય ;
 અલાપ રાગકાલીટથી, પ્રકટ રૂપ દર્શાય. ૨૭૧૯
 અલાપ સાત પ્રકારના, પ્રથમ રાગઆલીટ ;
 સમાલીટ રાગકલિટ, અને રૂપઆલીટ. ૨૭૨૦
 વરતિલંગ રૂપસંજિ વળિ, સ્થાઈભંજિ સહ સાત ;
 એમાં ભેદ અપારછે, વર્ણુવું જે પ્રખ્યાત. ૨૭૨૧
 રૂપાલિટમાં ભેદ જે, તરકંગાને સ્થાઈ ;
 સ્થાઈભંજિમાં ભેદ જે, અલાપભંજિ સવાઈ. ૨૭૨૨

પ્રથમ આલાપ રીત દેશ વ્યવસ્થા.

મૂળ પ્રથમ “ આનંત હરિ ” વદિ કરતા આલાપ ;
 ક્ષનાટકિ ગાયક ગુણી, રાખે તાલ મિલાપ. ૨૭૨૩
 તજિ આનંત હરીકરે, હિંદુરતાનિ અલાપ ;
 “ આનંદેનિ તદનેરિને, દનાપન થોમ ” મિલાપ. ૨૭૨૪

ગાયક આસન વિચાર.

એક જિંદ વિરાસને, થાય શુદ્ધ આલાય ;
સુતાં ચાલતાં રવર ભરે, બણે ભલાકલાય. ૨૩૨૫

તાલાક્યાય પ્રકરણ.

૨૫૭૮ વ્યાખ્યા.

દાહરા.

-હસ્ત દીર્ઘ દર્શાવતા, ગાયન સ્થિતિમાં અગ્ર ;
સંધી આદિક અંગતી, સમજાણુ ૨૫૮ સમગ્ર. ૨૭૨૬
કાલ માપ દર્શાવતા, તાલ પ્રકરણ સદાય ;
ગાયક નિયમ જણાવતા, પ્રાચિન શાસ્ત્ર પસાય. ૨૭૨૭
કમલ પુષ્પની પાંખડી, કહિ શત ગણુ એકેક ;
ઉપરા ઉપરી ગોઠવી, સોય ધોંગવી તેક. ૨૭૨૮
લાગે કાલ ગણુ ગુણી, કોટકમાં લવકાલ ;
એરિત અટ લવકાલને, વદતા કાણુ સુવિશાલ. ૨૭૨૯
અટકાણુકાલ થતાં વઢે, કાટકાલ શુભરીત ;
અટ કાટકાળે ગણુ, જોખલકાલ પુનીત. ૨૭૩૦
એમજ બે ખલકાલથી, એક અનધૃત કાલ ;
બે અનધૃતથી એક ધૃત, કાલ કથેજ નિહાલ. ૨૭૩૧
બે ધૃત કાલ થકી પ્રકટ, લઘુકાલ પ્રિય એક ;
બે લઘુકાલ થકી થતો, ગુરુકાલ સુવિવેક ૨૭૩૨
બે ગુરુકાલ થતાં કહે, એક કાકપદ જાણુ ;
એ રિત કાલ વિચારતા, સંગિત શાસ્ત્ર સુજાણુ. ૨૭૩૩
માત્રા એક અનધૃતતણી, અનધૃત નામ વિરામ ;
અનધૃતથી લે કાકપદ, સુધી પોઠસ સુકામ. ૨૭૩૪
માત્રા એકથિ સોળ લગિ, સંજો નામ પ્રકાર ;
ન્યારાં ન્યારાં દાખવું, સમજી શાસ્ત્રાધાર. ૨૭૩૫
પોઠશ સ્વર પ્રિય અનુક્રમે, એકથિ માત્રા સોળ ;
૩૫ પોઠશ વિરામનાં, દર્શાવ્યાં કરિ જોળ. ૨૭૩૬

ધોરશવિરામ અકરાદિ માત્રા સંજ્ઞા સહિત કોષ્ટક.

૧. અનન્યૃતયાવિ- રામ. સં. જા. અ. એકમાત્રા.	૨. ધૃત. સં. આ. એમાત્રા.	૩. ધૃતવિરામ. સં. ધ. ત્રણમાત્રા.	૪. લઘુ. સં. ધ. ચારમાત્રા.
૫. લઘુવિરામ. સં. ઉ. પાંચમાત્રા.	૬. લઘુધૃત. સં. ઊ. પદ્મમાત્રા.	૭. લઘુધૃતવિરામ. સં. જ. સપ્તમાત્રા.	૮. ગુરુ. સં. જ. અષ્ટમાત્રા.
૯. ગુરુવિરામ. સં. છ. નવમાત્રા.	૧૦. ગુરુધૃત. સં. છ. દશમાત્રા.	૧૧. ગુરુધૃતવિરામ. સં. જ. અગિયાર- માત્રા.	૧૨. પ્લૂત. સં. ઐ. દ્વાદશ માત્રા.
૧૩. પ્લૂતવિરામ. સં. ઓ. તેરમાત્રા.	૧૪. પ્લૂતધૃત. સં. ઔ. ચૌદમાત્રા.	૧૫. પ્લૂતધૃતવિરામ. સં. અ. પંદરમાત્રા.	૧૬. શકપદ. સં. અ. સોળ માત્રા.

મુખ્ય પાંચ જાતની તાલ.

પાંચ જાતિની તાલ છે, ચતુસ્ર તિસ્ર વખાણ ;

મિશ્ર ખંડ સંકીર્ણ છે, સંગિત શાસ્ત્ર માં. ૨૭૧૭

૧. ચતુસ્ર.	૨. તિસ્ર.	૩. મિશ્ર.	૪. ખંડ.	૫. સંકીર્ણ.
------------	-----------	-----------	---------	-------------

પાંચ જાતિ ને મુખ્ય પણ, મૂલ તાલ છે સાત ;

સાત પાંચને ગૂણતાં, ભેદ પાંતરિસ ખ્યાત. ૨૭૩૮

પ્રથમ ધ્રુવ અને મહ વળી, ત્રીજી રૂપક તાલ ;

અંપાતાલ ત્રિપૂરને, અડતાલ એકતાલ. ૨૭૩૯

૧. ધ્રુવ તાલ.	૨. મહતાલ. મંહતાલ }	૩. રૂપક તાલ.	૪. અંપાતાલ.
૫. ત્રિપૂરતાલ.	૬. અડતાલ.	૭. એકતાલ.	

પંચ જાતીના યોગથી સપ્તાહનાં પાંતરીસ રૂપ અકારાદિસાચિન્હ સહિત ચક્રમ્.

જાતી.	ધ્રુવ તાલ.	મંદ તાલ.	રૂપક તાલ.	ઝમ્પાતાલ.	ત્રિપુટ તાલ.	અડતાલ.	એક તાલ.
ચતુસ. સં.શા. માત્રા.	ચતુ-ધૃ. ઈ-આ-ઈ-ઈ. ૪-૨-૪-૪	ચતુ-મંદ. ઈ-આ-ઈ. ૪-૨-૪.	ચતુ-૩પક. ઈ-આ. ૪-૨.	ચતુ-ઝમ્પા. ઈ-અ-આ. ૪-૧-૨.	ચતુ-ત્રિપુટ. આ-ઈ-આ. ૨-૪-૨.	ચતુ-અડ. ઈ-ઈ-આ-આ ૪-૪-૨-૨.	ચતુ-એક. ઈ. ૪.
તિસ્. સં.શા. માત્રા.	તિસ્-ધૃ. ઇ-આ-ઇ-ઇ. ૩-૨-૩-૩	તિસ્-મંદ. ઇ-આ-ઇ. ૩-૨-૩	તિસ્-૩પક. ઇ-આ. ૩-૨.	તિસ્-ઝમ્પા. ઇ-અ-આ. ૩-૧-૨	તિસ્-ત્રિપુટ. ઇ-આ-આ. ૩-૨-૨.	તિસ્-અડ. ઇ-ઇ-આ-આ. ૩-૩-૨-૨.	તિસ્-એક. ઇ. ૩.
મિશ્ર. સં.શા. માત્રા.	મિશ્ર-ધૃ. ઇ-આ-ઇ-ઇ ૬-૨-૬-૬	મિશ્ર-મંદ. ઇ-આ-ઇ. ૬-૨-૬.	મિશ્ર-૩પક. ઇ-આ. ૬-૨.	મિશ્ર-ઝમ્પા. ઇ-અ-આ. ૬-૧-૨.	મિશ્ર-ત્રિપુટ. ઇ-આ-આ. ૬-૨-૨.	મિશ્ર-અડ. ઇ-ઇ-આ-આ. ૬-૬-૨-૨.	મિશ્ર-એક. ઇ. ૬.
ખન્ડ. સં.શા. માત્રા.	ખન્ડ-ધૃ. ઉ-આ-ઉ-ઉ ૫-૨-૫-૫	ખન્ડ-મંદ. ઉ-આ-ઉ ૫-૨-૫	ખન્ડ-૩પક. ઉ-આ. ૫-૨.	ખન્ડ-ઝમ્પા. ઉ-અ-આ. ૫-૧-૨.	ખન્ડ-ત્રિપુટ. ઉ-આ-આ. ૫-૨-૨.	ખન્ડ-અડ. ઉ-ઉ-આ-આ. ૫-૫-૨-૨.	ખન્ડ-એક. ઉ. ૫.
સંકીર્ણ; સં.શા. માત્રા.	સંકીર્ણ-ધૃ. ઝડ-આ-ઝડ-ઝડ ૭-૨-૭-૭	સંકીર્ણ-મંદ. ઝડ-આ-ઝડ ૭-૨-૭	સંકીર્ણ-૩પક. ઝડ-આ. ૭-૨.	સંકીર્ણ-ઝમ્પા. ઝડ-અ-આ. ૭-૧-૨.	સંકીર્ણ-ત્રિપુટ. ઝડ-આ-આ. ૭-૨-૨.	સંકીર્ણ-અડ. ઝડ-ઝડ-આ-આ ૭-૭-૨-૨.	સંકીર્ણ-એક. ઝડ. ૭.

પોરશવિરામ અકરાદિ માત્રા સંજ્ઞા સહિત કોષ્ટક.

૧. અનન્યૃતયાવિ- રામ.	૨. ધૃત.	૩. ધૃતવિરામ.	૪. લઘુ.
સં. રા. અ. એકમાત્રા.	સં. આ. બેમાત્રા.	સં. ઇ. ત્રણમાત્રા.	સં. ઈ. ચારમાત્રા.
૫. લઘુવિરામ.	૬. લઘુધૃત.	૭. લઘુધૃતવિરામ.	૮. ગુરુ.
સં. ઉ. પાંચમાત્રા.	સં. ઊ. પંચમાત્રા.	સં. ઋ. સપ્તમાત્રા.	સં. ૠ. અષ્ટમાત્રા.
૯. ગુરુવિરામ.	૧૦. ગુરુધૃત.	૧૧. ગુરુધૃતવિરામ.	૧૨. ખૂત.
સં. છ. નવમાત્રા.	સં. જ. દશમાત્રા.	સં. ઝ. અગિયાર- માત્રા.	સં. ઞ. દ્વાદશ માત્રા.
૧૩. ખૂતવિરામ.	૧૪. ખૂતધૃત.	૧૫. ખૂતધૃતવિરામ.	૧૬. કાકપદ.
સં. ટા. તેરમાત્રા.	સં. ઠા. ચૌદમાત્રા.	સં. ડા. પંદરમાત્રા.	સં. ણ. સોળ માત્રા.

મુખ્ય પાંચ જાતની તાલ.

પાંચ જાતની તાલ છે, ચતુસ્ર તિસ્ર વખાણુ ;

મિશ્ર ખંડ સંકીર્ણ છે, સંગિત શાસ્ત્ર 'ખાણુ. ૨૭૩૭

૧. ચતુસ્ર.	૨. તિસ્ર.	૩. મિશ્ર.	૪. ખંડ.	૫. સંકીર્ણ.
------------	-----------	-----------	---------	-------------

પાંચ જાતિ ને મુખ્ય પણ, મૂલ તાલ છે સાત ;

સાત પાંચને ગૂણતાં, ભેદ પાંતરિસ ખ્યાત. ૨૭૩૮

પ્રથમ ધ્રુવ અને મહ વળી, ત્રીજી રૂપક તાલ ;

અંપાતાલ ત્રિપુટને, અડતાલ એકતાલ. ૨૭૩૯

૧. ધ્રુવ તાલ.	૨. મહતાલ. મંઠતાલ }	૩. રૂપક તાલ.	૪. અંપાતાલ.
૫. ત્રિપુટતાલ.	૬. અડતાલ.	૭. એકતાલ.	

પંચ જાતીના યોગથી સંપતતાલનાં પાંતરીસ રૂપ અકારાદિમાત્રાચિન્હ સહિત ચક્રમ્.

જાતી.	ધ્રુવ તાલ.	મંદ તાલ.	રૂપક તો.	ઝમ્પાતાલ.	ત્રિપુટ તાલ.	અડતાલ.	એક તાલ.
ચતુસ્ર.	ચતુ-ધ્રુ.	ચતુ-મંદ.	ચતુ-રૂપક.	ચતુ-ઝમ્પા.	ચતુ-ત્રિપુટ.	ચતુ-અડ.	ચતુ-એક.
સંગા.	ઈ-આ-ઈ-ઈ.	ઈ-આ-ઈ.	ઈ-આ.	ઈ-અ-આ.	આ-ઈ-આ.	ઈ-ઈ-આ-આ	ઈ.
માત્રા.	૪-૨-૪-૪	૪-૨-૪.	૪-૨.	૪-૧-૨.	૨-૪-૨.	૪-૪-૨-૨.	૪.
નિસ.	તિસ-ધ્રુ.	તિસ-મંદ.	તિસ-રૂપક.	તિસ-ઝમ્પા.	તિસ-ત્રિપુટ.	તિસ-અડ.	તિસ-એક.
સંગા.	પ-આ-ઈ-ઈ.	પ-આ-ઈ.	પ-આ.	પ-અ-આ.	પ-આ-આ.	પ-ઈ-આ-આ.	પ.
માત્રા.	૩-૨-૩-૩	૩-૨-૩	૩-૨.	૩-૧-૨.	૩-૨-૨.	૩-૩-૨-૨.	૩.
મિશ્ર.	મિશ્ર-ધ્રુ.	મિશ્ર-મંદ.	મિશ્ર-રૂપક.	મિશ્ર-ઝમ્પા.	મિશ્ર-ત્રિપુટ.	મિશ્ર-અડ.	મિશ્ર-એક.
સંગા.	ગિ-આ-ગિ-ગિ	ગિ-આ-ગિ.	ગિ-આ.	ગિ-અ-આ.	ગિ-આ-આ.	ગિ-ગિ-આ-આ.	ગિ.
માત્રા.	૬-૨-૬-૬	૬-૨-૬.	૬-૨.	૬-૧-૨.	૬-૨-૨.	૬-૬-૨-૨.	૬.
ખન્ડ.	ખન્ડ-ધ્રુ.	ખન્ડ-મંદ.	ખન્ડ-રૂપક.	ખન્ડ-ઝમ્પા.	ખન્ડ-ત્રિપુટ.	ખન્ડ-અડ.	ખન્ડ-એક.
સંગા.	ઉ-આ-ઉ-ઉ	ઉ-આ-ઉ.	ઉ-આ.	ઉ-અ-આ.	ઉ-આ-આ.	ઉ-ઉ-આ-આ.	ઉ.
માત્રા.	૫-૨-૫-૫	૫-૨-૫	૫-૨.	૫-૧-૨.	૫-૨-૨.	૫-૫-૨-૨.	૫.
સંકીર્ણ.	સંકીર્ણ-ધ્રુ.	સંકીર્ણ-મંદ.	સંકીર્ણ-રૂપક.	સંકીર્ણ-ઝમ્પા.	સંકીર્ણ-ત્રિપુટ.	સંકીર્ણ-અડ.	સંકીર્ણ-એક.
સંગા.	ઝ-આ-ઝ-ઝ	ઝ-આ-ઝ.	ઝ-આ.	ઝ-અ-આ.	ઝ-આ-આ.	ઝ-ઝ-આ-આ	ઝ.
માત્રા.	૭-૨-૭	૭-૨-૭	૭-૨.	૭-૧-૨.	૭-૨-૨.	૭-૭-૨-૨.	૭.

મુખ્ય ત્રણનિયમથી પદ્માર્ગ નામ.

૧	ચિત્ર માર્ગ.	૨	ચિત્રતર માર્ગ.	૩	ચિત્રતમ માર્ગ.
૪	અતિવિચિત્ર માર્ગ.	૫	વાર્ધિઝ્યમાર્ગ.	૬	દક્ષણ માર્ગ દક્ષિણ માર્ગ.

વિકૃતસ્વરતાલિકા ભેદ.

કૌશિક ચ્યુત તે પડ્મજે, વિકૃત ઋષભ સ્થિતાર ;
 પડ્મ ગ્રામ અનુકૂળજે, મધ્યમ શત્રુ વિચાર. ૨૭૪૮
 કેવળ મધ્યમ ગ્રામમાં, ચ્યુત મધ્યમે યોગ ;
 સાધારણ ગાંધાર પ્રિય, વિકૃત પંચમ યોગ. ૨૭૪૯
 વળિ વિકૃત ધૈવત પ્રકટ, શેષ ઉભય સ્વર સાર ;
 કહિ વિકૃતસ્વરતાલિકા, સંગિત શાસ્ત્રાધાર. ૨૭૫૦

વિકૃતસ્વરતાલિકા કોષ્ટક.

સંખ્યા	નામ.	શ્રુતિ વ્યવસ્થા.	વ્યવસ્થા.
૧	ચ્યુત પડ્મ :	મંદા સ્થિત :	દ્વિશ્રુતિક :
૨	અચ્યુત પડ્મ :	છંદો વતીસ્થ :	દ્વિશ્રુતિક :
૩	વિકૃતર્ષભ :	રતિકા સ્થિત :	ચતુઃ શ્રુતિક :
૪	સાધારણ ગાંધાર :	વળિકા સ્થિત :	ત્રિશ્રુતિક :
૫	અંતર ગાંધાર :	પ્રસારિણીસ્થ :	ચતુઃ શ્રુતિકા :
૬	ચ્યુત મધ્યમ :	પ્રીતિ સંસ્થિત :	દ્વિ શ્રુતિક :
૭	અચ્યુત મધ્યમ :	માર્ગની સ્થિત :	દ્વિ શ્રુતિક :
૮	ત્રિશ્રુતિ પંચમ :	સંદીપની સ્થ :	ત્રિ શ્રુતિક :
૯	કૌશિક પંચમ :	સંદીપની સ્થ :	ચતુઃ શ્રુતિકા :
૧૦	વિકૃત ધૈવત :	રમ્યા સંસ્થિત :	ચતુઃ શ્રુતિક :
૧૧	કૌશિક નિષાદ :	તિલા સંસ્થિત :	ત્રિ શ્રુતિક :
૧૨	કાકલી નિષાદ :	કુમુદિતસ્થ :	ચતુઃ શ્રુતિક :

મૂલ દર્શવિચાર.

મૂલકર્મ દશરીતથી, પ્રકટ તાલ શુભ ધારિ ;
તાલ મધ્ય સ્વર આવતા, તેસ્વર ગણતિ વિચારિ. ૨૭૫૧
ગાતાં ગાયક માત્રને, તાલ સ્વરૂપ દર્શાય ;
મૂલકર્મ વ્યાખ્યા પ્રકટ, દલપતિ શાસ્ત્ર પસાય. ૨૭૫૨

રાગરાગણી નિરાકરણે ચતુરસ્વરનામ વ્યાખ્યા સહિત.

રાગ રાગણી કારણે, ચાર ચતુરસ્વર ધાર ;
મૂળ સપ્ત સ્વર પણ અધિક, જુદાં નામ વિચાર. ૨૭૫૩
વાદી સમ્વાદી અને, તલિય જાણુ અનુવાદિ ;
વિવાદિ સ્વર ગણતા ચતુર, વ્યાખ્યા સમજ અનાદિ. ૨૭૫૪
વાદી સ્વર તે રાયછે, સમ્વાદીજ પ્રધાન ;
અનુવાદી સેવક સમો, વિવાદિ શત્રુ સમાન. ૨૭૫૫

ઐઠવાદિક ત્રણરાગ જાતિ વ્યાખ્યા સહિત.

ચતુર ચાર સ્વરમાંયકી, રાગજાતિ ત્રણ લેખ ;
ઐઠવ પાડવને ત્રિજો, સંપૂર્ણ શુદ્ધ પેખ. ૨૭૫૬
સપ્તસ્વર સંપૂર્ણમાં, ઐઠવમાં સ્વર પાંચ ;
માલ કોષ ઐઠવ ગણે, ચતુર વિચારી પાંચ. ૨૭૫૭
ઋભ અને પંચમ કદી, માલકોષમાં થાય ;
તો તે રાગ તાણૂં સ્વરૂપ, ઢગ છખમાં ફરિ જાય. ૨૭૫૮
શત્રુ ઐઠના ખે ખરા, ઋષભ પંચમ વિચાર ;
પાડવ જો મધુમાધ્વમાં, ધસ્વર નહિ ગાંધાર. ૨૭૫૯
આવે સ્વર ગાંધારતો, રૂપ ફરે મધમાધ ;
શત્રુ રૂપ ગાંધાર ગણિ, પન્ડિત લેતા ખાધ. ૨૭૬૦
રાગતણી શિશુવાતથી, ક્રમમાં સ્વર ઐ ચાર ;
આવે તવ તે રાગનું, સ્વરૂપ શુદ્ધ ચિકાર. ૨૭૬૧
આવે ખેકે ત્રણ સ્વરો, તોન શુદ્ધ પરખાય ;
ઐઠવાદિ સંપૂર્ણ ત્રણ, ચાર સ્વરથિ સરસાય. ૨૭૬૨
શાસ્ત્રવાત ખારિક સમજ, કસરત વિનાન લેખ ;
અનુભવમાં નથિ આવતી, ગુરુ મુખ વિના વિશેષ. ૨૭૬૩

૫૨ રાગોત્પત્તિ કથનમ્.

પાંચ મૂખ શંકર તણા, તેમ રાગ પણ પાંચ ;
 અગ્રોર મુખ ભૈરવ પ્રકટ, ચતુર વિચારે ખાંચ. ૨૭૬૪
 સગ્રો ભતાથી ઉદય, દક્ષપતિ જે શ્રીરાગ ;
 વામ દેવથી જાણના, હિંડોલ વસંત યાગ. ૨૭૬૫
 માલકોપ તન્પુટુપથી, ઇશાન મેઘમલાર ;
 ગિરિન્નથી દીપક ઉદય, એરિત ઉદય વિચાર. ૨૭૬૬
 મહાદેવના અંગથી, શક્તિ ઉદય થે જેમ ;
 આદી ભૈરવ અંગથી, રાગ રાગણી તેમ. ૨૭૬૭
 ઉદય થયા ૫૨ રાગની, રાગણિ ગણના ત્રીશ ;
 અષ્ટ પુત્ર દર રાગના, ગણતાં અડતાળીશ. ૨૭૬૮
 તેમ પુત્રની ભારજા, તે પણ અડતાળીશ ;
 સાર પછી ગુણિની કૃતી, તે દેશીમાં ગણીશ. ૨૭૬૯
 રાગ રાગણી પુત્ર વધુ, ચારનિછે ત્રણ ભાત ;
 શુદ્ધ અને સાલંગ વણિ, છે સંકીર્ણ સુ જાત. ૨૭૭૦
 બે ભાતીનો શુદ્ધછે, મહાશુદ્ધ ને શુદ્ધ ;
 રાગ રાગણીના સ્વરો, પ્હોળા તવ મહા શુદ્ધ. ૨૭૭૧
 સ્વરુપ હિસાબ સ્વભાવ રિત, મળેન કોશુ ખ્યાત ;
 જે સારંગ સુ કાનડો, મહા શુદ્ધ વિખ્યાત. ૨૭૭૨
 શુદ્ધ તણી શુભ રીત પણ, વિકૃત સ્વર જે કોય ;
 તવને શુદ્ધ સાલંગછે, તોડિ ગુર્જરી હોય. ૨૭૭૩
 જે કદિ ખીજા રાગની, યાયાનો રંગ લેય ;
 ગૌરિ રંગ શ્રીરાગ લે, સાચો સાલંગ છેય. ૨૭૭૪
 ત્રીજોછે સંકીર્ણ વણિ. લક્ષસંકીર્ણ કહેછ ;
 શુદ્ધ સ્વરો પ્હોળા થકી, ભૈરવ ગુણી લહેછ. ૨૭૭૫
 મહા સંકીર્ણ પરવિધ ગણે, લક્ષસ્વર શુભ પહેલ ;
 શુદ્ધ તથા સાલંગથી, ગણે અડાંણો છેલ. ૨૭૭૬
 ગર્દસ્વર શુભ જે બિજો, શુદ્ધ સંકીર્ણ થાય ;
 ભૈરવિ જે તોડી અને, રામ કળિયિ સોહાય. ૨૭૭૭
 ત્રીજો લક્ષસ્વર પણ ખરો, બે સાલંગથિ જોય ;
 ગણે રાગ શ્રીને સદા, ધનાસરીથી હોય. ૨૭૭૮

તત્વમસી.

તત્પદ ઇશ્વરને કંઠે, ત્વંપદ જીવ ભણાય,
અસિપદ બ્રહ્મ અલિપ્તછે, જેહમાં બેય ગણાય. ૯૨
તત્પદ સિંધુ માનવો, ત્વંપદ બિંદુ સમાન ;
અસિપદ બ્રહ્મ અલિપ્તછે, એક દલપતીમાન. ૯૩
મ્તજો ઇશિની ઇશિતા, જીવ તણો અવિવેક ;
એ ત્રણ પદનો અર્થ જ્યાં, તત્વમસીછે એક. ૯૪

ત્રિવિધ કૃતિ.

કૃતિ ઉત્તમ હરિ રસ ભણે, મધ્યમ જનને ગાય ;
અધમ કથે દૂપણુ સદા, ત્રિવિધ કહ્યા કતિરાય. ૯૫

ત્રિવિધ જ્ઞાની.

ઉત્તમ મધ્યમ લઘુ લહો, જ્ઞાની ઉત્તમ સાર ;
મધ્યમ કહ્ન ઉપાસિકી, કર્મ કરે લઘુ ધાર. ૯૬

ત્રિવિધ શ્રોતા.

સાર ગ્રહંતો સૂર્ય પત, ચારણિ ગ્રહંત અસાર ;
નળમાં આવ્યું ને ગયું, શ્રોતા ત્રિવિધ વિચાર. ૯૭
શ્રોતા જાણે ધર્મ પળિ, શ્રોતા તજે કુચુદ ;
શ્રોતાનેજ મળે સદા, જ્ઞાન મુક્તિ પ્રિય શુદ્ધ. ૯૮
વક્તાતો જ્યેન કદિ, શ્રોતા રહિયે નિત ;
સારાસાર વિચારિતે, નિશ્ચલ કરિયે ચિત. ૯૯
શ્રોતા મનથી જે સુણે, શ્રોતા કતરે વાત ;
શ્રોતા સૂઝ રહી સુણે, કહ્યા ત્રિવિધ વિખ્યાત. ૧૦૦
સાંભળિ થાય વિરાગ નહિં, શાંતિ શુદ્ધ સુખ ચિત ;
વૃથા પાઠ તવ જાણિયે, કાક અભાગી વૃત. ૧૦૧
જિહ્વા આપી એક પ્રભુ, આપ્યાછે બે કાન ;
એક કહેને બે સુણે, તવ તે સુઝ તું માન. ૧૦૨

સાલંગને સંકીર્ણથી, ગદસ્વર ગણુ ચોથ ;
 ને કલ્યાણુ ધનાસરી, વળિ જેતથી ચોથ. ૨૭૭૯
 પંચમ લક્ષ સ્વર તિ ગણુ, સંકીર્ણથી વા શુદ્ધ ;
 હિંડોલ વસંતથી ઉદય, પંચમ ગણુતઃ શુદ્ધ. ૨૭૮૦
 શુદ્ધ તથા સાલંગને, સંકીર્ણે પદ સોલ્લ ;
 ભૈરવ લલિત ત્રિલાવતી, ત્રણથી હિંડોલ હોય. ૨૭૮૧

રાગાર્ણવમતે સંગીત પ્રશંસા.

રાગ અતે કરૂં તાલનો, કદી ન આવે અંત ;
 માત્ર સદાશિવને પ્રસન, કરવા ગાય અનંત. ૨૭૮૨
 ગાન કળા કૈલાશમાં, પહોંચાડે સુચરિત્ર ;
 તે રિત ગંગા સરસ્વતી, પહોંચાડે ન પવિત્ર. ૨૭૮૩
 સુરસ સુસ્વર સુમધુર. વળિ, સુરાગ લક્ષણુ સાર ;
 સાલંગકાર પ્રમાણુ સહ, પદવિધ સુગિત વિચાર. ૨૭૮૪

પ્રકાશ સુસંગીત લક્ષણુ.

મનહર છંદ.

ચતુર્દશ દોશ જન સ્વરમાં ન આવે વળી,
 શૃંગારાદિ નવરસ યુક્ત. કરિ ગાય છે ;
 રાગાંગ ઉત્તમ પ્રિય રાગમાંથિ શોધ કરી,
 મધુર અક્ષર વદે સંગિત સોદાયછે ;
 તાનાદિક યુક્ત સ્વર સાલંગૃત શોભિ રહે,
 ગાયન ગુણિ શાસ્ત્રના પ્રમાણુ ત્રહાલાવતા ;
 દલપતિરામ પદ યુક્તિ યુક્ત ગાયનની,
 બુધિના નિધાન પ્રિય સંગિતે બતાવતા. ૨૭૮૫

દોહરા.

સ્વરથી પદ સંયુક્ત તે, સુછંદ યુક્તજ હોય ;
 માત્રા તાલ સુયુક્તથી, સંગિત ગાયક જોય. ૨૭૮૬

સંગીતશાસ્ત્રે ચતુર્દશ દોષ વિચાર.

મનહર છંદ.

કંપિતજ ભીતિયુક્ત વદે વળી ઉચ્ચ સ્વરે,
ઘર્ષણુ થાય સખળ કાક સ્વર નષ્ટછે ;
અસ્પષ્ટ અનુનાસિક મસ્તકમાં ભ્રમે સ્વર,
સ્થાન ભ્રષ્ટ કરે સ્વર આલાપ અસ્પષ્ટછે ;
અપસ્વર વિરસ જો સુરસ વિરસ કરે,
સ્વર વર્ણુ-અવિધિયે મૂરખ ઉચારતા ;
વિષમ સ્વરાક્ષર સુસ્વરુપ નજોય કદી,
નાયક ચતૂર કોઈ દોષ એ નિવારતા. ૨૭૮૭.

દોહરા.

વર્ણુ સ્વર વિધિહીનથી, સંક્રાએ સહતેર ;
તાલ વિહિન સંગિત નપ્રિય, દોષ ચતુર્દશ હેર. ૨૭૮૮

ધરરાગને ગાવાની ધટ્ ઋતુ નક્ષત્ર.

ભૈરવ શરદ હિમંત શ્રી, હિંડોલ ઋતુ સુવસંત ;
મેઘવૃષા કૌશિક શિશિર, ગ્રીષ્મ દિપક ગુણવંત. ૨૭૮૯

ધરરાગ રાગણીનાં સમય.ઋતુ તથા સ્વરૂપ વર્ણન.

આદિ રાગ ભૈરવ સ્વરૂપ.

દોહરા.

શરદ ઋતૂતણિ પ્રાતમાં, ભૈરવ ગાય અનૂપ ;
મહાદેવ સમ રાજતૂં, ભભુતયિ ભવ્ય સ્વરૂપ. ૨૭૯૦
ત્રવેત વસન મસ્તક જટા, વહેતી ગંગા સાર ;
ત્રિનયન ભૈરવ રાગનો, સુંદર કરે ઉચાર. ૨૭૯૧
ત્રિગૂલ શોભે કર વિષે, દેવ નદી તટ સોભા ;
વળી દેવની મૂર્તિયો, જોઈ સ્વરૂપ મન મોભા. ૨૭૯૨

ભૈરવની પ્રથમ રાગણી ભૈરવી સ્વરૂપ.

સમય સહવારે પ્રિય ગણે, શરદઋતુ કહિ નેક ;
 શામ રંગ સકુમાર રતિ, ભૈરવિ નામ વિશેક. ૨૭૯૩
 સુંદર અંગે આપતાં, વસ્ત્ર શ્વેત કે લાલ ;
 અંગોડો છૂટો ગળે, અંધક હાર વિશાલ. ૨૭૯૪
 નગ શિખરે શોભે પ્રિયા, સીસમ કુલ ચોપાસ ;
 શિવપૂજન કરતી સદા, ઝાંઝ મંજિરા ખાસ. ૨૭૯૫
 વગાડિ ગાતી રાગ વણિ, હરપ તિલક બેસત ;
 દામળ સ્વર શુભ રાખતી, રાગણિમાં અદ્ભૂત. ૨૭૯૬

ભૈરવની બીજી રાગણી વૈરાડી સ્વરૂપ.

સમય સાંજ ઋતુ શરદ પ્રિય, રૂપ અપ્સરા સાર ;
 સુગંધ મય લટ લટકતી, બે પ્રિય સર્પાકાર. ૨૭૯૭
 બાણ બંધ શ્વેતામ્બરી, નાયક સંગે પેખ ;
 પરિજાતના પુષ્પથી, કર્ણિની શોભા લેખ. ૨૭૯૮
 ગળે હાથ નાંખી કરે, હાવ ભાવ રતિ રંગ ;
 વાયુ નાંખતી વીંજણે, દલપતિ મદન પ્રસંગ. ૨૭૯૯
 માધવ પુત્ર વખાણતા, રૂપ અનોપમ ભાલ ;
 મોતન માળા કંઠમાં, સુંદર અધર પ્રવાલ. ૨૮૦૦

ભૈરવની ત્રીજી રાગણી મધુમાધ્વી વા મધમાધ સ્વરૂપ.

૧. ભૈરવિ વત ઋતુ સમય પ્રિય, ભૈરવિ સમ રતિ અંગ ;
 શોભે પીત વસન નવિન, કેશરિ દહેર સુરંગ. ૨૮૦૧
 વૈરાડી સમ પ્રિય તમા, પ્રીતમ સંગે ખેલ ;
 કરે હરે મન સોહુ તન, રતિ મધુમાધ્વી મહેલ. ૨૮૦૨

ભૈરવની ચોથી રાગણી સિંધવી સ્વરૂપ.

સમય સાંજ ઋતુ શરદની, ભવ્ય છળિ વસન લાલ ;
 કર્ણ શૃંગાર બંધૂક કુલ, હાથ ત્રિશૂલ વિશાલ. ૨૮૦૩
 મોધ ભરેલી રોપમાં, પતિ મળવાનો પ્રેમ ;
 સ્મરણ કરે મહાદેવનું, માળા અહિ શુભ નેમ. ૨૮૦૪

વ્યાકુળ સનિ સંગારે પ્રિય, રતિ વસંતમાં જોમ ;
 શોભે સિંધવિ પુત્ર બે, મધુ બલનેહજ તેમ. ૨૮૦૫
 ભૈરવની પાંચમી રાગણી બંગાળી સ્વરૂપ.
 સમય સાંજ પ્રિય શરદઋતુ, સ્વરૂપ જોગણિ લેખ ;
 મુખ પર અભુત વિરાજતી, અંગે ચંદન પેખ. ૨૮૦૬
 અંબોડોછે વાંકડો, વામ હસ્ત ત્રીશૂલ ;
 કેશરિ રંગ હુકૂલ કર, દક્ષ કમળનું પૂલ. ૨૮૦૭
 પુરિયા પંચમ પુત્ર બે, મૃગ મદ રેખ કપાલ ;
 મંત્ર જંત્રયિ અલોપ તન, કરતી રતિ બંગાલ. ૨૮૦૮

બીજો શ્રીરાગ. સ્વરૂપ.

ઋતુ હેમંત દિવસ તણો, પ્રહર પાછલો જાણુ ;
 પૃથ્વીની નાભી થકી, ઉદય થયો ઉર આણુ. ૨૮૦૯
 રૂપ પૂરું રંગિણો, સ્વેત વસ્ત્ર પરિધાન ;
 સ્ત્રાવિકમણિ માણિડ્યના, હાર સોલ્લ ગુણવાન. ૨૮૧૦
 મતાંતરે રાતાં વસન, કમળ પુષ્પ કરમાંલ ;
 સિંહાસન પર રાજતો, ગુલિજન ગાતા ત્યાં. ૨૮૧૧
 સૂકા વૃક્ષ નિચે કદી, જો ગાતા શ્રીરાગ ;
 સનિવૃત્તિ થતૂં, વળિ આનંદે યાગ. ૨૮૧૨

પતિ આગમ દારે પુર્ણ, સાથિયા હર ઉમંગ ;
માલુ પુત્ર વખાણતા, મુદિતા મદન પ્રસંગ. ૨૮૧૭.

શ્રીરાગની ત્રીજી રાગણી ધનાસરી સ્વરૂપ.

ઋતુ હેમંત દ્વિપ્રહરની, આદિ વખાણુ સ્વરૂપ ;
માલતિ પુષ્પ સુ અંગ છગિ, અરૂણ વસને અનૂપ. ૨૮૧૮
ચિરહવ્યાકુળી પતિ વિના, બેઠિ ખડક સ્વળ આગ ;
કુદન કરંત ધનાસરી, ગૌડ મુત ગુણ અથાગ. ૨૮૧૯

શ્રીરાગની ચોથી રાગણી વસંત સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત વાસર પ્રથમ, પ્રહર અંત સુવસંત ;
ગુલાલા કાન્તી પુરુષ, કેશરિયાં ગુણવંત. ૨૮૨૦
વસ્ત્ર અનોપમ શોભતાં, મોર મુકટ મન મોહ ;
અંધક દાર સુ કંડ કર, આત્ર મોરથી સોહ. ૨૮૨૧
નૃત્ય ગાન કરિ નાયિકા, રીઝિ રિઝાવણુ દાર ;
હડિ હડિ મધ્યે નૃત્ય કરિ, વસન્ત ગાય હુમાર. ૨૮૨૨
પુત્ર પ્રતાપી ત્રણુ બલા, ગુણ સાગર ગંભીર ;
ત્રીજો કુમ્ભ ગણુ ગુણી, ગાયક નાયક ધીર. ૨૮૨૩

શ્રીરાગની પાંચમી રાગણી અસાવરી સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત પહેલો પ્રહર, સ્યામ અંગ સકુમાર ;
મુદતસ્વેત વસનાંગપર, કરપુર રેખા સાર. ૨૮૨૪
અદ્ભુત હસ્ત ચરણ ઉપર, સર્પાભૂષણુ લેખ ;
મરતક વાળ લપેટિયા, મુકુટ સમા પ્રિય પેખ. ૨૮૨૫
પર્વતના મેઘનગર, બેડી પાણી માંહ ;
મતાંતરે વલકલ દુકલ, શોભે વસ્ત્ર ન લાંચ. ૨૮૨૬
ગિરિજ સમ ગુણવાન રતિ, અસાવરી પણ એક ;
મુપુત્ર શંકર બિહાગર, સર્પ ડોલતા નેક. ૨૮૨૭

ત્રીજો રાગ હિંદોલ સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત વાસર પ્રહર, પ્રથમ ગાય મુહિંદોલ ;
બલદેવની નાભિથી, પ્રકટ કરંત ક્ષોલ. ૨૮૨૮

વ્યાકુળ સર્જિ શૃંગારે પ્રિય, રતિ વસંતમાં જેમ ;
 શોભે સિંધવિ પુત્ર બે, મધુ બલનેહજ તેમ. ૨૮૦૫
 ભૈરવનો પાંચમી રાગણી બંગાળી સ્વરૂપ.
 સમય સાંજ પ્રિય શરદઋતુ, સ્વરૂપ ભોગણિ લેખ ;
 મુખ પર લખત વિરાજતી, આંગે ચંદન પેખ. ૨૮૦૬
 અખોડોછે વાંકડો, વામ હરત ત્રીગૂલ ;
 કેશરિ રંગ દુકૂલ કર, દક્ષ કમળનૂં પૂલ. ૨૮૦૭
 પુરિયા પંચમ પુત્ર બે, મૃગ મદ રેખ કપાલ ;
 મંત્ર જાત્રિ અલોપ તત્ત, કરતી રતિ બંગાજ. ૨૮૦૮

બીજો શ્રીરાગ. સ્વરૂપ.

ઋતુ હેમંત દિવસ તણો, પ્રહર પાછલો નાથ ;
 પૃથ્વીની નામી થકી, ઉદય થયો ઉર આથ. ૨૮૦૯
 રૂપ પૂટડૂં રગિલો, સ્વેત વસ્ત્ર પરિધાન ;
 રક્ષાટિકમણિ માણિક્યના, હાર સોલ્હ ગુણવાન. ૨૮૧૦
 મતાંતરે રાતાં વસન, કમળ પુષ્પ કરમાલ ;
 સિંહાસન પર રાજતો, ગુરિજન ગાતા ત્યાંય. ૨૮૧૧
 સૂકા વક્ષ નિચે કદી, ભો ગાતા શ્રીરાગ ;
 સર્જિય થઇ પ્રકુલિત થતૂં, વળિ આનંદે થાગ. ૨૮૧૨

શ્રીરાગની પ્રથમ રાગણી માલસરી સ્વરૂપ.

ઋતુ હેમન્ત દિવસ તણો, દ્વિતિય પ્રહર અનુકૂલ ;
 રૂપ ગુલાબિ ગૃહસ્થ પ્રિય, આંગ શૃંગાર અમૂલ ૨૮૧૩
 પીત વસ્ત્ર અમરાધમાં, સાહેલીછે સંગ ;
 અલગ ખેલ પ્રીતમ પ્રિયા, સમજ પ્રિય રસ રંગ. ૨૮૧૪
 પતિસૂં રીઝિ રિઝાવતી, સિંધૂ પુત્ર સુગણ ;
 ધન્ય માત કહિ સમરમાં, વીર મુખેજ વખાણ. ૨૮૧૫

શ્રીરાગની બીજી રાગણી માલત્રી સ્વરૂપ.

સમય સાંજ હેમંત ઋતુ, સામણિ પ્રિય છણિ સોલ્હ ;
 મધ્યા વસન શૃંગાર સર્જિ, બેઠી સખિ મન મોલ્હ. ૨૮૧૬

પતિ આગમ હારે પુર્વા, સાથિયા ઉર ઉમંગ ;
માલૂ પુત્ર વખાણતા, મુદિતા મદન પ્રસંગ. ૨૮૧૭.

શ્રીરાગની ત્રીજી રાગણી ધનાસરી સ્વરૂપ.

ઋતુ હેમંત દ્વિપ્રહરની, આદિ વખાણુ સ્વરૂપ ;
માલતિ પુષ્પ સુ અંગ છગિ, અશુણુ વસને અનૂપ. ૨૮૧૮
વિરહન્યાકુળી પતિ વિના, બેઠિ બકુલ રથળ બાગ ;
રુદ્ધ કરંત ધનાસરી, ગૌડ સુત ગુણ અથાગ. ૨૮૧૯

શ્રીરાગની ચોથી રાગણી વસંત સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત વાસર પ્રથમ, પ્રહર અંત સુવસંત ;
ગુદલાલા કાન્તી પુરુષ, કેશરિયાં ગુણુવંત. ૨૮૨૦
વસ્ત્ર અનોપમ શોભતાં, મોર મુકટ મન મોહ ;
અંપક હાર સુ કંઠે કર, આત્ર મોરથી સોહ. ૨૮૨૧
નૃત્ય ગાન કરિ નાયિકા, રીઝિ રિઝાવણુ હાર ;
હઠિ હઠિ મધ્યે નૃત્ય કરિ, વસન્ત ગાય ધુમાર. ૨૮૨૨
પુત્ર પ્રતાપી ત્રણ ભલા, ગુણુ સાગર ગંભીર ;
ત્રીજો કુમ્ભ ગણુ ગુણી, ગાયક નાયક ધીર. ૨૮૨૩

શ્રીરાગની પાંચમી રાગણી અસાવરી સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત પહેલો પ્રહર, સ્થામ અંગ સકુમાર ;
સુધરૂવેત વસનાંગપર, કરપુર રેપા સાર. ૨૮૨૪
અદ્ભુત હસ્ત ચરણ ઉપર, સર્પાભૂપણુ લેખ ;
મસ્તક વાળ લપેટિયા, મુકુટ સમા પ્રિય પેખ. ૨૮૨૫
પર્વતના મેદાનપર, બેઠી પાણી માંહ ;
મતાંતરે વલકલ દુકલ, શોભે વસ્ત્ર ન લાંચ. ૨૮૨૬
ગિરિન્ન સમ ગુણુવાન રતિ, અસાવરી પણ એક ;
સુપુત્ર શંકર બિહાર, સર્પ ડોહતા નેક. ૨૮૨૭

ત્રીજો રાગ હિંડોલ સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત વાસર પ્રહર, પ્રથમ ગાય સુહિંડોલ ;
અલ્લહેવની નાલિથી, પ્રકટ કરંત કલોલ. ૨૮૨૮

મેઘ સમી. કાન્તી જરા, મોતિ હિર સમિરતાસ;
 પીત વસન પરિધાન ધ્રુલ, હીંડોળે રતિ પાસ. ૨૮૨૯
 ખેડી એક બિલ્લ જુઓ, હિંડોળતી પ્રિય વામ;
 ચામર કરતી એક ઉભિ, એક ખેડિ અભિરામ. ૨૮૩૦
 રાગ રંગ શુભ સાજ સહ, ગાન તાન સંગીત;
 ગાધ રિઝવતી નૌતમા, પ્રકટ પ્રિત રસ રીત. ૨૮૩૧

હિંડોલ રાગની પ્રથમ રાગણી રામકળી સ્વરૂપ.

ઋતુ હિંડોળવત વસંતે, સમય ઉદય જે સૂર;
 મોહિની ગૌર રતાસ કું, અધિર નાયિકા પૂર. ૨૮૩૨
 વસનનીલ ધનશ્યામ વણિ, પતિ મળવાની ચાહ;
 સન્નિશૃંગાર રતિ ખન્ડિતા, ખેડિ જોય બહુરાહ. ૨૮૩૩
 આલ્યો પતિ પાગે પડ્યો, ક્ષમા માગતો સાર;
 બોલિ ઠોલિ તોયે કરે, નિરખી ચિન્હ અપાર. ૨૮૩૪
 ચંદ્રબિંબ મંગળ ઉભય, પુત્ર પરાક્રમિ જાણુ;
 પ્રથમ રાગણિ હિંડોલની, રામકળી હર આણુ. ૨૮૩૫

હિંડોલ રાગની બીજી રાગણી દેશાખ સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત જે દિવસનો, પ્રથમ પ્રહર દેશાખ;
 સ્વરૂપ કામકુદેશની, છબ્યા પુરૂપ જે લાખ. ૨૮૩૬
 જુજ જે મધ્ય સમૂં હ્રદય, લજ્જત વિરાજે સાર;
 વાધણ સમ ધુરકે ધરી, વાંકિ નગ્ન તરવાર. ૨૮૩૭
 તેજયિ શત્રુ દુષ્ટીજતા, મોહયિ બય વધુ જાણુ;
 પશુ ખીલે જ્યમ આંધિયાં, પુરૂપ તેમ ઉરઆણુ. ૨૮૩૮
 કસરતિ અંગ દમામ પ્રિય, શોભતિ લવ્ય વિશેષ;
 શોભાને આનંદ બે, પુત્ર પ્રતાપિ વિરેષ. ૨૮૩૯

હિંડોલ રાગની ત્રીજી રાગણી લલિત સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત જે સમયપ્રિય, દેશાખ પછિ પ્રમાણુ;
 ગૌર ગુલછડી પુષ્પવત, સુંદરિ સુંદર જાણુ. ૨૮૪૦
 પ્રપ્રુક્ષિત મન સુગુલાખ ધ્રુલ, આભુપણુ બહુ મૂલ;
 ગળસથળ અતિ સુંદર નવલ, ઘેરાં લાલ દુકૂલ. ૨૮૪૧

હાર મનોહર ધૂલના, અનુકુળ લલિત શૃંગાર ;
પુત્ર પ્રધાન વિનોદ બે, ચતુર રસિક સરદાર. ૨૮૪૨

હિંડોલ રાગની ચોથી રાગણી બિલાવલ સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત ગા લલિત પછિ, દિવસે ચહડતો પ્યોર ;
સ્વરૂપ સામળી ભ્રમરવત, પાતળિ રાખે તોર. ૨૮૪૩
પિત કિરમજિ વસના ભુપણ, શૃંગારી પ્રિય દેહ ;
સાંકેતિક સ્થળ આવિને, ધરતી મન સંદેહ. ૨૮૪૪
વાટ જુઓ પ્રિય છેલ્લીની, ચતુર બિલાવલ નાર ;
પુત્ર સોલ જોરવ ધણો, દલપતિ પ્રિય ઉરહાર. ૨૮૪૫

હિંડોલ રાગની પાંચમી રાગણી પટમંજરી સ્વરૂપ.

ઋતુ વસંત બે સમય શુભ, મધ્ય રાત્રિ ઉર આણ ;
સ્વરૂપ મુગ્ધા જ્ઞાત પ્રિય, વિરહ વ્યાકુળિ સુખાણ. ૨૮૪૬
પતિવણ સૂની ધામમાં, ભય ધરતી ઉર વામ ;
ઘડકતિ છાતીપર સુખ્યા, ધૂલના હાર તમામ. ૨૮૪૭
જુરાપાથિ કાન્તી પિળી, પણ જપતી પ્રિય જાપ ;
શ્વેત વસ્ત્ર પટમંજરી, હિંડોલની અધાપ. ૨૮૪૮
બિલાસ વા ભાસ્કર ભલો, પટમંજરિતો પુત્ર ;
દલપતિ શોભે કટિઉપર, સુવર્ણનો કટિ સુત્ર. ૨૮૪૯

ચોથો રાગ માલકોપ વા કૌશિક સ્વરૂપ.

શિશિર ઋતુ સમય રજનિને, ચોથે પ્રહર ગવાય ;
રૂઢ દેવ તન લાલ પ્રિય, માલકોપ મુખ ધાય. ૨૮૫૦
ધનશ્યામ રંગાં વસન, કરમાં સાંગ પ્રચંડ ;
રત્નખચિત કુંડ માલ વળિ, જોખન અંગ અખંડ. ૨૮૫૧
મતાંતરે ગાતાં પ્રવિણ, પથ્થર પિંગળી જાય ;
શ્યામ અંગ પટ પીત છબિ, તિલંગિ વાંસેજિ વાય. ૨૮૫૨
અનુભવ રસ શૃંગાર રતિ, સાથે રમે જુગાર ;
કૌશિક નામ વિરાજતૂં, દલપતિ રામ વિચાર. ૨૮૫૩

માલકોપની પ્રથમ રાગણી તોડી સ્વરૂપ.

ઋતુ શિશીર પહેલો પ્રહર, દિવસતલો પ્રિય બાણુ ;
 ગૌર અંગ સકુમાર પ્રિય, કિરનજિ વસન વખાણુ. ૨૮૫૪
 દેશર વણિ કર્પૂરની, અંગે હરેર નવીન,
 લિલિ હરિયાળી ઉપવને, કર વાજિંત્ર સુખીન. ૨૮૫૫
 બેઠિ ગાય શુભ નાદયી, મોહિત મૃગ તક્ષીન ;
 મસ્તક નમાવતાં નિયાં, તોડિ તોરિ અવિચ્છિન્ન. ૨૮૫૬
 પુત્ર માર મેવાડ બે, નાયક ભેદ વિચાર ;
 માલકોપની પ્રથમ પ્રિય, રાગણિ સ્વરૂપ ચિત્તાર. ૨૮૫૭

માલકોપ રાગની બીજી રાગણી ગૌરી વા ગૌડી સ્વરૂપ.

ઋતુ શિશીર પ્રહર પાછલો, દિવસ સાંજની સંધિ ;
 ચાતૈયૌવના સ્વરૂપમાં, શ્યામ સલૂણી ખંધિ. ૨૮૫૮
 વાણિ મિષ્ટ શ્વેતાભરણુ, કરેણુ કુલને મોર ;
 શોભે કંઈ જૂમખા, સ્વર દ્રાક્ષારસ ઘોર. ૨૮૫૯
 હાવ ભાવ પ્રિય પ્રેમ રસ, મધુપાનાદિક ખેલ ;
 લડથડતી ગાતી પ્રિયા, ખરહંસ પુત્ર છેલ. ૨૮૬૦

માલ કોપ રાગની ત્રીજી રાગણી ગુણકલી.

સમય પ્રાત ઋતુ બે શિશીર, પ્રિય રૂપ વિયોગિ વામ ;
 પતિ વણુ સૂની વેણિ વણિ, વિખરેલી અભિરામ. ૨૮૬૧
 નિરાશયે બાગે રહે, અઠંગિ કદમ્બવૃક્ષ ;
 ગુણ કલિ પુત્ર પ્રતાપિ બે, ચંદ્રક બ્રમર મુદ્ધ. ૨૮૬૨

માલકોપ રાગની ચોથી રાગણી સ્તંભાવતી વા ખમાચ સ્વરૂપ.

રૂતુ શિશીર રાત્રી પ્રહર, ખીલ પછી વિચાર ;
 રંભા ગૌર સ્વરૂપમાં, અવાજ પ્રિયકર સાર. ૨૮૬૩
 ઘેરાં લાલ વસંત છખી, બ્વાહિરાદિ શૃંગાર ;
 ફરકે લીલી ઓઢણી, વાજિન્ત્રો પ્રિયકાર. ૨૮૬૪
 નૃત્ય ગાનના નાદમાં, રહે સદા તદ્લીન ;
 અર્ચા ભાળે શોભતી, પુત્ર નંદ દ્રગ મીન. ૨૮૬૫

066 'տաճ լից Եղբ 'ճե ԲՅԻԿ Ե լիճ Էիճ
: 'տաճ Ելճիճ Ելի ԶԻ 'ճիԵլիճ Ելի Ելիճ Իճ
'Ելի Ելիճ

206 'իճ.Չ Իճ Իճ 'Ելի Զճ Ելիճ Ելի
: Ելի Ե Իճ Իճ Իճ 'Ելի Ելիճ Ելիճ Իճ
'Ելիճ Իճ Իճ

706 'Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
: Ելիճ Ե Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Իճ Իճ

606 'Իճ Իճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Իճ

: Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Ելիճ

306 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
: Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Ելիճ Ելիճ

Իճ, 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
: Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Ելիճ Ելիճ

206 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
: Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ

Եճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
: Ելիճ Ելիճ Ելիճ Ելիճ 'Ելիճ Ելիճ Ելիճ
'Ելիճ Ելիճ Ելիճ

માલકાપ રાગની પાંચમી રાગણી કંકલ વા કોકળા સ્વરૂપ.

ઋતુ શિશીર રાત્રી પ્રહર, ત્રોજ માંલ વિચાર ;
 નયન લાગ વણુ સ્વરૂપમાં, ઉન્નગરણુ ઉરધાર. ૨૮૬૬
 રમિ આવી રતિ રાતમાં, કરમાયા ફૂલહાર ;
 વસ્ત્ર ચળવિચળ શોભતાં, કસ તુટિ કંચુકિ સાર. ૨૮૬૭
 વિખરેલીં વેણી અને, લડયડતી ને ચાલ ;
 ઉર આનંદ વિરાજતી, દશને અંક છબિ ગાલ. ૨૮૬૮
 ગોખરને બીજો પ્રગલ, પુત્ર સોલ્લ ગુણવાન ;
 દલપતિ નાણુ કંકલ તણાં, એ યકિ બહુ સન્માન. ૨૮૬૯

પાંચમો રાગ મેઘ મલાર સ્વરૂપ.

વર્ષાઋતુ ને રાત્રિનો, ચતુર પ્રહર ચિત લાવ ;
 બ્રહ્મ દેવના શિર થકી, ઉદય મેઘ દર્શાવ. ૨૮૭૦
 મતાંતરે આકાશથી, ઉદય ઈન્દ્ર અભિરામ ;
 દર્શણીક છબિ ભવ્યછે, અંગ રંગ ધનસ્થામ. ૨૮૭૧
 વસ્ત્રા ભૂપણુ ઝળકતાં, તડિતા કાશ અનૂપ ;
 અંબોડો ખુબ આપતો, ખંડુ કરે કવિ ભૂપ. ૨૮૭૨
 કામાતુર શોભે ગજે, હાર મનોહર નેક ;
 ગાતાં મેઘમલારને, વૃષ્ટી થાય વિશેક. ૨૮૭૩

મેઘરાગની પ્રથમરાગણી ટંકલ વા તંક સ્વરૂપ.

મધ્યરાત્રી વર્ષાઋતુ, મધ્યા માનુનિ નેક ;
 ટંકલ સ્વરૂપ સુહામણી, વિયોગિ યામ વિશેક. ૨૮૭૪
 શ્વેતવસ્ત્ર વ્યાકુળ ઘણી, વિરહધિ અંગપિનાસ ;
 કમળપુષ્પ પાંખડિતણી, સેન્યકી શિતળાસ. ૨૮૭૫
 તોપણુ તલપતિ વિલપતિ, સન્યા તન્યા શૃંગાર ;
 પુત્ર પ્રતાપી એકછે, નલધર પ્રિયકાર. ૨૮૭૬

મેઘરાગની બીજી રાગણી મલાર સ્વરૂપ.

મધ્યરાત્રી વર્ષાઋતુ, સુરતવિચિત્રા નાણુ ;
 શ્વેતાંગી ચમ્પેલિસમ, પાણુ વિરહિણિ ઉરઆણુ. ૨૮૭૭
 પિળચટ્ટી પ્રિય શોચથી, ઉર ચંપકની માણ ;
 તંજૂરો કર દક્ષમાં, એકાંતેજ રસાળ. ૨૮૭૮

બેડી ગાય વિયોગિણી, ઘટિત રાગ પ્રિયકાર ;
નંદનરાયણ ને ખીન્ને, સુત સારંગ વિચાર. ૨૮૭૯

મેઘરાગની ત્રીજી રાગણી ગુર્જરી સ્વરૂપ.

વર્ષાઋતુ વાસરતણા, પ્રથમ પ્રહરે ગવાય ;
રૂપગૌર મનમોહ છબિ, સિંહલકિ સોહાય. ૨૮૮૦
ઘેરાંલાલ વસન પ્રિયા, ચતુર સંગિતે સાર ;
આલૂપણુ બહુ ઓપતાં, રત્નખચિત ઉરહાર. ૨૮૮૧
મિષ્ટસ્વરે આલાપતિ, હાવલાવ રતિ અંગ ;
પુત્ર શંકરાભરણ પ્રિય, ગુર્જરિ રાગણિ રંગ. ૨૮૮૨

મેઘરાગની ચોથી રાગણી ભૂપાલી સ્વરૂપ.

ઋતુવર્ષા પ્રિય સમય શુભ, સાંજ સ્વરૂપ ગુલાળ ;
ચેત વસ્ત્રપર કેસરી, લહર હાથમાં ખ્યાળ. ૨૮૮૩
બવાહિરાદિ મોતિ તણો, સજી સમાન શૃંગાર ;
પતિને અહંગિ રંગિકર, ગળે નાંખિ કુલહાર. ૨૮૮૪
સ્વાધિન પતિકા શોભતી, આનંદી ઉપભોગ ;
ગજધરને કલ્યાણ સુત, ધમ્મ પતિ સંયોગ. ૨૮૮૫

મેઘરાગની પાંચમી રાગણી દેશકારી વા દેશસ્વરૂપ.

ઋતુવર્ષા રાત્રીતણે, ચોથે પ્રહરે લેખ ;
દેશકારિ રતિ રાજતી, ચેત મુખે તલ પેખ. ૨૮૮૬
અંગ ગુલછડી મોગરા, સખી ચેત શૃંગાર ;
મોતિહાર ઉર અરુણવત, શોભા બાણ અપાર. ૨૮૮૭
ચંદન સુરભસુ અર્ગળ, ગજસ્થળ મેંદી રંગ ;
આલૂપણુ અતિ ઓપતાં, મિષ્ટવચન પતિસંગ. ૨૮૮૮
નૌતમ નખરે રીઝવે, હાવ લાવ પ્રિયકાર ;
સોહન વાસુડા કહે, પુત્ર ખિન્ને ગંધાર. ૨૮૮૯

છઠા દીપકરાગ વા નટનારાયણ સ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતૂ મધ્યાનનો, સમય શાસ્ત્ર આધાર ;
સૂર્યપુત્ર નારંગિ વા, અગ્નિસ્વરૂપ વિચાર. ૨૮૯૦
અરુણવસન પ્રિય કંઠમાં, રાજ મોતિ ઉરમાળ ;
મદ ઝરતા માતંગપર, શોભે દિપક વિશાળ. ૨૮૯૧

શેવામાં શુભ નાચિકા, નટનારાયણ નામ ;
 મતાંતરે દીપક વડો, કરવાથી અભિરામ. ૨૮૯૨
 કૈાતક ભેદથી નવ જુએ, વિલાસિ વિલાસ નેક ;
 ગિરિજાથી ઉદય હવો, નટનારાયણ એક. ૨૮૯૩
 દીપક ગાવાથી પ્રકટ, દીપક દીપક જ્યોત ;
 દીપક દાઘો શાંતિકર, મેઘમલાર ઉઘોત. ૨૮૯૪

દીપકરાગની પ્રથમ રાગણી દેશી સ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતુ કહું સમય.પ્રિય, વાસર પ્રિય મધ્યાન ;
 સુંદરિ સુંદર રાજતી, રક્ત વદન ધરધ્યાન. ૨૮૯૫
 વસન લિલાં શૃંગાર રતિ, રનાભૂપણ જ્યોત ;
 જ્યેષ્ઠન મદ મનમથ પ્રકટ, પર્વકે ઉઘોત. ૨૮૯૬
 પતિ રોકણ ટોકણ નવલ, થકિ અંખવાણીલેખ ;
 કુન્તલ કુમલ સુપુત્ર બે, દિપક દેશિ પ્રિય,પેખ. ૨૮૯૭

દીપકરાગની બીજી રાગણી કામ્બોદી વા કમોદસ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતુ સમય દેશિ પહિ, કામ્બોદિ વા કમોદ ;
 સ્વરૂપ ગુલાબિ વસન પિળાં, વદન પમાડે મોદ. ૨૮૯૮
 વિયોગિ વિરહે વ્યાકુળી, કુદન કરે રતિરાન ;
 વાટ જુએ પતિની પ્રિયા, હ્યુ પચુ મનથી માન. ૨૮૯૯
 આજ આવશે કે નહીં, એમ વિચારતિ મત્ર ;
 કલિંગ પુત્ર પરાક્રમી, દલપતિ કહે સજ્જન. ૨૯૦૦

દીપકરાગની ત્રીજી રાગણી નટ સ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતુ પ્રહર પાછલે, ગાયક સમય વિચાર ;
 સ્વરૂપ ગુલાબી પુષ્પવત, યૌવન નર શૃંગાર. ૨૯૦૧
 યુદ્ધે હય બે પાગથી, ઉભો હાય તરવાર ;
 સોહ્ય અપ્સરા એ રિતે, શત્રુ ચોતરફ સાર. ૨૯૦૨
 પડ્યા નિચે પોકારતા, નટ રાગણિ પ્રિયકાર ;
 અંપક કુસુમ સુપુત્ર બે, વીરરસે સુવિચાર. ૨૯૦૩

દીપકરાગની ચોથી રાગણી કેદાર વા કેદારી સ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતુ રાત્રી પ્રહર, બીજે જો કેદાર ;
 યોગિ સ્વરૂપ વિરાજતું, લંબ જટાં શૃંગાર. ૨૯૦૪

ભગવાં વસ્ત્રમ્ જટા વ્યુટ, સર્પથિ બંધન નેક ;
 રહેમાંથી ગંગા વહે. ભાવ ચંદ્ર સુવિષેક. ૨૯૦૫
 રાખી અદ્યુક્તાં નયન સ્થિર, મહાદેવનું ધ્યાન ;
 પુત્ર પ્રતાપી રામજી, દલપતિ દે સન્માન. ૨૯૦૬

દિપકરાગની પાંચમી રાગણી કાનરા વા કર્નાટ સ્વરૂપ.

શ્રીધમઋતુ સમય દિવસનો, છેલ્લો પ્રહર વિચાર ;
 સ્વરૂપ ભવ્ય છબિ ઓપતી, પુરુષ મદ્ય પ્રિયકાર. ૯૯૦૭
 દક્ષ હાથમાં ખડ્ગ છે, વામ હસ્ત કરિદંત ;
 પુરત ઉખેડેલો ભલો, સન્મુખ કવિ ગુણવંત. ૨૯૦૮
 સ્તુતિ કરતો સંગીતમાં, પંચમ દિપકનિ દાર ;
 વિહ્વલ ને હીમાલ બે, પુત્ર પરાક્રમિ સાર. ૨૯૦૯

વિશેષ વિવેચન.

દોહરા.

પડ્મ નામ સા ઋષભને, રી કરતા ઉચ્ચાર ;
 ગ ગાંધાર મ મધ્યમે, પંચમ નેજ પકાર. ૨૯૧૦
 ધૈવત ને ધ ઉચારતા, નિપાદ ની સુવિચાર ;
 ઈતિય પડ્મને પણસદા, સા પ્રાકૃત ઉરધાર. ૨૯૧૧
 રાગ રાગણિ સમય સ્વરૂપ, પુત્ર ભારજ નેક ;
 સર્વ કુટુમ્બી એક સ્થળ, વૃક્ષે લહો વિશેક. ૨૯૧૨
 સખત મતે શુભ દાખ્યાં, રાગ રાગણી નામ ;
 ધૃપદ રાગ રાગણિ તણી, સ્વરગમ સહિત તમામ. ૨૯૧૩
 સંગિતશાસ્ત્ર સુરાજપ્રિય, ગ્રંથ રચ્યો ગુણધામ ;
 મતમતાન્તરમ્ જોઈને, શોધ અધિક અભિરામ. ૨૯૧૪
 લાલન પાલન ગુણિ તણું, પાત્ર પરિક્ષક સાર ;
 વિદ્યાવાદ વિનોદ પ્રિય, મંત્રેશ્વર પ્રિયકાર. ૨૯૧૫
 ગુણનિધિ ગોલ્લલ કુલપતિ, મહિપતિ માંજા વિરેશ ;
 તપ્તસિંહ મહારાજશ્રી, પ્રસન્ન કરણ ઉદેશ. ૨૯૧૬
 ગુરુ મહાદેવ કૃપાયકી, રચના યઈ અનામ ;
 ગુર્જરપ્રજ્ઞસુ હિત કરણ, અભિનવ દલપતિરામ. ૨૯૧૭

ભગવાં વજ્રસુ જટા બુટ, સર્પધિ અધન નેક ;
 ત્હેમાંથી ગંગા વહે. ભાવ ચંદ્ર સુવિષેક. ૨૯૦૫
 રાખી અદ્યુક્તાં નયન રિથર, મહાદેવનું ધ્યાન ;
 પુત્ર પ્રતાપી રામછે, દલપતિ દે સન્માન. ૨૯૦૬

દિપકરાગની પાંચમી રાગણી કાનરા વા કર્નાટ સ્વરૂપ.

ગ્રીષ્મઋતુ સમય દિવસનો, છેડ્યો પ્રહર વિચાર ;
 સ્વરૂપ ભવ્ય છબિ આપતી, પુરુષ મદ્ય પ્રિયકાર. ૯૯૦૭
 દક્ષ હાથમાં ખડ્ગ છે, વામ હસ્ત કરિદંત ;
 ઘુરત ઉખેડ્યો ભયો, સન્મુખ કવિ ગુણવંત. ૨૯૦૮
 સ્તુતિ કરતો સંગીતમાં, પંચમ દિપકની દાર ;
 વિહેલ ને હીમાલ બે, પુત્ર પરાક્રમિ સાર. ૨૯૦૯

વિશેષ વિવેચન.

દોહરા.

પડ્મ નામ સા ઋષભને, રી કરતા ઉચ્ચાર ;
 ગ ગાંધાર મ મધ્યમે, પંચમ નેજ પકાર. ૨૯૧૦
 ધૈવત ને ધ ઉચારતા, નિપાદ ની સુવિચાર ;
 ઠિતિય પડ્મને પલ્લસદા, સા પ્રાકૃત ઉરધાર. ૨૯૧૧
 રાગ રાગણિ સમય સ્વરૂપ, પુત્ર ભારભ નેક ;
 સર્વ કુટુમ્બી એક સ્થળ, વૃક્ષે લહો વિશેક. ૨૯૧૨
 સખત મતે શુભ દાખ્યાં, રાગ રાગણી નામ ;
 ધૃપદ રાગ રાગણિ તણી, સ્વરગમ સહિત તમામ. ૨૯૧૩
 સંગિતશાસ્ત્ર સુરાજપ્રિય, અથ રચ્યો ગુણધામ ;
 મતમતાન્તરમ્ બેઈને, શોધ અધિક અભિરામ. ૨૯૧૪
 લાલન પાલન ગુણિ તણું, પાત્ર પરિક્ષક સાર ;
 વિદ્યાવાદ વિનોદ પ્રિય, મંત્રેશ્વર પ્રિયકાર. ૨૯૧૫
 ગુણનિધિ ગોલ્લલ કુલપતિ, મહિપતિ માંલ વિરેશ ;
 તખ્તસિંહ મહારાજશ્રી, પ્રસન કરણ ઉદેશ. ૨૯૧૬
 ગુરૂ મહાદેવ કૃપાયકી, રચના થઈ અનામ ;
 ગુર્જરપ્રભસુ હિત કરણ, અભિનવ દલપતિરામ. ૨૯૧૭

મતાંતરે રાશી પરત્વે ઋતુ કોષ્ટક.

રાશિ.	ઋતુ.	રાશિ.	ઋતુ.	રાશિ.	ઋતુ.
૧ મેષ. ૨ વૃષભ.	વસંત.	૫ સિંહ. ૬ કન્યા.	વર્ષા.	૯ ધન. ૧૦ મકર.	હેમંત.
૩ મિથુન. ૪ કર્ક.	ગ્રીષ્મ.	૭ તુલા. ૮ વૃશ્ચિક.	શરદ.	૧૧ કુંભ. ૧૨ મીન.	શિશિર.

માસ પરત્વે ઋતુ કોષ્ટક.

માસ.	ઋતુ.	માસ.	ઋતુ.	માસ.	ઋતુ.
૧ ચૈત્ર. ૨ વૈશાખ.	વસંત.	૫ શ્રાવણ. ૬ ભાદ્રપદ.	વર્ષા.	૯ મર્ગશિર્ષ. ૧૦ પૌષ.	હેમંત.
૩ જ્યેષ્ઠ. ૪ આષાઢ.	ગ્રીષ્મ.	૭ અશ્વિન. ૮ કાર્તિક.	શરદ.	૧૧ માઘ. ૧૨ ફાલ્ગુન.	શિશિર.

માસ પ્રકરણ.

પૂર્વરાશિનો ત્યાગ કરિ, આગળ રાશિ પ્રવેશ ;
 મેષાદિક સંક્રાંતિ ઋતુ, માસ અપન વર્ણન. ૨૯૪૧
 શુક્લ પ્રતિપદાથી લઈ, અમાવાસ્ય લગિ લેખ ;
 ચાંદ્ર માસ લેને કહે, સૌર માસ પછિ પેખ. ૨૯૪૨
 એક રાશિ ભોગવિ રહે, સૂર્ય તદ્દ તે માસ ;
 સૌરમાસ ગણિ જ્યોતિષી, આગળ કરે તપાસ. ૨૯૪૩
 ત્રીશ દિવસનો માસ તે, સાતન માસ ગણાય ;
 જ્યોતિષિ સંવત કાઢતાં, એ ઉપયોગિ લણાય. ૨૯૪૪
 નક્ષત્રોનું પરિભ્રમણ, ચંદ્રકરેજ તપાસ ;
 લેને જ્યોતિષિયો કહે, નાક્ષત્રમાસ ખાસ. ૨૯૪૫

ત્રિવિધ પ્રીતમ.

ઉત્તમ મધ્યમ અધમ ગણું, નખથી શિખ સુખદાનિ ;
પ્રીતિ અનુક્રમ જાણી લે, પેર વ્યતિક્રમ માનિ. ૧૧૧

ત્રિવિધ મિત્ર.

એક મિત્ર છે મિત્ર વળિ, મિત્ર મિત્રનો હોય ;
ત્રીજે શત્રુજ શત્રુનો, ત્રિવિધ મિત્ર ગુણિ જોય. ૧૧૨

ત્રિવિધ શત્રુ.

એક શત્રુ તે શત્રુ છે, શત્રુ મિત્રનો જાણ ;
ત્રીજે મિત્રજ શત્રુનો, ત્રિવિધ શત્રુ ઉરઆણ. ૧૧૩

ત્રિવિધ ભક્તિ.

ત્રિવિધ ભક્તિ જનમાં ગણે, નવધા કહી ધિમંત ;
પ્રેમલક્ષણા ને પરા, વિચારતા પ્રિય સંત. ૧૧૪

શાસ્ત્ર જન્ય લૌકિક સહિત, સુક્ત અલૌકિક સાર ;
ત્રિવિધ લોક ત્રણ કાળમાં, સાડાત્રણ તું વિચાર. ૧૧૫

સાડાત્રણ વજ.

ચક્ર સુદર્શન વજ છે, ઈંદ્ર વજ જય શાસ્ત્ર ;
પત્રન પુત્ર વજાંગ છે, ભીમનું અરધું ગાત્ર. ૧૧૬

સાડાત્રણ માતા.

જનુની જાણે જગતમાં, સાડાત્રણ તું પ્રમાણ ;
ધ્રુવની માત સુનીતિને, દ્વિતિય સુમિત્રા જાણ. ૧૧૭
ત્રીજી માત મૃદાલશા, અલરખ પૂરણ સાધ ;
જનુની ગોપીચંદની, મેનાવતી સુ આધ. ૧૧૮

સાડા ત્રણ પુત્ર.

તુલાધાર ભારત પ્રકટ, અવણ ભગીરથ ધીર ;

બત્રિશ માસ પોડશ દિવસ, ચાર ઘડી ચિત લાવ ;
 ભોગવતાં દલપતિકહે, અધિક માસ દર્શાવ. ૨૯૪૬
 જે માસે સંક્રાંતિ નહિં, તે તો અધિકજ માસ ;
 જે માસે બે સંક્રમણ, તે ગણતા ક્ષય માસ. ૨૯૪૭
 કાર્તિકાદિ ત્રણમાસમાં, આવે તે કહું જાણ ;
 સારે એકજ વર્ષમાં, અધિક માસ દ્વિ પ્રમાણ. ૨૯૪૮

નક્ષત્ર પ્રકરણ.

ચૈત્રાદિસુ ગત માસવળી, ચાલતા સહિત માસ ;
 બમણા કરિ ગત તિથી પણ, ચાલુ તિથી સુધિ ખાસ. ૨૯૪૯
 મેળવિ સર્વ એકત્રને, સપ્તવિંશ થકિ ભાગ ;
 શેષ રહે તે જાણવો, નક્ષત્ર તણો યાગ. ૨૯૫૦

નક્ષત્ર નામ.

અશ્વિનિ ભરણી કૃત્તિકા, રોહિણિ મૃગશિર નામ ;
 આર્દ્રા અને પુનર્વસુ, પુષ્યાશ્લેષા વામ. ૨૯૫૧
 મઘા સુપૂર્વાશ્લેષણી, ઉત્તરાશ્લેષણી જાણ ;
 હસ્ત ચિત્રને સ્વાતિ પથિ, વિશાખા સુતરજાણ. ૨૯૫૨
 અનુરાધા જ્યેષ્ઠા અને, મૂળસુ પૂર્વાષાઢ ;
 શ્રવણ ધનેઝાની અગડ, આવે ઉત્તરાષાઢ. ૨૯૫૩
 શતભિષા પૂર્વાભાદ્રપદ, ઉત્તરાભાદ્રપદ જાણ ;
 અંસ રેવતિ નક્ષત્ર સહ, સપ્તવિંશજ વખાણ. ૨૯૫૪

નક્ષત્ર તિથિની શુભાશુભ ઘટીકા.

તિથી નક્ષત્રના અંતની; ત્રણ ઘટિકા ગણિ લેત ;
 વર્જનીય શુભ કાર્યમાં, તે થકિ રહો સચેત. ૨૯૫૫

નક્ષત્ર સ્ત્રી પુરૂષ નપૂંશક.

આર્દ્રાથી દશ રવાતિ લગિ, સ્ત્રી નક્ષત્ર લણાય ;
 ચાર નપૂંશક તે પછી, તેર પુરૂષ લણાય. ૨૯૫૬

નક્ષત્ર દશાંગલેદ કોષ્ટક વિચાર.

સંખ્યા નામ શુભાશુભજ, સ્વામી મૂખ પ્રકાર ;
 રૂપ સંજ્ઞા બે રીતથી, લોચન સંજ્ઞા સાર. ૨૯૫૭
 સ્વરૂપાકૃતિ તારાતણી, સંખ્યા સહિત દશાંગ ;
 નક્ષત્ર કોષ્ટકે જ્યોતિષી, અષ્ટવિંશ સર્વાંગ. ૨૯૫૮

अष्टविंश नक्षत्र दशांग लेद सलित डोष्टकः

संख्या	नक्षत्र नाम.	शुभाशुभ संज्ञा.	स्वांशी.	गुण संज्ञा	इप संज्ञा नाम.	इप संज्ञा नाम.	लोचन संज्ञा नाम.	स्वइपाकृति.	कृत्वा तारा.
१	अश्विनी.	शुभ.	आश्विनिकुमार	तिर्यङ्. सुभ.	लघु.	क्षिप्र.	मंद लोचन	अश्व सुभ.	३
२	भरणी.	नाशक.	यम.	अघो सुभ.	उग्र.	मंद.	मध्य लोचन	योनी इप.	३
३	कृत्तिका.	कार्यनाश.	अग्नि.	अघो सुभ.	मित्र.	साधारण.	सुलोचन.	क्षुराक्ष.	५
४	रोहिणी.	सिद्धि.	अम्बा.	उर्ध्व सुभ.	मृदु.	स्थिर.	अधिलोचन.	शकट.	५
५	मृगशिर.	शुभ.	चंद्र.	तिर्यङ्. सुभ.	मृदु.	मैत्र.	मंद लोचन.	मृगोत्तभाग.	३
६	आर्द्रा.	शुभ.	शिव.	उर्ध्व सुभ.	तीक्ष्ण.	दृढ.	मध्य लोचन	मणिनाभ.	१
७	पुनर्वसु.	मध्यम.	देवमाता.	तिर्यङ्. सुभ.	यर.	दृढ.	सुलोचन.	ग्रह.	४
८	पुष्य.	शुभ.	गुरु.	उर्ध्व सुभ.	लघु.	क्षिप्र.	अधिलोचन	मंद.	४
९	आश्लेषा.	शोक.	सर्प.	अघो सुभ.	तिक्ष्ण.	दृढ.	मंद लोचन.	ग्रहकार.	५
१०	मघा.	नाशक.	पितर.	अघो सुभ.	उग्र.	मंद.	मध्य लोचन.	शाखा.	५
११	पूर्वाषाढ्युषी	मृत्युप्रद.	लग्न.	अघो सुभ.	उग्र.	मंद.	सुलोचन.	अर्धपर्यंक.	२
१२	उत्तराषाढ्युषी	विधा.	अयंभा.	अघो सुभ.	मृदु.	स्थिर.	अधिलोचन.	अर्धपर्यंक.	२
१३	हस्त.	लक्ष्मी.	रवि.	उर्ध्व सुभ.	लघु.	क्षिप्र.	मंद लोचन.	हस्ताक्षर.	५
१४	चित्रा.	शुभ.	अम्बा.	तिर्यङ्. सुभ.	मृदु.	मैत्र.	मध्य लोचन.	मौक्तिकाम	१
१५	स्वाति.	आशुभ.	वायु.	तिर्यङ्. सुभ.	यर.	यल.	सुलोचन.	प्रवालसदृश	१
१६	विशाखा.	आशुभ.	चन्द्राग्नि.	तिर्यङ्. सुभ.	मित्र.	साधारण.	अधिलोचन	तोराणाकृति.	४
१७	अनुराधा.	सर्वसिद्धि.	मित्र.	अघो सुभ.	मृदु.	मैत्र.	मंद लोचन.	मणिनाभ.	४

અષ્ટવિંશ નક્ષત્ર દશાંગ ભેદ સહિત કોષ્ટક.

૧૮	જ્યેષ્ઠા.	ક્ષય નાશ.	ઇન્દ્ર.	તિર્થંકર. સુખ.	તીક્ષ્ણ.	દારુણ.	મધ્ય લોચન.	કુંડલાભ.	૩
૧૯	મૂળ.	હાનિપ્રદ.	રાક્ષસ.	અધોસુખ.	તીક્ષ્ણ.	દારુણ.	સુલોચન.	કૃધ્યકેસરિ.	૧૧
૨૦	પૂર્વાષાઢા.	હાનિપ્રદ.	ઉદક.	અધોસુખ.	ઉગ્ર.	કૂર.	અધ લોચન.	શ્યામ.	૪
૨૧	ઉત્તરાષાઢા.	બુદ્ધિદા.	વિચ્છેદ.	ઉર્ધ્વસુખ.	ધ્રુવ.	સ્થિર.	મંદ લોચન.	હસ્તિવિલાસ.	૩
૨૨	અભિજિત.	બુદ્ધિદા.	બ્રહ્મા.	ઉર્ધ્વસુખ.	લક્ષ્મ.	ક્ષિપ્ર.	મધ્ય લોચન.	શંગટક.	૧
૨૩	શ્રવણ.	સુખદા.	વિષ્ણુ.	ઉર્ધ્વસુખ.	ચર.	ચલ.	સુલોચન.	ત્રિવિક્રમ.	૩
૨૪	ધનિષ્ઠા.	શુભદા.	વસુ.	ઉર્ધ્વસુખ.	ચર.	ચલ.	અધ લોચન.	મદંગ રૂપમ.	૪
૨૫	શતારકા.	કેશ્યાણુ	વરુણ.	ઉર્ધ્વસુખ.	ચર.	ચલ.	મંદ લોચન.	મન્ડલરૂપમ.	૧૦૦
૨૬	પૂર્વા ભાદ્ર- પદ.	મૃત્યુદા.	અન્નૈકચર- ણ.	અધોસુખ.	ઉગ્ર.	કૂર.	મધ્યલોચન.	વર્તુલાકાર.	૪
૨૭	ઉત્તરા ભા- દ્રપદ.	લક્ષ્મી.	અહિર્ભુધ્ન્ય.	ઉર્ધ્વસુખ.	ધ્રુવ.	સ્થિર.	સુલોચન.	પર્યંક રૂપ.	૨
૨૮	રેવતી.	કામદા.	સૂર્ય.	તિર્થંકર. સુખ.	મદ.	ઐત્ર.	અધ લોચન	મુરળ.	૩૨

તિથિ નામ સંજ્ઞા.

નંદા ભદ્રા ને જ્યા, રિક્તા પૂર્ણા લેખ ;
સંજ્ઞા તિથિની પંચ એ, ક્રમથી ફરિ ફરિ પેખ. ૨૯૫૯

પંચતિથિમાં કર્તવ્ય કાર્ય.

નંદા પ્રતિપદ પછિને, એકાદશી વખાણુ ;
દેવાદિક ઉત્સાહને, આનન્દાદિ કૃત જાણુ. ૨૯૬૦
ગૃહ સંબંધી કૃતવા, સ્થળ સમારવું પ્રકાર ;
નવીન લેવાં વાદ્ય વળિ, વૃત્ય ગીત કૃત ખાસ. ૨૯૬૧
ભદ્રા દ્વિતિયા સપ્તમી, દ્વાદશિ ચિત્ત વિચાર ;
વિવાહ આભૂષણુ નવિન, રથાદિ માર્ગ સમાર. ૨૯૬૨
પ્રયાણુ વળિ પુષ્ટિક્રિયા, ભદ્રા માંચ કરાય ;
જ્યા ત્રીજ અષ્ટમિ અને, ત્રયોદશીજ લહાય. ૨૯૬૩
યુદ્ધ સમયમાં સૈન્યને, કામ આવતાં સાજ ;
તરવાર ધ્વજાદિક ધરો, સરે સિદ્ધ સો કાજ. ૨૯૬૪
રિક્તા ચતુર્થિ નવમિને, ચતુર્દશી ત્રણ લેખ ;
નાશક વિદ્યા કર્યમાં, ઘાત કર્મ હિત પેખ. ૨૯૬૫
સિદ્ધિ પામતાં એદિવસ, વિષ પ્રયોગને શસ્ત્ર ;
દલપતિરામ વિચારીને, કથ્યાં કૃત સર્વત્ર. ૨૯૬૬
પૂર્ણા પંચમિ દશમિને, પૂર્ણિમાજ ત્રણ જાણુ ;
વિવાહાદિ શુભ કૃત્ય વળિ, મહાયાત્રા ઉર આણુ. ૨૯૬૭
શાંતિક પૌષ્ટિક કાર્ય સૌ, કરો એ દિવસ સાર ;
વાર કૃત્ય આગળ કથ્યાં, ફળ પ્રકૃતિ અનુસાર. ૨૯૬૮

તિથિ શુભાશુભ ફળ સ્વામી સહીત.

તિથિ નામ.	ફળ.	સ્વામી.	સંસા તિથિ.	શુકલ.	કૃષ્ણ.
પ્રતિપદા.	સિદ્ધિ.	આગ્નિ.	નન્દા.	અશુભ.	શુભ.
દ્વિતીયા.	કાર્ય સાધન.	બ્રહ્મા.	ભદ્રા.	"	"
તૃતીયા.	આરોગ્ય.	ગૌરી.	જયા.	"	"
ચતુર્થી.	હાનિ.	ગણેશ.	રિક્તા.	"	"
પંચમી.	શુભ.	સર્પ.	પૂર્ણા.	"	"
ષષ્ઠી.	અશુભ.	સ્કંદ.	નન્દા.	મધ્યમ.	મધ્યમ.
સપ્તમી.	શુભ.	સૂર્ય.	ભદ્રા.	"	"
અષ્ટમી.	વ્યાધી નાશ.	શિવ.	જયા.	"	"
નવમી.	મૃત્યુ.	દુર્ગા.	રિક્તા.	"	"
દશમી.	ધનદા.	યમ.	પૂર્ણા.	"	"
એકાદશી.	શુભ.	વિષ્ણુદેવ.	નન્દા.	શુભ.	અશુભ.
દ્વાદશી.	સર્વસિદ્ધા	હરિ.	ભદ્રા.	"	"
ત્રયોદશી.	"	મદન.	જયા.	"	"
ચતુર્દશી.	ઉચ્ચા.	શિવ.	રિક્તા.	"	"
પૂર્ણિમા.	પુષ્ટિદા.	ચંદ્ર.	પૂર્ણા.	"	૦
અમાવાસ્યા.	અશુભ.	પિતર.	૦	૦	અશુભ.

યોગ નામ વ્યાખ્યા સહિત.

પુષ્ય નક્ષત્રત્રિ ચાલતા, સૂર્ય નક્ષત્ર લગિ જાણુ ;
 વળી શ્રવણથી જાણવું, દિવસ નક્ષત્ર પ્રમાણુ. ૨૯૬૯
 ગણી કરી જે એકદા, સપ્તવિંશતી ભાગ ;
 શેષ રહેતે યોગછે, ઓરિત યોગ સુચાગ. ૨૯૭૦
 પ્રથમ યોગ વિષ્કુમ્ભ વળિ, પ્રીતિસુ આયુષ્યમાન ;
 સૌભાગ્યસુ શોભન આતી, ગંડસુ કર્મ નિધાન. ૨૯૭૧
 ધૃતિ શૂલ વળિ ગંડછે, વૃદ્ધિ ધૃવસુ વ્યાધાત ;
 હર્ષ વજ્ર વળિ સિદ્ધિ કહું, વ્યતીપાત વિખ્યાત. ૨૯૭૨
 વરિયાણુ પછી પરિધ શિવ, સિદ્ધિ પછી કહુ સાધ્ય ;
 શુભ શુકલ પછી બ્રહ્મછે, ધન્દ્રસુ વૈધૃત વ્યાધ. ૨૯૭૩

અશુભ યોગ અને ત્યાગ ધરી.

વજ્ર વિષ્કુમ્ભન ગંડ અતિ, ગંડ પરિધ વળિ શૂલ ;
વ્યતીપાત વ્યાધાત નવ, અશુભ વૈધૃત મૂલ. ૨૯૭૪
ત્રણ ત્રણ રસ^૬ રસ^૬ સમન્વિતે, ત્રીશ પાંચ, તે નન્દ^૬
શેષ બેહુની સર્વતજ, વજ્ર કમાદિ નવ મન્દ. ૨૯૭૫

કર્ણ પ્રકર્ણ.

શુકલ પક્ષ પ્રતિપદ થકી, જોવો જો તિથિ કર્ણ ;
તો તે તિથિ સુધી ગણી, બમણા અંક પ્રકર્ણ. ૨૯૭૬
એક બાદ તેહેમાં થકી, કરી સપ્તથી ભાગ ;
શેષ રહે તે કર્ણછે, દિવસ રાત્રિ એ યાગ. ૨૯૭૭

ભદ્રાવિચાર.

શુકલ પક્ષ તિથિ આદિમાં, આઠમ પૂનમ સંત ;
ચતુર્થિ એકાદશિ વિષે, ભદ્રા તિથિનો સ્ખંત. ૨૯૭૮
કૃષ્ણ પક્ષ પાછળ રહે, ત્રીજ દશમ તિથિ જોય ;
પહેલે ચૌદશ સપ્તમી, ભદ્રા વાસજ હોય. ૨૯૭૯

ભદ્રા સ્થાન.

વૃશ્ચિક સિંહ સુ મીન ઘટ, ભદ્રા પૃથ્વી વાસ ;
અજ વૃષ કર્ક મકર સ્વરગ, શેષ પતાળ નિવાસ. ૨૯૮૦

ભદ્રાસ્વરૂપ ફળ સહિત.

ભદ્રા રવિ ગુરુ દેવતા, સોમ શુક્ર માતૃપ્ય ;
શનિ મંગલ પક્ષિ કહે, બુધ ખર બાણતું મુખ્ય. ૨૯૮૧
દેવ કાર્યપૂરે સદા, મનુષ્ય સુખદ સમેત ;
પક્ષી કાર્ય વિલંબતા, ખર અતિ અશુભજ દેત. ૨૯૮૨

ભદ્રાદિશા વાસ અને નામ વિચાર.

પૂર્વાદિક દિશિમાં વસે, કહું સંખ્યા તિથિ બ્યાંહ ;
૬૪ ૯ ૭ ૧૫ ૪ ૧૦ ૧૧
ઈન્દ્ર નાગ નગ તિથિ નિગમ, દિશા દુર ગણ ત્યાંહ. ૨૯૮૩

ભદ્રા હંસી નંદિની, મિશ્રી સુમુખી વામ ;
વળી કરાળી વૈષ્ણવી, રૌદ્રી દુરમુખી નામ. ૨૯૮૪

ભદ્રામાં કર્તવ્યકાર્ય.

નૃપ દર્શન વળિ યુદ્ધ ભય, નદી તરણુ વિપ કામ ;
મારણુ બન્ધન વનગવન, ઋતુરત્નાન રતિ વામ. ૨૯૮૫
સંકટ વૈદ્ય ગૃહ તેડવે, ઉચ્ચાટન પશુ કાળ ;
ભદ્રામાંભ કિધે સુખદ, કહે સકળ દ્વિજરાજ. ૨૯૮૬

યોગિની વિચાર.

પડવે નોમે યોગિણી, પૂર્વ ચઢી ગજ લક્ષ ;
ત્રિજ અગિયારશ અગ્નિખુણુ, વાહન અજ પ્રત્યક્ષ. ૨૯૮૭
પાંચમ તેરશ વ્યાઘ્ર ચઢિ, દક્ષિણ દિશિમાં વાસ ;
ચૌથ દ્વાદશી ખર ચઢી, નૈઋત્ય કરે નિવાસ. ૨૯૮૮
પૃષ્ઠી ચૌદશ પશ્ચિમે, વૃષભ સુવાહન સાજિ ;
પૂનમ સપ્તમિ સાંઢણી, વાયવ્ય દિશિ વિરાજ. ૨૯૮૯
ખીજ મુદશમી ઉત્તરે, અશ્વવાહિની માન ;
અષ્ટમિ અમાસ બેદિવસ, શ્વાન વાહિની ઈશાન. ૨૯૯૦
કામે પૃષ્ઠે યોગિણી, સુખ સંપત્તિ સુખણુ ;
દ્રવ્ય નસાડે દક્ષિણે, સન્મુખ લેતી પ્રાણ. ૨૯૯૧

કાલ વિચાર.

રવિ ઉત્તર વાયવ્ય શશિ, ભોમ પ્રતીયિ પ્રમાણુ ;
બુધ નૈઋત્ય દક્ષિણુ ગુર, શુક્ર અગ્નિ ઉર આણુ. ૨૯૯૨
શની પૂર્વ દિશિમાં કહે, સાતવાર દિશ સાત ;
કાળ દક્ષિણે શુભમહા, સન્મુખ અતિ ઉત્પાત ૨૯૯૩

તારા વિચાર.

જન્મસુ સંપત્તિ વિપતિ, ક્ષેમ પાપ શુભ હોય ;
કષ્ટ મિત્ર અતિ મિત્ર એ, નવ તારા પ્રિય જોય. ૨૯૯૪

જન્મ વિપત્તિ કટ વળિ, જે દિન તારા પાપ ;
તેદિન શુભ કારજ કર્યે, યાય મહા સંતાપ. ૨૯૯૫
જન્મ નક્ષત્રયિ લઇ ગણો, કાર્ય નક્ષત્ર પ્રમાણુ ;
ભાગ લઇ નવથી પછી, ખચે સુતારા જાણુ. ૨૯૯૬

વાહન વિચાર.

જન્મ નક્ષત્ર કરિ યોગણુ, વળિ મેળવ તિથિવાર ;
ભાગ લઇ નવથી ખચે, વાહન તેહ વિચાર. ૨૯૯૭
ખર તુરંગ હસ્તી કહે, મેષ શ્રંગાલજ હોય ;
સિંહ કાક ને મોર વળિ, હંસ નવે ક્રમ સોલ. ૨૯૯૮

અભિજિત મુહુર્ત શંકુયાત્રા વિધિ.

નખ ષોડશને પંચદશ, ચૌદ તેર તું માન ;
બાર બાર શુભ સૂર્યથી, હાયા શંકુ સમાન. ૨૯૯૯
ચાલે સ્વંર પદ પ્રથમ ધરિ, ગવન કરે જે કોય ;
ચિત્ત ન આવે નિકટ કહું, સિદ્ધ કાર્ય સૌ હોય. ૩૦૦૦

શુક્ર વિચાર.

ગ્રામ જતાં વિપદા પડે, તીર્થાટનમાં માન ;
વિવાહ દોષ ન શુક્રનો, કહે સકલ ધીમાન. ૩૦૦૧

શુક્રદોષ નિવારણ.

રેવતિથી મૃગશિર્ષ લગિ, શુક્ર અંધ જવ હોય ;
તવ કરતા જન કાર્ય શુભ, લહેને દોષ ન કોય. ૩૦૦૨

સંક્રાન્તિ વિચાર.

યાત્રા શુભ અતિ દુરની, કરવિ ચાલ નર જેહ ;
મેષ સિંહ ધનની સદા, સંક્રાન્તી શુભ કેહ. ૩૦૦૩

શુભ યાત્રિક નક્ષત્ર.

અશ્વિનિ પુષ્ય પુનરવસ, હસ્ત ધનેષ્ટા જાણુ ;

શ્રવણ મિત્ર મૃગશિર નવમું, રેવતિ શુભ હરે આણુ. ૩૦૦૪

મધ્યમ યાત્રિક નક્ષત્ર.

મૂળ રોહિણી શતભિખા, ત્રણ ઉત્તરા સુગ્રણ ;
વળિ પૂર્વા જ્યેષ્ઠા સહિત, મધ્યમ ગમન વખાણુ. ૩૦૦૫

યાત્રા વરજિત નક્ષત્ર.

અશ્વેષા આર્દ્રા મધા, સ્વાતિ કૃતિકા રાજ ;
મરણી ચિત્રા વિશાખા, અષ્ટ વર્જ યાત્રાજ. ૩૦૦૬

યાત્રા સમય લગ્ન-વિચાર.

દક્ષિણ સન્મુખ લગ્નતે, કરે સિદ્ધ સૌ કાજ ;
વાંમે મધ્યમ જાણિયે, પૃષ્ઠે કરે અકાજ. ૩૦૦૭
જો ન લગ્નમાં રવિ તપે, તહેનો કડૂં વિચાર ;
પૂર્વ અગ્નિ દિશિ ચાલતા, તે થાયે અતિખવાર. ૩૦૦૮

ચંદ્રલગ્ન ધત્યાદિ ગુણ.

તિથી એક યોગુણ નક્ષત્ર, વાર આઠ ગુણ જાણુ ;
સોળ ગુણુછે કર્ણના, બનિશ યોગ વખાણુ. ૩૦૦૯
શત શશિ તારા સાઠછે, લગ્ન સહસ્ર સુજ્ઞેય ;
એયકિ યાત્રાને વિષે, લગ્ન ચંદ્ર મુખ હોય. ૩૦૧૦

દ્વાદશરાશી ચંદ્રધાત.

૧ ૫ ૯ ૨ ૬ ૧૦ ૩ ૭ ૪ ૮ ૧૧ ૧૨
શશિ શર નવ દ્વી છ દશ-ગુણુ, મુનિ કૃળ વસુ હરે જાતુ ;
મેષાદિક ક્રમથી ગણો, ધાત ચંદ્ર જન માતુ. ૩૦૧૧

સ્ત્રી ચંદ્રધાત.

મેષાદિક સ્ત્રી રાશિનો, ચંદ્ર જન્મ-વસુ સાત ;
૯ ૬ ૩ ૪ ૨ ૧૦ ૧૧ ૫ ૧૨
નંદે શાસ્ત્ર ત્રણ વેદ દે, દશ શિવ શર રવિ ધાત. ૩૦૧૨

યાત્રા સમય શુભા શુભ ચંદ્ર.

સન્મુખ લાલજ ચંદ્રમા, દક્ષિણ શુભ સુખ જાણુ ;
 પૃથ શોક સંતાપ કર, વામ ધનક્ષય પ્રમાણુ. ૩૦૧૩
 ખીજો ત્રીજો પાંચમો, સપ્તમ દશમો જોય ;
 એકદશછે શુભ વળી, મધ્યમ નેષ્ટજ હોય. ૩૦૧૪
 પૃથ્વિ જન્મ ને નવમ એ, મધ્યમ જાણુ સુરીતિ ;
 અષ્ટમ ચતુર્થ આરમો, સર્વ રાશિને ભીતિ. ૩૦૧૫

આરમા ચંદ્ર આટલે ઠેકાણે શુભ.

ગર્ભાધાન સુવૃત્તપતિલક, વ્રતારમ્ભ ઉપવીત ;
 વિવાહ સહ શશિ આરમો, મુનિજન ગણે પુનીત. ૩૦૧૬

યાત્રાથી ઘેર જતાં શુભાશુભ નક્ષત્રાદિ જાણવા દીપચક્રં.

અ.	ર.	ધ.	ચં.	અર્થ લાભ.	ધર્મ.	અર્થ.	કામ.	મોક્ષ.
અ.	ર.	કા.	ચં.	કાર્યસિદ્ધિ.	અ.	ભ.	કૃ.	રો.
અ.	ર.	મો.	ચં.	ગજભૂમિલાભ.	પુ.	પુ.	આ.	મૃ.
અ.	ર.	અ.	ચં.	હાની.	અશ્વે.	મ.	પૂ.	ઉ.
ધ.	ર.	અ.	ચં.	કુશલ.	વિ.	સ્વા.	ચિ.	હ.
ધ.	ર.	કા.	ચં.	વિગ્રહ.	અ.	જ્યે.	મૃ.	પૂ.
ધ.	ર.	મો.	ચં.	ગજશ્વાદિલાભ.	ધ.	અ.	શ્ર.	ઉ.
ધ.	ર.	ધ.	ચં.	સામ્ય.	શ.	પૂ.	ઉ.	રે.
કા.	ર.	મો.	ચં.	કૂશલ.				
કા.	ર.	અ.	ચં.	આરોગ્ય.				
કા.	ર.	ધ.	ચં.	લાભ.				
કા.	ર.	કા.	ચં.	હાની.				
મો.	ર.	અ.	ચં.	કાર્યનાશ.				
મો.	ર.	ધ.	ચં.	લાભ.				
મો.	ર.	કા.	ચં.	અર્થહાની.				
મો.	ર.	મો.	ચં.	ભય.				

જવ પ્રવાસથી આવતાં, જવું ચાલ નિજ ઘેર ;
 રિંતા અમાસ અષ્ટમી, ત્યાગિ એવર તિથિ હેર. ૩૦૧૭

ચતુર જ્ઞાન સાધન.

સાધન ચતુર્થ જ્ઞાનના, પ્રથમ ગણૂં વૈરાગ્ય ;
વળિ વિવેક સમાદિ ખટ, મુમુક્ષુ થવું વડું ભાગ્ય. ૧૩૬

ચતુર વૈરાગ્ય લક્ષણ.

હેતુ રૂપ ફળ અવધિ કહિ, વિષય ત્યાગ વિધિચાર ;
વિષય દોષ જાહેર બ્યાં, ત્યાં હેતૂ નિર્ધાર. ૧૩૭
વિષય તણો પરિત્યાગ તવ, રૂપ વિરાગ સુખાણુ ;
કદી ન દીનાધીન તે, ફળ વૈરાગ્ય પ્રમાણુ. ૧૩૮
દેહ પ્રપંચ અનિત્ય છે, આત્મા નિત્ય વખાણુ ;
સારા સાર જ જાણવો, તે વિવેક તૂં જાણુ. ૧૩૯
દ્રેમૂષક જડ કાપતા. ઊપર અજગર ત્વાસ ;
રસિક પ્રાણુ ત્યાં વૃક્ષ ગ્રહિ, રાખે મુઠ મધુ આશ. ૧૪૦

ચતુર ચિત્ત શાંતિ.

જ્ઞાન ભણૂં અભ્યાસથી, તે થકિ ધ્યાન વિશેષ ;
ફળ ત્યાગણિ તે થકિ ભલી, તે થકિ શાંતિ અશેષ. ૧૪૧

ચતુરાવસ્થા.

જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિને, ચતુર્થ તુર્થા સાર ;
ચાર અવસ્થા જગતમાં, જાણર છે તું વિચાર. ૧૪૨

ચતુર શરિરાવસ્થા.

બાળ યુવા સુ અઘોડને, વૃદ્ધાવસ્થા જાણુ ;
કુમાર પુગંડ કિશોરએ, બાળાંતર તું પ્રમાણુ. ૧૪૩
બાળ કુમાર પુગંડએ, ત્રિતિય પંચ દશ જાણુ ;
પેડશ લગી કિશોરછે, એ વિધિ વર્ષ પ્રમાણુ. ૧૪૪

ચતુર મૃષ્ટિ ખાંણુ.

પ્રથમ જરજ ઉત્પત્તિમાં, મનુષ્ય ને પશુ દેહ ;
પક્ષી આદિક અંડથી, અંડજ કહિયે તેહ. ૧૪૫

વ્યતીપાત યમ વૈધૂતજ, વિષ્ટિ ધાત-ઢિજરાજ ;
 ત્યાગ વિપ્રથી જાણિને, કર પ્રવેશ શુભ સાજ. ૩૦૧૮
 અશુભ અર્ક કુજ ઋક્ષ શુભ, ચિત્રા રોહિણિ હોય ;
 મૈત્ર ઉત્તરા ત્રણસુ મૃગ, રેવતિ જોતિપિ જોય. ૩૦૧૯
 મધ્યમ અભિજિત શતભિષા, હરત અશ્વિની જાણ ;
 રવાતિ પુષ્ય ને શ્રવણમાં, ફરિથી યાય પ્રયાણ. ૩૦૨૦
 શેષ બચ્યાં તે સૌ અશુભ, લગ્ન સ્થીર શુભ જાણ ;
 દ્વિસ્વભાવ મધ્યમ ગણે, ચર અતિ અશુભ પ્રમાણ. ૩૦૨૧
 લગ્ન શુદ્ધ વળિ ચંદ્રગણ, જોઈ વિચારે દેર ;
 ગવન ઋક્ષ જો લગ્નમાં, તે ખોંચે નહિ ઘેર. ૩૦૨૨
 પરસ્થળ નિજ ગૃહથી જવે, માસ નવમ દિન નેષ્ટ ;
 ખોંચે તેમ ન ખોંચિયે, ખોંચે હોય ન શ્રેષ્ઠ. ૩૦૨૩

ચંદ્ર અંગ વાસ સ્થાન.

લગ્ને^૧ ત્રીજે પાંચમે, ચંદ્ર વાસ ગણ શીર ;
 બીજે સપ્તમ ઉરવિષે, દશમ રૂદ્ર કર ધીર^{૧૧}. ૩૦૨૪
 શિર ઉર કર ત્રણ શુભ કહે, પદ નવ મધ્યમ પૃથ ;
 અષ્ટમ ચતુર્થ દ્વાદશે, ચરણ વિશેષ નિકિટ. ૩૦૨૫

ચંદ્રત્રિલોક વાસ.

તિથી પંચગુણિ ચંદ્રની, જો ગત શશિ મિલાવ ;
 ત્રણથી લાગ લઘ જુઓ, બચે સુ સ્થાન ગણાવ. ૩૦૨૬
 મુગ પતાલ શશિ સ્વર્ગમાં, શુન્યે મૃત્યુ લોક ;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ શુભ જાણવા, જો પતાળ તવ શોક. ૩૦૨૭

ચંદ્રવર્ણ વિચાર.

મેષ સુ વૃશ્ચિક સિંહ શશિ, રક્ત યુદ્ધ કર હોય ;
 વૃષભ તુલાને કર્ક શશિ, શ્વેત સિદ્ધિને જોય. ૩૦૨૮
 મિથુન મીન ધન પીત શશિ, તે લક્ષ્મી દાતાર ;
 કન્યા કુમ્ભ મકર શશી, કૃષ્ણ મૃત્યુ દેનાર. ૩૦૨૯

અંદ્રક્ષીણ પુષ્ટ.

વદ પંચમિથી થાય શશિ, શુદ્ધ પંચમિ લગિ ક્ષીણ ;
તારા બળ તવ લીળિયે, કહે બ્યોતિશિ પ્રવીણ. ૩૦૩૦

પૂર્વાદિક દિશાના યાત્રિકનક્ષત્રોદ્યાદિ.

પૂર્વ અગ્નિ દિશિ ચલણની, તિથિશુભકરે પ્રયાણ ;
દશમી દ્વિતિયા પંચમી, સપ્તમી તેરશ બાણ. ૩૦૩૧
રવિ કુળ ગુરૂ ભૂગુ વાર એ, કહું કુલ શુભ લેખ ;
કરિ અશ્વિનિ પ્રથમાર્ધપ્રિય, મૃગ સુધનેષા પેખ. ૩૦૩૨

એનો દિશા શૂલ.

દિશા શૂલશનિ સોમછે, નવમી પડવે બાણ ;
બ્યેષા ભરણી શ્રવણએ, પૂર્વ અગ્નિ તું પ્રમાણ. ૩૦૩૩

દક્ષિણ નૈઋત્યના યાત્રિકનક્ષત્ર.

દ્વિતિયા દશમી સપ્તમી, શુક્ર ચંદ્ર કુળ મંદ ;
હસ્ત શ્રવણ મૃગ પુનરવસુ, દ્વિપદ યાત્ર્ય સુખકંદ. ૩૦૩૪

એનો દિશા શૂલ.

તેરસ પડવો પંચમી, સુરગુરુવાર વિચાર ;
અશ્વિનિ પંચક સકળ એ, દિશા શૂલ નિધાર. ૩૦૩૫

પશ્ચિમ વાયવ્યના યાત્રિક નક્ષત્ર.

પશ્ચિમ વાયવ્ય ખુણના, દ્વિતિયા ત્રીજ વખાણ ;
દશમ છઠ્ઠાદશિ પંચમી, તેરશ એ તિથિ બાણ. ૩૦૩૬
સોમ શુક્ર ગુરુવારને, મૃગશિર અર્ધ પવિત્ર ;
અનુરાધા ધતિ બાણિએ, શુભ કારક સુણ મિત્ર. ૩૦૩૭

એનો દિશા શૂલ.

પશ્ચિ અતુર્દશિ ભોમ રવિ, અશ્વિનિ પુણ્ય વિચાર ;
પશ્ચિમ વાયવ્ય દિશા તણા, દિશાશ્ચત્ર ઉર ધાર. ૩૦૩૮

ઉત્તર ઇશાનના યાત્રિક નક્ષત્ર.

ત્રીજ ઇકાદશિ પંચમી, સપ્તમિ તેરસ લેખ ;
સુરગુરુ કવિ શનિવારને, જ્યોતિષિ અશ્વિનિ પેખ. ૩૦૩૯

એનો દિશા શૂલ.

મૈત્ર પુખ્ત પૂષા ઈતી, પરદલ શૂલ સુણુ ચૂલ ;
રવિકુજ યુધ દે સપ્તમી, હસ્ત ઉદ્ધા પ્રતિકૂલ. ૩૦૪૦

સપ્તવારના દિશાશૂલ નિવારણ.

પાન ખાય દર્પણુ જુએ, મૂળો મધ સહ ચાર ;
દહિં મરિ વળિ તલ તેલ એ, ક્રમે વાર ઉપચાર. ૩૦૪૧

મધ્યાનોત્તર નિર્દોષ.

વ્યતીપાત વૈદ્યત વળી, જન્મ નક્ષત્ર કુજ વિદ્ય ;
પરતરિ તારા પદ્ય એ, મધ્યાનોત્તર શિદ્ય. ૩૦૪૨

યાત્રા સમય મુહૂર્તાદિચતુર મત્ત.

પ્રથમ મુહૂર્ત શકુન અને, મનોત્સાહ દિજ વાક ;
ઉત્તર ઉત્તર એ પ્રખળ, મુની ચારતી હાક. ૩૦૪૩
ભરદ્વાજ ગુરુ અગિરા, જનાર્દન સહિત ચાર ;
મુહૂર્તાદિ ક્રમથી કલા, બુદ્ધિમંત નિર્ધાર. ૩૦૪૪

ચતુરવર્ણની પ્રસ્થાન વસ્તુ.

આહ્વાણને ઉપવિતશુભ, આયુધ ક્ષત્રિય જાણ ;
વૈરયે ભૂપણ મૂકવું, શુદ્ધ સુવસ્ત્ર વખાણ. ૩૦૪૫

દિનઈષ્ટકાલ વિચાર.

શંકુ આંગળ ત્રણતણી, હાયા શંકુ મેળ ;
એસેઠે ભાગી ધરો, ઇષ્ટકાલનો મેળ. ૩૦૪૬
લખ્ધ ધરી પછિ શેપને, સાઠગણી કરિ દેય ;
પછિ ત્રણથી ભાગી કરી, લખ્ધ પલા ગણિ લેય. ૩૦૪૭
ગત ધટિકા મધ્યાનતી, આંદર બપર શેપ ;
ઇષ્ટકાલ સૂચીશ ગણિ, જાણો લગન વિશેષ. ૩૦૪૮

ચંદ્રક્ષીણ પુષ્ટ.

વદ પંચમિથી ચાય શશિ, શુદ્ધ પંચમિ લગિ ક્ષીણ ;
તારા બળ તવ લીજિયે, કહે જ્યોતિશિ પ્રવીણ. ૩૦૩૦

પૂર્વાદિક દિશાના યાત્રિક નક્ષત્ર ઇત્યાદિ.

પૂર્વ અગ્નિ દિશિ ચલણની, તિથિશુભકરો પ્રયાણ ;
દશમી દ્વિતિયા પંચમી, સપ્તમિ તેરશ બાણ. ૩૦૩૧
રવિ કુળ ગુરૂ મૃગ વાર એ, કહૂં રૂક્ષ શુભ લેખ ;
કરિ અશ્વિનિ પ્રયમાર્ધપ્રિય, મૃગ સુધનેષા પેખ. ૩૦૩૨

એનો દિશા શૂલ.

દિશા શૂલ શનિ સોમછે, નવમી પડવે બાણ ;
જ્યેષ્ઠ ભરણી શ્રવણએ, પૂર્વ અગ્નિ તું પ્રમાણ. ૩૦૩૩

દક્ષિણ નૈઋત્યના યાત્રિક નક્ષત્ર.

દ્વિતિયા દશમી સપ્તમી, શુક ચંદ્ર કુળ મંદ ;
હરત શ્રવણ મૃગ પુનરવસુ, દ્વિપદ યામ્ય સુખકંદ. ૩૦૩૪

એનો દિશા શૂલ.

તેરસ પડવો પંચમી, મુરગુરુવાર વિચાર ;
અશ્વિનિ પંચક સકળ એ, દિશા શૂલ નિધાર. ૩૦૩૫

પશ્ચિમ વાયવ્યના યાત્રિક નક્ષત્ર.

પશ્ચિમ વાયવ્ય ખુણના, દ્વિતિયા ત્રીજ વખાણ ;
દશમ ઇકાદશિ પંચમી, તેરશ એ તિથિ બાણ. ૩૦૩૬
સોમ શુક ગુરુવારને, મૃગશિર અર્ધ પવિત્ર ;
અનુરાધા ઇતિ બાણિએ, શુભ કારક સુણ મિત્ર. ૩૦૩૭

એનો દિશા શૂલ.

પશ્ચિ ચતુર્દશિ ભોમ રવિ, અશ્વિનિ પુખ્ય વિર
પશ્ચિમ વાયવ્ય દિશા તણો, દિશાશુલ ઉર ધાર

દ્વાદશ રાશી નામ.

મેષ વૃષભ ને મિથુન પછિ, કર્કે સિંહ પ્રિય ચીન;
કન્યા તુલા વૃશ્ચિકસુ, ધન મકર કુમ્ભ મીન. ૩૦૮૦
પ્રથમ શીષ સુખ બાહુ ઉર, ઉદર અને કટિ જાણુ;
વસન શુભને જાનુપછિ, જંધ ચરણ ઉર આણુ. ૩૦૮૧
જે સ્થળ કૂર કઠોર ગ્રહ, પડે કરે અતિ દુઃખ;
સામ્ય ગ્રહ સમજે સુગમ, અધિક વધારે સૂખ. ૩૦૮૨

દ્વાદશ રાશી વર્ણ.

રક્ત શ્વેત ને હરિત વર્ણ, પાટલ પાન્ડુ વિચિત્ર;
કૃષ્ણ પિત્ત પિંગલ કર્પૂર, બલુ સ્વચ્છ પ્રિયમિત્ર. ૩૦૮૩
મેષાદિકના રંગ શુભ, દ્વાદશ વિધિ ઉર આણુ;
ચરસ્થિર વર્ણ દ્વિસ્વભાવનાં, એકેક કર્મ જાણુ. ૩૦૮૪
ચરસ્થિર વર્ણ દ્વિસ્વભાવ શુભ, અશુભ જાણુવા નેક;
મેષાદિકમે જ્યોતિષી, કહેતા એહ વિશેક. ૩૦૮૫

લગ્ન સ્ત્રી પુરૂષ.

મેષ મિથુન ને સિંહ ધન, તુલા કુમ્ભ નર જાણુ;
વૃષભ કર્કે કન્યા મકર, વૃશ્ચિક મિન સ્ત્રી વખાણુ. ૩૦૮૬

લગ્ન વાસ સ્થાન.

મેષ પૂર્વ દક્ષિણ વૃષભ, મિથુન સુપશ્ચિમ લેખ;
કર્કે ઉત્તરે સમજિયે, અવર એહકમ પેખ. ૩૦૮૭

કાશ્યાં લગ્ન પ્રમાણ.

મેષ મીનની ત્રણ ધટી, પલ દકતાલિસ જાણુ;
ચાર ધટીને તેર પલ, વૃષભ કુમ્ભાનિ પ્રમાણુ. ૩૦૮૮
મિથુન મકરની જાણિયે, ધટીપાંચ પલ ચાર;
કર્કે સુધનની પાંચ ધટિ, ચાળિસ પલ પ્રિય ધાર. ૩૦૮૯
સિંહસુ વૃશ્ચિક પાંચ ધટિ, પિસ્તાળિસ પલ સાર;
પાંચ ધટી પાંત્રીશ પલ, કન્યા તુલા વિચાર. ૩૦૯૦

સૂર્ય ગ્રહણ સંધી પ્રકટ, રીત વિશેષ વિચાર ;
 વળી ચંદ્ર નક્ષત્રથી, સૂર્ય નક્ષત્રજ ધાર. ૩૦૭૩
 ગણી અંક તે માંહથી, આદેકાદશ અંક ;
 શેષ પોડશજ સૂર્યનું, તવ સાં ગ્રહણ નિશંક. ૩૦૭૪

જીને નવાં આભૂષણ પહેરવાનાં નક્ષત્ર.
 સ્વાતિ વિશાખા રેવતી, અનુરાધા સહ ચાર ;
 હસ્તા ધનેષ્ટા અશ્વિની, ચિત્રા અષ્ટમિકાર. ૩૦૭૫

પુરૂષા ભૂષણ પહેરવાના નક્ષત્ર.
 આઠ કલાં જે નારિનાં, તે સૌ ગણવાં સાર ;
 તણ ઉત્તરાસુ રોહિણી, પુષ્ય પુનર્વસુ ધાર. ૩૦૭૬
 નવિન વસ્ત્ર પહેરવાનાં શુભા શુભ નક્ષત્ર ચક્ર.

અ..	બહુ વસ્ત્ર પ્રાપ્તી.	મ.	મૃત્યુ.	મ.	સર્વદા આદર.
ભ.	વસ્ત્ર નાશ.	પૂ.	રાજભય.	પૂ.	રોગ પ્રાપ્તિ.
ક.	વસ્ત્ર અગ્નિ ભય.	ઉ.	દ્રવ્ય લાભ.	ઉ.	મિષ્ટાન્ન પ્રાપ્તિ.
રો.	દ્રવ્ય લાભ.	હ.	કાર્ય સિદ્ધિ.	શ્ર.	નયન રોગ.
મૃ.	મુષક લક્ષ.	ચિ.	અગ્નિથી મૃત્યુ.	ધ.	ધાન્ય પ્રાપ્તિ.
આ.	મૃત્યુ.	સ્વા.	મિષ્ટાન્ન પ્રાપ્તિ.	શ.	વિપ ભય.
પુ.	દ્રવ્ય લાભ.	વિ.	લોક વલ્લભ.	પૂ.	જલ ભય.
પુ.	દ્રવ્ય લાભ.	અ.	મિત્ર પ્રાપ્તિ.	ઉ.	દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ.
અશ્વે.	વસ્ત્ર હાની.	બ્યે.	વસ્ત્ર હાની.	રે.	રત્ન લાભ.

ત્રિપુષ્કર યોગ.

ભદ્રાતિથિ વળિ કૂરદિન, વિપમ રાશિ ઉડુઅંત ;
 યોગ ત્રિપુષ્કર લાભ વય, ત્રિગુણ કહે શુભવંત. ૩૦૭૭

પર્યંક ભરાવવાને શુભા શુભ વિચાર.

પિતૃપક્ષ શ્રાવણ ભરણિ, પૌષ ભાદ્રપદ નેષ્ટ ;
 મુધ કુંજ શનિ પંચક અશુભ, ભર પર્યંક નશ્વેષ. ૩૦૭૮
 દિતિ મૃગશિરસ પુષ્ય કરિ, ધાત્રિ વિશ્વ હય મિત્ર ;
 માસ શેષ દિન શુભ મહા, મધ્યમ ભ ગણ વિચિત્ર. ૩૦૭૯

દ્વાદશ રાશી નામ.

મેષ વૃષભ ને મિથુન પછિ, કર્ક સિંહ પ્રિય ચીન ;
કન્યા તુલા વૃશ્ચિકસુ, ધન મકર કુમ્ભ મીન. ૩૦૮૦
પ્રથમ શીષ મુખ બાહુ ઉર, ઉદર અને કટિ જાણુ ;
વસન ગુહને જાનુપછિ, જંઘ ચરણ ઉર આણુ. ૩૦૮૧
જે સ્થળ કૂર કઠોર ગ્રહ, પડે કરે અતિ દુઃખ ;
સામ્ય ગ્રહ સધજે સુગમ, આધિક વધારે સૂખ. ૩૦૮૨

દ્વાદશ રાશી વર્ણ.

રકત શ્વેત ને હરિત વર્ણિ, પાટલ પાન્ડુ વિચિત્ર ;
કૃષ્ણ પિત્ત પિંગલ કર્પૂર, બલ્લુ સ્વરૂપ પ્રિયમિત્ર. ૩૦૮૩
મેષાદિકના રંગ શુભ, દ્વાદશ વિધિ ઉર આણુ ;
અરસ્થિર વર્ણ દ્વિસ્વભાવનાં, એકેક કર્મ જાણુ. ૩૦૮૪
અરસ્થિર વર્ણ દ્વિસ્વભાવ શુભ, અશુભ જાણુવા નેક ;
મેષાદિકમે જ્યોતિષી, કહેતા એહ વિશેષ. ૩૦૮૫

લગ્ન સ્ત્રી પુરૂષ.

મેષ મિથુન ને સિંહ ધન, તુલા કુમ્ભ નર જાણુ ;
વૃષભ કર્ક કન્યા મકર, વૃશ્ચિક મિત્ર સ્ત્રી વખાણુ. ૩૦૮૬

લગ્ન વાસ સ્થાન.

મેષ પૂર્વ દક્ષિણ વૃષભ, મિથુન સુપશ્ચિમ લેખ ;
કર્ક ઉત્તરે સમજિયે, અવર એહક્રમ પેખ. ૩૦૮૭

કાશ્યાં લગ્ન પ્રમાણુ.

મેષ મીનની ત્રણ ધટી, પલ હકતાલિસ જાણુ ;
ચાર ધટીને તેર પલ, વૃષભ કુમ્ભલિન પ્રમાણુ. ૩૦૮૮
મિથુન મકરની જાણિયે, ધટીપાંચ પલ ચાર ;
કર્ક સુધનની પાંચ ધટિ, ચાળિસ પલ પ્રિય ધાર. ૩૦૮૯
સિંહસુ વૃશ્ચિક પાંચ ધટિ, પિસ્તાળિસ પલ સાર ;
પાંચ ધટી પાંત્રીશ પલ, કન્યા તુલા વિચાર. ૩૦૯૦

લગ્ન સ્વરૂપ.

મેષ વૃષભ મૃગપતિ બધે, અર્ધસુ ધનનો અંત ;
અર્ધ મકર પદ પ્રથમ દે, ચાર પાદ ગુણવંત. ૩૦૫૧
કુમ્ભ મીન સર્વોગ વળિ, મકર સાર્ધ જળ જાંત ;
વૃશ્ચિક કર્ક ઉભય ભણે, અગ્નિચિંતસુ ધિમંત. ૩૦૫૨
તુલા મિથુન કન્યા મુધન, આંગ અર્ધજ ગણુંત ;
નર સ્વરૂપ ઉરમાં ધરે, જેહ ધરે સૌ સંત. ૩૦૫૩

લગ્ન સ્વભાવ.

લગ્ન મેષ ધન સિંહ એ, ત્રણછે અગ્નિ સ્વભાવ ;
વૃષભ મકર કન્યા તણે, ગુણિજન ક્ષિતિનો ભાવ. ૩૦૫૪
મિથુન તુલાને કુમ્ભની, પ્રકૃતિ વાયુ મુચિમાર ;
મીન કર્ક વૃશ્ચિક તણે, નીર નિપુણ નિર્ધાર. ૩૦૫૫

લગ્ન સખલ.

સૌમ્ય ગૃહ જહેને ગણે, કે તહેમાં તે હોય ;
નિશ્ચય કરિને જાણિયે, સખળ લગ્ન તે સોય. ૩૦૫૬
જહેલા ધરમાં નર લગ્ન, સખતમ અગ્નિ સ્વભાવ ;
દશમે ધર ચોપદ સખળ, ચોથે નીર ખતાવ. ૩૦૫૭
રાત્રિ લગ્ન ચોપદ સખળ, અગ્નિ સ્વભાવનિ સાંજ ;
જેહનિ જળની પ્રકૃતિ તે, સખળ સકાળામાંજ. ૩૦૫૮

લગ્નોદય વિચાર.

મકર મેષ વૃષ કર્ક ધન, ઉદય પૃથ્વી આશ ;
લગ્ન પંચ સુખ સંચ દિત, જોતિપિ ગણિત પ્રકાશ. ૩૦૫૯
મિથુન સિંહ કન્યા તુલા, વૃશ્ચિક કુમ્ભ પર લેખ ;
રાત્ર દિવસ આકાશમાં, ઉદય શીર્ષથી પેખ. ૩૧૦૦
ઉદય મીન ઉભયોદયજ, બે બાબુ ચક્રી લક્ષ ;
અંચકાર જ્યોતિષ વિષે, સંજો કહિ પ્રલક્ષ. ૩૧૦૧
મિથુન વિના શિર્ષોદયસુ, કહિ દિવસે જળવાન ;
એ શિવાય રાશી સકળ, નિશિયે બળિ સન્માન. ૩૧૦૨

અહ રાશિ જ્ઞાન.

અશ્વિનિ ભરણી કૃત્તિકા, પાયે મેપ ગણાય ;
 ત્રણપદ કૃત્તિકા રોહિણી, મૃગાર્ધ વૃષભ ભણાય. ૩૧૦૩
 મૃગશિરાર્ધ આર્દ્રા એને, પુનર્વસુ ત્રણ પાદ ;
 મિથુન જાણ વળિ પુનર્વસુ, તણો ગણે ઇક પાદ ૩૧૦૪
 પુષ્યાશ્લેષા-તે કરક, મધા પૂર્વફાલ્ગુન ;
 ઉત્તરા પાયે સિંહ વળિ, ત્રણ ઉત્તરા નમન. ૩૧૦૫
 હસ્ત ચિત્રાર્ધ કલ્પી મુગમ, કન્યા વળી વિચાર ;
 ચિત્રાર્ધ સ્વાતિ વિશાખા, પાદ ત્રણ તુલા સાર. ૩૧૦૬
 વિશાખ પાદસુ એકને, અનુરાધા ઉર આણુ ;
 જ્યેષ્ઠા-તે વૃશ્ચિક લહો, વળી મૂળસુ પ્રમાણુ. ૩૧૦૭
 પૂર્વા પાદા ઉત્તરા, પાયે ધન શુભ લેખ ;
 ઉત્તરા પાદ ત્રણ શ્રવણ, ધનેષ્ઠાર્ધ મકર પેખ. ૩૧૦૮
 ધનેષ્ઠાર્ધને શતભિષા, પૂર્વાભાદ્રપદ જાણુ ;
 ત્રણ પાદાંતે કુમ્ભ વળિ, મીન વિશેષ વખાણુ. ૩૧૦૯
 પૂર્વાભાદ્રપદ એકપદ, ઉત્તરાભાદ્રપદ પૂર્ણ ;
 રેવત્યા-તે મીન સહ, ગૃહરાશી સમ્પૂર્ણ. ૩૧૧૦

સ્પષ્ટ રાશી જ્ઞાન.

ઓપાઇ.

સૂએ ઓત્રા અશ્વિનિ જાણુ, લીલુ લેલો ભરણિ વખાણુ ;
 આ ઈ ઊ એ કૃત્તિકા લેખ, ઓવા વીવૂ રોહિણિ પેખ. ૩૧૧૧
 વે વો કકી મૃગશિર્ષ પ્રમાણુ, કૂ ધ ડ છ આર્દ્રા એ ધાણુ ;
 કે કો હહિ સુપુનરવસુ નેક, હુ હે હો ડા પુષ્ય વિશેક. ૩૧૧૨
 ડી દૂ ડે ડો શ્લેષા સાર, મમિ મૂમે પ્રિય મધા વિચાર ;
 મોટા દીટૂ પૂર્વા ફાલ્ગુની, ટેટો પપિ ઉત્તરાફાલ્ગુની. ૩૧૧૩
 પુષણુ ઈ હસ્તે જો નિધાર, પેપો રારી ચિત્રા ધાર ;
 રે રે રેતા સ્વાતિ મુગળ, તીટૂ તે તો વિશાખ જાણુ. ૩૧૧૪
 નની નૂને અનુરાધા લેખ, નોયા યીયૂ જ્યેષ્ઠા પેખ ;
 યેયો મમી મૂલ નહિરાઠ, બૂધા ફાદા પૂર્વા પાદ. ૩૧૧૫

ભે ભો જ છ ઉત્તરાષાઢ, જૂને જોષ અભિજિત નહિ રાઢ ;
 ખી ખૂ ખે ખો શ્રવણ વિચાર, ગી ગૂગે જ ધનેષા સાર. ૩૧૧૬
 ગો સ સી સૂ શતભિષા વખાણુ. દલપતિ જે શુભ રીત પ્રમાણુ ;
 સે સો દદિ પૂર્વા ભાદ્રપદ, દ્વ્યાઞ્જન ઉત્તરાભાદ્રપદ. ૩૧૧૭
 દેદો ચચી રેવતી સુજાણુ, અષ્ટવિંશ નક્ષત્ર પ્રમાણુ ;
 નક્ષત્ર નામ અક્ષર સાર, દલપતિ રૂપ રાશિ ઉરધાર. ૩૧૧૮

પુનઃ નષ્ટ રાશિ જ્ઞાન.

મનહર છંદ.

પ્રથમેજ આલા મેશ ઉખા વૃષ જાણિ લીજે,
 કાઠા છે મિથુન ડાહા કરક વખાણિયે.
 માટા સિંહ પાદા કન્યા રાતા તુલા જાણિ લેય,
 તૌયા કહિ વૃશ્ચિકસુ કવિ ઉર આણિયે ;
 ભાધા ક્રાઢા ધન મન જોતિપિ વિચારિ જોઇ,
 જખા હેમકર ગોસા કુમ્ભ નેજ જાણિયે ;
 દાયા દ્વ્યામીન સુણિ લઘયે પ્રવીણુ રાશી,
 ખાર નષ્ટયકી નામ, પડિત પ્રમાણિયે ; ૩૧૧૯

નામ વિચાર.

દોહરા.

રણુ વિવાદ સેવા વણુજ, નામ રાશિ સુપ્રધાન ;
 ગૃહ વિચાર સુવિવાહ વણિ, યાત્રા જન્મ તું માન. ૩૧૨૦

દ્વાદશ ગ્રહ જન્મ કુંડલી નામ.

તન^૧ ધન^૨ સહજ^૩ સુહદ^૪ સુસુત^૫, રિપું^૬ જ્યા^૭ પંચિ^૮ મૃત્ય^૯ ;
 ધર્મ^{૧૦} કર્મ^{૧૧} વણિ આયુ^{૧૨} વ્યય, જન્મ કુંડલી કૃત્ય. ૩૧૨૧

પુનઃ કેન્દ્રાદિનામ સંજ્ઞા.

તન ચૌથૂ સપ્તમ દશમ, ચતુર તું કેન્દ્ર વખાણુ ;
 પંચમ નવમૂ જે ભુવન, તેહત્રિકાણુ સુજાણુ. ૩૧૨૨

મચ્છરાદિછે સ્વેદથી, સ્વેદજ લહેને જાણુ ;
 વૃક્ષાદિક ઉદ્ભવિજ ગણે, ચતુર્થ જગમાં ખાણુ. ૧૪૬

ચોર્યાશી લક્ષ ચોની ભેદ.

ચોની લક્ષ ચોર્યાશિ ગણુ, જળચર નવ લખ સાર ;
 સ્થાવર સત્તાવિશ કહે, ક્રમી કીટ અગિયાર. ૧૪૭
 વણિ પક્ષી દશ ગણુત મુનિ, ચોપગ તેવિશ સાર ;
 ચાર લક્ષ મનુષ્ય ગણિ, ચોર્યાશી ચિત્તધાર. ૧૪૮

ચતુર યુગ.

સતયુગ ત્રેતાને ત્રિજે, દ્વાપર કળિયુગ ચાર ;
 ચતુર્થ યુગ સમુદાયનાં, વર્ષ હવે તું વિચાર. ૧૪૯

ચતુર યુગ ચોકડી વર્ષ સમુદાય.

તેંતાણિ લક્ષ વર્ષને, દ્વાપર વીશ હજાર ;
 એક ચોકડી યુગ તણી, લેનો કહો વિચાર. ૧૫૦

કટ્ટપાર્થ પ્રકાશ.

એવી એવી ચોકડી, યુગ જવં જાય હજાર ;
 તવ અજ્ઞાનો એક દિન, કલ્પ નામ નિર્ધાર. ૧૫૧

પ્રલય વિધિ.

નિત્ય નિમિત્તિક પ્રાકૃતિક, મહા પ્રલય ઉર આણુ ;
 ઉપજી નાશે જીવજે, નિત્ય પ્રલય તું પ્રમાણુ. ૧૫૨
 માર્કન્ડેય પ્રલય ગણો, નિમિત્ત કહાવે જેહ ;
 અજ્ઞાણની રાત્રને, પ્રાકૃતીક મુનિ કેહ. ૧૫૩
 આયુ દિવ્યનિજ વર્ષ શત, અજ્ઞાણનાં યાય ;
 મહા પ્રલયછે મરણુ તે, કહે સકળ મુનિરાય. ૧૫૪

ચતુર અજ્ઞાન્ડનાં સર્વસ

નિગમાગમ ને સ્મૃતિ વળી, ચોથે જાણુ પુરાણુ ;
 એ સર્વસ અજ્ઞાન્ડનાં, મુનિજન કરે વખાણુ. ૧૫૫

ત્રીજી અઢ અગિયારમું, પદ દશમ ધર લેખિ ;
 જહેને હપચય કહત કવિ, અંથાન્તર મત દેખિ. ૩૧૨૩
 ત્રણ પદ નવમું આરમું, આપોડલીમ વખાણુ ;
 ખીજી પાંચમું અષ્ટમું, અગિયારમું ફર જાણુ. ૩૧૨૪
 ચોથું આઠમું એહની, ચતુરસ સંસા લેખ ;
 ખીજી સાતમું એહની, મારક સંસા પેખ. ૩૧૨૫
 વળિ ખીજી ને આરમું, સંસા નેત્ર વિચાર ;
 પદસુ અષ્ટ દ્વાદશ તણી, ત્રિક સંસા ચિતધાર. ૩૧૨૬

દ્વાદશી અહ જન્મ કુંડલી સ્પષ્ટ વિચાર.

પ્રથમ લગ્નથી જાણિયે, તનનો વર્ણ અનૂપ ;
 આવરદાનો ભેદ વળિ, સુખ દુખ સખળ સ્વરૂપ. ૩૧૨૭
 ખીજા ધરથી જાણિયે, ધનપ્રાપ્તિ અભિરામ ;
 વળી વણુજ કે વસ્તુનું, યન કરે શુભ ધામ. ૩૧૨૮
 ત્રીજે પરિજન દેશનો, ભાષા ભગિની વિચાર ;
 અને ચપળતા શરતા, ચાકર ચરવાદાર. ૩૧૨૯
 ચોથા ધરથી જાણિયે, ભેદ મિત્ર વળિ માત ;
 ખાગ ક્ષેત્ર વાહન અયન, જાણો સુખની વાત. ૩૧૩૦
 પંચમ ધરથી જાણિયે, ભેદ ભાવ સન્તાન ;
 ગર્ભ મંત્ર વાણી વિષુધ, વિદ્યા બુદ્ધિ મન ગાન. ૩૧૩૧
 ષષ્ઠ રિપુ ભય દષ્ટિ દુખ, બ્રાત માત શુણ્ણવાન ;
 લડવું મિત્રાદિક તણૂ, વળિ વરદાતા માન. ૩૧૩૨
 સપ્તમ વાણિજ્ય વ્યાજ વળિ, લડવું રિપુથી જાણુ ;
 ફરિ વિદેશ સુખ આચવું, ઇચ્છા ફળ સ્ત્રિ વખાણુ. ૩૧૩૩
 અષ્ટમ ધરથી જાણિયે, જીવન મર્ણુનિ આડ ;
 ગૈ વસ્તુ જડવી ફરી, કરવી રિપુસૂં રાઢ. ૩૧૩૪
 નવમાં ગૃહથી જાણિયે, ધર્મ યસ વળિ દાન ;
 મહેલાદિક બંધાવવાં, વળી જળાશય માન. ૩૧૩૫
 દશમા ગૃહથી રાજ વિધિ, તાત ભેદ વળિ મિત્ર ;
 સકળ વાત આકાશની, મેહુદૃષ્ટિ સુપવિત્ર. ૩૧૩૬

એકાદશગૃહ લાભનું, વિદ્યા ભૂષણ માલ ;
હય હરતી ધન ધાન્ય વળિ, આવરદા શુભ બાલ. ૩૧૩૭
દ્વાદશમું ગૃહ ખરચનું, બાંદિ બેદપણુ બાલુ ;
વળી કર્મ ખેતી સકળ, સુખ આનંદ વખાણુ. ૩૧૩૮

નવગ્રહનામ.

સૂર્ય ચંદ્ર મંગળ અને, બુધ ગુરુ શુક્ર સુખણુ ;
શની રાહુ કેતુ મળી, નવગ્રહ નામ પ્રમાણુ. ૩૧૩૯

ગ્રહરાશિસ્વામી.

મેષસુ વૈશ્વિક ભોમપતિ, વૃષ્ણુ શુક્ર ઠરાવ ;
મિથૂન કન્યા બુધ ધન, મીન ગુરુ ચિત લાવ. ૩૧૪૦
મકર કુમ્ભ સ્વામીશની, સૂર્યસિંહ ચિતધાર ;
કર્કરાશિપતિ ચંદ્રમા, એરિત સ્વામિ વિચાર. ૩૧૪૧

ગ્રહવાસદિશા.

સૂર્ય વાસ દિશિ પૂર્વમાં, શુક્ર અગ્નિબુલુ બાલુ ;
દક્ષિણ દિશિ મંગલ વસે, નૈઋત્ય રાહુ પ્રમાણુ. ૩૧૪૨
પશ્ચિમદિશિ શનિ બાલિયે, વાયવ્યે શશિવાસ ;
ઉત્તરદિશિમાં બુધવસે, ગુરુ ધશાન નિવાસ. ૩૧૪૩

ગ્રહસૌમ્ય કંર.

સૂર્ય રાની મંગળ અને, રાહુ કેતુ ગ્રહકંર ;
બુધ બૃહસ્પતિ શુક્ર વળિ, ચંદ્ર સૌમ્ય સુખપૂર. ૩૧૪૪

ગ્રહસ્ત્રીપુરુષ નપુંસક.

રાહુ કેતુ ગુરુ ભોમ રવિ, પાંચ પુરુષ વખાણુ ;
શુક્ર ચંદ્ર નારીશની, બુદ્ધનપુંસક બાણુ. ૩૧૪૫

ગ્રહ જાતી.

વિષ્ણુ બૃહસ્પતિ શુક્રએ, ક્ષત્રિભોમ રવિનેક ;
ચંદ્ર વૈશ બુધ શુદ્રછે, શનિ અત્યગ્ર સુવિશેક. ૩૧૪૬

અહરંગ.

રકત સ્યામ શ્રીસૂર્ય વણિ, ગૌરચંદ્ર અભિરામ ;
રકત ગૌર મંગળ સમજ, બુધ દુર્વાદલ સ્યામ. ૩૧૪૭
ગૌરપીત ગુરુ શ્વેત ભૃગુ, કૃષ્ણ શનિશ્ચર જાણુ ;
રાહુઅંગ કાળુ સમજ, ધુમ્ર કેતુજ પ્રમાણુ. ૩૧૪૮

અહ અવસ્થા.

બુધશિશુ મંગલ તરુણ શશિ, શુક્ર મધ્ય વય સાર ;
રવિ શનિ સુરગુરુ જાણવા, કહૂં વૃદ્ધ સુખકાર. ૩૧૪૯
ચાર અવસ્થામા શશી, પોતાના ગુણ લેય ;
જન્મ કુંડલી શુભ અશુભ, ક્રમ ચારેફળ દેય. ૩૧૫૦

અહ ત્રિગુણ.

રવિ શશિ સુરગુરુ એ ગ્રહો, સત્વગુણીજ ભણાય ;
શુક્ર બુદ્ધ એ બે ગ્રહો, રજો પ્રકૃતિ ગણાય. ૩૧૫૧
રાહુકેતુ શનિ ભોમિસુત, તમે ગુણીજ પ્રમાણુ ;
સ્વભાવમળતા ને ગ્રહો, મળેતોજ બળજાણુ. ૩૧૫૨
ને ગ્રહ રવિસંગે પડે, તે ગ્રહનિર્બળ માન ;
માત્ર એક બુદ્ધ સમજાએ, જ્ઞેતિપિ ને ગુણવાન. ૩૧૫૩

અહ ઉચ્ચ નીચ સ્થાન.

અજ વૃષ મૃગ કન્યા કરક, મીન તુલા એ જાણુ ;
સાતે ગ્રહક્રમ ઉચ્ચ સ્થળ, નીચજ સપ્ત પ્રમાણુ. ૩૧૫૪

અહ ઉચ્ચાંશ.

દશ ત્રણ અઢાવીંશ તિથિ, પંચ સપ્તવિંશ વીંશ ;
રાહુ મિથુન ને કેતુ ધન, ત્રણત્રણ અંશ ગણીશ. ૩૧૫૫

પુનઃ—

ને ગ્રહથી બીજે ત્રીજે, બેઠો ગ્રહ જો કાય ;
કે ચોથે દશમે ભુવન, ^{૧૧ ૧૨}કુદ્રે સૂર્યે હેલ. ૩૧૫૬

મિત્ર હોય જે ગૃહવિષે, તો ખમણું હિત જાણુ ;
સહજ હોય જે ગૃહવિષે, તો તે વેરિ પ્રમાણુ. ૩૧૫૭

અહરદિ.

ત્રિદશ ત્રિભુજ ચતુરષ્ટક, કમથી દેખે તેય ;
શનિ ગુરુ મંગલ એકમે, ત્રણ ચરણ તું ગણી લેય. ૩૧૫૮
સપ્તમ સોગૃહ દેખતા, ચાર ચરણથી જાણુ ;
લગ્ન ૨ સ્થાન અહની સદા, પૂરણુ દૃષ્ટિ વખાણુ. ૩૧૫૯

અહ સખલ.

ઉચ્ચરથળ અહ્યાપણે, સૌમ્ય અહસું મળિ જોય ;
મિત્ર દૃષ્ટિ સંયુક્ત થે, તો તે સખલજ હોય. ૩૧૬૦
શશિ મંગલ શનિ સખલનિશિ, શુક સૂર્ય દિનમાંજ ;
બુદ્ધ સખલ રાત્રીદિવસ, જો સવાર વા સાંજ. ૩૧૬૧
શશિ બૃગુ બુદ્ધ ગુરુ સખળ, સદા શુકલપક્ષેજ ;
રાહુકેતુ શનિસૂર્ય કુજ, સખળ કૃત્તિકપક્ષેજ. ૩૧૬૨
ચંદ્રશુક ગુરુ સખલછે, પુરુષ લગ્નમા જાણુ ;
ખીજાસૌ બંધવંતછે, નારી લગ્ન પ્રમાણુ. ૩૧૬૩
ગુરુબુદ્ધ તન ગૃહસખલ, શશિ બૃગુ ચોખ્ખોમિત્ર.
શનિઅહસપ્તમ સૂર્યકુજ, દશમે સ્થાન પવિત્ર. ૩૧૬૪
બુદ્ધયાય કદિ વક્તો, તે અતિ સખલજ માન ;
એમાં કંઈ સદેક નહિ, પોતે મન અતુમાન. ૩૧૬૫

અંથાન્તરે દશ વર્ગનામ.

પ્રથમ જન્મકુન્ડલિ અને, હોરા વળિ દ્રેશકાણુ ;
સપ્તમાંશ નવમાંશને, દશાંશ દ્વાદશ જાણુ. ૩૧૬૬
પોડશાંશ ત્રીશાંશ વળિ, શષ્ટિઅંશ દશ સાર ;
વિપમ રાશિમાં સૂર્યની, હોરા અંશ વિચાર ; ૩૧૬૭
પંદર અંશ સુધી ગણે, તેપછી ચંદ્રનિ જાણુ ;
સમરાશીમાં ચંદ્રની, પંદર અંશ વખાણુ. ૩૧૬૮

તે પછી થાતી સૂર્યની, ગણિત ભેદ ઉર આણુ ;
 રાશિપ્રથમ દશ અંશલગિ, પોતાથિ દ્રેશકાણુ. ૩૧૬૯
 દશથી વીશજ અંશ તો, પંચમ રાશિથિ લેખ ;
 વીશથિ છેવટ સુધિ ગણે, નવમ રાશિથી પેખ. ૩૧૭૦
 વિષમરાશિ પોતાયકી, સપ્તમાંશ ગણુનેક .
 સમરાશી પોતાયકી, સપ્તમથી સુવિવેક. ૩૧૭૧
 ચરરાશી પોતાયકી, નવમાંશગણે સાર ;
 સ્થિરમાં નવમીથી ગણે, નવમાંશજ સુવિચાર. ૩૧૭૨
 દ્વિસ્વભાવ પંચમ થકી, ગણુતા જો નવમાંશ ;
 વિષમ માંજ પોતાતણી, રાશિથિ ગણુ સુદશાંશ. ૩૧૭૩
 સમમાં નવમી રાશિથી, જ્યોતિષિ ગણે દશાંશ ;
 સર્વરાશિ પોતાતણી, રાશીથિ દ્વાદશાંશ. ૩૧૭૪
 પોતાની રાશી થકી, શોડશાંશ શુભ જાણુ ;
 વિષમમાંજ જો ચતુરમુખ, હરિહર ભાનુકંમ નાણુ. ૩૧૭૫
 સમરાશીમાં ઉલટ કંમ, એ રીત પોડશાંશ :
 વિષમમાંજ મંગલ શની, ચુકુ ખુધ શુક પ્રશંશ. ૩૧૭૬
 પાંચ પાંચને આઠવળિ, સાત પાંચ ગણુઅંશ :
 સમમાં એક વિલોમ ગણુ, શુભરીતેજ ત્રિશાંશ. ૩૧૭૭
 પોતાની રાશી થકી, ગણુતાં શષ્ટી અંશ ;
 વિસ્તારી હરિગીતમાં, દલપતિ કરે પ્રશંશ. ૩૧૭૮

હરિગીત છંદ.

વિષમ રાશિમાં ધોર^૧ રાક્ષસ^૨ દેવ^૩ કુબેર^૪ શુભ નામજે ;
 રક્ષોગણુ^૫ કિન્નર^૬ બ્રહ્મ^૭ કુલ્હન^૮ ગરલ^૯ આગ્નિ^{૧૦} અનિરામજે ;
 માયા^{૧૧} પ્રેતપુરુષ^{૧૨} વસુણુ^{૧૩} ને દેવગણેશ^{૧૪} કલા^{૧૫} કહી ;
 અહિભાગ^{૧૬} વળિ^{૧૭} અમૃતાંશુ^{૧૮} ચંદ્ર^{૧૯} મૃદુ^{૨૦} કોમલ^{૨૧} પદ્મ^{૨૨} લક્ષ્મી^{૨૩} લહી. ૩૧૭૯
 વાગીશ^{૨૪} દિગમ્બર^{૨૫} દેવ^{૨૬} આર્દ્ર^{૨૭} કલિનાશ^{૨૮} ક્ષિતિશ્વર^{૨૯} લેખતા ;
 કમલાકર^{૩૦} મંદાત્મજ^{૩૧} વળિ^{૩૨} મૃત્યુ^{૩૩} કાલ દાવાગ્રી પેખતા ;

નિવ હોય એ મૂકવિશે, તો ખતલું હિત બહુ ;
સહજ હોય એ મૂકવિશે, તો તે વેરે પ્રમાણ. ૩૧૫૭

અહમદિ.

ચિદ્દાનિહન ચતુરશ્ચક્ર, કનથી દેખે તેય ;
શનિ જુગ મંગલ એકો, તણ મરણ હું ગણી લેય. ૩૧૫૮
સખતન સૈન્ય હેખતા, ચાર મરણ્યો બહુ ;
લક્ષ્મી સ્થાન ગ્રહની સહ, પૂરણ મૂટે વખણ. ૩૧૫૯

અહ સખત.

હુમ્મરખા અહમદખણે, સૈન્ય ગ્રહનું મળિ નેય ;
નિવ મૂટે સંયુક્ત થૈ, તો તે સખતન હોય. ૩૧૬૦
શશિ મંગલ શનિ સખતનિસ, શુક સૂર્ય દિવનાંક ;
બુદ્ધ સખત રાત્રીદિવસ, એ સવાર વા સાંક. ૩૧૬૧
શશિ જુગ શુક શર સખત, સહ શુકલપદ્મેન ;
મહારા શનિસૂર્ય કુળ, સખત કૃષ્ણપદ્મેન. ૩૧૬૨
ચંદ્રશુક શુક સખત, પુરુષ લક્ષ્મી બહુ ;
ખોળાસૌ બંધનપણે, તારી લક્ષ પ્રમાણ. ૩૧૬૩
ગુરુશુક તન મહસખત, શશિ જુગ ચોત્રેનિન.
શનિઅહમદખાન સૂર્યકુળ, લક્ષ્મી સ્થાન પવિત્ર. ૩૧૬૪
બુદ્ધયાત્ર દહિ વક્તો, તે અતિ સખતન વાત ;
એનાં કંઈ સદેહ નહિ, પોતે તન અતુલાત. ૩૧૬૫

અંધાન્તરે દશ વર્ગતાન.

પ્રથમ ગન્નકુલ્યકિ અતે, હોરા વળિ દેશકાણ ;
સખતનાંશ નવનાંશને, દશાંશ દ્વિતી બહુ. ૩૧૬૬
પોરશાંશ ત્રીયાંશ વળિ, ચત્વિર્થાંશ દશ સાર ;
વિષમ રશિનાં સૂર્યની, હોરા અંશ વિચાર ; ૩૧૬૭
પંદર અંશ સુધી ગણે, તેમજી ચંદ્રને બહુ ;
સત્તરશાંશ ચંદ્રની, પંદર અંશ વખણ. ૩૧૬૮

તે પછી થાતી સૂર્યની, ગણિત બેઠ ઉર આણુ ;
 રાશિપ્રથમ દશ અંશલગિ, પોતાથિ દ્રેશકાણુ. ૩૧૬૯
 દશથી વીશજ અંશ તો, પંચમ રાશિથિ લેખ ;
 વીશથિ છેવટ સુધિ ગણે, નવમ રાશિથી પેખ. ૩૧૭૦
 વિષમરાશિ પોતાયકી, સપ્તમાંશ ગણુનેક .
 સમરાશી પોતાયકી, સપ્તમથી સુવિવેક. ૩૧૭૧
 ચરરાશી પોતાયકી, નવમાંશગણે સાર ;
 સ્થિરમાં નવમીથી ગણે, નવમાંશજ સુવિચાર. ૩૧૭૨
 દ્વિસ્વભાવ પંચમ થકી, ગણુતા ને નવમાંશ ;
 વિષમ માંજ પોતાતણી, રાશિથિ ગણુ સુદશાંશ. ૩૧૭૩
 સમમાં નવમી રાશિથી, જ્યોતિષિ ગણે દશાંશ ;
 સર્વરાશિ પોતાતણી, રાશીથિ દ્વાદશાંશ . ૩૧૭૪
 પોતાની રાશી થકી, શેડશાંશ શુભ જાણુ ;
 વિષમમાંજ ને ચતુરમુખ, હરિહર લાનુકંમ નાણુ. ૩૧૭૫
 સમરાશીમાં ઉલટ ક્રમ, એ રીત પોડશાંશ :
 વિષમમાંજ મંગલ રાશી, ગુરુ બુધ શુક્ર પ્રશંશ. ૩૧૭૬
 પાંચ પાંચને આઠવળિ, સાત પાંચ ગણુઅંશ :
 સમમાં એક વિલોમ ગણુ, શુભરીતેજ ત્રિશાંશ. ૩૧૭૭
 પોતાની રાશી થકી, ગણુતાં રાશી અંશ ;
 વિસ્તારી હરિગીતમાં, દલપતિ કરે પ્રશંશ. ૩૧૭૮

હરિગીત છંદ.

વિષમ રાશિમાં ધોર^૧ રાક્ષસ^૨ દેવ^૩ કુખેર^૪ શુભ નામછે ;
 રક્ષોગણા^૫ કિન્નર^૬ બ્રહ્મ^૭ કુલધન^૮ ગરલ^૯ આગ્નિ^{૧૦} અભિરામછે ;
 માયા^{૧૧} પ્રેતપુરુષ^{૧૨} વરુણ^{૧૩} ને દેવગણેશ^{૧૪} કલા કહી ;
 અહિલાગ^{૧૫} વળિ^{૧૬} અમૃતાંશુ^{૧૭} ચંદ્ર^{૧૮} મૃદુ^{૧૯} કોમલ^{૨૦} પદ્મ^{૨૧} લક્ષ્મી^{૨૨} લહી. ૩૧૭૯
 વાગીશ^{૨૩} દિગમ્બર^{૨૪} દેવ^{૨૫} આર્દ્ર^{૨૬} કલિનાશ^{૨૭} ક્ષિતિશ્વર^{૨૮} લેખતા ;
 કમલાકર^{૨૯} મંદાત્મજ^{૩૦} વળિ^{૩૧} મૃત્યુ^{૩૨} કાલ^{૩૩} દાવાત્રી પેખતા ;

મિત્ર હોય જે ગૃહવિષે, તો ખમણું હિત જાણુ ;
સહજ હોય જે ગૃહવિષે, તો તે વેરિ પ્રમાણુ. ૩૧૫૭

અહદ્રદિ.

ત્રિદશ. ત્રિભુજ ચતુરશ્ચત્ર, કમથી દેખે તેય ;
શનિ ગુરુ મંગલ એકમે, ત્રણ ચરણુ તું ગણી લેય. ૩૧૫૮
સપ્તમ સૌગૃહ દેખતા, ચાર ચરણુથી જાણુ ;
લક્ષ ૨ સ્થાન અહની સદા, પૂરણુ દૃષ્ટિ વખાણુ. ૩૧૫૯

અહ સખલ.

ઉચ્ચરથળ અહઆપણે, સૌમ્ય અહસું મળિ જોય ;
મિત્ર દૃષ્ટિ સંયુક્ત થે, તો તે સખલજ હોય. ૩૧૬૦
શશિ મંગલ શનિ સખલનિશિ, શુક સૂર્ય દિનમાંજ ;
બુદ્ધ સખલ રાત્રીદિવસ, જો સવાર વા સાંજ. ૩૧૬૧
શશિ ભૂગુ બુદ્ધ ગુરુ સખળ, સદા શુકલપક્ષેજ ;
રાહકેતુ શનિસૂર્ય કુજ, સખળ કૃષ્ણપક્ષેજ. ૩૧૬૨
ચંદ્રશુક ગુરુ સખલછે, પુરુષ લક્ષ્મી જાણુ ;
ખીખસૌ બેઝળવંતછે, નારી લક્ષ પ્રમાણુ. ૩૧૬૩
ગુરુબુદ્ધ તન ગૃહસખલ, શશિ ભૂગુ યોજોમિત્ર.
શનિઅહસપ્તમ સૂર્યકુજ, દશમે સ્થાન પવિત્ર. ૩૧૬૪
બુદ્ધથાય કદિ વકતો, તે આતિ સખલજ માન ;
એમાં કંઈ સદેહ નહિં, પોતે મન અતુમાન. ૩૧૬૫

અંથાન્તરે દશ વર્ગનામ.

પ્રથમ જન્મકુન્ડલિ અને, હોરા વળિ દ્રેશકાણુ ;
સપ્તમાંશ નવમાંશને, દશાંશ હાદશ જાણુ. ૩૧૬૬
ષોડશાંશ ત્રીશાંશ વળિ, શષ્ટિઅંશ દશ સાર ;
વિપમ રાશિમાં સૂર્યની, હોરા અંશ વિચાર ; ૩૧૬૭
પંદર અંશ સુધી ગણે, તેપછી ચંદ્રનિ જાણુ ;
સમરાશીમાં ચંદ્રની, પંદર અંશ વખાણુ. ૩૧૬૮

તે પછી થાતી સૂર્યની, ગણિત ભેદ ઉર આણુ ;
 રાશિપ્રથમ દશ અંશલગિ, પોતાયિ દ્રેશકાણુ. ૩૧૬૯
 દશથી વીશજ અંશ તો, પંચમ રાશિયિ લેખ ;
 વીશયિ છેવટ સુધિ ગણે, નવમ રાશિયી પેખ. ૩૧૭૦
 વિષમરાશિ પોતાયકી, સપ્તમાંશ ગણુનેક .
 સમરાશી પોતાયકી, સપ્તમથી સુવિવેક. ૩૧૭૧
 ચરરાશી પોતાયકી, નવમાંશગણુસાર ;
 સ્થિરમાં નવમીથી ગણે, નવમાંશજ સુવિચાર. ૩૧૭૨
 દ્વિસ્વભાવ પંચમ થકી, ગણુતા જો નવમાંશ ;
 વિષમ માંજ પોતાતણી, રાશિયિ ગણુ સુદશાંશ. ૩૧૭૩
 સમમાં નવમી રાશિયી, જ્યોતિષિ ગણુ દશાંશ ;
 સર્વરાશિ પોતાતણી, રાશીયિ દ્વાદશાંશ . ૩૧૭૪
 પોતાની રાશી થકી, શોડશાંશ શુભ જાણુ ;
 વિષમમાંજ જો ચતુરમુખ, હરિહર ભાનુકમ નાણુ. ૩૧૭૫
 સમરાશીમાં ઉત્તર ક્રમ, એ રીત શોડશાંશ :
 વિષમમાંજ મંગલ શની, ગુરુ ખુધ શુક પ્રશંશ. ૩૧૭૬
 પાંચ પાંચને આઠવળિ, સાત પાંચ ગણુઅંશ :
 સમમાં એક વિલોમ ગણુ, શુભરીતેજ ત્રિશાંશ. ૩૧૭૭
 પોતાની રાશી થકી, ગણુતાં શશ્વી અંશ ;
 વિસ્તારી હરિગીતમાં, દલપતિ કરે પ્રશંશ. ૩૧૭૮

હરિગીત છંદ.

વિષમ રાશિમાં ધૌર^૧ રાક્ષસ^૨ દેવ^૩ કુબેર^૪ શુભ નામછે ;
 રક્ષોગણુ^૫ કિન્નર^૬ બ્રહ્મ^૭ કુલર્ણ^૮ ગરલ^૯ આગ્નિ^{૧૦} અભિરામછે ;
 માયા^{૧૧} પ્રેતપુરુષ^{૧૨} વસુણુ^{૧૩} ને દેવગણુશ કલા કહી ;
 અહિભાગ^{૧૪} વળિ અમૃતાંશુ^{૧૫} ચંદ્ર^{૧૬} મૃદુ^{૧૭} કોમલ^{૧૮} પદ્મ^{૧૯} લક્ષ્મી^{૨૦} લહી. ૩૧૭૯
 વાગીશ^{૨૧} દિગમ્બર^{૨૨} દેવ^{૨૩} આર્દ્ર^{૨૪} કલિનાશ^{૨૫} ક્ષિતિચર^{૨૬} લેખતા ;
 કમલાકર^{૨૭} મંદાત્મજ^{૨૮} વળિ મૃત્યુ^{૨૯} કાલ^{૩૦} દાવાગ્રી^{૩૧} પેખતા ;

૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯
 અધોર અભય કંટક સુધા અમૃત પરિપૂર્ણેન્દુ પ્રમાણતા ;
 ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫
 વિપ્રદગ્ધ કલિ નાશ વશક્ષય ઉત્પાત કલરુપ જાણતા ; ૩૧૮૦
 ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧
 સૌમ્ય મૃદુ સુશીતલ દંટકારાલ ઈન્દુમૂખ પ્રવીણ છે ;
 ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭
 કલાશિ દંડયુક્ત નિર્મલ શુભા શુભ અતિશીતલ નહિ ક્ષીણ છે ;
 ૫૮ ૫૯ ૬૦
 સુધાપયોધી ભ્રમણને વળિ ઇન્દુરેશ વિરાજતા ;
 અનુક્રમે પટિ અંશો કલા સમમાં વિલોમજ છાજતા. ૩૧૮૧

દોહર,

જે ગ્રહ પોતે ઉચ્ચવા, મૂળ ત્રિકોણ અધિમિત્ર ;
 કે સ્વરાશિનો હોય તો, જ્યોતિષિ કહે પવિત્ર. ૩૧૮૨
 વળિ જેગ્રહ દશ વર્ગમાં, જે બળ પામ્યો હોય ;
 પારિજાત લેને કહે, ત્રણ થકી જીતમ સોલ. ૩૧૮૩
 ચારથકી ગોપુરગણે, પાંચે સિંહાસનાંશ ;
 પારાવતાંશપદ્મજે, સમાપ્ત દેવલોકાંશ. ૩૧૮૪
 ઐરાવતાંશ નવથકી, દલપતિરામ વખાણ ;
 વૈશેધિકાંશ દશથકી, એમ વર્ગબળ જાણ. ૩૧૮૫

સૂર્યાદિક ધાતુ વિચાર.

અસ્થિ ડુધિર મજ્જા અને, ત્વક વસા સુપ્રિય તેક ;
 શુક્ર અને સ્નાયુ સહિત, અનુક્રમ ધાતુ વિશેક. ૩૧૮૬

ગ્રહમૈત્રી.

શશિ મંગલ ગુરુ સૂર્યના, મિત્ર બુદ્ધસમ જાણ ;
 શુક્ર શની જે શત્રુ છે, એ રિત મૈત્રી વખાણ. ૩૧૮૭
 સૂર્ય બુદ્ધ જે મિત્ર છે, ચંદ્રતણા અભિરામ ;
 શુક્ર શની મંગળ ગુરુ, સમ ગણાય શુભનામ. ૩૧૮૮
 મંગળના ગુરુ ચંદ્ર રવિ, મિત્ર જાણવા તેક ;
 શુક્ર શની સમ શત્રુ બુદ્ધ, એ વિધિ જાણ વિવેક. ૩૧૮૯

ચતુર પ્રિય.

નમસ્કાર પ્રિય સૂર્યને, જળધારા શિવ સાર ;
અલંકાર પ્રિય વિષ્ણુને, ભોજન વિપ્ર વિચાર. ૧૫૬

ચતુર જળ ગુણ.

નિર્મળતા ગુણ એકને, શીતળતા વળિ જાણુ ;
મધુર સુવાસિત ચાર એ, જળના પ્રકટ પ્રમાણુ. ૧૫૭

ચતુર અમૃત વત્.

શીત કાળમાં અગ્નિને, બાળ વચન સુખ દેણુ ;
ગુણવતિ સ્ત્રી પંડીત તન, ચાર અમૃત જન કહેણુ. ૧૫૮
કોવિદ વાણી અમૃતસમ, ભોજન ક્ષીર તું માન ;
પ્રિયદર્શન છે અમૃત વત, ચોથું રાજ સન્માન. ૧૫૯

ચતુર વિપ વત્.

વિપ નિશિયે દુરત્નું અધિક, વળિ સ્ત્રીનો વિશ્વાસ ;
રાજ રાણિ નિરખે અધિક, વિપ દ્રેપ વિપ રાશ. ૧૬૦

ચતુર ત્યાગ.

હૃદયન શઠની મિત્રતા, રૂપવતી પરનાર ;
વૃદ્ધ ગાય જૂનાં વસન, વસ્તુ ત્યાગનિય ચાર. ૧૬૧

ચતુર પરીક્ષા.

પરખો બલજ કાળમાં, દારિદ્રે સ્ત્રિ જણાય ;
કપ્ટે બ્રાત વિપત્તિમાં, મિત્રજ કરે સહાય. ૧૬૨

ચતુર ભૂપણ.

સ્ત્રી ભૂપણ લજ્જા પુરુષ, ભૂપણ જાણુ સુવૃત્ત ;
દામા ભૂપ ભૂપણ સદ્ગુણ, શીલ સુ ભૂપણ ચિત્ત. ૧૬૩

સૂર્ય શુક્ર એ મિત્ર યુધ, ચંદ્રશત્રુ નિર્ધાર ;
 મંગળ ગુરુ શનિ સમ થતા, ઐરિત મૈત્રિ વિચાર. ૩૧૯૦
 ચંદ્ર સૂર્ય મંગલ સદા, ગુરુના મિત્ર ગણાય ;
 શનિ સમ જાણો શત્રુ વળિ, યુદ્ધ શુક્ર જ લાણાય. ૩૧૯૧
 શનિ યુધ મિત્ર જ શુક્રના, મંગલ ગુરુ સમ લેખ ;
 સૂર્ય ચંદ્ર શત્રુ થતા, શુક્ર તણા પ્રિય પેખ. ૩૧૯૨
 શુક્ર અને યુધ મિત્ર છે, શની તણા શુભ ખાસ ;
 ગુરુ સમ રવિ મંગલ શશી, શનિના શત્રુ પ્રકાશ. ૩૧૯૩

તાત્કાલિક મૈત્રી.

ગ્રહ થકિ એ બાળુ તણા, ત્રણ ભુવનેજ નિવાસ ;
 કરેલ ગ્રહ તત્કાલ તે, મિત્ર બ્યોતિપિ તપાસ. ૩૧૯૪
 બાકીના ભુવને રહ્યા, શત્રુ ગણે તત્કાલ ;
 તત્કાલ મૈત્રિમાં મિત્રને, નિર્સર્ગ મિત્ર નિહાલ. ૩૧૯૫
 તો તે છે અધિમિત્ર ગ્રહ, સુખ પામે સંસાર ;
 શત્રુ શત્રુ મળતાં ગણો, અધિશત્રુ ઉરધાર. ૩૧૯૬
 શત્રુ મિત્ર મળતાં જ સમ, મિત્ર સમ મળતાં મિત્ર ;
 શત્રુ સમ મળતાં શત્રુ છે, શાસ્ત્ર નિયમ સુપવિત્ર. ૩૧૯૭

અંથાન્તરે ગ્રહ અવસ્થા.

વિપ્રમ રાશિમાં ક્રમચક્રી, બાલ કુમાર વિચાર ;
 યુવાન વૃદ્ધ ગણે ગુણી ; સમમાં વિલોભ સાર. ૩૧૯૮

પુનઃ શયનાદિક અવસ્થા.

ગ્રહ નક્ષત્ર સંખ્યા પ્રથમ, ગ્રહ સંખ્યાથી ગૂણ ;
 તે પછિ ગ્રહના અંશની, સંખ્યા થકી જ ગૂણ. ૩૧૯૯
 પછી જન્મનક્ષત્ર ને, ઇષ કાળ વળિ લગ્ન ;
 સંખ્યા યુક્ત કરી પછી, બારથિ લાગ નિમગ્ન. ૩૨૦૦
 શેષ રહે શયનાદિકે, જાણુ અવસ્થા સાર ;
 એક રહેતો શયન વળિ, એ ઉપવેશન ધાર. ૩૨૦૧

ત્રણથિ નેત્ર પાણી અને, ચારથિ કહે પ્રકાશ ;
 પંચથિ ગમન વખાણતા, પર આગમન તપાસ. ૩૨૦૨
 સાતે સલા સુઅશ્વથી, આગમ ગણે સુખણ ;
 નવથી ભોજન દશથકી, ત્યલિપ્સા ઉરઆણ. ૩૨૦૩
 રૂદ્રે કૌતુક દાદશે, નિદ્રા એહ પ્રમાણ ;
 શયનાદિકની અવસ્થા, જ્યોતિષિ કરે વખાણ. ૩૨૦૪

અહ દિપ્તાદિ વિચાર.

ઉચ્ચરાશિ બેઠેલ અહ, દીપ્ત કહાવે નેક ;
 સ્વરાશિનો જે હોય તે, સ્વરથ ગણાય વિશેક. ૩૨૦૫
 શત્રુરાશિનો અહસદા, હર્ષિત શુભનો શાન્ત ;
 દીપ્તકીર્ણ અહ શસ્ત્રછે, અસ્તથિ હુપ્ત મતાન્ત. ૩૨૦૬
 નીચરાશિ અહ દીન વગિ, પાપ અને અરિ રાશિ ;
 હોયપિડિત તવ જાણવો, તે અહ સદા નિરાશિ. ૩૨૦૭

અહગર્વિતાદિ પદભાવ વિચાર.

ભાવ ગર્વિતાદિક સુપદ, જ્યોતીષેજ બણાય ;
 ઉચ્ચ રાશિ પંચમગૃહે, અહગર્વિત સુગણાય. ૩૨૦૮
 ગુકુસહ સુમિત્ર રાશિનો, કે સુમિત્ર સહ સોભ ;
 અથવા મિત્રે જોયલો, તે તો મુદિત હોય. ૩૨૦૯
 પંચમ મંગલ સૂર્ય શનિ, વળિ રાહુજ સમેત ;
 તે અહ લજ્જિત જાણવો, જ્યોતિષિ જાણે ખેત. ૩૨૧૦
 પાપઅહ વા શત્રુઅહ, કે રવિયે જોયેલ ;
 પ્રક્ષોભિત તે જાણવો, જ્યોતીષેજ ઠરેલ. ૩૨૧૧
 શત્રુરાશિમાં જે રહ્યો, વળિ શત્રુ શનિસાય ;
 અથવા તો જોયેલ તે, સંક્ષુભિત પૂર્વગાય. ૩૨૧૨
 પાપ અને શત્રુ અહે, જોયેલો અહલેખ ;
 સુતશુભ અહેન જોયલો, તે અહ તૃપાર્ત પેખ. - ૩૨૧૩

અહરાશિ લોગ.

મેષ વૃષભ કન્યા કરક, સિંહ લગ્ન દિન ઇશ ;
 એ પંચમાં રહે સદા, દિવસ કહું એકત્રીશ. ૩૨૧૪

તુળ ધનં વૃશ્ચિક કુમ્ભ વળિ, મીન માંહ દિનત્રીશ ;
 ઓગણત્રિશ વસિમકરમાં, મિથુન મધ્ય બત્રીશ. ૩૨૧૫
 સંક્રાંતી જે રાશિની, સૂર્ય ઉદય જવ હોય ;
 તે રાશી લગિ ગણિત કરિ, લગ્ન ન્યોતિષી જોય. ૩૨૧૬
 દિવસ બેય એક પ્રહર, ચંદ્ર રહે ધક રાશિ ;
 પિરતાળીશ દિવસસદા, મંગળ કંઠે નિવાસિ. ૩૨૧૭
 વીશદિવસ પંદરઘડી, બુદ્ધતાણો શુંભવાસ ;
 ગુરુ ત્રયોદશમાસ લગિ, શુક્રસુ એકજમાસ. ૩૨૧૮
 બેય વર્ષ પરમાસ લગિ, રાજે શનિ ધક રાશિ ;
 કહે અરાદજ માસલગિ, રાહુ કેતુજ નિવાસિ. ૩૨૧૯

ગ્રહ શુભાશુભ સ્થાન.

રવિમંગલ ત્રીજે સુખદ, જે અષ્ટમ દુખદેણુ ;
 નવ દશ અગિયારે ભલા, સદા તેહ સુખદેણુ. ૩૨૨૦
 શશિ ગુરુ બુદ્ધ ભૂગુ પ્રથમ, ત્રીજે ચોથે સાર ;
 સપ્તમ નવદશ એકદશ, એરથળમાં પ્રિયકાર. ૩૨૨૧
 શનિ ત્રીજે પદ્મ ૩૬ ગૃહ, અને બારમે નેક ;
 સાર ક્ષણ શનિ આપતા, એ ગૃહ માંહ વિશેક. ૩૨૨૨

પ્રસૂતી ગ્રહ ભેદ.

જન્મ લગ્ન બાળક તણો, રવિજિઓ બળવાન ;
 તે જે ગૃહમાં સુત ઉદય, તે ગૃહ સુંદરમાન. ૩૨૨૩
 હોય ચંદ્ર જિઓ સખળ, તે તે ગૃહત્રુલ ;
 ભોમસખળ જે હોયતો, તેકો સમય જળેલ. ૩૨૨૪
 બુદ્ધ હોય જિઓ સખળ, ભુવન ચિત્રમય બાણુ ;
 જે ગુરુ જિઓ ગૃહ નવલ, શુક્ર સ્વચ્છ રહેહાણુ. ૩૨૨૫
 જે શનિ જિઓ હોયતો, ભુવન જીર્ણ ચિતધાર ;
 હવે પ્રસૂતિકા ભુવનનો, દારભેદ સુવિચાર. ૩૨૨૬
 તુલા કર્ક કે મેષમાં, જન્મ થયો નિર્ધાર ;
 અથવા વૃશ્ચિક કુમ્ભ તો, પૂર્વદિશા ગૃહદાર. ૩૨૨૭

ધનમિથુન કન્યા અને, જન્મ લગ્ન જો મીન ;
તો તે ગૃહનું દારથુલ, ઉત્તર જ્યોતિષિ ચીન. ૩૨૨૮
જન્મ લગ્ન જહેનું વૃષભ, તેહનુ પશ્ચિમ દાર ;
મકર સિંહજો હોયતો, દક્ષિણ દાર વિચાર. ૩૨૨૯

પયંક ભેદ.

જન્મ કુંડલીમાં કદી, પડ્યા કૂંચઅહ જાણ ;
તવ પ્રસુતાનો ખાટલો, જ્યોતિષિ ત્રુટક વખાણ. ૩૨૩૦

નારીજ્ઞાન.

લગ્ન ગૃહયત્રી ગણિકરી, શશિ સુધિ ગ્રહ સુવિચાર ;
જન્મસમય તેટલિ ગણો, પ્રસુતાપાસે નાર. ૩૨૩૧
સપ્તમ ગૃહથી સોમલગિ, ગણિ ગ્રહતણો સુમાર ;
યાય જેટલા તેટલી, ગૃહ આંગણુનિ વિચાર. ૩૨૩૨
નવમાંશમાં સ્વરાશિનો, જો હોયં દ્રેશકાણ ;
વળી વક કે ઉચ્ચક્રમ, ખમણી ત્રમણી જાણ. ૩૨૩૩
મીન મેષ લગ્ને પ્રસુત, તવ સાં બે સ્ત્રી હોય ;
વૃષભ કુમ્ભમાં ચતુરસ્ત્રી, કહોજ પૂછેકોંય. ૩૨૩૪
કન્યા તુલાધિ સપ્તસ્ત્રી, ધન કર્ક પંચલેખ ;
એશિવાય જો અન્યતો, ત્રણ સ્ત્રી કહો વિષેખ. ૩૨૩૫

દીપજ્ઞાન.

જન્મ કુંડલી માંસ શશિ, કર્ક મકર જિવ જાણ ;
વળિ સંગે બુધ કેશની, તો દીપક ન સુજાણ. ૩૨૩૬
સોમ હોય સ્થિર લગ્ન તો, દીપદીપિવર ધાર ;
લાતુ હોય જો લગ્ન સ્થિર, તો દીપક કર સાર. ૩૨૩૭
જો રવિ બેઠો જાણિયે, લગ્ન મધ્ય દ્વિશલાવ ;
તો દીપક ક્ષિણ હાથમાં, આંખો તેહ ખતાવ. ૩૨૩૮

દીવેટ તેલ જ્ઞાન.

જન્મકાળનું લગ્ન જો, વીલું જેટલું લેખ ;

તેટલીજ દીવટ બળી, દીપ મધ્ય ચિત પેખ. ૩૨૩૯
 નિશિનો પતિ જે લગનમાં, વિત્યો જેટલો બાણ ;
 તેટલું દીપકમાં બળ્યું, તેલ ચતૂર સુવખાણ. ૩૨૪૦

અંધાંતરે પ્રસુતિ ગ્રહ ભેદ.

સ્ત્રી જન્મ રાશિમાં કહું, ચંદ્ર અનુપચય સ્થાન ;
 વિષે જોય કુળ ગર્ભ કુતુ, ધારણ કરણ તું માન. ૩૨૪૧
 શુભ ગ્રહ યુક્ત વા જોયલું, કક્ષત્ર ભુવનજ હોય ;
 મૈથુન વિલાસ યુક્ત તે, જોઇ જ્યોતિષી મોહ. ૩૨૪૨
 પાપ ગ્રહ કદિ યુક્ત કે, પાપ ગ્રહ જોયેલ ;
 રોષ યુક્ત મૈથુન તે, જો જ્યોતિષે ઠરેલ. ૩૨૪૩
 સૂર્ય ચંદ્ર કુળ શુક્ર જો, સ્વનવાંશે વિગ્રામ ;
 કરી રહ્યાતો ગર્ભનો, સંભવછે અભિરામ. ૩૨૪૪
 ગુરુ ત્રિકાણ કે લગનમાં, સંભવ ગર્ભ સુખાણ ;
 સૂર્યચંદ્ર જો સાતમે, શનિ મંગળ રહેકાણ. ૩૨૪૫
 તવ બાળકના તાતને, રોગ કહો નિર્માણ ;
 વળિ તે ખીજે બારમે, તાતનું મૃત્યુ પ્રમાણ. ૩૨૪૬
 સૂર્ય યુક્ત જો એકને, ખીજે જોતો હોય ;
 તોપણ મૃત્યુ તાતનું, એરિત જ્યોતિષિ જોય. ૩૨૪૭
 ચંદ્ર યકી જો સાતમે, શનિ મંગળને લેખ ;
 તવ મુતાને રોગ જો, બારે મૃત્યું પેખ. ૩૨૪૮
 વળી ચંદ્ર યુત એકને, ખીજે જોતો હોય ;
 પાપગ્રહ ગ્રહ બાર જો, શુભ ગ્રહ લગન ન જોય. ૩૨૪૯
 તવ પ્રસુતાનો નાશછે, જ્યોતિષિ ચિત વિચાર ;
 લગન શનીને ચંદ્ર ક્ષિણ, વળી મંગળ જોનાર. ૩૨૫૦
 પ્રસુતા મૃત્યુ પામતી, વળી ચંદ્ર પણ ક્ષીણ ;
 ઓથે દાદશ સૂર્ય કુળ, તોપણ નાશ પ્રવીણ. ૩૨૫૧
 જો અધિપતિ જે માસનો, પરાજયજ તે માસ ;
 ગર્ભ પતન થાતો તદા, દક્ષપતિ કહે પ્રકાશ. ૩૨૫૨
 શશિ લગને કે જે ભુવન, શુભ ગ્રહ ત્રિકાણ કેન્દ્ર ;
 અથવા ખીજે વળિ કહું, પાપગ્રહ ય તણ મહેન્દ્ર. ૩૨૫૩

હોય એહ રીતે સુગ્રહ, તેમ સૂર્ય જોયેલ ;
 ગર્ભ પુષ્ટિ વાળો ગણે, જ્યોતિષ મને ઠરેલ. ૩૨૫૪
 લગ્ન સૂર્યને ચંદ્ર ગુરુ, વિષમ રાશિમાં સાર ;
 વળી વિષમ નવમાંશમાં, જન્મ પુરુષ નિર્ધાર. ૩૨૫૫
 વળિ તે સમ નવમાંશનો, પુત્રિ જન્મ ઉરઆણુ ;
 સૂર્ય ગુરુ જો વિષમમાં, તવત્યાં પુત્ર પ્રમાણુ. ૩૨૫૬
 શુક્ર ચંદ્ર મંગલ કડી, સમમાં પુત્રિ વખાણુ ;
 દ્વિસ્વભાવ નવમાંશમાં, સૂર્ય શશી કુજ જાણુ. ૩૨૫૭
 વળી ગુરુ કે શુક્રને, બુદ્ધ જોય સુવિશેક ;
 તવ જ્યોતીષી ત્યાં કડો, એ બાળક સુવિવેક. ૩૨૫૮
 વિષમ રાશિ કેરો શની, લગ્ન વિના કો સ્થાન ;
 તવત્યાં જ્યોતીષી કહો, પુત્ર જન્મ સન્માન. ૩૨૫૯
 પોતાના નવમાંશમાં, બુદ્ધ રહેલો લેખ ;
 તનુ દ્વિસ્વભાવ નવાંશને, જોય હોય ત્રણ પેખ. ૩૨૬૦
 પોતાના નવમાંશમાં, જો ધન લગ્ન સુખાણુ ;
 બળિષ્ઠ ગ્રહ જો બુદ્ધ શનિ, જોતા હોય પ્રમાણુ. ૩૨૬૧
 તો તે કોષે ત્રણથકી. અધિક જન્મ સુહૃદ્યાર ;
 વિષમ અને સમરાશિમાં, સૂર્યશશી ચિતધાર. ૩૨૬૨
 એક બીજને જોય જવ, તવ નપુંશક વિચાર ;
 અરિત બુદ્ધ શનિ જોયનો, તેહ નપુંશક સાર. ૩૨૬૩

ગર્ભ માસાધિપતિ લેહ.

પ્રથમ માસમાં શુક્રગુરુ, અધિપતિ શુક્ર તું લેખ ;
 બીજે માસે કઠિણતા, અધિપતિ મંગલ પેખ. ૩૨૬૪
 અવયવ ત્રીજા માસમાં, અધિપતિ સુરગુરુ જાણુ ;
 ચોથેમાસે અસ્થિનો, અધિપતિ સૂર્ય પ્રમાણુ. ૩૨૬૫
 પંચમમાસે ચર્મનો, અધિપતિ ચંદ્ર વખાણુ ;
 છઠેમાસે વાળનો, અધિપતિ શની સુખાણુ. ૩૨૬૬
 સપ્તમ માસે સ્મૃતિ તણો, અધિપતિ બુદ્ધ વિચાર ;
 અષ્ટમ પોષણુ અધિપતિ, લગ્ન સ્વામિચિત ધાર. ૩૨૬૭

હરિગીત છંદ.

મેષ વૃષભ કદિ લગ્ન તો ગૃહ પૂર્વ ભાગે જન્મછે,
મિથુન અશ્વિન ખુણુ કર્કસુ સિંહ દક્ષિણ જન્મછે ;
કન્યા નૈશ્વર્યે કહો વળિ કુમ્ભ દ્વિત્રિક પશ્ચીમમાં,
ધન લગ્ને વાયવ્ય મકરે ગૃહસ્થળ ઉત્તર સીમમાં. ૩૨૮૩

દ્વાહરા.

મીન લગ્ન ધશાનમાં, શેયા પ્રકાર એમ ;
લગ્ન દિશાયે શિર કહો, શૈયાનું શુભ નેમ. ૩૨૮૪
પાપરાશિ જો લગ્નમાં, કુળ ત્રિભાગમાં ચંદ્ર ;
હી અગિયારે શુભ ગ્રહો, સર્પ વિર્યો શિશુ વંદ. ૩૨૮૫
સૂર્યચક્રી જો સપ્તમે, અથવા ત્રિકોણ સ્થાન ;
પાપરાશિ કુળ શનિ શિશુ, પિતૃકારાગ્ર માન. ૩૨૮૬
શશિ સ્વરાશિ અળિ પૂર્ણ વળિ, લગ્ને યુદ્ધ વખાણ ;
વળિ ગુરુ એથે બહાણમાં, જન્મ શિશુનો પ્રમાણ. ૩૨૮૭
જળચર રાશી લગ્નમાં, વળિ શશિ સપ્તમ સાર ;
તોપણ જન્મ વહાણમાં, જ્યોતિષ શાસ્ત્ર વિચાર. ૩૨૮૮
જળચર રાશી લગ્ન શશિ, તવ જળ સમિપે લેખ ;
શશિ જળચર વળિ કેન્દ્રસ્થળ, જન્મ જળ સમિપ પેખ. ૩૨૮૯
લગ્ને શશિ દ્વાદશ શનિ, પાપગ્રહો કદિ જોય ;
તવતે શિશુનો જન્મજો, કારાગૃહમાં હોય. ૩૨૯૦
નરરાશી શનિ લગ્નમાં, મંગલ જોય પ્રમાણ ;
તવતે શિશુનો જન્મ જો, સ્મશાન માંલ વખાણ. ૩૨૯૧
એરિત શુક્ર શશિ જોયતો, જન્મ ગૃહ અભિરામ ;
એરિત સુરગુદુજોયતો, અગ્નિહોત્ર શુભધામ. ૩૨૯૨
એરિત ભાનુ જોયતો, દેવ રાજ ગૃહ જાણ ;
એરિત યુદ્ધ જોયતો, શિલ્પ લય સુવખાણ. ૩૨૯૩
પાપગ્રહ સહ સૂર્ય શશિ, ભેગા હોય સુખાણ ;
નરકર્મ ઉત્પત્તિ તવ, જ્યોતિષ શાસ્ત્ર પ્રમાણ. ૩૨૯૪
લગ્નચંદ્ર જુદાં જુદાં, સુરગુદુ કદિન જોય ;
લગ્ને શનિ નવ જોય ગુરુ, તોપણ નરથિ હોય. ૩૨૯૫

લગ્ને લાનૂ હોયને, ચોથે રાહૂ લેખ ;
કાકાથી ઉત્પત્તિ તવ, નેપણુ બારથ પેખ. ૩૨૯૬

ત્રિયાન્તરે બરજ યોગ.

રાહુ કેતુ શનિ શુક્રને, રવિસંગે કમિ બેર :
નિશ્ચે તે બાળકતણો, પિતા બાણુ દ્રાઘ ઓર. ૩૨૯૭
અશ્વિ ચોથ ચતુર્દશી, શનિ મંગળ રવિવાર ;
કમથી ગણિ ત્રણ ઉત્તરા, બરજ યોગ વિચાર. ૩૨૯૮
સ્વામી બીજા લુવનનો, તેહ સ્થળે ફરી રેહ ;
તો સ્ત્રીયે તે સુત જણ્યો, કરિ બીજાનું નેહ. ૩૨૯૯

બરજ લગ્નયોગ.

જો ગુરુ દેખે લગ્નને, કે લગ્ને તે હોય ;
અથવા ગુરુના વર્ગનો, તેહ બિજાથી સોલ. ૩૩૦૦

અરિષ્ટ યોગ.

શુકલ કૃષ્ણ અનુક્રમરિતે, જન્મ કુંડલી માંલ ;
પદ્માષ્ટમ શશિને ગુએ, પાપગ્રહ જો લ્યાંય. ૩૩૦૧
તુરત મૃત્યુ બાળક તણું, વળિ જ્યોતિષિ તપાસ ;
એરિત શુભગ્રહ જોયતો, અષ્ટમ વર્ષે નાશ. ૩૩૦૨
મિત્ર ગ્રહોએ જોયલો, ચોથે વર્ષે વિનાશ ;
પદ્મ અષ્ટમ શુભગ્રહો, કદી વક્રગ્રહ ખાસ. ૩૩૦૩
જોતો હોયજ તેહ શિશુ, એક માસમાં નાશ ;
લગ્નસ્વામી થકિ ચંદ્રમા, તણો સ્વામિ તું તપાસ. ૩૩૦૪
ચાંદ ૧ રવિપાપગ્રહે, જોયો તવ બે વર્ષ ;
આયુ બાણુ બાળક તણું, હોય ન જો ઉત્કર્ષ. ૩૩૦૫
મંગલ રાશિનો ગુરુ, અષ્ટમ સ્થાને હોય ;
સૂર્ય ચંદ્ર શનિ જોયને, શુક્રકદી નવ જોય. ૩૩૦૬
આયુષ્યશિશુ વર્ષ ત્રણ, પછિ મૃત્યુ ઉરઆણુ ;
ત્રિયાન્તર મત જોધને, દલપતિ કરે વખાણુ. ૩૩૦૭
પદ્મ સપ્તમ અષ્ટમે, પાપગ્રહનો વાસ ;
બાળક પ્રસુતા બેતણો, કહો જ્યોતિષી નાશ. ૩૩૦૮

ચોથે વા દશમે ભુવન, સૂર્ય શનિ કુળ યોગં ;
બાળક જન્મ્યા પૂર્વે, લેય પિતાનો ભોગ. ૩૩૧૯

બાળક વર્ણુ વિચાર.

ચંદ્રહોય તન ભુવનકે, તનનો જોતો રેહ ;
ગૌર અંગ ઉજ્જવળ વદન, અતિસુંદર સુત તેહ. ૩૩૧૦
જોશનિ દેખે તન ભુવન, કે લાં વસે સુખણુ ;
તો કાળૂ વપુ બાળનું, સ્થામરંગ ઉરઆણુ. ૩૩૧૧
લક્ષ્મણા નવમાંસની, તુલ્ય શરીર વિચાર ;
અથવા બળિષ્ઠ ગ્રહસમૂં, શરીર કહેનું સાર. ૩૩૧૨
ચંદ્રતણા નવમાંસના, પતિસમ વર્ણુ વખાણુ ;
મુર્યતણા ત્રિશાંશ પતિ, સરખો ગૂણુ સુખણુ. ૩૩૧૩
જે અવયવ રાશીવિષે, સૂર્ય મંગલ નિવાસ ;
તે અવયવમાં જાણવું, રક્તચ્છિન્ન સુપ્રદાશ. ૩૩૧૪
જે અવયવ રાશી વિષે, શની રાહુ રહેકાણુ ;
તે અવયવમાં જ્યોતિષી, કાળૂ ચ્છિન્ન વખાણુ. ૩૩૧૫
વળિ જે અવયવ રાશિમાં, પાપગ્રહજ અધીક ;
યોગ હોય એરીત તો, ચ્છિન્ન વર્ણુદીક. ૩૩૧૬
ચંદ્ર શનિશ્ચર ગુહ્ય ભૂગુ, જે તન ગ્રહ મોઝાર ;
વળિ સપ્તમ મંગલજ તો, તે પાછળ ન કુમાર. ૩૩૧૭

પદ્મભૂજ નક્ષત્ર.

અશ્વિનિ આશ્લેષા મધા, રેવતિ જ્યેષ્ઠા મૂલ ;
પદ્મ નક્ષત્રજ મૂલનાં, બાળકને પ્રતિકૂલ. ૩૩૧૮

અંધાંતરે અરિષ્ટ યોગ.

જો રવિથી ગૃહ સપ્તમે, શનિ કે મંગલ જાણુ ;
તો તે સુતની માતને, રોગ કષ્ટ પ્રમાણુ. ૩૩૧૯
રવિમંગલથી સપ્તમે, જો શશિ-જ્યેષ્ઠા આવિ ;
તો તે સુતની માતને, દૈયે કષ્ટ બતાવિ. ૩૩૨૦

ચતુર નારાક.

યન જુઠાણે નાશતો, તપ વિરમયથી હાણુ ;
 આયુ વિપ્રના દોષથી, દાન કલાથી જાણુ. ૧૬૪
 વિદ્યા વણુ અભ્યાસથી, નિત્ય હાંસિથી નાર ;
 અલ્પ વીજથી ખેતિ ધુળ, નૃપ લઘુ કોષ પ્રચાર. ૧૬૫
 નેદી તીરનું રૂખડું, નારી આમય હીણુ ;
 મંત્રી વણુ રાજા મરે, કામી હૃતિ વિહીણુ. ૧૬૬

ચતુર વણુ શુન્ય.

હૃદય શુન્ય અવિધનું, દશા બંધુવણુ શુન્ય ;
 વિના પુત્ર સૂત્ર સદન, દરિદ્રિનું સૌ શુન્ય. ૧૬૭

ચતુર વણુ વ્યર્થ.

ગુણવણુ સુંદરતાનું ગણ, વિદ્યા વિના વિવેક ;
 ભોગ ધર્મ વણુ ધન ગણ, શીલ વિના ધુળ ટેક. ૧૬૮

ચતુર વણુ અફળ.

ધૃત વણુ ભોજન અફળછે, ક્રપણ અફળ ધન માન ;
 ધન વણુ જીવન અફળછે, તેહ અફળ વણુ જ્ઞાન. ૧૬૯

ચતુર જવર.

મૈથુન જવર હયનો કહો, ચિત્તા નરનો જાણુ ;
 ધિયુને મયા જવર વામનો, અંજરનો જવર ભાણુ. ૧૭૦

ચતુર દુર્લભ.

ચોર ધર્મ દુરજન કામા, વેશ્યા સ્નેહી જોય ;
 કામીનો સત જોલ એ, ચતુર્થ દુર્લભ હોય. ૧૭૧

ચતુર નષ્ટ.

અસંતોષિ દ્વિજ નષ્ટછે, નૃપ સંતોષ વિચાર ;
 વેશ્યા નષ્ટ લાજન જો, નિર્લજ કુળવતિ નાર. ૧૭૨

જો તનઃગૃહથી સપ્તમે, શનિકે મંગલ જાણુ ;
 તો બાળકના બાપને, કાંઈક રોગ પ્રમાણુ. ૩૩૨૧
 શનિ વળિમંગલ યુગલ કે, પડે મધ્ય જો ભાનુ ;
 મરે તાત તે બાળનો, કે માતા દુખ માનુ. ૩૩૨૨
 શનિ મંગલ રવિ સંગજો, કે રાખે તે દૃષ્ટ ;
 તો બાળકની માતને, હોય કષ્ટ અતિ નષ્ટ. ૩૩૨૩
 શનિમંગલ તનઃ ગૃહ રહે, કે યૈ યુગ્મ લગ્નય ;
 તો તે બાળક જન્મથી, રોગમયી ગણિયેય. ૩૩૨૪
 જોને શશિ પર અષ્ટમા, ભુવન મધ્ય જો હોય ;
 કૂરમ્બ તે દેખતાં, ક્ષણમાં મૃત્યુ જોય. ૩૩૨૫
 તનનો સ્વામી સપ્તમે, પડે સંગ શશિ જાણુ ;
 તો તે સુતનું જીવનું, વર્ષ એક તું પ્રમાણુ. ૩૩૨૬
 હોય સોમ કદિ લગ્નમાં, સપ્તમ ગૃહમાં કેતુ ;
 કે રાહુ મંગલ શની, જિવે વર્ષ એકેતુ. ૩૩૨૭
 ચતુઃશ્રલ જો દિવસમાં, તે દિનનો શશિ જાણુ ;
 કાષ્ટ કૂર મ્બ સંગમાં, પડે ભુવન તન બાણુ. ૩૩૨૮
 વળિ જોને છઠે ભુવન, બેઠો મંગલ લેખ ;
 સુત જનની બન્યો મરે, વર્ષ એકમાં પેખ. ૩૩૨૯
 શ્રલ જોય જો દીવસમાં, તે દિનનો જો ભાનુ ;
 પડે સોમના સંગમાં, મધ્ય ભુવન તન માનુ. ૩૩૩૦
 વળિ મંગલ અષ્ટમ ભુવન, બેઠો હોય વિચાર ;
 તે સુત યોગ દિવસમાં, મરે જાણું નિર્ધાર. ૩૩૩૧
 રવિ મંગલ શશિ શુક્રજો, ચારે તન ગૃહ જાણુ ;
 કે અષ્ટમ વા દાદરો, કે નવમે ચિત આણુ. ૩૩૩૨
 એક રીત જોના શ્રહો, ઉપર કલે સ્થળ દેખ ;
 તે બાળકના મર્ણનો, જન્મ કાળતૂ લેખ. ૩૩૩૩
 પડે કદી ગૃહ એકમાં, ત્રણ શ્રલ સંગે ભાનુ ;
 અંશ એકમાં હોયતો, યાવ બ્હાવરો માનુ. ૩૩૩૪
 સ્વામી પંચમ ભુવનના, સંગ પડે જો ભાનુ ;
 યુગલ અંશ યૈ એક જો, તવ બ્હાવરો હું માનુ. ૩૩૩૫

સુયોગ.

ને પ્રિય ઉન્વળ પક્ષમાં, જન્મ રાત્રિયે હોય ;
 તો શશિ અવગુણુ તેહને, નડેન ગુણિજન કોય. ૩૩૩૬
 ગુરુ બુદ્ધ શુક કેન્દ્રમાં, કે ત્રિકોણમાં હોય ;
 સકળ દોષ હરતા ઠરે, જાતક કળ શુભ જોય. ૩૩૩૭
 તહેમાં ને રજનીશને, રવિની દ્રષ્ટિ હોય ;
 દ્રવ્ય આયુ ધનવન્ત અતિ, માણે વિરલા કોય. ૩૩૩૮
 રવિ તૂટા ઘટ મકરનો, તન? ત્રીજે રિપુ ધામ ;
 અરિષ્ટ તહેને હોય નહિં, તન નિરોગિ અભિરામ. ૩૩૩૯
 શુક્રપક્ષની રાત્રિયે, જન્મ છતાં શશિ પૂર્ણ ;
 સર્વારિષ્ટ હરણુ કરણુ, જ્યોતિષિ ને પરિપૂર્ણ. ૩૩૪૦
 પાપ ગ્રહો શુભ રાશિમાં, શુભગ્રહ જોતા ખાસ ;
 સર્વારિષ્ટ હરણુ કરણુ, જ્યોતિષિ કરે તપાસ. ૩૩૪૧
 તેમજ શુભના અંતરે, પૂર્ણ ચંદ્ર શુભ રાશિ ;
 લગ્ન વિષે ગુરુ ઉચ્ચ તો, સર્વારિષ્ટજ નાશ. ૩૩૪૨
 બળવાળો લગ્નાધિપતિ, પાપગ્રહો ન જોય ;
 કેન્દ્ર રહ્યા શુભગ્રહ જુએ, તો દિધાયૂ હોય. ૩૩૪૩
 લગ્નધિ છઠે આઠમે, ચંદ્રે ક્યો નિવાસ ;
 બુદ્ધ ગુરુ શુક ત્રિભાગમાં, તવ દિધાયૂ પ્રકાશ. ૩૩૪૪
 સર્વ ગ્રહોયે જોયલો, પૂર્ણચંદ્ર પણ જાણુ ;
 મિત્ર રાશિ કે ઉચ્ચમાં, સર્વ ગ્રહો સુપ્રમાણુ. ૩૩૪૫
 શુભગ્રહ બળ પામેલ જો, કેન્દ્ર વિષેજ મુક્તમ ;
 લાભસ્થાને સૂર્યતો, દૂર અરિષ્ટ તમામ ૩૩૪૬
 કેન્દ્ર વિષે ગ્રહ રાશિ શુભ, વા નવાંશ પામેલ ;
 શુભગ્રહ મહામૃત્યુંજયી, બપ સમાન ઠરેલ. ૩૩૪૭
 ત્રીજે છઠે લાભમાં, રાહુ શુભગ્રહ શુકત ;
 કે શુભગ્રહ જોયેલતો, સર્વારિષ્ટધિ મુક્ત. ૩૩૪૮

સ્ત્રીયોગ.

સમ્પન્ન ભુવને જેટલાં, પાપગ્રહ તું પ્રમાણુ ;
 કન્યા પરણી તેટલી, લાવે તે નર જાણુ. ૩૩૪૯

મંગલ તન ગૃહમાં પડે, કે ચોથે-ગૃહ હોય ;
કે દ્વાદશ પટાણ તો, પ્રિયાન જીવે કાપ. ૩૩૫૦

અનક્ષા સુનક્ષા દુર્ધુરા યોગ.

અનક્ષા વિધુથી ખારમે, સુનક્ષા ખીજે હોય ;
અન્યો ગ્રહમાં દુર્ધુરા, રવિ વણુ ગ્રહ ને કાપ. ૩૩૫૧
સુખી ધની અનક્ષા વિષે, સુનક્ષા બુદ્ધિ નિધાન ;
શીલવંત સ્થાનીમહા, યોગ દુર્ધુરા માન. ૩૩૫૨

કેમ દ્રુમ યોગ.

શશિથી ખીજે ખારમે, હોય નહીં ગ્રહ કાપ ;
કેમ દ્રુમ તેને કહે, મહા દરિદ્રી હોય. ૩૩૫૩

વેસી વોસી ઉભય ચરી યોગ.

વેસી રવિથી દ્વાદશે, ખીજે વોસી પ્રમાણ ;
ઉભય ચરી એ થકે થતો, શશિ વણુ કોગ્રહ જાણુ : ૩૩૫૪
બળ વિદ્યા ધનવંત અતિ, વેસીનું કળ માણુ ;
દયા ધર્મ વળિ સ્થાનયુત, વોસી તણા વખાણુ. ૩૩૫૫
ઉભય ચરી વણુ ચંદ્રમા, પડે યોગ સુવિવેક ;
અતિ સુખ પ્રાપ્તી દ્વારપર, ફરે લોક બહુ નેક. ૩૩૫૬

કંટકદ્રુમ યોગ.

રવિથી ખીજે ખારમે, કાષ્ઠ ગ્રહજ નહોય ;
કંટકદ્રુમ લહેને કહે, ફલ દરિદ્રતા બેય. ૩૩૫૭

ગજખંધ યોગ.

સ્વામી દશમા ધામનો, નવમધિપતી સાથ ;
કેન્દ્ર કોણ ખીજે પડે, હોય વાળિ ગજ નાથ. ૩૩૫૮

છત્ર યોગ.

તનર ધનર સપ્તમ નેત્રિજે, કુદ્રેત્ર સૂર્યેત્ર જાણુ ;
સકળ ગ્રહો એ પડે ગૃહે, છત્ર યોગ સુપ્રમાણુ. ૩૩૫૯

જન યોગ જાહેને પડે, ને જનક કૃપા ભાવિ ;
જો જન્મ્યો તે કૃપામાં, દેવે અધિક બતાવિ. ૩૩૬૦

રાજયોગ.

સ્વામી તનનો સખળ ચૈ, કેન્દ્ર સ્થાનમાં હોય ;
કે પંચમ એકાદશે, આયુ વર્ષ શત જોય. ૩૩૬૧
વળી હોય ધનવાન અતિ, સુંદર વદન સુખળુ-
પુષ્ટ દેહથી રાજતો, નાયક શુચી વખાળુ. ૩૩૬૨
એહ ભાતિના લગ્નમાં, ગમન કરે પરદેશ ;
તો હેતુ દારજ સફળ, પૂજે ગૌરિ મહેશ. ૩૩૬૩
જો કદાપિ એ લગ્નમાં, બેઠો ભૂપતિરાજ ;
તો જાણો બહુ વર્ષ લગિ, કરે રાજ શુભ કાળ. ૩૩૬૪
શુકસુ ખીજા ભુવનમાં, વળિ નવમે ગુરુ હોય ;
રહે રાહુ છકે ભુવન, નિશ્ચય રાજ સોહ. ૩૩૬૫
આયુ ધર્મમાં ગુરુ પડે, રાજનો સુપ્રધાન ;
બહુ સેનાનિત સંગમાં, કે જાણો ધનવાન. ૩૩૬૬
સૌમ્ય ગ્રહ પંચમ નવમ, રાહુ અદ્ય પદ્ માન ;
કે દ્વાદશમે જાણુ તે, રાજનોજ પ્રધાન. ૩૩૬૭

ગ્રહ ઉચ્ચ ફલ.

એક ઉચ્ચ સુખ હોય અતિ, બેઠકિ બહુ પરિવાર ;
ત્રણ ગ્રહ ઉચ્ચથિ ભૂમિપતી, મહા મહીપતિ ચાર. ૩૩૬૮
પંચ પદ જો ઉચ્ચતો, કરે ચક્ર જગ સાર ;
વિના રામ અવતાર એ, હોયનયોગ વિચાર. ૩૩૬૯
મકર સહિત ત્રણ ઉચ્ચ જો, એક લગ્નમાં લેખ ;
જો નિજ ગૃહના જાણિયે, વિના કૃષ્ણ નહિ પેખ. ૩૩૭૦

દારિદ્ર્યોગ.

તનથી ખીજા ભુવનો, પતિ જો દ્વાદશ હોય ;
કે દ્વાદશનો યૈમિજે, દારિદ્રી નર સોહ. ૩૩૭૧

लक्ष्मणेश्वरगिरिलिप्याम्.

A 4x4 grid of diamond-shaped cells. Each cell contains a number and a dot. The numbers are arranged in a specific pattern, and the dots are arranged in a specific pattern. The numbers are: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16. The dots are arranged in a specific pattern.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

३	२	१	श्री. श्री.
४	श्री. श्री.	श्री. श्री.	श्री. श्री.
४	११	११	११
श्री. श्री.	११	११	११
५	५	५	५
५	५	५	५
५	५	५	५
५	५	५	५

२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३
३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२
४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१
५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९
७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८
७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७
८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६
९७	९८	९९	१००	१०१	१०२	१०३	१०४	१०५

ચેરા યોગ.

ત્રણુ ગ્રહ હોયજ નીચના, તો તું ભેદ ચિત આણુ ;
નિમ્ને તેહજ આળને, ચેરા દાસ વખાણુ. ૩૩૭૨

એકગ્રહપ્રતિ યોગ.

રવિથી મંગલ જો બિજો, કે દ્વાદશમે રેહ ;
તો જાણો ધનવાન નર, વળી શૂરવિર તેહ. ૩૩૭૩
જો રવિથી બીજોજ યુદ્ધ, કે દ્વાદશમે નેક ;
તો તે નર હરિચરણુનું, રાખે ધ્યાન વિશેક. ૩૩૭૪
સૂરજથી બીજો ગુર, કે દ્વાદશમે વાસ ;
તો જાણો વિદ્યા બહુ, રહે મહીપતિ પાસ. ૩૩૭૫
શુક રવિથી જો બિજો, કે દ્વાદશમે માન ;
મગન રહે નિશિદિન સંદા, હોય બહુ ધનવાન. ૩૩૭૬
જો રવિથી બીજો શની, કે દ્વાદશે પવિત્ર ;
સેવક સ્ત્રી સુખ ભ્રાત્ર અતિ, વળી હોય બહુ મિત્ર. ૩૩૭૭

દ્વીગ્રહ પ્રતિ યોગ.

જો રવિ શશિ જો ગ્રહ પડે, જાણો એકજ ધામ ;
તો તે નરને આગળો, કરે કળના કામ. ૩૩૭૮
રવિ મંગલ ગ્રહ એકમાં, સૂઝ નિર્દયી માન ;
ભાતુ યુદ્ધ જો એક ગ્રહ, હોય મહા ધનવાન. ૩૩૭૯
રવિ ગુર જોના એકગ્રહ, મહાધની નરજોય ;
કરે પતિન અતિ હેતને, વળી મિત્ર બહુ હોય. ૩૩૮૦
સૂર્ય શુક્ર જો એક ગ્રહ, ચપળ શૂર સરદાર ;
પડે એક ગ્રહ ભાતુ શનિ, પરખે માણિક સાર. ૩૩૮૧
શશિ મંગલ જો એકગ્રહ, હોય સુગલ નર લેખ ;
શશિ યુદ્ધ એક ગ્રહજ તવ, યુદ્ધિ વિશેષજ પેખ. ૩૩૮૨
એક હામ શશિ ગુરુપડે, અધિક કુટુંબી હોય ;
ચંદ્ર શુક્ર જો એક ગ્રહ, તો તૃપ મંત્રી સોલ. ૩૩૮૩
ચંદ્ર શનિશ્ચર એક ગ્રહ, વૃદ્ધપ્રિયા તવમાણુ ;
પર ખોળે તે ખેસતાં, હય ગૌપાળ પ્રમાણુ. ૩૩૮૪

મંગલ બુદ્ધ એક ગૃહ, તવ વિધવા પતિ જાણુ ;
 મંગલ ગુરુ જે એક ગૃહ, ખોલે વચન પ્રમાણુ. ૩૩૮૫
 મંગલ ભૃગુ જે એક ગૃહ, પ્રિયા ઉપર નિત ચિત્ત ;
 મંગલ શનિ જે એક ગૃહ, તો ન હોય પ્રિયવિત્ત. ૩૩૮૬
 બુદ્ધ ગુરુ ગૃહ એકતો, ચંચળ સત્ય સ્વભાવ ;
 નારી હોય પતિવ્રતા, પોતે મનથી રાવ. ૩૩૮૭
 બુદ્ધ ભૃગુ ગૃહ એકતો, વાણિ મિષ્ટ પ્રિય માન ;
 હોય બુદ્ધ શનિ એક ગૃહ, કરે સદા કલકાન. ૩૩૮૮
 ગુરુ ભૃગુ જે ગૃહ એકતો, હોય સુવિધાવાન ;
 ગુરુ શનિ જે ગૃહ એકતો, સેનાપતિ બળવાન. ૩૩૮૯
 ભૃગુ શનિ જે ગૃહ એકતો, દ્યુત કર્મે ચિત્તધાર ;
 મદ્ધ પશુપતિ જાણિયે, કરે બહુ હિતનાર ૩૩૯૦
 એક ધામ ગ્રહ જોડલા, પડ્યા જાણિયે મિત્ર ;
 તેનો શુભ ફળ આપતા, ધર પન્ડિત મન ચિત્ર. ૩૩૯૧

અથ સૂર્ય દ્વાદશ ભાવ ફલં.

પડે ભાતુ લગ્નેજ તો, બાળક પણમાં દુઃખ ;
 વળી પ્રિયા કે પુત્રનું, કદીન દેખે સૂખ. ૩૩૯૨
 પડે ભાતુ ખીજે ભુવન, તો સુતથી સુખ એન ;
 વળિ તન લાંબું દુર્બળું, બહુ ધન રાતા નેન. ૩૩૯૩
 વસે સદા પરદેશમાં, વિકટજ પંથ કઠોર ;
 રાત્ર દિવસ ચિંતા રહે, જીરસો માત્ર ન જોર. ૩૩૯૪
 ત્રીજે ગૃહ રવિ એકલો, જિવેન કોઈ બ્રાત ;
 સ્ત્રી પુત્રાદિથિ સુખરહે, બુદ્ધિવાન શુભ ગાત્ર. ૩૩૯૫
 અપલ ગંવન ધનમાન આતિ, ચાહ્ય પરસ્ત્રીસાર ;
 બહુ પરાક્રમ જાણુ વળિ, વિધવાન વિચાર. ૩૩૯૬
 ચોથે ગૃહ જે રવિ પડે, જ્ઞાનવાન પ્રિયમાન ;
 સ્ત્રી સહીત આનંદમાં, બહુ વિધા ધનવાન. ૩૩૯૭
 વળી શૂર તે હોય બહુ, છોતે યુદ્ધ અપાર ;
 કરે પ્રિતિ ભૂપતિ સકળ, વ્યાપે યશ તરવાર. ૩૩૯૮

પડેભાનું ગૃહ પંચમે, સુતસૂં રહે વિયોગ ;
 કર્મ ધર્મ થોડું કરે, રહે દેહમાં રોગ. ૩૩૯૯
 વળી સલાચાતુર અધિક, તિક્ષણ બુદ્ધિ બળવાન ;
 જાણે ત્રિધા તંત્રની, વળી પંત્રની માન. ૩૪૦૦
 પડે ભાતુ છઠે ભુવન, તો દુર્બળતન માન ;
 બુદ્ધિવાન સુંદર વદન, ધર્મવાન યસવાન. ૩૪૦૧
 કરે ધણું હિત કુટુંબે, પરમ ભક્ત હરિજન ;
 પ્રિયા આપણી સૂં રમે, અવર માત ધરિભત્ર. ૩૪૦૨
 સપ્તમ ગૃહજો રવિપડે, કરે પરસ્ત્રીય ભોગ ;
 મહા અહંકારી કૃપણ, ગૃહસ્ત્રી સહે વિયોગ. ૩૪૦૩
 અષ્ટમ ગૃહજો રવિપડે, લ'ણશરીર દુષ્પ્રલોક ;
 કરે ચાકરી નીચની, રહે દામનો શોક. ૩૪૦૪
 નવમે ગૃહજો રવિપડે, ધર્મવાન નરમાન ;
 બહુધન અતિ સુંદર યતી, વડું આયુ બળવાન. ૩૪૦૫
 બાળાપણમાં હોય બહુ, રોગ કષ્ટ અતિદુઃખ ;
 તકુણ અવસ્થા થાયતવ, પામે તનથી સૂખ. ૩૪૦૬
 દશમે ગૃહજો રવિપડે, બહુસુખ લધુ આહાર ;
 ગર્વ બાળપણ વૃદ્ધમાં, થાય વિરક્ત વિચાર. ૩૪૦૭
 એકાદશગૃહ રવિપડે, રહે મહીપતિ પાસ ;
 બુદ્ધિવાન અતિ દુર્બળો, બહુધન સેવક દાસ. ૩૪૦૮
 કરે પ્રીતિ પ્રિય કુટુંબગિ, સ્ત્રીસૂં રાખી હેત ;
 એકચિત્ત કદી નહીં, જ્યોતિષિ એ કહિદેત. ૩૪૦૯
 દ્વાદશ ગૃહમાં રવિપડે, અધિક દયા બુદ્ધિવાન ;
 નયનરોગ દુષ્પ દેહમાં, પામે કષ્ટ નિદાન. ૩૪૧૦

ચંદ્રભાવફલં.

તન ગૃહમાં જો ચંદ્રમા, સુંદર શશિ સમજાણ ;
 સ્ત્રીસૂં રાખે હેત અતિ, મહાધની નિર્માણ. ૩૪૧૧
 કુરચહ સંગ ચંદ્રમાં, જો લગ્ને હરિ રેહ ;
 મુરખ કરખાલી સદા, દારિદ્રી નર તેહ. ૩૪૧૨

ને ખીજે ગૃહ શશિપટે, અતિ સુંદર સુખમાન ;
 બુદ્ધિવાન બહુધન ચતુર, વળી ધાય યશવાન. ૩૪૧૩
 હોય સુધાકર નીચનો, કે શનિ ગૃહનો હોય ;
 કે દૃષ્ટિ કુર ગૃહતણી, તો અર્ધુ ક્ષણ જોય ૩૪૧૪
 ને ત્રીજે ગૃહ શશિપટે, સ્ત્રીરાખે બહુ હેત ;
 સકળ વસ્તુથી સુખ રહે, વિદ્યા ભિન્ન સમેત. ૩૪૧૫
 અબળ હોય શશિ બાણિયે, છવે કોષ્ઠન ભાત ;
 વળી મૂઢ અતિ હોય તે, કહિન સમજે વાત. ૩૪૧૬
 ચતુરભુવન શશિ સ્ત્રીચહિત, વળિ સુખમાન પ્રમાણ ;
 હય હરતી સંયુક્ત જો, અબળ અર્ધસુખ બાણ. ૩૪૧૭
 પંચમ ગૃહ શશિ મૂઢ અતિ, સ્ત્રી સુલભ સુખ લેખ ;
 પ્રથમે કન્યા પ્રાપ્તિ કદિ, અબળ દરિદ્રિ પેખ. ૩૪૧૮
 શશિ છઠે ગૃહ જો પડે, ખોલે વચન દુરુક્ત ;
 દયાહીન શત્રુ અધિક, રોગી આળસ યુક્ત. ૩૪૧૯
 સપ્તમ ગૃહ શશિ બાણવું, બહુધન સુંદર દેહ ;
 પામે સુંદર નારનો, તે પવિત્ર શુભ રનેહ. ૩૪૨૦
 અબળ હોય શશિ સપ્તમે, સદા રોગ તન બાણ ;
 વળિ ત્હેની રોગી પ્રિયા, બ્યોતિપિ ક્યે સુખાણ. ૩૪૨૧
 પડે સોમ ગૃહ અષ્ટમે, રોગી ચોર વખાણ ;
 ચિત્તમાંણ ઉદ્વેગ નિત, દારિદ્રી અતિ બાણ. ૩૪૨૨
 નવમે ગૃહ જો શશિ પડે, હોય મહા ધનવાન ;
 રાખે સ્ત્રી સું હેત અતિ, ધર્મ ધ્યાન બહુ માન. ૩૪૨૩
 પડે નવમ ગૃહ અબળ શશિ, હોય મૂઢ અચાન ;
 રડતે હાય સદારહે, મહાદરિદ્રિ સમાન. ૩૪૨૪
 હોય સોમ દશમે ભુવન, બુદ્ધિવન્ત પ્રિયાન ;
 સ્ત્રી સહ આનંદે રહે, સદા સુખી ધનવાન. ૩૪૨૫
 અબળ હોય નિશિનો પતી, જો રહિ દશમસ્થાન ;
 રહે રાત્ર દિન શોકમાં, દેહ દુર્બળી માન ૩૪૨૬
 પડે સોમ અગિયારમે, ધન સેવક બહુ બાણ ;
 દેહ દુર્બળી અબળ તો, મૂર્ખ દરિદ્રિ પ્રમાણ. ૩૪૨૭

ચતુર-નર્ક ચિન્હ.

કુત્સિત ભોજન પુત્રિ ધન, વળિ લડાક ધર નાર ;
ચોથે વસન મલીન તન, નર્ક ચિન્ન એ ચાર. ૧૭૩

ચતુર સ્વર્ગ ચિન્હ.

પાન પુરાણું ધી નવું, ગૃહમાં કુળવતિ નાર ;
ચોથે તુરી પલાણુવો, સ્વર્ગ ચિન્હ એ ચાર. ૧૭૪

ચતુર અવધી.

વિદ્યા સમ નહિં મિત્ર જગ, શત્રુમુર્ખતા માન ;
સ્નેહ પાત્ર નહિં પુત્ર સમ, દૈવી ધન બળવાન. ૧૭૫
ક્ષમા તુલ્ય કો તપ નહીં, સુખ સંતોષ સમાન ;
તૃણા સમ વ્યાધી દયા, સમોન ધર્મ નિદાન. ૧૭૬
નહિં વિદ્યા સમ અક્ષુકો, સલ સમન તપ કોય ;
પ્રીતિ સમૂં નહિં દુષ્પ જગત, લાગ સમુ ન સુખ હોય. ૧૭૭

ચતુર પુણ્ય વિના દુર્લભ.

સંપત્તિ ને શરીર સુખ, વિદ્યા વળિ શુભ નાર ;
પૂરવ પૂરા પૂણ્ય વણુ. માગ્યાં મળેન ચાર. ૧૭૮
નર પ્રારબ્ધધિ મેળવે, વસ્તૂ ચાર પવિત્ર ;
રાજ રસાયણ સુત સુભગ, અને નિપુણ નિજ મિત્ર. ૧૭૯
પિતા રાજ સુખ યુવા મદ, વળિ મનરંજન નાર ;
મન ઇચ્છત ધન ગૃહ વિષે, જગજીવન ફળ ચાર. ૧૮૦

ચતુર ફળ.

અગ્નિ હોત્રછે વેદ ફળ, અતિ ફળ શીલ તું માન ;
સંતતિ રતિ સ્ત્રી ફળ ગણો, ધન ફળ ભોગ સુ દાન. ૧૮૧

ચતુર સાર.

આ સંસાર અસારમાં, ચાર સાર પ્રિય માન ;
કાશિ વાસ સતસંગ શિવ, પૂજન ગંગા સ્નાન. ૧૮૨

દાદશમે ગૃહ શશિ સુખી, ધાર્મિક અને નિરોગ ;
અખળ શોક દારિદ્રતા, એક આંખમાં રોગ. ૩૪૨૮

ભોમ ભાવ ફલં.

તન ગૃહમાં મંગળ પડે, લહે બાળપણ દુઃખ ;
તન કાળું વળિ દુર્બળું, હોયન સુતનું સૂખ. ૩૪૨૯
ચુગલ ચપળ વળિ સુખ અતિ, કંકની દેહજ હોય ;
નારી તેહની નવ જિવે, સુણા મિત્ર સૌ કાંય. ૩૪૩૦
ક્રિયા કર્મ નિજનારતાં, કરે આપણે હાય ;
એરિત સ્ત્રી નિજ પુત્રપત્ની, સદા વિયોગી ગાય. ૩૪૩૧
ખીજે ગૃહ મંગલ પડે, દારિદ્રતાજ દુઃખ ;
દેણદાર નિશિદિન રહે, કદીન પામે સૂખ. ૩૪૩૨
વળી રહે પરદેશમાં, દુર્બળ શરિર પ્રમાણ ;
કાર્ય ક્ષેત્ર ખેતીકરે, સદા ગવન ચિત આણ. ૩૪૩૩
ત્રીજે ગૃહ મંગલ પડે, હોય સદા સુખી શોક ;
વળી હોય તે નીચ તો, રાત દિવસ અતિ શોક. ૩૪૩૪
ચોથે ગૃહ કુજ મિત્ર બહુ, વાહનનું અતિ દુઃખ ;
રહે સદા પરદેશમાં, લહે કદી નહિં સૂખ. ૩૪૩૫
પડે ભોમ ગ્રહ પાંચમે, જિવેન તહેને તત્ત ;
સખળ હોય જો ભોમતો, એક જિવે ધરમત. ૩૪૩૬
મંગલ છડે ભુવન જો, સુત ધન સુખ રહેકાણ ;
કદી.હોય તે અખળ તો, થાય મૂઢમતિ બાણ. ૩૪૩૭
સપ્તમ ગૃહ મંગલ પડે, સ્ત્રી ચિન્તા નિત ચિત ;
અખળ હોય તો નારિથી, રહે વિયોગી નિત. ૩૪૩૮
અષ્ટમ ગૃહ મંગલ પડે, હોય ચપળ લઘુદાન ;
સુત ચિન્તા નિશિ દિન રહે, મૃત્યુ શ્રેષ્ઠ સ્થાન. ૩૪૩૯
નવમે ગૃહ મંગલ પડે, બાણતું હિંસક યોગ ;
તન દુર્બળ ધીમંત પ્રિય, બહુધન સુત સુખ ભોગ. ૩૪૪૦
દશમ ગૃહ મંગલ પડે, કરે સદા ઉપકાર ;
દ્રવ્યવાન ઉત્સાહ સુત. કુળમાં શ્રેષ્ઠ વિચાર. ૩૪૪૧
એકાદશ ગૃહ ભોમતો, કર્મવાન જિવ બાણ ;

કરે તાત માતા તણી, સેવા ચતુર સુઝાણ. ૩૪૪૨
 દાદશમે ગૃહ ભોમતો, કરે મિત્રસૂં દેશ ;
 તેજહીન વળિ ક્રોધ સહ, ખરચે દ્રવ્ય વિશેષ. ૩૪૪૩

બુદ્ધ ભાન ફલં.

પડે બુદ્ધ તન ભુવનતો, મિષ્ટ વચન પ્રિયમાન ;
 કરે હિત બહુ કુટુંબથી, ધર્મવાન ધીમાન. ૩૪૪૪
 ખીજે ગૃહ જો બુદ્ધતો, કાવ્ય કુશળતા માન ;
 કાન્તિ સુક્ત ધનવાન અતિ, વિમળ શીળ ગુણવાન. ૩૪૪૫
 બુદ્ધ ભુવન ખેડો ત્રીજે, કરે પુણ્ય લઘુદાન ;
 હોય બહુ સેવક પ્રિયા, ધન યૌવન સન્માન. ૩૪૪૬
 ચોથે ગૃહજો બુદ્ધ તો, વૃક્ષ ગાનમાં પ્રિત ;
 ધન ધાન્ય વિદ્યા બહુ, મજેજ મિત્ર પુનીત. ૩૪૪૭
 જો કદિસંગે રાહુ કે, રવિસુત કે કુજ હોય ;
 તો તે નરને જાણિયે, બ્રાતન જીવે કોય. ૩૪૪૮
 રહે બુદ્ધ પંચમ ભુવન, ચાતુર કવિ ગુણવાન ;
 બહુ પુત્ર સૂખમાં વળી, હોય રાજ સન્માન. ૩૪૪૯
 પડે બુદ્ધ છઠ્ઠેભુવન, લેના રિપુ બહુ જાણ ;
 આજસ સહ વ્યાકુળ સદા, જ્યોતિષિ કહે સુઝાણ. ૩૪૫૦
 બુદ્ધ પડે સપ્તમ ભુવન, પામે સુંદર વામ ;
 શીખવંત સતવાક્ય મુખ, સદા વિભવતે ધામ. ૩૪૫૧
 બુદ્ધ અષ્ટમે આયુ બહુ, વળી રાજ સન્માન ;
 પામે તે નર મૃત્યુ શુભ, કાશી ગંગા સ્થાન. ૩૪૫૨
 નવમે બુદ્ધ સુપુત્ર બહુ, પરોપકારી હોય ;
 સદા હર્ષમાં તે રહે, મહાધની સુખજોય. ૩૪૫૩
 દશમે બુદ્ધ કરેજ તે, બહુ પુણ્ય વળિ દાન ;
 સેવામાં અતિચિત રહે, તાત માતની માન. ૩૪૫૪
 બુદ્ધ પડે અગીયારમે, સ્ત્રીસૂં અતિ હિત આપ ;
 સદારહે આનંદમાં, વિદ્યા લાભ પ્રતાપ. ૩૪૫૫
 પડે બુદ્ધ ગૃહ બારમે, ચાહે પરધન નાર ;
 મલિન ધૃતે નિર્દયમહા, જ્યોતિષશસ્ત્ર વિચાર. ૩૪૫૬

ગુરુ ભાવ ફલં.

તનગૃહમાં જો ગુરુ પડે, બહુ વિદ્યા ધનવાન ;
 કરે પ્રિતિ ભૂપતિસકળ, અતિ ઉદાર સહ જ્ઞાન. ૩૪૫૭
 સુરગુરુને ખીજે ગૃહે, મગન રહે દિન રેણિ ;
 હોય ધની અતિ આહંકૃતિ, વટે જ્યોતિષિ કહેણિ. ૩૪૫૮
 ત્રીજા ગૃહમાં ગુરુ પડે, અતિ કૃતજ્ઞિ તે માન ;
 રાખે પ્રીતિ ન કુટુમ્બમાં, મહાકૃપણ ધનવાન. ૩૪૫૯
 ચોથે ગૃહ ગુરુ જો પડે, હોય પ્રિયા સુત સૂખ ;
 સદારહે આનંદમાં, કદીન દેખે દુઃખ. ૩૪૬૦
 પંચમ ગૃહમાં ગુરુ પડે, પ્રિયા પુત્ર બહુ હોય ;
 વિશાળ તન ધીમાન અતિ, સદા વિભવ જન જોય. ૩૪૬૧
 છઠે ગૃહ ગુરુ જો પડે, હેતે રિપુ બહુ જાણુ ;
 અબળ હોયતો દેહમાં, રોગ કષ્ટ નિર્માણુ. ૩૪૬૨
 સપ્તમ ગૃહ ગુરુ જો પડે, અતિઆનંદ નિધાન ;
 મિષ્ટ વચન ચાહેપ્રિયા, બુદ્ધિવાન ધનવાન. ૩૪૬૩
 અષ્ટમ ગૃહ જો ગુરુ પડે, ચાકર દીન કૃપીણુ ;
 આળસ યુક્ત રહે સદા, નિર્વિવેક તન ક્ષીણુ. ૩૪૬૪
 નવમે ગૃહ જો ગુરુ પડે, હોય મહા ધનવાન ;
 રાખે હિત બહુ કુટુમ્બે, કરે પુણ્ય અતિ દાન. ૩૪૬૫
 વળી લહે પદવી વડી, કર્મવાન ધનવાન ;
 સદા રહે આનંદમાં. હોય મહા બળવાન. ૩૪૬૬
 દશમે ગૃહ જો ગુરુ પડે, રાજ ચ્છિન્ન સહમાન ;
 ઉત્તમ વાહન કુટુમ્બી, દયા ધર્મ યશવાન. ૩૪૬૭
 પડે ગુરુ એકાદશે, સામર્થ્ય બહુ જોય ;
 વજ્ર રત્ન વાહન અધિક, રાજ કૃપાથી હોય. ૩૪૬૮
 પડે ગુરુ ગૃહ દ્વાદશે, રહે રોગ દિન રેણુ ;
 દાન પુણ્ય થોડું કરે, જૂઠાં ખોલે વેણુ. ૩૪૬૯

શુક્ર ભાવ ફલં.

પડે શુક્ર જો લગ્નમાં, કરે પુણ્ય બહુ.દાન ,
 પ્રસન્ન વદન પ્રિય પ્રીતિમન, વિદ્યા ધન યશવાન. ૩૪૭૦

શુક ખીન્ને ભુવને પડે, સ્ત્રીસૂં રાખે હેત ;
 અણચિન્ત્યૂં ધન પામતો, શ્રીધીમાન સચેત. ૩૪૭૧
 ત્રીન્નેગૃહ ભૃગુજ્ઞે પડે, હોય કૃસિત ધનહીન ;
 અપ્રિય વચન વદે સદા, કામી મહા મલીન. ૩૪૭૨
 જ્ઞે ભૃગુ ચોથે ગૃહ પડે, હોય પ્રિયા બહુ પુત્ર ;
 રહે ભક્તિ ગુરુ દેવમાં, વળી હોય બહુ મિત્ર. ૩૪૭૩
 પડે શુક પંચમ ભુવન, કાવ્ય કળાકૃતિ જ્ઞેય ;
 અતુર ધની અતિ જાણિયે, રસિક વિલાસી હોય. ૩૪૭૪
 છઠ્ઠેગૃહ ભૃગુ જ્ઞે પડે, કરે સ્ત્રીઓની વાત ;
 હોય શત્રુ હેના અધિક, વિશ્વમાંજ સુણુ ભાત. ૩૪૭૫
 સપ્તમ ગૃહ ભૃગુ જ્ઞે પડે, હોય પ્રિયા સુત સૂખ ;
 બહુધન આનંદી રહે, દેખે કદીન દુઃખ. ૩૪૭૬
 અષ્ટમ ગૃહ જ્ઞે શુક તો, અતિ પ્રસન્ન મુખમાન ;
 સ્ત્રી સુતની ચિન્તા સદા, વળિ નિશંક બળવાન. ૩૪૭૭
 નવમેગૃહ ભૃગુ હોયતો, ભાગ્યવાન ઉરઆણુ ;
 નિશિદ્ધિન મન આનંદમાં, ધર્મવાન ગુણિ જાણુ. ૩૪૭૮
 દશમ ગૃહે કદિ શુકતો, રહે સુખી દિન રેત ;
 સ્ત્રીસુતસૂં અતિ પ્રીતિનિત, મહાધની મન ચેત. ૩૪૭૯
 પડે ભૃગુ એકાદશે, નૃસ ગાન કૃતિ હોય ;
 દ્રવ્યાગમન સદા રહે, ધર્મવાન નર સોલ્લ. ૩૪૮૦
 દ્વાદશમે ગૃહ ભૃગુ પડે, રહેજ ચિત્ત મલીન ;
 ક્રોધી વળી વિરોધિ સહ, કામી સલ વિહીન. ૩૪૮૧

શની ભાવ ફલ.

શનિ તન^૧ ગૃહમાં જ્ઞે પડે, લગ્ન તુલા વા મીન ;
 હોય નૃપતિ જગમાં વિદિત, કે કુલદિપક પ્રવીણ. ૩૪૮૨
 મકર કુમ્ભમાં ધન બહુ, અન્ય રાશિમાં દુઃખ ;
 તનમાં રોગ સદા રહે, કદી ન દેખે સૂખ. ૩૪૮૩
 પડે શનિશ્વર જ્ઞે બિન્ને, દેશાન્તરમાં જાય ;
 તો પામે અતિ દુઃખ તે, નહિંતો દુખી ગવાય. ૩૪૮૪

પડે શનિશ્વર જોત્રિજો, વાહનાઠય નૃપ માન ;
 પાળે બહુ જનને સદા, વિક્રમ સમ બળવાન. ૩૪૮૫
 પડે ભુવન ચોથે શની, દારિદ્રી ઉરઆણુ ;
 વળિ કુશીલ દુર્બળ પ્રકૃતિ, વાત પિત્ત મય જાણુ. ૩૪૮૬
 પડે શનિશ્વર પાંચમે, મહા મૂઢમતિ જાણુ ;
 વિત્તહીન રોગીસદા, પુત્ર સૌખ્યની હાણુ. ૩૪૮૭
 છટે હોય શનિશ્વરસુ, ત્હેને શત્રુન કોય ;
 પુત્ર અંગ બળવાન તે, સદાસૂખી નર હોય. ૩૪૮૮
 પડે શનિશ્વર સપ્તમે, સ્ત્રીનું દુષ્પ બહુ જાણુ ;
 હીન વૃત્તિ બળહીન પણુ, મકર ક્રમ્ભ સુખ માણુ. ૩૪૮૯
 પડે શનિશ્વર આઠમે, કૃપતન આળસ યુક્ત ;
 હોય વાયુ ધત્તાદિ વળિ, કહું સતોષ વિમુક્ત. ૩૪૯૦
 નવમ ગૃહે શનિ જો પડે, ધર્મ કર્મ મતિ હીન ;
 કામ રાકિત નહિ તન વિષે, રહે સદાજ મલીન. ૩૪૯૧
 તુલા મીનનો હોય તો, ધર્મ કર્મ પર પ્રીત ;
 સુખી ધની મોસાળથી, વિદ્યા જ્ઞાન વિદીત. ૩૪૯૨
 દશમ ગૃહે શનિ ઉચ્ચતો, બુદ્ધિવાન ધનવાન ;
 હોય શનિશ્વર નીચ તો, દારિદ્રી નર માન. ૩૪૯૩
 એકાદશ ભુવને શની, લહે સભામાં માન ;
 હોય શનિશ્વર નીચતો, મજે અર્ધ સન્માન. ૩૪૯૪
 પડે શનિશ્વર દ્વાદશે, દયા ન રાખે ચિત્ત ;
 નીચ સંગતી નિતરહે, કદી હોય નહિં વિત્ત. ૩૪૯૫
 કદી બારમે સ્વગૃહી, હોય શનિશ્વર જાણુ ;
 ખન આવે ખરચે અધિક, જ્યોતિષિ કરે વખાણુ- ૩૪૯૬

રાહુ કેતુ ભાવ ફલ.

રાહુ કેતુ લગ્ને પડે, સુણો જોતિષિ મિત્ર ;
 રહે રોગ તનમાં સદા, વળિ દરિદ્ર અપવિત્ર. ૩૪૯૭
 રાહુ કેતુ ખીજે ભુવન, તો ભાં ધન નવ હોય ;
 વિપત્તિમાંલ સદારહે, કદીન સુખ તે જોય. ૩૪૯૮

રાહુ કેતુ ત્રીજે ભુવન, જીવે નહિં કો બ્રાત ;
 સકળ અરિષ્ટ નાશક કરે, શરિર સુખી શુભ વાત. ૩૪૯૯
 રાહુ કેતુ ચોથે ભુવન, હોય દ્રવ્યનું દુઃખ ;
 વળી બ્રાત સુત માતૃનું, કદીન દેખે સૂખ. ૩૫૦૦
 રાહુ કેતુ પંચમ ભુવન, જિવેન પુત્ર પ્રભાણ ;
 પડે રાહુ જો ઉચ્ચતો, હોય ધનાઢય વખાણ. ૩૫૦૧
 રાહુ કેતુ પટમ ભુવન, હેને શત્રુ ન કોય ;
 પામે પદ્મી ઉચ્ચતી, દ્રવ્ય માન અતિ હોય. ૩૫૦૨
 રાહુ કેતુ સપ્તમ ભુવન, તવ ખુશિમાં તે લેખ ;
 પુણ્ય દાન થોડું કરે, પ્રિયાન જીવે પેખ. ૩૫૦૩
 રાહુ કેતુ અષ્ટમ ભુવન, રોગવાન તે માન ;
 અપણ શરવિર તે ખરો, બુદ્ધિવાન ધનવાન. ૩૫૦૪
 રાહુ કેતુ નવમે ભુવન, હોય યુગલ બહુ જાણ ;
 દાન પુણ્ય કદિ નવ કરે, જન્મારેજ સુખાણ. ૩૫૦૫
 રાહુ કેતુ દશમે ભુવન, રહે નિધન નર લેખ ;
 ધરે ચિત્ત પરદ્રવ્યમાં, પામે સુખ નવ પેખ. ૩૫૦૬
 રાહુ કેતુ એકાદશે, ગજ ઘોડા બહુમાન ;
 કદીરાહુ હોયે અબળ, તોત એહ સન્માન. ૩૫૦૭
 રાહુ કેતુ ગૃહદ્વાદશે, પડે કરે લઘુ દાન ;
 એક માર્ગ ખર્ચેજ ધન, ઉપકારી ગુણવાન. ૩૫૦૮
 રાહુ ત્રિજે છઠ્ઠે અને, એકાદશે નિદાન ;
 મકર કન્યા વૃષભ મિથુન, કર્ક મેશ શુભ માન. ૩૫૦૯

ત્રિયાન્તરે ભાવ સમાસ વિચાર.

પોતાનો સ્વામી અને, શુભગ્રહો યુત સાર ;
 શુભગ્રહોયે જોયલા, ભાવનિ વૃદ્ધિ વિચાર. ૩૫૧૦
 પાપગ્રહોયે હાનિ વળિ, મિત્રાધિ મિત્ર વખાણ ;
 એ રિત ભાવ વિચારતા, જ્યોતિષિ સર્વ સુ જાણ. ૩૫૧૧
 ઉચ્ચરાશિ વા મિત્ર ગૃહ, રહેલ ગ્રહ કહું નેક ;
 ભાવતણી અતિ પુષ્ટિ કર, જ્યોતિષિ જાણ વિશેક. ૩૫૧૨

શત્રુ વા નિચ રાશિમાં, રહેલ ગ્રહથી નાશ ;
ભાવ તણા બીજા અને, પંચમ કેન્દ્ર તપાસ. ૩૫૧૩
જો શુભ પાપ ગ્રહો અને, મિત્ર મળે કે જોય ;
અતુકમ વૃદ્ધિ હાની અને, મિત્રપણૂં તવ હોય. ૩૫૧૪
ભાવ સ્વામિ ત્રિક ભુવનમાં, ત્રિકસ્થાનનો ભાવ ;
માંદ્ર હોય તે ભાવનો, નાશ જ્યોતિષિ બતાવ. ૩૫૧૫
ભાવ તણો સ્વામી કદી, શત્રુ નીચ વા અસ્ત ;
પામ્યો નહિં શુભ યુક્ત તે, જોય ન તવ ઉદવસ્ત. ૩૫૧૬

ધન પ્રાપ્તી વિચાર.

લગ્ન અને શશિથી કદી, દશમે રહ્યા સાર ;
સૂર્યાદિ ગ્રહો અતુકમે, જો ધન પ્રાપ્તિ વિચાર. ૩૫૧૭
પિતા માત શત્રુ અને, મિત્ર ભાઈથી જાણ ;
વળિ સ્ત્રી સેવકથી કરે, ધન પ્રાપ્તિજ પ્રમાણ. ૩૫૧૮
લગ્ન અને શશિથી કહૂં, દશમે ગ્રહ નવ કોય ;
તવ લગ્ન ચંદ્ર સૂર્યથી, દશમ સ્વામિ જો હોય. ૩૫૧૯
તે નવમાંશ રાશી રહ્યા, સ્વામિનિ વૃત્તિ જાણ ;
એ રિત ધન પ્રાપ્તિ તણા, દલપતિ કરે વખાણ. ૩૫૨૦
નવમાંશ તણો સ્વામિજો, સૂર્ય હોય તવ લેખ ;
સુવર્ણ ઉર્ણુ અને કહૂં, મંત્રોપદેશ પેખ. ૩૫૨૧
અથવા વૈદ્યક સુગંધી, વસ્તુ મોતિ મણિનેક ;
વ્યાપારે શુભ વૃત્તિથી, ધન પ્રાપ્તિ સુવિશેક. ૩૫૨૨
નવમાંશ તણો સ્વામિ શશિ, રાજ્યાંગનાથિ સાર ;
આશ્રય મળતો મોતિ વળિ, પ્રવાલ શંખ વિચાર. ૩૫૨૩
વાણિ વિનોદિત માર્ગ જળ, વિષે પદાર્થ ઉત્પન્ન ;
તેહતણો વ્યાપાર વળિ, કૃષિથી પ્રાપ્તી ધન. ૩૫૨૪
કુળ સ્વામિ નવમાંશ તો, ખડ્ગ ચક્ર તરવાર ;
અગ્નિ ક્રિયા મનસિલ અને, હરિતાલ ખનિજ સાર. ૩૫૨૫

હિ ગળાક અંજન યકી, ધન પ્રાપ્તીજ સુખાણુ ;
 જો નવાંશપતિ બુદ્ધનો, ગણિતાક્ષરે વખાણુ. ૩૫૨૬
 કાવ્ય ચિત્ર સિદ્ધપકિયા, વેદાધ્યયનજ તેક ;
 ધન પ્રાપ્તી કરતો સુઘડ, આગ્રહ રાખિ વિશેક. ૩૫૨૭
 ગુરુ નવમાંશે સ્વામિ તવ, ધર્મોપદેશ ધ્યાન ;
 પુરાણ વાર્તા દેવને, બ્રાહ્મણ પડિત માન. ૩૫૨૮
 તીર્થોપવાસ ગુરુ તણી, સેવનાથિ અભિરામ ;
 ધન પ્રાપ્તી શુભ જાણવી, મોક્ષપદે વિશ્રામ. ૩૫૨૯
 શુક નવાંશ પતિજ તવ, ગજ હય મહિષી ગાય ;
 જ્વાહિર સુવર્ણ રજતથી, પ્રાપ્તી સુત્રજ ગણાય. ૩૫૩૦
 રવિજ નવાંશે સ્વામિ તવ, કાસદ મળૂર લેખ ;
 વૈભવાથિ પ્રાપ્તી કહી, વિષેપ જ્યોતિષિ પેખ. ૩૫૩૧
 ધન પ્રાપ્તી સુપ્રકારમાં, કહ્યા પ્રમાંણુ સાર ;
 સૂર્ય ઉચ્ચ સ્વંપરાકમે, ધન પ્રાપ્તી સુવિચાર. ૩૫૩૨
 છટ્ઠાનો સ્વામી ત્રિજ, તવ કાષ્ઠાદિક ખ્દાણુ ;
 વેચવાનિ વૃત્તી યકી, ધન પ્રાપ્તીજ પ્રમાણુ. ૩૫૩૩
 શુભગ્રહોની દ્રષ્ટિયે, હીન સોમ જો હોય ;
 તવ ચાકર કે બિહુકી, એ રિત પ્રાપ્તી જોય. ૩૫૩૪
 નીચ અને અસ્તાંશને, પામેલા અહ સર્વ ;
 શુભ દશમ બુવન વણુ રહ્યા, બિહુક માગે પર્વ. ૩૫૩૫
 ભગને શશિ કેન્દ્રે રવિજ, ગુરુ હાદશેજ જાણુ ;
 તે પણુ બિહુક જાણુવો, જ્યોતિષ શાસ્ત્ર પ્રમાણુ. ૩૫૩૬
 અંશ વિષે જો શુકને, સૂર્ય જોયો હોય ;
 તવ તે સેવક રાજનો, ચતુર જ્યોતિષી જોય. ૩૫૩૭
 શુભ અહ દ્રષ્ટિ વિશેષ જવ, દલપતિ દશમે ધામ ;
 તવ તે સુખિ ધનિ સેવકો, પુત્ર પ્રિયા અભિરામ. ૩૫૩૮

અધ્યાન્તરે સ્ત્રી જાતક.

હરિગીત ૭૬.

સ્ત્રી જાતકમાં સ્ત્રી શરિર સુખ લગ્ન ચંદ્રધિ જાણવું,
સૌભાગ્ય ભુવન કલત્રથી^૭ વૈધવ્ય મૃત્યુધિ^૮ પ્રમાણવું ;
વિષમ રાશિમાં લગ્ન અને શશિ હોયતો સ્ત્રી પુરુષ સમી,
સમ રાશિમાં કદિ હોય તો સ્ત્રી સ્વભાવમાં નહિ^૯ ગણુ કમી. ૩૫૫

દાહુરા.

લગ્ન ચંદ્ર બે શુભ ગ્રહે, જોયાથી સુસ્વભાવ ;
પાપગ્રહે જોયા થકી, હિણુ ગુણુ રૂપ બતાવ. ૩૫૪૦
લગ્ન અને કુલ્લ ચંદ્રમાં, બળ વિશેષ પામેલ ;
તેહતણા ત્રીશાંશમાં, ક્ષણ શુભ કારિ કરેલ. ૩૫૪૧
શુક કુળકે શનિ રાશિના, લગ્ને ચંદ્ર નિવાસ ;
પાપગ્રહે જોયેલ તો, માત સહિત તે ખાસ. ૩૫૪૨
પરપુરુષસું વિલાસતાં, જ્યોતિષિ જાણે કોય :
શુક રાશી અંશમાં, કલત્ર ભુવનજ હોય. ૩૫૪૩
શનિયે જોયેલ તો, રોગ યુક્ત ભગ જોય ;
શુભ રાશીના અંશમાં, કલત્ર ભુવનજ રહોય. ૩૫૪૪
વળિ શુભ ગ્રહજ નિરિક્ષતા, સુભગ ગણુ સૌ કોય ;
શુભગ્રહ જોયું સપ્તમું, સ્વિરાસ્થાંશજ હોય. ૩૫૪૫
તવ તો સ્ત્રીનો સ્વામિ જો, ચંદ્ર કામિ હર આણુ ;
શશિરાસ્થાંશે જો કદી, કલત્ર કામિ સુ જાણુ. ૩૫૪૬
કલત્ર કુજરાસ્થાંશમાં, સ્વામિ કોષ મય જાણુ ;
બુદ્ધરાસ્થાંશે હોયતો, વિધાવાન વખાણુ. ૩૫૪૭
શુકરાસ્થાંશ કલત્ર તો, સ્વામિ જિતેન્દ્રિય લેખ ;
શુકરાસ્થાંશે તવ પત્ની, સ્વરૂપ ભાગ્યવત પેખ. ૩૫૪૮
શનિરાસ્થાંશ કલત્ર તો, ધરડો મૂર્ખ વિચાર ;
એ રિત સપ્તમ ભુવનનો, કલ્હો સુધડ વિસ્તાર. ૩૫૪૯
ચંદ્ર શુક લગ્નેજ તો, સુખિ પણ ઈધા ભાવ ;
ચંદ્ર બુદ્ધ લગ્નેજ તો, સગદિણિ સુખી બતાવ. ૩૫૫૦

ચતુર નર્મદા નામ.

રેવા અને સુ નર્મદા, મેકલકન્યા બાણ ;
મોમોદ્ધવા ચતુર બણે, મુનિજન નામ પ્રમાણ. ૧૮૩

ચતુર મધ્ય ગમન વર્ણિત.

મહા ગર્ધભ ને દંપતી, શુર શિષ્ય લે માનિ ;
એહુનિ મધ્ય જવા થકી, કર્મ પુણ્યની હાનિ. ૧૮૪

ચતુર રોગી ઉપચાર.

વૈદ્ય ઔષધી ચાકરી, વળી રોગ લે માનિ ;
ચાર માંહનું એક નહિ, તો રોગીની હાનિ. ૧૮૫

ચતુર વણ હીન.

વસન હીન ભૂપણ વળી, ભોજન ધૃત વણ હીન ;
ત્રિય વિહીન ગુણ હીન દ્રિજ, વિદ્યા વિનય વિહીન. ૧૮૬

ચતુર અવશ્ય કર્તવ્ય.

મો કારજ તજ ભોજને, નહાતાં સહસ્ર કામ ;
દાન કરતાં લક્ષ તજ, કોટિ લાગિ પ્રભુ નામ. ૧૮૭

એક નમસ્કાર વર્ણનીય.

સભા યત્ર ને દેવ મુકુ, એને એક પ્રણામ ;
કરેન નર અભિમાનથી, તો નિજ નેક ધામ. ૧૮૮

ચતુર આનંદ પ્રકાર.

વિપયાનંદ સંસાર છે, ભગ્નાનંદ પ્રભુ દાસ ;
સહજનંદ ચિતમાં ગણે, સગુણ રૂપનો વાસ. ૧૮૯
ચોથે 'શ્રદ્ધાનંદ'નું, કો કરિશકે વખાણ ;
જિવનમુક્ત થાવા થકી, નાશ વાસના બાણ. ૧૯૦

ચતુર વર્ણ.

'શ્રદ્ધા'ણુ ક્ષત્રિય વૈશ્યને, ચતુર્થ શૂદ્ર વિચાર ;
ચારનિ વર્ણોપત્તિ કહું, ને વળિ ધર્મ પ્રકાર. ૧૯૧

પુદ્ધ શુક લગ્ને જતો, કળાકુશળ બહુ બહાલિ ;
 લગ્ને શુભગ્રહ હોય તો, અનહદ સુખ ગુણ વાળિ. ૩૫૫૧
 વૃષભ સિંહ કન્યા અને, વૃશ્ચિકમાં શશિ વાસ ;
 તો તે સ્ત્રીને સંતતી, આછિ બાણવી ખાસ. ૩૫૫૨
 મંગલ પુદ્ધ ગુરુ અને, શુક સુખળ પામેલ ;
 હોય જ્યોતિષી તો કહો, બ્રહ્મ નિદાન હરેલ. ૩૫૫૩
 પાપ ગ્રહે જોયેલ કદિ, પાપ રાશિજ કલત્ર ;
 હોય ન હોને છોકરાં, કહો જ્યોતિષી અત્ર. ૩૫૫૪
 સપ્તમ સ્થાને બેયકે, વધુ શુભગ્રહ જો હોય ;
 રાગની તે માનિતી, રાણી જગ જન જોય. ૩૫૫૫
 સપ્તમ ભુવને રાહુ તો, કુલ કલંક દેતાજ ;
 લગ્ન શશિય સપ્તાષ્ટમે. પાપગ્રહયિ વિધવાજ. ૩૫૫૬
 શુભગ્રહે નવ જોયલા, લગ્ન ચંદ્ર નિર્ધાર ;
 પાપગ્રહ વચ્ચેજતો, ઉભયકુલ નાશક નાર. ૩૫૫૭
 સપ્તમ ભુવને કંકના, રવિ મંગલ જો હોય ;
 પર પુત્રપે આશસ્ત તે, ચતુર જ્યોતિષી જોય. ૩૫૫૮
 પાપગ્રહે જોયેલ કદિ, સપ્તમ મંગલ વાસ ;
 બાળરાંડ તે બાણવી, જ્યોતિષિ કરો તપાસ. ૩૫૫૯
 અષ્ટમ સ્વામી સપ્તમે, સપ્તમ સ્વામી અષ્ટ ;
 પાપગ્રહે જોયેલતો, બાળરાંડ તે સ્પષ્ટ. ૩૫૬૦
 પૃથ્વિ અષ્ટમ સ્વામિ જો, પૃથ્વિ દ્વાદશ લેખ ;
 પાપગ્રહે જોયેલ તો, બાળરાંડ તે પેખ. ૩૫૬૧
 અષ્ટમ ગુરુ કે શુક તો, ગર્ભપાત યાનાર ;
 અથવા બાણો મૃતપ્રજા, જ્યોતિષશાસ્ત્ર વિચાર. ૩૫૬૨
 અષ્ટમ મંગળ હોય તો, લંપટ તેહ ગણાય ;
 અષ્ટમ શનિ તો તેહનો, સ્વામિ રોગિ ભણાય. ૩૫૬૩
 અષ્ટમ જો રવિ હોય તો, તે હરતી સંતાપિ ;
 અષ્ટમ જો કદિ રાહુ તો, દે કુળધર્મ ઉથાપિ. ૩૫૬૪
 આશ્લેષા નક્ષત્ર તિથિ, ખીજ અને શનિવાર ;
 એ યોગે કદિ જન્મતો, વિષકન્યાજ વિચાર. ૩૫૬૫

નક્ષત્ર શતગિપા તિથી, દ્વાદશિને રવિવાર ;
 એ યોગે કદિ જન્મતો, વિપકન્યા ચિતધાર. ૩૫૬૬
 નક્ષત્ર વિશાખાનિધી, સપ્તમિ મંગલવાર ;
 એ યોગે પણ જન્મતો, વિપકન્યાજ ઉચાર. ૩૫૬૭
 પાપગ્રહ સહ લગ્નમાં, પાપરાશિ નિર્માણ ;
 વળિ છઠ્ઠે પાપગ્રહો, તે વિપકન્યા જાણ. ૩૫૬૮
 લગ્ને શનિ પંચમ રવી, નવમે મંગલ વાસ ;
 તે પણ વિપકન્યાજ છે, ચતુર જ્યોતિષિ તપાસ. ૩૫૬૯
 લાગ્ય હીન ધન હીન વળિ, શોકયુક્ત જન જોય ;
 વિપકન્યા વ્યાખ્યા પ્રકટ, વળિ સતતી નહોય. ૩૫૭૦
 સપ્તમ સ્વામિ સપ્તમે, અથવા શુભગ્રહ તેક ;
 તો તે વિપકન્યા નથી, શુભ કર હોય વિશેક. ૩૫૭૧
 જે અષ્ટમ કદિ ખુદ તો, જાણુ કાકવંધ્યાજ ;
 અષ્ટમ રવિ શનિ હોય તો, તે ગણતા વંઝજ. ૩૫૭૨
 કુળ રાશીમાં કુળ તણો, હોય ત્રિશાંશ વિચાર ;
 બાળપણે બગડેલિ તે, દાનપાત્ર નવધાર. ૩૫૭૩
 ખુદ તણો ત્રિશાંશ તો, પ્રપંચિ તેહ ગણાય ;
 ગુરુતો કદી ત્રિશાંશ તો, સતી સ્વરૂપ લણાય. ૩૫૭૪
 શુદ્ધતણો ત્રિશાંશતો, કુળનીતિયે વખાણ ;
 શનિતો કદી ત્રિશાંશ તો, દારી તેહ સુખણ. ૩૫૭૫
 શુકરાશિમાં ગુક્રનો, જે ત્રિશાંશ ગણવાન ;
 ખુદતણો કદિ હોય તવ, કળાકુશળ સન્માન. ૩૫૭૬
 જે ગુરુતો ત્રિશાંશતો, સદ્ગુણતાજ સુખણ ;
 જે શનિતો કદિ હોયતો, નાતરિયા હરઆણ. ૩૫૭૭
 મંગળતો કદિ હોયતો, તેહ નદારી નાર ;
 ખુદરાશિમાં ખુદતો, તવ ગણવન્ત અપાર. ૩૫૭૮
 ખુદરાશિમાં કુળ તણો, ત્રિશાંશ કપટી લેખ ;
 ગુરુતો કદી ત્રિશાંશતો, તેહ સતી શુભ પેખ. ૩૫૭૯
 વળિ ભૂગુતો ખુદેજતો, કાતી તે ચિત ધાર ;
 શનિતો જે ખુદેજતો, પવં ગણાતી નાર. ૩૫૮૦

કર્કરાશિમાં કુળતણો, હોય ત્રિશાંશ મુખણ ;
 તે વનિતા વેશ્યા પ્રકટ, બ્યોતિપ શાસ્ત્ર પ્રમાણ. ૩૫૮૧
 એરિત યુદ્ધ તણોજ તો, શિષ્ય કળામાં શિષ્ ;
 એરિત ગુરુનો હોયતો, તે ગુણવાત્ત વરિષ્. ૩૫૮૨
 એરિત શુક્રતણોજતો, તે લ'પટજ ગણાય ;
 એરિત શનિનો હોય તો, સ્વામિધાતક ભણાય. ૩૫૮૩
 સિંહરાશિમાં કુળતણો, ને ત્રીશાંશ વખાણ ;
 પુરુષાયરણી તે સદા, બ્યોતિપિ નળ મુખણ. ૩૫૮૪
 એરિત યુદ્ધતણોજતો, પુરુષ બહેવિ એટાણિ ;
 એરિત ગુરુનો હોયતો, રાણિ રાજ સુખ વાણિ. ૩૫૮૫
 એરિત શુક્રતણોજતો, શિશુસંગે રમનારિ ;
 એરિત રવિજતણો તદા, કુળથી બ્રહ્મ થનારિ. ૩૫૮૬
 ગુરુ રાશીમાં કુળ તણો, ને ત્રિશાંશ ગુણ વાણિ ;
 એરિત યુદ્ધતણોજતો, વખણાય યુદ્ધિશાણિ ૩૫૮૭
 એરિત ગુરુનો હોય તો, ગુણ તત્ત્વે વખણાતિ ;
 એરિત ભૂગુનો હોય તો, સતિ જગમાંલ ગણાતિ. ૩૫૮૮
 એરિત શનિનો હોય તો, તે લ'પટજ ગણાય ;
 શનિરાશીમાં કુળ તણો, તવ ત્યાં દાસિ લણાય. ૩૫૮૯
 શનિરાશીમાં યુદ્ધનો, તો તે નાર નહારિ ;
 શનિરાશીમાં ગુરુ તણો, તે હસતી શુભકારિ. ૩૫૯૦
 શનિ રાશીમાં શુક્રનો, તવને વંજા નાર ;
 શનિમાં શનિ ત્રીશાંશતો, તે લ'પટ ચિતપાર. ૩૫૯૧
 ને સપ્તમ શનિ યુદ્ધ સહ, તવ હિઝડાની નાર ;
 વળિ ને તે ચર લગ્નતો, સ્વામિ પ્રવાસિ વિચાર. ૩૫૯૨
 ને સપ્તમ કદિ સૂર્ય તો, સ્વામી કરશે લાગ ;
 પાપગ્રહે જોયેલ શનિ, કલત્ર આવરિ અભાગ્ય. ૩૫૯૩
 કલત્ર લુપ્તને શુભ અને, પાપ ગ્રહેનો સંગ ;
 તવ નાતરિયા તેહ સ્ત્રી, નળ બ્યોતિપી વ્યંગ. ૩૫૯૪
 સ્ત્રી જાતક સંક્ષેપમાં, કથ્યૂં શાસ્ત્ર અનુસાર ;
 ગુર્જર પ્રબ મુહિતકરણ, દલપતિ જોયશદાર. ૩૫૯૫

ગ્રંથાન્તરે સ્ત્રી જાતક કોષ્ટક.

જન્મ લગ્નાદિ દ્વાદશ સાવ સ્થાને જેને ગ્રહ આવે તેહનાં પૃથક પૃથક ફળ દર્શાવનાર
કોષ્ટક-ચાહુ કેહનાં ફળ મતાંતરે એકજ છે.

સાવ સંખ્યા.	રવિ.	ચંદ્ર.	મંગળ.	બુધ.	શુક્ર.	શની.	રાહુ-કેતુ.
લગ્ન. ૧.	વિધવા.	આયુષ્યનાશ.	વિધવા.	પતિવ્રતા.	પતિવ્રતા.	હરિદ્રી.	પુત્રનાશ.
ધન. ૨.	દરિદ્રકુ.ખ.	બહુપુત્રવાન.	દરિદ્રકુ.ખ.	સૌભાગ્ય સંપતિ.	સૌભાગ્ય સંપતિ.	દરિદ્ર કુ.ખ.	દરિદ્રકુ.ખ.
મહુલ. ૩.	પુત્રવાનધનવાન.	પુત્રવાન ધનવાન.	પુત્રવાન ધનવાન.	પુત્રવાન ધનવાન.	પુત્રવાન ધનવાન.	હર્ષભીવાન.	હર્ષભીવાન.
સુહૃદ્ ૪.	દરિદ્રતા.	ફરલીગ્ય.	અદરપરંતતિ.	અતિસૌખ્ય.	અતિસૌખ્ય.	કુગ્ધ અદર.	પુત્રનાશ.
મૃત. ૫.	સંતતિનાશ.	કન્યા સંતતિ.	સંતતિનાશ.	બહુકુલપ્રાપ્તિ.	બહુકુલપ્રાપ્તિ.	રોગી.	મર્ણી.
રિપુ. ૬.	ધનવાન.	વિધવા.	ધનવાન.	ધનવાન.	ધનવાન.	ધનવાન.	ધનવાન.
અધા. ૭.	રોગી.	મવાસી.	વિધવા.	ધમ્ય.	ભયખનધન.	વૈધવ્યમર્ણી.	વિયનાશ.
મૃત્યુ. ૮.	વિધવા.	વિયોગ મર્ણીપર્યેત.	ધનવાન.	સ્વભન વિયોગ.	મર્ણીન્ત વિયોગ.	અતિપુત્રસંતતી.	મર્ણીન્તવિયોગ.
ધર્મ. ૯.	ધરમીષ્ઠ.	સંતતિ વાન.	ધર્મકાર્ય કર્તા.	ધર્મકાર્ય કર્તા.	ધર્મવૃક્ષી.	વંધ્યા.	વંધ્યા.
કર્મ. ૧૦.	પાપીષ્ઠ.	દરિદ્રી બરિણી.	મૃત્યુ.	ધનવતિ પત્નીપ્રિયા.	ધનવતિ પત્નીપ્રિયા.	પાપ કરમી.	વૈધવ્ય.
ભાગ. ૧૧	અતિપુત્ર પ્રાપ્તિ.	હર્ષભીવાન.	પુત્રમણ્યા.	સુખી.	આયુષ્યવાન.	ધનવાન.	સૌભાગ્યવતિ.
ભય. ૧૨.	ખરમાખ.	દિનાન્ધ.	વંધ્યાબરિણી.	સુપુત્રવાન.	સુરિલ.	ખરમાખ.	અગિણી.

મંથાતરે વિવાહાષ્ટક પ્રકર્ણ.

વર્ણ^૧ વશ્ય^૨ તારા^૩ અને, યોનિ^૪ મૈત્રિઅહ^૫ સાર ;
ગણમૈત્રી^૬ જ ભક્ષ^૭ વળિ, નાડી^૮ અષ્ટ પ્રકાર. ૩૫૯૬

વર્ણ વિચારં.

મીનરાશિથી આદિ ગણિ, ચતુરવર્ણ ચિતધાર ;
વરકન્યાથી અધિક સમ, હોયજ તવ સુખકાર. ૩૫૯૭
પણ કદિ કન્યા જાયતી, નીચ વર્ણ વરરાય ;
તવ ત્યાં જાણો જ્યોતિષી, નરસી રાશિ ગણાય. ૩૫૯૮

વર્ણ ચક્રમ્.

આહાણુ	ક્ષત્રીય.	વૈશ્ય.	શૂદ્ર.
મીન.. ...	મેષ. ...	વૃષભ. ...	મિથુન.
કર્ક ...	સિંહ. ...	કન્યા. ...	તુલા.
વૃશ્ચિક ...	ધન. ...	મકર. ...	ક્રમ્ભ.

વશ્ય વિચાર.

વર કન્યા જળચર સુખદ, વનચર વનચરસાર ;
મનુષ્યચર સુખ કબચને, મનુષ્ય પશુ સુવિચાર. ૩૫૯૯
પશુ જળચર આવે સુલભ, એમ જોય વશ્ય નેક ;
જળચર મનુષ્યચર નરસ, જ્યોતિષિ જાણુ વિશેષ. ૩૬૦૦

વશ્ય ચક્રમ્.

જળચર પ્રાણી.	વનચર પશુ.	મનુષ્યચર.
કર્ક.... ...	મેષ. વૃષભ. ...	મિથુન. કન્યા.
મકર. ...	વૃશ્ચિક. ...	તુલા.. ધન.
મીન. ...	સિંહ. ...	ક્રમ્ભ.

વિશેષ.

પ્રથમ ભાગ રાશી મકર, વનચર પછિ જળ જત ;
ધન પૂર્વ ભાગમાં મનુષ્ય, પછિવનચરજ ગણ્યંત. ૩૬૦૧

તારા વિચાર.

વર કન્યા નક્ષત્ર થકિ, અંક પરસ્પર લેખ ;
ભાગો નવથી રૂપ શુભ, ત્રણ સુખંચ મુનિ પેખ. ૩૬૦૨

ચોનિ વિચાર.

પ્રથમ બિજનો શત્રુ છે, ચોનિકમ ચૈદ પ્રકાર ;
અશ્વ મહિપતે સિદ્ધ ગજ, એ વિધિ ચોનિ વિચાર. ૩૬૦૩

ચોનિ ચક્રમ્.

અશ્વ. ૧	સિંહ. ૩	મેષ. ૫	નકુલ. ૭	મૃગ. ૯	માંઝાર ૧૧	વ્યાધ. ૧૩
અશ્વિની.	ધનેટા.	પુશ્ય.	ઉત્તરાષાઢા.	જ્યેષ્ઠા.	પુનર્વસુ.	વિશાખા.
શતતારકા	પૂર્વાભાદ્ર પદ.	કૃત્તિકા.	શ્રવણ.	અનુરાધા	અરુલેષા.	ચિત્રા.
મહિષ. ૨	ગજ. ૪	કપિ. ૬	સર્પ.. ૮	શ્વાન. ૧૦	મુષક ૧૨	ગૌ. ૧૪
સ્વાતી.	રેવતી.	પૂર્વાષાઢા	મૃગશિર	મૂળ.	પૂર્વાશ્લલ	ઉત્તરા ભાદ્ર
હસ્ત.	ભરણી.	અભિજિ ત.	રોહિણી.	આર્દ્રા.	ગુણી. મધા.	પદ. ઉત્તરા શ્લલ ગુણી.

ગ્રહ મૈત્રિ વિચાર.

વર કન્યાના રાશિ પતિ, હોય મિત્ર સમ જ્યે ;
બન્યોને શુભ જાણવા, અમિત્રતા દુઃખ દેય. ૩૬૦૪

म.	म.	म.	कुं.	कुं.	कुं.	मी	मी	मी	श्री
०॥	१	०॥	०॥	१	०॥	०	१	१	श्री
६.	अ.	ध.	ध.	श.	पू.	पू.	६	रे	धी
२६	२७	२१	२१	१६	१७	२२	३१॥	३४	१
२८॥	२७॥	२१	११	२१	२५	३०॥	२४॥	३२॥	२
१४॥	२४॥	२६	२६	२७	२०	२५॥	२६॥	१४॥	३
२४	२०	३१॥	३०॥	३१॥	२४॥	२१	२१॥	१४	४
१८	२६	३४	३३	३१॥	२१॥	२८	२८	२७	५
२३॥	३४	२१	२०	२८	३०॥	२७	१६	२८	६
२१॥	२६	१३	१४	२२	२४॥	२७	१६	२८	७
२४॥	२६	१६	२०	१३	१८	२०॥	२८	२८॥	८
२३॥	२४॥	१८॥	१६॥	१४	१७	१६॥	२८॥	२८	९
२७	२७	२१	१४	८॥	११॥	२०	२६	१५॥	१०
२६	२७	१३	१६	१५	१६	२८	१८	२७	११
१३	१३	२१	१६	२०	१३	२४॥	२१	१३	१२
४	४	१६	२४॥	२४	१८॥	१८	१८	११॥	१३
१६॥	१८	५	६॥	१८॥	२४॥	२४	१६	२४	१४
१६॥	१६॥	१२	२६॥	१०॥	१४॥	१५	२६	२४	१५
२६	२६	१८॥	१६॥	६॥	१४॥	१८	३०	२८	१६
२५	२६	२१	१६	१०॥	११॥	१७	२८	२८	१७
१८॥	१६	१८	१६	२२॥	२७	२०	१२	२२	१८
२५	२४	२४	२४	३०	२६	१४	५	१५	१९
२३	२४	२७	२७	२६	३४	२०॥	२१	१३	२०
१८॥	१६॥	३०॥	३१॥	३१	३०	१५	१४	७	२१
१३	१५॥	२६॥	२४	२५॥	१६॥	२६	२५	१८॥	२२
२८	३१॥	१६॥	११	२१	२४॥	३१	२५	३४	२३
२५॥	२१॥	२६॥	२४	२६	१०	२६॥	२८॥	२८॥	२४
३२॥	२६॥	२०॥	२७॥	१०॥	१२॥	१६॥	१६॥	२८	२५
२४	३४॥	१६॥	१३॥	२३॥	२७॥	३०॥	१२	३२॥	२६
३५	२६	३२	२३॥	२२॥	२६॥	३२॥	३२॥	२४	२७
३६	३४	३२॥	३१	१८॥	३१॥	३०॥	३०	२२॥	२८
३४	३६	२३	२६	२६॥	२६॥	२७॥	२६॥	२२॥	२९
३२॥	३३	३४	३३	२५	२५॥	२४॥	१४॥	२२॥	३०
२६॥	१६	३१	३४	३३	३२	१२	८॥	१५॥	३१
२६॥	२८॥	२५	३३	३६	१२	१८	१८॥	१७॥	३२
३२॥	३३॥	१८॥	३२॥	३३	३४	३४	२४	२१॥	३३
२६॥	३०॥	३१॥	१७॥	१०	२७	३४	३३	३०॥	३४
२६॥	२७॥	२२॥	१८॥	१६॥	२४॥	३३	२८	३४	३५
२०॥	२३॥	२७॥	१६॥	१७॥	२०	३०॥	३४	४	३६

ભક્ટ વિચાર.

પદાદ્યમ મૃત્યુ ગણે, નવ પંચમ સુત કાણુ ;
 હી દાદશ દારિદ્ર બે, રાશી થકી વખાણુ. ૩૬૦૯
 વર્ગ વર્ણુ ગણુ યોનિ ને, વળિ ભક્ટ બે દુષ્ટ ;
 ગ્રહ મૈત્રી શુભ હોય તો, સકળ જાણુ અતિ પુષ્ટ. ૩૬૧૦

નાડી વિચાર.

એક નાડિ બે ઉભયની, તો વિધવા વા વાંઝ ;
 બિન બિન બે ઉભયની, યતાં રહે સુખમાંજ. ૩૬૧૧

નાડી ચક્રમ.

૧. આધનાડી.	૨. મધ્યનાડી.	૩. અંત્યનાડી.
અશ્વિની-આર્દ્રા. ...	ભરણી-મૃગશિર ...	કૃત્તિકા-રોહિણી ...
પુનર્વસુ-મૂળ. ...	પુષ્ય-પૂર્વાશ્વિણી...	અશ્લેષા-મધ્યા. ...
ઉત્તરા શ્વેતુણી-હસ્ત. ...	ચિત્રા-અતુરાર્ધા ...	સ્વાતી-વિશાખા ...
જ્યેષ્ઠા-શતારકા. ...	ધનેશ-પૂર્વાષાઢા, ...	ઉત્તરાષાઢા. ...
પૂર્વાભાદ્રપદ. ...	ઉત્તરાભાદ્રપદ ...	શ્રવણ-રેવતી. ...

અષ્ટ વર્ગ વિચાર.

ગકુડ સર્પ માંઝારને, મુપક સિંહ મૃગ હેર ;
 તેમ જ્ઞાન ને મેષ સહ, અષ્ટ વર્ગને વેર. ૩૬૧૨
 અનુભત સર્વાચાર્યનો, યાસિક નાથ પ્રભાણુ ;
 નક્ષત્ર પાદ વર્ણુથી, વર્ગ જ્યોતિષિ વખાણુ. ૩૬૧૩

અષ્ટ વર્ગ.

ગકુડ.	સર્પ.	માંઝાર.	મુપક.	સિંહ.	મૃગ.	જ્ઞાન.	મેષ.
અ-ઈ	ત-થ	ક-ખ	પ-ફ	ચ-છ	ય-ર	ટ-ઠ	શ-ષ
ઉ-એ	દ-ધ	ગ-ઘ	બ-ભ	જ-ઝ	ઠ-ડ	ક-ઘ	સ-હ
૦	ન	ડ	મ.	જ.	૦	ણ.	૦

વિવાહના શુભ નક્ષત્ર.

રોહિણિ સ્વાતી રેવતી, અનુરાધાને મૂળ ;
મૃગશિર વળિ ત્રણ ઉત્તરા, મધા હરત અનુકૂળ. ૩૬૧૪

વિવાહના શુભ માસ.

માઘ વિવાહ જે કન્યકા, તે ધનવંતી હોય ;
ફાલ્ગુણ માંછ વિવાહ તો, સદા સુહાગિણિ જોય. ૩૬૧૫
વૈશાખ જ્યેષ્ઠ માંછ જો, વિવાહ પરમ વિલાસ ;
જ્ઞાતી પતિની પ્રીતિમાં, પામે સુત સુખ-ખાસ. ૩૬૧૬
લગ્ન સુ આષાઢે જતો, વાધે બહુ પરિવાર ;
પાંચ માસ સુવિવાહના, ઋષિ મુનિ મત સુવિચાર. ૩૬૧૭

પશ્ચ વિચાર.

આવિશ લાભા લાભના, જિવન મર્યાદા વીશ ;
આહત્રિશ સુખ દુઃખના, ગમનાગમન છત્રિશ. ૩૬૧૮
જય પરાજયે ચોતરિશ, વર્ષાવર્ષ અત્રિશ ;
ત્રીશ ભયા ભય જાણિયે, એ રિત ધ્રુવા ગણીશ. ૩૬૧૯
ફળ અક્ષરમાં જોળિને, ભાગ શિવ નયન ખાસ ;
ઉત્તમ મધ્યમ અધમ પછિ, ક્રમથી ફેળ સુપ્રકાશ. ૩૬૨૦

પુત્રી પુત્ર વિચાર.

શુક્રવિષ્ણુ નામાક્ષર વિષે, મજે એક તિથિ હીણ ;
વિષમ પુત્ર સમ કન્યકા, નવથી ભાગ પ્રવીણ. ૩૬૨૧
નામાક્ષર શુણ્ઠિ ચૈાદથી, એક આદ કરિ સાર ;
નવથી ભાગી સમ વિષમ, પુત્રી પુત્ર વિચાર. ૩૬૨૨
નામાક્ષર ગુર વણુ મજે, તિથિ નક્ષત્ર વળિ વાર ;
ત્રણથી ભાગી સમ વિષમ, પુત્રી પુત્ર વિચાર. ૩૬૨૩
પ્રશ્ન લગ્નથી વિષમમાં, શનિ તવ પુત્ર વખાણ ;
સમ સંખ્યા કે કન્યકા, એરિત કહું પ્રમાણ. ૩૬૨૪

આનન્દ ઇત્યાદિ આઠાવિશ યોગ.

કહું અષ્ટવિશ યોગ જે, મળિ નક્ષત્ર ને વાર ;
ઉત્તરાષાઢાની તજે, અભિજિત જ્યોતિષિ સાર. ૩૬૨૫
ચાર ધરી પાઠાતની, ત્રવણ ચરણ શશિ જાણ ;

એરીતે અભિજીતની, ઓગણિ ધરી પ્રમાણ. ૩૬૨૬
 અશ્વિનિ મૃગશિર જાણિયે, આયક્ષેષા વળિ હસ્ત ;
 મિત્રઉત્તરાષાઢને, શતભિષ વાર પ્રશસ્ત. ૩૬૨૭
 પ્રથમ યોગ આનંદને. કાલ દંડ પછિ જાણ ;
 ધુમ્ર સુધાતા સૌમ્ય પંચિ, ધ્વાંક્ષકેતુ ઊર આણ. ૩૬૨૮
 શ્રીવત્સ વજ્ર મુર્કીરસુ, મિત્ર છત્ર ગુણવાન ;
 માનસ પદ્મસુ લંબ વળિ, ઉત્પાત અત્યુ માન. ૩૬૨૯
 સિદ્ધ શલ અમૃત અને, મુશલ ગદા માતંગ ;
 રાક્ષસ ચર અસ્થિર ગણો, વળી પ્રવર્ધન સંગ. ૩૬૩૦
 એમાં તેરજ યોગની, ધરી સાગનિય જાણ ;
 ધ્વાંક્ષ વજ્ર મુર્કીરસુ ત્રણ, પાંચ પાંચ ધટિ નાણ. ૩૬૩૧
 ચાર પદ્મ વળિ લંબની, ગદા સુનિ ધુમ્રસુ એક ;
 કાન મુશલ દે દે ધરી. ત્યાગ સહીત વિવેક. ૩૬૩૨
 રાક્ષસ અત્યુ ઉત્પાત વળિ, કાલ દંડ સહ ચાર ;
 ત્યાગ કુયોગ સમસ્ત ગણિ, શેષ પાંચદશ સાર. ૩૬૩૩

સુયોગ કુયોગ ચક્રમ.

વાર નામ.	સ્વી.	ચંદ્ર.	મંગળ	ગુરુ.	શુક્ર.	શની.
મૃત્યુયોગ ...	નંદા.	લદા.	નંદા.	જ્યા.	રિકતા.	લદા.
દગ્ધનક્ષત્ર ...	ભરણી	ચિત્રા.	ઉત્તરા	ધનેષા.	ઉત્તરા	ન્યેષા.
			પાદા.	કાલ્યુ.		રેવતી.
કરકયયોગ ...	૧૨	૧૧	૧૦	૯	૮	૭
અધમ યોગ ...	૭			૧		
દગ્ધ યોગ ...	૧૨	૧૧	૫	૩	૬	૮
વિપ યોગ ...	૪	૬	૭	૨	૮	૭
હુતાસ યોગ ...	૧૨	૬	૭	૮	૯	૧૦
યમધંટ યોગ ...	ભ.	વિ.	આ.	મુ.	ફ.	રો.
સિદ્ધ યોગ ...	હ.	શ્ર.	ઉત્તરા	રો.	પુ.	રે.
		મુ.	ભાદ્રપદ	આ.	રે.	પુ.
		ત્રણ	આ.	હ.		
	ઉત્તરા.		ફ.	ફ.	આ.	આ.
	આ.	પૂ.	આસ્તે.	મુ.	આ.	આ.
	પૂ.	ઉ.			પૂ.	શ્ર.
						સ્વા.

ચતુર વર્ણોક્તિ.

ઉત્પત્તિ એહનિ લહો, મુખ બાહુ કટિ ચર્ણ ;
 બ્રહ્માજીના અંગથી, પ્રકટી ચતુર્થ વર્ણ. ૧૯૨

બ્રાહ્મણનાં પદ્ કર્મ.

ભણી ભણાવે શાસ્ત્ર સૌ, કરે કરાવે યજ્ઞ ;
 દાતા વળિ આહિક ઠરે, બ્રાહ્મણ કર્મ પદ્મ. ૧૯૩

બ્રાહ્મણના નવ ધર્મ.

શમતા^૧ દમતા^૨ શૌચ^૩ તપ,^૪ ક્ષમતા^૫ ઋણ્યતા^૬ જ્ઞાન^૭ ;
 આસ્તિક^૮ મતિ વિજ્ઞાન^૯ ઇતિ, વિપ્ર ધર્મ નવ માન. ૧૯૪

ક્ષત્રિય ધર્મ.

ભણે કરે અતિ દાન મદ, ઇશિ ધીરતા જ્ઞાન ;
 તેજ શરતા યુદ્ધ ઇતિ, ક્ષત્રિય ધર્મ વિધાન. ૧૯૫

વૈશ્ય ધર્મ.

ખેતિ ગૌપાળણ કરણ, સ્વાર્થકાર વ્યાપાર ;
 એહ વૈશ્યના ધર્મછે, ગુણિજન ચિત્ત વિચાર. ૧૯૬

શૂદ્ર ધર્મ.

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્યની, સેવા વિનયથી વાત ;
 એહ ધર્મછે શૂદ્રના, કહું જગમાં વિખ્યાત. ૧૯૭

ચતુર વર્ણના હિવાર.

બળેવ બ્રાહ્મણની ભલી, ક્ષત્રિ દશેરા જાણ ;
 દીપવાળિ તે વૈશ્યની, શૂદ્રનિ હોળિ પ્રમાણ. ૧૯૮

ચતુર વર્ણની વડાઈ.

વિપ્ર વડાઈ તેજ તપ, ક્ષત્રિ તેજ બળ સાર ;
 વૈશ્ય વડાઈ દ્રવ્યની, શૂદ્ર જહ વય ધાર. ૧૯૯

વાયુ પરિક્ષા.

અપાદિ શુક્લ પૂર્ણિમા, વાયુ પરિક્ષા જાણુ ;
માત્ર અગ્નિ દક્ષિણ અને, નૈરુત અશુભ વખાણુ. ૩૬૩૪

સંક્રાન્તિ શુભાશુભ વિચાર.

સંક્રાન્તિયિ સંક્રાન્તિ જે, વાર શશિ^૧ દ્વિ^૨ ત્રણ સાર ;
પડે જાણુ તે સમય શુભ, સોંઘૂં અન્ન વિચાર. ૩૬૩૫
ચાર પાંચથી મોઘુ^૩ અતિ, સપ્તાષ્ટે દુર્ભિક્ષ ;
જગ જન પીડા પામેતાં, અન્ન મજે નહિ ઇક્ષ. ૩૬૩૬

છીંક શુભાશુભ વિચાર.

શયન આસન સુદાન વળિ, ભોજન સહ એ ચાર ;
છીંક સુદર્શન જાણવી, પડિત જન સુવિચાર. ૩૬૩૭
લાભ શોક વળિ હાનિ પછિ, પ્રિય સંગમ શુભ ભોગ્ય ;
સંપત્તિ કલહ ધન મજે, અષ્ટ દિશા કૃણ યોગ્ય. ૩૬૩૮
પ્રથમ પ્રહર પૂર્વાદિ ગણિ, ખીજે અગ્નિ પ્રમાણુ ;
એ અનુક્રમ ગણવી દિશા, છીંક શુભાશુભ જાણુ. ૩૬૩૯
સર્વ સમયમાં શુભ ગણે, કદિ અધ ઉર્ધ્વજ નેક ;
બ્રહ્મ હાંક તે છીંકને, પડિત કહે વિશેક. ૩૬૪૦

સપ્તવારમાં કર્તવ્ય કાર્ય.

અભિગેક સુમંગળ ગવન, પૌષ્ટિક-વાહન ધાન્ય ;
ઔપધિ-સેવા ઐષ્ટ કર, કાર્ય રવીયે માન્ય. ૩૬૪૧
શંખ સુમુક્તા નીર કૃષિ, રૂપ ભૂપણ પૂલ ;
યજ્ઞ નારિ પય ગાન તડુ, સોમે ગણુ અનુકૂલ. ૩૬૪૨
ચોરી અધન અગ્નિ વિપ, વિગ્રહ સંધિ પ્રવાલ ;
ધાતુ ખાણુ શુભ મંગળે, વસ્ત્ર પહેરવું લાલ. ૩૬૪૩
શિષ્ય વાદ રણધાન વળિ, સંગ્રહ ગાયન જાણુ ;
બુદ્ધ વાર કૃત એટલાં, શુભદાયક સુવખાણુ. ૩૬૪૪
પૌષ્ટિક મંગળ યજ્ઞ નૃપ, વાહન કાન્યન નાર ;
રત્ન વિભૂષણ તડુલતા, શુક્રયે શુભદ વિચાર. ૩૬૪૫

પંખો ભૂપણ ભૂમિ હય, ગૌ કરિ રત્ન દુકાન ;
 સ્ત્રી અનાજ કાન્યન સુખદ, શુદ્ધે નૃત્ય સુગાન. ૩૬૪૬
 લોદૂ સીમ્ન પાપ વિષ, મિથ્યા વાસ્તુ પ્રવેશ ;
 હઠ ધરવી સ્થિર કાર્ય શુભ, રવિજી બાણ વિશેષ. ૩૬૪૭

અથ શિવોક્ત સુભૂત.

વાસ્યો ગજ નક્ષત્ર તિથિ, કણં ચંદ્ર બલ કાલ ;
 શૂલ યોગિની સકળ એ, ત્યાગ સર્વ જન્મળ. ૩૬૪૮
 શિવા ગણિત અવલોકિને, નિશ્ચય મનમાં રાખ ;
 ક્યો કાર્ય સૌ ધાય સિદ્ધ, પડિત પુરતા રાખ. ૩૬૪૯
 આશ્વિન કાર્તિક માર્ગશિર, પૌષ એક ક્રમ બાણ ;
 જ્યેષ્ઠા પાદે એક ક્રમ, શેષ તૃતીય વખાણ ૩૬૫૦
 માહેન્દ્ર સુઅમૃત ખિજે, વક્ર શુન્ય સહચાર ;
 વિજય શોભન વિલખ દ્રુળ, ચોથે મર્ણુ વિચાર. ૩૬૫૧

આશ્વિન કાર્તિક માર્ગશિર પૌષાનુક્રમ.

રવી.	શું-અં-વ-અં-શું-શું.	રવી.	વ-શું-અં-શું-વ-મા.
દિવસ.	૨-૬-૮-૮-૨-૪.	રાત્રી.	૧૪-૪-૨-૬-૨-૨.
સોમ.	અં-શું-અં-વ.	રા.	વ-અં-વ-અં-વ.
	૪-૪-૬-૧૬.		૫-૮-૮-૨-૬.
મંગલ.	અં-શું-અં-વ-મા-શું-અં.	રા.	અં-વ-શું-અં-વ-મા-અં-શું.
	૮-૨-૬-૪-૨-૪-૪.		૨-૪-૨-૫-૪-૪-૪-૪.
બુદ્ધ.	અં-વ-અં-શું-વ-મા-શું-અં.	રા.	શું-અં-મા-વ-શું-અં.
	૮-૬-૪-૨-૪-૨-૪-૪.		૨-૬-૪-૪-૪-૧૦.
શુક્ર.	મા-શું-અં-વ-અં-વ-શું.	રા.	શું-મા-વ-અં-શું-અં-શું.
	૨-૬-૮-૮-૨-૨-૨.		૪-૪-૮-૪-૨-૪-૨.
શુક્ર.	અં-વ-અં-વ-અં-શું-અં.	રા.	અં-વ-અં-શું-અં-શું-અં.
	૨-૨-૬-૬-૮-૨-૪.		૨-૪-૮-૨-૮-૨-૪.
શની.	મા-શું-અં-શું-વ-શું-અં-શું.	રા.	વ-શું-અં-વ-અં-મા-અં.
	૨-૫-૮-૨-૨-૪-૪-૨.		૪-૨-૬-૪-૮-૨-૪.

७५६३५६ यो३म.

रवी.	शुं-अं-व-अं-व-अं-शु.	रवी.	अं-शुं-व-मा-व-शुं.
दिवस.	४-६-४-५-४-४-२.	रात्री	४-४-४-६-८-४.
सोम.	व-अं-शुं-व-मा.	रा.	व-अं-व-अं-व.
	८-४-६-५-५.		५-८-८-२-५.
मंगल.	अं-व-अं-व-शु-व.	रा	मा-अं-शुं-अं-व-मा-शुं-व
	२-२-८-५-५-५.		५-२-२-४-४-४-४-४.
बुध.	अं-मा-अं-व-अं-शुं-व.	रा.	व-अं-शुं-मा-अं-शुं-व
	२-२-२-५-४-२-१२		२-२-२-५-४-२-१२
गुरु.	अं-व-शुं-व-शुं-अं.	रा.	व-अं-व-अं-व-अं
	८-६-४-५-२-४.		२-८-६-६-६-२
शुक्र.	अं-व-अं-व-अं-शुं-अं.	रा.	व-अं-शुं-मा-व-अं-शुं-अं
	२-२-६-६-८-२-४		४-४-४-२-२-५-४-४
शनी.	शुं-व-शुं-अं-शुं-मा-व.	रा	शुं-व-अं-व-अं-शुं-मा
	४-४-४-८-२-४-४.		२-४-५-४-४-४-५

भाष कृद्विगुल्येन वैशाख भाषण्युत्तरपक्षेन कृम.

रवी.	मा-अं-व-शुं-मा	रवी.	शुं-मा-अं-व-शुं-मा-अं
दिवस.	२-८-१०-८-२	रात्री	२-२-४-५-५-२-८
सोम.	अं-शुं-अं-शुं-अं	रा.	शुं-अं-व-मा-अं-शुं-अं
"	८-८-८-२-४		२-४-८-२-४-४-८
मंगल.	व-शुं-अं-व-शुं-अं-शुं	रा.	अं-व-शुं-अं-व-मा-अं-शुं-अं
"	८-२-५-४-२-४-४		२-४-२-५-४-४-४-२-२
बुध.	अं-व-मा-व-शुं-अं	रा.	शुं-अं-मा-व-शुं-अं
"	४-५-४-२-४-१०		२-५-४-४-४-१०
गुरु.	मा-शुं-अं-शुं-अं-शुं-व	रा.	शुं-मा-व-अं-शुं-अं-शुं
"	२-५-८-४-५-२-२		४-४-८-४-४-४-२
शुक्र.	शुं-अं-व-अं-शुं	रा.	व-शुं-अं-व-अं-मा-अं
"	२-१५-८-२-२		४-२-५-४-८-२-४
शनी.	शुं-व-शुं-अं-शुं-व-शुं-अं	रा.	शुं-व-अं-व-अं-व-शुं-अं
"	४-४-२-८-२-२-४-४		२-४-५-४-४-२-४-४

अष्टोत्तरी महादशा प्रभाष्य ज्ञानम्.

आर्द्राथी आरम्भिते, भृगुशिर सुधी विचार ;

अष्टविंश नक्षत्रे, अष्ट ग्रहयि विस्तार. ३६५२

પાપગ્રહના ચાર ગણ, સૌમ્ય ગ્રહ ત્રણ લેખ ;
 નક્ષત્ર વિભાગે ગણી, અષ્ટોત્તરીજ પેખ. ૩૬૫૩
 જે નક્ષત્ર વિભાગમાં, જન્મ હોય તવ સાર ;
 તે કમથી ગણિ પ્રથમને, મહાદશા ઉરધાર. ૩૬૫૪
 મહાદશા મધ્યે અંતરદશા લાવવાની રીત.
 જે ગ્રહની અંતરદશા, જોવી તો પ્રિય જાણ ;
 જન્મદશાના વર્ષને, વર્ષ ચાલતું પ્રમાણ. ૩૬૫૫
 ગુણાકાર કરિ તેહનો, અષ્ટોત્તર શત ભાગ ;
 આગ્યે ભાગજ વર્ષ ગણિ, આગળ જોવો થાગ. ૩૬૫૬
 વધ્યા શેપને દ્વાદશ, ગુણી પૂર્વવત લેખ ;
 ભાગ્યા થકિ જે ભાગતે, માસ જ્યોતિષી પેખ. ૩૬૫૭
 વળી વધ્યાને ત્રીશથી, ગુણી પૂર્વવત નેક ;
 ભાગ્યાથકિ જે ભાગતે, દિવસ જાણ સુવિશેક. ૩૬૫૮
 વધ્યાશેપને સાઠથી, ગુણી પૂર્વવત જોય ;
 ભાગ્યે આવે ભાગતે, ઘટિકા એ કામ રહોય. ૩૬૫૯
 રવિ ^૬ પદ્મ ચંદ્ર ^{૧૫} પંચદશ, મંગલ અષ્ટ પ્રમાણ ;
 જુહ ^{૧૭} સપ્તદશ રવિજ દશ, ગુરુ ^{૧૦} ઓગણિ ઉર આણ. ૩૬૬૦
 શૂ ^{૧૨} દ્વાદશ શુક્રના, એકવિંશ જે વર્ષ ;
 એ અનુક્રમ મહાદશા, જાણ્યાથી ઉત્કર્ષ. ૩૬૬૧

સૂર્ય મહાદશા વર્ષ ૬.				ચંદ્ર મહાદશા વર્ષ ૧૫.		
આ.	પુ.	પુ.	અ.	મ.	પૂ. કા.	ઉ. કા.
૧	૧	૧	૧	૫	૫	૫
૬	૬	૬	૬	૦	૦	૦

મંગલ મહાદશા વર્ષ ૮.				બુદ્ધ મહાદશા વર્ષ ૧૭.							
ક.	ચિ.	સ્વા.	વિ.	અ.	જ્યે.	મ.					
૨ ૦	૨ ૦	૨ ૦	૨ ૦	૫ ૮	૫ ૮	૫ ૮					
શનિ મહાદશા વર્ષ ૧૦.				ગુરૂ મહાદશા વર્ષ ૧૮.							
પૂ. પા.	ઉ. પા.	અ.	મ.	ધ.	શ.	પૂ. બા.					
૨ ૬	૨ ૬	૨ ૬	૨ ૬	૬ ૪	૬ ૪	૬ ૪					
રાહુ મહાદશા વર્ષ ૧૨.				શુક્ર મહાદશા વર્ષ ૨૧.							
ઉ. બા.	રે.	અ.	બ.	કૃ.	રો.	મૃ.					
૩ ૦	૩ ૦	૩ ૦	૩ ૦	૭ ૦	૭ ૦	૭ ૦					
સૂર્ય મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.				ચંદ્ર મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.							
અહ નામ.	વર્ષ	માસ	દિ.	ધ	ફળ.	અહ નામ	વર્ષ	મા	દિ.	ધ.	ફળ.
રવિ.	૦	૪	૦	૦	અશુભ.	ચંદ્ર.	૨	૧	૦	૦	શુભ.
ચંદ્ર.	૦	૧૦	૦	૦	શુભ.	મંગલ.	૧	૧૧૦	૦	અશુભ.	
મંગલ.	૦	૫	૧૦	૦	અશુભ.	બુદ્ધ.	૨	૪૧૦	૦	શુભ.	
બુદ્ધ.	૦	૧૧	૧૦	૦	શુભ.	શનિ.	૧	૪૨૦	૦	અશુભ.	
શનિ.	૦	૬	૨૦	૦	અશુભ.	ગુરૂ.	૨	૭૨૦	૦	શુભ.	
ગુરૂ.	૧	૦	૨૦	૦	શુભ.	રાહુ.	૧	૮	૦	૦	અશુભ.
રાહુ.	૦	૮	૦	૦	અશુભ.	શુક્ર.	૨	૧૧	૦	૦	શુભ.
શુક્ર.	૧	૨	૦	૦	શુભ.	રવિ.	૦	૧૦	૦	૦	અશુભ.
સંખ્યા.	૬	૦	૦	૦		સંખ્યા.	૧૫	૦	૦	૦	

મંગલ મહાદશા મધ્યે અંતરદશા | બુદ્ધ મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.

ગ્રહ નામ.	વર્ષ	માસ.	દિ.	ધ.	ફળ.	ગ્રહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	ફળ.
મંગલ.	૦	૭	૩	૨૦	અશુભ.	બુદ્ધ.	૨	૮	૩	૨૦	શુભ.
બુદ્ધ.	૧	૩	૩	૨૦	શુભ.	શનિ.	૧	૬	૨૬	૪૦	અશુભ.
શનિ.	૦	૮	૨૬	૪૦	અશુભ.	ગુરુ.	૨	૧૧	૨૬	૪૦	શુભ.
ગુરુ.	૧	૪	૨૬	૪૦	શુભ.	રાહુ.	૧	૧૦	૨૦	૦	અશુભ.
રાહુ.	૦	૧૦	૨૦	૦	અશુભ.	શુક્ર.	૩	૩	૨૦	૦	શુભ.
શુક્ર.	૧	૬	૨૦	૦	શુભ.	રવિ.	૦	૧૧	૧૦	૦	અશુભ.
રવિ.	૦	૫	૧૦	૦	અશુભ.	ચંદ્ર.	૨	૪	૧૦	૦	શુભ.
ચંદ્ર.	૧	૧	૧૦	૦	શુભ.	મંગલ.	૧	૩	૩	૨૦	અશુભ.
સંખ્યા.	૮	૦	૦	૦		સંખ્યા.	૧૭	૦	૦	૦	

શનિ મહાદશા મધ્યે અંતરદશા | ગુરુ મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.

ગ્રહ નામ.	વર્ષ	માસ.	દિ.	ધ.	ફળ.	ગ્રહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	ફળ.
શનિ.	૦	૧૧	૩	૨૦	અશુભ.	ગુરુ.	૩	૪	૩	૨૦	શુભ.
ગુરુ.	૧	૯	૩	૨૦	શુભ.	રાહુ.	૨	૧	૧૦	૦	અશુભ.
રાહુ.	૧	૧	૧૦	૦	અશુભ.	શુક્ર.	૩	૮	૧૦	૦	શુભ.
શુક્ર.	૧	૧૧	૧૦	૦	શુભ.	રવિ.	૧	૦	૨૦	૦	અશુભ.
રવિ.	૦	૬	૨૦	૦	અશુભ.	ચંદ્ર.	૨	૭	૨૦	૦	શુભ.
ચંદ્ર.	૧	૪	૨૦	૦	શુભ.	મંગલ.	૧	૪	૨૬	૪૦	અશુભ.
મંગલ.	૦	૮	૨૬	૪૦	અશુભ.	બુદ્ધ.	૨	૧૧	૨૬	૪૦	શુભ.
બુદ્ધ.	૧	૬	૨૬	૪૦	શુભ.	શનિ.	૧	૯	૩	૨૦	અશુભ.
સંખ્યા.	૧૦	૦	૦	૦		સંખ્યા.	૧૮	૦	૦	૦	

રાહુ મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.

શુક્ર મહાદશા મધ્યે અંતરદશા.

અહ નામ.	વર્ષ	માસ.	દિ.	ધ.	ફળ.	અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	ફળ.
રાહુ.	૧	૪	૦	૦	અશુભ.	શુક્ર.	૪	૧	૦	૦	શુભ.
શુક્ર.	૨	૪	૦	૦	શુભ.	રવિ.	૧	૨	૦	૦	અશુભ.
રવિ.	૦	૮	૦	૦	અશુભ.	ચંદ્ર.	૨	૧૧	૦	૦	શુભ.
ચંદ્ર.	૧	૮	૦	૦	શુભ.	મંગલ.	૧	૬	૨૦	૦	અશુભ.
મંગલ.	૦	૧૦	૨૦	૦	અશુભ.	બુધ.	૩	૩	૨૦	૦	શુભ.
બુધ.	૧	૧૦	૨૦	૦	શુભ.	શનિ.	૧	૧૧	૧૦	૦	અશુભ.
શનિ.	૧	૧	૧૦	૦	અશુભ.	ગુરુ.	૩	૮	૧૦	૦	શુભ.
ગુરુ.	૨	૧	૧૦	૦	શુભ.	રાહુ.	૨	૪	૦	૦	અશુભ.
સંખ્યા.	૧૨	૦	૦	૦		સંખ્યા.	૨૧	૦	૦	૦	

મંથાંતરે વિંશોત્તરી દશા પ્રમાણ જ્ઞાનમ.

જન્મ નક્ષત્રના અંકમાં, એ કરિ આદ વિચાર ;

નવમી ભાગ લઈ જુઓ, શેષ થકી ફળ સાર. ૩૬૬૨

એક શેષતો શૂર્યની, એ થકિ ચંદ્ર વખાણ ;

ત્રણ શેષે ગણુ ભોમની, ચારથિ રાહુ પ્રમાણ. ૩૬૬૩

પાંચ શેષથી ગુરુતણી, છથકિ રવિજ ભણાય ;

સપ્ત શેષથી બુધની, અષ્ટથિ કેતુ ગણાય. ૩૬૬૪

ભાગ પૂર્ણ જવ થાય તવ, શુક્રનિ જાણુ સુખાણ ;

એ રિત અધિપતિ નવ ગ્રહો, વિંશોત્તરી વખાણ. ૩૬૬૫

કૃત્તિકાદિ કમથી ગણો, ભરણી સુધિ નક્ષત્ર ;

સપ્તવિંશ અંતર દશા, અધિપતિ નવ ગણુ અત્ર. ૩૬૬૬

મય મહાદશા વર્ષ ૬. ચંદ્ર મહાદશા વર્ષ ૧૦. મંગલ મહાદશા વર્ષ ૭				શુક્ર મહાદશા વર્ષ ૧૦. ગુરુ મહાદશા વર્ષ ૧૦. શનિ મહાદશા વર્ષ ૧૦			
કૃતિકા. ઉત્તરાષાઢ્યુત.				મૃગશિર. ચિત્રા.			
ઉત્તરાષાઢ્ય.				રોહિણી. હસ્ત. અવધ			
અંતરદશા.				ધનિષા.			
અંતરદશા.				અંતરદશા.			

અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.
રવિ	૦	૩	૧૮	૦	ચંદ્ર.	૦	૧૦	૦	૦	મંગલ.	૦	૪	૨૭	૦
ચંદ્ર.	૦	૬	૦	૦	મંગલ.	૦	૭	૦	૦	રાહુ.	૧	૦	૧૮	૦
મંગલ.	૦	૪	૬	૦	રાહુ.	૧	૬	૦	૦	ગુરુ.	૦	૧૧	૬	૦
રાહુ.	૦	૧૦	૨૪	૦	ગુરુ.	૧	૪	૦	૦	શનિ.	૧	૧	૬	૦
ગુરુ.	૦	૮	૧૮	૦	શનિ.	૧	૭	૦	૦	બુધ.	૦	૧૧	૨૭	૦
શનિ.	૦	૧૧	૧૨	૦	બુધ.	૧	૫	૦	૦	કેતુ.	૦	૪	૨૭	૦
બુધ.	૦	૧૦	૬	૦	કેતુ.	૦	૭	૦	૦	શુક્ર.	૧	૨	૦	૦
કેતુ.	૦	૪	૬	૦	શુક્ર.	૧	૮	૦	૦	રવિ.	૦	૪	૬	૦
શુક્ર.	૧	૦	૦	૦	રવિ.	૦	૬	૦	૦	ચંદ્ર.	૦	૭	૦	૦
સંખ્યા.	૬	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૧૦	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૭	૦	૦	૦

રાહુ મહાદશા વર્ષ ૧૮.	ગુરુ મહાદશા વર્ષ ૧૬.	શનિ મહાદશા વર્ષ ૧૮.
આદ્રા. સ્વાતી. શતતારકા.	પુનર્વસુ. વિશાખા. પૂર્વા.	પુષ્ય અનુરાધા. હિતરા.
અંતરદશા.	આદ્રપદ. અંતરદશા.	ભાદ્રપદ. અંતરદશા.

અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.	અહ નામ.	વર્ષ	મા.	દિ.	ધ.
રાહુ.	૨	૮	૧૨	૦	ગુરુ.	૨	૧	૧૮	૦	શનિ.	૩	૦	૩	૦
ગુરુ.	૨	૪	૨૪	૦	શનિ.	૨	૬	૧૨	૦	બુધ.	૨	૮	૬	૦
શનિ.	૨	૧૦	૬	૦	બુધ.	૨	૩	૬	૦	કેતુ.	૧	૧	૬	૦
બુધ.	૨	૬	૧૮	૦	કેતુ.	૦	૧૧	૬	૦	શુક્ર.	૩	૨	૦	૦
કેતુ.	૧	૦	૧૮	૦	શુક્ર.	૨	૮	૦	૦	રવિ.	૦	૧૧	૧૨	૦
શુક્ર.	૩	૦	૦	૦	રવિ.	૦	૮	૧૮	૦	ચંદ્ર.	૧	૭	૦	૦
રવિ.	૦	૧૦	૨૪	૦	ચંદ્ર.	૧	૪	૦	૦	મંગલ.	૧	૧	૬	૦
ચંદ્ર.	૧	૬	૦	૦	મંગલ.	૦	૧૧	૬	૦	રાહુ.	૨	૧૦	૬	૦
મંગલ.	૧	૦	૧૮	૦	રાહુ.	૨	૪	૨૪	૦	ગુરુ.	૨	૬	૧૨	૦
સંખ્યા.	૧૮	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૧૬	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૧૮	૦	૦	૦

બુદ્ધ મહાદશા વર્ષ ૧૭.
આસ્ત્રોપા. રેવતી. જ્યેષ્ઠા

અંતર્દશા.

કેતુ મહાદશા વર્ષ ૭.
મધા. અશ્વિની. મૂળ.

અંતર્દશા.

શુક્ર મહાદશા વર્ષ ૨૦.
પૂર્વા ફાલ્ગુણી. મરશી.

પૂર્વાષાઢા.
અંતર્દશા.

અહનામ.	વર્ષ.	મા.	દિ.	ધ.	અહનામ.	વર્ષ.	મા.	દિ.	ધ.	અહનામ.	વર્ષ.	મા.	દિ.	ધ.
બુદ્ધ.	૨	૪	૨૭	૦	કેતુ.	૦	૪	૨૭	૦	શુક્ર.	૩	૪	૦	૦
કેતુ.	૦	૧	૨૭	૦	શુક્ર.	૧	૨	૦	૦	રવિ.	૧	૦	૦	૦
શુક્ર.	૨	૧૦	૦	૦	રવિ.	૦	૪	૬	૦	ચંદ્ર.	૧	૮	૦	૦
રવિ.	૦	૧૦	૬	૦	ચંદ્ર.	૦	૭	૦	૦	મંગલ.	૧	૨	૦	૦
ચંદ્ર.	૧	૫	૦	૦	મંગલ.	૦	૪	૨૭	૦	રાહુ.	૩	૦	૦	૦
મંગલ.	૦	૧	૨૭	૦	રાહુ.	૧	૦	૧૮	૦	શુર.	૨	૮	૦	૦
રાહુ.	૨	૬	૧૮	૦	શુર.	૦	૧	૬	૦	શનિ.	૩	૨	૦	૦
શુર.	૨	૩	૬	૦	શનિ.	૧	૧	૮	૦	બુદ્ધ.	૨	૧	૦	૦
શનિ.	૨	૮	૮	૦	બુદ્ધ.	૦	૧	૨૭	૦	કેતુ.	૧	૨	૦	૦
સંખ્યા.	૧૭	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૭	૦	૦	૦	સંખ્યા.	૨૦	૦	૦	૦

ચોગિની દશા પ્રમાણ જ્ઞાનમ.

આવધિ નિજ નક્ષત્ર ગણિ, હેમાં ત્રણજ ઉમેર ;
પછી અષ્ટથી ભાગતાં, જ્યે દશા શુભ હેર. ૩૬૬૭
પ્રથમ મંગલા^૧ પિંગલા^૨, ધાન્યા^૩ આમ^૪રિ નામ ;
ભદ્રિકા^૫જ ઉલકા^૬ અને, સિક્કા^૭ કંડુ^૮ અભિરામ. ૩૬૬૮
સંક્રાન્ત સહ અષ્ટછે, એક^૧ દ્વીર ત્રણ^૩ ને ચાર^૪ ;
સાર^૫ પદ^૬ સપ્ત^૭ વસુ^૮ ગણો, છત્રિશ વર્ષ વિચાર. ૩૬૬૯
ચંદ્ર સૂર્ય શુર ભોમ બુદ્ધ, રવિજ શુક્ર તમ સાર ;
જમથી એહનિ એદશા, સ્વામિ સદશ ફળધાર. ૩૬૭૦

મંગળા સ્વામી ચંદ્ર.

હમ ગજ રત્ન સુ વસ્ત્ર ખંડુ, ઉચ્ચ ચંદ્રથી લેખ ;
દશા મંગળા શુભ લહે, અખળધિ અર્ધજ પેખ. ૩૬૭૧

પિંગલા સ્વામી મૂય.

અતિ ઉદાસ મન રોગ તન, વૃત્તિ હીન ઉરઆણુ ;
દશા પિંગલા હિત થકી, વિયોગિ તે નર જાણુ. ૩૬૧૨
કદી ભાતુ જો જિવ્યનો, તો શુભ ફળ દેનાર ;
દરે પિંગલા જો તિપી, અમળ અલભ્ય ઉચાર. ૩૬૧૩

ધાન્યા સ્વામી ગુરુ.

પૂરે સકલ અભિષ્ટ મન, સ્વજન વપતિ સું પ્રીત ;
અમળ હોય ગુરુ અર્ધ ફળ, મળે કહૂં શુભ રીત. ૩૬૧૪

ભ્રામરી સ્વામી મંગલ.

માન હાનિ પરદેશ ભ્રમ, ધર્મ હાનિ મન પીડ ;
સમળ ભોમતો સુખ મહા, પડે કદી નહિં બીડ. ૩૬૧૫

ભદ્રિકા સ્વામી બુદ્ધ.

વિવિધ મનોરથ પ્રિયા શુભ, અતિ ધન જગ સન્માન ;
અમળ બુદ્ધ તવ અર્ધ સુખ, પામે એ અનુમાન. ૩૬૧૬

ઉલ્કા સ્વામી શાની.

શસ્ત્રધાત વૃષ દંડ વળિ, ચોર ધાત શિખિ ધાત ;
જો શાનિ જિવ્ય તદા સુખદ, નહિતો અતિ ઉત્પાત. ૩૬૧૭

સિદ્ધાસ્વામી શુક.

ભૂપ માન ધન લાભ સુખ, ચોપિત પ્રેમ પ્રસિદ્ધ ;
શાસ્ત્ર માન રતિ રામપદ, સકળ કાર્ય ત્યાં સિદ્ધ. ૩૬૧૮
અમળ શુક તવ અર્ધ ફળ, પામે જ્યોતિષિ જાણુ ;
અંધાન્તર મત જોઈને, દલપતિ કરે વખાણુ. ૩૬૧૯

સંકષ્ઠા સ્વામી રાહુ.

મિથ્યા-દોષ વિરોધ ગ્રહ, મૃત્યુ બધું ધન હાણુ ;
કાર્ય નાશ સંકષ્ઠ અતિ, દશા સંકષ્ઠા જાણુ. ૩૬૨૦
પણુ કદી રાહુ ઉચ્ચ સ્થળ, તો પદ પામે ભુપ ;
દલપતિરામ મતાન્તરે, દશા વર્ણિયશ રૂપ. ૩૬૨૧

અંતર્દેશા.

દશા મધ્ય અંતરદશા, જ્યારે જેહ ગણેય ;
હેને તેહજ અંકથી, ગુણિ એકં શુન્ય દેય. ૩૬૨૨

ચતુર વર્ણના રંગ.

એત રક્ત ને પીત કહું, શામ વર્ણુ એ ચાર ;
ક્રમથી ચારે વર્ણુના, વર્ણુ સમજ નિર્ધાર. ૨૦૦

ચતુર વર્ણની સંજ્ઞા

રેરમા વિપ્ર કહાવતા, વર્મા ક્ષત્રિય હોય ;
ગુપ્ત વૈશ્ય સંજ્ઞા ગણે, શુદ્ર દાસ પદ જોય. ૨૦૧

ચતુરાશ્રમ.

બ્રહ્મચર્ય ગૃહ્યચર્યને, વાનપ્રસ્થ તું વખાણુ ;
વળી સન્યાસ ગણાયછે, ચતુર્થ આશ્રમ જાણુ. ૨૦૨

બ્રહ્મચારી ધર્મ.

ગુરુસેવા વિદ્યા પઠન, ઇન્દ્રિય જય શુચિ કર્મ ;
અથવા બ્રહ્મ પ્રદર્શણા, બ્રહ્મચારીના ધર્મ. ૨૦૩

ગૃહસ્થ ધર્મ.

કુળાચાર કુળ ધર્મ કૃતિ, અતિયાગમ સનમાન ;
એ છે ધર્મ ગૃહસ્થના, ધરે સદા ગુણવાન. ૨૦૪

વાનપ્રસ્થ ધર્મ.

ઇન્દ્રિય જિત યોગિત સહિત, વન વસિ પાવક સેવ ;
આતમ તત્વ વિચાર નિત, વાનપ્રસ્થ ધર્મેવ. ૨૦૫

સન્યાસી ધર્મ.

ત્રિવિધ ઈર્ષ્યા હીન મન, દંડ ગ્રહણ તજિ કર્મ ;
બ્રહ્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય સ્થિત, એ સન્યાસી ધર્મ. ૨૦૬

પરમહંસ ધર્મ.

પર આપણું કઈ જ્ઞાન નહિ, બ્રહ્મમર્ષ જગ જોય ;
અજપા જપ આનંદ મન, પરમહંસ નિત મોહ. ૨૦૭

પ્રથમ દશાનું વર્ષ એક હોના દિવસ ત્રણસેતે સાઠ તેને છત્રીશે ભાગતાં જે આવે તેજ રીતે સર્વ દશાના કોષ્ટકમાં અનુક્રમે જાણવાની રીત.

મંગલા વર્ષ ૧. તેના દીવસ ૩૬૦	પિંગલા વર્ષ ૨ તેના દિવસ ૭૨૦	ધાન્યા વર્ષ ૩ તેના દિવસ ૧૦૮૦	આમરી વર્ષ ૪ તેના દિવસ ૧૪૪૦	ભદ્રિકા વર્ષ ૫ તેના દિવસ ૧૮૦૦	હલકા વર્ષ ૬ તેના દિવસ ૨૧૬૦	સિક્ષા વર્ષ ૭ તેના દિવસ ૨૫૨૦	સંક્રા વર્ષ ૮ તેના દિવસ ૨૮૮૦
મંગલા. ...	૧૦	૪૦	૮૦	૧૨૦	૧૬૦	૨૦૦	૨૪૦
પિંગલા. ...	૨૦	૬૦	૧૨૦	૧૮૦	૨૪૦	૩૦૦	૩૬૦
ધાન્યા. ...	૩૦	૮૦	૧૬૦	૨૪૦	૩૨૦	૪૦૦	૪૮૦
આમરી. ...	૪૦	૧૦૦	૧૮૦	૨૮૦	૩૬૦	૪૪૦	૫૨૦
ભદ્રિકા. ...	૫૦	૧૨૦	૨૧૦	૩૦૦	૪૦૦	૪૮૦	૫૬૦
હલકા. ...	૬૦	૧૪૦	૨૪૦	૩૬૦	૪૮૦	૫૬૦	૬૪૦
સિક્ષા. ...	૭૦	૧૬૦	૨૬૦	૩૮૦	૪૮૦	૫૬૦	૬૪૦
સંક્રા. ...	૮૦	૨૦	૬૦	૧૨૦	૧૮૦	૨૪૦	૩૦૦
સરવાળો.....	૩૬૦	૭૨૦	૧૦૮૦	૧૪૪૦	૧૮૦૦	૨૧૬૦	૨૮૮૦

બાધ અબલદિશ શોડશે, ગાય બેંસ ચોવીશ ;
 ઉઠ ગર્ધભ પચ્ચીશ ગણુ, અશ્વાયુ બત્રીશ. ૩૬૯૬
 શ્યાન તણુ' હાદશ ગણુ, એરિત આયુ પ્રમાણુ ;
 મનુષ્ય સમ સૌ પ્રાણિનું, લાવિ આયુ વળિ બાણુ. ૩૬૯૭
 પરમાયુ આપ આપણા, શુણાકાર કરિ ખાસ ;
 મનુષ્ય પરમાયુ થકી, ભાગી આયુ પ્રકાશ. ૩૬૯૮

અર્થ દશાધ્યાય.

ગ્રહો તણુ' આયુષ્ય જે, નિત્ય દશા કહેવાય ;
 મિત્ર ઉચ્ચ વા સ્વગૃહી, કે મિત્રાંશિ લહાય. ૩૬૯૯
 જે સ્વાંશીજનો, તે શુભ જ્યોતિષિ જોય ;
 મિત્ર હોડિને, આગળ જે ગ્રહ હોય. ૩૭૦૦
 શુભ ગણુ, વળી અધિક ઉરધાર ;
 વા નીચ ગૃહિ, શત્રુ નિત્યાંશિ વિચાર. ૩૭૦૧
 હારોહા દશા, પણ અશુભ ગણિ લેય ;
 મિત્ર ઉચ્ચ હોડિને, આગળ ધમિયો જોય. ૩૭૦૨
 ગ્રહની તે દશા, અશુભ અવરોહિણિ બાણુ ;
 ઉચ્ચ વા મિત્ર ગૃહિ, કે સ્વગૃહી મુબાણુ. ૩૭૦૩
 ઉચ્ચ મિત્રાંશિ વા, સ્વાંશિ હોય ગ્રહ જેહ ;
 અવરોહિણિ પણ દશા, મધ્યમ ગણાતિ તેહ. ૩૭૦૪
 શુભ દૃષ્ટ શુભ યુક્ત વળિ, ઉદિત અગિષ્ટજ હોય ;
 જો પૂર્વ ઈષ્ટાધિકે, દશા શુભ સૂચ જોય. ૩૭૦૫

દશા ક્રમ.

સૂર્ય ચંદ્રને લગ્નમાં, જે અગિષ્ટ દર્શાય ;
 હોની પ્રથમ દશા ગણી, જ્યોતિષિ મન હરખાય. ૩૭૦૬
 પ્રથમ દશાપતિની પછી, કેન્દ્રસ્થની ગણાય ;
 તે પછી પણુદ્રસ્થ ગૃહ, તણી દશાજ ભણાય. ૩૭૦૭
 એ પછિ આપોક્લીમની, એ રિત ક્રમ સોહાય ;
 ઉપર કલાં સ્થાને કદિ, અધિક ગ્રહો જોવાય. ૩૭૦૮

તેજ રીતે મર્વ દશાના કોણકમાં અનુક્રમે બા
 દશાનું પર્વ એક હોના દિવસ ત્રણસોને સાડ તે

કેશવી પ્રકાશ પ્રારંભ.

પ્રથમ આયુર્દા ધ્યાય.

•દોહરા.

શુભાશુભ અહ કળ સકળ, દશા મધ્ય જોતાય ;
 આયુઝાન વણુ તે દશા, વિભાગ નહિં સમજાય. ૩૬૮૩
 આયુર્દા દ્વિ પ્રકારથી, ગણે કેશવિ પ્રકાશ ;
 પ્રથમે અહયોગજ અને, ગણિતાગત દ્વિ તપાસ. ૩૬૮૪
 અહ યોગજમાં બેદ તણુ, પ્રથમ નિયતાયુર્દાય ;
 પરમાયુર્દાય દ્વિતિય તૃતિય અભિતાયુર્દાય. ૩૬૮૫
 ચતુર ભેદ ગણિતાગતે, પ્રથમ શોદ્ધભવ નામ ;
 ખીજે પિન્ડજ ને ત્રિજે, નૈસર્ગિક અભિરામ
 જિવશર્મોદિત ગણિ ચતુર, આગળ કહું વિભાન ;
 અહયોગજાયુર્દા વિષે, અન્ય જાતક વિચાર. ૩૬૮૬
 આ જાતક પદ્ધતિ વિષે, ગણિતા ગત સુ પ્રક
 આયુર્દાધ્યાયે કથ્યા, તેહ કથું સુવિચાર. ૩૬૮૭
 જગન સૂર્યને ચંદ્ર મહિં, જગન અધિક બળ હોય. ૩૬૮૮
 તવ અંશાયુ પ્રમાણુ ગણુ, એરેત જાણે
 સૂર્ય અધિક બળથી ગણુ, પિન્ડાયુતુ નિર્ણય ;
 ચંદ્ર અધિક બળથી ગણુ, નિર્સર્ગ આયુ વખાણુ. ૩૬૮૯
 જગન સૂર્ય સમ બળ થતાં, અંશનિર્સર્ગયોગાર્ધ ;
 જગન ચંદ્ર સમ બળ થતાં, અંશનિર્સર્ગયોગાર્ધ.
 સૂર્ય ચંદ્ર સમ બળ થતાં, નિર્સર્ગપિન્ડયોગાર્ધ ;
 એરિત જ્યોતી માં કરે, સમ બળમાં યોગાર્ધ. ૩૬૯૦
 કદી જગન રવિ ચંદ્ર તણુ, સમ બળ હોય સુજાણુ ;
 આયુ યોગ તૃતિયાંશ છે, વિશ્રાયુજ વખાણુ. ૩૬૯૧
 જગન સૂર્ય ને ચંદ્ર તણુ, રૂપ ત્રયાંશ બળ હોય ;
 તવ ત્યાં જિવશર્મોદિત પ્રિય, આયુષ્ય જો જાતા જોય.

પરમાયુ લાવવાની રીત.

મનુષ્ય હોગ પરમાયુ ગણુ, વિંશત્તર શત વર્ષ ;
 પંચાદેવસં જીવર ગણુ, સૌથિ અધિક ઉત્કર્ષ. ૩૬૯૫

વ્યાધ અબદિક શોરશે. ગાય ભેંસ ચોવીશ ;
ઉદ ગર્ધલ પચ્ચીશ ગણુ, અશ્વાયુ બત્રીશ. ૩૬૬૬
શ્યાન તણુ ઢાદશ ગણુ, એરિત આયુ પ્રમાણુ ;
મનુષ્ય સમ સૌ પ્રાણિનું, લાવિ આયુ વળિ જાણુ. ૩૬૬૭
પરમાયુ આપ આપણા, ગુણાકાર કરિ ખાસ ;
મનુષ્ય પરમાયુ થકી, ભાગી આયુ પ્રકાશ. ૩૬૬૮

અર્થ દશાધ્યાય.

ગ્રહો તણુ આયુષ્ય જે, નિત્ય દશા કહેવાય ;
મિત્ર ઉચ્ચ વા સ્વગૃહી, કે મિત્રાંશિ લહાય. ૩૬૬૯

કર્મી સ્વાંશીજતો, તે શુભ જ્યોતિષિ જોય ;
મિત્ર હોડિને, આગળ જે ગ્રહ હોય. ૩૬૭૦
શુભ ગણુ, વળી અધિક ઉરધાર ;

વા નીચ ગૃહિ, શત્રુ નિત્રાંશિ વિચાર. ૩૬૭૧

પારોહા દશા, પણ અશુભ ગણિ લેય ;

મિત્ર ઉચ્ચ હોડિને, આગળ ધસિયો જોય. ૩૬૭૨

ગ્રહની તે દશા, અશુભ અવરોહિણિ જાણુ ;

ઉચ્ચ વા મિત્ર ગૃહિ, કે સ્વગૃહી સુખજાણુ. ૩૬૭૩

ઉચ્ચ મિત્રાંશિ વા, સ્વાંશિ હોય ગ્રહ જેહ ;

પવરોહિણિ પણ દશા, મધ્યમ ગણાતિ તેહ. ૩૬૭૪

શુભ દેહ શુભ યુક્ત વળિ, ઉદિત બળિજન હોય ;

પૂર્વ ઈષ્ટાધિકે, દશા શુભ સૂચ જોય. ૩૬૭૫

દશા ક્રમ.

સૂર્ય ચંદ્રને લગ્નમાં, જે બળિષ્ટ દર્શાય ;
હેની પ્રથમ દશા ગણી, જ્યોતિષિ મન હરખાય. ૩૬૭૬
પ્રથમ દશાપતિની પછી, કેન્દ્રસ્થની ગણાય ;
તે પછી પણ દ્રસ્થ ગૃહ, તણી દશાજ લણાય. ૩૬૭૭
એ પછિ આપોક્લીમની, એ રિત ક્રમ સોહાય ;
ઉપર કલાં સ્થાને કદિ, અધિક ગ્રહો જોવાય. ૩૬૭૮

તેજ રીતે સર્વ દશાના કોણકમાં અનુક્રમે બા
તેજ રીતે સર્વ દશાના કોણકમાં અનુક્રમે બા
તેજ રીતે સર્વ દશાના કોણકમાં અનુક્રમે બા

તવ ત્યાં અધિક બળિષ્ઠની, પ્રથમ દશા કહેવાય ;
 ન્યુન બળિષ્ઠની તે પછી, દશપતિ ને દર્શાય. ૩૭૦૬
 કદિ સમ બળ ને હોયતો, આયુ પ્રમાણ ગણાય ;
 વળિ બળ આયુ સમયતાં, પ્રથમ ઉદિતનિ બણાય. ૩૭૧૦

અંતરદશા ક્રમ.

ને રાશિમાં દશાપતી, તે સ્થળમાં ગ્રહ નેહ ;
 દશાપતી સંબંધથી, અર્ધ પાચકન તેહ. ૩૭૧૧
 દશાપતિ પછિ નવ પંચમે, ને ગ્રહ હોય પ્રમાણ ;
 તૃતિયાંશ કાલ પાચક થતો, દશાપતીનો જાણ. ૩૭૧૨
 દશાપતિથી નો સપ્તમે, ને ગ્રહ બેઠો જોય ;
 સપ્તમાંશ દશાપતી તણો, કાલ પાચકે હોય. ૩૭૧૩
 દશાપતિથી ચતુરથ સ્થળ, બેઠા ગ્રહન ગણાય ;
 ચતુર્થાંશ દશાપતિ તણો, કાલ પાચક બણાય. ૩૭૧૪
 ગ્રહ સર્વે આરોહ વા, અપરોહે સુ વિચાર ;
 ઉચ્ચ નિચાદિ પૂર્વોક્ત ગુણ, થકી શુભાશુભ સાર. ૩૭૧૫
 દ્વિજ પાચક યે અન્યની, દશા માંલ દ્વિજ જાણ ;
 પોતાના સમયેન તે, શુભ દ્વિજ દેય સુ જાણ. ૩૭૧૬
 પ્રથમ દશાપતિની ગણે, અંતર દશા વિચાર ;
 તે પછિ દશાપતી તણા, રાશ્યાંશનિ ચિત ધાર. ૩૭૧૭
 એ પછિ દશાપતી થકી, ત્રિકોણ પંચ નવ સ્થાન ;
 હેય ગ્રહો લેની ગણે, અંતર દશાન માન. ૩૭૧૮
 તે પછિ ચતુરસ્રનિ ગણે, ચતુર અષ્ટ સ્થળ હોય ;
 ત્રિકોણ વા ચતુરસ્ર સ્થળ, બે ગ્રહ તવ બળ જોય. ૩૭૧૯

વિદેશોપદ શાક્રમ.

દશા થકી અંતર દશા, ને રિત યાય વિચાર ;
 તેમ અંતરદશા થકી, વિદેશા રીતન સાર. ૩૭૨૦
 એમ યર્થ અંતરદશા, દશા કલ્પિ ઉર ધાર ;
 વળી અંતરદશાપતી, દશાપતી સુવિચાર. ૧૭૨૧

કલ્પિ પૂર્વ પાચકાંશના, અંશકરિ સમચ્છેદ ;
 ઓવિધિ કરીજ લાવતા, વિદશા જ્યોતિષિ વેદ. ૧૭૨૨
 તેમજ વિદશાને વળી, દશા કલ્પિ, સુપ્રકાર ;
 કલ્પિ વિદશા દશાપતી, વિદશોપદશા સાર. ૧૭૨૩
 દશા મધ્ય અતર દશા, પતિ ગુણુ સમુદ્ધ લેય ;
 તેમ અંતર દશા મહી, વિદશાપતિ દ્વળ દેય. ૧૭૨૪
 વિદશા મધ્યે ઉપદશા, પતિ દ્વળ દેય શુભાણુ ;
 એમ ઉપદશા દ્વળ સદા, શક્તમ કાલિક વખાણુ. ૧૭૨૫

રાગ મંચાદિ વર્ષાધિપતિ વિચાર.

ઐત્ર શુકલ પ્રતિપદ સમય, સૂર્યોદય જો વાર ;
 રાગ તેહ વખાણુતા, દ્વળ પ્રકૃતિ અનુસાર. ૩૭૨૬
 સૂર્ય થાય જવ મેષનો, તેહ સમય દિનવાર ;
 મંત્રી હેને જાણિયે, કહો શુભાશુભ સાર. ૩૭૨૭
 વૃષભ સંક્રમણુ વારતે, જ્યોતિષિ જાણુ ધનેશ ;
 મિથુન સંક્રમણુ વારતે, યુદ્ધપતીજ હમેશ. ૩૭૨૮
 થાય કર્ક સંક્રમણુ તવ, વાર અગ્રધાન્યેશ ;
 સિંહ સંક્રમણુ વારતે, સેનાધિપ સુનરેશ. ૩૭૨૯
 કન્યા યોગે વારતે, હન્રપતિ કહું નેક ;
 તુલા સંક્રમણુ વારતે, રસાધિપતિ સુવિશેષ. ૩૭૩૦
 ધન સંક્રમણુ વારતે, ધાન્યપતિ પશ્ર્વત ;
 મકર સંક્રમણુ વારતે, દ્વળાધિપતિ વિખ્યાત. ૩૭૩૧
 કુમ્ભ સંક્રમણુ વારતે, વ્યાપારાધિપ લેખ ;
 મહા ભ આર્દ્રા વારતે, મેધેશ ચતુર પેખ. ૩૭૩૨
 અક્ષય તૃતિયા વારતે, સીમાધિપ સુવખાણુ ;
 આષાઢ કૃષ્ણ રોહિણી, વાર જળેશ પ્રમાણુ. ૩૭૩૩
 કાર્તિક શુકલ પ્રતિપદા, કોટપાલ ગણિવાર ;
 એ રિત વર્ષો વર્ષના, વર્ષાધિપતિ વિચાર. ૩૭૩૪

વર્ષલગ્ન પ્રવેશજ્ઞાનમ્.

વીત્યા વર્ષ સવાઈ કરિ, દિન સંખ્યા જો નેક ;
 અર્ધસુ ધટિકા જાણિયે, ડોઢી પલસુ વિવેક. ૩૭૩૫

જન્મ સમયની દિન ઘટ્ટી, પદ્ધતિ તેહ સમાવ ;
સપ્ત સપ્તથી ભાગ દે, અગ્રે શેષજ ઠરાવ. ૩૭૩૬
લગ્ન હોય નવ તે સમય, વર્ષ લગ્ન તે માન ;
હેતુવા અહ જહેમા પડે, કહો શુભાશુભ-માન. ૩૭૩૭

મુ'થા જ્ઞાનમ્.

જન્મ લગ્ન ગત વર્ષ સહ, દ્વાદશ ભાગ વિચાર ;
શેષ માંછ મુ'થા સમજિ, મેષાદિક નિર્ધાર. ૩૭૩૮

મુ'થા ફળ.

નવમ દશમ એકદશજ, પાંચ સુ ત્રણ દ્વીએક ;
એટલાંજ સુખકર સદા, શેષે દુઃખ અનેક. ૩૭૩૯
જે ગૃહ મુ'થા હોય ત્યાં, તે સ્વામી સુભ હોય ;
કે દેખે વા સંગ તવ, અશુભ નવ્યાપે કોય. ૩૭૪૦

વર્ષેષ જ્ઞાનમ્.

વર્ષ જન્મ બે લગ્નપતિ, મુ'થા પતિ વળિ માન ;
ત્રયરાશિક દિન રાત્રપતિ, એમાં જે બળવાન. ૩૭૪૧
વર્ષ લગ્નને ફરિગણે, તેહ બાણ વર્ષેશ ;
બળ સમાન ફળ દેયછે, પ્રકૃતિ પ્રમાણ હમેશ. ૩૭૪૨

ત્રેરાશિકપતિ જ્ઞાનમ્.

સૂર્ય શુક્ર શનિ શુક્ર ગુરુ, ચંદ્ર સોમ્ય કુજ સાથ ;
મંદ ભામ ગુરુ ચંદ્રએ, મેષાદિક દિન નાથ. ૩૭૪૩
જીવ ઇન્દુ બુદ્ધ બોમ રવિ, શુક્ર મંદ બૃહ લેખ ;
મંદ ભામ ગુરુ ચંદ્ર શનિ, ત્રયરાશિક પતિ પેખ. ૩૭૪૪

દિનપતિ વા નિશિપતિ જ્ઞાનમ્.

સૂર્ય હોય જે રાશિમાં, પતિ લેનો દિન ઈશ ;
ચંદ્ર રાશિપતિ રાત્રિપતિ, વર્ષ કાળનો ધીશ. ૩૭૪૫

સુદા દશા જ્ઞાનમ્.

નન્મ લગ્ન લગિ ગણિ કહે, કૃત્તિકાથિ સુતાન ;
વીત્યાં વર્ષજ નોડિને, ભાગ નવચકી માન. ૩૭૪૬
અષ્ટાદશ વળિ ત્રીશને, એકવિ ચોપન સાર ;
અડતાળિશ સત્તાવનજ, એકાવન સુ ઉચાર. ૩૭૪૭
એકવિંશને સાઠસહ, વર્ષ દિવસ તું પ્રમાણ ;
આ ચંદ્ર રાજ સભુ, કે શુ નવ ગ્રહ જાણ. ૩૭૪૮

વર્ષમાં સુકાલ વા દુષ્કાલ વિષે અગમ્ય પરિક્ષા,

દાહરા.

પૂર્વાષાઠ નક્ષત્ર મહા, તણો ચંદ્ર શુભ માસ ;
માર્ગશિર્ષ શુદ્ધ પ્રતિપદા, પછી ચતોજ પ્રકાશ. ૩૭૪૯
જે દિવસે ધારણ કરે, ગર્ભ વાદળાં સાર ;
તેહ દિવસથી એકસો, પંચાણ્વમે વિચાર. ૩૭૫૦
વૃષ્ટિ થાતી નિયમ એ, પૂર્વ ચંદ્ર નક્ષત્ર ;
આવે લેમાં જાણવો, વળી કહું સર્વત્ર. ૩૭૫૧
આદિ ઉત્તરાષાઠના, ચતુર્થાંસ શુદ્ધ પક્ષ ;
ધરે ગર્ભ વાદળ કદી, વૃષ્ટિ કૃષ્ણમાં ફક્ષ. ૩૭૫૨
કૃષ્ણ પક્ષ કદિ હોય તો, વૃષ્ટિ શુકલમાં લેખ ;
તેમજ દિવસે ગર્ભતો, વૃષ્ટિ રાત્રિયે પેખ. ૩૭૫૩
રાત્રિમાલ્ય કદિ ગર્ભતો, દિવસે વૃષ્ટિ પ્રમાણ ;
તેમ સહવારે સાંજરે, સાંજ સહવાર સુજાણ. ૩૭૫૪
માર્ગશિર્ષમાં ગર્ભતો, જ્યેષ્ઠ વૃષ્ટિ થાય ;
પૌષ માલ્ય કદિ હોય તો, વૃષ્ટિ અષાઠ લહાય. ૩૭૫૫
પૌષ કૃષ્ણમાં ગર્ભતો, શુકલ શ્રાવણે ધાર ;
માઘ શુકલમાં ગર્ભતો, કૃષ્ણ શ્રાવણ વિચાર. ૩૭૫૬

જન્મ સમયની દિન ધરી, પત્રમાં તેહ સમાવ ;
સપ્ત સપ્તથી ભાગ દે, અગ્રે શેષજ ઠરાવ. ૩૭૩૬
લગ્ન હોય નવ તે સમય, વર્ષ લગ્ન તે માન ;
હેજેવા ગ્રહ બહેમા પડે, કહો શુભાશુભ જ્ઞાન. ૩૭૩૭

મુ'થા જ્ઞાનમ્.

જન્મ લગ્ન ગત વર્ષ સહ, દ્વાદશ ભાગ વિચાર ;
શેષ માંહ્ય મુ'થા સમજિ, મેપાદિક નિર્ધાર. ૩૭૩૮

મુ'થા ફળ.

નવમ દશમ એકાદશજ, પાંચ સુ ત્રણ હીએક ;
એકલાંજ સુખકર સદા, શેષે દુઃખ અનેક. ૩૭૩૯
જે ગૃહ મુ'થા હોય ત્યાં, તે સ્વામી સુખ હોય ;
કે દેખે વા સંગ તવ, અશુભ નવ્યાપે કોય. ૩૭૪૦

વર્ષેષ જ્ઞાનમ્.

વર્ષ જન્મ બે લગ્નપતિ, મુ'થા પતિ વળિ માન ;
ત્રયરાશિક દિન રાત્રપતિ, એમાં જે બળવાન. ૩૭૪૧
વર્ષ લગ્નને ફરિગણે, તેહ બળ વર્ષેશ ;
બળ સમાન ફળ દેયછે, પ્રકૃતિ પ્રમાણ હમેશ. ૩૭૪૨

ત્રૈરાશિકપતિ જ્ઞાનમ્.

સૂર્ય શુક શનિ શુક ગુરુ, ચંદ્ર સૌમ્ય કુળ સાય ;
મંદ ભૌમ ગુરુ ચંદ્રએ, મેપાદિક દિન નાય. ૩૭૪૩
હવ ધન્દુ બુદ્ધ ભોમ રવિ, શુક મંદ ભૂય લેખ ;
મંદ ભૌમ ગુરુ ચંદ્ર શનિ, ત્રયરાશિક પતિ પેખ. ૩૭૪૪

ત્રૈરાશિકપતિ ચક્રમ્.

રાશિ.	મે	વ.	મિ.	ક.	સિં.	ક.	ગુ.	વ.	ધ.	મ.	કું.	મી.
દિન.	સ.	શુ.	શ.	શુ.	ગુ.	ચં.	બુ.	મ.	શ.	મં.	ગુ.	ચં.
રાત્રિ.	ગુ.	ચં.	બુ.	મં.	સ.	શુ.	શ.	શુ.	શ.	મં.	ગુ.	ચં.

યોગી ધર્મ.

લઘુ ભોજન ઇન્દ્રિય દમન, એકાન્તમાં નિવાસ ;
પદ્માસન મન પવન જિત, યોગી ધર્મ પ્રકાશ. ૨૦૮

કવિ લક્ષણ.

વચન રચન વાચાળ અતિ, લઘુ ગુરુ ગુરુ લઘુ જ્ઞેય ;
નિરંકૂશ શ્રુતિધર ગુણી, ગુણુવંતા કવિ હોય. ૨૦૯

કવીશ્વર લક્ષણ.

(મનહર છંદ.)

અનુપમ અક્ષરથિ, દીપતા દ્વિપક શબ્દ,
નવરસે રસ ભરી, વાણિ વરણવતા ;
પેષિ શાસ્ત્ર છંદ વૃત, અલંકૃતિ કાવ્ય દોષ,
નાયિકા નાયક હાવ, ભાવ દરશાવતા ;
પદ પુનરુક્તિ યુક્તિ, ગણા ગણુ રાતા શુભ,
પ્રબંધ નિબંધ ગદ્ય, ગાથાથી સુહાવતા ;
એટલાં સ લક્ષણુ સુ, લક્ષિત વિવેક વણિ,
ઈશ્વર સહાયતાયિ, કવીશ્વર ક્ષાવતા. ૨૧૦

પન્ડિત લક્ષણ.

દોહરા.

સકળ શાસ્ત્રમાં નિપુણ અતિ, શાસ્ત્ર યુક્ત વ્યવહાર ;
પન્ડિત લક્ષણુ લક્ષ ઉર, આગમ નિગમ વિચાર. ૨૧૧

ગુરુ લક્ષણ.

સર્વ શાસ્ત્ર વેત્તા વિમળ, સમદર્શી સૌ જન ;
વેદ વિહિત આચાર યશ, ગુરુ લક્ષણુ ધર મન. ૨૧૨
પાવકછે ગુરુ દિન તણો, અવર વર્ણુ દિન સાર ;
સ્ત્રીનો ગુરુ પતિને ગણો, સૌનો અતિથિ વિચાર. ૨૧૩

દિનપતિ વા નિશિપતિ જ્ઞાનમ્.

સૂર્ય હોય જે રાશિમાં, પતિ તેહનો દિન ઈશ ;
ચંદ્ર રાશિપતિ રાત્રિપતિ, વર્ષ કાળનો ધીશ. ૩૭૪૫

સુદા દશા જ્ઞાનમ્.

જન્મ લગ્ન લગિ ગણિ કહે, કૃત્તિકાધિ સુસાન ;
વીત્યાં વર્ષજ જોડિને, ભાગ નવથકી માન. ૩૭૪૬
અષ્ટાદશ વળિ ત્રીશને, એકવિ ચોપન સાર ;
અડતાળિશ સત્તાવનજ, એકાવન સુ ઉચાર. ૩૭૪૭
એકવિંશને સાઠસહ, વર્ષ દિવસ તું પ્રમાણ ;
આ ચંદ્ર રાશિ સ ભુ, કે શુ નવ ગ્રહ જાણ. ૩૭૪૮

વર્ષમાં સુકાલ વા દુષ્કાલ વિષે અગમ્ય પરિક્ષા.

દાહરા.

પૂર્વાષાઢ નક્ષત્ર મહા, તણો ચંદ્ર શુભ માસ ;
માર્ગશિર્ષ શુદ્ધ પ્રતિપદા, પક્ષી થતોજ પ્રકાશ. ૩૭૪૯
જે દિવસે ધારણ કરે, ગર્ભ વાદળાં સાર ;
તેહ દિવસથી એકસો, પંચાણ્ણમે વિચાર. ૩૭૫૦
વૃષ્ટિ થાતી નિયમ એ, પૂર્વ ચંદ્ર નક્ષત્ર ;
આવે તેહમાં જાણવો, વળી કહું સર્વત્ર. ૩૭૫૧
આદિ ઉત્તરાષાઢના, ચતુર્થાસ શુદ્ધ પક્ષ ;
ધરે ગર્ભ વાદળ કદી, વૃષ્ટિ કૃષ્ણમાં દક્ષ. ૩૭૫૨
કૃષ્ણ પક્ષ કદિ હોય તો, વૃષ્ટિ સુકલમાં લેખ ;
તેમજ દિવસે ગર્ભતો, વૃષ્ટિ રાત્રિયે પેખ. ૩૭૫૩
રાત્રિમાણ કદિ ગર્ભતો, દિવસે વૃષ્ટિ પ્રમાણ ;
તેમ સહવારે સાંજરે, સાંજ સહવાર સુજાણ. ૩૭૫૪
માર્ગશિર્ષમાં ગર્ભતો, જ્યેષ્ઠ વૃષ્ટિ થાય ;
પૌષ માણ કદિ હોય તો, વૃષ્ટિ અષાઢ લહાય. ૩૭૫૫
પૌષ કૃષ્ણમાં ગર્ભતો, શુકલ આવણે ધાર ;
માઘ શુકલમાં ગર્ભતો, કૃષ્ણ આવણે વિચાર. ૩૭૫૬

માથ વદે કદિ હોયતો, શુકલ ભાદ્રપદ પેખ ;
 કાદગુણ શુકલે ગર્ભતો, કૃષ્ણ ભાદ્રપદ લેખ. ૩૫૫
 કાદગુણ કૃષ્ણે ગર્ભતો, આશ્વિન શુકલે હોય ;
 ચૈત્ર શુકલમાં ગર્ભતો, આશ્વિન કૃષ્ણે જોય. ૩૭૫૮
 ચૈત્ર કૃષ્ણ કદિ ગર્ભતો, શુકલ કાર્તિક સુગણ ;
 એ રિત ગર્ભ ઉદય થકી, દલપતિ વૃદ્ધિ વખાણ. ૩૭૫૯
 પૂર્વે ગર્ભજ હોય તો, પશ્ચિમ વૃદ્ધિ લણાય ;
 એમ સહામ સહામી દશા, નિયમે વૃદ્ધિ ગણાય. ૩૭૬૦
 વાયુ પ્રમાણ પણ એરિતે, પૂર્વે તો પશ્ચિમ ;
 અર્ધદશા શુભ રીત એ, વૃદ્ધિ તણી કદિ સીમ. ૩૭૬૧
 વળિ ઉત્તર ધશાન વા, પૂર્વથિ વાયુ મંદ ;
 પ્રિય નિર્મળ આકાશમાં, વાતો તે સુખકંદ ૩૭૬૨
 અથવા સૂર્ય સુચંદ્રની, આસપાસ જો બિમ્બ ;
 જેત પ્રકાશિત અઘન વળિ, વાદળપર પ્રતિબિમ્બ. ૩૭૬૩
 પ્રકાશીત ઘટ વાદળાં, ઓય અરી આકાર ;
 શુદ્ધાલા સમ રંગ વા, કાક અંડ સુવિચાર. ૩૭૬૪
 ચંદ્ર અને તારા તદા, સ્વેન જડત જન જોય ;
 પ્રાતર સ્થાંજે ઈન્દ્રધનુ, મંદ ગર્જના હોય. ૩૭૬૫
 અથવા યાત્રી વીજળી, સૂર્ય ગુહો આલાસ ;
 પ્રાતર સ્થાંજ રમણ વળિ, થાય પ્રકાશ પ્રકાશ. ૩૭૬૬
 ઉત્તર ધશાન પૂર્વથી, પશુ પક્ષી લંધાર ;
 મંદુર શબ્દ ઉચ્ચારતાં, આવેતો પ્રિયકાર. ૩૭૬૭
 અથવા સ્વચ્છાકાર ગ્રહ, દેખાતા કદિ હોય ;
 વળી તેહનિ ગતિ ઉત્તરે, ખસતી ખસતી જોય. ૩૭૬૮
 અથવા વિદ્ય વા રોગથી, મુક્ત તદાજ વિચાર ;
 તેમ વૃક્ષ પશુ જન સુખી, સુચિત દલપતિ સાર. ૩૭૬૯
 વળિ માર્ગશિર્ષ પૌશમાં, સૂર્ય ઉદયની પૂર્વ ;
 તેમ અસ્ત થતાં અનિત્ય, લાલ પ્રકાશ અપૂર્વ. ૩૭૭૦
 આસ પાસ વાદળ કડણુ, પણ સુપ્રકાશિત જાણુ ;
 અથવા ટાઢ અધીક જો, પૈથે બરફ પ્રમાણ. ૩૭૭૧

વા હિમ પડતું હોય તો, વળી માધમાં ધાર ;
 પવન સપાટો હોયને, ચંદ્ર સૂર્ય સુવિચાર. ૩૭૭૨
 હીમચિ આચ્છાદિત વળી, સૂર્ય ઉદય ને અસ્ત ;
 થાતાં વાદળથી કદી, બિન્નઆચ્છાદિત. મત્ત. ૩૭૭૩
 તેમ ટાઢ પડતી અધિક, ફાટગુણ વાયૂ વાય ;
 સુંદર વાદળની કદી, આવગ્નવ બહુ થાય. ૩૭૭૪
 તેજ બિન્ન આકાશમાં, ને ખન્ડિત દેખાય ;
 વળી સૂર્ય રાતો અને, સુવર્ણ સમ દર્શાય. ૩૭૭૫
 ઐત્ર માસ આકાશમાં, પવન વાદળ પ્રકાશ ;
 તેજ બિન્ન વા માવડું, એહ સુચિત્ર સમાસ. ૩૭૭૬
 વૈપાખે પણ માવડું, ઘટ વાદળ વળિ વીજ ;
 સકળ ગર્ભપરિપક્વતા, તણી જાણુ તજવીજ. ૩૭૭૭
 વાદળ રંગ વિચારવા, રૂપ મોતિ સુતમાલ ;
 વૃક્ષ છાલ સમ સ્યામ વા, ઈન્દિવર કમળ ભાળ. ૩૭૭૮
 અથવા સુરમાં રંગ સમ, તવ અતિવૃષ્ટી ધાર ;
 સૂર્ય તાપ તપતો બહુ, મંદ પવન સુખકાર. ૩૭૭૯
 વળિ વાદળ વર્ષાદનાં, બિન્દુચિ આચ્છાદીત ;
 દેખાતાં વૃષ્ટી અધિક, દલપતિ સુચિત્ર રીત. ૩૭૮૦
 પૂર્વ ગર્ભ ધારણુ સમય, તારા ખરતા હોય ;
 ગર્જન વા વટોળીયો, વળી વિશેષે જોય. ૩૭૮૧
 દૃષ્ટિ મર્યાદા માંલ જો, ખોટિ આગ દર્શાય ;
 કીર્તિસ્થંભ વા સ્ફેરસમ, વાદળાકૃતી થાય. ૩૭૮૨
 વળી સૂર્ય બિન્ને કદી, કાળા કાંધ જાણાય ;
 કેતે સંમયે ગ્રહ તણો, કદિ સંયોગ ભણાય. ૩૭૮૩
 અથવા રાત્રી માવડું, તેજ બિન્ન આકાશ ;
 ધન્દ્ર ધનુષ વળિ સૂર્ય કે, ચંદ્ર ગ્રહણુ તો નાશ. ૩૭૮૪
 વર્ષ માંલ જૂદા જુદા, મહિનામાંજ સુચિત્ર ;
 ગર્ભ ધારણુ જોયતો, ગર્ભ પતન અવિચિત્ર. ૩૭૮૫
 પૂર્વા ઉત્તર ભાદ્રપદ, પુર્વાષાઠ વિચાર ;
 વળી ઉત્તરાષાઠ ને, રોહિણિ ચંદ્રે સાર. ૩૭૮૬

ગર્ભ ધરતાં વાઢળાં, વૃદ્ધી કરે સુખણ ;
 તેમ શતલિપા ને વળી, આત્મેષા ઉર આણ. ૩૭૮૭
 વળિ આર્દ્રા સ્વાતી મંધા, તણા ચંદ્રમાં લેખ ;
 ગર્ભ ધારણ સુચિત્ર સહ, અધિક વૃદ્ધિ તવ પેખ. ૩૭૮૮
 સતત કેટલા દિવસ લગિ, વૃદ્ધિ પ્રતાપી થાય ;
 વળી ગર્ભ ધારણ કહૂં, માર્ગશિર્ષધિ લહાય. ૩૭૮૯
 વૈષાખ મુધી પાંચ પ્રિય, શતલિપાદિ નક્ષત્ર ;
 તેહ તણા સુખ ચંદ્રમાં, વળિ સુચિત્ર સર્વત્ર. ૩૭૯૦
 સહિત ગર્ભ ધારણ થવે, અનુક્રમ સતત વિચાર ;
 અષ્ટ સોળ ચોવીશ વિશ, ત્રણ સુદિવસ જળ ધાર. ૩૭૯૧
 સૂર્ય ચંદ્રની પાસ જો, એ સમયે ગ્રહ કોય ;
 શનુ રૂપકદિ હોય તો, કરાં ગર્ભના હોય. ૩૭૯૨
 અધિક મચ્છની વૃદ્ધિ પણ, એ થકિ ઉલટૂં નેય ;
 સૂર્ય ચંદ્રની પાસ જો, મિત્રધિ વૃદ્ધી હોય. ૩૭૯૩
 કદી ગર્ભ ધારણ સમય, વૃદ્ધિ અધિક દર્શાય ;
 તવતે ગર્ભ પતન થશે, વૃદ્ધી કદી નધાય. ૩૭૯૪
 દ્રોણ* એક અષ્ટમાસથી, વિશેષ વર્ષા લેખ ;
 વળિ ઉલટા ગ્રહ ભાવથી, કહેલ વખતે પેખ. ૩૭૯૫
 આવે નહિં વર્ષાદ તો, ફરીધિ ત્હેવો યોગ ;
 આવે તવ વૃદ્ધી થશે, પરન્તુ કરાં અયોગ. ૩૭૯૬
 પવન માવડું વીજળી, ગર્ભન વાઢળ લક્ષ ;
 ગર્ભ સમય દેખાય તો, વૃદ્ધિ વિશેષજ દક્ષ. ૩૭૯૭
 પરન્તુ ગર્ભ સમય કદિ, માવડું વિશેષ જાણ ;
 તવતે વૃષાઞ્ગતૂ મહીં, ખરે વૃદ્ધિની તાણ. ૩૭૯૮
 પાંચ ચિત્ર ઉપર કહ્યાં, એકે વખતે થાય ;
 તવ અદિસો ગાજી સુધી, વૃદ્ધિ ખૂણ દર્શાય. ૩૭૯૯
 એક ચિત્ર કદિન્યૂન તો, ગાઉ સવાસો સાર ;
 આસ પાસ વર્ષે અધિક, બે ન્યૂનથી વિચાર. ૩૮૦૦

* વૃદ્ધિ માપના કોષ્ટકમાં ચાર અધકનો એક દ્રોણ થાય છે.

રેસઠ ગાઉ પ્રમાણુ છે, ત્રણ ન્યૂનયિ શુભ લેખ ;
 એકત્રીશ બત્રીશ ગાઉ, સુધિ વર્ષે પ્રિય પેખ. ૩૮૦૧
 એક દ્રોણ વર્ષે કહું, પાંચ ચિત્ર સમ્પૂર્ણ ;
 જો તે સમયે પવન બહુ, તો ત્રણ અધક અપૂર્ણ. ૩૮૦૨
 માપ વૃદ્ધિનો એરિતે, દ્રોણ અધક ગણ ચાર ;
 વૃદ્ધિ સાથ કદિ વીજળી, છ અધક વર્ષે સાર. ૩૮૦૩
 જો આકાશે વાદળાં, વૃદ્ધિ અધક તવ જોય ;
 વૃદ્ધિ ગર્જના સાથ તો, બાર અધક શુભ હોય. ૩૮૦૪
 મદ્ર* ઉત્તરાપાઠનો, જોતિયિ કરે તપાસ ;
 એ દિવશે સૌ જાતના, ખીજ તોળતા ખાસ. ૩૮૦૫
 વળિ ખીજે દિવસે ફરી, તોલ કયાંતું તોલ ;
 ફરી જોય સમ વિપમ કે, વૃદ્ધિ યાય જો તોલ. ૩૮૦૬
 તો તે અધિકજ પાકશે, વિપમ નપાકે જાણ ;
 ચાય પાક થોડો કદી, સમયિ નાશ ન-પ્રમાણ. ૩૮૦૭
 પરિક્ષા કરવી હોય તો, તેદનિ કહું શુભ રીત ;
 દ્વાદશ અંગુળ ચોરસે, રેશમિ વસ્ત્ર ખચીત. ૩૮૦૮
 લે કરવાં પ્રિય જાળવાં, દોરી તણૂં પ્રમાણ ;
 ચાર ચાર દર જાળવે, ત્રિંશાંગુળની જાણ. ૩૮૦૯
 દ્વાદશાંગુળનિ ઝૂમતે, દોરી તણો સુમાપ ;
 સુવર્ણ કેરાં કાટલાં, દક્ષિણ પક્ષે યાપ. ૩૮૧૦
 ખીજ વામ ઉત્તર ધરી, જ્યોતિયિ કરતા તોલ ;
 એકરિતે કુપ જળ તણો, તોલ કરેજ અમોલ. ૩૮૧૧
 ખીજે દિવશે જો વધે, શીયાજે તહિં વૃદ્ધિ ;
 અમર ઝિલ્કું વર્ષોદ જળ, વધવે મધ્યમ વૃદ્ધિ. ૩૮૧૨
 તળાવ વા ટાંક તણૂં, વધે વૃદ્ધિ તવ ખૂણ ;
 ખીજિ અધિક આરોગ્યતા, વરણૂં આજેનું. ૩૮૧૩

* સામ્પ્રત કાળમાં પ્રાચિન વિદ્યાનો અનુભવ કરવો સુઠાદેવાનાં આન્વાધી,
 કુન્દાળ પડવાનો હોય ત્યારે આગળથી કંબોરાકાતું નથી પરન્તુ ; ઉપર કહેલી રીત
 પ્રમાણે જાંજવાં પનાવીને, વરાહમિહિર આચાર્યકૃત જલનું સંક્રિતામાં એ વિષય પર
 લખેલા મંત્રોથી કાળમ જાણ્યા પાસે સત્યનું જાન્યંબર આચાહન કરાવી, તુલા, કે
 તો સુકાળ અથવા કુન્દાળનો, અગાઉથી ખાતરી પૂર્વક તિલોય થશે.

હસ્તીની આરોગ્યતા, તોળિ હસ્તિનો દંત ;
 ઘોડા ગાયનિ તેહના, વાળ તોળિ ગુણવંત. ૩૮૧૪
 સુવર્ણ તુલા કરીજુએ, રાત્રનું સુખ સાર ;
 બ્રાહ્મણાદિ જન સુખ તે, મીણુ તુલાયિ વિચાર. ૩૮૧૫
 સકળ પદાર્થની ભેવિ તો, તે તે તોળ પદાર્થ ;
 દેશ વર્ષ સુખ પરિક્ષા, મીણુ તુલા પર્માર્થ. ૩૮૧૬
 તુલા દાંડિ ઉત્તમ કહૂં, સુવર્ણની સુખકાર ;
 મધ્યમ રૂપાની ગણે, અધમ સિસમ ઉરધાર. ૩૮૧૭
 જે તીરથી મનુષ્યના, પ્રાણુ લિધાજ પ્રમાણ ;
 તે લોખંડ ફળની ખને, તુલા દાંડિ ઉર આણ. ૩૮૧૮
 ચતુર્વિંશ અંગૂળની, તુલા દાંડિ પ્રિયકાર ;
 તુલા કરંતાં જે વધે, હરેક વસ્તુ સાર. ૩૮૧૯
 વૃદ્ધિ તેહની જાણવી, ઘટવાથી તે નાશ ;
 સમાન નાશ નયાય તે, દ્વલપતિ કહે પ્રકાશ. ૩૮૨૦
 આ આપાદી યોગ જે, તેમ શેહિણી સ્વાતિ ;
 વરાહમિહિર મુની વચન, દ્વલપતિ જે શુભ ખ્યાતિ. ૩૮૨૧
 આ ત્રણ ઉપર કલા સમય, અંદ્ર સાય મહ કોય ;
 શત્રુ વત જે હોય તો, દેશમાંજ દુખ હોય. ૩૮૨૨
 આ ત્રણ યોગ ઉપર કલા, અધિક માંજ એ વાર ;
 તો તે એ વખતે તુલા, નહિં તો એકજ વાર. ૩૮૨૩
 સાકું નરતું પરિણામ જે, આવે તેજ પ્રમાણ ;
 સારૂં માફૂં ફળ ગણે, બમણું સુખ દુખ જાણ. ૩૮૨૪
 યોગ પરિક્ષા ત્રિવિધ કદિ, સરખી આવે નેક ;
 ભાષ ભવિષ્ય વિલંબ વણ, વિચારવું ન વિશેક. ૩૮૨૫
 પણ જે નીરનિરાળિ તો, શેહિણિ યોગ ચિત્રકાર ;
 યોગ દિવસ કદિ પવન તો, પૂર્વાદિ ક્રમ વિચાર. ૩૮૨૬
 પૂર્વ પવનથી વૃદ્ધિયે, પાકે પાક બહૂજ ;
 અગ્નિ અગ્નિ બય જાળતો, દક્ષિણ વૃદ્ધી જૂજ. ૩૮૨૭
 સાધારણ નૈરસથી, પશ્ચિમ વૃદ્ધી સાર ;
 તોફાનિ વૃદ્ધિ વાવ્યથી, અધિક અધિક ઉરધાર. ૩૮૨૮

ઉત્તર અને ઇશાનથી, ઉત્તમોત્તમ ચિહ્નર ;
 ઓરિત ઓષ્ટ દિશા તણા, વાસુ યોગ સુવિચાર. ૩૮૨૫
 યોગાપાદિ પછી ગણે, ચોથ દિવસ શશિ લેખ ;
 પૂર્વાપાદ નક્ષત્રમાં, વૃદ્ધિ પાક શુભ પેખ. ૩૮૩૦
 યોગાપાદિ સુર્યાસ્ત પછિ, ઇશાન પવનજ વાય ;
 સર્વ તરનેસુખ કરણ, કહે મહાસુનિરાય. ૩૮૩૧
 સુકાળ વા દુઃકાળની, અગમ પરિક્ષા કાળ ;
 દલપતિરામ પ્રયાશ પ્રિય, તપ્તસિંહ મહારાજ. ૩૮૩૨
 ચાર લક્ષ જ્યોતીષ છે, પણ તેમાંથી સાર ;
 જ્યોતિષ નયન વિચારતા, શાસ્ત્ર માંહિ સરદાર. ૩૮૩૩
 ગુણ વાત અગણિત પ્રકટ, ગોલ્લલ ગુણનિધિ ભૂપ ;
 સકળ શાસ્ત્રમાં શાસ્ત્ર પ્રિય, જ્યોતિષ ગણો અનૂપ. ૩૮૩૪
 અતુર સુધડ શામલ ગુણી, શાસ્ત્ર માંહિ જય શૂર ;
 તેમ શાસ્ત્રવેત્તા અતુર, તપ્તસિંહ યશ પૂર. ૩૮૩૫
 ગુર્જર ભાષામાં નથી, એ સાહિલ જરૂર ;
 તે થકિ દલપતિયે કચ્યું, સકલ શાસ્ત્ર ધરિજીર. ૩૮૩૬
 મતમંતાંતરે જોધને, વિવિધ શાસ્ત્ર આચાર્ય ;
 એક દેશિ નથિ આદ્યું, એહ અનૂપમ કાર્ય. ૩૮૩૭

॥ શીલપશાસ્ત્ર પ્રારમ્ભ. ॥

મંગળાચરણ.

દોહરા.

શ્રીમણેશ ગિરિજા પ્રકટ, સદાશિવ તૃતિય દેવ ;
 વિષ્ણુ અતુરમુખ બાનુ શશિ, વિશ્વકર્મા નગ સેવ. ૩૮૩૮
 વાયુસ્પતિ વાણી વિમળ, સરસ્વતી સુખ ધામ ;
 શીલ્ય શાસ્ત્ર પ્રારમ્ભતાં, દલપતિ સ્મર અભિરામ. ૩૮૩૯

હસ્તીની આરોગ્યતા, તોજિ હસ્તિનો દંત ;
 ધોડા ગાયનિ તેહના, વાળ તોજિ ગુણવંત. ૩૮૧૪
 સુવર્ણ તુલા કરીજુએ, રાગનું સુખ સાર ;
 આજ્ઞાદિ જન સુખ તે, મીણુ તુલાયિ વિચાર. ૩૮૧૫
 સકળ પદાર્થની જોવિ તો, તે તે તોજ પદાર્થ ;
 દેશ વર્ષ સુખ પરિક્ષા, મીણુ તુલા પર્માર્થ. ૩૮૧૬
 તુલા દાંડિ ઉત્તમ કહું, સુવર્ણની સુખકાર ;
 મધ્યમ રૂપાની ગણે, અધમ સિસમ ઉરધાર. ૩૮૧૭
 જે તીરથી મનુષ્યના, પ્રાણુ લિધાજ પ્રમાણુ ;
 તે લોખંડ ફળની ખને, તુલા દાંડિ ઉર આણુ. ૩૮૧૮
 ચતુર્વિંશ અંગૂળની, તુલા દાંડિ પ્રિયકાર ;
 તુલા કરતાં જે વધે, હરેક વસ્તુ સાર. ૩૮૧૯
 વૃદ્ધિ તેહની જાણવી, ઘટવાથી તે નાશ ;
 સમાન નાશ નથાય તે, દક્ષપતિ કહે પ્રકાશ. ૩૮૨૦
 આ આપાઠી યોગ જો, તેમ શોહિણી સ્વાતિ ;
 વરાહમિહિર મુની વચન, દલપતિ જો શુભ ખ્યાતિ. ૩૮૨૧
 આ ત્રણ ઉપર કલા સમય, ચંદ્ર સાથ ગ્રહ કાય ;
 શત્રુ વત જો હોય તો, દેશમાંજ દુખ હોય. ૩૮૨૨
 આ ત્રણ યોગ ઉપર કલા, અધિક માંજ બે વાર ;
 તો તે બે વખતે તુલા, નહિં તો એકજ વાર. ૩૮૨૩
 સાકું નરતું પરિણામ જો, આવે તેજ પ્રમાણુ ;
 સાઈ માઈ ફળ ગણે, બમણું સુખ દુખ જાણુ. ૩૮૨૪
 યોગ પરિક્ષા ત્રિવિધ કદિ, સરખી આવે નેક ;
 ભાખ ભવિષ્ય વિલંબ વણુ, વિચારવું ન વિશેક. ૩૮૨૫
 પણ જો નીરનિરાણિ તો, શોહિણિ યોગ ચિહ્નકાર ;
 યોગ દિવસ કદિ પવન તો, પૂર્વાદિ ક્રમ વિચાર. ૩૮૨૬
 પૂર્વ પવનથી વૃદ્ધિયે, પાકે પાક બહૂજ ;
 અગ્નિ અગ્નિ ભય બાળતો, દક્ષિણ વૃદ્ધી જૂજ. ૩૮૨૭
 સાધારણ નૈરલથી, પશ્ચિમ વૃદ્ધી સાર ;
 તોફાનિ વૃદ્ધિ વાજ્યથી, અધિક અધિક ઉરધાર. ૩૮૨૮

ઉત્તર અને ઇશાનથી, ઉત્તમોત્તમ ચિહ્નકર ;
 એરિત અંટ દિશા તણા, વાયુ યોગ સુવિચાર. ૩૮૨૫
 યોગાપાદિ પછી ગણે, ચોથ દિવસ શશિ લેખ ;
 પૂર્વાપાદ નક્ષત્રમાં, વૃષ્ટિ પાક શુભ પેખ. ૩૮૩૦
 યોગાપાદિ સુર્યાસ્ત પછિ, ઇશાન પવનજ વાય ;
 સર્વ તરનેમુખ કરણ, કહે મહાસુનિરાય. ૩૮૩૧
 સુકાળ વા દુષ્કાળની, અગમ પરિક્ષા કાળ ;
 દલપતિરામ પ્રયાશ પ્રિય, તપ્તસિંહ મહારાજ. ૩૮૩૨
 આર લક્ષ જ્યોતીપ છે, પણ તેમાંથી સાર ;
 જ્યોતિષ નયન વિચારતા, શાસ્ત્ર માંહિ સરદાર. ૩૮૩૩
 ગુણ વાત અગણિત પ્રકટ, ગોણલ ગુણુનિધિ ભૂપ ;
 સકળ શાસ્ત્રમાં શાસ્ત્ર પ્રિય, જ્યોતિષ ગણો અનૂપ. ૩૮૩૪
 ચતુર સુધડ શામલ ગુણી, શાસ્ત્ર માંહિ જય શર ;
 તેમ શાસ્ત્રનેતા ચતુર, તપ્તસિંહ યશ પૂર. ૩૮૩૫
 ગુર્જર બાપામાં નથી, એ સાહિત્ય જરૂર ;
 તે થકિ દલપતિયે કચ્યું, સકળ શાસ્ત્ર ધરિજર. ૩૮૩૬
 મતમતાંતરે જોધને, વિવિધ શાસ્ત્ર આચાર્ય ;
 એક દેશિ નયિ આદ્ય, એહ અનૂપમ કાર્ય. ૩૮૩૭

॥ શીલ્પશાસ્ત્ર પ્રારમ્ભ. ॥

મંગળાચરણ.

દોહરા.

શ્રીમણેશ ગિરિમ પ્રકટ, સદાશિવ તૃતિય દેવ ;
 વિષ્ણુ ચતુરમુખ બાતુ શશિ, વિશ્વકર્મા નગ્ સેવ. ૩૮૩૮
 વાયસ્વતિ વાણી વિમળ, સરસ્વતી સુખ ધામ ;
 શીલ્પ શાસ્ત્ર પ્રારમ્ભતાં, દલપતિ સ્મર અભિરામ. ૩૮૩૯

યૌદ લોક ત્રેલોકમાં, રચના રચી અપાર ;
 સૂત્રધાર સુપ્રકારથી, પ્રથમ ગૃહે સુવિચાર. ૩૮૪૦
 દામ્પત્યાદિ સુપુત્ર સુખ, ભોગવતાં સુવિદ્યાસં ;
 પ્રાણિમાત્ર વિદ્યામતાં, શશિ સુખકર સુપ્રકાશ. ૩૮૪૧
 વાવ કુવા બાગાદિ વળિ, તળાવ દેવસ્થાન ;
 પુણ્ય નિવાસાદિક કરો, દદા શાસ્ત્ર સન્માન. ૩૮૪૨
 નગર કોટને રાજગૃહ, ધર્મપ્રાસાદિક સાર ;
 પ્રથમે ગૃહ આરમ્ભથી, શીલ્પ શાસ્ત્ર સુપ્રકાર. ૩૮૪૩
 અહારમ્ભ કરતાં પ્રથમ, વૃદ્ધ પંડિત વચન ;
 શુભ મુહૂર્ત તે માસ વળિ, પક્ષ ચંદ્ર બળ ધન. ૩૮૪૪
 તારાબળ શુભલગ્નને, શુભદિવસે શુભવાર ;
 ઉત્તરાયન નક્ષત્ર શુભ, આયુ વ્યય ચિત્તધાર. ૩૮૪૫

પ્રથમ અહુબળાબળ વિચાર.

ગુરુ શુક્ર ને સૂર્ય શશિ, રવગૃહી ઉચ્ચજ હોય ;
 ગૃહારમ્ભમાં ઉક્ત તે, ચતુર ન્યોતિધી જોય. ૩૮૪૬
 મહા દોષજ વિવાહમાં, વર્જ્ય ગણાતા જોહ ;
 તેહ વર્જ રિક્તા તિથી, વળી વાર સંદેહ. ૨૮૪૭
 સૂર્ય ભૌમ ચર લગ્ન લજ, વળી તેહના અંશ ;
 અગ્ર પૃષ્ઠ ભાગે શશી, વર્જ્ય કહ્યો ન પ્રશંસ. ૩૮૪૮
 મિથૂન કન્યા મીન ધન, રાશીનો રવિ જોધ ;
 ગૃહારમ્ભમાં શુભ કહે, પન્ડિત જન સૌ કોધ. ૩૮૪૯

ગ્રામાનુ કુળ.

પોતાની રાશી થકી, ગ્રામ રાશિ દ્વીપ પંચપ ;
 નવ દશ એકાદશ ભલી, અન્ય ભલી નવ રંચ. ૩૮૫૦

દ્વાર શુદ્ધિ.

દ્વાર શુદ્ધિ વૃષ ચક્રથી, નક્ષત્ર શુદ્ધિ જોય ;
 નિષ્પંચક સ્થિર લગ્નને, દિવસભાવ શુભ હોય. ૩૮૫૧

શિષ્ય લક્ષણ.

શુરુ સેવા ગ્રાહે ચતુર, સકળ વ્યસન તનિ માન ;
શુરુ વચને વિશ્વાસ દૃઢ, શિષ્ય લક્ષણ વિધાન. ૨૧૪

નાસ્તિક લક્ષણ.

વેદ વાક્ય મુનિ-યુક્તિ પર, કરે કુતર્ક અનેક ;
સ્વભતિ અજ્ઞપ પંથે પળે, એ નાસ્તિકની ટેક. ૨૧૫

ચતુર વિદ્યા.

પ્રથમ પઠન વિદ્યા લહો, દ્વિતિય ધતુપ ધર ધીર
ત્રીજે વિદ્યા નાદની, ચોથે તરવૂં નીર. ૨૧૬

ચતુરશ્ચસુર કોટી સંપ્રદાય.

દુષ્ટ કૃતિ મૂઢજ અધમ નર, વળી અસુર જે છેય ;
એ ચારેને સમ ગણી, અસુર કોટિ ગણિ લેય. ૨૧૭
દંભ દર્પ અગ્નિ રિસ, વળિ અભિમાન કઠોર ;
એ અવગુણ છે જેહમાં, અસુર સંપ્રદા ધોર. ૨૧૮

ચતુર વિધ નાયક.

એક નારિસૂં હિત કરે, તે અનુકૂળ વખાણ ;
બહુ નારીસૂં પ્રીત સમ, હેને દક્ષ પ્રમાણ. ૨૧૯
મીઠી વાતો શઠકરે, મહા હાનિ કરનાર ;
લાજન આણે પ્રેમ મન, કોટિ વાર ધિકાર. ૨૨૦

ચતુર વિધ કવિ.

પ્રથમે કવિ કવિ બાણિયે, દ્વિતિય કવી તે સૂત ;
ત્રીજે તો કવિ જોય ગણ, ચોથો કવિ અવધૂત. ૨૨૧
યુક્તિ લગાવે તેજ કવિ, અર્થ કહેતે સૂત ;
કાટ કરે તે જોય કવિ, ભેદ કહે અવધૂત. ૨૨૨

રાશી વિચાર.

એક સપ્તથી શુન્ય વળિ, ત્રણ સપ્તે ગૃહ હાથુ ;
ચતુર અષ્ટ દ્વદશ કદી, રાશિ ગૃહચરિણિ જાણુ. ૩૮૫૨
તેમ આમ રાશી કદી, હોય રોગકંડે તેહ ;
એમ રાશિ તજતા ગુણી, ધરી અધિક સંદેહ. ૩૮૫૩

ગૃહારમ્ભે લગ્ન શુદ્ધિ.

ત્રણ પદ્મ લાભે પાપ ગ્રહ, શુભ વળિ અષ્ટમ ખાર ;
એહ થકી ખીજે બધે, શુભ ગ્રહ સુખદ અપાર. ૩૮૫૪
લગ્ને છઠ્ઠે દ્વદશે, વળિ જે અષ્ટમ સ્થાન ;
ચંદ્ર નચાવે તવ સુગમ, લગ્ન શુદ્ધિ ગુણવાન. ૩૮૫૫

અશુભ યોગના લગ્ન.

એક હીર ચતુર સપ્તકે, દશ પંચ નવમ સ્થાન ;
ચંદ્ર કૃષ્ણ પક્ષે અશુભ, વળી જોય ધીમાન. ૩૮૫૬
શત્રૂના નવમાંશમાં, સપ્ત દશે ગ્રહ ક્રોધ ;
હોયન તવ શુભ યોગનાં, લગ્ન જ્યોતિષી જોય. ૩૮૫૭

ગૃહારમ્ભે નક્ષત્ર.

ત્રણ ઉત્તરા મૃગ રોહિણી, પુષ્ય અતુરાર્ધા હસ્ત ;
ચિત્રા સ્વાતિ ધનિષ્ઠા, શત્તારકા પ્રશસ્ત ૩૮૫૮
રેવતિ સહ નક્ષત્ર પ્રિય, ગ્રહારમ્ભમાં સાર ;
વર્જ્ય વાર રવિ ભોમ તર્જિ, શુભગ્રહ દૃષ્ટિ વિચાર. ૩૮૫૯
લગ્ન સ્થિર જોઇ કરી, સંભારોપણ માંજ ;
દેવળ વાવ કુવા અને, તળાવ કરવાં ત્યાંજ. ૩૮૬૦

ગૃહારમ્ભે માસ વિચાર.

પૌષ ફાલગુનને વળી, વૈશાખ બલા લેખ ;
શ્રાવણ ભાદ્રપદે સુગમ, કાર્તિક શુભ ફળ પેખ. ૩૮૬૧
ઉપર કહ્યા માસે સુકૃત, ગૃહારમ્ભ સંયુક્ત ;
શિલાન્યાસ અને કહું, સ્તંભ પ્રતિષ્ઠા યુક્ત. ૩૮૬૨

କୃଣୁ ଶୁଭ ସୁତ ଆରୋଗ୍ୟତା, ଆୟୁଷ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ଅପାର ;
ଧନ ପ୍ରାପ୍ତି ଆଦି କୁଣ୍ଠା, ସୁખଦାୟକ ସଂସାର. ୩୮୧୩

ରେତନମାଳା, ଅଂଶେ ଭାସି କୃଣୁ.

ଯେଉଁ ଶୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ଥିବେ, ଧାନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ବୈଶାଖ ;
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୃତ୍ୟୁ ଆପାଦନେ, ଶୁନ୍ୟ ଲାଘବେ ଶାମ. ୩୮୧୪
ଆଶ୍ୱିନ ମାସେ କୁଣ୍ଠା ପଣି, ମୃତ୍ୟୁ ନାଶ କାର୍ତ୍ତିକ ;
ମାର୍ଗଶିର୍ଷ ବୃଦ୍ଧିକରଣ, ପୌଷ ସଂପଦାଧୀକ. ୩୮୧୫
ମାଘଯଜ୍ଞ ଉପ ଆଗ୍ନିନୋ, ଆବଣ୍ଟିକା ଧନ ଲେଖ ;
ହାତ୍ୟାଶୁକା ଶ୍ରୀପ୍ରାପ୍ତି କିଛି, ଯେହ ରିତେ କୃଣୁ ମେଘ. ୩୮୧୬

ଅନ୍ୟଭେଦେ ନକ୍ଷତ୍ର ପରତ୍ୱେ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନ.

ଅବଶ୍ୟକ ଧନିଷ୍ଠା ଶତ ଲିପା, ରେଢ଼ିଲି ଆର୍ଦ୍ରା ନେକ ;
ପୁଷ୍ୟ ଉତ୍ତରା ଗୁଣ୍ଠେ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବିଠ୍ଠ ସୁବିଶେଷ. ୩୮୧୭
ଯେ ନକ୍ଷତ୍ରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ପ୍ରାକାର ପ୍ରାସାଦ ;
ଧୃବଜ୍ୟୋତୀ ତୋରଣେ, ଯେହ ଲାଗୁ ଧରିଆଦ. ୩୮୧୮
ପଞ୍ଚାଙ୍ଗିକେ ରାଜପ୍ରିୟ, ଅକ୍ଷୟ ଶକ୍ତି ନେ ଯନ୍ତ୍ର ;
ବାସ କରାବେ ମନ୍ତ୍ର ପଣି, ପ୍ରାରବ୍ଧ ଯନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର. ୩୮୧୯
ଆଶ୍ୱିନି ଅନୁରାଧା ଥିବେ, ରେବତି ଉତ୍ତର ଲାଘାୟ ;
ମୃଗ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯିତ୍ରାଦିନବ, ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ମୁଖ ଗଣ୍ଠାୟ. ୩୮୨୦
ଯେ ନକ୍ଷତ୍ରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଭ, ଉପ ଉତ୍ତରୀଞ୍ଜ ପବିତ୍ର ;
ବୃଷଭ ଉତ୍ତରାସିଧା ପଶୁ, ଲାଘ୍ୟେ ସୁଖ ଉପୁ ମିତ୍ର. ୩୮୨୧
ରହେଟ ଗାଢ଼ୀ ରଥ ଉପ ଗମନ, ଯେ ନକ୍ଷତ୍ରେ ସାର ;
ଆରବି ତୋ ସୁଖ କରେ, ସୁବିଧାର ସୁବିଧାର. ୩୮୨୨
କୃତ୍ତିକାଶୁକା ଲରଣୀ ଥିବେ, ଆଶ୍ୱିନୀ ଉପ ଆଶୁ ;
ମୃଗାଶିରା ପୂର୍ବା ତ୍ରିବିଧ, ବିଶାଖ ଅପୋମୁଖ ଲାଘୁ. ୩୮୨୩
ତୃତୀୟା ଉପୁତ୍ତରାସିଧା, ଗର୍ଭ ଲୁପ୍ତ ଶୁଭ ରାମ ;
ଗମନ ପ୍ରବେଶ ନକ୍ଷତ୍ର ନବ, କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଶୁଭ ଶାମ. ୩୮୨୪

ଜ୍ୟୋତିଷାମୁଖୀ ଯୋଗ.

ପ୍ରତିପଦ ମୃଗ ଗୁଣ୍ଠେ ଶୁଣି, ପଞ୍ଚମି ଲରଣୀ ଶେଷ ;

પછિ કૃત્તિકા નવમિયે, રાહિણિ જ્યેષ્ઠ વિશેષ. ૩૮૭૫
 દશમી આશ્વેષા અને, એકાદશી મધાન ;
 નવાળા મુખિ એ યોગને, તપાસિ કરતા કાનં. ૩૮૭૬

ભૂમિ માપકાદિ ગજપ્રકરે કોષ્ટક.

અષ્ટ રેણુકાનો ગણે, વાલાગ્રશ્મ એક ;
 અષ્ટ વાલાએ જોગણે, લિક્ષા એક વિવેક. ૩૮૭૭
 અષ્ટ લિક્ષાધિ યુકા ગણે, અષ્ટયુકા ચવ એક ;
 અષ્ટજવે આંગળ કહે, આંગળ કહૂં વિશેષ. ૩૮૭૮
 ચતુર્વિંશાંગુળનોજ ગજ, લિક્ષા સુધી ગણેજ ;
 રથરેણૂં વાલાગ્ર એ, ગણુતીમાંજ ત્યજેજ. ૩૮૭૯
 દ્વિર પટ્ટ સપ્તાઽષ્ટાદિ જવ, આંગળ એક પ્રમાણ ;
 આંગળ તે માત્રા ગજે, ચતુર્વિંશતિ વખાણ. ૩૮૮૦
 ખદિર ખેર શુભ વંશનો, અથવા ધાત્રિ અમૂલ ;
 અષ્ટ પર્વ તેપર કરો, પર્વ આંતરે પૂલ. ૩૮૮૧
 પર્વ માન ત્રણ આંગુળે, નવે દેવ અભિરામ ;
 કુદ્ર વાયુ ત્રીજો વળી, વિશ્વકર્મા શુભ નામ. ૩૮૮૨
 વનિહ બ્રહ્મા ચમ વડુણ, સોમ વિષ્ણુજ ભણાય ;
 પર્વ ધક્રી ગણુતી કરે, કુદ્દીથી ન ગણાય. ૩૮૮૩
 ગ્રામનગર કોશાદિકે, યોજનમાંજ પ્રમાણ ;
 જ્યેષ્ઠાષ્ટયવે માન ગણિ, શિષ્ય શાસ્ત્ર સુવખાણ. ૩૮૮૪
 પ્રાસાદ રાજ મંદિરે, હર્મ્ય હવેલી સાર ;
 મધ્યમ સપ્તયવે ગણે, આંગુલ માન વિચાર. ૩૮૮૫
 રથ ગાડી પર્યંક વળિ, છત્રાસનને અસ્ત્ર ;
 કનિષ્ઠ પદ ચવથી ગણે, દ્વિ આંગુળધિ સર્વત્ર. ૩૮૮૬

ચતુર્વર્ણ ભૂમી વિચાર.

ભૂમી શ્વેત સુગંધ મય, ધૃત સમાન અભિરામ ;
 સ્વાદ મધુર જોષ્ઠ ધટિત, બ્રાહ્મણ રચવું ધામ. ૩૮૮૭
 શોણિત વત રાતી અને, કુધિર સુગંધ વખાણ ;
 તુરો સ્વાદ જોતાં ધટિત, ક્ષત્રિયનેજ સુખાણ. ૩૮૮૮

પીત રંગ ભૂમિ વળી, તેલ સુગંધિત લેખ ;
 ખાટો સ્વાદ ધણો ધટિત, વૈશ્ય ધામ સુ વિશેષ. ૩૮૮૯
 કાળી મત્સ્ય સુગંધિ મય, કટુ સ્વાદ ચિત લાવ ;
 શુદ્ધ ધામ રચવે સુગમ, દલપતિ શાસ્ત્ર દરાવ. ૩૮૯૦
 ભૂમિ સ્વાદ મધૂર વળિ, સ્નેહાન્વિત દર્શાય ;
 ઉન્નવળ વર્ણુ ચતૂરને, સુખદાયક સોહાય. ૩૮૯૧
 નકુલ વર્ણુ બ્રાહ્મણ ભલી, ભુજંગ ક્ષત્રિય સાર ;
 મૂપક વર્ણુ વૈશ્યને, વિગાલજ શુદ્ધ વિચાર. ૩૮૯૨
 વિન્ન વિદારણ ગણપતી, સમસ્ત ચંડી સેવ ;
 ક્ષેત્રાધિપ દિગ પાલ દશ, દિશા અનુક્રમ દેવ. ૩૮૯૩
 ઇન્દ્ર અગ્નિ યમ નિરુતિને, વરુણ વાયુ સુકુબેર ;
 ઇશ્વર બ્રહ્મ અનંત સહ, પૂર્ણ પ્રથમ ભુમિ હેર. ૩૮૯૪
 એક હસ્તનો ખાત ખણિ, તે માટી તે ખાત ;
 માંછ પૂરતાં જો ઉણો, તવ ફળ અધમ ગણાત. ૩૮૯૫
 કદી પૂરતાં સમ થને, સમાન ફળ કહેવાય ;
 પૂર્ણ થતાં માટી વધે, તવ ફળ લાભ લહાય. ૩૮૯૬
 વળી ખાત ખોદી કરી, તે-ખાતે જળ પૂર ;
 શત પગલાં જો આવીને, માલિક જોય જરૂર. ૩૮૯૭
 ચતુર્થાંશ ઉણું થતાં, ફળ ઉત્તમ દે લાભ ;
 અર્ધ ઉણું મધ્યમ લહો, ત્રિભાગ ઊણુ અલાભ. ૩૮૯૮
 વળી પૂર્વ ઈશાનને, ઉત્તર પાણી ઢાળ ;
 સુખદાયક ચતુરાદિને, ભૂમિ પ્રશસ્ત વિશાળ. ૩૮૯૯
 વૈશારિ નર ભય અગ્નિયે, દક્ષિણ દિશિ ભય મર્ણુ ;
 નૈકુલ્યે ભય ચોરનો, એ વિધિ ભય સૌ વર્ણુ. ૩૯૦૦
 પશ્ચિમ વાયવ્યેજ ભય, ધાન્ય નાશ ફળ પેષ ;
 અરિત ભેદ વિચારતાં, આરંભેજ વિશેષ. ૩૯૦૧
 પ્રાચી સાધન દેવચળ, નગર ભુવન પ્રાસાદ ;
 કુર્યેન અર્ધધન ક્ષયજ, જય પામેન વિશાદ. ૩૯૦૨
 મેષ તુલા સંક્રાંતિ વળિ, કૃતિકાજ નક્ષત્ર ;
 ચિત્રા રવાતી પંચધા, પ્રાચિ સાધ સર્વત્ર. ૩૯૦૩

એરિત પ્રાચી સાધિને, આરંભે તવ જાણુ ;
આયુષ્ય ધન મુખ સર્વદા, વિભવ વિભવ મુપ્રમાણુ. ૩૯૦૪

મંથાન્તરે . પૃથ્વી 'શોધન.

નૂતન ગૃહ વા કુન્ડ કૃત, ભૂમિ શોધન તપાસ ;
ઈષ્ટ દેવતું સ્મરણ કરિ, પ્રશ્ન વિપ્રને ખાસ. ૩૯૦૫
ગૃહસ્થામિ યજ્ઞમાનના, મુખયકિ અક્ષર સાર ;
દેવ વૃક્ષ દ્વળ ત્રિવિધમાં, મુગમ રીત મુદ્ધિયાર. ૩૯૦૬
તે અક્ષર દ્વિજ રાજગૃહિ, અ ક ચ ટ ત પ ય શ સાર ;
આદ્ય વર્ગથી અદ્ય દ્વિશિ. શલ્ય વિધી ચિત ધાર. ૩૯૦૭
પૂર્વાદિ અદ્ય દ્વિશિ કહી, મધ્ય ભાગ હુ પ વર્ગ ;
આદિ-વર્ણુ શુભ આવતો, તવ જોલે મુનિ ગર્ગ. ૩૯૦૮
જે સ્થળ અમૃક શલ્યજે, આગળ કહું પ્રકાશ ;
તે તે સ્થળ દ્વળ મૃતિ કહી, દલપતિશમ તપાસ. ૩૯૦૯
અ વર્ગ આદી આવતો, પૃથ્વક મુખથી લેખ ;
તવ પૂર્વ કોણે ખણો, હસ્ત દોડ મુવિશેખ. ૩૯૧૦
અસ્તી નરનાં સાંપડે, કહાડે નહિં તવ દુઃખ ;
મૃત્યુકારક જાણવું, માલિકને નહિં સખ. ૩૯૧૧
ક વર્ગ આદી આવતો, પૃથ્વક મુખથી સાર ;
અગ્નિય કોણે હસ્ત દે, ખણુ ખર અસ્તિ હ્યાર. ૩૯૧૨
સલ્યન કહાડે તેહ તો, રાજદંડ દેનાર ;
સદા ભય નિવૃત્તી ન કદિ, ગૃહ સ્વામી ચિતધાર. ૩૯૧૩
ચ. વર્ગ આદી આવતો, પૃથ્વક મુખ મુપ્રકાર ;
તવ દક્ષિણ કટિસમ ખણ્યે, નર અસ્તી નીર્ધાર. ૩૯૧૪
જો નવ કહાડે શલ્ય તો, મણવત ચિરંકાળ ;
રાગી ગૃહ સ્વામી જતે, વેટે દુઃખ જન્મળ. ૩૯૧૫
૮ વર્ગ આદી આવતો, પૃથ્વક મુખે તપાસ ;
હસ્ત એક ખણુ નૈરૂતે, શ્વાન અસ્તિ મુપ્રકાશ. ૩૯૧૬
જો નવ કહાડે શલ્ય તો, ગૃહસ્વામી પ્રિય લેખ ;
સંતતિ હવે નહિં કહી, શિષ્યશાસ્ત્ર મત પેખ. ૩૯૧૭

ત વર્ગ આદી આવતો, પૃચ્છક મુખે મુખાણુ ;
 હસ્ત દોડ પશ્ચિમ ખણ્યે, બાળક અસ્તિ પ્રમાણુ. ૩૯૧૮
 શલ્યન કહાડે તેહતો, ગૃહસ્વામી દુખ જાણુ ;
 વાસ્તવ્ય ન હોયે કદી, દલપતિરામ વખાણુ. ૩૯૧૯
 પ વર્ગ આદી આવતો, પૃચ્છકને મુખ તોય ;
 વાલ્ય ખૂણમાં હસ્ત ખણિ, તૂપાંગારા જોય. ૩૯૨૦
 શલ્ય નકહાડે તેહ તો, ગૃહ સ્વામીજ વિચાર ;
 મિત્ર નાશ દુઃસ્વપ્ન વણિ, દલપતિ દુઃખ અપાર. ૩૯૨૧
 ચ વર્ગ ઉત્તર હાય ખણિ, વિપ્ર અસ્તિ તવ લેખ ;
 જો નવ કહાડે શલ્ય તો, કુબેરસમ ધન પેખ. ૩૯૨૨
 હોય તોય દારિદ્રતા, ગૃહસ્વામી ચિતધાર ;
 સર્વ વાતથી તે દુઃખી, જોયન મુખ સંસાર. ૩૯૨૩
 શ વર્ગ ખણુ ઈશાનમાં, દોડ હસ્તજ સુમાર ;
 જાના અસ્તિ ન કહાડતાં, જોધન થકી પ્રવાર. ૩૯૨૪
 હુપય વર્ગ મધ્યે ખણો, છાતી સુધીજ ખાડ ;
 નર કપાળને ભસ્મ વણિ, લોહ શલ્યને કહાડ. ૩૯૨૫
 જો નવ કહાડે સ્વામિ તવ, કુળનો કરશે નાશ ;
 અષ્ટ શિવાય મુખ આવતા, લેહુ કુળ ન પ્રકાશ. ૩૯૨૬

અંતરે શલ્ય ફળશ્રુતિ.

ગૌ અસ્તિથકી રાજ ભય, હસ્તિ હયથકી રોગ ;
 શ્વાન અસ્તિથી કલહ વણિ, ખર થકી નાશ અગોગ. ૩૯૨૭
 ઉંટ અસ્તિથી સ્ત્રી અને, પુત્ર પુત્રિની હાણુ ;
 મેષપતણા અસ્તિ થકી, અગ્નિ તણો ભય જાણુ. ૩૯૨૮

અષ્ટવર્ગ સ્વામિ સહિત ગ્રામવર્ગ સંબંધ લેહેણુ જોવા.

અ ક ચ ટ ત પ ય શ વર્ગએ, અવર્ગાદિ સ્વર સોળ ;
 કુ આદિ લેખ પ વર્ગ લગિ, પચ્ચિસ વર્ણુ અમોલ. ૩૯૨૯
 ય વર્ગ ચતુર શ વર્ગ પણુ, ચતુર વર્ણુ દર્શાય ;
 સ્વર શાસ્ત્રે સુ વિચારતાં, સ્વામી પણુ પરખાય. ૩૯૩૦

અ વર્ગનો સ્વામી ગરુડ, ક વર્ગનો માંઝર ;
 ચ વર્ગ સિંહ ટ વર્ગનો, શ્વાન સ્વામિ ચિત ધાર. ૩૯૩૧
 ત વર્ગ સર્પ વિચારતા, પ વર્ગ મૂષક સાર ;
 ય વર્ગનો ગજ સ્વામિ વળિ, શ વર્ગ શુકર વિચાર. ૩૯૩૨
 નામાક્ષર જે વર્ગનો, તેયકિ ગણિયે ખાંચ ;
 વર્ગ તણો સ્વામી રિપૂ, ચતુર વિચારે ખાંચ. ૩૯૩૩
 સ્વનામ વર્ગ દ્વિગુણ કરી, ગ્રામ વર્ગ સૂં ભેળ ;
 અને અષ્ટથી ભાગદે, શેષ અલગ કરિ મ્હેલ. ૩૯૩૪
 ગ્રામ વર્ગ દ્વિગુણ કરી, સ્વનામ વર્ગ સૂં ભેળ ;
 અને અષ્ટથી ભાગ દે, શેષાંકે શુભ ભેળ. ૩૯૩૫
 સ્વનામ શેષ વિશેષ કે, ગ્રામ વર્ગ સુવિશેષ ;
 અધિક શેષછે જેહનો, તે તેહનો ઋણેશ, ૩૯૩૬

અષ્ટ આયાદિ સાધન.

ગૃહ સ્વામિ હસ્તમાનવા, આંગળ તાળું પ્રમાણ ;
 આયાદિ ઈંટ સાધવે, ઓરિત ગણે મુખાણ. ૩૯૩૭
 દેવાલયને રાજ ગૃહ, સ્વામિ હસ્તથી લેખ ;
 સાધારણ ગૃહ શિલ્પિના, હસ્તમાનથી પેખ. ૩૯૩૮
 છાત્ર ધાસના છાપરાં, ગૃહવંણિ હસ્તે માપ ;
 લિક્ષા મુધિ આયાદિમાં, ગણે શિલ્પિ અવાપ. ૩૯૩૯
 પરંતુ દેશ વસાવવો, નગર બ્રહ્મપુર માલ ;
 દંડ થકી ગણના કરી, આપ લાવવી સાંચ. ૩૯૪૦
 ન્નાદિરાદિ વસ્તુ ઝિણી, તેવાલાત્ર મુધીજ ;
 કાલક પ્રમાણથી ગણી, આપ લાવતાં રીઝ. ૩૯૪૧

ક્ષેત્ર ફળ.

લંગાઇ ખેળાઇ ગુણિ, તેહ ક્ષેત્ર ફળ થાય ;
 અષ્ટ થકી ભાગી ગુણે, શેષ ધ્વજાદિક આપ. ૩૯૪૨

આયાદિ નામ વિચાર.

ધ્વજનયુર મુખાયુર દ્વિતિય, સિંહાયુર શ્વાનાય ;
 વૃષભાયુર^૫ ખરાયુર પદ, ગજ^૭ ધ્વાંક્ષાદિક^૮ આય. ૩૯૪૩

આયાદિ સ્વરૂપ વિચાર.

સુરૂપરૂપ ધ્વનિયુતે, ધ્રુવાયુ માંજાર ;
 સિંહાયુ સિંહ રૂપછે, શ્વાનાયુ સ્વરૂપ ધાર. ૩૯૪૪
 વૃષાયુ વૃષભ સમાનછે, ખરાયુ ગર્ધભ થાક ;
 ગજાયુ હસ્તી રૂપછે, ધ્વાંક્ષાયુ રૂપ કાક. ૩૯૪૫
 અન્યોન્યે સન્મૂખ સુખ, ધ્વજ ગજ વૃષ એધાણુ ;
 સિંહાયાદિ ચતુર એ, શુભ દાયક પ્રિય જાણુ. ૩૯૪૬
 ખર ધ્વાંક્ષાયુ ધ્રુવ વળિ, શ્વાનાયુ એચાર ;
 રાજદારે દેયતો, સુખદાયક સુવિચાર. ૩૯૪૭

વર્ણ પરત્વે ઉક્ત આય.

ધ્વજાયુ બ્રાહ્મણુતે ભલી, ક્ષત્રિયતે સિંહાય ;
 વૈષ્ય સુખદ વૃષભાયછે, શુદ્ર ગજાયુ સુધાય. ૩૯૪૮
 ધ્વજ છત્ર ચામર અને, વાપી કૂપ તળાવ ;
 કુંડ જળાશય એ રચણે, ધ્વજાયુ શુભ દર્શાવ. ૩૯૪૯
 આસન દેવપિઠે અને, વસ્ત્રાભૂષણુ નેક ;
 ઉક્ત ધ્વજાયુ દેયતો, સુખકર જાણુ વિશેષ. ૩૯૫૦
 આયુધ સમસ્તને વિષે, રાજ્ય ગૃહે શુભ દાર ;
 સિંહાયુ દેવ સુગમ, સુત્રધાર સુવિચાર. ૩૯૫૧
 મ્લેચ્છ ગૃહે શૈયાલયે, નટવા નૃત્યક સાર ;
 વેશ્યાદિક ગૃહને વિષે, શ્વાનાયુ સુખકાર. ૩૯૫૨
 વણિક ગૃહે વળિ હાટમાં, મન્ડપ ભોજન પાત્ર ;
 વૃષભ પુરંગ ગૌશાળમાં, વૃષાયુ શુભદા માત્ર. ૩૯૫૩
 વાજિન્ત્રને ફલાલ ગૃહ, રજક છાપગર ધામ ;
 ગોલાદિક ગૃહને વિષે, ખરાયુ ઘો અભિરામ. ૩૯૫૪
 અશ્વાદિક શાળા વિષે, સિંહાયુતે ત્યાગ ;
 રાજ્યાસને ગજાયુ શુભ, શ્રી આનંદ થાગ. ૩૯૫૫
 રાજ્યગૃહ અંતઃપુરે, સુત્રધાર સંભાળ ;
 અનેક ભોગ ઉપસ્કરે, ગજાયુ સોલ વિશાળ. ૩૯૫૬
 મહાદિક યંત્રાદિકે, તોપ બંદુકે જાણુ ;
 સલાટાદિ ગૃહને વિષે, ધ્વાંક્ષાયુજ પ્રમાણુ. ૩૯૫૭

સોની લુહારને વળી, હોમ કુન્ડની માંઘ ;
 અગ્નિ વડે જહેનું જિવન, ધુઆયુ ઘોલાંઘ. ૩૯૫૮
 ચોગિ વેષધારી અને, પોશાળે ધ્વાંક્ષાય ;
 અંતઃગતિ નીચ ગૃહે, શુભ ગણુતા શ્વાનાય. ૩૯૫૯
 વાજિન્ત્ર વગાડનારને, ઓડ અનેજ કુંભાર ;
 ખરાયુ દેહું લાં સુગમ, સૂત્રધાર સુપ્રકાર. ૩૯૬૦

અંતરે આયુક્ષણ વિચાર.

કરે કૃતાર્ય ધ્વજાયુને, મૃત્યુ પ્રાપ્તિ ધુઆય ;
 જ્ય પ્રાપ્તી સિંહાયુથી, કાપ વૃદ્ધિ શ્વાનાય. ૩૯૬૧
 રાજ્ય પ્રાપ્તિ વૃષભાયુથી, ખરાયુ થકિ જો દુઃખ ;
 ધ્વાંક્ષાયુ થકી સ્મૃતિ કહી, ગળેયુ થકિ બહુ સુખ. ૩૯૬૨
 પૂર્વાભિ સુખ દૃષાયુને, ગળયુ દાયક શ્રેય ;
 વળી ગળયુ દક્ષીણ સુખ, ઉક્ત પંડિત ગણેય. ૩૯૬૩

નક્ષત્ર પરતે વ્યયસાંનનય.

પૂર્વ તણું લઘ ક્ષેત્ર કળ, અષ્ટયકી ગણુ નેક ;
 તે ગુણુંક સત્તાવિસે, ભાગદષ્ટ સુવિવેક. ૩૯૬૪
 શેષ વધે નક્ષત્ર તે, ગૃહનું ગણું સાર ;
 તે ગૃહના નક્ષત્રને, અષ્ટ ભાગ વિસ્તાર. ૩૯૬૫
 શેષ રહે તેથી ગણે, ગૃહની વ્યય અભિરામ ;
 ગૃહ આયુથી ન્યૂન વ્યય, તવ શુભદાયક ધામ. ૩૯૬૬

અષ્ટ વ્યય નામ.

શાંત^૧ પૌર^૨ પ્રદોત^૩ વળિ, શ્રિયાનંદ^૪ સહચાર ;
 મનોહર^૫ વ્યય શ્રીવત્સ^૬ વ્યય, વિભવ સપ્તસુ વિચાર. ૩૯૬૭
 અષ્ટમ ચિન્તાત્મક સુવ્યય, અષ્ટ નામછે મૂળ ;
 આયુ અષ્ટ સાથે ગણે, અષ્ટવ્યયસુ અનુકૂળ. ૩૯૬૮
 ધ્વજાયુ વિષે શાંત વ્યય, કલ્યાણી સૌ કહેય ;
 ધુઆયુ શાંત વ્યય, ધાતુ દ્રવ્ય કળ દેય. ૩૯૬૯

શ્રવાનાયુ પ્રથોત વ્યય, ભોગિ શ્રેય દેનાર ;
 વૃષાયુ શ્રીયાનંદ વ્યય, તવ લક્ષ્મી લેંડારે. ૩૯૭૦
 ખરાયુ સંગ મનોહરા, સર્વ કામના સિદ્ધ ;
 ગમ્યયુ શ્રીવત્સ વ્યય, હસ્તિ સમી ખળરિદ્ધ. ૩૯૭૧
 ધ્વાંક્ષાયુ વિષે વિભવ વ્યય, વા ચિંતાત્મક સાર ;
 સર્વ સિદ્ધિ કર તે સદા, સૂત્રધાર સુવિચાર. ૩૯૭૨
 આયુ અંકથી વ્યય તણા, ન્યૂન અંક જવ હોય ;
 લક્ષ્મી પ્રાપ્તિજ તવ થતી, સમ અંકે નવ જોય. ૩૯૭૩
 આયુ વ્યયના અંક સમ, તવ પિશાય કહેવાય ;
 વ્યય અધીક રાક્ષસ ગણે, એક ધ્વજાયુ શિવામ. ૩૯૭૪
 મૂળ રાશિ નક્ષત્રના, અંક માંહ વ્યય અંક ;
 મેળવિ ગૃહ નામાક્ષરો, પણ એકત્ર નિશંક. ૩૯૭૫
 એમ અંક ત્રણ મેળવી, ત્રણથી ભાગો શેષ ;
 આવે જો કદિ એકતો, ઈંદ્રાંશ ગણુ વિશેષ. ૩૯૭૬
 કદાપિ જો એ શેષતો, યમાંશ ગણુતા નેષ ;
 કદી શુન્ય ત્રણ શેષતો, રાજાંશ સમજ શ્રેષ્ઠ. ૩૯૭૭
 દેવાલયને વેદિકા, માંહ શ્રેષ્ઠ ઈન્દ્રાંશ ;
 દુકાન ભેરવ નાગના, મંદિરમાંજ યમાંશ. ૩૯૭૮
 ગજન્દ્રશાળા યાન* ને, નગર રાજ્યગૃહ સાર ;
 વણિ સામાન્ય ગૃહો વિષે, રાજાંશ પ્રિય વિચાર. ૩૯૭૯

વાસ્તુ ચક્રમ્.

ચક્ર ગૃહારંભે વૃષભ, વાસ્તુ ગણાતૂં લેખ ;
 સ્તંભારોપણુને વિષે, કુર્મ વાસ્તુ પ્રિય પેખ. ૩૯૮૦
 ગૃહ પ્રવેશ કાળે જુઓ, કલશ વાસ્તુ એ રીત ;
 વાસ્તુ ચક્ર શુભ એ ત્રિવિધ, સુખદાયક ધર પ્રીત. ૩૯૮૧

ગૃહારંભે વૃષ ચક્રમ્.

સૂર્ય નક્ષત્ર થકી ગણી, દિવસ નક્ષત્ર સુમાર ;
 ક્રમથી ગણુના જે થતી, હેતો કહૂં વિચાર. ૩૯૮૨

* યાન—પાલખી, રથ, બહાણ હોડી.

ચતુર વિધ દ્રવ્ય નીતિ.

દ્રવ્ય સંગ્રહણ ન્યાય કરિ, દ્રવ્ય વધારણ માન ;
દ્રવ્યનિ રક્ષા યત્ન કરિ, દ્રવ્ય સુપાત્રે દાન. ૨૨૩

ચતુર ધામ.

અદ્રિનાથ શ્રી જગન્નાથ, રામ નાથ શુભ ધામ ;
ચતુર દારિકાં ધીશ પ્રભુ, કુશિ મુનિના વિશ્રામ. ૨૨૪

ચતુર પુરૂષ જાતિ.

સસક અને મૃગ વૃષભ તુરિ, મદનાં કુશ ક્રમ પેષ ;
ચતુર અર્ધ ખટ અર્ધ નવ, દાસ આંગુળ લેખ. ૨૨૫

ચતુરવિધ પાપ.

કાષ્ઠક વાચિક માનસિક, સાંસર્ગિક મળિ ચાર ;
પાપ ચતુરવિધ એ નહે, કેમ ઉતરવું પાર. ૨૨૬

ચતુર્વ્યૂહ.

રામચંદ્ર લક્ષ્મણ અને, ભરત શત્રુઘ્ન ચાર ;
દશરથ સુત એ ચારને, કહે ચતુર્વ્યૂહ સાર. ૨૨૭

ચતુર કલ્કી પુત્ર.

રાય દત્તા ને વિજય વળિ, મુજ પર પરાજિત ;
અન્ય બાહુ સહ ચાર એ, કલ્કી પુત્ર ખચીત. ૨૨૮

ચતુર ભાષા.

નારાયણ ભાષા સુ શ્રુતિ, સુર ભાષા ગિર્વાણ ;
ભાષા ભાષા નાગની, નર ભાષા સ્ફુટ જાણ. ૨૨૯

ચતુરંગ સેના.

હય ગજ રથ પદ ચર સહિત, સેના એ ચતુરંગ ;

ચતુર વિધ નૃપ ગુણ.

સામ દાન વૃપ ગુણ ચતુર, દંડ વિભેદ પ્રસંગ. ૨૩૦

પ્રથમ નક્ષત્ર ત્રણ સમજવાં, લક્ષ્મી દાયક લેખ ;
 એરીતે સૌ ભાગના, નક્ષત્રે કૃણ પેખ. ૩૯૮૩
 દ્વિતીય ભાગ ગણતા ચતુર, નક્ષત્રો ઉદ્દાંશ ;
 તૃતીય ભાગમાં પણ ચતુર, નક્ષત્રે સ્થિરતાંશ. ૩૯૮૪
 ચતુર ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, લક્ષ્મિવાન કરનાર ;
 પંચમ ભાગે ચતુર ગણ, નક્ષત્રો દુષકાર. ૩૯૮૫
 પદ્યમ ભાગે પણ ચતુર, નક્ષત્રે ધનસાર ;
 સપ્તમ ભાગે દે ગણે, મહા હાનિ કરનાર. ૩૯૮૬
 અષ્ટમ ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, ભણે મૃત્યુ દેનાર ;
 આરબ્હ દિવસ નક્ષત્ર શુભ, જોઈ કરો સુવિચાર. ૩૯૮૭

અર્થાંતરે વૃષ ચક્રમ.

મસ્તક ત્રણ આગળ પગે, ચાર પાછલે ચાર ;
 પુચ્છે ત્રણ ડાળી કુખે, ચાર નક્ષત્ર વિચાર. ૩૯૮૮
 જમણી કુખે પણ ચતુર, પ્રટે ત્રણ ખે નાક ;
 સત્તાવિંશ નક્ષત્ર નો, અષ્ટ ભાગથી થાક. ૩૯૮૯
 મસ્તક મૃત્યુ સ્વામિનું, વંશ વૃદ્ધિ દીપાદ ;
 પાછળ પીઠે સ્થિરતાં, પુચ્છે કલેશ વિપાદ. ૩૯૯૦
 સામ કુખે ધન ક્ષય કરે, દક્ષિણ ધન સુખકાર ;
 પ્રટે પણ ધન આવતું, પતિક્ષય નાશિક સાર. ૩૯૯૧

ગૃહતું નામ લાવવાનો પ્રકાર.

ગૃહ ભૂમી પૂર્વાદિકમ, અંક લખો ગુણવાન ;
 પૂર્વ એક દક્ષિણ દ્વી, પશ્ચિમ ચતુર તું માન. ૩૯૯૨
 ઉત્તર અષ્ટ લખી કરી, આગળ કરે વખાણ ;
 ગૃહ મુખ દિશિ શાલાકમાં, એક અધીક સુન્નાણ. ૩૯૯૩
 મેળવિ જોતું નામ પ્રિય, અંક થકી અનુસાર ;
 ધોડશ લગી પ્રમાણછે, પૂન ધાન્યાદિ વિચાર. ૩૯૯૪

વૃવાદિ ગૃહ ધોડશનામ.

ધૃવ? ધાન્યર જ્યેષ્ઠ નંદશ ખર?, કાંત? મનોરમ? લેખ ;
 સુમૂખ? હર્મુખ? કરે? વળિ,?? સુપક્ષર ધનદા પેખ. ૩૯૯૫

ક્ષય૧૩ આકન્દ૧૪ વિપુલ૧૫ અને, વિજય સહિત ગણ સોળ ;
નામપ્રમાણે શુભાશુભ, ફળ દાતાન અમોલ. ૩૯૯૬

અંથાંતરે ગૃહ પ્રસ્તાર.

જેમ છંદ પ્રસ્તાર કહું, તેમ ગૃહે પણ લેખ ;
પ્રથમે ચાર ગુરૂ તથા, સોળ રૂપ શુભપેખ. ૩૯૯૭
ચાર ગુરૂના ચાર લઘુ, ચૈ રહેતાં હદ જાણુ ;
કોષક્રમાં જોવું સુગમ, ગુરુ લઘુતણું પ્રમાણુ. ૩૯૯૮

ચાર ગુરૂના ધ્રુવાદિ ષોડશરૂપ કોષક.

૧	૩ ૩ ૩ ૩...	...	ધૃવ.
૨	૧ ૩ ૩ ૩...	...	ધાન્ય.
૩	૩ ૧ ૩ ૩...	...	જય.
૪	૧ ૧ ૩ ૩...	...	નંદ.
૫	૩ ૩ ૧ ૩...	...	ખર.
૬	૧ ૩ ૧ ૩...	...	કાન્ત.
૭	૩ ૧ ૧ ૩...	...	મનોરમ.
૮	૧ ૧ ૧ ૩...	...	સુસુખ.
૯	૩ ૩ ૩ ૧...	...	દુર્મુખ.
૧૦	૧ ૩ ૩ ૧...	...	કૂર.
૧૧	૩ ૧ ૩ ૧...	...	સુપક્ષ.
૧૨	૧ ૧ ૩ ૧...	...	ધનદા.
૧૩	૩ ૩ ૧ ૧...	...	ક્ષય.
૧૪	૧ ૩ ૧ ૧...	...	આકન્દ.
૧૫	૩ ૧ ૧ ૧...	...	વિપુલ.
૧૬	૧ ૧ ૧ ૧...	...	વિજય.

ગૃહ આયુધ્ય પ્રમાણ.

લગ્નેશ ગુરુ ભગૂ સુદૃઢ, રવિ ગુરુ પુદ્ધ દશેન્દ્ર ;
 શનિ ત્રીજો આરંભ તત્વ, ગૃહ શત્રુપુત્ર ગણેન્દ્ર. ૩૯૯૯
 શુક્ર પુદ્ધ દશમે રવિ, કુરૂશ વળિ ગુરુ કેન્દ્ર ;
 આરંભે ગૃહ આયુતત્વ, અસેવર્ષન મહેન્દ્ર. ૪૦૦૦
 ગુરુ પુદ્ધ શ્રેણી દશમે વળિ, રવિ મંગળ અગીયાર ;
 આરંભે ગૃહ આયુતત્વ, એશીવર્ષ ચિતધાર. ૪૦૦૧
 લગ્નેશ શુક્ર ચાથે ગુરુ, શનિ એકાદશ રથાન ;
 સ્વગૃહી તત્વ આરંભતાં, ચિરાયુ લક્ષ્મી વાન. ૪૦૦૨
 લાભેશ ચન્દ્ર સુકર્કનો, વળિ ગુરુ કેન્દ્ર વખાણ ;
 ચિરંકાલ ધન ધાન્યને, સુત પરિવાર પ્રમાણ. ૪૦૦૩

દિગ શુદ્ધિ વિચાર.

પ્રાસાદ પૂર મંદિરે, દિગ શુદ્ધિ સુવિચાર ;
 દીપ સુનધૃત સાધવા, કોસ કુમ્ભોસાર. ૪૦૦૪
 પંચ સપ્ત સપ્ત્યા કહી, ઘટપર નિર્મળ દીપ ;
 દિગ શુદ્ધિ કો સાધતા, સુવધાર સુઅધીપ. ૪૦૦૫
 ઓળંભો માંડી કરી, દીપ જ્યોતિ ને સૂત ;
 ધૃવશાલ કાસલ ગુણી, મેળવી એકે સૂત. ૪૦૦૬
 દક્ષિણોત્તર દિશા ગણી, ચીન ખૂંટિને રોપ ;
 દેહોરી મચ્છ પાડ વળિ, કરીન કોસૂ કોપ. ૪૦૦૭
 એરીતે ચતુરસ્ર કરિ, દિગ શુદ્ધિ સુતપાસ ;
 શુભદાયક હાથે સદા, દક્ષપતિરામ પ્રકાશ. ૪૦૦૮

રત્નમાલા ગ્રંથે દિશાપરત્વે ગૃહમુખ વિચાર.

કર્કે સિંહને મકર વળિ, કુમ્ભ રશિનો ભાણ ;
 તત્વ ગૃહ મુખ પૂર્વે કરો, કે પશ્ચિમ મુખ માણ. ૪૦૦૯
 મેષ વૃષભ વૃશ્ચિક અને, તુલા રશિમાં મિત્ર ;
 તત્વગૃહ મુખ દક્ષીણ વા, ઉત્તર કલાં પવિત્ર. ૪૦૧૦
 મિથૂન કન્યા મીન ધન, ચાર સંક્રમણ લેખ ;
 વત્સ દોષ ચાતૂર દિશિ, હાર નકરવાં પેખ. ૪૦૧૧

કન્યા તુલા વૃષિકે, પૂર્વે વત્સનદાર ;
 ધન મકર કુમ્ભ દક્ષિણે, વ સ દાર નવધાર. ૪૦૧૨
 મેષ વૃષભ મિન પશ્ચિમે, વત્સનદાર વિચાર ;
 સિંહ મિથુન કર્કોતરે, વત્સ સન્મુખ નદાર. ૪૦૧૩
 વૃષ વૃશ્ચિકને કુમ્ભ વળિ, સિંહ સંક્રમણ સાર ;
 વત્સ દોષને ઢાળવા, ચાર દિશાએ દાર. ૪૦૧૪

અંશાંતરે અંદ્ર પરત્વે ગૃહમુખ વિચાર.

કૃતિકાથી લઈ સપ્તમે, નક્ષત્રે રાશિ હોય ;
 તવ ગૃહમુખ દક્ષિણ ગણે, પડિત જન સૌ કોય. ૪૦૧૫
 અનુરાધાથી સપ્તમે, નક્ષત્રે રાશિ વાસ ;
 તવ ગૃહ મુખ ઉત્તર ભણે, દલપતિરામ પ્રકાશ. ૪૦૧૬
 મધ્યાયકી જે સપ્તમે, નક્ષત્રે રાશિ સાર ;
 તવ ગૃહમુખ પૂર્વે કયે, શિલ્પ શાસ્ત્ર સુવિચાર. ૪૦૧૭
 ધનેશ્વરી જે સપ્તમે, નક્ષત્રે રાશિ જાણ ;
 તવતે ગૃહમુખ પશ્ચિમે, શુભદાયક સુવખાણ. ૪૦૧૮

અન્યમતે રાશી પૂર્વક ગૃહમુખ વિચાર.

સિંહ મીન વૃશ્ચિકજ તો, પૂર્વે ગૃહમુખ લેખ ;
 કન્યા મકર સુકર્ક તવ, દક્ષિણ ગૃહમુખ પેખ. ૪૦૧૯
 તુલામિથુન ધનથી કહે, ગૃહપશ્ચિમાભિ મૂખ ;
 કુમ્ભ મેષ વૃષભે કરો, ગૃહમુખ ઉત્તર સૂખ. ૪૦૨૦

દુષ્ટ યોગ વર્જિત.

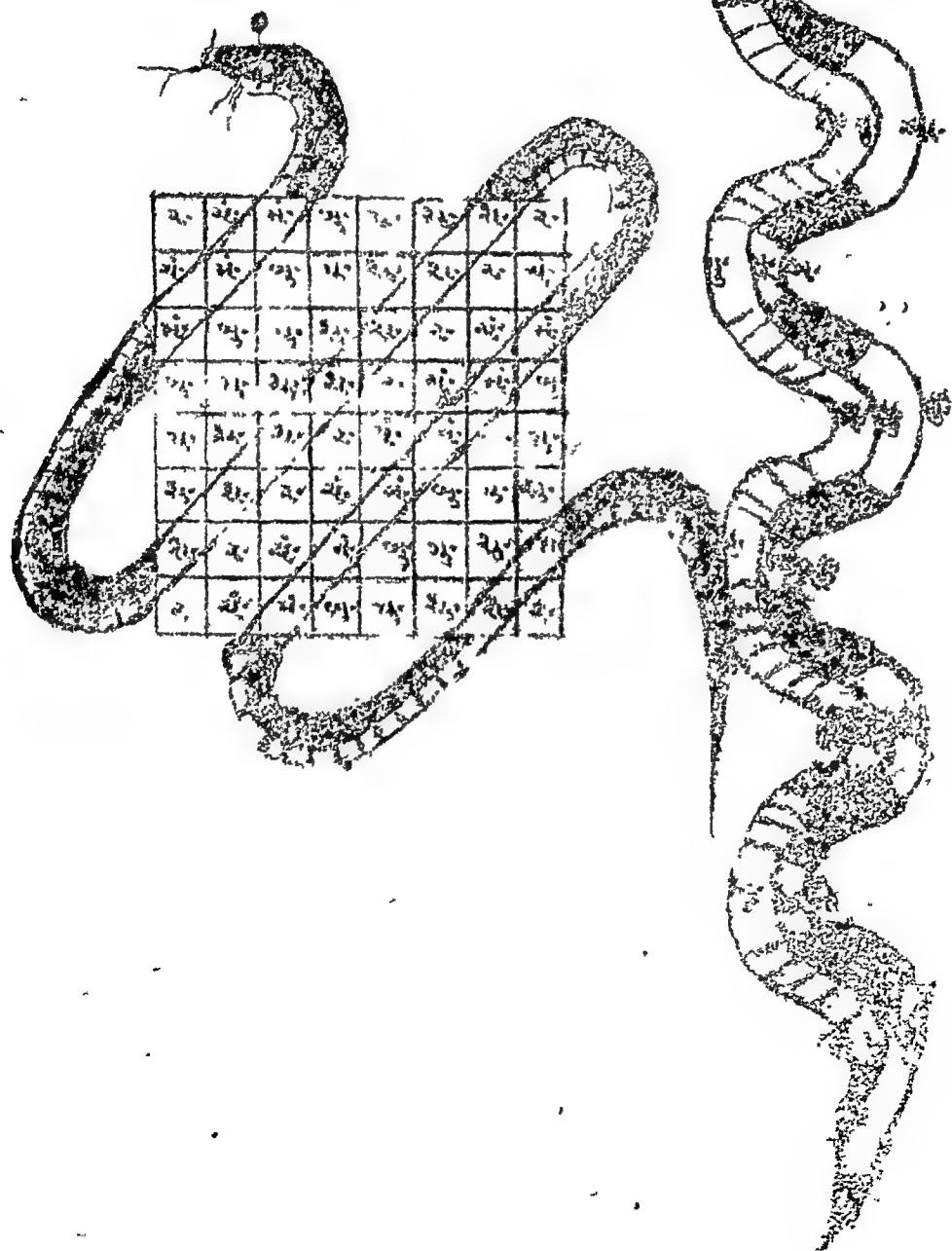
વજ્ર અને વ્યાઘાત વળિ, શલ્લ અને વ્યતિપાત ;
 ગંડ વિષ્કુમ્ભ પરિધ સહિત, તજો ખાતમાં ખ્યાત. ૪૦૨૧

શેષમુખ જાણવાની રીત.

લગ્ન સિંહ કન્યા તુલા, શેષમુખ ગણે ધરાન ;
 તવ અગ્નિયજુણ ખાતકર, શિલ્પશાસ્ત્ર સન્માન. ૪૦૨૨

प्रथम पारलभुर्ले.

भाजयदम.

વૃશ્ચિક વળિ ધનં મકરમાં. વાયવ્યે અહિમૂખ ;
 તવ ધશાનમાં ખાતકર, જો સૌ વાતે સૂખ. ૪૦૨૩
 કુમ્ભ મીન મેળેજ સુખ, નૈકુલ્યેજ લણાય ;
 તવ વાયવ્યે ખાત કર, સુખદાયકજ ગણાય. ૪૦૨૪
 વૃષભ મિથુન ને કર્કમાં, અગ્નિયખૂણ સુખનાગ ;
 તવ નૈકુલ્યે ખાતકર, એશિવાય સૌ ત્યાગ. ૪૦૨૫
 ભાદ્રપદ આશ્વિન કાર્તિકે, અહિમુખ પૂર્વે હોય ;
 તવ વાયવ્યે ખાતકર, દોષન વ્યાપે કોય. ૪૦૨૬
 માર્ગશિર્ષ ને પૌષ વળિ, માધ દક્ષિણે મૂખ ;
 ધશાનખૂણે ખાતકર, જો સૌવાતે સૂખ. ૪૦૨૭
 ક્રાદ્ગુણ ચૈત્ર સુમાધવે, નાગમૂખ પશ્ચિમ ;
 અગ્નિયખૂણે ખાતકર, શિલ્પશાસ્ત્રના નીમ. ૪૦૨૮
 જ્યેષ્ઠાષાઢ સુ શ્રાવણે, અહિમુખ ઉત્તર લેખ ;
 તવ નૈકુલ્યે ખાતકર, મુદૂર્ત જોઇ વિશેષ. ૪૦૨૯

રાહુદિશા વિચાર.

માર્ગશિર્ષને પૌષ વળિ, માધ માસમાં પૂર્વ ;
 ક્રાદ્ગુણ ચૈત્રજ માધવે, દક્ષિણ રાહુ અપૂર્વ. ૪૦૩૦
 જ્યેષ્ઠાષાઢજ શ્રાવણે, રાહુ પશ્ચિમ નિવાસ ;
 નભસ્ય આશ્વિન કાર્તિકે, ઉત્તર રાહુ તપાસ. ૪૦૩૧

કૂર્મ ચક્રમ.

આરંભતિથી પાંચ ગણિ, કરિ આગળ વિસ્તાર ;
 કૃતિકાગિગણિ આવતું, દિવસ નક્ષત્ર સુમાર. ૪૦૩૨
 એ બે મેળવિ ખાર વધુ, મેળવ પછી દે ભાગ ;
 નવથી ભાગ્યે શેષ જો, રહ્યાં અંકથી યાગ. ૪૦૩૩
 એક ચારકે સપ્ત તો, કૂર્મતણું જળ સ્થાન ;
 લાલકારી તે જાણવું, વળી અધિક કહુંમાન. ૪૦૩૪
 બેય પાંચકે અષ્ટ તો, કૂર્મતણું સ્થળમાં સ્થાન ;
 હાની કારક તે ગણે, શિલ્પશાસ્ત્ર ગુણવાન. ૪૦૩૫

ત્રણપદ નવ જોષ્ઠો, દૂર્ભ સ્થાન આકાશ ;
ઉપગ્નવે ધણિનું મરણ, હિતકારક ન પ્રકાશ. ૪૦૩૬

સ્તંભ ચક્રમ.

શૂર્યનક્ષત્રચિ લે કરી, દિવસનક્ષત્ર પર્યંત ;
એરીતે કામ માણતા, સૂત્રધાર ગુણવન્ત. ૪૦૩૭
હોમાંથી લે પ્રથમ હી, નક્ષત્ર સ્તંભમૂળ ;
હોત્રંકળ ધનક્ષત્ર કહે, આગળ કથે અમૂલ. ૪૦૩૮
દ્વિતીયવિંશ નક્ષત્ર ગણ, સ્તંભમધ્ય સુપ્રકાર ;
શ્રીલક્ષ્મી ને કીર્તિદા, શુભફલ જો દેનાર. ૪૦૩૯
તૃતીય નક્ષત્ર પદ સ્તંભના, અગ્ર મૃત્યુ ફલમાણ ;
માટે જોહવિભાગના, શુભ નક્ષત્ર ફલનાણ. ૪૦૪૦
શુભફળ નક્ષત્રો લઈ, સ્તંભા રોપણ સાર ;
કરવાથી સુખ શાન્તિકર, ગૃહસ્વામીને ધાર. ૪૦૪૧

શાંતિકારક અગ્નિચક્રમ.

જે તિથિયે શાંતી કરો, તેતિથિ અકેએક ;
મેળવિ વળિકહું વારનો, અંક મેળવી નેક. ૪૦૪૨
ચતુરઠ અંકથી ભાગતાં, શેષયકી ફળમાણ ;
ત્રણ વા શુન્યે અગ્નિજો, મૃત્યુલોક રહેનાણ. ૪૦૪૩
સૌખ્ય પ્રાપ્તિ ફલ સમજવું, શાન્તિમાંલ શુભયુક્ત ;
પ્રાણનાશ જો એકથી, અર્ધનાશ દિ અયુક્ત. ૪૦૪૪

શિલા ન્યાશ વિધિ.

અગ્નિચક્રોણ શિલાપ્રથમ, પૂનકરી સ્થપાવ ;
શેષશિલા પ્રદક્ષિણ પુરો, તેમ સ્તંભ રોપાવ. ૪૦૪૫
શિલાન્યાસ મુગ શ્રવણ ને, રોહિણિ રેવતિ હસ્ત ;
અશ્વિનિ વળિ ત્રણ ઉત્તરા, યુક્ત કલાં સુપ્રશસ્ત. ૪૦૪૬

નગર વિચાર.

સહસ્ત્ર ચાતુરઠ અષ્ટમેઠ, પોડસર નગર પ્રમાણ ;
વળિ હોમાં દશ બેદજે, સૂત્રધાર પ્રિય માણ. ૪૦૪૭

જ્યેષ્ઠ મધ્યમ કનિષ્ઠ એ, મૂળ બેદ ત્રણ સાર ;
 પેાડસ સહસ્ર જ્યેષ્ઠ ને, અષ્ટ મધ્યમ વિચાર. ૪૦૪૮
 સહસ્ર ચાતુર પંચમ મુનિ, કનિષ્ઠ ગણતી હેર ;
 અષ્ટ યુગી નવ દશ વળી, રૂદ્રાઈ સૂર્યર ને તેર. ૪૦૪૯
 એમ બેદ અંયાનરે, હસ્ત પ્રમાણ ગણાય ;
 સવાયુ દોડુ ગણે ગુણી, બેદ અપાર ભણાય. ૪૦૫૦
 જ્યેષ્ઠ નગરમાં સપ્તદશ, મધ્યમ માંજીવ નેર ;
 કનિષ્ઠ નગરે માર્ગ નવ, દશ દિશિ દ્વી તણુ હેર. ૪૦૫૧
 જ્યેષ્ઠ સપ્તદશ માર્ગને, વિંશ ગન્ઠે પહોંતાર્ધ ;
 મધ્યમ ત્રયોદશે ગણો, પોડસ ગન્ઠ પ્રિય ભાર્ધ. ૪૦૫૨
 કનિષ્ઠ નવ માર્ગે ત્રણે, દ્વદશ ગન્ઠવિસ્તાર ;
 એરિત શ્રેષ્ઠ નગર વિષે, માર્ગે કહ્યા પ્રિયકાર. ૪૦૫૩
 અહાપૂર તણુ ભેઃમાં, દ્વી સહસ્ર સુવરિધ ;
 દોડસહસ્ર મધ્યમ ગણે, સહસ્ર હસ્ત કનિષ્ઠ. ૪૦૫૪
 નગર પૂર્વદિશેયે વસે, આત્માણુ માનિય નેક ;
 દક્ષિણદિશિમાં ક્ષત્રિને, વસાવવા સુવિવેક. ૪૦૫૫
 વૈષ્ણવણુ તે નગરના, મધ્ય ભાગમાં સાર ;
 શુદ્રસોકની વસ્તિ તે, ઉત્તરદિશા ઉચાર. ૪૦૫૬
 શિલ્પી સંધાશ તણું, કામ કરે કંઠાર ;
 અંયાંતર મત શિલ્પિ તે, સૂત્રધાર સુવિચાર. ૪૦૫૭
 તેમ રંગ કરનાર તે, છીપાને પણુ બાણ ;
 ધશાન વાસ કરાવેલો, શ્રેષ્ઠ નગરે પ્રમાણ. ૪૦૫૮
 કંસારા સોનારનો, અગ્નિખૂણુમાં વાસ ;
 તેમજ આંસજી જાતિને, અગ્નિખૂણુજ પ્રકાર. ૪૦૫૯
 લુપ્થ અહેડી પારખી, વાયગ્યખૂણુ ખાસ ;
 કલાત વેશ્યા નૈઋતે, શિલ્પશાસ્ત્ર સુતપાસ. ૪૦૬૦
 પ્રાકાર કહે કોટતે, ત્રિવિધ રૂપ ઉરધાર ;
 જ્યેષ્ઠ મધ્યમ કનિષ્ઠ તણુ, હસ્તમાન પ્રિયકાર. ૪૦૬૧
 પંચવિંશ ત્રેવિંશને, એકવિંશ ગન્ઠ સાર ;
 હાંચાઈ કહિ એ ત્રિવિધ, સુતધાર સુપ્રકાર. ૪૦૬૨

પંચી ઉદા ઊભરણિનો, અર્ધ કરો વિસ્તાર ;
 તેના ઊપર માર્ગથી, નળ મ્હેલી સુવિચાર. ૪૦૬૩
 કોશીસા તે કાંગરા, શોભાદાયક લેખ ;
 અષ્ટાંગુળને અંતરે, સુવધાર શુભ પેખ. ૪૦૬૪
 વિદાધર કોઠા યુરજ, પટ્ટ કોણુ અષ્ટ કોણુ ;
 વળી વર્તુલાકાર કહું, વિદાધર પ્રિય દ્રોણ. ૪૦૬૫
 ચતુર્દશ ૧૪ દ્વાદશ ૧૨ દશ ૦ ક્ષો, વિદાધર વિસ્તાર ;
 બે કોઠાની મધ્યમાં, વિદાધરી વિચાર. ૪૦૬૬
 વિદાધરિ ચતુરસ્ર કર, કોઠા માન પ્રમાણુ ;
 કોઠાને વિદાધરી, મધ્યે અંતર જાણુ. ૪૦૬૭
 પાંતરીસ કિન્કુ કરો, અથવા ગજ પાંત્રિશ ;
 ન્યૂન વૃદ્ધિ કરવી ઘટે, તોગજ પાંચકનીશ. ૪૦૬૮
 સિંહ દાર ચતુષ્ટ કર, અષ્ટ ખડકી વા બારિ ;
 નગર દાર શોભન ભક્ષાં, કારીગર સુવિચાર. ૪૦૬૯
 જ્યેષ્ઠ ઉદય જો પંચદશ, મધ્યમ તેર ગણાય ;
 કનિષ્ઠ એકાદશ સહિત, હસ્ત પ્રમાણુ લાણાય. ૪૦૭૦
 નગર દાર મ્હેળાઈ તે, અષ્ટ હસ્ત તે જ્યેષ્ઠ ;
 સપ્ત હસ્તનો વ્યાસ તે, મધ્યમ તે પણુ શ્રેષ્ઠ. ૪૦૭૧
 કનિષ્ઠ પટ્ટ હસ્તે પ્રયુલ, એમ ભેદ ઉર આણુ ;
 પાંચો રચ પાણીસુધી, ચણતર ભેદ વખાણુ. ૪૦૭૨
 ષોડશ આંગુળની શિલા, ઉત્તમ ભેદ વિચાર ;
 પંદર આંગુળ લંબતે, મધ્યમ શિલા પ્રકાર. ૪૦૭૩
 ચતુર્દશ આંગુળની શિલા, કનિષ્ઠ તેમજ લેખ ;
 વળિ દશઆંગુળ પ્રયુલ તે, ઉત્તમ શિલાજ પેખ. ૪૦૭૪
 નવ આંગુળ મધ્યમ ગણે, સપ્તાંગુળાનિ કનિષ્ઠ ;
 એરિત ભેદ વિચારશે, કારીગરજ વરિષ્ઠ. ૪૦૭૫

તાલાદિક ભૂમી માપક કોષ્ટક પ્રમાણુ.

દ્વાદશ માત્રા અર્ધગજ, તણો તાલજો નેક ;
 પોણાએ ગજનો થતો, એક કિન્કુ સુવિવેક. ૪૦૭૬

રાજનીતિ પ્રારંભ.

દોહરા.

મંત્રિ મંત્ર માને પ્રથમ, મંત્ર દોષ ગુણ બાણ ;
 માલ મુલક મિજલસ તણો, રક્ષક શર સુ બાણ. ૨૩૧
 મીઠું વાયક મુખ વદે, રાખીને સમ દષ્ટિ ;
 અરિ સન્મુખ સામર્થ્ય બહુ, બેદ વિભેદ સુ વટિ. ૨૩૨
 યન્ત્રિત સૂં પૂરીતી અધિક, લણી સાક્ષરા બેદ ;
 કવિ કવિતા આતુર્યતા, ધર્મ ધ્યાન જય વેદ. ૨૩૩
 માનિતિ સૂં મન મોદમાં, મગ્ન થઈ ન ખચીત ;
 મિત્ર મિત્રતા પાત્રતા, બાણે દાનનિ રીત. ૨૩૪
 હિમ્મત હુકમ ચલાવતાં, દંભ નાંહિ દર્શાય ;
 વિદ્યા વાદ વિનોદિ થે, સકળ કળા સરસાય. ૨૩૫
 લંપટ લખાડિ રાજમાં, પામે નહિં કો માન ;
 રણક્ષેત્રે જય જે યકી, તેહ તણા સનમાન. ૨૩૬
 ક્ષમા ધૈર્ય આગ્રા અને, દાન પ્રસાદ પાંચ ;
 ધરે પ્રજાથી અધિક ગુણ, રાજ રાજ ગુણ સાંચ. ૨૩૭
 ચાર વર્ણ મહિ પાળનાં, તેપર અદ્ભુત નીતિ ;
 બહુ અમ કવિ કુળ સમજીને, સહજ ધરી લાં પીતિ. ૨૩૮
 જે મહિપાળ બણે મુણે, સદાચાર ગૃહિ અર્થ ;
 વશ વર્તે પ્યારી પ્રજા, દલપતિ યામ સમર્થ. ૨૩૯
 રાજનિતિ શૃંગાર તે, શૃતિ પુરાણ શુભ મુક્તિ ;
 દલપતિ દોહા દુઃખ યશ, સર્વ જય જય મુક્તિ. ૨૪૦

અતુર સંપ્રદાય.

રામાનુજ પદ્ધતિ રમા, વિષ્ણુ સ્વામિ ત્રિપુરાર ;
 નિંખાદિત સનકાદિતા, મધ્ય સંપ્રદાયાર. ૨૪૧

અતુર સ્ત્રી જાતિ.

પદ્મિનિ ચિત્રણિ સંખિની, વણિ હસ્તિની વિચાર ;
 ન્યારા ન્યારા ગુણ લણે, જગ જન સાર અસાર. ૨૪૨

ચોર્ધાશી આંગૂળ વા, સાડાત્રણ શુભ હરત ;
 વા બે કિંક્રુનો ધનુષ, અથવા દંડ પ્રશસ્ત. ૪૦૭૭
 બે હનર દંડ થતો, એક કોશ અભિધાન ;
 બેય કોશની તો થતિ, એક ગવ્યૂતી માન. ૪૦૭૮
 બે ગવ્યૂતી થકિ ગણો, યોજન એક પ્રમાણ ;
 શતકોટી યોજન પૃથવિ, દલપતિરામ વખાણ. ૪૦૭૯

અર્ધાંતરે વિંશતિ નગર વિચાર.

ચતુરસ્રજ ચોખંડ તે, માહેન્દ્ર નામ લેખ ;
 નગર લંબ ચોખંડ તે, સર્વતોલદ્રજર પેખ. ૪૦૮૦
 ગોળ નથ તે સિંહ ૩ પ્રિય, ગોળ લંબ વારણ ;
 ખાલી ખુણથી નંદા તે, જન રાજન તારણ. ૪૦૮૧
 સ્વસ્તિક નંદા વર્તકજ, યવાકર સુજ્યંત ;
 પર્વત શિખર જે રચ્યું, દિવ્ય નામ ગુણવંત. ૪૦૮૨
 અષ્ટદળ કમળાકાન્તે, પુષ્પપૂર કહેવાય ;
 પુકુપાકારે પુરપને, ઓરિત લેદલહાય. ૪૦૮૩
 પર્વત ક્રૂખે સ્નાહ પ્રિય, પાઘડિ પનેજ દંડાર. ૪૦૮૪
 નદીયકી પૂર્વે નગર, શક્રનામ સુપ્રચંડ ;
 નદીપશ્ચિમે નગરતે, કમળપૂર અલિરામ. ૪૦૮૫
 નદી થકી દક્ષિ દિશે, ધાર્મિક પુર શુભનામ ;
 બે નદિ વચ્ચે નગર તે, મહાજય નામ વિચાર. ૪૦૮૬
 નદી થકી ઉત્તર નગર, સૌમ્ય નામ નિર્ધાર ;
 એક દુર્ગ તે શ્રીનગર, બે થકિ રિપુન લેખ ;
 અષ્ટ ખૂણ જે નગર તે, સ્વસ્તિક વિંશત પેખ. ૪૦૮૭

અર્ધાંતરે સપ્ત દોષિત નગર વિચાર.

ત્રિકોણ નગરે અગ્નિ ભય, કલેશ પદ ખુણર પ્રકાશ ;
 વળાકારે વિજળિ ભય, શકટે રોગ ઉદાસ. ૪૦૮૮
 ત્રિશુલાકારે યુદ્ધ ભય, દ્વીશકટાકૃતિ ચોર ;
 પડે ખૂણ ચતુરસ્રમાં, ધન ક્ષય અને દોર. ૪૦૮૯

નગર વૃદ્ધિકરણ ચતુર ભેદ.

નગર તણી પ્હોળાઈથી, સત્રાચટ લંગોઈ ;
 અથવા સાડા આઠ કર, લાગ વધારી લાઈ. ૪૦૯૦
 ચતુરચ ચતુરચ સો નગરના, ભેદ સમજવા સાર ;
 દલપતિરામ વિચારશે, અધિક અધિકજ પ્રકાર. ૪૦૯૧
 પ્રથમ ભેદ લંગોઈને, પ્હોળાઈ સમ રાખ ;
 દ્વિતીય ભેદ લંગોઈનો, અદ્ધમાંશ પ્રિય સાખ. ૪૦૯૨
 લંગોઈમાં વધારિને, રચવું પૂર સુખણ ;
 તૃતીય ભેદ પ્હોળાઈથી, એકદશાંશ પ્રમાણ. ૪૦૯૩
 ચતુર ભેદ પ્હોળાઈથી, દાદશાંશજ વધાર ;
 સમકરણ નગર શોભતાં, સુવધાર સુવિચાર. ૪૦૯૪
 નગર રાજમહાલય અને, દેવમંદિરે ખાસ ;
 અપરાજિત ગ્રંથે કથ્યા, ભેદ કહું મુપ્રકાશ. ૪૦૯૫
 હસ્ત છત્રિશ પ્હોળાઈ તો, હસ્તછં વૃદ્ધિ વિચાર ;
 હસ્ત પ્હોતેર પ્રથૂલ તવ, વૃદ્ધિ હસ્તકર પાર. ૪૦૯૬
 દર છત્રિશ હાથે કરે, વૃદ્ધિ છહસ્ત પ્રમાણ ;
 શાસ્ત્રીતિથી કોરચે, શ્રદ્ધાવાન સુખણ. ૪૦૯૭

ચક્રવર્ત્યાદિકે રાજ્ય ગૃહ વિચાર.

એક છત્ર ધારી અધિક, ચક્રવર્તિ રાજન ;
 અષ્ટોત્તર૧૦૮ શત હસ્તના, વિસ્તારે સન્માન. ૪૦૯૮
 ચક્રવર્તિ દ્વાપર યુગે, યથા તેહનાં ધામ ;
 અઠાણુ હસ્ત વ્યાસમાં, રાજ્યગૃહ અભિરામ. ૪૦૯૯
 ચક્ર વર્તિરાજનની, પૃથ્વીનો ચતુર્થાંશ ;
 હોય તેહ રાજ્ય ગૃહ, અઠ્યાશિહસ્ત વ્યાશાંશ. ૪૧૦૦
 ગ્રામ એક દ્વીલક્ષાધણિ, મહામંડલિક મહેલ ;
 ધોતેરજ હસ્તનો, રચવો વ્યામ્વ પહેલ. ૪૧૦૧

દશ હમર આમા ધિપજ, સામંતમાં મણાય ;
 હરત અડતાળીસે રચો, હર્મ્ય બ્યાસ મુગણાય. ૪૧૦૪
 પંચસહસ્ર આમાધિપે, પણ સામંતજ સેખ ;
 આત્રીશજ હાયને, પને હર્મ્ય પ્રિય પેખ. ૪૧૦૫
 એક શહસ્ર આમાધિપજ, હેતું અષ્ટ ત્રિશ જ્ઞસ્ત ;
 શાસ્ત્રીત રચના થકી, ભોગ વિલાસ સમસ્ત. ૪૧૦૬
 ને શત ૧૦૦ આમા ધીપતે, અલ્પ દેશ રાજન ;
 અદ્વાદશ હરત પને કરે, સેનાપતિ સન્માન. ૪૧૦૭
 રાજનના ગૃહથી કરે, અર્ધ ભાગજ પ્રધાન ;
 અનુક્રમે અધિકારિના, અર્ધ અર્ધ અનુમાન. ૪૧૦૮
 ગૃહ પહોળાઈ થકી કરે, દશાંશ વધુ લંબાઈ.
 અથવા પહોળાઈ થકી, પંચમાંશ વધુ ભાઈ. ૪૧૦૯

અંધાંતરે દુર્ગ વિચાર.

વાપી કૃપ તળાવને, દેવમંદિરજ સ્થે ;
 બાગ યજ્ઞ કૃષ્ણ પામતા, ગદ રચવાથી હેર. ૪૧૧૦
 ગિરિ ગઢહરમાં સિંહ રહિ, અરિનો કરે વિનાશ ;
 તેમજ રાજ દુર્ગ થકિ, શત્રુ દળસહ નાશ. ૪૧૧૧
 દુર્ગચતુર પ્રકારના, ભૂદુર્ગ મુજળદુર્ગ ;
 ગિરીદુર્ગ ગેઠહર મહી, શ્રેષ્ઠ કહે ગિરિદુર્ગ. ૪૧૧૨
 શસ્ત્ર ખાન પાનાદિકજ, વસ્ત્ર યોદ્ધા સાર ;
 સુદ્ધ સામગ્રી યંત્ર સહ, રાખે ભૂપ વિચાર. ૪૧૧૩
 વાસ્તુમંજરી અંચમાં, દુર્ગભેદ છ વિચાર ;
 ભેદ ચતુર અપરાજિતે, પણ વધિ સોળ પ્રકાર. ૪૧૧૪

અબરભૈરવચંત્ર વિચાર.

દેવ દેવના યુદ્ધમાં, ભૈરવ યંત્રો અષ્ટ ;
 સિંચબંધે પોતે રચ્યા, નામ વિચારો સ્પષ્ટ. ૪૧૧૫
 ભૈરવ યંત્રો તોપતે, અષ્ટ ગજો વા હરત .
 શતદ્વિની લંબાઈથી, ભૈરવ નામ પ્રશસ્ત. ૪૧૧૬

પંચી ઉદા ઊભરણિનો, અર્ધ કરો વિસ્તાર ;
 તહેના ઊપર માર્ગથી, નળ મહેલી સુવિચાર. ૪૦૬૩
 કોશીસા તે કાંગરા, શોલાદાયક લેખ ;
 અઘાંગુળને અંતરે, સુતધાર શુભ પેખ. ૪૦૬૪
 વિધાધર કોઠા યુરજ, પટ કોણુ અષ્ટ કોણુ ;
 વળી વર્તુલાકાર કહું, વિધાધર ત્રિષ દ્રોણુ. ૪૦૬૫
 ચતુર્દશીઃ દ્વાદશીઃ દશ ૦ કહો, વિધાધર વિસ્તાર ;
 એ કોઠાની મધ્યમાં, વિધાધરી વિચાર. ૪૦૬૬
 વિધાધરિ ચતુરસ કર, કોઠા માન પ્રમાણુ ;
 કોઠાને વિધાધરી, મધ્યે અંતર જાણુ. ૪૦૬૭
 પાંતરીસ કિંક્રુ કરો, અથવા ગજ પાંત્રિશ ;
 ન્યૂન વૃદ્ધિ કરવી ઘટે, તોગજ પાંચકવીશ. ૪૦૬૮
 સિંહ દ્વાર ચતુષ્ટ કર, અષ્ટ ખડકી વા બારિ ;
 નગર દ્વાર શોભન લલાં, કારીગર સુવિચાર. ૪૦૬૯
 જ્યેષ્ઠ ઉદય જો પંચદશ, મધ્યમ તેર ગણાય ;
 કનિષ્ઠ એકાદશ સહિત, હસ્ત પ્રમાણુ લણાય. ૪૦૭૦
 નગર દ્વાર પ્હોળાઈ તે, અષ્ટ હસ્ત તે જ્યેષ્ઠ ;
 સપ્ત હસ્તનો વ્યાસ તે, મધ્યમ તે પાણુ ઐષ્ઠ. ૪૦૭૧
 કનિષ્ઠ પટક હસ્તે પ્રથુલ, એમ ભેદ ઉર આણુ ;
 પાયો રચ પાણીસુધી, ચણુતર ભેદ વખાણુ. ૪૦૭૨
 ષોડશ આંગુળની શિલા, ઉત્તમ ભેદ વિચાર ;
 પંદર આંગુળ લંબતે, મધ્યમ શિલા પ્રકાર. ૪૦૭૩
 ચતુર્દશ આંગુળની શિલા, કનિષ્ઠ તેમજ લેખ ;
 વળિ દશઆંગુળ પ્રથુલ તે, ઉત્તમ શિલાજ પેખ. ૪૦૭૪
 નવ આંગુળ મધ્યમ ગણે, સપ્તાંગુળનિ કનિષ્ઠ ;
 એરિત ભેદ વિચારશે, કારીગરજ વરિષ્ઠ. ૪૦૭૫

તાલાલિક્કિ ભૂમી માપક કોષ્ટક પ્રમાણુ.

દ્વાદશ માત્રા અર્ધગજ, તણો તાલજો નેક ;
 પોણામે ગજનો થતો, એક કિંક્રુ સુવિવેક. ૪૦૭૬

ચોધાશી આંગૂળ વા, સાડાવણુ શુભ હરત ;
 વા બે કિંક્રુનો ધનુષ, અથવા દંડ પ્રશસ્ત. ૪૦૭૭
 બે હજાર દંડે થતો, એક કોશ અભિધાન ;
 બેય કોશની તો થતિ, એક ગચ્ચુતી માન. ૪૦૭૮
 બે ગચ્ચુતી થકિ ગણો, યોજન એક પ્રમાણુ ;
 શતકોટી યોજન પૃથવિ, દક્ષપતિરામ વખાણુ. ૪૦૭૯

અર્થાંતરે વિંશતિ નગર વિચાર.

ચતુરસ્રજ ચોખંડ તે, માહેન્દ્ર નામ લેખ ;
 નગર લંબ ચોખંડ તે, સર્વતોલદ્રજર પેખ. ૪૦૮૦
 ગોળ નય તે સિંહ ૩ પ્રિય, ગોળ લંબ વારણુ ;
 ખાલી ખુણુથી નંદ તે, જન રાજન તારણુ. ૪૦૮૧
 સ્વસ્તિક નંદાં વર્તકજ, યવાકાર સુખ્યંત ;
 પર્વત શિખરે જે રચ્યું, દિવ્ય નામ ગુણવંત. ૪૦૮૨
 અષ્ટદળ કમળાકારતે, પુષ્પપૂર કહેવાય ;
 પુકુષાકારે પુરૂષને, ઓરિત ભેદજહાય. ૪૦૮૩
 પર્વત ક્રૂબે સ્નાહ ૧૧ પ્રિય, પાદડિ પતેજ દંડાર. ૪૦૮૪
 નદીયકી પૂર્વે નગર, શક્તનામ ૧૩ સુપ્રચંડ ;
 નદીપશ્ચિમે નગરતે, કમળપૂર ૧૪ અભિરામ. ૪૦૮૫
 નદી થકી દક્ષિ દિશે, ધાર્મિક ૧૫ પુર શુભનામ ;
 બે નદિ વચ્ચે નગર તે, મહાજય ૧૬ નામ વિચાર. ૪૦૮૬
 નદી થકી ઉત્તર નગર, સૌમ્ય ૧૭ નામ નિર્ધાર ;
 એક દુર્ગ તે શ્રીનગર ૧૮, બે થકિ રિપુન ૧૯ લેખ ;
 અષ્ટ ખૂણુ જે નગર તે, સ્વસ્તિક વિંશજ ૨૦ પેખ. ૪૦૮૭

અર્થાંતરે સપ્ત દ્વાપિત નગર વિચાર.

ત્રિકોણ ૧ નગરે અગ્નિ ભય, કલેશ પટ ખુણુર પ્રકાશ ;
 વૃજાકારે ૩ વિજળિ ભય, શકટે ૪ રોગ ઉદાસ. ૪૦૮૮
 ત્રિશુલાકારે ૫ યુદ્ધ ભય, દ્વીશકટાકૃતિ ૬ ચોર ;
 પડે ખુણુ ચતુરસ્રમાં ૭, ધન ક્ષય અને દોર. ૪૦૮૯

નગર વૃદ્ધિકરણ ચતુર ભેદ.

નગર તણી પ્હોળાઈથી, સવાઅટ લ'બાઈ;
 અગવા સાડા આઠ કર, ભાગ વધારી ભાઈ. ૪૦૫૦
 ચતુર૪ ચતુર૪ સો નગરના, ભેદ સમજવા સાર;
 દલપતિરામ વિચારશે, અધિક અધિકજન પ્રધાર. ૪૦૫૧
 પ્રથમ ભેદ લ'બાઈને, પ્હોળાઈ સમ રાખ;
 કિતિય ભેદ લ'બાઈનો, અટમાંશ પ્રિય સાખ. ૪૦૫૨
 લ'બાઈમાં વધારિને, રચવું પૂર સુખણ;
 તૃતિય ભેદ પ્હોળાઈથી, એકદશાંશ પ્રમાણ. ૪૦૫૩
 ચતુર ભેદ પ્હોળાઈથી, દ્વાદશાંશજ વધાર;
 સમકરણ નગર શોભતાં, સૂત્રધાર સુવિચાર. ૪૦૫૪
 નગર રાજમહાલય અને, દેવમંદિરે ખાસ;
 અપરાજિત ગ્રંથે કથ્યા, ભેદ કહું સુપ્રકાશ. ૪૦૫૫
 હસ્ત છત્રિશ પ્હોળાઈ તો, હસ્તછં વૃદ્ધિ વિચાર;
 હસ્ત ખડોતેર પ્રયૂલ તવ, વૃદ્ધિ હસ્તકર બાર. ૪૦૫૬
 દર છત્રિશ હાથે કરો, વૃદ્ધિ છહસ્ત ત્રમાણ;
 શાસ્ત્રીતિથી કોરચે, શ્રદ્ધાવાન સુખણ. ૪૦૫૭

ચક્રવર્તીદિકે રાજ્ય ગૃહ વિચાર.

એક છત્ર ધારી અધિક, ચક્રવર્તિ રાજન;
 અષ્ટોત્તર૨૦૦ શત હસ્તના, વિસ્તારે સન્માન. ૪૦૫૮
 ચક્રવર્તિ દ્વાપર યુગે, યથા તેહનાં ધામ;
 અઠાણ હસ્ત વ્યાસમાં, રાજ્યગૃહ અભિરામ. ૪૦૫૯
 ચક્ર વર્તિરાજનની, પૃથ્વીનો ચતુર્થાંશ;
 હોય તેહ રાજ્ય ગૃહે, અઠ્યાશિહસ્ત વ્યાશાંશ. ૪૧૦૦
 ગ્રામ એકે દ્વીલક્ષ ધણિ, મહામંડલિક મ્હેલ;
 ધડોતેરજ હસ્તનો, રચવો વ્યાસજ પ્હેલ. ૪૧૦૧
 પચાશ હજાર સુગ્રામનો, ધણી મંડળીક સાર;
 અડસેઠહસ્ત પને કરો, વળી અંવીક ઉરધાર, ૪૧૦૨
 વિંશહજાર ગ્રામે ગણે, ગુલ પ્રમુખ સાંમત;
 અઠાવનહસ્તે રચો, રાજ્ય ગૃહ ગુણવંત. ૪૧૦૩

દશ હજાર આમા ધિપજ, સાંમંતમાં બાણાય ;
 હસ્ત અડતાળીએ રચો, હર્મ્ય વ્યાસ સુગણાય. ૪૧૦૪
 પંચસહસ્ર આમાધિપે, પણ સામંતજ લેખ ;
 આત્રીશજ હાથને, પને હર્મ્ય પ્રિય પેખ. ૪૧૦૫
 એક શહસ્ર આમાધિપજ, લેખું અષ્ટ ત્રિશ હસ્ત ;
 શાસ્ત્રીત રચના થપી, ભોગ વિલાસ સમસ્ત. ૪૧૦૬
 બે શત^{૧૦૦} આમા ધીપતે, અહ્ય દેશ રાજન ;
 અષ્ટાદશ હસ્ત પને કરો, સેનાપતિ સન્માન. ૪૧૦૭
 રાજનના ગૃહથી કરો, અર્ધ ભાગજ પ્રધાન ;
 અનુક્રમે અધિકારિના, અર્ધ અર્ધ અનુમાન. ૪૧૦૮
 ગૃહ પ્હોળાઇ થકી કરો, દશાંશ વધુ લંબાઈ .
 અથવા પ્હોળાઇ થકી, પંચમાંશ વધુ ભાષ. ૪૧૦૯

ત્રંયાંતરે દુર્ગ વિચાર.

વાપી કૂપ તળાવને, દેવમંદિરજ સ્થે ;
 ખાગ યમ કૃણ પામતા, ગદ રચવાથી હેર. ૪૧૧૦
 ગિરિ ગંઢરમાં સિંહ રહિ, અરિનો કરે વિનાશ ;
 તેમજ રાજા દુર્ગ થકિ, શત્રૂ દળસહ નાશ. ૪૧૧૧
 દુર્ગચતુર્થ પ્રકારના, બૃદ્ધ સુજળદુર્ગ ;
 ગિરીદુર્ગ ગેઢર મહી, શ્રેષ્ઠ કહે ગિરિદુર્ગ. ૪૧૧૨
 શસ્ત્ર ખાન પાનાદિકજ, વસ્તુ યોદ્ધા સાર ;
 યુદ્ધ સામગ્રી યંત્ર સહ, રાખે ભૂપ વિચાર. ૪૧૧૩
 વાસ્તુમંજરી ત્રંચમાં, દુર્ગભેદ છ વિચાર ;
 ભેદ ચતુર અપરાજિતે, પણ વધિ સોળ પ્રકાર. ૪૧૧૪

અગ્રભૈરવચંત્ર વિચાર.

દેવ દૈત્યના યુદ્ધમાં, ભૈરવ યંત્રો અષ્ટ ;
 શિવજીએ પોતે રચ્યા, નામ વિચારો રપષ્ટ. ૪૧૧૫
 ભૈરવ યંત્રો તોપતે, અષ્ટ ગળે વા હસ્ત .
 શતમિત્રી લંબાઈથી, ભૈરવ^૧ નામ પ્રશસ્ત. ૪૧૧૬

નવ હરતે લંબાઈ તવ, ચંદ્ર દશ થકી અર્કુક ;
ગણુએકાદશ ભીમગજ^૪, દ્વાદશ યુગ્મ^૫ સુતક. ૪૧૧૭
ત્રયોદશહસ્ત શિખી^૬ ગણુ, ચતુર્દશે યમદંડ^૭ ;
મહાભૈરવ^૮ સુપંચ દશ, યંત્ર કલ્યાણ પ્રચંડ. ૪૧૧૮

શતમિ વા અમિ વાયુ જળાદિક યંત્રે બેઠક વિચાર.

અષ્ટ હસ્તજ શતમિતો, ફણિની હસ્તજ અષ્ટ ;
તે ફણિની પ્હોળાછળે, દ્વાદશ આંગુળ સ્પષ્ટ. ૪૧૧૯
વળિ ફણિનીનો સ્તાંભતે, પદ હસ્તને સુમાર ;
મરકટિકા ત્રણ હસ્તની, પિંજર તેમ વિચાર. ૪૧૨૦
ફણિની પાછળ યદિ તે, અત્રિશ આંગુળ સાર ;
ફણિની બાહર ભાગમાં, કુંડળનેલણી ધાર. ૪૧૨૧
અષ્ટાંગુળની તે કરો, ફણિની મધ્યમ ભાગ ;
વેણી આંગુળ એશિની, સૂત્રધાર ને યાગ. ૪૧૨૨
અત્રિશ આંગુળ યદિ સહ, મરકટિકા જડિનેક ;
તે લોખંડ ખિલેજ કે, ચર્મ વાચરિ વિશેક. ૪૧૨૩
શતમિ સાર યંત્ર એ, સીસમ બાવળ ખેર ;
એ ત્રણ કાષ્ટ તણો કરો, ચક્ર બાળુ બે હેર. ૪૧૨૪
સુગમ યુદ્ધમાં લેજવે, પિંજરની લંબાઈ ;
પંચ વિંશ આંગુળ કહી, અવરાચાર્યો લાઇ. ૪૧૨૫
કહે કરો લંબાઈ ગજ, વા આંગુળ ચોવીશ ;
સુગમ યંત્રને ફેરવે, જોયો નિયો કવીશ. ૪૧૨૬
ભાટે દિકુળિ યંત્રને, નીચે કરવો લેખ ;
અમિ વાયુ જળ યંત્રતે, પિંજર વિના નપેખ. ૪૧૨૭

દુર્ગવા કિલ્લા વિષે શુભાશુભ વિચાર.

લંબ ગોળ આકૃતિ અને, અષ્ટ કમળ દળ બાણ ;
ચવાકૃતી ને દુર્ગતે, ઉત્તમોત્તમ વખાણ. ૪૧૨૮
ત્રિકોણને ષડ્ કોણુ વળિ, ત્રિશૂળવત અભિરામ ;
શકટાકૃતિને વજ્ર સમ, દ્વીશકટાકૃતિ કામ. ૪૧૨૯

વૈકરણુમ સહ સપ્તએ, દુર્ગ વર્જનિય ધારિ ;

લપતિરામ વિચારશે, કારીગર સુવિચારિ ૪૧૩૦

હાટ બજારે શોભતાં, મંદિર મેડી માળ ;

કાટ કાંગરા ગદ્દ થકી, શોભે નગર વિશાળ. ૪૧૩૧

શેરિ પોળ વાડી અને, રાજ મહેલ મંડીલ ;

રચના જોતાં નગરની, સૌને ઉપજે પ્રીત. ૪૧૩૨

સપ્ત ભોમીથી શોભતા, શ્રીમાનના નિવાસ ;

ખે ત્રણ ચતુર સુખંચ વધિ, સામાન્યે સુ વિલાસ. ૪૧૩૩

ગવાક્ષ ગોખ ચતુર સુખ, ક્રાસાદ કીર્તિ સ્તાલ,

જગાશય વાપી કૂપને, તળાવ નિર્મળ અંભ. ૪૧૩૪

ઝેરીતે શુભ નગરની, રચના રચવી નેક ;

અંતર મત જોઈને, દરપતિ ક્યે વિશેક. ૪૧૩૫

કબાડો અથવા કાલ્ડ ચોર્યાચોગ્ય વિચાર.

અકૂત્ર પ્રસિદ્ધ લીંબડો, દુધ સુકયોજ ભણાય ;

આમલિ બહેડા બાવળજ, શ્વેત કંટક ગણાય. ૪૧૩૬

દુધ નિકળતું હોય તે, વળી પક્ષિ રેહાય ;

ભૂત પ્રેત વાસો વસે, તે પણ વર્જ્ય વખાય. ૪૧૩૭

પવન થકીજ પડેલ તે, કાદ વર્જ્ય કહેવાય ;

દેવાલયના નજીકનું, તે પણ વર્જ્ય ભણાય ૪૧૩૮

ચૈત્ય કહે વારાહિને, ક્ષેત્રપાળની પાસ ;

હોય વૃક્ષ તે કાદ નહિં, ગૃહ બાંધતા તપાસ. ૪૧૩૯

મહુડો સરળ શાલને, ખેર ફનસ સોહાય ;

બિયો હળધરવો શિરશડો, દેવદાર બોલાય. ૪૧૪૦

સેવન સીસમ ટીમ્બર, ચન્દન અર્જુન સાર ;

હુડો પતંગ રોહિણી, રોહિડો સુભ વિચાર. ૪૧૪૧

કાદ કાપિ ધડતાં કહૂ, પંચક વર્જ્ય પ્રમાણ ;

પાટ ધડીને ચ્હોડાયે, તે દિવસે પણ બાણ. ૪૧૪૨

આડાં કાદ ચ્હોડાવિયે, તે શાખાજ વિશેક ;

દક્ષિણેતર લંબાઈ તો, શાખા ઉત્તર નેક. ૪૧૪૩

ધોડલાંજ દક્ષીણ દિશિ, પૂર્વ પશ્ચિમે પાટ ;
જો સ્થાવરો તો સુગમ, શાખા પૂર્વ ધાટ. ૪૧૪૪
તવ પશ્ચિમ કર ધોડલાં, વળી કાટ શુભ રીતિ ;
એક બેય ત્રણ જાતના, અધિક અશુભ એ નીતિ. ૪૧૪૫

આડાંલાકડાં ભાલ વિગેરે ચડાવતાં નક્ષત્રપરત્વે શુભાશુભ.

સૂર્ય નક્ષત્રથિ લઈ કરી, દિવસ નક્ષત્ર ગણાય ;
તહેનોકમ મુળમાં પ્રથમ, ત્રણ નક્ષત્ર ભણાય. ૪૧૪૬
ફળ સ્વામીનું મૃત્યુ ગણિ, આગળ કહું વિસ્તાર ;
દ્વિતિય ભાગ જો ગર્ભમાં, પાંચ નક્ષત્ર સુખકાર. ૪૧૪૭
તૃતિય ભાગ નક્ષત્ર ગણ, મધ્યે ધન સુત સુખ ;
ચતુર્થ પુરૂષે અષ્ટગણ, મૈત્ર હાનિ જો દુઃખ. ૪૧૪૮
પંચમ ભાગે અગ્રમાં, ત્રણ નક્ષત્ર ફળ લેખ ;
ભાગ્યવાન સુખ સંતતી, શુભાશુભ ફળ ખેખ. ૪૧૪૯

અથ દ્વાર ચક્રમ.

સૂર્ય નક્ષત્રથિ લે કરી, દિવસ નક્ષત્ર પ્રમાણ ;
તહેમાંથી કમ પ્રથમમાં, ચાર નક્ષત્ર વખાણ. ૪૧૫૦
ઉર્ધ્વ રાજ્ય પ્રાપ્તી સુફળ, દ્વાર ખુલા ગણ ચાર ;
એકેક ખુણે નક્ષત્ર દે, ફળ ઉદાસ ઉર ધાર. ૪૧૫૧
આજુ બે ગણતા ગુણી, દર બાજુએ ચાર ;
નક્ષત્રો ધરિ ફલ જુઓ, લક્ષ્મી દાયક સાર. ૪૧૫૨
વળી નીચે ઉમરા ઉપર, ચતુર્થ નક્ષત્ર ગણાય ;
તેહનું ફળછે રાજ્ય સુખ, શિષ્યશાસ્ત્રથિ ભણાય. ૪૧૫૩
ઉમરા મધ્ય નક્ષત્ર ત્રણ, મરણ અશુભ ફળ ધાર ;
માટે શુભ ફળ આપતા, નક્ષત્રોજ વિચાર. ૪૧૫૪

ગ્રંથાંતરે દ્વારચક્ર ફળસહીત.

બ્યાં ગૃહદ્વાર ગણે ગુણી, ચાર દિશાથી થાગ ;
દિશા દરેકતણા ગણે, અષ્ટ અષ્ટ કરિ ભાગ. ૪૧૫૫

પક્ષિની લક્ષણ.

સહજ સુગંધ સ્વરૂપ શુભ, પુણ્ય પ્રેમ સુખદાનિ ;
ભોજન સ્વરૂપ રતિ રીસ વળિ, નિદ્રા તેમજ માનિ. ૨૪૩
સહજ સુ બુદ્ધિ ઉદાર મૃદુ, હાવ ભાવ શુચિ અંગ ;
અમળ અલોભ અનંગ ગૃહ, પક્ષિની હાટક રંગ. ૨૪૪

ચિત્રની લક્ષણ.

નૃત્ય ગીત કવિતા કુચે, અચળ ચિત્ર ચળવૃટિ ;
સુરતિ તેજ અતિ સુરત જળ, મધુ સુગંધ મય સદિ. ૨૪૫
વિરલલોભ તન મદન ગૃહ, ભાવે સકળ સુવાસ ;
મિત્ર ચિત્ર પ્રિય ચિત્રની, દલપતિ કહે પ્રકાશ. ૨૪૬

સંખિની લક્ષણ.

કોપ શીલ કોવિદ કપટ, સજલ સલોભ શરીર ;
અતુલ વસન નખ દાન કુચિ, નિર્લજ શંક અધીર. ૨૪૭
હાર ગંધ યુત સુરત જળ, તમ ભૂરિ ભગ હોય ;
સુરતા રતિ અતિ સંખિની, ઉત્તમ કહે ન કોય. ૨૪૮

હસ્તિની લક્ષણ.

સ્થૂળ આંગળાં ચરણ મુખ, અધર ભુકુટિ કટિ બોલ ;
મદન સદન રદ સ્કંધ મદ, ચાલ ધ્રુમડી લોલ. ૨૪૯
સ્વેદ મદન જળ દ્વિરદ મદ, ગંધિત ભૂક્ષા કેશ ;
અતિ તિક્ષણ બહુ લોભ તન, એ હસ્તિની સુ વેસ. ૨૫૦

અતુષ્ઠ અંતઃકરણ દેવતા સહિત.

મન બુધિ ચિત્ર અહંકાર એ, ચાર અતુષ્ઠ બાણ ;
શશિ બ્રહ્મા ક્ષેત્રજ વળિ, રૂદ્રદેવ તું પ્રમાણ. ૨૫૧
જવ ચાહે કંઈ વસ્તુને, તવ તે ચિત્ર વિચાર ;
ચંત્ર કલ્પના જવ કરે, તવ મન તહેને ધાર. ૨૫૨
મે લીધું આ લઈ છઉં, અહંકાર એ હોય ;

ग्रंथोत्तरे हाज. नगराचा पी. रूप. ग्रंथ. दुपा. सहित.

५३१५	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००	१०१	१०२	१०३	१०४	१०५	१०६	१०७	१०८	१०९	११०	१११	११२	११३	११४	११५	११६	११७	११८	११९	१२०	१२१	१२२	१२३	१२४	१२५	१२६	१२७	१२८	१२९	१३०	१३१	१३२	१३३	१३४	१३५	१३६	१३७	१३८	१३९	१४०	१४१	१४२	१४३	१४४	१४५	१४६	१४७	१४८	१४९	१५०	१५१	१५२	१५३	१५४	१५५	१५६	१५७	१५८	१५९	१६०	१६१	१६२	१६३	१६४	१६५	१६६	१६७	१६८	१६९	१७०	१७१	१७२	१७३	१७४	१७५	१७६	१७७	१७८	१७९	१८०	१८१	१८२	१८३	१८४	१८५	१८६	१८७	१८८	१८९	१९०	१९१	१९२	१९३	१९४	१९५	१९६	१९७	१९८	१९९	२००	२०१	२०२	२०३	२०४	२०५	२०६	२०७	२०८	२०९	२१०	२११	२१२	२१३	२१४	२१५	२१६	२१७	२१८	२१९	२२०	२२१	२२२	२२३	२२४	२२५	२२६	२२७	२२८	२२९	२३०	२३१	२३२	२३३	२३४	२३५	२३६	२३७	२३८	२३९	२४०	२४१	२४२	२४३	२४४	२४५	२४६	२४७	२४८	२४९	२५०	२५१	२५२	२५३	२५४	२५५	२५६	२५७	२५८	२५९	२६०	२६१	२६२	२६३	२६४	२६५	२६६	२६७	२६८	२६९	२७०	२७१	२७२	२७३	२७४	२७५	२७६	२७७	२७८	२७९	२८०	२८१	२८२	२८३	२८४	२८५	२८६	२८७	२८८	२८९	२९०	२९१	२९२	२९३	२९४	२९५	२९६	२९७	२९८	२९९	३००	३०१	३०२	३०३	३०४	३०५	३०६	३०७	३०८	३०९	३१०	३११	३१२	३१३	३१४	३१५	३१६	३१७	३१८	३१९	३२०	३२१	३२२	३२३	३२४	३२५	३२६	३२७	३२८	३२९	३३०	३३१	३३२	३३३	३३४	३३५	३३६	३३७	३३८	३३९	३४०	३४१	३४२	३४३	३४४	३४५	३४६	३४७	३४८	३४९	३५०	३५१	३५२	३५३	३५४	३५५	३५६	३५७	३५८	३५९	३६०	३६१	३६२	३६३	३६४	३६५	३६६	३६७	३६८	३६९	३७०	३७१	३७२	३७३	३७४	३७५	३७६	३७७	३७८	३७९	३८०	३८१	३८२	३८३	३८४	३८५	३८६	३८७	३८८	३८९	३९०	३९१	३९२	३९३	३९४	३९५	३९६	३९७	३९८	३९९	४००	४०१	४०२	४०३	४०४	४०५	४०६	४०७	४०८	४०९	४१०	४११	४१२	४१३	४१४	४१५	४१६	४१७	४१८	४१९	४२०	४२१	४२२	४२३	४२४	४२५	४२६	४२७	४२८	४२९	४३०	४३१	४३२	४३३	४३४	४३५	४३६	४३७	४३८	४३९	४४०	४४१	४४२	४४३	४४४	४४५	४४६	४४७	४४८	४४९	४५०	४५१	४५२	४५३	४५४	४५५	४५६	४५७	४५८	४५९	४६०	४६१	४६२	४६३	४६४	४६५	४६६	४६७	४६८	४६९	४७०	४७१	४७२	४७३	४७४	४७५	४७६	४७७	४७८	४७९	४८०	४८१	४८२	४८३	४८४	४८५	४८६	४८७	४८८	४८९	४९०	४९१	४९२	४९३	४९४	४९५	४९६	४९७	४९८	४९९	५००	५०१	५०२	५०३	५०४	५०५	५०६	५०७	५०८	५०९	५१०	५११	५१२	५१३	५१४	५१५	५१६	५१७	५१८	५१९	५२०	५२१	५२२	५२३	५२४	५२५	५२६	५२७	५२८	५२९	५३०	५३१	५३२	५३३	५३४	५३५	५३६	५३७	५३८	५३९	५४०	५४१	५४२	५४३	५४४	५४५	५४६	५४७	५४८	५४९	५५०	५५१	५५२	५५३	५५४	५५५	५५६	५५७	५५८	५५९	५६०	५६१	५६२	५६३	५६४	५६५	५६६	५६७	५६८	५६९	५७०	५७१	५७२	५७३	५७४	५७५	५७६	५७७	५७८	५७९	५८०	५८१	५८२	५८३	५८४	५८५	५८६	५८७	५८८	५८९	५९०	५९१	५९२	५९३	५९४	५९५	५९६	५९७	५९८	५९९	६००	६०१	६०२	६०३	६०४	६०५	६०६	६०७	६०८	६०९	६१०	६११	६१२	६१३	६१४	६१५	६१६	६१७	६१८	६१९	६२०	६२१	६२२	६२३	६२४	६२५	६२६	६२७	६२८	६२९	६३०	६३१	६३२	६३३	६३४	६३५	६३६	६३७	६३८	६३९	६४०	६४१	६४२	६४३	६४४	६४५	६४६	६४७	६४८	६४९	६५०	६५१	६५२	६५३	६५४	६५५	६५६	६५७	६५८	६५९	६६०	६६१	६६२	६६३	६६४	६६५	६६६	६६७	६६८	६६९	६७०	६७१	६७२	६७३	६७४	६७५	६७६	६७७	६७८	६७९	६८०	६८१	६८२	६८३	६८४	६८५	६८६	६८७	६८८	६८९	६९०	६९१	६९२	६९३	६९४	६९५	६९६	६९७	६९८	६९९	७००	७०१	७०२	७०३	७०४	७०५	७०६	७०७	७०८	७०९	७१०	७११	७१२	७१३	७१४	७१५	७१६	७१७	७१८	७१९	७२०	७२१	७२२	७२३	७२४	७२५	७२६	७२७	७२८	७२९	७३०	७३१	७३२	७३३	७३४	७३५	७३६	७३७	७३८	७३९	७४०	७४१	७४२	७४३	७४४	७४५	७४६	७४७	७४८	७४९	७५०	७५१	७५२	७५३	७५४	७५५	७५६	७५७	७५८	७५९	७६०	७६१	७६२	७६३	७६४	७६५	७६६	७६७	७६८	७६९	७७०	७७१	७७२	७७३	७७४	७७५	७७६	७७७	७७८	७७९	७८०	७८१	७८२	७८३	७८४	७८५	७८६	७८७	७८८	७८९	७९०	७९१	७९२	७९३	७९४	७९५	७९६	७९७	७९८	७९९	८००	८०१	८०२	८०३	८०४	८०५	८०६	८०७	८०८	८०९	८१०	८११	८१२	८१३	८१४	८१५	८१६	८१७	८१८	८१९	८२०	८२१	८२२	८२३	८२४	८२५	८२६	८२७	८२८	८२९	८३०	८३१	८३२	८३३	८३४	८३५	८३६	८३७	८३८	८३९	८४०	८४१	८४२	८४३	८४४	८४५	८४६	८४७	८४८	८४९	८५०	८५१	८५२	८५३	८५४	८५५	८५६	८५७	८५८	८५९	८६०	८६१	८६२	८६३	८६४	८६५	८६६	८६७	८६८	८६९	८७०	८७१	८७२	८७३	८७४	८७५	८७६	८७७	८७८	८७९	८८०	८८१	८८२	८८३	८८४	८८५	८८६	८८७	८८८	८८९	८९०	८९१	८९२	८९३	८९४	८९५	८९६	८९७	८९८	८९९	९००	९०१	९०२	९०३	९०४	९०५	९०६	९०७	९०८	९०९	९१०	९११	९१२	९१३	९१४	९१५	९१६	९१७	९१८	९१९	९२०	९२१	९२२	९२३	९२४	९२५	९२६	९२७	९२८	९२९	९३०	९३१	९३२	९३३	९३४	९३५	९३६	९३७	९३८	९३९	९४०	९४१	९४२	९४३	९४४	९४५	९४६	९४७	९४८	९४९	९५०	९५१	९५२	९५३	९५४	९५५	९५६	९५७	९५८	९५९	९६०	९६१	९६२	९६३	९६४	९६५	९६६	९६७	९६८	९६९	९७०	९७१	९७२	९७३	९७४	९७५	९७६	९७७	९७८	९७९	९८०	९८१	९८२	९८३	९८४	९८५	९८६	९८७	९८८	९८९	९९०	९९१	९९२	९९३	९९४	९९५	९९६	९९७	९९८	९९९	१०००
------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

પૂર્વ દિશાના અટમાં, ખીન્ને ત્રીજો નેક ;
અને ચતુર્થ ભણો ગણે, દક્ષિણ ચતુર વિશેક. ૪૧૫૬
પશ્ચિમ દિશિમાં ભાગ દ્વી, ચતુર્થ પંચમ સાર ;
ઉત્તરમાં ત્રીજો ચતુર, ને પંચમ પ્રિયકાર. ૪૧૫૭

અન્યમતે દ્વાર ભેદ.

જ્યેષ્ઠાંગુળ સિત્તરજે, મધ્યમ અંગુળ સાઠ ;
પચાસ અંગુળ કનિષ્ઠે, બારેત ઉદય દાઠ. ૪૧૫૮
ગૃહની ખોળાઈ તણો, ગણવો પ્રથમ સુમાર ;
જેટલાજ ગજ નેટલાં, આંગુળ ગણવા સાર. ૪૧૫૯
જ્યેષ્ઠ દ્વારનો જ્યેષ્ઠમાં, તેમ મધ્યમે લેખ ;
કનિષ્ઠમાં પણ જ્યેષ્ઠ રિત, મેળવિ અંગુળ પેખ. ૪૧૬૦
અર્ધ કરો પછિ તેહનું, નેટલું ખોળા દ્વાર ;
દ્વાર ભેદ ત્રણ એ કથા, સુતધાર સુવિચાર. ૪૧૬૧
મનુષ્યનું ગૃહ દ્વારને, ગર્ભચક્રી હો વામ ;
હયશાળાનું દ્વાર તે, ગર્ભચિ દક્ષિણ દામ ; ૪૧૬૨
હસ્તીની શાળા તણું, દ્વાર ગર્ભમાં રાખ ;
તો ગુભ દાયક તે ગણે, વળી વિશેષે સાખ. ૪૧૬૩
ભેદ ચિન્ને ગૃહ ક્ષેત્ર ફળ, નવ ભાગે વિસ્તાર ;
નવે નવે એક્યાશિકર, કોઠાનોજ સુમાર. ૪૧૬૪
વારતુ દેવતા ભાગમાં, કરી કરો વિચાર ;
શૂર દેવતા સ્થાન તજિ, યુભ દામે કર દ્વાર. ૪૧૬૫
નક્ષત્ર ભાગ જ્યાંત કે, ઈન્દ્ર દેવને સ્થાન ;
અથવા વીતથ ગૃહક્ષત્ર, ઉપદ્વાર સન્માન. ૪૧૬૬
વત્રણ પુખ્તને કરો, સોમ ભક્ષાટ સુઅટ ;
કોઠાના સ્થળમાં કરો, ઉગદ્વાર કહું સ્પષ્ટ. ૪૧૬૭
મૂળદ્વાર ને માંજલા, ગૃહ આરોજ અવાસ ;
તેદ્વારચક્રી આગલી, પરસાળ દ્વાર ખાસ. ૪૧૬૮
શાખા એકના સોળ વળિ, ભાગ કરી પ્રિય પેખ ;
એક ભાગ ત્રીયો લાઇ, કિનરંગશિખા લેખ. ૪૧૬૯

એરીતે માંડીકરી, નીચો પોડશ ભાગ ;
 દેરચ ખડકી દાર શુભ, વિપમ અંકથી થાગ. ૪૧૭૦
 પંચ સપ્ત નવ હાથનો, અંતર ગણુતા સાર ;
 વળિ ગૃહ-ઉદય તણા ત્રિવિધ, કહ્યા શાસ્ત્રધિ પ્રકાર. ૪૧૭૧
 છન્ન ચોર્યાશી અને, બહોતેર આંગુળ જાણુ ;
 જ્યેષ્ઠ મધ્યમ કનિષ્ઠ ત્રણ, સુત્રધાર સુપ્રમાણ. ૪૧૭૨
 જ્યેષ્ઠ મધ્યમ કનિષ્ઠના, અંક સાથ કરિ મેળ ;
 ગૃહના વ્યાસ તણે કહ્યું, પોડશાંસ મહિં મેળ. ૪૧૭૩
 ગૃહના ઉદય તણા ગણુ, પંચ ભાગ કરિ નેક ;
 એક ભાગ તે માંદથી, વેદિકા કર વિશેક. ૪૧૭૪
 બે રાશીની વેદિકા, એક ભાગ મત દાર ;
 તેમત દાર ઉદય તણા, ચોથ નમણુ વિસ્તાર. ૪૧૭૫
 આંગણા થકી ભાગ નવ, પાટ મથાળે જાણુ ;
 એક ભાગ કુમ્ભીજ પટ, ભાગ સ્તમ્ભ ઉરઆણુ. ૪૧૭૬
 અર્ધ ભાગ ભરણો કરો, અર્ધ શશે સકું સાર ;
 પાટ એક ભાગે લહો, એ નવ ભાગ ચિચાર. ૪૧૭૭
 ઉમંરા સમ કુમ્ભી તણી, બિચાઇ કરીનેક ;
 ગૃહ ભૂમીથી આંગણું, નીચું રાખું નેક. ૪૧૭૮
 ભૂમી થકિ ગણુ પાટના, પેટા-સુધા સુનાર ;
 પંચ્યાશી આંગળ-ઉદય, વૃદ્ધિ દિ આંગળ સાર. ૪૧૭૯
 કરિ ગણુ પંચ્યાશિ થકી, બે બે વૃદ્ધી રૂપ ;
 સત્યાશી નેવ્યાશીને, એકાણુજ અનૂપ. ૪૧૮૦
 ત્રાણું પંચ્યાણું અને, સત્તાણું નિર્માણુ ;
 નવાણુ વળિ એકસો, એક ભેદ નવ જાણુ. ૪૧૮૧
 ગૃહના ઉદય તણા ગણુ, એ નવ ભેદ પ્રમાણુ ;
 વળિ ગૃહ ઉદય સુભાગકર, પ્રથમે ચતુર સુજાણુ. ૪૧૮૨
 એક ભાગ રાખી ઉપર, ત્રણ ભાગ સમૂંદાર ;
 પાંચ ભાગ લૈ જવ કરો, તવ કહું દિતિય પ્રકાર. ૪૧૮૩
 પંચ ભાગમાં એકને, બારસાખ પ્રિય લેખ ;
 પછિ બારોત ઉદય લઇ, અર્ધ વિસ્તારે પેખ. ૪૧૮૪

વળિ આંગળ-ગણ એકકે, એ ત્રણ વા બારોત ;
 પોડશાંશ ભેળો ફરે, ખેડેળો અધિક ઉઘોત. ૪૧૮૫
 દ્વાર ભાગ ત્રણ કીર્ણિયે, જળી ગોખ પ્રકાર ;
 ભાગ એક સમ કીર્ણિયે, વળી અધિક ઉરધાર. ૪૧૮૬
 બારોત ભાગ બેકરી, એક સન્મુખે રાખ ;
 ઉત્તરંગ સમ રાખવો, દીર્ઘ ઉચ્ચ અધિક દાખ ૪૧૮૭
 પરંતુ ઉત્તરંગ ઘોડલાં, સ્હામા સ્હામી લાવ ;
 એરીતે બારોતના, ભેદ કલા ધરિ ભાવ. ૪૧૮૮

વાપીકૂપે ભૂમી સ્થાન વિધી.

મધ્યે શિઘ્ર શલીલને, પૂર્વ ભૂમિ ખંડીત ;
 અગ્નિદિશે જળ શુભ વળી, દક્ષિણે વિલંબીત. ૪૧૮૯
 નૈઋત્યે અમૃત સમૂં, પશ્ચિમ જળ શોભીત ;
 વાયવ્યે નિર્જળ-અને, ઉત્તર અધિક પ્રતીત. ૪૧૯૦
 ધશાન દિશિયે દ્વાર કટુ, એરિત દિશા વિચાર ;
 જળ આવક શુભ જાણતા, કોઈક યુદ્ધિ ઉદાર. ૪૧૯૧

વાપી કૂપ કરવે દિશા વિચાર.

ઉત્તર અને ધશાન વળિ, પૂર્વ પશ્ચિમે સૂખ ;
 શેષ દિશા કુપ વાપિને, તો પામે બહુ દુઃખ. ૪૧૯૨

દિશા પરત્વે વાપી કૂપ ફલં.

પૂર્વ કરે ઐશ્વર્યતા, અગ્નિ પુત્રનો નાશ ;
 દક્ષિણમાં સ્ત્રિ વિનાશ કર, નૈઋત્ય મૃત્યુ પ્રકાર. ૪૧૯૩
 સંપત્તિ પ્રાપ્ત પશ્ચિમે, શત્રુ ભય વાયવ્ય ;
 ઉત્તર સૌખ્ય પ્રભાવ વળિ, ધશાન પુટી દ્રવ્ય. ૪૧૯૪
 મધ્ય કૂપકરવાયકી, અર્થતણો ત્યાં નાશ ,
 સમાશ્લક્ષ ફલજોઈતે, કૂપ વાપિ કર ખાસ. - ૪૧૯૫

અંતરે વાપીકૂપ કુન્ડ અને તળાવ વિચાર.

પુશ્પવંત પુરુષોકરો, નગરમાંલ વા બહાર.
 જળારામ વાપી કૂપને, કુન્ડ તળાવ વિચાર. ૪૧૯૬

વાપી ચતુરઃ પ્રકારની, દશ^{૧૦} પ્રકારના કૂપ ;
 કુન્ડો ચતુરઃ પ્રકારના, તળાવ પડ^૬ વિધ અનૂપ. ૪૧૯૭
 જે વાપીને એકમુખ, વળી કૂટ ત્રણ હોય .
 નંદાનામ વિરાજતૂ. દોપન વ્યાપે કાવ. ૪૧૯૮
 હી મુખ કૂટો પડ^૬ કહ્યા, ભદ્રાનામ પ્રમાણ ;
 ત્રણમુખ કૂટો નવ ચક્રી, જ્યાનામ ઉરચાણ. ૪૧૯૯
 મુખચતુર કુટ દ્વાદશે, વિજયા નામ વિચાર ;
 કૂટ કમાન બેઠક કહો, કે દેવડિ ચિતધાર. ૪૨૦૦

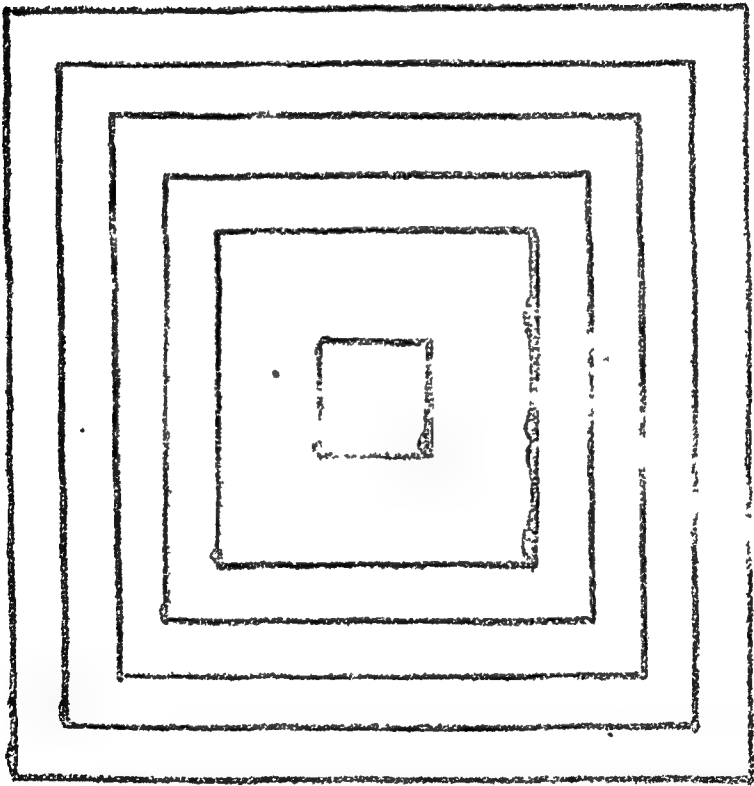
કૂપ દશપ્રકાર.

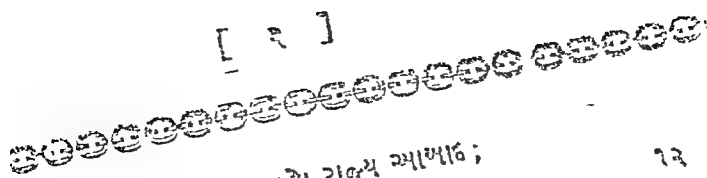
ચતુરઃ હસ્તથી માંડિને, ત્રયોદશ હસ્ત સુમાર ;
 ચતુરઃ હસ્ત પ્હોળાઇથી, શ્રીમુખ નામ ચિહાર. ૪૨૦૧
 પંચ^૫ હસ્ત પ્હોળાઇ તવ, વૈજય વિજય વખાણ ;
 પડ^૬ હસ્તે પ્હોળાઇ જવ, પ્રાંતનામ તવ જાણ. ૪૨૦૨
 સપ્ત^૭ હસ્ત પ્હોળાઇ તો, હુંદુભિ પ્રિય અભિરામ ;
 અષ્ટ^૮ હસ્ત પ્હોળાઇથી, વદે મનોહર નામ. ૪૨૦૩
 નવ^૯ હસ્તાનિ પ્હોળાઇ તવ, સુકામણિ અભિધાન ;
 દશ^{૧૦} હસ્તે પ્હોળાઇ તવ, દિગ્ભદ્રજ સન્માન. ૪૨૦૪
 એકાદશ^{૧૧} પ્હોળાઇ તવ, જય શુભનામ ગણાય ;
 દ્વાદશ^{૧૨} હસ્તજ હોયતો, નંદનામ વખણાય. ૪૨૦૫
 હસ્ત ત્રયોદશ^{૧૩} વ્યાસતો, શંકર નામ ઉચાર ;
 ચતુરઃ હસ્તથી ન્યૂન તવ, કુદ કુવાળિ નિર્ધાર. ૪૨૦૬

કુંડ ચતુર પ્રકાર.

ચતુરસ્રજ ચોખંડને, ભદ્રકુંડ શુભનામ ;
 ભદ્રસહિત જે કુંડતે, સુભદ્રછે અભિરામ. ૪૨૦૭
 પ્રતિભદ્ર સહિત કુંડતે, નંદનામ નિર્માણ ;
 જહેના મધ્યે ભિદ્ધતે, પરિધનામ પ્રિયજાણ. ૪૨૦૮
 અષ્ટ^૮ હસ્તથી માંડિને, એકશત^{૧૦૦} સુધિ વિશાળ ;
 ચતુરઃ દ્વાર કુંડે કરો, ખુણે ચોકિ પટશાળ. ૪૨૦૯

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ગોરીશંકર કરિ પ્રસન્ન કરે રાખ્ય આખાં ;	૧૨
સંપ બવરયા શોભતે, કરે સિંહવત તાદ.	૧૩
તળ વાડિ માહે વપતિ, સોચો નિતિ નિર શુભ ;	૧૪
જેથકિ ધન ધાન્યાદિ કુલ, પ્રસરે કીર્તિ શુભ.	(૧૪
સદાયરણિ વિદ્વાનતે, અધિકારી કરિ સ્થાપ ;	૧૫
દ્વરિત પ્રપંચી દુરકરો, પરિક્ષક રહિ આપ.	
પ્રભ ન્યાપ સંભાળ શુભ, હાં કરતાંની સાચ,	
એક સમસ્ત-યજ્ઞ ધરો, સોડે શત્રુ સૂં બાધ.	
કસરતશાળા કરમી, કરામતી યશવાંત ;	૧૬
વરસ વિંશ ધાતાં વધે, બીરપુરુષ સુનશાન્ત.	૧૭
દેશકળા કાયમ રહે, કારીગર મંરકારિ ;	
વાસો પ્યાર વરો વધુ, પરદેસા ધિ કારી.	૧૮
કાચકળા સંભૂલું રતિ, દેશ કલિત રસદાર ;	
મેમ શોર્વ મળગળિત રહિ, વર્તે જ્ય જ્ય દાર.	૧૯
ખરો દેશીરાગશુભ, ગન્ય પ્રમળ રસ ગીત ;	
સકળશાસ્ત્ર નિરપણ કથી, રચ્યો કુદ્ધિ સહ પ્રીત.	૨૦
એક ક્યો તે યથ પ્રીય, તંપ્રસિંહ બિરવીર ;	
લેઈ અનંત દિકારશો, હરેક વાતવુ હીર.	૨૧.
સિંહ કલેદ્ર મલે-નન, પાતક ધીવીમાન ;	
આગર રથલિ શ્વસરમાં, વાધો ત્ય યશ દાન	

ગોરીશંકર

સઘળાનું નિશ્ચય કરે, તેહ બુદ્ધિ પ્રિય સોહ. ૨૫૩
 સુખ દુખ ઇચ્છા રાગ એ, ગણો બુદ્ધિના ધર્મ ;
 સુધુભિમાં સઘળાં મિટે, રહે આત્મા પર્મ. ૨૫૪
 ઇન્દ્રિય પર છે દેહથી, મન ઇન્દ્રિયથી જાણુ ;
 મનથી બુદ્ધિને પરગણી, બુદ્ધિથી આત્મ વખાણુ. ૨૫૫
 આત્મા તો આકાશ મય, પ્રાણ વાયુ મય જાણુ ;
 અહંકાર છે તેજ મય, મન જળ મય તું પ્રમાણુ. ૨૫૬
 અવની મય તન ગણત ગુણિ, તન મય ઇન્દ્રિય હોય ;
 તે ઇન્દ્રિય મય લોક છે, લોક કર્મ મય સોહ. ૨૫૭
 કર્મ ધર્મ કરિ ભજ ભલે, બ્રહ્મ નામ નિષ્કામ ;
 દલપતિ ખ્યાલન છોડતું, સત્ય સત્ય વિશ્રામ. ૨૫૮

પંચીકરણ પંચ ભૂત.

ક્ષિતિ જળ પાવક પવન કુંડું, વળી ગગન તૂં જાણુ ;
 પંચ ભૂત મુનિજન ગણે, એ થકી જગત વખાણુ. ૨૫૯

પંચ ભૂતથી પન્ચિયસ પ્રકૃતિ.

શેમ નાડિને ગણુ ત્વચા, અસ્તિ માસ મહિ ગાત્ર ;
 મજ્જા શોણિત શુક્ર તન, લાળ મુત્ર જળ માત્ર. ૨૬૦
 ક્રાન્તિ ક્ષુધા નિદ્રા તૃષ્ણા, આળસ અગ્નિ પ્રકાર ;
 શ્વાસ ચલણ પસરણ દગ્ધાણુ, કૂદણુ પવન વિચાર. ૨૬૧
 હૃદય ઉદર શિર કંઠ કટિ, જાણુ અંશ આકાશ ;
 પંચ ભૂત પંચીકરણુ, કલ્પાં સુ બુદ્ધિ પ્રકાશ. ૨૬૨

પંચ ભૂતના ગુણ.

એક શબ્દ ગુણ ગગન ગતિ, શબ્દ સ્પર્શ સમીર ;
 શબ્દ સ્પર્શ સુરૂપ ત્રણુ, અગ્નિ માંદા સુણુ ધીર. ૨૬૩
 શબ્દ સ્પર્શ સુરૂપ રસ, જળમાં ગુણુ ગણુ ચાર ;
 ગંધ સહિત ગુણુ પાંચ છે, ભૂમિમાંદા નિર્ધાર. ૨૬૪

દ્વારદિશા ભાગેકરો, ગવાહ ભેદ અપાર ;
 કારીગર પ્રતિમા કરો, દેવ દેવિની સાર. ૪૨૧૦
 ગંગા સૂર્ય દ્વાદશ અને, વિષ્ણુ દશ અવતાર ;
 દુર્ગાદ્ર એકાદશન, અષ્ટ ભૈરવ વિચાર. ૪૨૧૧
 સોળ માતૃકા ગણપતી, વળિ ત્રણ અગ્ની લેખ ;
 દુર્વાસા નારદ મુની, નવચંડી સુવિશેષ. ૪૨૧૨
 દ્વારિકાંનિ લીલા અને, બ્રહ્માદિ પંચ લોક ;
 ધન્દ્ર^૧ ચમર વરુણને^૩ ચતુર^૪, કુબેર^૫ બલ્લ વિલોક. ૪૨૧૩
 કુન્ડહાર પરચાર પર, મંડપ કરો વિશેક ;
 શાસ્ત્ર યુક્ત રચના ચક્રી, ને દૂળ મળતૂં નેક. ૪૨૧૪
 કાશીયાત્રા દર્શણે, ન્હાતાં ગંગા સ્નાન ;
 પ્રાણીમાત્ર મુખકરણ સ્થળ, કરો સ્વર્ગ સન્માન. ૪૨૧૫

પદ્ધતિ તળાવ.

અર્ધચંદ્રાકારે રમ્ય, અર્ધચંદ્ર^૧ શુભનામ ;
 ચતુરદિશા બાંધેલતે, મહાશરણ^૨ અભિરામ. ૪૨૧૬
 ગોળાકાર તળાવતે, વૃત્તનામ^૩ નિર્ધાર ;
 ચતુર^૪ ખુણાળું જિયતે, ચતુઃકોણ પ્રિયકાર. ૪૨૧૭
 એકલદ્ર ને હોયતો, ભદ્રનામન^૫ ગણાય ;
 ચતુર બાળુએ ભદ્રતો, સુભદ્રનામ^૬ બણાય. ૪૨૧૮
 વળિ તળાવમાં એકવા, દ્વે પરિધ પ્રિયલેખ ;
 મધ્ય *બકસ્થળ એક વા, દ્વી કરવાંજ વિશેષ. ૪૨૧૯

જ્ઞાનરત્નકોષે ત્રિવિધ તળાવમાન વિચાર.

જ્યેષ્ઠતળાવ સહસ્રનું, મધ્ય પંચશત દંડ ;
 કનિષ્ઠ ઐતીસો દંડનું, પાળ કરોજ પ્રચંડ. ૪૨૨૦
 જ્યેષ્ઠપાળ પંચાસને, મધ્ય પંચવિંશ હસ્ત ;
 કનિષ્ઠ દ્વાદશ હસ્તાની, પાળ કરોજ પ્રશસ્ત. ૪૨૨૧
 જિયાઈનું અર્ધ દ્વે, રચ પ્હેળાઈ સુમાર ;
 જ્ઞાનરત્ન કોષે કથ્યો, તેહરિતે સુવિચાર. ૪૨૨૨

* બકસ્થળ—એટલે બગવાદિક પશ્ચિયાને બેસવા ટકરીઓ.

ગૃહાધ્યાય પ્રારંભ.

ચતુર^૪થકી ગજપંચ^૫વા, પદ્મસપ્તા^૭ દૃઢ સુરીત ;
 બત્રિશ ગજ પર્યંત રચ, બ્રાહ્મણગૃહ ધરિ પ્રિત. ૪૨૨૩
 અષ્ટવિંશ ગજ ક્ષત્રિને, વરચરચો ચોવીશ ;
 શુદ્ધભૂમિ ગણવિંશ ગજ, અત્યંત સોળ કવિશ. ૪૨૨૪
 પછી તેથકી ગજ ગણે, અષ્ટોત્તરશત પર્યંત ;
 રાજ્યગૃહે સુવિચારતા, સૂત્રધાર ગુણવંત. ૪૨૨૫
 ગૃહવિસ્તાર સમ દીર્ઘ વા, સવાસુ દોડુંસાર ;
 બમણૂં વધિ લંબાઈકર, વળિ અધિક ઉરધાર. ૪૨૨૬
 એક ભૂમિ ગૃહ અષ્ટગજ, નવ થકિ ગણી અરાર ;
 સૂધી ગણીગજ ભૂમિ દે, શિલ્પ શાસ્ત્ર સુવરાર. ૪૨૨૭
 ઓગણીશથી અષ્ટવિશ, ગજલગિ ગણ ત્રણ ભૂમિ ;
 અતુકમ દશ વૃદ્ધિ થતાં, ઉપજે એકજ ભૂમિ. ૪૨૨૮
 એક ખેતર ત્રણલગી, સામાન્ય ગૃહેલેખ ;
 અધિક તત્વ^૭ મુનિ^૭ નાગ^૬ શિવ^{૧૧}, ભૂમિ રાજ્યગૃહ પેખ. ૪૨૨૯
 પાંચ ગજથકી માંડીને, એક ત્રણલગી સાર ;
 ગૃહશાળા કરિયે પછી, અધિક અધિક ઉરધાર. ૪૨૩૦
 એકગૃહ શાળાયકિ લઘ, દશ શાલા પર્યંત ;
 એક ઉરેંજ અવાસમાં, દ્વિગુણ ત્રિગુણ ગણવંત. ૪૨૩૧
 તે આગળ પટશાલ કરિ, દશશાલા ગૃહ નેક ;
 ઉપર કહી પટશાલ સહ, દશશાલ સુવિશેક. ૪૨૩૨
 વામ પાર્શ્વગમ * અર્જલા, જમણી બાજુદાર ;
 દીપાલય જમણે કરો, શુંભદાયક સુવિચાર. ૪૨૩૩
 પંચભાગ લંબાઈ ગૃહ, મધ્ય ભાગ દે રાખ ;
 દોડ પાખ સંધી સુરિત, સ્તંભારોપણ દાખ. ૪૨૩૪
 સપ્તભાગ લંબાઈતો, મધ્યે ગણ ત્રણભાગ ;
 ખેત્ર ભાગતે પક્ષના, તોડા ગણતી યાગ ૪૨૩૫
 કદીભાગ નવ કીર્ણિયે, તો ચાતુર^૪ કરપાટ ;
 ત્રણભાગે તે પક્ષના, તોડાનો કર યાટ. ૪૨૩૬

* અર્જલા—એટલે ભોગળ અથવા આડી.

મધ્યભાગ સમ ગૃહતણો, પહેળો અલિંદ જાણુ ;
પચમભાગ દ્વીર સપ્ત^૭ નાણુ, નવે ચતુર^૪ ઉરઆણુ. ૪૨૩૭

ગૃહરમ્યાષ્ટકાદિ વિચાર.

ધૃવાદિમાં ધાન્યાદિકજ, એક અંતરે અષ્ટ ;
ધૃવછાંડીને ધાન્યલે, કહું રમ્યાષ્ટક સ્પષ્ટ. ૪૨૩૮
જય છાંડીને નંદ લે, ખર છાંડીને કાંત ;
એ રિત ગૃહ રમ્યાષ્ટક, સૂતધાર ધર સ્વાંત. ૪૨૩૯
રમ્યા^૧ શ્રીધર^૨ મુદિતને^૩, વર્ધમાનજ^૪ કરાણ^૫ ;
સુનાભ^૬ ધ્વાંક્ષ^૭ સમૃદ્ધ^૮ સહ, રમ્યાષ્ટક સુવિશાલ. ૪૨૪૦
ધૃવાદિમાં પરદાડતે, પોડરા ગૃહ અભિરામ ;
સુંદર^૧ વરદ^૨ સુભદ્રને^૩, પ્રમુખ^૪ વિમુખ^૫ શિલ^૬ નામ. ૪૨૪૧
સર્વલાભદ^૭ વિશાલને^૮, નિલક્ષ^૯ પ્રશ્નલા^{૧૦} તું લેખ ;
ધ્વજ^{૧૧} ઉચોતથ ભીષણ^{૧૨} અને, શુન્ય^{૧૩} અશ્વત^{૧૪} વિશેખ. ૪૨૪૨
કુલનંદન^{૧૫} સહ સોળ એ, સુંદરાદિક વખાણુ ;
પાટવેલ પર દારુતે, દ્વિવિધજ શાલા જાણુ. ૪૨૪૩
પૂર્વ અલિંદો સર્વતે, કલા વળી એકેક ;
અલિંદ માલિ મહેલતાં, ત્રિવિધ શાલ તે નેક. ૪૨૪૪
હંસ^૧ મુલક્ષણુર સૌમ્ય^૨ હય^૩, ભાવક^૪ ઉત્તમ^૫ નામ ;
શુચિર^૬ સંતપ્ત^૭ ક્ષેમને^૮, આક્ષેપ^૯ અભિરામ. ૪૨૪૫
ઉચ્ચલા^{૧૧} વૃષ^{૧૨} ઉચ્છન્ન^{૧૩} વળિ, વ્યય^{૧૪} આનંદ^{૧૫} સુનંદ^{૧૬} ;
પોડરા ગૃહ હંસાદિએ, દલપતિ જે સુખકંદ. ૪૨૪૬
ગુરુ લઘુ પ્રસ્તારે લઘુ, લઘુયોગેજ અલિંદ ;
ઉપજ્યા તેમ બિજે રુપે, અગ્નિપુણ્યિ લઘુવંદ. ૪૨૪૭
ધૂર્વતણો લઘુ અગ્નિને, દક્ષિણનો નૈકુલ ;
પશ્ચિમ લઘુ વાયવ્યને, ઉત્તર ઇશાન સલ. ૪૨૪૮
જ્યાં લઘુ ત્યાં દ્વી કર્ણકે, શાલા ઉપજે નેક ;
એ શાલામાં પૂર્વ રુપ, શાલા રુપન વિશેક. ૪૨૪૯
ખીખ રુપયિ લખાવિયે, તેહ અનુક્રમ નામ ;
ઈશ્વર^૧ વૃષભ^૨ સુચંદ્રને^૩, રોગ^૪ પાપ^૫ ભય^૬ ધામ. ૪૨૫૦

નંદન^૧ ખાદક^૨ ધ્વાક્ષ^૩ વળિ, વિકૃત^૪ વિસય^૫ મુલેખ ;
 ક્ષય^૬ યામ્ય^૭ વિપરિત^૮ અને, સુભદ્ર^૯ હલાદિક પેખ. ૪૨૫૧
 કેવલાદિક દ્વિશાલથી, યુગ્મનામ ગુણવાન ;
 પાટ વેલ પટ દહુતે, મધ્યે તવ સન્માન. ૪૨૫૨
 અલિંદ આગળ એક દે, નામ વિમલ સુવખાણ ;
 ખે અલિંદ આગળ કરી, નામ વિર્યવત્ જાણ. ૪૨૫૩
 મુખે અલિંદન ખે કરો, દક્ષિણ દિશિયે ખેય ;
 નામ કહે ભારકર વળિ, અધિક કહૂં રૂપ જ્ય. ૪૨૫૪
 આગળ અલિંદ નણ કરો, દક્ષિણ દિશિયે એક ;
 દુંદુભ નામ વિરાજતું, સૂત્ર ધાર સુવિશેક. ૪૨૫૫
 યામ દક્ષિણ એકેકને, ખે અલિંદ મુખ હેય ;
 નરદ નામ શુભ જાણતા, પરમ પ્રતાપી હેય. ૪૨૫૬
 અલિંદ નણ આગળ અને, વામ દક્ષ એકેક ;
 નામ સુતેજ કહેબિજૂ, હયજ નામ સુવિવેક. ૪૨૫૭
 દક્ષિણ પશ્ચિમ એકેક વળિ, મુખાગ્ર અલિંદ ખેય ;
 નામ બાલક સુ તેહનું, વળી અધિક પણ કહેય. ૪૨૫૮
 એજ પૂર્વ રૂપે કરો, ડાખે એક અલિંદ ;
 વિલાસ ગૃહ તહેને કહે, વળી અધિક સુખકંદ. ૪૨૫૯
 એ વિલાસ ગૃહ રૂપે, આગળ એક અધીક ;
 અલિંદ કરવાથી થતું, મહાંત નામજ ઠીક. ૪૨૬૦
 દક્ષિણ પશ્ચિમ ઉત્તરે, એકેકાત્રે ખેય ;
 આગળ ગજ મંડપ થકી, દ્રવ્ય નામ ગણિ લેય. ૪૨૬૧
 પૂર્વોત્તર મુખ હોય ગૃહ, ખુણ વાસીક સંલગ્ન ;
 સૌખ્યકારિ ઉત્તમ ગણે, ગૃહસ્વામી મન મગ્ન. ૪૨૬૨
 શેષ યાકતાં રૂપ નણ, લાંચુલ મેલન કીધ ;
 સુલિહ યુગ્મન કીઝિયે, દ્વિશાલ સુલિહ પ્રસિદ્ધ. ૪૨૬૩
 દ્વિશાલ સુલિહ પૂર્વ મુખ, દ્વિશાલ પશ્ચિમ મૂખ ;
 સુલિહ યુગ્મ તહેને કહે, કરે તે મહા દુઃખ. ૪૨૬૪
 દ્વિશાલ દ્વાદશ રૂપછે, ત્રિશાલનાં કહૂં રૂપ ;
 સૌખ્યાદિ દ્વારબેદથી, હસ્તિ ન્યાદિ અનુપ. ૪૨૬૫

એકેક રૂપના ઉદય, ચતુરશ ચતુરશ અલિધાન ;
 શાંતનાદિ ભેદે ઉદય, ચોસઠ નામનું માન. ૪૨૬૬
 ત્રિશાલ ગૃહ શાલા કરી, તહેના રૂપ તપાસ ;
 તુદશસુ? તુદશાર વાસને, સુરપત્ર કુમુદશ પ્રકાશ. ૪૨૬૭
 પાટ વેલ પટ દારુમાં, વામ દક્ષિણ અલિંદ ;
 એકેક મુખે ત્રણ કરો, ત્રિવિધ પદશાલ સુવંદ. ૪૨૬૮
 વરદ ઉત્તરાબી મુખે, દંડક નામ ગણાય ;
 પશ્ચિમાબિ મુખ તેહનું, કાકપક્ષજ લણાય. ૪૨૬૯
 વિમલ? અને ત્રિનિવાસર વળિ, શ્રીવત્સર વિર્યશ વંત ;
 દંદુલ? સાગર? સહ કહો, ત્રિશાલ રૂપ ગુણવંત. ૪૨૭૦
 જો ત્રે લોક્ય સુંદર મહી, ત્રિશાલ હી પટદારુ ;
 સપ્ત અલિંદ દિશા? ત્રયે, સૂતધાર તે ચારુ. ૪૨૭૧
 ત્રિશાલ ગૃહ પૂર્વોત્તરે, અલિંદ રહિતજ હોય ;
 ઉત્તમ તેહ ગણાયછે, નામ સૂર્ય સુખ જોય. ૪૨૭૨
 વળિ દક્ષિણ પશ્ચિમ દિશા, અલિંદ હોયન ખાસ ;
 તવ તે ગૃહ સ્વામી તણા, ધનનો કરતા નાશ. ૪૨૭૩
 ચતુઃશાલે ગૃહ આગળે, ત્રણ અલિંદ જોદેય ;
 નામ સુ ત્રો લમ જાણતા, આગળ વળી કથેય. ૪૨૭૪
 ખે અલિંદ મુખ દીનિયે, વામ દક્ષ એકેક ;
 મલય નામ તહેને કહે, સમજો મુદ્ધિ વિશેક. ૪૨૭૫
 ચતુઃશાલ પટ દારુ દે, મુખે અલિંદ ચતુરશ ;
 વામ દક્ષ એકેક કર, અલિંદ સમજો ઊર. ૪૨૭૬
 વળી મુખે કર ભદ્રતે, મકરધ્વજ શુભ નામ ;
 શિલ્પભેદ ગ્રંથોત્તરે, અધિક અધિક અભિરામ. ૪૨૭૭
 સૌમ્ય ઉત્તરાભિમુખ ગૃહ, દિશાલ ત્રિશાલ વિશાલ ;
 હસ્તીની શાલા કહી, મહિપિ પૂર્વ મુખ શાલ. ૪૨૭૮
 ઉપર કહી શાલા વળી, આગળ ખડકી દાર ;
 ક્ષેત્ર ભાગ એક્યાશિ કરિ, દારભેદ તું વિચાર. ૪૨૭૯
 હસ્તી શાલા હોયતો, જમણી પાસે દાર ;
 ઈન્દ્ર દેવ કોઠે કરો, પછિ મહિપીનું સાર. ૪૨૮૦

ચતુર^૪ લુપ્તિ જવ હોય તવ, દાવંત નામ લેખ ;
 અષ્ટ^૮ લુપ્તિ જવ હોય તવ, પ્રિયાન નામજ પેખ. ૪૩૦૬
 દ્વાદશ^{૧૨} લુપ્તિ સુહોયતો, સન્મુખ નામ ગણાય ;
 પાંચ જાતિય ગવાક્ષ એ, સુખદાયકજ ભણાય. ૪૩૦૭
 એક છન્ન^૧ હોય તો. એક વડલ શુભ નામ ;
 બે બાજુએ બે છન્ન^૨, તવ પ્રિયાગ અભિરામ. ૪૩૦૮
 ત્રણ છન્ન^૩ જવ હોય તવ, પદનાભ કહેવાય ;
 દીપચિત્ર પણ કહેજનો, વળી અધિક ખોલાય. ૪૩૦૯
 લાંબ અધિક જવ હોય તવ, સિંહા નામ પ્રમાણ ;
 પહોળો અધિકજ હોય તવ, હંસ નામ ઉર આણ. ૪૩૧૦
 ચતુસ્ર જો ચોખડો, ગણે બુદ્ધિદા સર્વ ;
 ભદ્ર ભાષણ્યા હોય તવ, બુદ્ધિસાગર સર્વ. ૪૩૧૧
 પક્ષ સંયુક્તજ હોય તવ, ગરુડ નામ ચિકાર ;
 ડાબે જમણે બાજિ સહ, રાજ વલ્લભ વિચાર. ૪૩૧૨
 ગૃહ ભીતે કરમાન મહિં, પાયા ઉપરન સેજ ;
 સંયુક્ત માત્ર તો લહો, પ્રાસાદનિ ભીતેજ. ૪૩૧૩
 સભા ભીતમાં માન તે, અંતરથી વા ખહાર ;
 એક ઠામ કીજે સુધડ, શિષ્યશાસ્ત્ર આધાર. ૪૩૧૪
 શિવ વાજિ સૂર્યનિ દક્ષિણે, કર નહિં ગૃહ મન્ડાણ ;
 જયંત પ્રથે ગૃહન કર, નિષેધ ભેદ પ્રમાણ. ૪૩૧૫
 બ્રહ્મા વિષ્ણુનિ પક્ષમાં, વાજિ ગ્રંથાતર સાર ;
 બ્રહ્મા દેવની દક્ષિણે, વિષ્ણુનિ વામ વિચાર. ૪૩૧૬
 ગૃહ કરવું ધારોન કદિ, વળી અધિક ઉરધાર ;
 ચંદ્રિ દેવિનિ નિષેધછે, દિશા સર્વ દુષ્કાર. ૪૩૧૭
 રાજ માર્ગની અંતરે, વેધન ગણે ચતુર ;
 કોટ ભીતને અંતરે, પણ વેધ ધર ઊર. ૪૩૧૮
 સ્તંભ પાટમાં વેધ ગણ, ભીત અંતરે નહાય ;
 ધતિ દ્રવણ બ્રૂણ કહ્યાં, સૂત્રધાર શુભ જોય. ૪૩૧૯

વાસ્તુ ભેદ.

રાજનગર વા રાજગૃહ, ચતુષ્પટિ^૪ પદ જાણ ;
 હર્મ્ય સમસ્ત ગૃહને વિધે, એક્યાશિપદ પ્રમાણ. ૪૩૨૦

પ્રાસાદ મંડપે કરો, શતપદ વારતૂ સાર ;
ચોસઠ પદ એકયાશિપદ, શત સહ ત્રિવિધ વિચાર. ૪૩૨૧

ગૃહ પ્રવેશણનું ક્રમ.

નવિન ગૃહે સુપ્રવેશને, યાત્રા થકિજ પ્રવેશ ;
વળી રાગ્ય દર્શન જતાં, પૂર્વે કરો વિશેષ. ૪૩૨૨
વારતૂ પૂજન ભૂત બળિ, ઉત્તરાયન ગણાય ;
એરિત કરવે શાન્તિમુખ, દક્ષપતિરામ બ્રહ્માય. ૪૩૨૩

ગૃહ પ્રવેશે નક્ષત્ર શુભ.

ચિત્રા અનુરાધાસુ મૃગ, રેવતિ પુષ્ય વખાણ ;
સ્વાતિ ધનેષ્ટા શ્રવણને, મૂળ નક્ષત્ર પ્રમાણ. ૪૩૨૪

ગૃહ પ્રવેશે કલશ ચક્રમ.

સૂર્ય નક્ષત્રથિ ગણિ કરી, દિવશ નક્ષત્ર વિશેષ ;
ગણિ ક્રમ જોવું શુભાશુભ, કલશ ચક્રમાં નેક. ૪૩૨૫
પ્રથમ પાંચ ગણતા અશુભ, પછી અષ્ટ ને શુભ ;
એ ચહિ અષ્ટ અશુભછે, તે ચહિ પરછે શુભ. ૪૩૨૬

ગૃહ પ્રવેશે વામાર્ક વિચાર.

ગૃહ પ્રવેશ સમયે જુઓ, વામાર્ક બુદ્ધિમાન ;
પ્રવેશ લગ્ને અષ્ટ થકિ, સૂર્ય પંચમ સ્થાન. ૪૩૨૭
અહ મુખ પૂર્વે તવ ગણે, વળિ દક્ષિણ મુખ જાણ ;
પંચમ સ્થાનથિ પંચ લગિ, સૂર્ય તાજૂ રહેદાણ. ૪૩૨૮
પશ્ચિમ ગૃહ મુખ તવ ગણે, ઠિતિય સ્થાનથી પંચ ;
પર્વત પ્રભાકર જનો, ગણે ફરક નવ રંચ. ૪૩૨૯
અહ મુખ ઉત્તર તવ ગણે, સૂર્ય લાભથી સાર ;
પંચમ સ્થાનથિ પ્રવેશમાં, વામાર્ક ઉત્તર ધાર. ૪૩૩૦

ગૃહ પ્રવેશે લગ્ન શુભ.

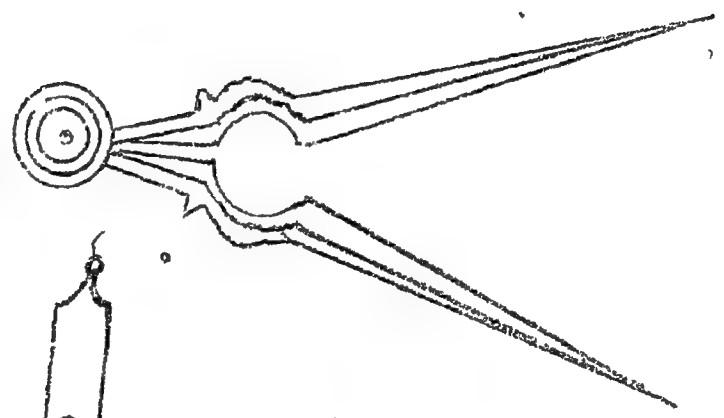
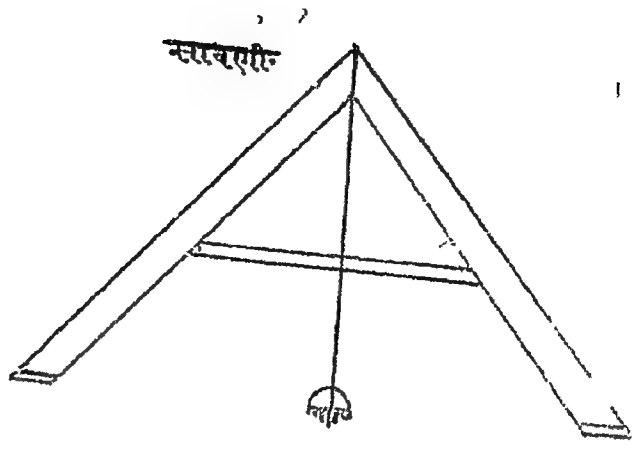
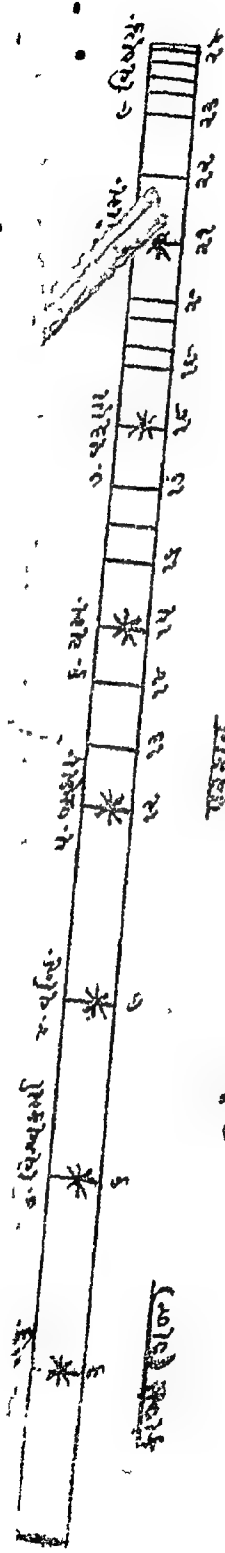
ગૃહ પ્રવેશમાં શુભ અહો. ત્રિકોણ કેન્દ્ર પ્રકાશ ;
લગ્નસ્થીર ત્રીજાંજ વળિ, પાપઅહ કુદ્ર નિવાસ. ૪૩૩૧

ગૃહમુખ આહુતિ પાત.

સૂર્ય નક્ષત્રયિ લે કરી, દિવસ નક્ષત્ર સુમાર ;
 ગણી કરી નવ ગ્રહ યજી, નવ ભાગે વિસ્તાર. ૪૩૩૨
 અથમ ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, સૂર્ય અશુભ ફળ પેખ ;
 દ્વિતિય ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, બુધ શુભ ફળ પ્રિય લેખ. ૪૩૩૩
 તૃતિય ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, શુક્રયજી શુભ ભણ ;
 ચતુર્થ ત્રણ નક્ષત્ર ગણ, શનિ ફળ અશુભ પ્રમાણ. ૪૩૩૪
 પંચમ ભાગ નક્ષત્ર ગણ, ચંદ્ર યજી ફળ શલ ;
 ષષ્ઠ ભાગે ત્રણગણે, મંગળ યજી અશુભ. ૪૩૩૫
 સપ્તમ ભાગે ત્રણ ગણે, ગુરુ શુભ ફળ દેનાર ;
 અષ્ટમ ભાગે ત્રણ ગણે, રાહુ શુભફળ વિચાર. ૪૩૩૬
 નવમ ભાગમાં ત્રણ ગણે, કેતુ અશુભ ફળ દેય ;
 મારે શુભ નક્ષત્ર કમ, શત્રુધાર ગણિ લેય. ૪૩૩૭

ગૃહપ્રવેશ શુભાશુભ :

ગૃહ સન્મુખ પ્રવેશતો, તે ઉત્સર્ગ પ્રવેશ ;
 ગૃહ પશ્ચીત ફરિતે યતો, પ્રહલંગલ પ્રવેશ. ૪૩૩૮
 પ્રહલંગ દ્વિ પ્રકારના, સવ્યાપસવ્ય વખાણ ;
 સવ્ય શલદાયક ગણે, અપસવ્ય અશુભ ભણ
 ગૃહ પશ્ચીત ફરિ વામદિશિ, યૈતે પ્રવેશ સવ્ય

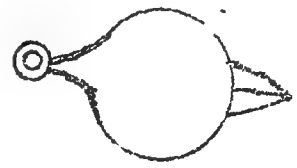

एवमन्व.

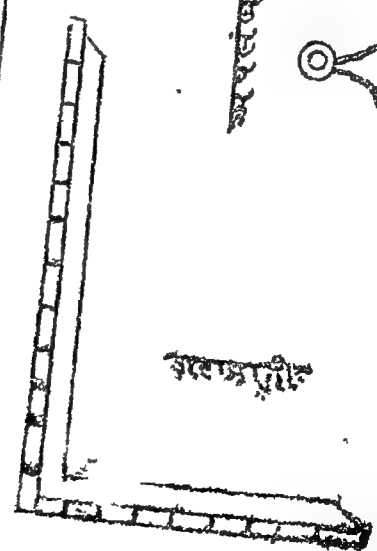
विशेषः

अथसंज्ञः

अथसंज्ञः

ગૃહમુખ આહુતિ પાત.

સૂર્ય નક્ષત્રયિ લે કરી, દિવસ નક્ષત્ર સુમાર ;
 ગણી કરી નવ ગ્રહ થકી, નવ ભાગે વિરતાર. ૪૩૩૨
 ત્રયમ ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, સૂર્ય અશુભ ફળ પેખ ;
 દ્વિતિય ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, બુધ શુભ ફળ પ્રિય લેખ. ૪૩૩૩
 તૃતિય ભાગ નક્ષત્ર ત્રણ, શુક્રથકી શુભ બાણ ;
 ચતુર્થ ત્રણ નક્ષત્ર ગણ, શનિ ફળ અશુભ પ્રમાણ. ૪૩૩૪
 પંચમ ભાગ નક્ષત્ર ગણ, ચંદ્ર થકી ફળ શભ ;
 પદ્મ ભાગે ત્રણગણે, મંગળ થકી અશુભ. ૪૩૩૫
 સપ્તમ ભાગે ત્રણ ગણે, ગુરુ શુભ ફળ દેનાર ;
 અષ્ટમ ભાગે ત્રણ ગણે, રાહુ શુભફળ વિચાર. ૪૩૩૬
 નવમ ભાગમાં ત્રણ ગણે, કેતુ અશુભ ફળ દેય ;
 માટે શુભ નક્ષત્ર જામ, શતધાર ગણિ લેય. ૪૩૩૭

ગૃહપ્રવેશ શુભાશુભ ;

ગૃહ સન્મુખ પ્રવેશતો, તે ઉત્સર્ગ પ્રવેશ ;
 ગૃહ પછીત ફરિતે થતો, પ્રદક્ષિણ પ્રવેશ. ૪૩૩૮
 પ્રદક્ષિણ દ્વિ. પ્રકારના, સંવ્યાપસંચ વખાણ ;
 સંચ શુભદાયક ગણે, અપસંચ અશુભ બાણ. ૪૩૩૯
 ગૃહ પછીત ફરિ વામદિશિ, યૈતે પ્રવેશ સંચ ;
 તેમફરી જમણેજનો, પૃષ્ઠભાગ અપસંચ. ૪૩૪૦
 ગૃહ પૂર્વદિશિ પ્રવેશકરિ, સદિમાર્ગ યૈતેક ;
 પ્રવેશ પશ્ચિમ સન્મુખે, પ્રતિદાયક સુવિવેક. ૪૩૪૧
 વાણિ પશ્ચિમ સન્મુખ રહી, વામ બાણ દક્ષીણ ;
 દિશિ સન્મુખજ પ્રવેશતો, હિત બાહુજ પ્રવીણ. ૪૩૪૨
 તેમ પશ્ચિમે પ્રવેશ કરિ, ફરિ ઉત્તરજ પ્રવેશ ;
 પૂર્ણ બાહુજ પ્રવેશતો, શુભદાયક સુવિરેશ. ૪૩૪૩
 પૂર્વપ્રવેશ સન્મુખ પણ, પૂર્ણબાહુ ઔદાર્ય ;
 તપ્તસિંહ મહારાજ પ્રિય, કયે સર્વઆચાર્ય. ૪૩૪૪

પંચ ભૂતના રંગ.

પીત ઘેત ને રક્ત કહું, નીલ સ્થામ શુભ વર્ણ ;
પંચ ભૂતના ક્રમ થકી, રંગ કહ્યા કર સ્મર્ણ. ૨૬૫

પંચ ભૂતના દેવ.

વિધિ ક્ષિતિનો હરિવારિનો, રૂદ્ર અગ્નિનો દેવ ;
શવન દેવ ઇશ્વર સદા, સદાશીવ નભ સેવ. ૨૬૬

પંચ ભૂતની યોની.

વાયુ યોનિ આકાશછે, તેજ યોનિ નભ વાચ ;
એ ત્રણ જળની યોનિછે, ચાર પૃથ્વીની થાય. ૨૬૭

પંચ ભૂતનો લય.

ક્ષિતિનો લય જળમાંહિ જળ, મગન અગ્નિમાં હોય ;
અનળ પ્રલય પ્રિય અનિલમાં, માડુત લય નભ જોય. ૨૬૮
ત્યાં લગિ નભ સંકલ્પ છે, જ્યાં લગિ ધુનિ સુણિ જાય ;
ધુનિ લય જેમાં હોય છે, તે પરબ્રહ્મ ગણાય. ૨૬૯

પંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય.

અચણ ત્વચા ને ચક્ષુ વળિ, જિહ્વા દ્રાણ પ્રમાણ ;

પંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયના વિષય.

શબ્દ સ્પર્શ સુ રૂપ રસ, ગંધ વિષય ઉર આણ. ૨૭૦

પંચ કર્મેન્દ્રિય.

વાક હસ્ત પદ ને ગ્રહ, પંચમ શિષ્ય વિચાર ;

પંચ કર્મેન્દ્રિયના વિષય.

વચન ગ્રહણ ને ગતિ વળી, વિસર્ગાનંદ તું ધાર. ૨૭૧

દશ ઇન્દ્રિયના દેવ.

દિગ વળિ વાયૂ સૂર્ય કહું, વડુણ અશ્વનિકુમાર ;

સૃષ્ટિસંહાર માર્ગ વિચાર.

પ્રથમે પૂર્વ દિશા મહા, ઘેને પછિ દક્ષીણ ;
પછિ પશ્ચિમ પછિ ઉત્તરે, પાછાપૂર્વ પ્રવીણ. ૪૩૪૫
એમ અતુલ્ય આવનાં, સૃષ્ટિમાર્ગ પ્રિયકાર ;
તેમ પૂર્વથી ઉત્તરે, પછિ પશ્ચિમ ક્રમધાર. ૪૩૪૬
પશ્ચિમથી દક્ષિણ ધણ, પાછા પૂર્વે લેખ ;
સંહાર માર્ગ જાણતા, પ્રતિષ્ઠા મયુખ પેખ. ૪૩૪૭

અષ્ટસૂત્ર વિચાર.

પ્રથમ દ્રષ્ટિ સૂત્રજ અતે, દ્વિતીય કાંઠિ ગજ સાર ;
ત્રીતીય મૂળગી દોરિને, સૂત્રદોરિ સહ ચાર. ૪૩૪૮
ચતુર્થ ગણ અવલંબ વળિ, છઠ્ઠે સાંધણિ ધાર ;
ઠાટણણા સહ સખાને, વિલેખ્ય અષ્ટ પ્રકાર. ૪૩૪૯

વાસ્તુશાસ્ત્રે દેવતાનામ.

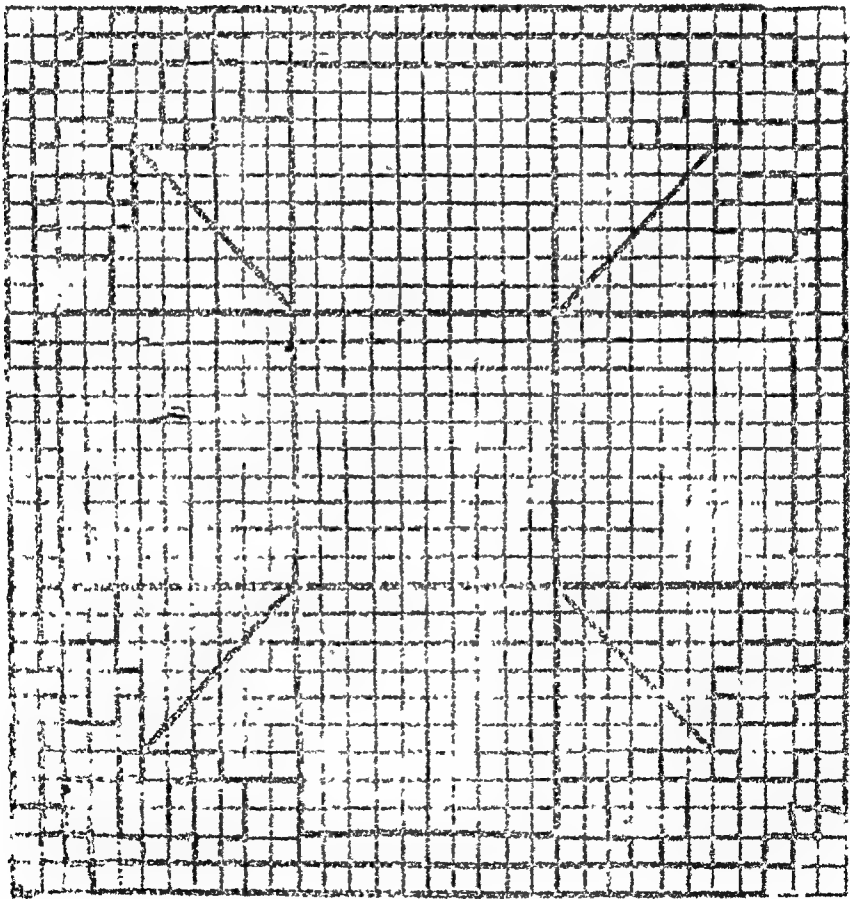
શિખિની પર્ણમ્બરે નયંતનેર, કુચિચાયુધશ શુભલેખ ;
સૂર્ય સત્ય ને વળિ કહૂં, ભૂશા આકાશનર પેખ. ૪૩૫૦
વાયુ પૂષણ ને વિતથાઈ, ગ્રહક્ષત્રીય મમર ગાંધર્વાઈ ;
ભૂગિરાનર મૂર્ગર પિતૃગણર, દૈવારિકાદિર સર્વ. ૪૩૫૧
સુગ્રીવર પુષ્પદંતર ને, વક્રુણર અમરનેર શેષર ;
પાપર રાગર અદિર મુખ્યનેર, લલ્લાટર સોમર એશ. ૪૩૫૨
સર્પર અદિતિનેર દીતિર વળિ, આદ્યનાર સાવિત્રીનર ;
નયંતર કુદમુર અર્ચમાર, સવિતા આત્રીનર. ૪૩૫૩
વિવસ્વતર ત્રિશુધાધિપતિર, મિત્રગણર મુઆભિરામ ;
રાજયક્ષમાર ને પૃથ્વિધર, આપવત્સર શુભનામ. ૪૩૫૪
બ્રહ્મદેવસહ્ય. એકલા, પિસ્તાળિ દેવસાર ;
ચરકીર વિદારિર પૂતનાર, પાપ રાક્ષસિર વિચાર. ૪૩૫૫
સ્કંદર અર્ચમાર નૃભકર, પિલિપિચ્છનર હરઆણુ ;
ધ્રુવર અગ્નિર મમર નિઃકૃતિનેર, વક્રુણર વાયુર સુરપાણુ. ૪૩૫૬
સોમર પ્રશાનર મધરભણુ, એકસેકળ ગણાય ;
સર્વ વાસ્તુપદને વિષે, એ દેવતા ભણાય. ૪૩૫૭.

વાસ્તુ દેવ બલિ વિચાર.

શિખિને પાયશને વળી, પર્જન્યસુ ધૃતભાત ;
 જયત પીતધ્વજ અને, કુર્મ પિષ્ટનો ખ્યાત. ૪૩૫૮
 પંચરત્ન કલિશાયુધ, પિષ્ટ વજ્ર આયુધ ;
 સૂર્ય શ્યામ વસ્ત્રજ તણો, ચંદરવોજ પ્રખુદ. ૪૩૫૯
 ધૃત ગોધુમ બલિ સત્યને, ભૃશં મત્સ્ય બલિદાન ;
 આકાશ તલસાંકળી, વાયુ ચોખ્ખાચક્રમાન. ૪૩૬૦
 પૂખણ ડાંગર ધાણિ બલિ, વિતથ બાકળા ભાત ;
 ગૃહક્ષત મધને અન્ન બલિ, યમ માંસોદન ખ્યાત. ૪૩૬૧
 સેવંત્રા કુલ ભાતતે, ગંધર્વનું બલિદાન ;
 ભંગિરાજ બલિ મેશની, જિજ્ઞાસુ ચક્રિ સન્માન. ૪૩૬૨
 મૃગ લીલાજવ કુચિર બલિ, લાડુ પિતૃને સાર ;
 દૌવારિક પ્રિય નંદિને, અડદ વડાં સુવિચાર. ૪૩૬૩
 સુગ્રિવ પુલ્હાની બલિ, પુષ્પદંત કુલ દુગ્ધ ;
 વકુણ પદ્મ કુશસ્તબને, હિરણ્ય પિષ્ટ પ્રખુદ. ૪૩૬૪
 અસુર સુરા બલિ આપવો, શેષ ધૃતોદન પ્રમાણ ;
 પાપયજ્ઞમા પડવામિશજ, રૌંગ લાડુ ધૃત જાણ. ૪૩૬૫
 અહિર્બૂધ્ન પય પુષ્પ દ્રુણ, મુખ્ય ધૃતોદન ગંધ ;
 બલ્લાહ સુસુદ્ગોદને, સોમ ધૃત પય પ્રગંધ. ૪૩૬૬
 સર્પ સાયુઓ પય અને, અદિતિનેજ કસાર ;
 દિતિને પૂરીની બલી, આપાય ક્ષિરધાર. ૪૩૬૭
 લાડુ કુશોદન તે બલી, સાવિત્રી સાક્ષાત ;
 જ્યાય ધૃત ચંદન બલિ, કુદ્ર સુગંધી ખ્યાત. ૪૩૬૮
 મતાંતરે ગુગળ અને, કર્પૂર કેરો ધૂપ ;
 ગોળ પાયસ બલીકહી, પ્રિયકર કુદ્ર અનૂપ. ૪૩૬૯
 અર્ધમાં શર્કરા પાયસે, સવિતાપુષ્પધી ગોળ ;
 રક્ત ચંદન સુવિવસ્વત, પાયશ બલિ અમોલ. ૪૩૭૦
 વિબુધાધિપ ધૃતને વળી, હરિતાલોદન જાણ ;
 ધૃતોદનજ મિત્રાયને, પડવાન રાજ્યયજ્ઞમાણ. ૪૩૭૧
 પૃથ્વીધરાય માસ બલિ, આપવત્સ દધિ નેક ;
 બ્રહ્મદેવ જવ તિલાક્ષત, પંચગવ્ય સુવિવેક. ૪૩૭૨

सहस्रपद चक्रबुद्धेयता-

परसं-

દધિધૃત ભોજન વિવિધ વળિ, ગ્રંથાંતરે પ્રમાણુ ;
 દ્વઝણિગાય અમૃત ઘડો, સુવર્ણસહ પ્રિય જાણુ. ૪૩૭૩
 ચરકિમઘ ઘૃત માસ બલિ, પદ્મ કેશર વિચાર ;
 વિદારિમાસ કુધિર, અતે. હરિદ્રા ઓદન સાર. ૪૩૭૪
 પૂતના દધિ કુધીરને, પીતવર્ણુ શ્રીખંડ ;
 મત્સ્ય માસ મદિરાદિ બલિ, પાપરાક્ષસિ પ્રચંડ. ૪૩૭૫
 સ્કંદાય કુધિર માસને ; સુરા સહિત બલિ લેખ ;
 અર્ધમા માસસહ અરિત વળિ, જૂંબકાય બલિપેખ. ૪૩૭૬
 માસ રૂધિર તાળન ગમે, પિલિપિચ્છાય પ્રકાશ ;
 પદ્મમાસ બલિ પદ્મસહ, ગ્રંથાંતર મત ખાસ. ૪૩૭૭
 રાજનગર વનવાટિકા, રાજ્યગૃહે સંપૂર્ણ ;
 દેશખંડ ઘટ જળાશય, ત્યાં કરવું અપૂર્ણ. ૪૩૭૮
 સમસ્ત હર્થ પ્રાસાદમાં, ચંદન પૂષ્પથિ પૂર્ણ ;
 પંડિત પ્રિયજન સમજશે, ચાતુરતાની જૂળ. ૪૩૭૯
 ગૃહના અગ્નિયકોણમાં, ચતુસહસ્ત સુગેક ;
 અથવા એક ગળે કરો, કુન્ડ મેખળા નેક. ૪૩૮૦
 ત્રણકરિ દરેક દેવને, અટોત્તરશત ખાસ ;
 અથવા અષ્ટાવિંશ તે, આહુતિ કહી પ્રકાશ. ૪૩૮૧
 દ્વધ દધી ઘૃત શર્કરાં, કૃષ્ણતલ મિલી લાત ;
 વળિ જવનફીન હોમવાં, વાસ્તુ હોમમાં ખ્યાત. ૪૩૮૨
 દુર્વાંકુર પલાસને, ઉદુમ્બર તણા જાણુ ;
 પીપલાદિ સમિનામિમિધ, દલપતિરામ પ્રમાણુ. ૪૩૮૩
 શ્રદ્ધાવાન યર્ષ સદા, વાસ્તુ દેવતા સેવ ;
 આલોકે સુખ સંપદા, આયુ કીર્તિ દે દેવ. ૪૩૮૪
 એક કલ્પસુખ સ્વર્ગમાં, ભોગવતા પીમાન ;
 વાસ્તુશાસ્ત્ર દલપતિ કથે, તખ્તસિંહરાજન. ૪૩૮૫

સહસ્રપદ વાસ્તુ દેવતા પટલં.

આઝા બિભા બત્રિશજ, કોદા કરતાં સાર ;
 એક સહસ્ર બિપર યતા, ચતુર્વિંશતિ વિચાર. ૪૩૮૬

ચતુર્વિંશતી ત્યાગતાં, આકિ સહસ્રજ ભાગ ;
 સહસ્ર પદ વાસ્તુ ગણે, શતપદ બ્રહ્મા યાગ. ૪૩૮૭
 ચતુર દિશા બ્રહ્મા તણી, દશ દશ પદ વિધિ સાર ;
 અર્ચમાદિ ગણુ ચતુર તે, ઓંશિ ઓંશિ પદ ધાર. ૪૩૮૮
 માહિં ખુણુ દેવાદર, એકવિંશ પદ લેખ ;
 બાહ્ય ખુણુના ચતુર દર, નવ નવ પદેજ પેખ. ૪૩૮૯
 આકિ રહ્યા સૌ દેવના, અષ્ટ અષ્ટ પદ જાણુ ;
 બાહ્યવિધી ચાતુર દિશા, છત્વિ છત્વિસ વખાણુ. ૪૩૯૦
 ચતુર દિશા દ્વિ દ્વિ ખંડતે, ખાસિ રાખજ વિશેષ ;
 એ રિત બાહ્યરવિધિ તણા, દ્વાદશોત્તરશત નેક. ૪૩૯૧
 ક્રોધાની બાણુતી કહી, મુનિજન કહે પુનીન ;
 નગરો દેસ વસાવતાં, દુર્ગ પ્રતિષ્ઠા રિત. ૪૩૯૨ -
 મહત પુનને મહત વળિ, સિંગ સ્થાપના ત્યાંય ;
 કોટિ આહુતી હોમ વળી, મેઢુ પ્રસાદનિ માંહ. ૪૩૯૩

એકસો છત્તુપદ વાસ્તુ પરલં.

ખત્રિશ પદ બ્રહ્મા અને, અર્ચમાદિ ગણુ દેવ ;
 માંહ પંડિત દર દ્વાદશે, દ્વીર દ્વીર અષ્ટ ખુણુ સેવ. ૪૩૯૪
 બાહ્ય અષ્ટ દર દોડ પદ, પછી અષ્ટ ત્રણ પાદ ;
 વળી અષ્ટ દ્વી પાદના, પછી અષ્ટ પદ પાદ. ૪૩૯૫
 ક્ષેત્ર કુપ વાપી અને, તળાવ વન ખંડેજ ;
 પૂજ્યાથી સુખ કર સદા, નહિંતો દેવ મંડેજ. ૪૩૯૬

એકસો બપ્તનાતેર પદ વાસ્તુ પરલં.

બ્રહ્મદેવ પચ્ચિસ પદે, અર્ચમાદિ વળિ ચાર ;
 દેવતાજપદ દશ દશે, ચાર બાહ્ય પદ ચાર. ૪૩૯૭
 માંહ ભદ્રના ચાર તે, પદ પદ પદ સુપ્રકાર ;
 બાકીના સર્વે ગણો, દ્વિપદ દેવતા સાર. ૪૩૯૮
 શોધ પરિશોધ કર્યોધણો, ન્યોતિપિયોધિ તપાસ ;
 ગ્રંથ પ્રમાણ નથી પુને, જળયાન વિશેષાસ. ૪૩૯૯

એકસો ચુન્નાગિશપદ વાસ્તુ પરલં.

બ્રહ્માપદ એવિંશતે, અર્ધમાદિ ગણુ ચાર ;
 દેવતાજ અગિયાર પદ, અષ્ટ ખૂણુ વળિ ધાર. ૪૪૦૦
 દોઢ દોઢ પદના ગણો, બાકિ દેવ દ્વિપ દાન્ત ;
 રયાશ્વ ગજને પાલખી, શાળા મુજ જળા મંત્ર. ૪૪૦૧

શતપદવાસ્તુ પરલં.

પોડશપદ બ્રહ્મા અને, અર્ધમાદિ ગણુ દેવ ;
 અષ્ટ અષ્ટપદના ચતુર, માંલ પંકિતના સેવ. ૪૪૦૨
 માંલ પંકિતના કોણુના, અષ્ટ ગણો ક્ષીપાદ ;
 બાલ કોણુના અષ્ટ તે, દોડ દોડ ગણુ પાદ. ૪૪૦૩
 બાકીના સૌ દેવતા, એક એકપદ લેખ ;
 શતપદ વાસ્તુ પ્રસાદને, કલશ મંડપે પેખ. ૪૪૦૪

એકયાશી પદ વાસ્તુ પરલં.

નવ પદ બ્રહ્માના ગણુ, અર્ધમાદિ ગણુ ચાર ;
 પદ પદ પદ દર એક વળિ, માંલ ખૂણુના સાર. ૪૪૦૫
 અષ્ટ દેવ બાવીશ પદ, બાલ કોણુના દેવ ;
 અષ્ટ તેહ દર દોઢ પદ, બાકિ દ્વિપદ સાં સેવ. ૪૪૦૬
 સમસ્ત ભુવને પૂજતાં, મુખ વૃદ્ધિ પ્રિય ધામ ;
 એકયાશી પદ વાસ્તુ તે, દલપતિ જન અલિગામ. ૪૪૦૭

ચતુરઘણિપદવાસ્તુ પરલં.

પદ ચતુરઘણિ અને, અર્ધમાદિ ક્ષીપાદ ;
 માંલ કોણુના અષ્ટ તે, દોઢ દોઢ ગણુપાદ. ૪૪૦૮
 બાલ કોણુના અષ્ટ તે, અર્ધ અર્ધ પદ તેક ;
 બાકીના સૌ દેવતા, દ્વિપદ દલપતિ. વિશેક. ૪૪૦૯
 ગ્રામે ભૂપતિ મંદિરે, વળિ નગરે પ્રિય જાણુ ;
 ત્રોસકપદવાસ્તુ પુજે, શાંતિજેખર પ્રમાણુ. ૪૪૧૦

અસિ ઇન્દ્ર યમ વિષ્ણુ સહ, પ્રજાપતી તું વિચાર. ૨૭૨

સત્તાવિસ તત્વ.

પંચ ભૂત ઇન્દ્રિય દશે, તન્માત્રા સહ વીસ ;
મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર મણિ, થયાં સકળ ચોવીસ. ૨૭૩
પંચે વીંશ માયા સહિત, પટ વીંશે જિવ જાણુ ;
બ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદ સહ, સમ્પત્તિ તું પ્રમાણુ. ૨૭૪

અઠ્ઠાવિસ તત્વ.

પંચ ભૂત ઇન્દ્રિય દશે, તન માત્રા મન હોય ;
પ્રકૃતિ પુરુષ મહતત્વ મણિ, અહંકાર પ્રિય સોણ. ૨૭૫

મહત્તત્વ.

સત્ય વધે જવ પ્રકૃતિમાં, બુદ્ધિ તત્વ સુખદાઇ ;
મહત્ તત્વ લહેને ગણે, બુદ્ધિ તત્વ પ્રતિ ભાઇ. ૨૭૬
મહત્ તત્વથી થાયછે, ત્રિગુણ અહંકૃત રૂપ ;
અહંકાર તે ત્રિવિધથી, રજ તમ સત્વ સ્વરૂપ. ૨૭૭

પંચ વાયુ.

પ્રાણ સમાન સુવ્યાન કહું, વળી ઉદાન અપાન ;

પંચ વાયુ સ્થાન.

હૃદય નાભિ સૌ અંગમાં, કંઠે ગુદા એ સ્થાન. ૨૭૮

પંચ સૂક્ષ્મ વાયુ.

નાગ કુર્મ ને કૃકલ વણિ, દેવ દત્ત પ્રિય વિત્ત ;
નામ ધનજય જાણિયે, સૂક્ષ્મ વાયુ ધર ચિત્ત. ૨૭૯

પંચ સૂક્ષ્મ વાયુ સ્થાન.

ઓટકાર પલક સુધા, બગાસું જોભો સાર ;
સુવા સુધી તનમાં રહે, કમથી પાંચ વિચાર. ૨૮૦

એકસો ચુમ્ભાગિશપદ વાસ્તુ પરલં.

બ્રહ્માપદ ચોવિંશતે, અર્ધમાદિ ગણ ચાર ;
દેવતાજ અગિયાર પદ, અષ્ટ ખૂણ વળિ ધાર. ૪૪૦૦
દોઢ દોઢ પદના ગણો, બાકિ દેવ દિપ દાન ;
રથાશ્વ ગજને પાલખી, શાળા મુજ નળા વંત. ૪૪૦૧

શતપદવાસ્તુ પરલં.

પોડશપદ બ્રહ્મા અને, અર્ધમાદિ ગણુ દેવ ;
અષ્ટ અષ્ટ પદના ચતુર, માંલ પંકિતના સેવ. ૪૪૦૨
માંલ પંકિતના કોણુના, અષ્ટ ગણો દ્વીપાદ ;
બાલ કોણુના અષ્ટ તે, દોઢ દોઢ ગણુ પાદ. ૪૪૦૩
બાકીના સૌ દેવતા, એક એકપદ લેખ ;
શતપદ વાસ્તુ પ્રસાદને, કલશ મંડપે પેખ. ૪૪૦૪

એકચાશી પદ વાસ્તુ પરલં.

ત્રણ પદ બ્રહ્માના ગણુ, અર્ધમાદિ ગણુ ચાર ;
પર પદ પદ દર એક વળિ, માંલ ખુણુના સાર. ૪૪૦૫
અષ્ટ દેવ બાવીશ પદ, બાલ કોણુના દેવ ;
અષ્ટ તે દર દોઢ પદ, બાકિ દિપદ સૌ સેવ. ૪૪૦૬
સમસ્ત લુવને પૂજતાં, સુખ વૃદ્ધિ પ્રિય ધામ ;
એકચાશી પદ વાસ્તુ તે, દલપતિ નર અલિગમ. ૪૪૦૭

ચતુષ્પદવાસ્તુ પરલં.

પદ ચતુર બ્રહ્મા અને, અર્ધમાદિ દ્વીપાદ ;
માંલ કોણુના અષ્ટ તે, દોઢ દોઢ ગણુપાદ. ૪૪૦૮
બાલ કોણુના અષ્ટ તે, અર્ધ અર્ધ પદ તેક ;
બાકીના સૌ દેવતા, દિપદ દલપતિ વિશેક. ૪૪૦૯
આમે બ્રહ્મપતિ મંદિરે, વળિ નગરે પ્રિય નાણુ ;
ચોસપદવાસ્તુ પુજો, શાંતિદેખર પ્રમાણુ. ૪૪૧૦

બ્વાહિરદિ નંગો જડિત, તે પણ બાણો નેક ;
 શીઘ્રપશાસ્ત્ર આણુંવ થકી, મુખ્ય કથ્યો સુવિવેક. ૪૪૨૪
 રાજ્ય સાક્ષતાથી રચ્યો, શોધન બોધન અંથ ;
 વાંચી સાર વિચારશે, સુજન મહી શુભ પથ. ૪૪૨૫
 ગુરુવરથી મહાદેવની, છખી છખીલારામ ;
 ઉભય કૃપાથી આ રચ્યો, સકલશાસ્ત્ર શુભ નામ. ૪૪૨૬
 શકવંત કુલોદ્ભવ રથી, જગ જાહેર સુરેશ ;
 તપ્તસિંહમહારાજ પ્રિય, પ્રસન્ન કરણ ઉદેશ. ૪૪૨૭
 કુલ મંડિત પંડિત મણી, માણ દક્ષ દિવાન ;
 શ્રીશામલ ગુણ નિધિ વચન, સદ્ગુણ થવે સન્માન. ૪૪૨૮
 શાસ્ત્ર વાત સમજાવિ સુગમ, પણ કથવી મુષ્કેલ ;
 ગુર્જરિ ભાષા કાવ્યમાં, શાસ્ત્રયુક્તિ રચિ રહેલ. ૪૪૨૯
 માન નથી પ્રિય મૂળને, પર્માર્થે ગુણ ગાન ;
 સમાપ્ત અંથ થવે વધો, મહારાજ સન્માન. ૪૪૩૦
 સકલશાસ્ત્ર વેતા સુજન, રચ્યો અંથધરિ પ્રીત ;
 દ્વિમા કરો ચુક્યો કદી, દલપતિ બે રસ રીત. ૪૪૩૧
 નર્મદ તટ અતિ ભવ્ય છબિ, બ્યાં કવિપુર શુભ ધામ ;
 કર્તા હર્તા નર્મદા, મિથ્યા કવિનાં નામ. ૪૪૩૨

॥ ચતુરયુગ ધર્મવ્યવસ્થા દર્ષક. ॥

ચતુરયુગ નામ.

દાહરા.

અનુક્રમે યુગ ચતુરછે, કૃત ત્રેતા બે લેખ ;
 દ્વાપર ત્રીજો કલિ ચતુર, ચોકડિ દલપતિ ચેખ. ૪૪૩૩

પ્રત્યેકયુગે લિંગપૂજા.

કૃતમા શ્રીઅમરેષ્વર, ત્રેતામાં કેદાર ;
 કાશિવિશ્વેશ્વર દ્વાપરે, અંબક કલિ સુવિચાર. ૪૪૩૪

પ્રત્યેકયુગે તીર્થ.

કૃતમાં પુષ્કર તીર્થછે, ત્રેતા વસુધારાજ ;
દ્વાપરમાં ભાગીરથી, કલિ પ્રયાગ સુખસાજ. ૪૪૩૫

પ્રત્યેકયુગે ક્ષેત્ર.

ક્ષેત્ર મરહત કૃતયુગે, ત્રેતા બદ્રીનાથ ;
કુરુક્ષેત્ર દ્વાપર વિષે, કલિ કાશિવિશ્વનાથ. ૪૪૩૬

પ્રત્યેકયુગે પીઠ.

બલધર પિઠ કૃતયુગે, ત્રેતામાં કૌભારિ ;
દ્વાપરમાં જ્વાલામુખી, કલિ માયા હરિદ્વારિ. ૪૪૩૭

પ્રત્યેકયુગે અરણ્ય.

કૃતયુગ નિમિષારણ્યને, ત્રેતા બદ્રિકારણ્ય ;
સુણ્યારણ્ય સુદ્રાપરે, કલિ દંડકારણ્ય. ૪૪૩૮

પ્રત્યેકયુગે કવિ.

કૃતયુગમાં કવિ શુકને, ત્રેતા વાલ્મીકિ સાર ;
દ્વાપર વ્યાસ કલ્પી મહી, કાલિદાસ ઉરધાર. ૪૪૩૯

પ્રત્યેકયુગે ધનુષધારિ.

કૃતમાં પિનાકપાણિ બે, ત્રેતામાં શ્રીરામ ;
દ્વાપરમાં અર્જુન અને, કલિ કલ્કી અભિરામ. ૪૪૪૦

પ્રત્યેકયુગે સ્ત્રી.

સ્ત્રી કામાક્ષી કૃતયુગે, ત્રેતા જનક કુમારિ ;
દ્વાપરમાં દ્રૌપદિ પ્રકટ, કલ્પી અહલ્યા નારિ. ૪૪૪૧

પ્રત્યેકયુગે કીર્તીમાન રાજા.

પૃથુ દૈત્ય કૃતમાં વિજયિ, રામચંદ્ર યાત્રુપ ;
ત્રેતાને દ્વાપર મહી, યુધિષ્ઠિરાદિ અનુપ. ૪૪૪૨

યવન ગણાતા દ્વાપરે, કલિ વિક્રમાદિ જ્યોત્ષ્ઠ ;
વૈસ્ય શુદ્રને યવન વળિ, સ્વેચ્છાદિક સ્ત્રી ખૂન. ૪૪૪૩

પ્રત્યેકયુગે દુર્ગ વા કિલ્લા.

રંગનાથ કૃતયુગ મહી, ત્રેતા લંકા ખ્યાત ;
દ્વાપરમાં હરિતનામતી, કલિ પ્રયાગ શુભવાત. ૪૪૪૪

પ્રત્યેકયુગે યુદ્ધ.

અશ્વમંત્ર ધનુથી કૃતે, ત્રેતા શસ્ત્રમંત્રાશ્વ ;
દ્વાપરમાં ભારત પ્રકટ, શસ્ત્રસકળ મંત્રાશ્વ. ૪૪૪૫
કલિમાં એકાએકિન્ને, નાશ કરંતા યંત્ર ;
છેતરપિંડી વા દગે, ગયાં શસ્ત્રાશ્વ સુમંત્ર. ૪૪૪૬

પ્રત્યેકયુગે યાગ.

નરગો અશ્વમેધાદિકૃત, ત્રેતામાં પશુ તેમ ;
દ્વાપરમાં લ થયા ધણા, કલિ વર્જિત શુભતેમ. ૪૪૪૭
પરંતુ સોમાદિક ચતુ કરતા કોઇ પ્રયાશ ;
દ્વપતિરામ કથે ગુણી, આખર કલિમાં નાશ. ૪૪૪૮

પ્રત્યેકયુગે અંથપણ.

વેદ મૃતિ સ્મૃતિ શાસ્ત્રકૃત, ત્રેતામાં પશુ તેમ ;
દ્વાપરમાં પશુ ન્યુન નથી, પુરાણાદિકૃતિ ક્ષેમ. ૪૪૪૯
વેદ મૃતિ સ્મૃતિ કલિયુગે, થોડાંજ અભ્યાસ ;
શાસ્ત્ર પુરાણાદિક ભણે, અધિક વિનયિ ઇતિહાસ. ૪૪૫૦

પ્રત્યેકયુગે વર્ણવિભાગ.

કૃતમાં વર્ણ ચતુરજે, ત્રેતામાં ચૈ અષ્ટ ;
દ્વાપરમાં દ્વાદશ પ્રકટ, કલિ આદ્યદશ સ્પષ્ટ. ૪૪૫૧

પ્રત્યેકયુગે બ્રહ્માચરણ.

કેવળ બ્રહ્મનિષાન્ન કૃત, ત્રેતા ઉપાસના તેમ ;
કર્મનિષ્ઠા દ્વાપર મહી, મિત્રાચરણ કલિ નેમ. ૪૪૫૨

પ્રત્યેકયુગે બ્રહ્મપ્રતિમહ.

કૃતયુગ પ્રતિમહ વર્જને, ત્રેતા આમન્ત્રીત ;
દ્વાપર દાતાગૃહ જતા, કલિ સેવા સુપ્રતિત. ૪૪૫૩

પ્રત્યેકયુગે દાન.

રત્ન સુવર્ણ કન્યાકૃતે, ત્રેતા પૃથ્વી અધીક ;
અધિક દ્વાપરે રૂપ્યગો, રૂપ્ય તામ્રકલિ ઠીક. ૪૪૫૪

પ્રત્યેકયુગે ક્ષત્રિય આચરણ.

કૃત ક્ષત્રિય નિષ્કપટને, ત્રેતા પાદ કપડીજ ;
દ્વાપર અર્ધકાપટય કલિ, પૂર્ણ કપટ પ્રમાદીજ. ૪૪૫૫

પ્રત્યેકયુગે વૈશ્ય શુદ્ધ આચરણ.

એક પાદ અસત્યકૃત, ત્રેતા દ્વિપદ અસત્ય ;
દ્વાપર પાદત્રય અસત્ય, ચતુષ્પાદ કલિ મત્ય. ૪૪૫૬
અદ્વાસેવા કૃતયુગે, ત્રેતા કિંચિત ન્યુન ;
દ્વાપર અર્ધ અદ્વાકલી, અઅદ્વા સેવ પ્રસૂન. ૪૪૫૭

પ્રત્યેકયુગે સ્ત્રી આચરણ.

દંડિતમતા કૃતયુગે, આચરણુસ ત્રેતાજ ;
ગણિ વચનમતા દ્વાપરે, અભિચારી કલિરાજ. ૪૪૫૮

પ્રત્યેકયુગે કન્યાદાન.

કૃતકન્યા સાલકૃતે, ત્રેતા નિયમયિ બાણ ;
દ્વાપર અષ્ટ પ્રકારથી, કલિવિક્રય ઉરઆણ. ૪૪૫૯

પ્રત્યેકયુગે ભાષણ.

કૃત તત્ત્વસ વિરાજતા, ત્રેતામાં ધર્મસ ;
દ્વાપરમાં નિતિસને, કલિમાં કહાવે અસ. ૪૪૬૦
કૃત પ્રવૃત્તિ સમાધાનપ્રિય, ત્રેતાકિંચિત અસત્ય ;
કવચિત સત્ય દ્વાપર કપટ, દ્વેષ અસત્ય કલિમત્ય. ૪૪૬૧

પ્રત્યેકયુગે આયુષ્ય.

કૃતયુગ આયુષ્ય લક્ષ્મી, દશસહસ્ર ત્રેતાજ ;
દ્વાપર આયુ સહસ્ર કલિ, શતાયુ કલિયુગ યતોજ. ૪૪૬૨

પ્રત્યેકયુગે પ્રાણ.

મનુષ્ય પ્રાણ કૃત અસ્તિગત, ત્રેતા માસગત જ્ઞાણ ;
દ્વાપર પ્રાણ સુરક્તમય, કલિસુ અન્નમય પ્રાણ. ૪૪૬૩

પ્રત્યેકયુગે મર્ણ.

જ્ઞાનપૂર્વક કૃતમા મરણ, યોગપૂર્વક ત્રેતાજ ;
સ્મરણપૂર્વક દ્વાપર અન્ન, મમતામાં કલિરાજ. ૪૪૬૪

પ્રત્યેકયુગે પુણ્યવસા.

પુણ્ય વસાકૃત વીંશજી, ત્રેતા પંદર સાર ;
દ્વાપરદશ કલિપાંચ જી, પુણ્યવસા સુપ્રકાર. ૪૪૬૫

પ્રત્યેકયુગે પાપ વસા.

પાપ વસા કૃતમાં તુહી, ત્રેતામાં ગણપાંચ ;
દ્વાપર પાપ વસાજદશ, કલિ પંદર જીપાંચ. ૪૪૬૬

પ્રત્યેકયુગે ધર્મના ચરણ.

ધર્મપાદ કૃતમાં ચંતુર, ત્રેતામાં ત્રણલેખ ;
દ્વીપદ દ્વાપરમાં પ્રકટ, એક પંચ કલિલેખ. ૪૪૬૭

પ્રત્યેકયુગે પાત્ર.

પાત્ર સુવર્ણમય કૃતયુગે, ત્રેતા રૂપ્ય સુવર્ણ ;
તામ્ર સુવર્ણ રૂપ્યદ્વાપરે, તામ્ર માટિ કલિશર્ણ. ૪૪૬૮

પ્રત્યેકયુગે નાણું.

રત્ન સુવર્ણ નાણુંકૃતે, ત્રેતારૂપ્ય સુવર્ણ ;
અવિત રત્ન પણ રાજતાં, દ્વાપરનાકર સ્મરણ. ૪૪૬૯
તામ્ર રૂપ્ય સોના તણાં, કલિના કહૂંપ્રકર્ણ ;
તામ્ર રૂપ્યને ચર્મના, અવિતજ કોરિ સુવર્ણ. ૪૪૭૦

પ્રત્યેકયુગે દીપ.

કૃતયુગ કર્પૂર દીપછે, ત્રેતાધૃત કર્પૂર ;
 ધૃત તૈલાદિક દાપરે, કળા કવચિત કર્પૂર. ૪૪૭૧
 ધૃત તૈલાદિ કૃત્રિમ કલા, યુક્ત અધમ કલિદીપ ;
 દલપતિરામ વિચારશે, ચતુરસુ ધર્માધીપ. ૪૪૭૨

પ્રત્યેકયુગે પૃથ્વી.

કૃતયુગ પૃથ્વી પુણ્યમય, ત્રેતા કિચિત ન્યૂન ;
 દાપરમાંજ સમાનછે, કલિજ્ઞે પાપ પ્રસૂન. ૪૪૭૩

પ્રત્યેકયુગે ધાન્યવૃક્ષાદી વર્ષમાં કેટલીવારફળે.

ધાન્ય વૃક્ષ કૃત યુગફળે, વર્ષે એકવિવાર ;
 ત્રેતામાં ફળદશવરા, દાપર સપ્ત વિચાર. ૪૪૭૪
 કલિ નિઃસાર પૃથ્વીયતાં, ફળે એક બેવાર ;
 કવચિત વર્ષમાં પાકત્રણ, ખરિફ રવિ હરિ વિચાર. ૪૪૭૫
 ધર્મ વ્યવસ્થા ચતુરયુગ, કવિતારૂપ કૃપાળ ;
 પૂર્વઅંથ આધારપટ, રચ્યો મહિપતિ રસાળ. ૪૪૭૬
 ગુર્જર ભાષા ધર્મને, શાસ્ત્ર માંજ વખણાય ;
 એ ઉદ્દેશ વિચારતા, રાજ પ્રજા જણાય. ૪૪૭૭
 મહારાજા ગોહૃલશ્રી, તખ્તસિંહ અભિધાન ;
 ભાવનગર ભડ ગર્જતા, દાન માન સન્માન. ૪૪૭૮
 અંથ સમાપ્ત થયોગુણી, રાજ લોક પ્રિયસાર ;
 ધર્માર્થકામ મોક્ષદા, દલપતિ જયજયકાર. ૪૪૭૯

સકલરાસનિરૂપણી
 પ્રથમાવૃત્તી
 સમાપ્ત.

પુત્રિ પત્ર.

આ ગ્રંથની કિંમત પ્રથમ જાહેર ખર્ચમાં ચાર રૂપૈયા રાખી હતી પરંતુ ગ્રંથ લખાણ ચલાવી છેવટે રૂપૈયા પાંચ રાખી છે.

આ ગ્રંથો ક્યાં ક્યાં અને કહોની પાસે

મળશે તે નિચે પ્રમાણે :—

ભાવનગરમાં.—રાજમાન રાજ્યશ્રી ઘેલાલાલ મંચ્છારામ આચાર્ય પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે, ઢેકાણું મામાના કાઠા પાસે પટેલ ધના અમરશીના ડેલામાં.

ભરૂચ.—મારા ઘર આગળથી રોકડી કિંમતે મળશે, ઢેકાણું બહાદુર ખુડન. અથવા નવા દેરા આગળ ખુડસેલર છોટાલાલ પાસેથી મળશે.

સુરત.—રાજમાન રાજ્યશ્રી અખારામ દુર્લભરામ કાલેરા કોલરના દાકતર પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે, ઢેકાણું અપાટીયા ચકલાની પાસે.

અમદાવાદ.—રાવસાહેબ ગણપતિરામ ગોરીશંકર શાસ્ત્રી, ડેપુટી એન્જીનેયરના ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબ પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે.

વઢવાણ.—નકીલ દામોદરદાસ ભગવાનદાસ પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે, ઢેકાણું ભખતર દરખારના ઉતારાની સામા અથવા રેશનપર રાજમાન રાજ્યશ્રી છોટાલાલ વજ્રભુખાણદાસ પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે.

વડોદરા.—મહારાજશ્રી વૃસિદાસાર્ચના કારભારી રાજમાન રાજ્યશ્રી ત્રિકમલાલ અચરતલાલ ભૂતડીતે અથવા અથવા ભારતર છોટાલાલ પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે.

જામનગર.—રાજમાન રાજ્યશ્રી બાળકૃષ્ણ નિર્ભયરામ પુરાણી,
ઈસ્કૂલ એસિસ્ટન્ટ માસ્તર પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે.

મુંબઈ.—કવિરાજ સવિતાનારાયણ ગણપતિનારાયણ પાસેથી રોકડી
કિંમતે મળશે ઠેકાણું કોટમાં જીવરાજ બાલુની દુકાન પાસેથી.

રોજકોટ.—રાજમાન રાજ્યશ્રી માણેકલાલ જગજીવનદાસ રાજડુમાર
કોલેજના ફર્સ્ટ એસિસ્ટન્ટ માસ્તર પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે ઠેકાણું કમ્પ
નાગર વાડામાં.

ગોંડળ.—રાજમાન રાજ્યશ્રી હરિકૃષ્ણ લાલશંકર ગોંડળ દરખાસ્તના
પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી સાહેબ પાસેથી રોકડી કિંમતે મળશે.

કિંમત.

દલપત દુર્લભ કૃત ભાગ પહેલો થોડીછે. રૂ ૨-૮-૦

દ. દુ. કૃત ગીત ગરબાવળી ..... રૂ ૦-૮-૦

ગુર્જરોત્કર્ષ કાવ્ય ..... રૂ ૧-૦-૦

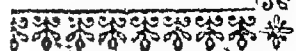
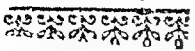
ભાષાભૂષણ ..... રૂ ૧-૪-૦

પ્રેમાનંદ કૃત મૃદાલશાખ્યાન ..... રૂ ૦-૧૨-૦

હોળીપર્વ ..... રૂ ૦-૨-૦

સુરતના કવિ દલપતિરામ દુર્લભરામ યાશિક,

પ્રથમ ભરૂચ હાઈસ્કૂલના અને હાલ ભરૂચ વરનાક્યુલર કવિતા શિક્ષક.

પંચ કોષ.

દેહ સ્થૂળ સુચ્છ મય, પ્રાણ પ્રાણમય બાણ ;
 પાંચે કર્મેન્દ્રિય મન, મનોમય ક્રોધ પ્રમાણ. ૨૮૧
 જ્ઞાનેન્દ્રિય ને બુદ્ધિ મણિ, તે વિજ્ઞાન સુભેય ;
 હેતુ અવિદ્યા જોહનો, તે આનંદજ સોણ. ૨૮૨

પંચ અવિદ્યા પ્રકાર.

બાણ અવિદ્યા પંચવિધિ, કહૂં પ્રકટ વિસ્તાર ;
 આત્મા દેહ ગણે અગુણિ, પ્રથમ અવિદ્યા સાર. ૨૮૩
 ધમ્મજા ધક્ષિત વસ્તુને, રાગ કહે તે બાણ ;
 આત્મ બુદ્ધિની એકતા, તે અસ્મિતા પ્રમાણ. ૨૮૪
 તેમાં કર્તા વિદ્ય જો, તેપર દ્વેષ વખાણ ;
 ત્રાસ મૃત્યુનો આકરો, અભિનિવેષ હર આણ. ૨૮૫
 કરે યત્ન વળિ પ્રાપ્તિનો, કહે પન્ડિતો ક્રોધ ;
 યોગ શાસ્ત્ર આધારથી, એ વિધિ પ્હાંચે જોધ. ૨૮૬

પંચ પ્રકાર જીવ.

મુક્ત મુમુક્ષુ સાધકી, બદ્ધ પામર તું પેખ ;
 પાંચ ભાંતિના જીવએ, મુનિજન કહે સુલેખ. ૨૮૭

પંચ દેવ.

ગણપતિ ગૌરી ભાતુ હરિ, હરં મળિ પ્હાંચે દેવ ;
 અધિક ન્યુન ગણતો રખે, પાંચ એક ગણિ સેવ. ૨૮૮

પંચ દેવની પ્રદક્ષિણા.

એક ગૌરિ ત્રણ ગણપતી, સપ્ત સૂર્યને સાર ;
 ચાર હરિ હર અર્ધ પ્રિય, પ્રદક્ષિણા તું વિચાર. ૨૮૯

સર્વ દેવ પંચાંગ.

પ્રથમ પટલ પદ્ધતિ ગણે, નામ સહસ્ર વખાણ ;
 સ્તોત્ર કવચ ને હૃદય તે, છે પંચાંગ સુબાણ. ૨૯૦

પંચ વિષ્ણુના આયુધ.

ચક્રસુદર્શન વજ્રછે, શંખ પંચજન માન ;
 ટ્રીમોહકી ગદા ગણો, નંદક ખર્જી વિધાન. ૨૯૧
 ધનુષ નામ સારંગ છે, આયુધ હરિનાં સાર ;
 ચતુર હસ્તમાં ચળકતાં, ધનુષ સ્કંધ પ્રિયકાર. ૨૯૨

પંચ દ્રાવિડ આહ્વાણ.

ગુજરાતી મહારાષ્ટ વળિ, કરણાટકિ તૈલંગ ;
 દ્રાવિડ સહ દ્રાવિડ ગણે, પાંચ વર્ગ પ્રિય સંગ. ૨૯૩

પંચ ગૌડ આહ્વાણ.

કહાન કુળજ ને ગૌડવળિ, ઉત્કલ મૈથિલ માન ;
 સારસ્વત મળિ પાંચ એ, ગૌડઆહ્વાણ વિધાન. ૨૯૪

પંચ ગવ્ય.

ગોમલ મૂત્ર ધૃત દૂધ દધિ, પંચ ગવ્ય લે માનિ ;

પંચામૃત.

પંચામૃત મધુ શરકરા, ગોમલ મુત્રનિ હાનિ. ૨૯૫

પંચ પાન્ડવ.

નૃપતિ યુધિષ્ઠિર ભીમ ભડ, અર્જુન કુન્તી સૂત ;
 નકુળ અને સહદેવ તે, માદ્રી પુત્ર સપૂત. ૨૯૬

પંચ ગંગા.

ધ્રુવપાપા કિર્ણા યમુન, ગંગ સરસ્વતિ માન ;
 પંચ ઘાટ ગંગા તણા, નિત્ય કરો શુભ સ્નાન. ૨૯૭

પંચ ક્ષેત્ર.

નિમિષારણ્ય મિત્રિક ગયા, હરદ્વાર કુડુ ક્ષેત્ર ;
 તિર્થરાજન પ્રયાગ શુભ, સંગમ સુરસરિ નેત્ર. ૨૯૮

પંચ યજ્ઞ.

અગ્નિ દેવ ને પિતૃ વળિ, અતિથ ભૂતમય જાણુ ;
પંચ યજ્ઞ પ્રતિદિન કરે, હોય સકળ કલ્યાણુ. ૨૯૯

પંચ દાન.

ધર્મે ભીતિ આનન્દમાં, યજ્ઞ રનેહ પ્રિય જાણુ ;
પંચ દાન સુપ્રવાહના, કોવિદ કરે વખાણુ, (૩૦૦

પંચ મહન શર.

વશીકરણ મોહન અને, આકર્ષણ ઉર આણુ ;
ઉચ્ચાટન મારણુ સમજ, પંચ ખાણુ પ્રિય જાણુ. ૩૦૧
કરેણુ કેતકિ કેવડો, કદંબ આંખા મોર ;
એહ પંચ શર કામના, કામી કાળજ કોર. ૩૦૨

પંચ શબ્દ વાજિન્ન.

તન્ત્રી તાલ સુ ઝાંઝ વળિ, જાણુ નગારં ચાર ;
પંચમ શરણુધ પૂંકથી, વાજિન્નના પ્રકાર. ૩૦૩

પંચ ચંચળ વસ્તુ.

લક્ષ્મી યૌવન નાધિકા, કાળ ચલણુ ખળ-હેતુ ;
એહ પંચ ચંચળ સદા, યથા પવન વશ કેતુ. ૩૦૪

પંચ શોભા.

શશિથી નિશિ શર કમળથી, સૈન્યથી રાજ પ્રશંસ ;
દિનકરથી દિન શોભતો, તેમ સપુતથી વંશ. ૩૦૫

વિના પાંચ વાસ વર્જનીય.

ભય લજ્જા ને ચતુરતા, દાન ભેટ શુભ રીત ;
એહ પંચ જ્યાં હોય નહિં, ત્યાં ઠરવું ન ખચીત. ૩૦૬

વિના પાંચ દેશ વર્જનીય.

ઓત્રિય દ્વિજ રાજ નદી, વૈદ્ય ધની વ્યાપારિ ;
હોય ન સુખકર પાંચ એ, તને દેશ સુવિચારિ. ૩૦૭

પંચ વિદ્યાસ વર્જનીય.

સર્પ બિલાડી ભગિનિ સુત, પુત્ર સહિત પૈ વામ ;
પંચમ જમાઈ જાણુવો, અવિદ્યાસ ના ધામ. ૩૦૮
સરિતા પશુનખ શૃંગ સહ, રાસપાણિ નૃપ નારિ ;
એહ તણો વિશ્વાસ નહિ, કોવિદ કહે પુકારિ. ૩૦૯

પંચ ત્યજનીય.

વાંઝ નારિ સુત ખળ ગુણી, કૃપણ ભૂપ શઠ દેશ ;
મિત્ર પ્રપંચી પાંચ એ, ત્યાગે મિત્રો ક્ષેશ. ૩૧૦

પંચ ચાતુર્ય મૂળ.

દેશાટણ પન્ડીત પ્રિત, વેશ્યા રાજ મિલાપ ;
અધિક શાસ્ત્ર અવલોકવાં, ચાતુરિ પાંચ પ્રતાપ. ૩૧૧

પંચ કન્યા.

શ્રી કુન્તી ને દ્રૌપદી, વળી અહલ્યા પેખ ;
તારા મન્દોદરિ.સહિત, પંચ કન્યા લેખ. ૩૧૨

પંચ અંગુળી.

અંગુશ ને તર્જની, વળી મધ્યમાં હોય ;
અનામિકા સુકનિકા, પંચ અંગુળી સોય. ૩૧૩

પંચ દોષ.

ધન્દી સાવરણી સુલો, જોડા જળ રેફાણ ;
પંચ દોષ ગૃહના મિત્ર, વૈશ્ય દેવથી જાણ. ૩૧૪

પંચ પુરાણ લક્ષણ.

સર્ગ અને પ્રતિસર્ગ વળિ, મનવન્તર ને વંશ ;
વંશ ચરિત્ર સહ પાંચ એ, લક્ષ પુરાણ પ્રશંસ. ૩૧૫

તિથિ પત્ર પંચાંગ.

તિથિ વળિ વાર નક્ષત્ર ને, યોગ કર્ણ મળિ પાંચ :
પ્રાત ઉડી નર જે સ્મરે, નડે ન કાળનિ આંચ. ૩૧૬

પંચ દેવ વૃક્ષ.

હરિચંદન સન્તાન વળિ, કલ્પવૃક્ષ મન્દાર ;
પારિભત એ દેવ તડુ, સુખદાયક સંસાર. ૩૧૭

વૃક્ષ પંચાંગ.

મૂળ ત્વચા ને પત્ર વળિ, પુષ્પ પછી ફળ જોય ;
પંચ અંગ એ વૃક્ષના, જાણે છે સૌ કોય. ૩૧૮

પંચ પદ્મલય.

અશ્વત્થ ઉદુમ્બર અને, વટ અશોક ઉર આણુ ;
પંચમ આત્ર અવસ્થ એ, યત્ કાર્યમાં જાણુ. ૩૧૯

પંચ રત્ન પાઠ.

ગીતા નામ સહસ્ત્ર વળિ, અનુસ્મૃતી સ્તવરાજ ;
ગજેન્દ્રમોક્ષ સુ પંચ એ, વૈષ્ણવનાં સુખ સાજ. ૩૨૦

પંચ રત્ન.

મૌકિતિ પિરોજી નીલમણિ, વિદુમ વજ્ર વખાણુ ;
પંચ રત્ન કંચન સંહિત, સંગ્રહ કરો સુજાણુ. ૩૨૧

પંચ સંસાર-રત્ન.

ત્રણુ વિવેક યુત શીલ ત્રિય, અશ્વ સહે રણુ આંચ ;
દાતા ધની વિરાગ યુત, પન્ડિત રત્ન સુ પાંચ. ૩૨૨

પંચ લજ્જા વર્જનીય.

ધન ને ધાન્ય પ્રયોગ કે, વિદ્યાગમમાં જોય ;
અહાર વળિ વ્યવહારમાં, તજ લજ્જા સુખ હોય. ૩૨૩

પંચ ગર્ભ રચિત.

આસુ કર્મ વિદ્યા વિભૂ, મર્ણુ પદારથ પાંચ ;
ગર્ભમાંહિં વિધિએ રચે, મનુષ્ય ને પ્રિય સાંચ. ૩૨૪

વિવાહમાં પાંચની આહુના.

રૂપ દંપતી માત ધન, પિતા નામ વિખ્યાત ;
ઉત્તમ કુળ આન્ધવ ચહે, ધૃષ્ટિ ભોજન જાત. ૩૨૫

પંચ જીવન્મૃત.

પરાધીન નિત પંચિ જડ, દારિદ્રી ને રાગિ ;
જીવન્મૃત એ પાંચ છે, કહે સુ કવિ મુનિ ચોગિ. ૩૨૬

પંચ ગૌરવ.

વિદ્યા વપુ વાચા વિભૂ, વચ્ચ સુપંચ વકાર ;
મહેન પૂરવ પુણ્ય વણુ, નર ગૌરવ અધિકાર. ૩૨૭

પંચ કલિ વર્જિત કાર્ય.

અગ્નિહોત્ર સન્યાસ નહિં, આમિપ પિન્ડે શ્રાદ્ધ ;
ચત્રે જો નર દિયર સુત, કરો ન કળિમાં આધ. ૩૨૮

પંચ મકાર શાકતના.

મઘ માસ ને મીન વળી, મુદ્રા મૈથુન જાણુ ;
પંચ મકાર પ્રચાર એ, શક્તિ ભક્તના પ્રાણુ. ૩૨૯

મઘ.

વામ નાડિ ઇડા કહ્યું, ચંદ્રસ્થાન સુવિચાર ;
અમૃત લાંથી જો ગળે, તેજ મઘ નિર્ધાર. ૩૩૦

માસ.

કામ ક્રોધ મદ લોભ એ, વર્ગ પશુનો સાર ;
એ મારી ભોજન કરે, તેજ માસ પ્રિય ધાર. ૩૩૧

મુદ્રા.

ખેચરિ આદિક યોગનાં, કહી યંચમાં જોહ ;
અલ્પદાર પાટન પટ્ટ, જાણો મુદ્રા તેહ. ૩૩૨

મીન.

માયા સાગર સ્થિતિમાં, અહંકાર તે મીન ;

મૈથુન.

કુન્ડળિ સહ શિવ યોગ તે, મૈથુન પંચમ સ્ત્રીન. ૩૩૩

પંચ રંગ.

અરુણ હરિત પિત સિત અસિત, પાંચ રંગ એ સાર ;
એ થકિ અનંત ભાસતા, પંચ મુખ્ય પ્રિયકાર. ૩૩૪

પંચ કાવ્ય.

કાવ્ય માધ રઘુ વંશ વળિ, કિરાત અને કુમાર ;
નૈપદાદિ મળિ પંચ એ, કાવ્ય સુધડ સંસાર. ૩૩૫

પંચ કમલ જાતિ.

રંજત નીલ પિત પૂંડરિક, અસિત ધન્દિવર નામ ;
પંચ જાતિ એ કમળની, મન મોહન અભિરામ. ૩૩૬

પંચ માતા પિતા.

જન્મદ ગુરુ સંસ્કાર કૃત, અત્રદાત ભૂય ત્રાત ;
સ્વસુર જનનિ પિતુ દંપતિ, માત તાત વિખ્યાત. ૩૩૭

વિના ભણ્યે પ્રલાપ વર્જનીય.

પ્રાયશ્ચિત્ત વૈધક શકુન, જોતિષ નિત્ય વખાણ ;
વિના ભણ્યે બકતા વૃથા, તહેને મૂરખ જાણ. ૩૩૮

પંચ સ્નાન વિધિ.

જળસ્નાન વાડુણ વડુણ, આગનેય સવિભૂત ;
ગોધૂલી વાયવ્ય જળ, સિંચ મત્રયિ સપૂત. ૩૩૯

॥ આર્શીર્વાદાત્મક રાજ્ય પ્રશંસા ॥

હિંદિભાષામાં.

કુંડળિયા છંદ.

ધીમત ગોહેલ ગુનનિધિ, કીર્તિવંત પ્રિયભૂપ ;
 શુભમંજી ઐશ્વર્ય શ્રી, તખ્તસિંહુજી અનૂપ ;
 તખ્તસિંહુજી અનૂપ, શુભસમય શુભતિથિ વારે ;
 રાજ્ય પદાલીપેક, મૂર્ત કવિસ્તુતિ ઉચ્ચારે ;
 અવિચલ ધ્રુવસમ રહો, છત્ર શ્રીમાન મહીપત ;
 મંડન યશ આશ્રય, કહેકવિ દલપતિ શ્રીમત

મનહર છંદ.

ગોહેલ સુવંશ આંશ વીર જશવંત નંદ ;
 નવ ખંડમે પ્રચન્ડ શીલ ગુન શાંતિહે ;
 ચંચલ ચખનિ દ્વંદ આનન ચપલ ચાતુ ;
 કનન લૌ પ્રૂલે પુંડરીકનીકિ લાંતિહે ;
 દલપતિ જગતકે લોચન ચક્રોર હોત ;
 મંદમુસડ્યાત મુખ ચંદ્રચાતુ કાંતિહે ;
 મહારાજ તખ્તસિંહુ ઉર મુક્તમાલ મનો ;
 જમુનાકે જલમે મરાલાંનુકિ પાંતિહે ;

દોહરા છંદ.

લોખ કાલમે સુખકરન, હાથખ ભૂપ નિનાસ ;
 છ, સી, એસ, આઇ. વિરુદ, પ્રગટપ્રકાશપ્રકાશ ;
 કોલિયાક ટપ્પે બસે, હજાર સખ સુખદાન ;
 દક્ષ દિવાન પદધારિ પ્રિય, બિહુલદાસ સુગન.
 આઇ પ્રજા દિરિયાદગૌ, કીની તાહિ તપાસ ;
 વ્યાઘ્ર વદન વિકાલ તે, હોત પ્રજાગૌ ત્રાસ.

દિવ્ય નાભ જળ જળદ મુત, બ્રહ્મ ધામ ઉર આણુ ;
પંચ સ્નાન પ્રધાનછે, દલપતિ રામ વખાણુ. ૩૪૦

પંચ પર્વ.

કૃપણ પક્ષની અણખી, અમાસ ચૌદશ જાણુ ;
સંક્રાન્તી ને પૂર્ણિમા, પંચ પર્વ ઉર આણુ. ૩૪૧

પંચ દિશા.

દિશિ આશા કાટા કકુભ, હરિત સમેતજ હોય ;
સકળ દિશાના નામ એ, ચતુર વિચારી જ્ઞેય. ૩૪૨

પંચ સમય.

કાળ અધિષ્ઠ અનીહ વળિ, વેળા સમય સુજાણુ ;
પંચ સમય પ્રિય સમન્વિતે, ક્રવિ મુનિ કરે વખાણુ. ૩૪૩

ભૈરવ રાગની પાંચ રાગણી.

ભૈરવિ વૈરાડી અને, મધ્ય માધવિ વખાણુ ;
સિંધવિ બંગાલી સહિત, પાંચ રાગણિ સુજાણુ. ૩૪૪

મેઘ મલાર રાગની પાંચ રાગણી.

તાકા ભૂપાલી ભલી, દેશાકરિ મલ્વારિ ;
ગુર્જરિ સહ ત્રિય પંચ એ, મેઘમલાર વિચારિ. ૩૪૫

શ્રી રાગની પાંચ રાગણી.

માલવાસરિ અસાવરી, ધન્યાસરી સુવસંત ;
મારવિ સહ ત્રિય પાંચ એ, શ્રીરાગિ ગુણવંત. ૩૪૬

માલકોપ રાગની પાંચ રાગણી.

ગોડી ટોડી ગુણકળી, સસતહવાતિ સુ જાણુ ;
કોકળા સહિત પાંચ એ, માલકોપનિ વખાણુ. ૩૪૭

હિંડોલ રાગની પાંચ રાગણી.

રામકૃષ્ણ દેશાકરી, લલિત બિલાવર ચાર ;
પટમંજરિ સહ પાંચ એ, હિંડોલની પ્રિયકાર. ૩૪૮

દીપક રાગની પાંચ રાગણી.

દેશી કેદારી અને, નટ કરણાટિ વિચાર ;
કામ્બોદી સહ પાંચ એ, દીપકની દિલદાર. ૩૪૯

પંચ ભાવ.

આલંબન ઉદ્દીપન સુ, ભાવ વિભાવ ભણુન્ત ;
સ્થાઇ ભાવ સહ પાંચ એ, ભાવ કહે ગુણુવન્ત. ૩૫૦

પંચ જ્ઞાન.

અહાર વિષય નિદ્રા અને, ભય વળિ ક્રોધ સુપંચ ;
સૌને પાંચ પ્રકારનું, જ્ઞાન હોય ગુણિ સંચ. ૩૫૧

પંચ મહા પાપ.

કનક ચોરિ ગુરુતલ્પગતિ, અહલધાત મધુપાન ;
એ ચારે સંગતિ સહિત, પાપ પંચ વિધ માન. ૩૫૨

પંચ કળા.

પંચ કળા અનુવ્રતિ ને, વળી પ્રતિષ્ઠા બાણુ ;
વિદ્યા શાન્તિ સુ સમજિ લે, શાન્તિ અતિતા પ્રમાણુ. ૩૫૩

આહ્વાણના નિત્ય પદ્ કર્મ.

સન્ધ્યા સ્નાન સુજપ ત્રતિય, ચતુર્થ પૂજન દેવ ;
તર્પણ પંચમ બાણિ લે, વૈશ્વદેવ પદ્ સેવ. ૩૫૪

વેદ પડાંગ.

શિક્ષા કલ્પ વખાણતા, ને વ્યાકરણ નિરૂત ;
છંદ નામ વર્ણ સુકવિ, વળિ જ્યોતિષ સંયુત. ૩૫૫

યથા.

વેદ પહેન વિધિ જે સકળ, શિક્ષામાં જોવાય ;
સકળ કર્મની રીતિ તે, કલ્પ થકી દર્શાય. ૩૫૬
શબ્દ અશુદ્ધ શુદ્ધિનું, જ્ઞાન વ્યાકરણ જાણ ;
કઠિણ પદોના અર્થને, કહે નિરૂત વખાણ. ૩૫૭
અક્ષર માત્રા વૃત્તનું, જ્ઞાન છંદથી હોય ;
જ્યોતિષ કાળ ઢગાદિ ગણિ, વેદ પડાંગો સોલ. ૩૫૮

પદ ચક્ર.

આધાર સ્વાધિષ્ઠાન વળિ, મણિપૂરક શુભ જાણ ;
અનહત અને દ્વિશુદ્ધ વળિ, અગ્નિયાત્ર સુપ્રમાણ. ૩૫૯

પદ કેશ રથાન.

ગુદા શિખણ નાભી હૃદય, કંઠ ભૂકુટી શિર સેવ ;

પદ દેવ ક્રમ.

ગણપતિ બ્રહ્મા વિષ્ણુ ભવ, જીવ અગ્નિ પદ દેવ. ૩૬૦

પદ ક્રમળ દળ પ્રમાણ.

ચાર છ દશ દ્વાદશ કહ્યું, પોડશ દ્વેદલ સાર ;

તત્વ.

પૃથ્વી જળ અગ્ની પવન, વળી ગગન મન ધાર. ૩૬૧

પડામી.

વ્યાપ્ત અગ્નિ વિબુધતા, વ્યવહારાગ્નિ પ્રમાણ ;
પરલૌકિક જઠરાગ્નિ ને, વડવાગ્નિ પદ જાણ. ૩૬૨

૫૩ ઉર્મી.

ક્રુધા પિપાસા પ્રાણુનાં, જન્મ મરણ તન જાણુ ;
શોક મોહ મનના ગણે, એ ૫૩ ઉર્મી વખાણુ. ૩૬૩

૫૩ ઋતુ.

ગ્રીષ્મ વૃષા ને શરદ વળિ, શિશિર હિમત વસત ;
એ ૫૩ ઋતુ સુખકરણ છે, મુનિજન કહે ધિમત. ૩૬૪

૫૩ વિકાર.

જન્મ અસ્તિ પરિણામ ત્રણ, ઉદરાંતરગત સાર ;
વૃદ્ધિ ક્ષય સહ નાશ ત્રણ, બાલ્ય ગતી ચિત ધાર. ૩૬૫

૫૩ ભગ ભગવાન.

શ્રી ઐશ્વર્ય વિરાગ ને, મોક્ષ ધર્મ યશ માન ;
એ ૫૩ ભગની ખાણુને, કહિયે પ્રિય ભગવાન. ૩૬૬

૫૩ રસ રસાદ.

કટુ તિક્તામ્લક કાઠ વળિ, મધુર લવણ ૫૩ જાણુ ;
એ ૫૩ રસ રસિકો ગણે, અનુભવ થકી વખાણુ. ૩૬૭

૫૩ મન દાહક.

સ્ત્રી ક્રોધી સેવા અધમ, કુવ્યસન વસન કુરાહ ;
મૂરખ સુત વિધવા સુતા, વણુ અગ્ની મન દાહ. ૩૬૮

૫૩ શાસ્ત્ર.

મીમાંસા પાતંજલી, સાંખ્ય ન્યાય મળિ ચાર ;
વૈશેષિક વેદાન્ત ૫૩, પન્ડિત શાસ્ત્ર વિચાર. ૩૬૯

મીમાંસા.

યજ્ઞદિક કર્મો કરે, દેવલોક ફળ ભોગ ;
એ મુક્તી મીમાંસ કહિ, દુષ્પતો થતાં વિયોગ. ૩૭૦

પાતંજલી.

હવ ઇશિ ન્યારો ગણુ, પાતંજલિ તે જાણુ ;
દહે ક્લેશથી યોગ કરિ, લહે મુક્તિ નિર્વાણુ. ૩૭૧
હવ ઇશિનો યોગ જે, યાજ્ઞવલ્કય શુભ યોગ ;
નાદબ્રહ્મ સમાધિ જે, શિવનો યોગ નિરોગ. ૩૭૨

સાંખ્ય.

પ્રકૃતિ પુરુષ ને તત્વનો, જહેને હોય વિવેક ;
એહ મુક્તિ સાંખ્યિક કહી, જ્ઞાન થવે સૌ એક. ૩૭૩

ન્યાય.

કારણ કારજ કરણ જ્યુમ, માટી પાત્ર કુલાળ ;
ત્યમ ઇન્ધિર સૌ જગતપર, વર્ણુ ન્યાય સુકાળ. ૩૭૪

વૈશેષિક.

વૈશેષિક સૌ જગતનો, કાળાધિન દર્શાય ;
અન્યો તાદ્વિક શાસ્ત્ર છે, યથા નામ ને ન્યાય. ૩૭૫

વેદાન્ત.

હવે કહું વેદાન્ત ને, છે સિધાન્ત વિચાર ;
સર્વે સમન્ને આપમાં, આપ સર્વમાં સાર. ૩૭૬
અત્તર બાહર જગતમાં, બ્રહ્મ રહ્યો ભરપૂર ;
જ્ઞાની તો તદ્દરૂપ છે, મૂરખને અતિ દૂર. ૩૭૭

પદ્મ ઊપ શાસ્ત્ર.

વૈદ્યક જ્યોતિષ કોક વળિ, મંત્ર ધર્મ ને નીતિ ;
એ ઉપશાસ્ત્રધિ જન સકળ, ધરે પ્રભૂતા પ્રીતિ. ૩૭૮

યોગ પદ્મ કર્મ.

ધોતિ બસ્ત્ર ને નેતિ વળિ, ત્રાટક નોલિ વખાણુ ;
કપાલભસ્ત્રા સહિત પદ્મ, યોગ કર્મ હર આણુ. ૩૭૯

ઘોતી કર્મ.

ચતુરાંગૂળ પને વસન, શેઠસ.હસ્ત સુમાર ;
ભીજવિ શુદ્ધેદક મહી, ગુરુ ઉપદેશ વિચાર. ૩૮૦
ગ્રાસે મુખ થકિ ઉદરમાં, ગ્રહિ હેવટ પટ સાર ;
ઉદર હાય ફેરવિ ફેરે, હળુ હળુ કહાડે ખહાર. ૩૮૧

ઘોતી કર્મથી ફળ.

કાશશ્વાસ પિળક અને, કોઢ વળી કફ રોગ ;
ઘોતી કર્મ પ્રભાવથી, મિટે સુથાય નિરોગ. ૩૮૨

ખસ્તી કર્મ.

નાભિ લગી જળમાં ડુબી, ભૂંગળિ ગુદ આધાર ;
ખેંચે પવન અપાનથી, ધ્રુવે ઉદર મળ સાર. ૩૮૩
ભૂંગળિ ગુદથી કહાડિને, જળ પાત્રથી ખહાર ;
પવન ખસ્તિ કરિ કહાડતો, તમાં જળ મળ સાર. ૩૮૪

ખસ્તી કર્મથી ફળ.

વાત પિત્ત કફ ઉદરમાં, અનિર્ણયિ અનેક ;
રોગ મિટે જઠરાગ્નિ વધિ, ખસ્તિ કર્મથી નેક. ૩૮૫

નેતી કર્મ.

મૃદુલ નેહ યુત સૂતની, દોડ વેતની દોર ;
નાક દારથી મૂખમાં, લાવે સિદ્ધ ચક્રોર. ૩૮૬

નેતી કર્મથી ફળ.

અર્ધ જાત રોગો હરે, શોષે શુદ્ધ કપાળ ;
નયન જ્યોતિ વર્ધન કરે, હરે નેતિ મળ જાળ. ૩૮૭

ત્રાટક કર્મ.

પલક ન નિશ્ચળ દૃષ્ટિ કરિ, ચિત્તવે શુક્ષ્મ લક્ષિ ;
તે ત્રાટક આંસુ ગરે, ત્યાં લગિ મિચેન અક્ષિ. ૩૮૮

ત્રાટક કર્મથી ફળ.

દૂર હોય દૃગ રોગ સૌ, સિદ્ધ થાય જવ કર્મ ;
તેહ છુપાવે વિત્ત લગિ, કહે ન કાંઈ મર્મ. ૩૮૯

નાલી કર્મ.

જમણે ડામે વેગથી, ચલાણુ ભ્રમણુ બહુ વાર ;
મુખ વાયૂ નહિ કહાડવો, નોલિ કર્મ વ્યવહાર. ૩૯૦

નાલી કર્મથી ફળ.

પંચાગિનિ દીપન કરે, મંદાગિનિ મિટિ જાય ;
ઉદર દોષ શોષન સરસ, સંતોષન મુખદાય. ૩૯૧

કપાલ ભસ્ત્રા કર્મ.

જેમ છુદાર ધમણુ ધમે, કર્મથી વારંવાર ;
ત્યમ રવિ શશિ ગમ ખેંચિ તજ, પવન કર્મ વ્યવહાર. ૩૯૨

કપાલ ભસ્ત્રા કર્મથી ફળ.

સિદ્ધ થાય શોધન કરે, સૌ કપાળ કદ જાળ ;
તહેને તો યોગીશ સૌ, કહેતા ભસ્ત્રિકપાળ. ૩૯૩

૫૬ ઐશ્વર્ય.

પરમૈશ્વર્ય સુવિર્ય યશ, અને જ્ઞાન વૈરાગ ;
શ્રી સહપદ્ ઐશ્વર્ય છે, ઋપિ મુનિ કયે અયાગ. ૩૯૪

૫૭ ભારાણુ.

આદ્ય નારાયણુ અવ્યક્ત, શ્રી નારાયણુ હોય ;
શેષ સૂર્ય ને વેદ વળિ, નર નારાયણુ જોય. ૩૯૫

૫૮ શક વર્તી.

ધર્મ હસ્તિનાપૂરમાં, અવંતિ વિક્રમ સાર ;
સાલીવાહન તો થયો, પ્રતિજ્ઞાન વા ધાર. ૩૯૬

પ્રકટ સુવિજ્યાભિનન્દન, ચિત્રકૂટમાં જાણુ ;
નાગાર્જુન તો રાહિતે, ભૂગુપુર કલી પ્રમાણુ. ૩૯૭

પડ્ ભવસાગર તારક.

હરિ પ્રંદ એકાદશી, ગીતા બ્રાહ્મણ ગાય ;
ભવસાગર તારણુ તરણુ, એ પદ વસ્તુ ગવાય. ૩૯૮

પડ્ વિંધ નાગર બ્રાહ્મણ.

પ્રથમ સુવડનગરા ભણે, વિશલનગરા વિચાર ;
પ્રજ્ઞોરા સાદોદરા, વળિ ચિત્રોડા સાર. ૩૯૯
કૃષ્ણોરા સહ પદ ભણે, નાગર સુદ્રઢ ચતૂર ;
ધૃષ્ટ હાટકેશ્વર થકી, શ્રી વિદ્યા ભરપૂર. ૪૦૦

પડ્ વિંધ મોઢ બ્રાહ્મણ.

ત્રિવેદિ આતુવેદિને, વળિ તાંદળળ જાણુ ;
અગિયારસલા જેઠીને, ધીણોળ સુપ્રમાણુ. ૪૦૧

પડ્ દર્શન.

બ્રાહ્મણ સન્યાસી અને, જોગી જંગમ શેષ ;
જૈન સાધુ વા સેવડા, છઠ્ઠે દિનદરવેષ. ૪૦૨

પડાતતાઈ કર્મ.

આગ લગાડે દેય વિષ, હરે શસ્ત્ર ધન રાજ ;
હરણુ કરે સ્ત્રી સાથે, આતતાઈ એ કાજ. ૪૦૩

પડ્ વન નામ.

વન કાનન અટવી વિપિન, ગહન અરણ્ય વખાણુ ;

પદ પંક્તિ નામ.

પંક્તિ આલિ અવલી વિથી, શ્રેણિ રાજિ પદ જાણુ. ૪૦૪

પદ કપટ નામ.

કપટ સદ્ય કૈતવ પ્રધય, વ્યાજ દંભ પદ જોય ;
એ પદ તજિ પર બ્રહ્મ રટ, તારણ તરણ સુહૈય. ૪૦૫

પદ સંવત્સર.

સંવત્સર વત્સર સરત, સાયન અષ્ટ સુખણ ;
વર્ષ-સહિત એ પદ ગણે, સંવત્સર એધાણ. ૪૦૬

પદ ચક્ર વર્તિ.

માન્ધાતા ક્રુધ મારને, કાર્તિવિર્ય ભર્તેય ;
અજય પાળ પુરુષ સહિત, ચક્ર વર્તિ પદ લેખ. ૪૦૭

પદ સ્ત્રી અવસ્થા.

કન્યા સમ સુવર્ણ લગિ, ગૌરી હાદશ ધાર ;
મુગ્ધા અષ્ટ દશ લગી, મધ્યા ચોવિશ સાર. ૪૦૮
પ્રૌઢ તો ચાળીશ લગિ, વૃદ્ધા તે પછિ જાણ ;
પદ સ્ત્રી અવસ્થા એ ગણી, કોવિદ કરે વખાણ. ૪૦૯

પદ પ્રયત્નિય.

ગો કૃષિ ત્રિય વિદ્યા અને, પુત્ર રાજ દરબાર ;
ક્ષણ ન સાચવે તો કહું, જય હાથથી સાર. ૪૧૦

પદ વ્યવહાર વર્ણનીય.

ભાષ ભત્રિને ભાણને, ભર ભિક્ષુક ભુખહાર ;
પદ ભકાર ભાગી કરી, દલપતિ કર વ્યવહાર. ૪૧૧

પદ રાજસી પુરાણ.

બ્રહ્મ બ્રહ્માન્ડ વામન સરસ, બ્રહ્મવૈવર્ત સુખાણ,
મારકંડ ભવિષ્યોત્તર, રાજસિ ગણે પુરાણ. ૪૧૨

૫૬ સાત્વિક પુરાણ.

નારદ વિષ્ણુ વરાહને, ગરુડ પદ્મ સુખકાર ;
ભગવત્ રૂપી ભાગવત્, એ સાત્વિક નિર્ધાર. ૪૧૩

૫૬ તામસી પુરાણ.

મીન કુર્મ વળિ લિંગ શિવ, સ્કંધ સુ અગ્નિ વિચાર ;
તામસ શિવનું અંગ તે, સુણુતાં ભવ જળ પાર. ૪૧૪
રાજસિ સાત્વિક તામસી, વૈષ્ણવ મતેસુ લેખ ;
શિવમત એથકિ ભિન્ન છે, દશ સંખ્યામાં પેખ. ૪૧૫

૫૬ પ્રીતિ લક્ષણ.

જમવું અને જમાડવું, આપવું લેવું સુરીતિ ;
કહેવું સાંભળવું સહિત, ૫૬ પ્રિય પ્રીતિ સુનીતિ. ૪૧૬

૫૬ રાગ.

ભૈરવ મેઘ મલાર ને, કવિ શ્રીરાગ વિચાર ;
માલકોસ દીપક અને, હિંડોલ ૫૬ પ્રિયકાર. ૪૧૭
રાગ રાગણી તાલ સ્વર, ગ્રામ અને મુરછાન ;
આરોહી અવ રોહિના, ભેદ સહિત શુભ જ્ઞાન. ૪૧૮
સુરથા વા ધૃતિ કોટિ ગણું, ઓગણપચાસ તાન ;
પુત્ર પુત્રની ભારજી, યથા મતી કહું માન. ૪૧૯
વિકૃતિ અલંકૃતિ ભેદને, સ્પષ્ટ રાગના રૂપ ;
સકળ રાગ સરગમ સહિત, દલપતિ કહે અનૂપ. ૪૨૦

સસ વિધ અહ્ન પ્રકાર.

શુદ્ધ સાક્ષિ જે લેખતા, અસ્તિ ભાતિ પ્રિય ચાર ;
પ્રિયતા નામ સ્વરૂપતા, અહ્ન સસ વિધ સાર. ૪૨૧

સસ સ્વર્ગ.

પ્રથમ કહું ભૂ લોક ને, ભુવર લોક સ્વર લોક ;
મહરલોક જન લોક ને, તપ વળિ સત્ય સુલોક. ૪૨૨

- જાહિર કીનો જાનકર, તૂર્ત હુવે તૈયાર ;
રાજ દિવાન દોનો મિલી, પહુચે નાહર હાર. ૬
- આરખ અકુ શિરખાંદિકે, લયે વ્યર્થ શ્રમ બનિ ;
લગી ચોટ નહિં કાહુકી, તખ બોડે પ્રિય માનિ. ૭
- ઘાઠ જૂંડ અમરાઈમેં, જાંખનકો બહુ વૃક્ષ ;
ધકઉનચાલિસ હથપેં, દેખ રયો પ્રિય દક્ષ. ૮
- પ્રતાપિ રામ સમાન જ્યૌ, ત્યાં આરજુન કે જ્ઞાન ;
તખતસિંહુ તૈસે ઉડે, સિયો આપ સતમાન. ૯
- સમયોચિત મંડલાઈતિ, કરી મિલાયે નેન ;
લાખન પાલન હારપેં, પશુવરચૌ તલપેન. ૧૦
- ભૂપ લક્ષિ બંદૂક ધરિ, શર પૂર હર ધારિ ;
ધન્ય ધન્ય જન વદન મુખ, ફિરે વ્યાઘ્ર સંહારિ. ૧૧
- ઘાવ ભયો તખલી જિંદો, પયો જોમખર આન ;
પંચ હરત વપુ નંખ અકુ, તય હમ કિન્નર પ્રમાન. ૧૨

મનહર છંદ.

- ગાવે ગુનિ ગૂન કાડે મંગત અનંત હાર.
ગોહલશીતખતસિંહુ ખગિત પદ કિયોહ ;
જૈસે દિવ્ય દિનકર કમલ મુલીત કર,
તૈસે પ્રજા જન મુખ મોહ કર દિયોહ ;
રાજ તેજ સ્થાનિયશી રાજ્યકે કરન હાર,
વામે પ્રભાકર સત્ર મનહર સિયોહ ;
જગત વિદિત જય માધવ કૃષ્ણ ચંચમી,
અચલ નિશાન વાઘ્ર ત્રિવા ઘાવ કિયોહ. ૧૩

આશીર્વાદાત્મક ગુર્જરભાષામાં રાજ્યપ્રશંસા.

હરિગીત છંદ.

શ્રીમંત પ્રિય શકવંત પાંડવ દેવ વંશ વિરાજતા.
યુધિષ્ઠિરાદિ પ્રકાશમાન સમાન વૃષ વર છાજતા ;

, સમ સુકિત પુરી.

મથુરાં માયા અવધપુરિ, કાશી કાન્ય પ્રમાણુ ;
દ્વારાવતી અવૈતિકા, સમ સુકિતપુરિ જાણુ. ૪૨૪

સમ દ્વીપ.

જાંબુ પ્લક્ષ કુશ કૌંચ ઓ, ચતૂર દ્વીપ સુખાણુ ;
શાક શાદમલી સમમો, પૈષ્કર દ્વીપ વખાણુ. ૪૨૫

સમ સમુદ્ર.

લવણસિન્ધુ ને ધક્કુ રસ, સિન્ધુ સુરાની ખાણુ ;
ધૃત દધિ દુગ્ધ સુનીરનો, સિન્ધુ શુદ્ધ ઉર આણુ. ૪૨૬

સમ મહા પર્વત જાંબુ દ્વીપના.

પ્રથમ હિમાલય નિષદ વણિ, વિન્ધ્યગિરી જન જોય ;
મલ્લિમાન ચોથો ગણો, પારિપાત્ર શુભ હોય. ૪૨૭
ગંધમાદન સુગુણી ગણુત, હેમકૂટ ઉર આણુ ;
સમ મહાપર્વત કલા, જાંબુદ્વીપના જાણુ. ૪૨૮

સમ પર્વત ભર્તખન્ડના.

મહેન્દ્ર શુકિત સુમલય ને, રિક્ષક વણિ પરિજાત ;
શુદ્ધ વિન્ધ્યગિરિ સમ ઓ, ભારતમાં વિખ્યાત. ૪૨૯

સમ મેરૂ.

કંચન શૈલ સુરાલયા, રત ખાણુ ઉર આણુ ;
હેમાદ્રી વણિ દેવગૃહ, સમમ મેરૂ સુખાણુ. ૪૩૦

સમ પાતાલ.

અતળ વિતળ ને સુતળ ભણું, તળાતળ શુભ ભાળ ;
મહતળ વળિ ગણુ રસાતળ, સમમ ગણુ પાતાળ. ૪૩૧

સમાવર્ણ.

ક્ષિતિ જળ પાવક પવન વળિ, પંચમ ગગન વિચાર ;
અહંકાર પર સમમૂં, મહતતત્વ પ્રિયકાર. ૪૩૨
એકેકથિ દશગણું મહત, જોતા શોભાવંતલ;
તે પર માયા જાણજો, બ્રહ્મ સર્વની અંત. ૪૩૩

સમ વાર.

સૂર્ય ચંદ્ર ને ભોમ બુધ, ગુરુ શુક્ર શનિ નામ ;
સમ વાર કમથી કહા, આવે જનને કામ. ૪૩૪

સમ અગ્નિ જિહ્વા.

હિરણ્યા ગગના રક્તિકા, કૃષ્ણા સુત્રલા માતુ ;
ખહુરૂપા અતિરક્તિકા, જિહ્વા સમ કૃપાતુ. ૪૩૫

સમ અપ્સરા.

તિલોત્તમાં રમ્ભા વળી, ઉર્વસિ કેશી વામ ;
મંજુદોષા મેનકા, ધૃત્તાચી સહ નામ. ૪૩૬

સમ ઋષિ,

કશ્યપ અત્રિ વશિષ્ઠ વળિ, વિશ્વામિત્ર વખાણુ ;
ભરદ્વાજ ગૌતમ સહિત, જમદગ્ની ઉર આણુ. ૪૩૭

બીજી રીતે.

પુલહ અત્રિ ભૃગુ અંગિરા, વળી પુલસ્ત વિચાર ;
નારદ અને વશિષ્ઠ મળિ, સમ દ્વિવિધ ઋષિ સાર. ૪૩૮

સમ ચિરન્જીવ.

કૃપાચાર્ય બળિ વ્યાસને, હનુમાન દ્વિજરામ ;

અચત્યામા વિભીપણુ, સમ ચિરન્નિવ નામ. ૪૩૯

સમ વિધ યુદ્ધ.

ધનુષ ચક્રને કુન્ત કહું, ખર્જ યુદ્ધ વર વાત ;
છુરિકા ગદા સમેત એ, મલ્લ યુદ્ધ સહ સાત. ૪૪૦

સમ ધાન્ય.

થવ ઘઉં તલ ને કાંગ વળિ, અરદ મોગ ને ભાત ;
સમ ધાન્યના નામ એ, ધર્મશાસ્ત્રમાં ખ્યાત. ૪૪૧

સમ જગાડવા જોગ.

કાર્ગિક ભૂખ્યો ભાભિની, કૃષિ રક્ષક બન્ડાર ;
વિદ્યાર્થી ગુરુ સમને, જગાડતાં ન વિચાર. ૪૪૨

સમ નજગાડવાજોગ.

અહિ રાજ ને સિંહ શિશુ, મધમાખી પર શ્વાન ;
વળિ મૂરખ સહ સમ ને, જગાડતાં તોફાન. ૪૪૩

સમ ખાલી હાથે ન જવાના દેકાણા.

રાજા કન્યા જોતિષી, વૈદ્ય ગુરુ સુર સિદ્ધ ;
એ સ્થળ ભેટ લઈ જવે, સકળ કાર્ય ત્યાં સિદ્ધ. ૪૪૪

સમ ત્વચા.

રસ શ્રોણિત ને મેદ કહું, અસ્તિ ગુફા વળિ રેત ;
ત્વચા સહિત એ સમને, ત્વચા નામ ગણિલેત. ૪૪૫

સમના ભૂપણ.

રાત્રી ભૂપણ ચંદ્રમા, દિવસા ભૂપણ ભાનુ ;
દાસા ભૂપણ ભક્તિ છે, ભક્ત્યા ભૂપણ જ્ઞાન. ૪૪૬
જ્ઞાના ભૂપણ ધ્યાન છે, ધ્યાના ભૂપણ સાગ ;
સાગા ભૂપણ શાન્તિ પદ, દલપતિ અમળ અયાગ. ૪૪૭

સમ સ્વર.

બવ બાલવ કૌલવ તિતલ, ગિર વળિ વણુજ સુવિદિ ;
કલ્યાણી એ સમ છે, સુકળદાઘ સ્વર સદિ. ૪૪૮

સમ છંદ.

અનુદ્યુપ સ્ત્રિદ્યુપ બૃહતિ વળિ, જગતિ પંકિત ઉખણીક ;
ગાયત્રી સહ સમ એ, પન્ડિત વદત અધીક. ૪૪૯

સમ કાન્ડ રામાયણના.

બાળ અયોધ્યા કાન્ડ વળિ, ત્રીજો અરણ્ય ધાર ;
કિષ્કિન્ધા સુંદર અને, લંકા ઉત્તર સાર. ૪૫૦

સમ સુમ્યન સ્થળ.

અધર કપોળ લિલાટ દૃગ, ચિયુક કંઠને છાતિ ;
પ્રેમીજન એ સમ સ્થળ, કરતા સુમ્યન ખ્યાતિ. ૪૫૧

સમ સુખ.

ખાન પાન ગૃહ ત્રિયા સુત, નિરોગ સુજશ સ્વરૂપ ;
એ સાતે સુખ સમજિલે, કોવિદ કહે અનૂપ. ૪૫૨

સમ જાત જોતી.

શુકિત શંખ સૂકર અને, વેણૂ ફણિજ વખાણ ;
તિમિંગલ ગજ મુક્તા વદત, સમ જાતિ ઉર આણ. ૪૫૩

સમ જ્ઞાન ભૂમિકા ભેદ.

શુભ ધમ્મજા સુવિચારણા, તન માનસા પું ધાર ;
સત્વાપત્તિ વિચારિલે, અસંસકિત પ્રિયકાર. ૪૫૪
પદિ પદાર્થો ભાવિની, સમ્પન્ન તુરિયા જાણ ;
ન્યારા ન્યારા ભેદનું, કવિજન કરે વખાણ. ૪૫૫

ધમ્મજા લક્ષણ.

વિષય વિષે થઈ દીનતા, ગુરુ તીરથ અનુરાગ ;

કયા થવાણ કરવી ગમે, એ ધ્યજનો યાગ. ૪૫૬

વિચારણા લક્ષણ.

બીજી કહું વિચારણા, ઉપજ્યો તત્વ વિચાર ;
તે એકાન્તજ શોધતો, કહેનો આ સંસાર. ૪૫૭

તનુમાનસા લક્ષણ.

તનુમાનસા ત્રિજી ગણે, મનને પ્રસાદાર ;
સ્થિર થઇ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં, રાખે સદા વિચાર. ૪૫૮

સત્વાપત્તિ લક્ષણ.

ચોથી સત્વાપત્તિ છે, અનુભવ ઉદય અનૂપ ;
છૂટ્યું તન અભિમાન મેવ, નિથય કર્યું સ્વરૂપ. ૪૫૯

અસંસકિત લક્ષણ.

આતમ જગ એ શોભતાં, જ્યમ સિન્ધુમાં તરંગ ;
અસંસકિત એ ભૂમિકા, પંચમ પડિત રંગ. ૪૬૦

પદાર્થો અભાવિની લક્ષણ.

કહે પદાર્થ યુદ્ધિ લગિ, સૌનો થઇ અભાવ ;
તેહ પદાર્થ અભાવની, પછિ ભૂમિ દેખાવ. ૪૬૧

તુરીયા લક્ષણ.

ભાવા ભાવ નહીં કઈ, સમ્મત તુરિયા સાર ;
આગ્રહ નિગ્રહ જ્યાં નહીં, તો ક્યાં સાર અસાર. ૪૬૨

સપ્ત ભૂમિકા બીજી.

વિનય પત્રિકા ને વિષે, સપ્ત ભૂમિકા જાણ ;
ધ્યાર ઉપર એ કહું, જીવન પંચ પ્રમાણ. ૪૬૩
પ્રથમ કહે સૌ દીનતા, માન મર્યાદા જાણ ;
ભય દરશન ભસ્તન વળી, આશ્વાસન સુવખાણ. ૪૬૪

મનોરાજ્ય વરણન કરે, અતિ વિચાર મન આણું ;
સમ ભૂમિકા નામનું, કોવિદ કરે વખાણું. ૪૬૫

સમ ધાતુ સ્વામિ સહિત.

કંચન રૂપું તાત્ર વણિ, સીસું કલાઈ વિચાર ;
ધારો લોહું સ્વામિ જો, કમથી ગ્રહ ઋષિ સાર. ૪૬૬

સમ ઉપ ધાતુ.

અભ્રખ સોમલ મનસિલસુ, ગંધક ને હરતાલ ;
સુવર્ણમાખી ગેરુસહ, પ્રિય ઉપધાતુ સમાલ. ૪૬૭

સમ ગોત્ર તારક.

છપ્પય છંદ.

પિતા પક્ષ ચોવીશ, વીશ માતા વણિ જાણો ;
ત્રિયના સોળ પ્રમાણ, પુત્રિના ખાર વખાણો ;
એકાદશ કુળ ભગિનિ, દ્વાદશ કુળ પ્રિય ધારો ;
જનનિ પિતા કુળ અષ્ટ, સ્પષ્ટ શ્રુતિ ભેદ વિચારો ;
કુળ તારક એકશત એકજ, જવલ્લે જગમાં ચારે ;
નિત્ય કર્મ પંચ યજ્ઞો કરી, દલપતિ તારીને તરે. ૪૬૮

સમશ્રી વટલભ સપ્રદાયના ગાદીપતી.

દોહરા.

શ્રી ગિરિધર ગોવિંદ શ્રી, બાળકૃષ્ણ સુખ ધામ ;
શ્રી ગોકુળપતિ રઘુપતિ, યદુપતિ શ્રી ધનશ્યામ. ૪૬૯

સમ બહિર રતિ.

આલિંગન ચુમ્બન પરસ, મર્દન નખ રદ દાન ;
અધર પાન સહ બાણિયે, બહિરતિ સમ તું માન. ૪૭૦

સમ અંતર રતિ.

રિચત તિર્કસ સન્મુખ વિમુખ, અધ ઉર્ધ્વજ ઉત્તાન ;

સમ્પત્તિ રતિ સમન્વિયે, દલપતિ કહે ગુણવાન. ૩૭૧

સમ સૂર.

પડજ રિખભ ગાન્ધાર વળિ, મધ્યમ પંચમ જાણુ ;
ઘેવત અને નિખાદ સહ, એ સ્વર સમ વખાણુ. ૪૭૨

સમ પાન્ડવની અદ્વૌહિણી સેના પ્રમાણુ.

અયુત હસ્તિ શત રથ કલા, પ્રતિરથ તુરિ શત સાર ;
પ્રતિ તુરિ નૈર શત ધર્મની, અદ્વૌહિણી વિચાર. ૪૭૩

સમ વ્યસન.

મૃગયા ઘૂત રમત અને, માસ ભક્ષણે ખ્યાત ;
મધપાન ગુણિકા ગૃહે, પરત્રિય ચોરી સાત. ૪૭૪

અષ્ટ શ્રી મહાદેવની સ્વયં વ્યક્ત મૂર્તિ.

નીલેશ્વર કાલેશ્વરજ, વૈજનાથ રામેશ ;
ઉમરુનાથ કેદાર વળિ, ગોકર્ણુ સુવિદેશ. ૪૭૫

અષ્ટ શ્રી વિષ્ણુની સ્વયં વ્યક્ત મૂર્તિ.

બદ્રી પુષ્કર સુકાતે, રમા નાથ રંગ નાથ ;
સુકા કેશ વ્હાલા ગણો, અષ્ટમ દાકર નાથ. ૪૭૬

અષ્ટવિધ હરિહરની પૂજનીય પ્રતિમા વા સિંગ.

કાષ્ટ મૂર્તિ શિલ મૂર્તિ કહું, ચન્દન લેપન યુક્ત ;
ચિત્ર કાગળ ઉપર લખે, પ્રતિમા સુવર્ણુ યુક્ત. ૪૭૭
વળી મણીમય જાણિયે, ને મૃત્તિકા કહંત ;
રત્નમણિ સહિત હરિહરની, પ્રતિમા પૂજે સંત. ૪૭૮

વૈકુંઠના અષ્ટ દ્વારપાળ.

દ્વારપાળ કહું પૂર્વના, ચંડ અને સુપ્રચંડ ;
દક્ષિણના બે જાણિયે, ભદ્ર સુભદ્ર અખંડ. ૪૭૯

પશ્ચિમદ્વારે જય વિજય, કરે મુનીશ વખાણ ;
ઉત્તર ધાતા વિધાતા, દ્વારયાળ સુપ્રમાણ. ૪૮૦

અષ્ટ દેવ યોની.

કિન્નર ચારણુ યક્ષને, વિદ્યાધર ગાન્ધર્વ ;
સિદ્ધ યોગિ મુનિ અષ્ટ ધતિ, દેવ સમીપે સર્વ. ૪૮૧

અષ્ટ માતૃકા.

પ્રાહ્લી માહેશ્વરિ અને, કૌમારી વળિ જાણુ ;
પૈષ્ણવિ વારાહી ગુણી, ઇન્દ્રાણી ઉર આણુ. ૪૮૨
ચામુન્ડા છે સપ્તમી, મહાલક્ષ્મી મળિ અષ્ટ ;
માતા ધાતા જગતની, ભળે હરે સૌ કંટ. ૪૮૩

અષ્ટ સિદ્ધિ.

અણિમા મહિમા જાણિયે, લવિમા પ્રાપ્તિ વિચાર ;
પ્રકાશિક ને ઇશતા, અવસિત વસિતા સાર. ૪૮૪

અષ્ટ વિદ્યે માયા ભેદ.

ભૂમિ નીર પાવક પવન, અંબર મન યુદ્ધિ માન ;
અહંકાર મળિ અષ્ટમે, માયા ભેદ નિદાન. ૪૮૫

અષ્ટ વ્યાકરણ.

ઇન્દ્ર ચન્દ્ર સુ કાશિ કૃષ્ણ, આપિશલી વ્યાકર્ણ ;
શાકટાયન પાણિનિ અમર, વળિ જયતેન્દ્ર સુવર્ણ. ૪૮૬

અષ્ટ દિશા.

પૂર્વ અગ્નિ દક્ષિણ નિરુત, પશ્ચિમ વાવ્ય પ્રમાણ ;
ઉત્તર અને ઇશાન સહ, અષ્ટ દિશા ઉર આણુ. ૪૮૭

અષ્ટ દિશાના ગ્રહ.

રવિ ભાર્ગવ કુજ રાહુ શનિ, શશિ બુધ ગુરુ ક્રમ જાણુ ;
પૂર્વ આદિલક સૂર્યથી, અષ્ટ ગ્રહે નિરમાણુ. ૪૮૮

અષ્ટ દિગપાલ.

ઇન્દ્ર અગ્નિ યમ નૈરુત્તમ, વરુણ વાયુ ષડ્ દાસ ;
કુબેર ને ઈશાન સહ, અષ્ટ દેહ્યા દિગપાલ. ૪૮૯

અષ્ટ દીગયાળની અષ્ટ પુરી.

અમરાવતિ ભોગાવતી, નયનવતી વણિ સિદ્ધ ;
ગાન્ધર્વ સુ કાન્ધનવતી, અલક યશવતી પ્રસિદ્ધ. ૪૯૦

અષ્ટ દિગ્ગજ.

ઐરાવત અબ્રક અને, વામન કુમુદ સુકીડ ;
અન્નન પુષ્પો દન્ત ગજ, સાર્વ ભોમ સુપ્રતીક. ૪૯૧

ત્રીકંબુજની અષ્ટ પટરાણી.

પટરાણી કહું કૃષ્ણની, પ્રથમ રુકિમણી જાણુ ;
ખીજ જાન્યવતી કહી, સતભામા સુવખાણુ. ૪૯૨
કાલિન્દ્રી રવિની સુતા, અને મિત્ર વ્રંદજ ;
સત્યામદ્રા લક્ષ્મણુ, અષ્ટ કૃષ્ણ સુખ સાજ. ૪૯૩

સુસુક્ષ્મને અષ્ટ ત્યાગ વસ્તુ.

માયા મમતા મોહ મદ, રાગ દેવ ને કામ ;
દંભ સહિત એ આઠ તજિ, લહે સુક્તિ અભિરામ. ૪૯૪

અષ્ટ સ્ત્રી દૂષણ.

મિથ્યા ભાષણ શિશ્નતા, લોભ અશૌચ વિશેષ ;
માયા નિર્દય અસતતા, ત્રિષ દૂષણ અનમોલ. ૪૯૫

અષ્ટ પટલવી.

અલક નેત્ર કર ઔપધી, પુષ્પ શબ્દ વિખ્યાત ;
ડંકા વસ્તુ પદ્મવિ મહી, ચાતુર કરતા વાત. ૪૯૬

અષ્ટ ગ્રંથી અથવા આઠ ગાંઠ કુમેદ લોકોક્તિ.

મનસા પાયા કર્મણા, હસવું ચિતવવું નેક ;
ચલણ ચાતુરી આતુરી, આઠે ગાંઠ વિશેક. ૪૯૭

અષ્ટ વસુ.

દ્રાણુ પ્રાણુ ધ્રુવ ચક્રને, અગ્નિ દોષ વસુ જાણુ ;
વળિ વિલાવ વસુ કહત સુનિ, અષ્ટ વસુ ઉર આણુ. ૪૯૮

અષ્ટ કૂળ ઉરગ અથવા નાગ.

પ્રથમ અનન્તક સૌ કહે, વાસુકિ તક્ષક લેખ ;
કર કોટક વળિ જાણિયે, સંખ કુલિકસુ વિશેષ. ૪૯૯
પદ્મક મહા પદ્મક ગણે, એલાપત્રક જાણુ ;
અષ્ટ કૂળ એ નાગનાં, દલપતિ કરે વખાણુ. ૫૦૦

અષ્ટ ભૈરવ.

અસિત અંગ વળિ ચન્ડ કહું, ઉન્મત ક્રોધ સુભટ ;
કપાલિ ભીષણ ને વળી, સંહારક સહ અષ્ટ. ૫૦૧

અષ્ટ વિધ મૈથુન.

સર્વ સાગ સંકલ્પ રતિ, તનમય ગુપ્ત વિચાર ;
કીર્તન સ્મરણ સુનિરખવું, મૈથુન અષ્ટ પ્રકાર. ૫૦૨

અષ્ટ લજ્જા વર્ણનીય.

ગીત કવિત ભણતાં અને, નૃત્ય યુક્ત વ્યવહાર ;
અહાર અને સંવાદમાં, લજ્જા અષ્ટ નિવાર. ૫૦૩

અષ્ટ ત્યાગનીય.

લોભી વ્યસની રૌદ્રમય, નિર્ગુણ કૂર કઠોર ;
મહામૂઢ અન્યાયિ નર, સાગ નિલ ઉઠિ ભોર. ૫૦૪

ભારત પ્રકટ વ્યાસે વખાણ્યું ચંદ્ર વંશ વિખ્યાતછે,
 તથા સદસ્ય વર્ષો પછી રાકે શાન્તિવાહન પ્રખ્યાતછે. ૧
 ગોદેસ કુચ ગાદી વડી ભાવાખ્ય પૂર વસાવતા,
 રાકેવંત દુષોદ્ધન રતી શ્રીભાવસિંહ પ્રકાશના;
 રાકે વેદ ચતુર મુખ રસ આદિ શશિ ઉલ્લાસતાં,
 મુ મુદ્ધર્ત માધવ અક્ષય તુલિયા અવિચળ પદ અવિરોધતાં. ૨
 દિવસ પ્રતિ ચટની કળા નયમ ચંદ્રની પ્રિયકર ચતી,
 ઉત્તરોત્તર ત્યમ રાજ્ય વંશ કળા ઉત્તરે વૈ છતી;
 અક્ષય રાજ થકી ઉચ્ચ શ્રીવખતસિંહ વખાણાયછે.
 રાજ્ય વધારણ શરના શ્રીવિજયસિંહ ગણાયછે. ૩
 શ્રીભાવસિંહ વા દાગિરાજ્ય શ્રીજશવંત વખાણિયે,
 શ્રીજયેશ્વરને મોતિયાગમુધામ નવિન પ્રમાણિયે;
 શ્રીગૌરિશંકર શુભિ આમાને અમર પૂર્ણ પ્રસારીયો,
 આખાં રાજ્ય કરી વજરવી વસુલાત વધારીયો. ૪
 શ્રીજશવંત થકી મુખ્યતા પ્રભાકર સમરાજતી,
 મહારાજ પદ યુગ શ્રીતખ્તેશ કીર્તિ વિરાજતી;
 પ્રિય સ્વચ્છ માર્ગ વિશાળ રોના નગરતી શુભ અભિનવી,
 નેષ્ટ ન્યાય વિદ્યા ધામ પ્રિયકર વિખાણે શૂં શૂં કવી. ૫
 વ્યાપાર વૃદ્ધિ પમાડ્યા શુભ યદર લાતિ નવચ કરી,
 ધરાડિ કર વસુલાત સ્વખેદુત જન સુખે પ્રીતી ધરી;
 નગર જન સુખકર સ્વચ્છ નદિના પ્રવાહન લાવિયા,
 શ્રી ગૌરીશંકર સરોવરથી પ્રભ જન મન લાવિયા. ૬
 વળિ દક્ષ સમિત શામલ સ્વતંત્રે વ્યવસ્થા રૂઢી રચી,
 સર્વવંતે પ્રભ સુખકર ન્યાયનીતિ મનગી ચવી;
 રાજકુમાર કોલેજમાં પ્રિય વિદ્યામાં સરસા પણે,
 મુનિય રાજકુમાર મુખ્યે સમાલક્ષ ખચ્યા લણે. ૭
 બાળાપણથી ઉદારતા શુભ રાજ ચોખ્ય વિરાજતાં,
 દેશે દેશ પ્રવાસ કર્યો શુભ પ્રીતિ જન યસ ઇચ્છતાં;

અષ્ટ-વસ્તુ સ્વીવારે ત્યાગનીય.

તેલ તક તામ્બુળને, ઉષ્ણોદક-સુપલંગ ;
દાતણુ નિશિ ભોજન લવણુ, ત્યાગિ કરો સતસંગ. ૫૦૫

અષ્ટ કન્યા વર વર્જનીય.

નિકટ દૂર-વણિ અતિ નિકટ, મહાધની ધન હીણુ ;
કન્યા દેય ન અષ્ટને, કૃપણુ-દીન શઠ ક્ષીણુ. ૫૦૬

અષ્ટ ઊપદ્રવીપ.

અરિલ છંદ.

સ્વર્ણપ્રસ્થને-ચંદ્ર, શુક્લ વણિ જાણિયે ;
આવર્તન રમણુક, ઉપદ્રવીપ વખાણિયે ;
મંદર હરિણુ સુ પાંચ, જન્ય શુભ નામ છે ;
(હરિહાં) સિંહલ લંકા અષ્ટ, સ્પષ્ટ વિશ્રામછે. ૫૦૭

અષ્ટ વર્જોચ્ચાર સ્થાન.

નાભિ હૃદય ગ્રિવ શિર અધર, નાક તાળુ સહ સાત ;
રસના મૂળ સહિત વદે, વાણિ સ્થાન વિખ્યાત. ૫૦૮

અષ્ટ મહાતીર્થ.

અગ્નિ કામ્ય અરણ્યકા, પ્રયાગ શુદ્ધ પ્રભાસ ;
તીર્થ કાશિને દ્વારિકાં, કલ્યાં પ્રકાશ પ્રકાશ. ૫૦૯

અષ્ટ રંગ ગંજીશ.

સુરખ ઘરાત કુમાસને, ચંગ ન્યૂન સુખ સાર ,
તાજ સુપેત શુલામ વણિ, તેગ અધિક પ્રિયકાર. ૫૧૦

અષ્ટરાજ સેવા દર્શન સમય.

પ્રથમ મંગળા ને વળી, ખીજે કહું શૃંગાર ;
ગોવાળ ત્રિજે ગણ ચતુર, રાજ ભોગ સુવિચાર. ૫૧૧

ઉત્થાપન પછિ ભોગના, સંધ્યાતી સુખદાય ;
શયન સહિત એ અષ્ટ ગણિ, જન દર્શણને જાય. ૫૧૨

સાષ્ટાંગ પ્રણામ વિધિ.

શિર દૃષ્ટી ઉર મન વચન, કર જનૂ પદ અષ્ટ ;
હરિહરને સાષ્ટાંગ સહ, પ્રણામ વિધિ કહિ સ્પષ્ટ. ૫૧૩

અષ્ટ ધાતુ ઉત્પત્તિ.

અરિલ છંદ.

કલાષ્ટ સીસૂં વિર્ય જાણિલે ઇન્દ્રનું,
શિવ પારદ સતિ ગન્ધક કનક સુચન્દ્રનું ;
રવિ રૂપું હજધરનું અશ્વપ્ત જાણિયે,
(હરિહર) લક્ષ્મી મનસિલ હરિ હરતાલ પ્રમાણિયે. ૫૧૪

અષ્ટ ગંધ.

દોહરા.

કુમકુમ કેશર કરતુરી, અગર તગર કરપૂર ;
મળિયાગર ચંદન અને, સોંધા મુગન્ધ શૂર. ૫૧૫

અષ્ટ દગ્ધાક્ષર ભેદ.

હુ ઝ ધ ન ધ લ ર ખ આહ છે, દગ્ધાક્ષર કવિ લેખ ;
નર કવિતામાં પ્રથમ પદ, ધરતા વિધન વિશેષ. ૫૧૬

અષ્ટ દગ્ધાક્ષર કૃળ.

સોરઠો.

હુ ધન હાનિ ઝ કલેશ, ધ તન ધાત ન વિલાસ ક્ષય ;
ધ ગૃહશુન્ય લ વિદેશ, ર તનરોગ ખ મરણ કરણ. ૫૧૭

અષ્ટ ગણ રૂપ દેવ કૃળ વર્ણ વંશ પ્રત્યેકના પદંગ.

મગણનું ઉદાહરણ.

(દોહરા).

ત્રણ ગુરુ રૂપ ક્ષિતિ દેવતા, શ્રીકૃળ સ્વેત સુરંગ ;

બ્રહ્મ મૂખ દ્વિજ વંસમાં, મગણ ઉદય પ્રિય અંગ. ૫૧૮

નગણનું ઉદાહરણ.

ત્રિલઘુ રૂપ સુર સ્વર્ગ કુળ, યશધી ચિત્ર વખાણ ;
બ્રહ્મ, બાહુ કુળ ક્ષત્રિમાં, નગણ ઉદય વિધિ જાણ. ૫૧૯

ભગણનું ઉદાહરણ.

ભગણ આદિ ગુરુ ચંદ્ર સુર, કુળ યશ કરત પ્રશંસ ;
પિત્ત વર્ણ પોષ્ટ સમો, વળિ વિદ્યાધર વંશ. ૫૨૦

યગણનું ઉદાહરણ.

રૂપ આદિ લઘુ સલિલ સુર, કુળ આગૂર વિચાર ;
શ્યામ રંગ ધનશ્યામ સમ, વૈશ્ય વંશ ચિત્ર ધાર. ૫૨૧

જગણનું ઉદાહરણ.

રૂપ મધ્ય ગુરુ સુરજ સુર, રોગદ પિત્ત સુખાણ ;
પવન પુત્ર કુળ કવિ ગણે, જગણ ઉદય ઉર આણ. ૫૨૨

રગણનું ઉદાહરણ.

રગણ મધ્ય લઘુ અસિ સુર, કુળ વિનાશ કુળ કાળ ;
રક્ત વર્ણ કવિજન કહે, રગણ ઉદય સંભાળ. ૫૨૩

સગણનું ઉદાહરણ.

સગણ અંત ગુરુ પવન સુર, કુળ વિદેશ દુઃખદાહ ;
પવન વંશ છે નિલ વરણ, સગણ ઉદય પ્રિય ભાષ. ૫૨૪

તગણનું ઉદાહરણ.

તગણ અંત લઘુ દેવ નભ, શુન્ય કુળ વરણ શ્યામ ;
ઉમતી કવ્યાદ કુળ, ઉદય-તગણ ગણ નામ. ૫૨૫

અષ્ટ ગણના રૂપી.

અરિહ છંદ

મન ભય જર સત અષ્ટ ગણ સુક્રમ જાણિયે,
કસ્યપ કવિ અંગિરા અત્રિ સુપ્રમાણિયે ;
ગૌતમ કૃત્મ મુકૌશિક વસિષ્ઠ ક્રમ તથા,
(હરિહો) હરિ પર્વેક શેષથી શુરૂડે સુંણિ કયા. પર૬

અથ અક્ષર ગણ સંખ્યા નામ રૂપ દેવતા કૃળ વર્ણ વંશ મિત્રાદિ કૃળ
સહિત અષ્ટાંગ.

પ્રકાર	ગણનામ.	રૂપ.	દેવ.	કૃળ.	વર્ણ.	વંશ.	મિત્રાદિ.	ફલ.
૧	ભગણ.	૩૩૩	મહી.	લક્ષ્મી.	સ્વેત.	પ્રાહ્મણ.	મિત્ર.	શુભ.
૨	નગણ.	૧૧૧	સ્વર્ગ.	મુદ્ધિ.	ચિત્ર.	ક્ષત્રિય.	મિત્ર.	શુભ.
૩	ભગણ.	૩૧૧	શશિ.	યશ.	પિત્ત.	વિદ્યાધર	દાસ.	શુભ.
૪	યગણ.	૧૩૩	સલિલ.	આયુ.	સ્થામ.	વૈશ્ય.	દાસ.	શુભ.
૫	જગણ.	૧૩૧	રવિ.	રોગ.	પિત્ત.	પવન.	ઉદાશ.	અશુભ
૬	રગણ.	૩૧૩	અગ્નિ.	દાહ બીનાશ.	રક્ત.	અગ્નિ.	શત્રુ.	અશુભ
૭	સગણ.	૧૧૩	વાયુ.	વિદેશ.	નિલ.	વાયુ.	શત્રુ.	અશુભ
૮	તગણ.	૩૩૧	નભ.	શુન્ય.	સ્થામ.	કલ્યાદ.	ઉદાશ.	અશુભ

દ્વિગણ વિચાર.

દોહરા.

મગણ નગણ બે મિત્ર છે, ભગણ યગણ બે દાસ ;
રગણ સગણ બે શત્રુ છે, જગણ તગણ ઉદાસ. પર૭

શુભાશુભ ગણ વિચાર.

મગણ નગણ ને ભગણ વળિ, યગણ શુભ તું વિચાર ;
જગણ રગણ ને સગણ વળિ, તગણ અશુભ સરદાર. પર૮

દ્વિગણનાં ફળ.

મિત્ર મિત્ર ભેળા રહે, તો ત્યાં લક્ષ્મી વાસ ;
 મિત્ર દાસ ભેળા રહે, તો જય પામે ખાસ. ૫૨૯
 દાસ દાસને મિત્ર એ, મળવે મળતી સિદ્ધિ ;
 ઉદાસ મિત્ર ત્યાં એકલા, સાધારણ ફળ રિદ્ધિ. ૫૩૦
 ઉદાસ દાસ અને રિપૂ, સાથે ઉદાસ હોય ;
 મિત્રરિપૂ ત્રણ જોડએ, ભેળી ત્યાં દુષ્પ જોય. ૫૩૧
 દાસ અનેજ ઉદાસ વળિ, શત્રુ શત્રુ દુષ્પકાર ;
 મિત્ર ઉદાસ જુગલ મળ્યે, હાનિ મહાચિત ધાર. ૫૩૨
 દાસ રિપૂજ ઉદાસને, ઉદાસ મળતા હોય ;
 નેરિપુ મિત્ર જુગલ મળે, ત્યાં ફળ ઉર્ધ્ધ્વ જોય. ૫૩૩
 રિપૂ દાસ બે એકલા, તવ ત્યાં સ્ત્રીનો નાશ ;
 પૂર્વ ગ્રંથ કરતા કહે, ગુણિ નવ થઇશ નિરાશ. ૫૩૪

અથ મિત્રાદિ જુગલ ફળ વિચાર દર્શક.

૧	મિત્ર. મિત્ર.	.....	લક્ષ્મીદાયક.	શુભ.
૨	મિત્ર. દાસ.	.....	જયદાયક.	શુભ.
૩	દાસ. દાસ.	દાસ. મિત્ર.	સિદ્ધિદાયક.	શુભ.
૪	ઉદાસ. મિત્ર.	.....	સાધારણ.	મધ્યમ.
૫	ઉદાસ. દાસ.	રિપુ. ઉદાસ. મિત્ર. રિપુ.	દુઃખદાયક.	અશુભ.
૬	ઉદાસ. રિપુ.	.....	કુળરોધક.	અશુભ.
૭	દાસ. ઉદાસ.	રિપુ. રિપુ. મિત્ર ઉદાસ.	હાનીકારક.	અશુભ.
૮	દાસ. રિપુ.	ઉદાસ ઉદાસ. રિપુ મિત્ર.	વિક્ષણકારક.	અશુભ.
૯	રિપુ. દાસ.	.....	સ્ત્રીનાશક.	અશુભ.

નાગ પિંગળે માત્રા ગણ ભેદ.

માત્રા ગણ મસ જલન છે, લુ પવન રવિ શશિ સ્વર્ગ ;
 દેવ સુ ફળ ત્રિ વિદેશ પિડ, જશ યુદ્ધી શુભ વર્ગ. ૫૩૫

એ ગુરુ મગણ નગણ ચતુર, લઘુ એ નાગ પ્રમાણ ;
 ભગણ આદિગુરુ જગણમાં, મધ્ય ગુરુ પ્રિય જાણ. ૫૩૬
 અંત ગુરુ ગણિ સગણમાં, પંચ વિધી ગણુ પેખ ;
 મિત્ર શત્રુ દાસાદિકૃળ, આગળ કલાં વિશેષ. ૫૩૭

અથ માત્રાગણ સંખ્યા નામ રૂપ દેવતા કૃળ વર્ણ વંશ
 મિત્રાદિ કૃળ સહીત અષ્ટાંગ.

સંખ્યા	ગણનામ.	રૂપ.	દેવ.	કૃળ.	વર્ણ.	વંશ.	મિત્રાદિ.	કૃળ.
૧	મગણ.	૩૩	મહી.	લક્ષ્મી.	સ્વેત.	બ્રાહ્મણ.	મિત્ર.	શુભ.
૨	સગણ.	૧૧૩	વાયુ.	વિદેશ.	નિલ.	વાયુ.	રિપુ.	અશુભ.
૩	જગણ.	૧૩૧	રવિ.	રોગ.	પિત્ત.	પવન.	ઉદાસ.	અશુભ.
૪	ભગણ.	૩૧૧	શશિ.	યશ.	પિત્ત.	વિદ્યાધર.	દાસ.	શુભ.
૫	નગણ.	૧૧૧૧	સ્વર્ગ.	બુદ્ધિ.	ચિત્ર.	ક્ષત્રિય.	મિત્ર.	શુભ.

અષ્ટ ગણુ વૈરાગ ઉભયાર્થે યોગ.

મન ભય તજરસ છે નહીં, એહ જુડો સંસાર ;
 ગુરુ લઘુ દાસ ઉદાસ વળિ, શત્રુ મિત્ર અપાર. ૫૩૮
 ગુરુમાં ગુરુતા છે નહીં, લઘુમાં અતિ લઘુતાઈ ;
 દાસ ઉદાસ મુમિત્ર તે, થાય શત્રુ સમ ભાઈ. ૫૩૯

અષ્ટ ગણનાં અષ્ટ વાહન.

મન ભય જરસત ગણનાણાં, વાહન કમથી જાણ ;
 હસ્તિ હંસ હય રથ અને, પદાતિ પરમ વખાણ. ૫૪૦
 વરાહને સારંગ વળિ, કુમ્ભ અષ્ટમે લેખ ;
 મન ભઆદિ કમથી કલાં, ગણુ વાહન ગુણિ પેખ. ૫૪૧

પ્રત્યેક રાગના અષ્ટ પુત્ર ભેદ.

પ્રથમ ભૈરવ રાગના અષ્ટ પુત્ર.

હરખ તિલક ને પૂરિયા, વા કહેતા બંગાળ ;
માધવ સોહા પુત્રને, કહેતા સોહુ રસાળ. ૫૪૨
બલનંદન બલિનાહછે, મધુ પંચમ સહ સ્પષ્ટ ;
આદિ રાગ ભૈરવ તણા, પુત્ર કહ્યા એ અષ્ટ. ૫૪૩

મેઘમલાર રાગના અષ્ટ પુત્ર.

બલન્ધર સારંગને, નરનારાયણ બાણ ;
નટ ને નંદનારાયણ, કહિજન કરત વખાણ. ૫૪૪
કલ્યાણ સંકરાભરણ, ગબધર ગંધાર ;
સહા સહ એ મેઘના, અષ્ટ પુત્ર પ્રિયકાર. ૫૪૫

શ્રી રાગના અષ્ટ પુત્ર.

સિન્ધુ માણુ વા માલવ, ગૌડ કુમ્ભ સહ ચાર ;
ગુણસાગર ગંભીર વણિ, સંકર સમ વિચાર. ૫૪૬
કૈક કહે બેહાગડો, બિહાગરાનું નામ ;
અષ્ટ પુત્ર શ્રીરાગના, તેમ અષ્ટ છે વામ. ૫૪૭

માલકોપ રાગના અષ્ટ પુત્ર.

મારૂ મેવાડો પ્રબળ, બર બર વા બરહંસ ;
બ્રમર અને ચંદ્રક ભલા, દલપતી કરે પ્રશંસ. ૫૪૮
બોખર ને શુભ નંદ એ, માલ કોપના તન્ન ;
પ્રિય પન્ડિત મત દેખતાં, તૂમ ન થાયે મન્ન. ૫૪૯

હિંડોલ રાગના અષ્ટ પુત્ર.

ચંદ્રબિમ્બ આનંદને, મંગળ શોભા ચાર ;
બિલાસ વા ભારકર ભણે, વણિ વિનોદ પ્રિયકાર. ૫૫૦
ગૌરા પ્રધાન અષ્ટ એ, હિંડોલ કેરા સૂત ;
દલપતિરામ પ્રકટ કરે, સમજે હોય સપૂત. ૫૫૧

દીપક રાગના અષ્ટ પુત્ર.

કુન્તલ કુમલ સુકુસુમને, કુસુભ કહે કૈ એક ;
અષ્ટક રામ વિહેલ વળિ, હિમાલ વદતા નેક. ૫૫૨
કલિંગ કલિંદ કો કહે, દેશ દેશમાં ફેર ;
દીપક સુત એ અષ્ટછે, સૌને માથે મેર. ૫૫૩

પ્રત્યેક રાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ ભેદ.
પ્રથમ ભૈરવ રાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

વિરાવળી સોહા સુણી, કનિહારિ વા કુમારિ ;
ભલ ગુજરી સુપતંગડી, સોરઠિ સહ પ્રિય નારિ. ૫૫૪
અંદાહી ને મેરવી, ભૈરવ પુત્રનિરુપ ;
ભરત મત પ્રમાણે કહી, એહ ભારણ અષ્ટ. ૫૫૫

મેઘ મલાર રાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

કરણાટ વા કરણાટિછે, ગૌરી વિહારિ વામ ;
પરજ અને નટમંજરી, વા મઠમંજરિ નામ. ૫૫૬
સુધના વા સુધનાટ જો, માંઝ અને કરનારિ ;
મેઘ મલાર સુપુત્રની, કહિ ભારણ વિચારિ. ૫૫૭

શ્રીરાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

મારવિ વાછે મ્હાડતે, વિજયા કુમ્ભી સાર ;
સિરો સોહની ક્ષેમ વા, ક્ષીમ ચતુર ચિત ધાર. ૫૫૮
સહસ્રશિરપા ધ્યાનજી, રૂપ રૂપના ધામ ;
શ્રીરાગના સુપુત્રની, અષ્ટ ભારણ નામ. ૫૫૯

માલ કોષ રાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

ધનાસરીને જેતશ્રી, ક્રમેદી ગંધારિ ;
શુદ્ધરાસિને કો કહે, સુધરાની સુવિચારિ. ૫૬૦
દુર્ગા ભીમ પલાસિ સહ, સમ ગણત સકુમારિ ;
માલશ્રી વા માલસરિ, અષ્ટ ભારણ ચારિ. ૫૬૧

હિંડોલ રાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

કેરવિ વા કિરવી કહે, લિલાવતી સોહાય ;
પાર્યતિ પૂર્વા ચૈતિ વણિ, સરસ્વતી કહેવાય. ૫૬૨
દેવગિરિને દિક્ષોગિરી, કહે કો કળાવંત ;
તશુણ સહિત શુભ ભારણ, અષ્ટ સુ કહિ ધિમંત. ૫૬૩

દીપકરાગના અષ્ટ પુત્રની અષ્ટ ભારણ.

મંગળગુજરૈ મનોહરા, અહિરિ એમન હમીર ;
માલ ગુજરિ ભોપાલિ વણિ, જય જયવંતિ સુધીર. ૫૬૪
દીપકના પુત્રો તણી, અષ્ટ ભારણ લેખ ;
ભરતાચાર્ય મતે સુગમ, ચતુર વિચારી પેખ. ૫૬૫

રાવણના અષ્ટ પ્રધાન.

તુંગ અને મહાતુંગ વણિ, સંખર ને જલદામ ;
અરિદહન સુકન્ધર અને, મહેન્દ્ર ચૂડ સુનામ. ૫૬૬
રામચંદ્ર સન્મુખ થયો, નાયક મૂંડ સુખાણ ;
અષ્ટ પ્રધાન રાવણતણા, રામાયણુચિ પ્રમાણ. ૫૬૭

અષ્ટ મહા નાયિકા.

સ્વાધિનપતિકા ઉલ્કલા, વાસકસન્ધ્યા નામ ;
અભિસન્ધિતા વખાણિયે, વળી અનિડતા વામ. ૫૬૮
દલપતિ ત્રિપ્રલખ્યા અને, પ્રોપિતપતિકા સાર ;
અભિ સારિકા સુઅષ્ટ એ, શુભ નાયિકા વિચાર. ૫૬૯.

કોવિના અષ્ટ ગણ સમૂહ.

પૈશુન્ય સાહસ અને, ધર્ષો દ્રોહ વિચાર ;
અસુયાને અર્થ દૂષણ, કટૂ વચન વણિ માર. ૫૭૦

અષ્ટ સાત્વિક ભાવ.

સ્વેદ કંપ સ્વર ભંગ વણિ, સ્તમ્ભ વિવર્ણુ બનાવ ;
રોમ હર્ષ અત્યૂ પ્રલય, આઠે સાત્વિક ભાવ. ૫૭૧

અષ્ટ કુળ પર્વત.

મેરુ ગંધમાદન અને, મહાનિલાદ્રિ વખાણ ;
સુ ઉદયાચળ અસ્તાચળ, વિંધ્ય હિમગિરિ પ્રમાણ. ૫૭૨
સુવેલ સહ એ અષ્ટ કુળ, પર્વત કહ્યા સુ લેખ ;
વખાણતા સામાન્ય જન, તેમ ઋષી મુનિ પેખ. ૫૭૩

દેવકીજીના અષ્ટ પુત્ર.

કીર્તીમત્ત સુખેણુ વળિ, ભદ્રસેન અર્જુન ;
સમ્મર્દન ને ભદ્રશ્રી, રામકૃષ્ણ સ્તવમન. ૫૭૪

કૃષ્ણના અષ્ટ સખા.

સુરદાસ કુમ્ભન અને, કૃષ્ણ સુપરમાનંદ ;
નંદ અતુર્ભુજદાસ વળિ, સુબલ સુદામા વ્રંદ. ૫૭૫

અષ્ટાંગ યોગ.

યમ પછિ નિયમ વખાણતા, આસન પ્રાણાયામ ;
પ્રત્યાહાર સુધારણા, ધ્યાન સમાધિ સુધામ. ૫૭૬
આસન સૌ રોગો હરે, પાપને પ્રાણાયામ ;
પ્રત્યાહારસુ પ્રતિ હરે, મનવિકારના કામ. ૫૭૭
ધારણ કૃણ મન ધીરતા, અદ્ભુત પ્રભુતા ધ્યાન ;
પામે મોક્ષ સમાધિથી, પુણ્ય પાપ તજિ માન. ૫૭૮

યમ.

સત્ય અહિંસા આરજવ, વળિ આસ્તેય વિચાર ;
બ્રહ્મચર્ય ધૃતિ ક્ષમ દયા, વળિ પરિમિત આહાર. ૫૭૯

નિયમ.

આસ્તિક તપ સંતોષ ને, દાન સુપૂજન ગ્રેમ ;
સિદ્ધાન્ત શ્રવણ લાજ મતિ, જાપ હોમ દશ નેમ. ૫૮૦

દુર્ગુણથી રહિ દૂર સદ્ગુણથી શરિર શોભાવતા,
 યથા નથી યાનાર નથી તખ્તેશ સમ મનમાનતા. ૮
 અધિરાજ શ્રીમહારાણિની પ્રિય બુધ્ધિભિમાં જય મેળવ્યો,
 ઈચ્છાડ આદિ પ્રદેશમાં જો નવિન શ્રીપદ કળવ્યો ;
 ફરિ દામ દામ ઉદારતા શુભ કામમાં શોભે વડી,
 બહુ બાંધકામ વિરાજતાં જન સ્મર્યું કરત ધડી ધડી. ૯
 મન્નેશ્વરો સદ્ગુણ્યાહિક રાજ્ય નગર શૃંગારતા,
 પ્રિય યોગ્યવાત સલાહ શાંતિ વિશેષ રાજ્ય વધારતા ;
 પ્રતાપિ વિઠ્ઠલદાસ આદિ લે શોભતા સરદારમાં,
 પ્રીતિ યુક્તથી રાજકાળે પ્રયાશ અધિક ઉદારમાં. ૧૦
 સરોવરથી નળ વધારિજન પાણિથી સુખિયાં કર્યાં,
 શ્રીરાજબાગ નિહાળિ જોતાં પ્રજાજન મનડાં કર્યાં ;
 સાંજે યશસ્વી ખ્યાનડ વાગતાં બાગરચના બહુ ઘર્ય,
 જો પક્ષિ પચ્છ બહુ ભાતના ત્રણ સિંહ વ્યાઘ્રાદિક જઈ. ૧૧
 ચેતરંગિ મયૂર નિહાળિ આશ્ચર્ય પામે મન થકી,
 સૈન્યરિગૂ સુલટ શત ની મધ્યાને છુટતી વડી ;
 બાપાર વૃદ્ધિ પમાડવા રચિ રેલવે સુખકર પ્રભા,
 અમરાપુરી સમ સુંદર વ્યુહજો રાજ્યખલેલ ઉપર ઉભા. ૧૨
 શુભ નગર પ્રાંત મહીં નવાણે નવિન રસ્તા સેતુઓ,
 રાજ્ય પર્માર્થ વિચાર શોભા આજિ ઉપર અવિચળ બુઓ ;
 શ્રીભાવનગર બંદરે સાંજે દિવાદાંડિ પ્રકટે દિપક,
 સ્વેત સખરસ ઓધ સુકોર્તિ વિરાજતી શ્રી નૃપ કુપક. ૧૩
 શ્રીભાવસિંહ યુવરાજ મંગળસિંહ જોડી શોભતી,
 માનિરાજબા કન્યાશાળા નગરમાં યુગ આપતી ;
 દિવાન શામલદાસ કોલેજ રમ્ય રચણપર રાજતી,
 નવિ હારિપટલ તખ્તેશ છવિ મહાશરમધ્ય વિરાજતી. ૧૪
 આયુષ્ય વાધો અતિઘમ્ પ્રિય રાજ્ય વૃદ્ધિ દિને દિને,
 કલત્ર પુત્ર ગજ હય રથ પદ ચર કુશલ અન્ન શસ્ત્રાદિને ;
 ધન ધાન્ય વૃદ્ધિ વિજય યશ વાધો મહારાજ તખ્તેશના,
 આશીષ દલપતિરામ જન સૌરાષ્ટ્ર ગુર્જર દેશના. ૧૫

યોગાસન.

લક્ષ્યોર્થાશી આસન, જીવયોનિ ઇતિ જાણુ ;
પણુ યોર્થાશી મુખ્ય છે, તેહમાં બેય વખાણુ. ૫૮૧

સિદ્ધાસન.

એડી ડાબા પાગની, યોનિ સ્થાન દ્રઢ રાખિ ;
તેમજ જમણી એડિને, અંડ ઉપર દે નાખિ. ૫૮૨
સમ વિચલ કરિ દૃષ્ટિથી, બ્રહ્મકૃતિ મધ્યમાં જોય ;
ઉદરે મોક્ષ કપાટ જવ, તવ સિદ્ધાસન સોલ. ૫૮૩

બદ્ધપદ્માસન.

વામ ઝંઘ પર દક્ષપગ, દક્ષ ઝંઘ પર વામ ;
વળિ પિઠ પાછળ કરયિ ગ્રહિ, પાદાંગુલ દમામ. ૫૮૪
ચિત્તુક વક્ષસ્થળ લાવિને, નાસિકાગ્ર પર ચક્ષ ;
રોગ હરણુ મુખ સિદ્ધિકર, બદ્ધપદ્માસન લક્ષ. ૫૮૫

પ્રાણાયામ.

શ્વાસ ખેંચિ પૂરે ઉદર, પૂરક એહ પ્રમાણુ ;
રોકિ રાખવો વાયુને, તે કુંભક તૂં જાણુ. ૫૮૬
તજિ દેવો તે પવનને, રેચક જાણુ સુજાણુ ;
પ્રાણાયામ વિધાનનું, ત્રિવિધ નામયિ વખાણુ. ૫૮૭

પ્રત્યાહાર.

ધનિય મન વશ રાખવાં, પ્રત્યાહાર સુજોય ;

ધારણા.

એક સમ ચિત લાવવું, તેહ ધારણા સોલ. ૫૮૮

ધ્યાન.

ચિત લાગ્યો લાગ્યો રહે, ધ્યાન કહે કવિ તેહ ;

સમાધિ,

ધ્યેયસુ પૂરણુ ભાસવું, જાણુ સમાધી એહ. ૫૮૯.

વેદપઠન અષ્ટ વિકૃતિનામઃ

પ્રથમ જટા^૧ માલા^૨ શિખા,^૩ વળિ લેખા^૪ ધ્વજ^૫ જાણુ ;
દન્ડ કમ^૬ રથ^૭ ધન^૮ સહિત, અષ્ટ વિકૃતિ વખાણુ. ૫૯૦.

નવદુર્ગા.

સુભગ શૈલ પુત્રી અને, બ્રહ્મચારિણી જાણુ ;
ચરણ ચંદ્રધન્ડા રમરી, કુંભાનૂડા ઉર આણુ. ૫૯૧.
સ્કન્ધમાતૃકાલ્પાચી, કાળરાત્રિનું ધ્યાન ;
મહાગૌરિને સિદ્ધિદા, નવદુર્ગા પ્રિય માન. ૫૯૨.

નવનિધિ.

મહાપદ્મ તે પદ્મ કહું, કચ્છપ વળી સુકુંદ ;
ખર્વ શંખને ખકર ગણુ, લીલા જાણુતું કુંદ. ૫૯૩

નવ નાડી.

છડા પિંગળા સુદમણા, પયશ્વતી સુભણુંત ;
ગંધારી ગણુ પાંચમી, શંખિનિ લક્ષણુ વંત. ૫૯૪
પુટુષા અને અલંબુકા, કુહુકા સહ નવ નાડિ ;
કવિ યોગી મુનિ જાણુતા, એક ન લહે અનાડિ. ૫૯૫
છડા પિંગળા પ્રગટછે, ચંદ્ર સૂર્યથિ પ્રમાણુ ;
જન્મણે સૂર્ય ડાબે શશી, મધ્ય શુદ્ધમણા જાણુ. ૫૯૬
પ્રાણુ અપાન સ્વરૂપ જિવ, છડા પિંગળા માંહિ ;
જોઅધ ઉર્ધ્વ વહે ગ્રહે, અવર પંચ તે નાંહિ. ૫૯૭

સોહં શબ્દ વિચાર.

ખંડાર સકાર કહાડેજતે, પેઠે યાચ હકાર ;
અજપા જપ એ જપત જિવ, નિરાદિન વિના વિચાર. ૫૯૮

સુદેહ ૩૫ દેવાલય, પ્રલગાતમાં દેવ ;
 નિર્માણ અવિદ્યા કાર્યને, પૂજ સાગિ અહોવ. ૫૮૯
 જે પૂરણ પરબ્રહ્મતે, પ્રલગાતમા જાણુ ;
 સોહં સોહં શબ્દ ભણિ, નિશદિન પૂજિ વખાણુ. ૬૦૦
 તે ઇન્દ્રને જાણિયે, અહં શબ્દ ગણિ હવ ;
 સોહં તજિ રહિ એકરસ, બ્રહ્મ હવ નહિં સીવ. ૬૦૧

શ્વાસ પ્રમાણ.

શ્વાસ બાણ કોટી તણો, આયુષ્ય જાણુ સુ જાણુ ;
 શ્વાસ વિતે તવ માનવું, મૃત્યુ નામ પ્રમાણુ. ૬૦૨
 ઋપિના ત્રિગુણ હજાર ગણુ, પદ્મશત શ્વાસ પ્રકર્ષ ;
 અહનિશ વર્તે વૃત્તિમાં, અનધ જિવે શત વર્ષ. ૬૦૩
 અકાળ મૃત્યુચિ કોમરે, તે યદ્ય લુગતે ભૂત ;
 સર્વ શ્વાસ વીતી જતાં, આવેછે યમદૂત. ૬૦૪

બ્રહ્માના માનસિક પુત્ર.

અત્રિ મરીચી અંગિરા, વણિ પુલસ્ત વખાણુ ;
 પુલહ અને ક્રતુ જાણુવા, જીર પ્રયેતા આણુ. ૬૦૫
 વશિષ્ઠ ને ભૃગુમાનસિક, સહ નવ જગ કરતાર ;
 નારદ વણુ સંતાનછે, બ્રહ્મ પુત્ર નિર્ધાર. ૬૦૬

નવદ્વાર શરીર.

મુખ દૃગ નાશા કર્ણ મણિ, સપ્ત શિષ્ણુ ગુદ હોય ;
 એ નવદ્વાર શરીરના, ગુણિ ગણુના કરિ જ્ઞેય. ૬૦૭

બ્રહ્માના સારીરિક પુત્ર.

જમણા અંગૂઠાચિ જય, દક્ષ પ્રજાપતિ નામ ;
 દક્ષિણ સ્તનથી ધર્મછે, વણી હૃદયથી કામ. ૬૦૮
 કોપ હૃદય ભૃવમધ્યથી, અધરચિ હૃદયો લોભ ;
 મોહ બુદ્ધિથી હૃદય છે, મદ અહંકારચિ શોભ. ૬૦૯

હર્ષ કંઠ વળિ મૃત્યુ દૃગ, નવસારીરિક હોય ;
કન્યા અંગજા તો ભલી, સરસ્વતી પ્રિય જોય. ૬૧૦

નવ ખન્ડ.

ભરત ધ્વાજીત કિંપુરુષ, ભદ્ર ખંડ કિતુમાલ ;
કહે હિરણ્ય સુરમ્ય હર, વળિ કુરુખન્ડ વિશાલ. ૬૧૧

ભરતખન્ડના નવખન્ડ.

પ્રથમે એન્દ્રક સેરુ વળિ, તામ્રપર્ણ પ્રિયકાર ;
ચૌથોખંડ ગભસ્તિમત, ને કુમારિકા સાર. ૬૧૨
નાગ સૌમ્ય વાગુણુ અને, ગનર્ધ સહ નવ ખન્ડ ;
ભરતખન્ડના એ ગણે, જહેમાં ધર્મ પ્રચન્ડ. ૬૧૩

નવ મહા યોગેશ્વર.

કવિ કંહેતા હારિત અને, અંતરિક્ષ પરબુદ્ધ ;
પિપ્પલાયન સુગ્ધિયે, અવિહોત્રિ મતિ શુદ્ધ. ૬૧૪
સમમ દુર્ભિલ ગણિકહે, અષ્ટમ ચમસ વખાણુ ;
કરભાજનયુત પરમ જન, નવ યોગેશ્વર જાણુ. ૬૧૫

નવ દ્રવ્ય.

પંચ ભૂતને કાળ વળિ, દિગ આત્મા મન પેખ ;
નૈયાયિક મતથી ગણે, એ નવ દ્રવ્ય સુલેખ. ૬૧૬

નવ રત્ન.

માણિક મુક્તા વિરુમસ, પન્નાને પુખરાજ ;
હીરા લીલમ લસણિયો, પિરોજ્જદિ નવ સાજ. ૬૧૭

બીજી રીતે નવગ્રહરૂપ નવ રત્ન.

છપ્પય છંદ.

માણિક ભાનૂ રૂપ, શશી મુક્તાક્ષણ જાણો ;
વિરુમ મંગળ રૂપ, બુદ્ધ પન્નાજ વખાણો ;

પુખરાજન ચુર શુક, વજ્ર શનિ લીલમ કહિયે ;
 ગોમેદ રૂપ રાહુ, કેતુ વૈદ્ય સુવહિયે ;
 નવગ્રહ સ્વામી નવ રતની, સુઘડ શૃંગાર શૃંગારતા ;
 પહેરી કરમાં જન નવ ધરાં, નવ ગ્રહ દોષ નિવારતા. ૬૧૮

નવ ગ્રહ જોટિકા.

દોહરા.

આક પલાસ મુખેર ને, આમલિ પીપર જાણુ ;
 ગુલ્લર શમિ દુર્વાસુકુશ, ગ્રહ જોટિકા વખાણુ. ૬૧૯

નવ ગ્રહની ઝોપધી.

લજ્જાળુ ને કુષ્ટ વળિ, ઘેટેડા કાંગણિ ભાલ ;
 મોથ અને સરસવ કહૂં, વળી હરિદ્રા ભાલ. ૬૨૦
 સરપંખો લોધર સહિત, નવગ્રહ ઝોપધી જોય ;
 જળમાં ઉકાળિ ન્હાય જન, ગ્રહ બાધા નવ હોય. ૬૨૧

નવધા ભક્તિ ભેદ.

અવળુ કીર્તન સુસ્મરણે, પાદસેવ અનિવેધ ;
 અર્ચન વંદન દાસતા, સાખ્યસુ આત્મ નિવેદ. ૬૨૨
 વિના ભક્તિ ફળ શુન્યછે, જહેવો પ્રિય રસ દ્રાક્ષ ;
 નવધા ત્રિવિધ ગણાયછે, શાસ્ત્ર પૂરતાં સાક્ષ. ૬૨૩

પ્રથમ શ્રી નારાયણી.

વૈશમપાયન શ્રવણમાં, વ્યાસ કીર્તન પ્રમાણુ ;
 નારદ સ્મરણુ કહત મુનિ, પાદાર્ચન પૃથુ જાણુ. ૬૨૪
 વંદન બ્રહ્મા જાણિયે, વિશ્વકર્મેન સુદાસ ;
 સખા પરસ્પર હરિહરા, બળિઅર્પિત સૌ આરા. ૬૨૫

દ્વિતીય શ્રી રામી.

વૈદેહી સુત અવળમાં, વાલમીક વ્યાખ્યાન ;
 કુમ્ભજ શિખ્યસુ સ્મરણમાં, ભરત ચરણ રતિમાન. ૬૨૬

અર્ચન સિવરીયે કર્યું, વંદન વિભિષણુ ખ્યાત ;
હનુમાન પ્રિય દાસ પદ, કપિ પતિ છે પ્રખ્યાત. ૬૨૭
ગિદ્ધરાજ સર્વસ અરધ્યુ, એ નવધા સુ પ્રમાણુ ;
નન્દ નન્દન તણા સુભગ, ભક્ત ભક્તિ સુવખાણુ. ૬૨૮

શ્રીકૃષ્ણી.

અવણુમાં પરીક્ષિત ભલો, કીર્તન શ્રી શુક્રદેવ ;
મંજનારી સ્મર્યું ગણી, ઉદ્ધવ રજ પદ સેવ. ૬૨૯
અર્ચન ઋષિ પતિ સુગમ, સુકલક પુત્ર પ્રણામ ;
ભિષ્મક ભક્તિ દાસતા, અર્જુન સખા ભિરામ. ૬૩૦
કુન્તી સરવસ અર્પિને, લીધું પદ નિર્વાણુ ;
એહ ત્રિવિધ કહિ મત મતે, નવધા ભક્તિ પ્રમાણુ. ૬૩૧
નવધાથી દશધા પ્રકટ, દશધાથી સુઅનન્ય ;
તે અનન્યથી પરપરા, પ્રાપ્ત થાય તવ ધન્ય. ૬૩૨

દશધા પ્રેમ લક્ષણા.

નવધામાં શુભ પ્રેમ મળિ, દશધા ભક્તિ સુખાણુ ;
પ્રેમ લક્ષણા લક્ષિકો, દશધા સંત પ્રમાણુ. ૬૩૩

અનન્ય.

પંચ ભૂત ચર અચરમાં, જોય આપણો નાય ;
નિજ સેવકની વાન્ધના, તે અનન્ય પ્રભુ સાથ. ૬૩૪

પરા.

સૌથી પર પરબ્રહ્મ છે, સત્ ચિત્ આનંદ મૂળ ;
પરથી પરા સુખાણિને, હરે સકળ ભવ મૂળ. ૬૩૫

અથ નવરસનિઝપણુ.

ભૂલિ જાય દુખ દ્રઢ જહાં, ભણતાં મન સુખ હોય ;
વિભા વાદી પોષેજ તે, કોવિદ પદ રસ જોય. ૬૩૬

તે રસ નવ શૃંગાર વળિ, હાસ્ય સુઅદ્ભુત વીર ;
 રૌદ્ર ભયાનક ને બિભત્સ, કુટુણ્ણ શાન્ત સુધીર. ૬૩૭
 રસ ઉપજેછે ભાવથી, ભાવ પંચવિધ સાર ;
 ભણુ વિભાવ અનુભાવ વળિ, સ્થિર સાત્વિક સુવિચાર. ૬૩૮

ભાવ લક્ષણ.

શુદ્ધ ચિત્તમાં વિરતિ જે, પ્રથમ ઉઠે તે ભાવ ;
 તે શુભ રસ અનુકૂળ છે, લક્ષણ કવિ ચિત્ત લાવ. ૬૩૯

વિભાવ લક્ષણ.

રસનું જે કારણ કહે, તે વિભાવ જો ભાતિ ;
 આલમ્બનને ઉદ્દિપન, કહે કોવિદ સુ જ્ઞાતિ. ૬૪૦
 પ્રકટે જે અવલમ્બિ રસ, તે આલમ્બન જાણુ ;
 જે થકિ દિપ્ત થઈ વધે, તે ઉદ્દિપન વખાણુ. ૬૪૧

આલમ્બન લક્ષણ.

લેખે નાયક નાયિકા, મનમા રસ સર સાય ;
 આલમ્બન કવિ કુળ કહે, અંચયિ સાખ પુરાય. ૬૪૨

ઉદ્દિપન લક્ષણ.

પદ્મ ઋતુ રાગ સુખાગ વળિ, ચિત્ત લાવિ રતિ ભાસ ;
 વાસ સુવાસ જળ વાસને, ઉદ્દિપન કહું ખાસ. ૬૪૩

અનુભાવ લક્ષણ.

વિના કહે આકાર લખિ, હૃદય હેતુ દર્શાય ;
 તેને તો અનુભાવ કહિ, વર્ણેછે કવિરાય. ૬૪૪

સ્થાઈ ભાવ લક્ષણ.

ખીજ રૂપ સૌ રસ મહીં, સ્થિર તે સ્થાઈ નામ ;
 જહેવું જળ હિમ માંહિં વર, વરણે કવિ અભિરામ. ૬૪૫

યથા.

રતિ હાંસી વિસ્મય કહું, વળિ ઉત્સાહ સુખણુ ;
રિસ ભય ઝાની શોકને, કવિ નિર્વેદ વખાણુ. ૬૪૬

સાત્વિક ભાવ લક્ષણ.

અંગ યેષા વૃત્તિ સુચિત, સુપ્રકાશ કરનાર ;
સાત્વિક ભાવ લહે જનો, કોવિદ તણા વિચાર. ૬૪૭

યથા.

સ્તંભ સ્વેદ શેમાન્ય વળિ, સ્વર ભંગ કંપ ગણાવ ;
વિવરણુ અનુ પ્રલય એ, આઠે સાત્વિક ભાવ. ૬૪૮

સંચારી ભાવ.

છરેપય છંદ.

મન વિરાગ નિર્વેદ, ઝાનિશંકા અસુયા ધૃતિ ;
દૈન્ય મોહ પ્રીડાજ, ચપળતા અમ મદ અસ્મૃતિ ;
ગર્વ હર્ષ આવેગ, ચિંતા શુદ્ધિ જડતા ગણુ ;
નિંદા નિદ્રા વિષાદ, સ્વપ્ન ઉલ્કંઠા ભય સુણુ ;
ઉન્માદ વ્યાધિ રતિ ઉચ્ચતા, તર્ક ત્રાસ સુપ્રબોધ છે ;
વાદ અપરમાર મૂલૂ સહિત, એ વ્યભિચારી શોધ છે. ૬૪૯

નવરસ સ્થાઈ ભાવ વર્ણ દેવ ચતુરાત્મક ભેદ.

આદી શૃંગાર રસ લક્ષણ.

દોહરા.

ખુદ્ધિ વિલાસ સંયુક્ત બ્યાં, પ્રિય રતિ પૂરણુ અંગ ;
કવિ વરણુ શૃંગાર રસ, કેવળ મદન પ્રસંગ. ૬૫૦
ધનશ્યામ વર્ણુ શૃંગાર રસ, સ્થાઈ ભાવ રતિ જાણુ ;
વિજ્ઞણુ દેવતા સમન્વિલે, રસ ગ્રંથોયિ પ્રમાણુ. ૬૫૧

હાસ્ય રસ લક્ષણ.

ચેત રંગછે હાસ્ય રસ, નારદ દેવ વિચાર ;

સ્થાપ્ત ભાવ હાંસી કહે, કવિ પંડિત નિર્ધાર. ૬૫૨

અદ્ભુત રસ લક્ષણ.

પીત રંગ અદ્ભુત રસ, અહ દેવ સુવખાણ ;
વિસ્મય સ્થાપ્ત ભાવ છે, અદ્ભુત જાણ સુજાણ. ૬૫૩

વીર રસ લક્ષણ.

ગૌર રંગ છે વીરરસ, ધન્ધ દેવ ચિત ધાર ;
સ્થાપ્તભાવ ઉત્સાહ છે, યશસ્વિ રસ સુવિચાર. ૬૫૪

રૌદ્ર રસ લક્ષણ.

લાલ રંગ છે રૌદ્રરસ, સ્થાપ્ત ક્રોધ તું માન ;
મહાક્રુદ્ધ છે દેવતા, કહે સકળ ધીમાન. ૬૫૫

ભયાનક રસ લક્ષણ.

ધુન્નરંગ ભય રસ તણો, વરુણ દેવ પ્રિય જાણ ;
સ્થાપ્ત ભાવ ભય ને ગણે, રસિક સુકવિ નિર્માણ. ૬૫૬

ખિભત્સ રસ લક્ષણ.

સ્થાપ્ત રંગ ખિભત્સ રસ, કાળ દેવ ચિતધાર ;
સ્થાપ્ત ભાવ ગ્લાની કહે, કોવિદ કુળ સુવિચાર. ૬૫૭

કરુણા રસ લક્ષણ.

અસિત રંગ કરુણા તણો, ધર્મ દેવતા જાણ ;
સ્થાપ્તભાવ તો શોક છે, કરુણા રસ ઉર આણ. ૬૫૮

શાન્ત રસ લક્ષણ.

શ્વેત વર્ણ છે શાન્ત રસ, સ્થાપ્ત ભાવ નિર્વેદ ;
અહ દેવ એ રસતણો, જાણે કો કવિ ભેદ. ૬૫૯

નવ રસ ત્રિગુણ.

કરુણા અદ્ભુત શાન્ત એ, સાત્વિક વીર શૃંગાર ;

- વળી હાસ્ય સહ રાજસી, તામસ શેષ વિચાર. ૬૬૦
 વર્ણ દેવને સ્થાપ સહ, નામ રસ ત્રિગુણ ખાણુ ;
 નવરસ દશમો વત્સ રસ, કો કવિ કહે સુખણુ. ૬૬૧

હાવ-લક્ષણ.

- નારિતણા શૃંગારની, આભા તે કહું હાવ ;
 એહ તણા અનુભાવના, અંતર ભૂત ગણાવ. ૬૬૨
 એષા ક્રમ વચનો થકી, વરણે કવિજન આન ;
 તે અનુભાવ સુહાવછે, વળી ભેદ પ્રિય માન. ૬૬૩
 જે રતિ ભાવ પ્રકટ કરે, તે અનુભાવ વખાણુ ;
 પ્રકટ થવે અનુભાવથી, હાવ હોય સુપ્રમાણુ. ૬૬૪
 એ અનુભાવ સુભાવ વિધિ, બિન્ને ભેદ ઉચ્ચોત ;
 પણ શોભાદિક હોય નહિ, એ શોભાદિક બ્યોત. ૬૬૫

રસ પ્રયોધ ગ્રંથે શોભા અંગ.

- ધૃતિ લાવણ્ય સુરૂપ વળિ, સુંદરતા રમણીય ;
 કાન્તિ મધુર મૃદુતા સહિત, સકુમારતા ગણીય. ૬૬૬

યથાધૂતિ.

- શરદ અંદ્રની ઝળકસમ, ધૃતિતન માંહિ લખાય ;

લાવણ્યતા.

- સુક્તા પાણી સમગણો, લાવણ્યતા સુહાય. ૬૬૭

રૂપ.

- ભૂપણુ વણુ ભૂષિત સુતન, ગોરૂ રૂપ અનૂપ ;

સુંદરતા.

- સુભગ અંગ ધારિલું શુચી, સુંદરતા રતિ રૂપ. ૬૬૮

રમણીયતા.

- દીડી આણુદીડી ગણે, રમણ્ય અવની બોય ;